

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	udgivne ved V. A. Secher og Chr. Støchel af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie.
Titel Title:	<u>Forarbejderne til Kong Kristian V.s danske Lov</u>
Bindbetegnelse Volume Statement:	Vol. 2
Udgivet år og sted Publication time and place:	København : i Kommission hos G. E. C. Gad, 1891-94
Fysiske størrelse Physical extent:	2 bd.

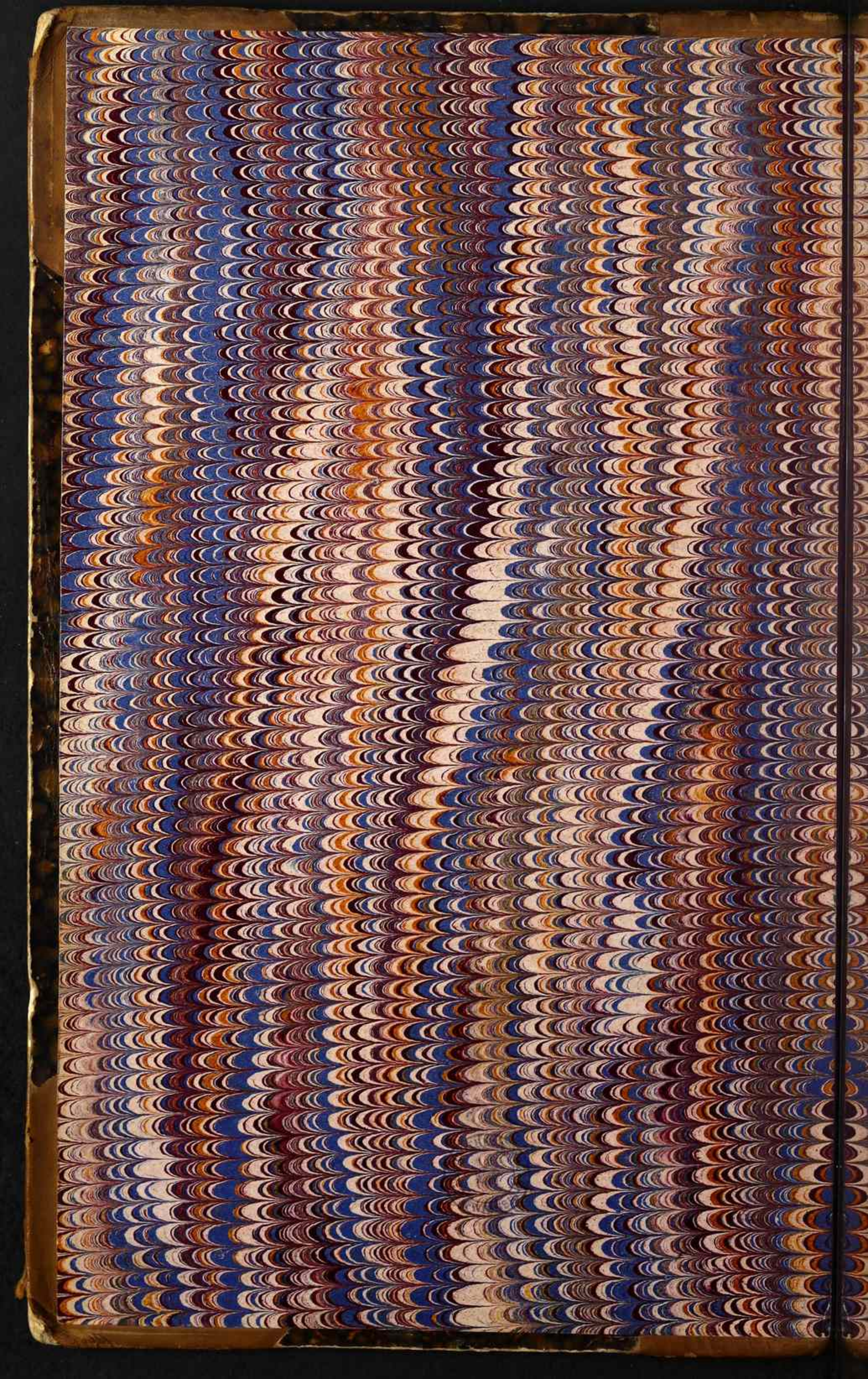
DK

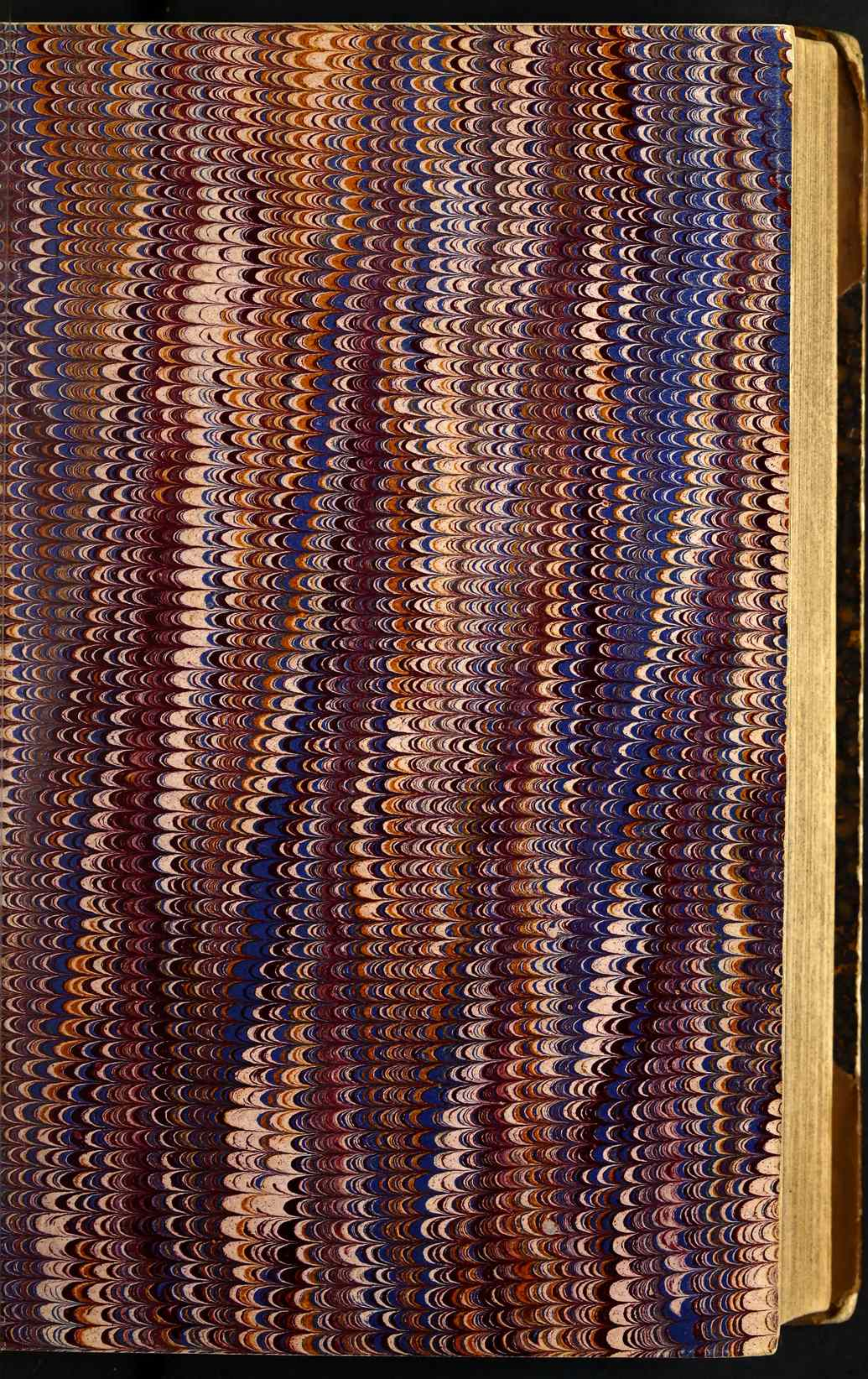
Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

8. - 248. - 8

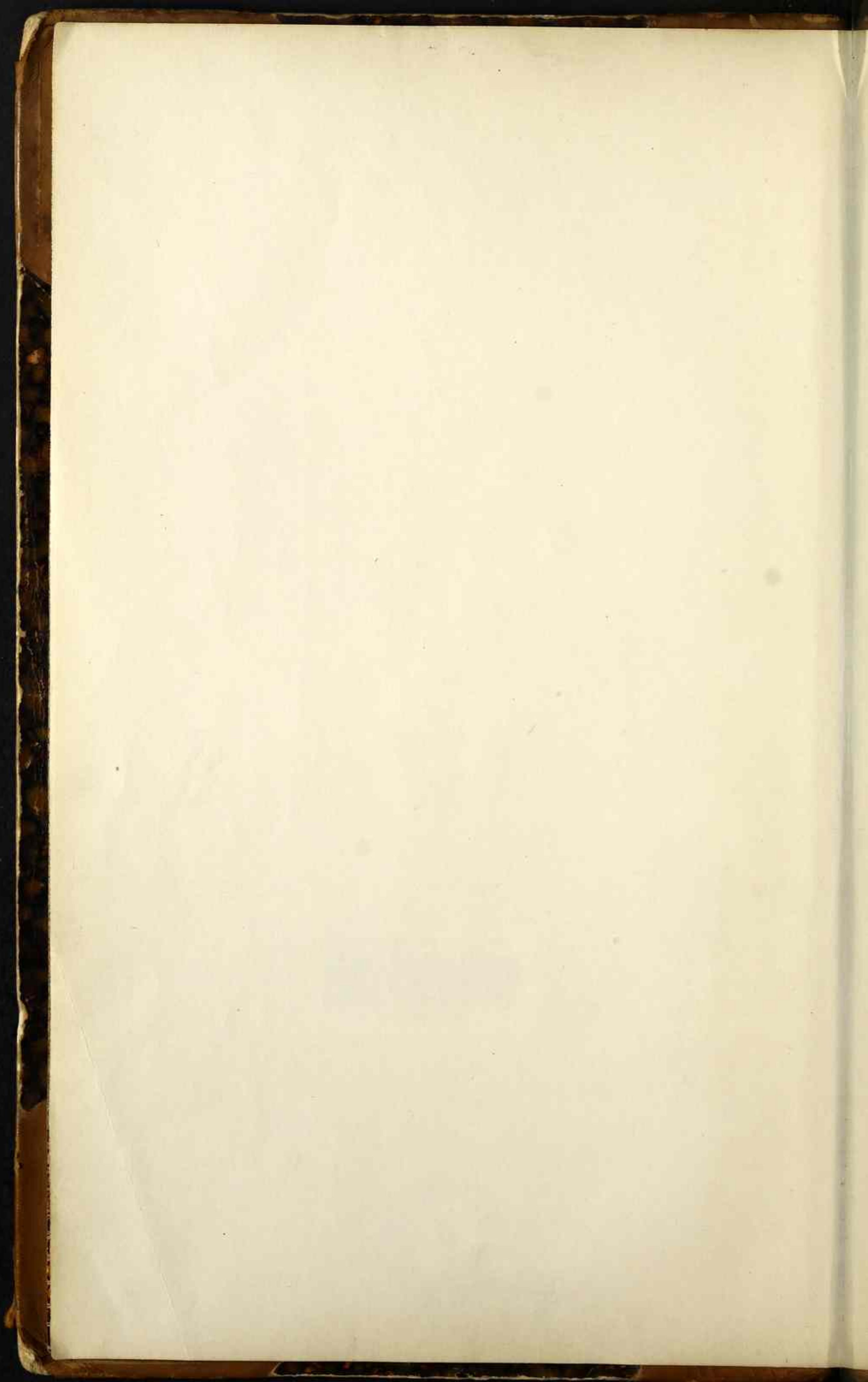
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021918289

FORARBEJDERNE

TIL

KONG KRISTIAN V.S DANSKE LOV

UDGIVNE VED

V. A. SECHER OG CHR. STØCHEL

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

ANDET BIND

PÅ CARLSBERGFONDENS BEKOSTNING

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1893 - 94

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 1. Juni 1890 besluttet at udgive »Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov« ved Arkivar, Dr. jur. *V. A. Secher* og cand. jur. *Chr. Støchel* under Tilsyn af Professor, Dr. jur. *Johannes C. H. R. Steenstrup* og Arkivar *G. L. Wad*.

Kr. Erslev. J. A. Fridericia. S. Gjellerup. G. L. Grove.
Fr. Krarup. W. Møllerup. C. Nyrop. H. Olrik. A. Olrik.
Henry Petersen. V. A. Secher. Johannes C. H. R. Steenstrup.
A. Thiset. G. L. Wad. C. Weeke.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes, at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

- Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Møllerup*. 1879.
- Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved *C. F. Bricka* og *J. A. Fridericia*. 1.—7. Bind. 1878—91.
- Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen*. 1880—81.
- Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Møllerup*. 1881—82.
- Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke*. 1884—89.
- Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, udgivne ved *Kr. Erslev*. 1.—3. Bind. 1883—90.
- Corpus constitutionum Daniæ. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660, udgivne ved *V. A. Secher*. 1.—3. Bind 3. Hæfte. 1887—92.
- Aktstykker til Oplysning om Stavnsbaandets Historie, udgivne ved *J. A. Fridericia*. 1888.
- Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov, udgivne ved *V. A. Secher* og *Chr. Støchel*. 1.—2. Bd. 1891—94.

Forretningsudvalgets Medlemmer ere for Tiden:

V. A. Secher. Kr. Erslev. W. Møllerup.

INDLEDNING.

Under Indledningen til dette Bind, hvormed Udgaven af Forarbejderne til Danske Lov sluttet, står mit Navn alene. Den 27. September i Fjor døde min Medarbejder cand.juris og Revisionsassistent ved Landstinget Christian Støchel efter en Måneds smærtefulde Sygeleje. Det var ham en Sorg, at han ikke skulde opleve Afslutningen af dette Værk, på hvis Fremme han havde anvendt meget Arbejde, og ikke få Tid til at udrette mere for den danske Rets Historie, der i ham har tabt en begejstret og håbefuld Arbejder.

Til de første Bind ledsagende Bemærkninger er her ikke meget at føje. Heller ikke af de Udkast og Aktstykker, som henhøre til de i dette Bind omhandlede Kommissioners Arbejder, kunne mange og væsentlige Stykker skönnes at være forsvundne. Den i Indledningerne til de enkelte Afsnit givne Skildring af Lovarbejdets Gang viser, at der ikke savnes meget, og at forskellige Arbejder og Udkast, hvis Tilværelse man tidligere har forudsat som givet og derfor har savnet, slet ikke ere blevne til. Hist og her fattes ganske vist enkelte mindre Stykker, men noget stort Tab er ikke lidt herved, da deres Indhold som oftest kan ses af de bevarede Tekster, og for at forklare Tabet af dem er det ligeså lidt som tidligere nød-

vendigt at forudsætte en Katastrofe som den i Indledningen til 1. Bind S. IX omtalte Ildsvåde hos Amtmand Schøller i Vordingborg. Det, som savnes, har så liden indbyrdes Sammenhæng, at det vel kan tænkes forkommet uden en sådan Begivenhed. Derimod har man desværre fundet det passende ved en uden Gehejmearkivets Medvirkning i 1884 under Vakancen efter Biskop Martensens Død i Værk sat Kassation af Akter fra Sællands Biskoparkiv at ødelægge en Pakke, kaldet: »Kirkelovenes Revision«, i hvilken nærmere Oplysninger om Sællands Biskops Deltagelse i Lovbogsarbejdet kunde have været søgt. — Mest føles Savnet af Aktstykker til Oplysning om den fjærde Revisionskommissions Arbejder, men det vides ikke, om sådanne overhovedet have været til. Da nemlig Kongens Kammersekretær havde Sæde i Kommissionen, er det meget rimeligt, at Kongens Resolutioner på Henstillinger til ham ere blevne meddelte Kommissionen mundlig gennem ham og straks tilførte det Eksemplar af Lovbogsudkastet, som approberedes ved kgl. Resol. 1682 3. Januar, og som formentlig brugtes til Sættermanuskript.

Arbejdet på dette Bind har været således fordelt mellem Udgiverne, at de i Fællesskab har redigeret Teksten til Nr. 53 (S. 1—252), Nr. 64 2. Bog (S. 321—42) og 4. Bog (S. 358—65), medens Ansvaret for Bindets øvrige Indhold påhviler underskrevne alene.

Afskrivningen af de in extenso meddelte Tekster i bægge Bind med Undtagelse af Nr. 35 og Nr. 53 2. Bog, som blev afskrevet af Chr. Støchel, er besørget af cand. mag. Nanna Lange.

Februar 1894.

V. A. Secher.

FORARBEJDERNE TIL

KONG KRISTIAN V.^s DANSKE LOV

1669—82.

1669—72. »Det første Projekt« til en Lovbog, udarbejdet af Rasmus Vinding. (Fortsættelse fra 1. Bind.)

P: Afskrift i Folio af »det første Projekt« med Lic. Peder Lassens Anmærkninger. Se nærmere 1. Bd. S. 369.

N: Afskrift i Fol. af »det første Projekt« med den første Revisionskommissions Rettelser. Det er disse Rettelser, som i Varianterne særlig betegnes med Bogstavet N. Se nærmere 1. Bd. S. 369.

R: Afskrift i Fol. af N med Indførsel af de fleste Rettelser (»Revisionen«). Se nærmere 1. Bd. S. 369.

TREDIE BOG.

OM VERDSLIG STAND OC HANDEL.

Cap. 1. Om Kongens Befalningsmænd.

1. Kongens Befalningsmænd skulle alle kongelige Forordninger oc Befalninger, ligesom de i¹ enhver sin Tid ere udgivene, registere oc i en Bog lade indføre, som hos Amted al Tid skal forblive, oc, naar de fra Amted kommer, den til deris Efterkommere levere tillige med hvis Tingsvidner, Domme oc andre Breve, som i Amted til Underretning kunde fornøden gøres.

Kilde: *Reces 1643 2. 1. 4 jfr. DL 3. 1. 1.*

¹ Således og Kilden; RN forbig.: i.

2. De skulle have flittig och alvorlig Act och Indseende med, at Kongens Forordninger¹ i alle Maader,

¹ RN tilf.: ok Befalinger.

baade i Kiøbstæderne oc paa Landet¹, saa vit deris Amt strecker sig², holdes oc efterkommis, oc inted derimod bedrives³ eller tillades, oc, hvis befindes, at de icke holde Kongens Bud oc Befalninger i tilbørlig Act oc dermed overser, at nogit derimod handles⁴, oc det skelligen bevises kand, at dennem derom haver verrit vitterligt, oc⁵ de icke samme Tid i nogen Kongens Bestilning haver verit forhindret, da skulle de, hvad heller de ere Kongens Raad eller icke, derfor have forbrut det betroede Ampt.

Kilde i det Hele: Frdg. 1582 19. Juni (Nr. 293) §§ 1, 2 jfr. DL 3. 1. 2.

¹ RN forbig.: baade . . . Landet. ⁴ RN: sker.

² RN forbig.: sig.

⁵ Således og N; R: at.

³ RN: handlis.

3. Hvis Misforstand oc Uenighed sig i Kiøbstæderne begiver, enten mellem Øfrigheden indbyrdis eller imellem Øfrigheden oc Borgerskabet, skulle de¹ med al Flid se til at dempe i Begyndelsen, men hvis de icke vil lade sig sige, skulle de strax det for Kongen angive med sand udførlig Beretning om deris Tvistigheders Omstændigheder.

Jfr. DL 3. 1. 3.

¹ RN: Stigtsbefalingsmændene.

4. Kongens Befalningsmænd oc alle andre, geistlige oc verslige, som af Kongen Pengis eller nogen Slags Indkomstes Opbørsel oc Forvaltning er betroed oc befallid¹ oc derfor staar for Afgift, Forpactning eller Regenskab, skulle aarligen efter deris Forvaltnings-, Forpactnings- eller Bestalningsbreve rictig oc i rette Tide derfor paa Kongens Skatkammer clarere under deris Forvaltningers, Bestilningers oc kongelige Hyldest oc Naades Fortabelse, oc derforuden betalle ald den Skade oc Omkostning, som af saadane deris Forsømmelse følger, oc tilligge lide den Straf, som efter Kongens Kammercollegii Instrux dennem paaleggis for enhver Dag, de over dend bestemte Tid med deris

¹ RN forbig.: oc befallid.

richtige Regenskaber oc Restantzer udebliver oc sig icke herefter, som det sig bør, forholder¹.

Kilde: Frdg. 1660 30. Decbr. §§ 1, 4 jfr. Reces 1643 2. 1. 2 jfr. DL 3. 1. 4.

¹ *For:* tillige lide ... forholder, *sætter RN:* derforuden miste det Aars Løn.

5. Skal oc ingen nogen Løn gotgiøres for det Aar, som hand over den bestemte Tid med sit Regenskab udebliver¹, ²oc hvis nogen med Kongens Middeler inde-sidder och dem efter Befalning icke strax fra sig leverer, skal hand fra den Tid, Indtegten er falden, oc indtil hand efter Befalningen erlegger Pengene, betalle dobbelt Rente foruden den³ tilbørlig Straf.

Kilde: Frdg. 1671 4. Septbr. § 2 i Sl.

¹ *RN forbig.:* Skal ... udebliver. ³ *RN:* anden.

² *RN:* hvis oc.

6. Befindes der i Regenskaberne nogen haandgribelig Forseelse, hvorvid de enten deris onde Forsæt Kongen at besnelde oc Kongens Betiente dermed at forlede eller i det mindste deris egen Udøctighed oc Vankundighed giver til kiende, at noget af deris Indtegter udluckis oc siden deris Haand derfor fremleggis eller oc med falske Beviser vid deris Udgifter sig behielper, forkommer Kongens Indkomster eller dem Kongen til Skade oc sig self til Nytte bruger, eller i de¹ Maader Kongen eller² hans Under-saatter foruretter, som til Falskhed kand henregnis, skal derpaa i Kammercollegio paakiendes, hvad Straf de bør at lide. Sker Misregninger Kongen til Skade, da advaris første Gang, oc om det tiere sker, da enten³ som udøctig eller⁴ utro Tiennere afsettis.

Kilde: Frdg. 1671 4. Septbr. § 1.

¹ *RN:* saadanne.

³ *R:* dend.

² *R:* oc.

⁴ *RN tilf.:* som.

7. Kongens Befalningsmænd ¹oc alle, som nogid Embede er betroed, skulle have tilbørlige Indseende med,

¹ *RN:* skal (*R:* skulle) paa Landet stederne have. och Øfrighedspersoner i Kiøb-

at naar nogen døer, som med Kongens Indkomster hafer haft at giøre, da deris Boe icke forryckis eller forkommes, eller Skifte vorder holdet, førend Kongen er fyldestgiort, med mindre Arfvingerne ere saa vederheftige, at de til Kongens Rettighed nøiactigen kunde svare².

Kilde: Frdg. 1671 4. Septbr. § 8 i Sl. jfr. DL 3. 1. 5.

RN tilf.: dog enhver, som lovlig i alle Maader upræjudiceret.
Pant hafver, sin Panterettighed

8. Kongens Amtsfogder, Amts- eller Commissarie-skrivere maa ingen Skriverpenge fordre eller tage af Bonden, naar hand yder sin Landgilde eller Skat eller ager sine Reiser, for Afskrivelse eller Sedel, under deris Bestilnings Fortabelse.

Kilde i det Væsentlige: Frdg. 1633 15. Marts § 16, 1635 23. Jan § 8 jfr. DL 3. 1. 6.

Cap. 2. Om de, der adelige Frihed haver^a.

1¹. Kongens Raad, Grefver, Friherer, Riddere, Adel oc alle, som frit Jordegoeds med Hovedgaard arveligen eier, ere skyldige at vofve deris Hals for deris Arfvekonge oc Herre oc hans Rigers oc Landes Fred oc Frelse, hvorfore de skulle vere Kongen bistantige oc lade sig bruge imod Kongens oc hans Rigers oc Landes Fiender, hvor Behof giøres, med Heste oc Harnisk oc egit Lif paa egen Tæring^b.

Kilde i det Hele: Reces 1558 § 2.

^a Cantzeler² dissiderit fra mig oc Sck[a]venio, som meente dette capittel vnødig, efftersom Lowen bør at vere uniforme, men huers Privilegier effter Louen at indforis.

¹ Ud for denne § står i N: Hand har vist haft en Spaadoms Aand.

^b Ex. Rec. Chr. 3. art. 2, sed contorte nec huic rerum statui congruenter, sufficit Regium absolutum imperium.

² Peder Reetz, nemlig i 1. Revisionskommission.

2. Sider nogen hiemme uden Forlov eller lovlig For-

fald, da skal Kongens høieste Ræt dømme, hvis hand er falden til Kongen, efter hans Efne oc Leilighed.

Kilde: Reces 1558 § 2.

3. End hænder det trende Sinde, da kiøbe hand sin Frelse igien af Kongen.

Kilde: Reces 1558 § 2.

4. Alle oc enhver, af hvad Stand de ere, som nogit frit Jordegods her i Rigit i Haand oc Hæfd haver, det vere sig af Kongens Udlagde eller af Adels, Capitels eller geistlig Gods (undtagen det alene, som af Kongen sær forskaanis), paa hvad Maade eller under hvad Titul nogen det oc eier oc dets Indkomst nyder, skulle holde den Rostieniste deraf, som Kongen paabyder.

Kilde til Dels: Reces 1643 2. 2. 4.

5. Grefver, Friherer, Riddere, Adel oc andre, som nyde Frihed med Hals oc Haand over deris egne Tienere, saa oc jura patronatus oc Birkerettighed, som de lovligen forhverfvat haver, oc andre dennem allernaadigste forundte Privilegier, skulle dermed rette sig efter Landslov, at de ei dem med ulovlig Medfart forbryder.

Jfr. DL 3. 2. 1.

6. Ingen fremmid af Adel, som sig herind i Rigit begiver i Mening sig her at nedsette oc nyde¹ adelig Friheder, skal actes at være i de danske adelige Rettigheder oc Friheder delactig, før end hand først for Kongen eller for hvem, Kongen² af sit Raad dertil forordner, sin adelig Anhær oc Herkomst nøiactig bevist haver, siden skal hand plictig vere allerunderdanigst hos Kongen at anholde, at maa lige med Kongens indføde Edelinges actis. Tager nogen herudi nogen³ Forsømmelse, vide sig det self, om hand derofver nogit underligt⁴ vederfaris.

Kilde: Reces 1643 2. 2. 2 jfr. Håndf. 1648 § 19 jfr. DL 3. 2. 2.

¹ R forbig.: nyde.

³ RN forbig.: nogen.

² R forbig.: eller . . . Kongen.

⁴ RN: viderligt.

Cap. 3. Om Øfrighed i Kiøbstederne.

1. Udi hver Kiøbsted skal der vere tov eller flere Borgemestere, fire, sex eller flere Raadmænd, eftersom Byens Leilighed udkrefver, hvilke skulle settis af Kongen oc hannem deris Ed giøre.

Kilde til: Udi . . . udkrefver, er *Reces 1643 2. 3. 1 jfr. DL 3. 4. 1.*

2. De skal holde god Skik oc Politie aldelis efter alle¹ de Puncter oc Støcker, som herefter om Kiøbstæderne meldes, oc flittigen give Act paa, at saadant i alle Maade holdes oc efterlevis, saafremt de icke af Kongens Fiscal derfor ville tiltalles oc self stande til Rette.

Kilde til: De skal . . . Politie, er *Reces 1558 § 56; til:* flittigen . . . efterlevis, *Købsted. Privil. 1661 24. Juni § 1 jfr. DL 3. 4. 5.*

¹ *R forbig.:* alle.

3. De skulle holde over, hvis af Kongen paabydes, oc dersom de Kongens Befalningers eller Lovens Ofvertrædelser ¹fiorten Dage lader upaatalt forbigaa, efter at de dem vide kunde, da skal Byen derefter ingen Anpart have i Sagefaldet, men Borgemester oc Raad plictig vere Byens Anpart self at udlegge^a, oc derfor uden for deris Forsømmelse af Kongens Fiscal tiltallis paa deris Embe[de]².

Kilde til: De skulle . . . udlegge, er *Reces 1643 2. 3. 17 jfr. DL 3. 4. 6.*

^a Rectius Rec. Ch. 4. p. 133 (!?) § 4.

¹ *RN:* tre Uger lader.

² *Således Teksten i N og R.*

4. De skulle lade alle Breve, som Byen vidkommer, ¹oc som for Borgemester oc Raad udgifves, registere oc ²i en Bog indføre, hvilken paa Raadhuset skal vere i Forvaring.

Kilde i det Hele: *Reces 1558 § 11 jfr. DL 3. 4. 7.*

¹ *RN:* enten de til eller af Borge- ² *RN:* til Bogs føre.
mester.

5. Ingen maa fra Borgemester oc Raads Bestilning forløves, uden det sker med Kongens udtrycte Bevilning.

Kilde: *Reces 1643 2. 3. 1 jfr DL 3. 4. 2.*

6. De¹, som til Tinge tiltalles for Sager, som deris Ære eller gode Nafn oc Rycte oc Oprictighed² paagielder, maa ei³ Borgemester oc Raads Sæde beklæde, førend de vid endelige Dom frikiendes. Imidlertid skulle andre i deris Sted forordnis, indtil de lovligen, som forbemelt er, bliver erklærid⁴.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 1 jfr. DL 3. 4. 4.

^a R. p. 132 in f.

¹ RN: Øfrighedspersoner.

² RN forbig.: oc Oprigtighed.

³ RN: Øfrigheds Sæde.

⁴ RN tilf.: men for bare och løse Beskyldninger bør ingen sit Sæde at vige, mens saadant ved Lands Lov och Ret udføre.

7. Befindes nogens Udyctighed, for hvad som heldst¹ Aarsag det² vere kand, da skal Kongens Befalingsmand Kongen derom udførligen lade forstendige.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 1 jfr. DL 3. 4. 3.

¹ RN forbig.: som heldst

² RN tilf.: oc.

8. Ingen Borger^a indenbyes¹ maa² nogen af Byens Bestillinger at betiene sig vegre³, med mindre hand er Skipper, Styremand, Seglingsmand eller saadant Handverksfolk, som Kongen derudi vil have privilegerid, hvilke dog dertil maa brugis, om de det self samtycker.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 1 jfr. DL 3. 4. 10.

^a P. L. tilf.: oc.

¹ RN forbig.: inden Byes.

³ RN forbig.: at . . . vegre.

² RN tilf.: vegre sig i at betiene.

9. Adel, Geistlige, graduered Personer oc de, som ere i Kongens Tieneste, som boe i Kiøbstederne oc ingen borgerlig Næring bruger, skulle icke med nogen borgerlig personal Tynge besvergis.

Kilde: Købstæd. Privil. 1661 24. Juni § 6 jfr. DL 3. 4. 11.

10. Borgemestere oc Raad skulle ei tillade nogen Borger at flytte fra Kiøbsteden, førend hand for dennem paa Raadhuset lovligen sit Borgerskab opsagt haver oc haver¹ giort Rictighed for Formynderskab oc andre Byens

¹ P. L. sletter: haver.

Bestillinger, som hannem haver verit anbetroid, saafremt de icke self dertil ville svare, mens hvis de fornemmer, at hand uden Rictighed agter at flytte, maa de baade hans Gods oc hans Person arrestere lade, i hvad Paaskud hand oc giøre kand¹.

Jfr. DL 3. 3. 3.

¹ RN tilf.: med mindre hand vederheftige Forlofvere setter heller billig Forsikring i rørlige heller urørlig Gods stiller.

II. Naar Kongen lader til Borgemester oc Raad sin Befalning udgaa at forskaffe Bodsfolk til hans Tieniste, da maa de ingen derom advare, at de sig kunde forsticke, meget mindre forskaane nogen, som er i deris eller andris Tieniste, saafremt de icke ville strafes som de, der Kongens Tieniste bedrageligen haver villet forhindre.

Kilde i det Væsentlige: *Reces 1643 2 3. 4 jfr. DL 3. 4. 13.*

Cap. 4. Om Kæmner.

I. Borgemester oc Raad skulle aarligen den 2. Januarii af de fornemmeste Borgere næfne en Byens Kæmmener eller flere, om fornøden giøris, til hvilken forleden Aars Kemnere skulle overlevere Beholdingen oc giøre Regenskab inden fiorten Dage der nest efter i Amtmandens¹, Borgemester oc Raads oc nogle Borgeris Oververelse, hvilke² flittig Regenskabet skal ofverse oc tegne³, hvis Mangel derudi kand findis^a. Er Amtmanden for lovlig Forfald icke til Stede, da skal saadant ske i Taxerborgernes Oververelse. Dog skal Amtmanden, naar hand uden Forfald bliver, Regenskabet, som forbemelt er, overse oc det stadfæste eller Mangler deri antegne⁴.

Kilde i det Hele: *Reces 1643 2. 3. 2 jfr. DL 3. 5. 1.*

^a Rectius Rec. Ch. 4. p. 134 in med. [*2. 3. 2*].

¹ RN forbig.: Amtmandens.

⁴ RN forbig.: Er Amtmanden . . . antegne.

² RN: Regenskabit flittig.

³ RN: antegne.

2. Gjør Kemnerne icke Regenskab, som forbemelt

er, inden 14 Dage dernest efter¹, da skulle de derfor tiltalles oc strafes efter deris Formue; for Manglerne skulle de enten strax giøre klart eller med nøiactig Erklæring dem afbevise. Giøre de icke strax derfor klart, da skulle de² vere forplicatede for dennem³ dobbelt at betalle.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 2 jfr. DL 3. 5. 2.

¹ RN forbig.: dernest efter.

³ RN forbig.: for dennem.

² R forbig.: skulle de.

3. Forige Aars Kæmener, om der er ickon en i Byen, eller den nederste, om flere ere, skal vere forplict nestfølgende Aar al Tid at lade sig finde, hvor han hendorres af Kæmenerne, at giøre paa al Ting Undervisning, som¹ samme Aars Kæmenere af hannem til Efterretning haver at spørge.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 2 jfr. DL 3. 5. 3.

¹ RN: om hvis.

Cap. 5. Om Taxereborgere.

1. Borgerskabet skal aarlig dend 3. Januarii udvelle to, fire eller flere Borgere, som en Tid lang i Byen boed haver, oc Borgernis Leilighed kiende, hvilke skulle med forige Aars Kæmnere den første Søndag i Februario i det Aar taxere alle, som boe i Byen oc bruge borgerlig Næring, Øfrighed oc Borgere, ingen undertagen uden de, som herefter¹ i det .. Capitel² mældes, hvorefter ald Udgift til geistlig oc verdslige Brug oc hvad som heldst Nafn, det næfnis kand, skal paa enhver beregnis.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 3 jfr. DL 3. 6. 1.

¹ RN: nest efter.

² RN forbig.: i det .. Capitel.

2. De, som boer i Kiøbstæderne oc ingen borgerlig Næring bruger, saa som Adel, Geist[lige]¹, graduered Personer, oc som i Kongens Tieniste ere, skulle oc af Taxereborgerne, saa vit de Eiendom i Stæderne haver, taxeris, at de deraf lige vid andre udgifve, dog skal af deris egne

¹ Således RN.

Middeler nogle ofververe med Taxereborgerne, naar denne Taxt giøres.

Jfr. DL 3. 6. 2 i Beg.

3. Befindes nogen¹, som i Kongens Tieniste er², enten self eller deris Hustru, nogen Kiøbmandskab, Høckeri, Tappen, Handverk anderledes, end som herefter i det 8. Cap. formældes³ eller borgerlig Næring at bruge, da skulle de ald kongelig oc borgerlig Tyngde udstaa.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 14 jfr. DL 3. 6. 2 i Sl.

¹ RN tilf.: af ofvenbemelte.

³ RN forbig.: anderledis . . . formældes.

² RN forbig.: som . . . er.

4. Alle, som boe i Kiøbstæderne, af hvad Stand de oc ere, oc i hvad Friheder dennem given er, skulle give Kirkebetienterne deris Rettighed, saa oc det holde vid lige, som de self Nytte oc Fordel af haver, saa som deris Gader at holde rene, at¹ brolegge for deris egne Gaarde, Vanding at holde vid lige² oc andet deslige.

Kilde til: det holde . . . andet deslige, er Reces 1643 2. 3. 14 jfr. DL 3. 6. 3.

¹ R forbig.: at.

² RN: vid Magt.

5¹. Om Præsters oc andre Geistligheders Enkers Frihed meldes i anden Bog om Geistligheden i det Capitel.

¹ RN forbig. § 5.

6¹. Udi Feidetid skal enhver hielpe hverandre lidelig efter Efne oc, som billigt eractes kand, uden nogen at forskaane.

Kilde: Købstæd. Privil. 1661 24. Juni § 6.

¹ RN forbig. § 6.

7. Taxereborgere¹ skulle blive vid forige Aars Taxter, med mindre de taxerede enten vid Arf eller andre Maade deris Formue siden sidste gjorde Taxt forbedred haver eller vid deris Boes oc Formues Skifte eller ulyckelig Tilfald kiendelige Foringelse eller Skade paa deris Mideler lidet haver, och da skal Amtmanden med² Borgemester

¹ RN: Taxereborgerne.

² RN forbig.: Amtmanden med.

oc Raad tvende andre Borgere dertil næfne, som dennem paa ny inden fiorten Dage skulle taxere.

Kilde til: Taxereborgere . . . forbedret have, og i det Hele til: oc da . . . taxere, er *Reces 1643 2. 3. 3 jfr. DL 3. 6. 4.*

8. Klages der over Taxten, da skal Amtmanden med¹ Borgemester oc Raad høre saa vel deris Angivende, som formener andre for ringe at vere taxerede, som deris, der formener sig at vere for høit sat, oc hvor saadant skillig befindes, tilholde Taxereborgerne det at forandre.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 3 jfr. DL 3. 6. 5.

¹ *RN forbig.:* Amtmanden med.

9. De skulle derforuden ald Taxten igiennemse, och dersom de befinde, at Taxereborgerne haver gjort nogen til Villie, da skulle de lade dem tiltalle for Utroskab oc efter Dommens Indhold lade strafe.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 3 jfr. DL 3. 6. 6.

10¹. Er Amtmanden i lovlig Forfald, da skulle Borgermestere oc Raad dog dette forrette oc have Indseende med, at al Ting gaar ret til, saafremt de icke self derfor som Samtyckers oc i Gierningen skyldige ville strafis.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 3.

¹ *RN forbig. § 10.*

II. Borgemestere oc Raad skulle aarligen til hver Phillippi Jacobi¹ Dag forfatte rigtig Regenskab paa alle deris Indtegter oc Udgifter af Skatterne oc derhos forklare deris Indtecter med rictig oc udførlig Mandtal, hvem deraf² haver skatted, oc hvor megit enhver har udgivet, hvilket skal af Kæmener, Rodmester oc de beste Borgere, som til Tinge aarlig skulle udnefnis, underskrives oc samtyckis, at saa megit oc ei videre er paalagt oc opbaaret, hvilke Regenskaber med alle dertilhørende Assignationer oc Qvittancer skulle aarligen tre Maaneder efter Phillippi

¹ *RN:* Nytaars.

² *RN:* der.

Jacobi¹ Dag paa Kongens Skatkammer indleveris under tilbørlig Straf.

Kilde: Frdg. 1671 4. Septbr. § 4 jfr. DL 3. 6. 7.

¹ RN: Nytaars.

12^{a1}. Alle, verre sig geistlige eller verdslige, som i Kiøbstæderne Gaarde oc Eiendom haver oc der er hverken Borgere eller boesiddende, skulle i Fredstid dend femte Part af hvis Husleie, dem tilkommer, udgive, Borgerskabet udi hvis Skat oc Tyngge, dem tilkommer, til Hielp oc Forlindring, oc udi Feide Tid give, lige som andre af deris Huse oc Eiendomme der i Byen giøre, oc skal samme femte Part af Rodmesterne opkreves oc tagis af den Husleie, som af Husene oc Gaardene falder, paa det saadant icke uden Byen med lang Trette skulle fordris oc indkrævis.

Kilde: Frdg. 1647 16. Maj § 2.

<p>^a P. L. overstreger § 12 og tilf.: Hoc numquam in Nobilibus vel Regiis ministris observatum me- mini, et hoc hoc rerum statu maxime durum existimo, cum</p>	<p>sumptus ædium et grundskat longe superant earundem pensio- nem hocque alieno loco minime incubandum.</p>
---	---

¹ RN forbig. § 12.

Cap. 6. Om smaa Bestillinger i Kiøbstederne.

Andre smaa Bestillinger oc Byens Tienere maa anordnis, lønnis oc afskafes af Borgemester oc Raad oc Taxereborgerne¹, oc lige som ingen for Rigdom, Medhold, Slect- oc Svogerskab Skyld skal til nogen Bestilling fordris, saa skal ei heller nogen for ringe Anseelse Skyld forbigaaes, om hand dyctig er.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 7 jfr. DL 3. 4. 9.

¹ RN forbig.: oc Taxereborgerne.

Cap. 7. Om Laug.

1. Ithver Laug maa have it vis Sted oc Laugshus til Oldemandens oc Bisiddernis Sammenkomst til¹ at

¹ R forbig.: til.

forhøre Laugets Sager, men til noget Gæstebud eller Drickelaug maa det ingenlunde brugis.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 9.

2. Udi Laugsbrødernis Tilsammenkomst [maa]¹ aldellis inted sluttis om deris Varis Kiøb oc Sal, uden det sker efter Kongens sær Befaling.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 9.

¹ Tilf. af P. L. og i Teksten i N.

3. Er nogen Handverksmand antagen til at giøre noget Arbeid, oc hand derudi findes forsømmelig, eller oc det icke forsvarligt giør, da maa den, som hannem antagid haver, sige hannem op oc betalle hannem, for saa vit hand billigen fortient haver, paa hvis hand haver arbeidet, oc en anden i hans Sted antage. Vil den forige eller andre Mestere i Lauget giøre Forhindring derpaa, have forbrut deris 40¹ Lod Sølf Voldsbøder^a.

^a imo Voldsbøder semper in civitatibus 60 Lod.

¹ RN: 60.

4. Naar nogen tager Borgerskab, da skal hand af Borgemester oc Raad lade sig indskrive for hvad Handtæring eller Handverk, hand acter at bruge oc nære sig af, oc hvor¹ der er noget Laug for samme Handtæring, da skal hans Nafn, optegned vid Byens Tienere, af Borgemestere oc Raad Oldemanden tilskickis, oc skal saa den, som saaledis er antegned, maa bruge den Handtæring eller Handverk uden nogen videre Antegnelse eller Samtycke, med mindre hannem nogen uerlig oc lastelig Misgierning klarligen ofverbevises, hvilken hand icke hos Gud och Øfrigheden haver afsonet².

Kilde: Reces 1643 2. 3. 9 jfr DL 3. 7. 1.

¹ RN: hvis.

² Således og RN; P. L.: afstillet.

5. Mesterstøcke, Lærebreve oc Ectebreve maa ei af nogen fordris, megit mindre maa nogen uecte vid it erligt Handverk sig at ernære¹ oc føde forhindres eller af

¹ RN: nære.

Laugene udeluckis, om hand sig ellers erlig oc skickelig forholder.

6. Hvis¹ fattige Enker oc faderløse til Underholdning oc til fattige Mesteres, Svenes oc Drengis Begravelser i Laugene bevilgis, det skal den ny ankommen Laugsbroder af Borgemester oc Raad ansigis, oc skal hand forplicte sig Aar efter andet efter Haanden oc, som hans Leilighed er, at udgive, hvilke Terminer hannem oc af Borgemestere oc Raad skal antegnis paa Oldermandens Sedel. Dog skal hand første Aar, hand sig nedsetter, inted videre forplicated være at udgive end ²en ungerske Gylden eller dends Værd til Laugshuses Vidligeholdelse.

Kilde til: Hvis . . . Underholdning, og: i Laugene . . . Vedligeholdelse, er *Frdg. 1622 26. Aug.*

¹ R: Hvad.

² RN: fire Lod Solf.

Cap. 8. Om Gæstebuder och Drickelaug.

1^a. Naar nogen til nogen¹ Bestilning udkaaris, da maa den Udvellelse hverken begyndes eller endes med Drik eller Gæstebud eller noget Lav derfor anrettis.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 7 jfr. DL 3. 4. 12.

^a Reces p. 140 f. [*p: 2. 3. 7 i Sl.*].

¹ RN: en.

2. Ei heller skal noget Regenskab, Registering, Kiøb, Sal eller andet sligt forrettis vid Dricken, Gæstebud eller Collation, saafremt baade Vært oc Gæst derfor icke ville tiltalles oc strafes.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 7 jfr. DL 3. 4. 12.

3. Anrettes nogit Gestebud eller Drickelaug i Laugshus, da skulle alle, saa vel de, der Lauget bekoster, vere sig [med] Sammenleg af Bøder eller anderledes, som de, der sig laugbyde lade, Kongen oc Byen oc den, det¹ angiver², til trei Skifte efter deris Formue vere forfalden.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 9.

¹ R: der.

² RN: angivis.

4. Befindes nogen at give eller gjøre nogit Gæstebud eller Mesterstykke, naar hand i nogit Laug indtræder, have forbrut sit Borgerskab oc icke tilsteddes derefter samme Sted at boe, oc derforuden hand saa vel som de gæstebudene at strafis paa deris Formue, som forbemelt er.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 9.

Cap. 9. Om Ofverkiøbmand och Skriver i Kiøbmandlauget.

1. Kiøbmændene under dem self skulle, hvor nogen Handel oc Vandel er, aarlig den 1. Martii udvelle en Overkiøbmand, indfødt eller fremmid, om hand ellers er boesat oc haver Forstand paa Handel, som skal dagligen for sig tage, hvis Tvistigheder i Handelen forefalder, som sagt er i den¹ første Bog².

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 5.

¹ RN forbig.: den.

² P.L. tilf.: Pag. 34, 2: 1. 5. 31 ovfr.

2. Der skal vere en Skriver, som skal holde rictig Bog paa alt, hvis som¹ forefalder, baade paa det, som i Mindelighed forhandles, oc det, som vid skriftlig Afsked ordelis, oc hver Ugge eller Maaned, naar det begieres, Amtmanden eller² Byfogden, hvor det fornøden giøres, lade se.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 6.

¹ R forbig.: som.

² RN forbig.: Amtmanden eller.

3. Skriveren skal Løn giøres af Kiøbmændene, hvorefter hand for alle Afsicter, Certer, Contracter oc andet saadant skal lade sig nøie efter den Taxt, Kiøbmændene hannem sætter, oc icke maa tage Foræring af nogen.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 6.

4. Giøres fornøden, at nogen i fremmid Sprok forfarn holdes, som maa bruges, naar begge Parter, som

contraherer, fremmede ere, da skulle Kiøbmændene self dem lønne.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 6.

5. Ofverkiøbmanden oc Skriveren skulle af Borgemestere oc Raad beediges oc af dennem afsettis, om deris Utroskab eller Modvillighed befindes, oc Kiøbmændene ere det begierendes, hvorudi skal actes de fleste Kiøbmænds Stemmer oc Meninger.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 6.

Cap. 10. Om omløbende Kremmere.

1. Ald Gæstesked, som fremmede Kremmere give i Kiøbstæderne, at de maa med deris Kram oc Vare at selge udstaa, skal over alt Riget vere afskafet, oc ingen vere tilsted med nogen Kramvare at omløbe fra en Kiøbsted til en anden eller oc nogen Stæd dermed at udstaa, oc udi Alne, Lod eller Pund at selge, med mindre hand først haver vundet Borgerskab oc sig her i Riget nedsat oc holder Dug oc Disk, skatter oc skylder lige vid andre Undersaatter.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 13 jfr. DL 3 8. 1.

2. Dog skal hermed icke vere forbudet fremmede Kremmere rette Markidsdage med deris Kram oc Vare til almindelige Markeder at udstaa oc lige ved Kongens Undersaatter der deris Vare med enhver, Adel, Geistlig, Borger oc Bønder at forhandle.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 13.

3. Det skal ei heller forment verre fremmede oc udlændiske deris Tiennere herind med deris Vare at forskicke, som udi Kiøbstederne samme Vare til dennem, som med fremmede maa handle kiøbmandsvis oc som anden Steds sædvanligt er, hvis de¹ i² Skippund oc Læster^a af Skibene kunde afhænde, dog skulle Varene

^a læster] add. item stycketal oc icke i potter eller alnetal.

¹ R: det.

² RN tilf.: Stycketal.

icke maa opleggis, paa det¹ hiemmelig Høckeri icke² dermed³ skal drives.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 13.

¹ RN har: til, for: paa det.   ³ RN: at drifve.

² RN forbig.: icke.

4. Ingen Borger eller Undersaatte maa tage fremmede Kiøbmænds Penge eller Gods eller have Nederlag med dennem oc bruge til de fremmedis Gavn oc Nytte under samme Pengis oc Godses Forbrydelse oc derforuden 40¹ Lød Sølf's Bøder (Chr. 1. Hvitf.^a Pag. 952)².

Kilde: Frdg. 1475 30. Septbr. § 7 jfr. DL 3. 8. 2.

^a Quid Huidfeld ad corpus juris? vel hunc codicem?

¹ RN: 60.

² Citatet er tilskrevet i N, udeladt i R.

Cap. 11. Om Vinhandelere.

1¹. Reces 1643 2. 3. 11.

¹ Da denne § er aldeles lig Kilden, er den udeladt her.

2. Borgemestere oc Raad, ^a som tillat er at have en Stadskælder, hvor de maa fal have Vin oc fremmid Øl til hvem, der kiøbe vil, skulle lige saa vel som andre af Vinen oc Ølled give den paabudne Told oc Accise.

^a P. L. retter til: i de Byer, hvor tilladt etc.

Cap. 12¹. Om Vare, som i Kiøbstæderne skal verre til Fals och deris Taxt^a.

Borgemestere oc Raad skulle^b det saa mage, at enhver for it skelligt Værd kand bekomme Homle, Salt, Staal, Klæde, Skov oc Støfle oc andet, som Landets Indbyggere behof haver, oc bør at findes fal i Kiøbstæderne, oc skulle de^c aarligen i hver Kiøbsted om Paaske tvende af deris Mittel forordne, hvilke skulle icke alene nogle Gange om

^a Add.: oc huad Arbedsfolch oc   ^b R. C. 3. art. 56.

Handverchsfolk skulle haffue for   ^c Rec. pag. 152 § 10 [2. 3. 10];
deris arbeide, p. 308 in med., oc   hoc rectius ad cap. 5 hujus libri.
ndfr. i samme Kapitel.

¹ I N tilføjes: Dette Cap. er udelat.

Aaret taxere och sette Kiøb¹ paa fersk Oxekiød, salted oc tør Fisk, dansk Øl oc Brød, item giøre en billig Taxt paa rinsk, fransk oc spansk Vin, spansk Salt oc andet, inted undertagendes, som Handverksfolk oc andre for deris Vare oc Arbeide skulle have, meden oc med deris Medbrødre have Indseende oc tenke paa Middel, hvorledes Menighedens Nødtørft af saadant i Tide er at forskafe, me[d]² mindre de self ville svare enhver for sin Forsømmelse, oc de, som mere tage, end forordnet bliver af Borgemestere oc Raad, skulle bøde første Gang til Kongen tyve Lod Sølf, anden Gang have forbrut deris Borgerskab oc ei videre tilstedes i Rigit deris Handel at bruge.

Kilde til: enhver . . . fal i Kiøbstæderne, er Reces 1558 § 56; til Resten: Reces 1643 2. 3. 10 jfr. DL 3. 4. 8.

¹ RN: Købet.

² Således RN; P: men.

Cap. 13. Om Markeder.

1. Inted Marked maa paa nogen Søndag eller Helligdag holdes; indfalder de paa saadan Dag, da skulle de opholdes til anden Søgnedag derefter. Befindes nogen Kramboder at opslaae¹ eller noget paa Helligdag fal at holde, have forbrut, hvis der kiøbes oc selgis oc derfor uden fyrretyve Lod Sølf, Halvdelen til Kongen oc Byen oc den anden halve Del til de fattige.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 22. 1 jfr. DL 3. 9. 1 og 2.

¹ RN: opslaais.

2. Hvor nogid Markid uden for Byen paa Marken holdes, skal ingen Steds vere tillat enten Mad eller nogen Slags Drik der paa Marken at falde¹, mens sligt alt i Byerne at søgis. Hvo sig herimod forser have forbrut, hvis Mad oc Dricke i saa Maader fal holdes, Halfparten til Byen oc Halfparten til Kongen.

Kilde: Reces 1643 2. 22. 2 jfr. DL 3. 9. 3.

¹ R: falholdis; N: falholde.

Cap. 14. Om Maal oc Vegt.

1. Ingen Tønde over alt Riget i Kiøbstæder oc paa Landet^a skal brugis uden den, som brent er¹, i Størelse, Høielse, Bredelse oc Danelse overens kommer med Tønden paa Provianthuset i Kiøbinghavn, oc til den Ende skal saadan Tønde med tre Løver oc Aarstal brent vere i ithvert Amt, hvorefter alle Tønder, som maa brugis, skal giøres oc rettis, Riber Tønde undertagen.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 1 jfr. Reces 1643 2. 11. 2.

^a Landet] add. nogen steds propter arces et prædia, const. 1651 den 15. Juli, Rec. p. 247 [2. 11. 2].

¹ RN tilf.: oc.

2. Alle Tønder, som Salt maales med, skulle lignes oc rettis efter Kiøbenhafns Salttønde.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 10.

3. Alle Skepper, som maa brugis, skulle vere lige høie, bræde oc dybe oc i Kiøbstederne brente.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 2.

4^a. Ingen skal vere forment, som selger eller yder noget Korn, self med it ret Strygetræ at strygge enten Tønde eller Skepper, som maalis med, oc skal inted topmaalis af Rug oc Biug uden Pundetønden oc Pundeskeppen, naar Landgilde yddes^b i Sædland, Fyen oc Smaalandene.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 3 jfr. DL 3. 10. 2.

^a add. ex. d. const. Alle Skepper fyller en forskrefne Tønde. skulle saa lignis, at 5, 6, 7 eller ^b ydes] add. vdi Punde, deleatur flere effter hver Provintzis Brug Siælland, Fyn etc.

5. I alle Kiøbstæder paa Raadhuset skal vere en Sælends Alen, en Bismer oc en Pundevect, som enhver skal have Mact oc Frihed til at prøve ded Maal oc den Vect med, som hannem enten i Kiøbstæderne eller paa Landet vederfaris.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 5.

6. Øfrigheden paa hver Sted skal det vere frit for,

saa vit¹ de det gaat oc nødigt eragter, udi enhvers Hus at lade efterse, hvad Maal oc Vect, de bruger.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 6 jfr. DL 3. 10. 3.

¹ RN: tit.

7. Accisemesterne skulle oc give Act paa, om nogit andet Maal eller Vect brugis, end som tillat er, oc hvis de det befinde, da plictig vere det Øfrigheden at angive.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 7.

8. Borgerne i Kiøbstæderne skulle vere plictig deris Maal oc Vect hver Aar tvende Gange til Paaske oc Martini paa Raadhuset at fremvise, om det saa lovligt oc ret er, som det sig bør, efter som forskrevet staar.

Kilde: Frdg. 1651 15. Juli § 8.

9. Befindes nogen at have eller bruge anden Maal eller Vegt, end som forskrevet staar, eller at bruge anden Maal eller Vegt at maale eller veie ud med, end hand bruger at maalle eller veie ind med, da skal hand actis for en Falskener och have sin Botslod¹ forbrut, i hvo hand oc er.

Kilde til: Befindes . . . forbrut, er Frdg. 1651 15. Juli §§ 8, 4 jfr. DL 3. 10. 4.

¹ R: Boeslod.

10. Hvo, som nogen Slags Drik eller andet, som med Kander, Staabe oc Potter udmaalis, udtapper, oc udtapper det med andet end Byens Maal, da haver hand forbrut det Fad, som hand tapper af, til Kongen oc Byen, men befindes oc bevises, at nogen bruger falsk Maal, da strafes hand saa, som sagt er om falsk Maal oc Vect.

Cap. 15. Om Øltapere oc deslige.

For alle Døre i de Huse, som der selgis Øl, Øledicke, Miød, Melske, Must eller Brendevin udi, skal udhengis it vist Tegn eller Bredt, paa det Kongens Accise deraf ei skal underslaais.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 17.

Cap. 16. Om Handverker.

1. Der skal vere en Oldemand i hver Handverk, som skal aarligen dertil beskickes oc have toe eller fire Mestere til Bisiddere. De skulle forhøre, hvis Klagemaal i Handverkerne forefalder, saa som i første Bog¹ sagt er.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 9.

¹ 2: 1. 5. 33 ovfr.

2. Alle Mestere, Svenne oc Drenges skulle holde oc efterkomme de Artikler oc Vilkor, som efter Borgemesteris oc Raads Betenkende med kongelige Bevilling oc Stadfestelse forfattis, saa som er¹ visse Læreaar for Drenges oc² Svenne, [saa oc hvad Straf, Læredrenges oc Svenne skulle vere³] undergiver, som icke udtiene eller sig mod deris Mestere modvilligen anstille eller fra dennem mod deris Villie oc Handverkets Vilkor forløbe eller sig i andre Maade icke troligen oc erligen anstille, hvorledes Mesterne skulle settis til Rette, som deris Svenne oc Drenges ulovligen medhandler.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 9.

¹ RN: om.

³ Saa . . . vere, tilf. af P. L.;

² Teksten i N har: saa vel som, hvad der er rettet til: oc, som R også har.

hvad . . . vere, findes i Teksten i N og R; foran: hvad, tilf. RN: saa och.

3. Ingen Handverkssvend, som er i sin Mesters Brød, maa holde fri Mandag; vil hand ei om Mandagen arbeide saa som andre Søgnedage, bøde it Lod pur Sølf til de fattige oc lige saa megit til Lauget. Ser Mesteren igiennem Fingre dermed, give dobbelt.

4. De, som ere i Kongens Tieniste, skal det vere frit for sig self indbyrdes oc for dem, som i Kongens Tieniste ere, at arbeide, dog skulle de ingen Svener^a maa holde¹; men saafremt de for andre arbeider end dem, som

^a ingen svenne] ita Rec. Ch. 4. p. 158 [2: 2. 3. 14] forte quo ipse magister exactius opus faciat, sed

praxis et sæpe ipsa necessitas in contrarium.

¹ RN: have eller underholde.

i Kongens Tieniste ere oc ingen borgerlig Næring bruge, da skal de giøre oc give ald kongelig oc borgerlig Tyngge.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 14.

5. De maa oc uden kongelig oc borgerlig Tyngge arbeide i deris Huse med deris Børn oc Folk alt, hvis som til Manufacturer regnis, med Væfven, Spinden oc saadant, saa oc ald Kramvare af Jern, Kobber oc Messing oc andet Kræmmeri, dog skulle de saadant i det ringeste i Dutzintal selge til Kiøbmænd oc Kræmmere oc ingen anden, ei heller nogen Borger sin Næring dermed betage.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 3. 14.

6. Alle fremmede, som sig her i Rigit nedsette oc forarbeide Manufacturer oc Kiøbmandsvare af Uld, Bomuld, Silke eller¹ Kammelshaar ene eller formengid, saa oc de, som ny Verier², Kaarder, Harnisker, Pistoler oc Musqvotelob smede oc forfærdige, disligeste Spormagere, oc af saadanne Handverker sig nære, skulle ei alene vere sex Aar fri for ald kongelig oc borgerlig Skat oc Tyngge, men skal dennem oc tillat vere, naar dem lyster, sig af Rigit at begive med ald deris Formue uden nogen siette oc tiende Penges Erleggelse til Kongen oc Byen saa oc uden ald anden Forhindring at forreise.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 12.

¹ R: oc.

² RN tilf.: oc.

7. De skulle oc vere forskaanede, som [de]^a¹ i Landsloven ukyndige ere, at udtagis til Formyndere², Vurderere, Sandemænd, med mindre de self godvilligen sig saadanne Bestilninger ville paatage eller oc i Fremtiden i Landsloven kyndige vorder.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 12.

^a Tilf. af P. L.

¹ RN: de der.

² Rettelse af P. L. for: Forkyndere; RN har: Formyndere.

8. Skal det oc vere dem tillat, med mindre de Arvinger her i Riget haver, deris Børn oc saadanne, som dem i første oc andet Led anrøre oc sig mod dennem ellers skicke, som det sig bør, at giøre Testamenter, hvilke skulle vere saa kraftige, som de i deris Fødeland gjorde vare.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 12.

9. De skal oc nyde den Toldfrihed oc ald anden Rettighed¹ i Sundet oc anden Steds uden oc inden Riget med ald den Frihed, som Kongens egne indføde oc naturaliserede Undersaatter nyder oc haver, det første, de sig for Borgere i Kiøbstederne haver ladet indskrive.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 12.

¹ R: Herlighed.

10. Alle de^a, som sig i nogen Kiøbsted her i Riget nedsetter oc sig nogen ny Handverker i Kiøbstæderne her i Rigit paatager at indføre^b, som ei tilforne brugeligt verret haver, skulle deris Lifestid vere der forskaanede for ald kongelig oc borgerlig Tyngge, saa lenge de icke anden Handel driver, men sig af de Handverker nærer.

Kilde: Frdg. 1655 1. Juni.

^a Const. 1655 den 1. Juni.

Sebesyder etc. 1663 [²: Frdg.

^b indføre] add. Amdams Verck,

1663 12. Juni og 25. Maj].

Cap. 17. Om Guldsmede, Kandestøbere, Smede.

1. Frdg. 1651 1. Febr. — Ligesom Note til 3. II. 1.

2. Selger hand noget forarbeidet Sølf eller Guld, som ei med Byens Stempel merket er, have forbrut dobbelt saa megit, som Sølfvet eller Guldet er værd, de tov Trediede til Kongen oc Byen oc den tredie til den, som det angiver. End er Arbeidet hverken med Byens eller hans egit Stempel mærkit, have¹ forbrut dets Værd firedobelt, omendskønt det ei dømmes at være falskt.

¹ Rettelse af P. L. for: haver.

3. Det samme er oc om Kandestøbere, som giøre Tinarbeide.

4. *Reces 1643 2. 29 1. — Ligesom Note til 3. II. 1.*

Cap. 18. Om Vertshuse.

1. *Reces 1643 2. 3. 18. — Ligesom Note til 3. II. 1.*

Cap. 19. Om Søehandel.

§§ 1—72 er aldeles lig Soret 1561 §§ 1—72, kun er der for: Mark, blevet sat: Lod Sølf, og for: Høfvidsbaadsmand, sat: Høibaadsmand. Det er derfor anset for unødvendigt at medtage mere af Teksten end de Steder, til hvilke P. Lassen knyttede Anmærkninger, eller hvori Ændringer af Betydning foretoges af den 1. Revisionskommission.

1. . . . forbrut 10 Lod^a Sølf til Kongen . . .

^a Tii lod] in textu Ti marck, ut ort, i. e. half lod sølf et sic fere plurimum march habetur pro rix- ubique pæna duplicatur hic.

6. . . . ti Lod Sølf til Kongen och ti Lod Sølf til Byen¹. Den samme . . .

¹ RN tilf.: hvor Forseelsen sker i Kongens Lande och Riger.

14. . . . have at sige¹.

¹ RN tilf.: efter Sagens Beskaffenhed, jfr. DL 4. 1. 25.

17. . . . hver under 40 Lod Sølf Brøde¹ til Kongen², oc naar Skibet kommer derfra oc³ did, som Skipperen gjør sit Marked oc haver losset, oc Skibet⁴ er forvarit, skal . . .

¹ RN tilf.: Halvparten, jfr. DL 4. 1. 22.   ³ RN forbig.: derfra oc, jfr. DL 4. 1. 22.

² RN tilf.: och Halvparten til Rederne, jfr. DL 4. 1. 22.   ⁴ RN: formedelst Folkenis Forømmelse icke er kommen til Skade, skal . . ., jfr. DL 4. 1. 22.

18. . . . skal Skipperen¹ med sine Medredere self betale.

¹ RN: af samme Bodsmands Føring betale, jfr. DL 4. 1. 30.

22. . . . da skal Skipperen give dennem^a den halve Hyre oc dermed dennem qvit være.

^a P.L. sletter: Skipperen... dennem, og sætter i Stedet: Skibsfolcket lade sig nøye med den halffue Hyre, om de for Henreisen alene ere betinget, men ere de for frem- oc tilbageisen betingede, da med den 4de part, men er de i maanets Hyre betingede,

da skal de niude betaling for regnis for fuld maanet. *Med:*
saa mange maaneder, de haffue Skibsfolcket . . . seilet, *jfr. DL*
seilet, oc den begynte maanet 4. 1. 32.

39. . . . oc betalle Kiøbmanden sin Skade, som Godset bekosted oc indkiøbt haver^a . . .

^a Imo contra: saa som det selgis fracten, *jfr. DL 4. 2. 10.*
kunde, oc kiøbmanden betale

41. . . . oprette Skaden Halfdelen^a efter Danemænds Sigelse.

^a Halfdeelen] ergo dominus navis damni ex negotiatoris culpa pati-
absque ulla sua culpa dimidium tur, *jfr. DL 4. 2. 8.*

42. . . . oc fyrretyve Lod Sølf til Byen¹.

¹ *P. L. tilf.:* oc rette fracteren sin uden bøde Skaden, *jfr. DL 4.*
Skade op; *RN tilf.:* och derfor- 2. 9.

43. . . . oc derpaa skal hand have deris Magtebref^{a1} . . . da maa hand dertil Fuldmact^{b2} have . . .

^a Magtbreff] eller Fuldmact. liquorum, ideo lege: da maa hand
^b Fuldmacht haffue] dubius sensus det giøre, *jfr. DL 4. 2. 12.*
quasi requiratur consensus re-

¹ *RN:* skriftlig Tilladelse. ² *RN:* Magt.

46. Kommer en Skipper udi fremmede Lande oc gjør der¹ nogen Handel . . . da ere de icke pligtige² at undgielde det . . . sin Skade hos³ Skibet oc icke hos Rederne . . .

¹ *RN tilf.:* uden sine Rederis Fuldmagt. ² *RN:* det at holde, *jfr. DL 4. 2. 5.*
³ *RN tilf.:* Skipperens Part i.

47^a. . . . oc¹ befaller hannem at føre det til Prammen, oc Skipperen sender det op igien oc lader det ligge^b, da skal Skipperen . . . Ti hver Skipper^c skal² vere forsigtig oc have god Act udi sin Bestilning.

^a NB. Denne 47. art. burde at kunde betenke, oc icke af nogen
settis nest effter den 45. art. uformoden Hendelse . . .

^b *P. L. tilf.:* formedelst hand ey ^c Thi huer etc.] hæc ratio hic non
haffuer rum dertil eller af anden quadrat, *jfr. DL 4. 2. 6.*
aarsag, som han tilforn burde oc

¹ *RN:* bemelte Skipper advarer och ² *R:* søge sin Kiøbmands Beste
begierer af Kiøbmanden, at hand oc rette sig efter hans Ordre oc
skal føre Godset med Prammen til sin Contract.
Skibet, ok Skipperen da sender . . .

48. . . . med de¹ Tønder, som er Stadens² Brende paa . . . af hver Tønde ³en dansk Skilling . . .

¹ RN: rette.

³ RN: en half Skilling danske.

² RN: Kiøbenhafns.

50. . . . som det, der udi Markedet ¹solt er^a. Disligeste skal Skipperens Fragt saa vel af det Goeds, der kastet er, som af det, der beholdet bliver, indførís, oc da hver gielde udi Skaden efter sin Anpart, dog skal Folkens Føring her udi icke vere beregnet^b. Sker det . . . ladet med løst Gods, Hvæde, Rug, Malt, Havre, Salt, Øl, Vin^c eller andet . . . oc hver lide Skade, som hand faar^d.

^a Lege: indkiøbt er.

^b Addi hic deberet: Det saa vdkast vorder, om det siden af nogen findis oc reddis, skal det sin ret eiermand tilstillis oc igien afkortis i Summen. Døller nogen det, vorde derfor tyff, l. 2 § f. ff. ad l. Rhod. de jactu²; § f. inst. de rer. divis³.

^c Øl, Viin] det er icke løst Gods, men indluckyt i tønner oc fade, oc at dyrebar Vaare skulle vere vndtaggen, som Vox, Kobber etc., siunis vrimelig, men efter andre folckis Ret oc billighed kunde denne artikel saaledis forfattes: Fribyttene oc Søereffuere huad de tage bort af fællitz ladning,

¹ RN: indkiøbt er, men de beholdne Vare efter den Pris, de selgis for. Disligiste, jfr. DL

som ey vist kand vides, huilken Mand det tilhørte, det betalís igien af det andet fællitz gods i Skibet er. Men det gods røffuet vorder, som mand vist vied af merck, brende eller andet, huem i sær det tilhørde, staae sin egen Eventur oc huer lide Skade, som hand faar, d. art. 50 et l. 2 § 3 ff. ad l. Rhod de jact. Adde: Men om Fribyttene accordere om nogen vis Summa eller Gods, da skal alle Godsis oc Skibbets eyere dertil sin quota giffue d. l. 2 § 3.

^d P. L. sletter: Sker det . . . faar, jfr. DL 4. 3 11.

4. 3. 11.

² Fragm. 2 § 7 Dig. 14. 2.

³ § 48 Instit. 2. 1.

53. . . . at Kobryggen^a eller Overløbet . . . Utroskab^b . . . gielde Kiøbmanden den Skade for saadant Værd . . . haver¹, men bliver noget af Kiøbmandsgoedset² forlecket . . .

^a Kobryggen] som kaldis Offuerløbet.

^b Utroskab] da lide som en tyff. skulde afhendis.

¹ RN sletter: for saadant . . . haver, og sætter i Stedet: efter den Pris, det kunde selgis for, hvor det

² RN tilf.: uden Skipperen eller hans Folk derudi er Aarsag.

54. . . . men¹ brøster Vindtackelet oc bliver Skade

¹ RN forbig.: men, jfr. DL 4. 2. 18.

paa Godset . . . dertil ja¹, da svare Skipperen alene til den Skade. Men ²bliver hand icke adspurt, eller oc Godset slipper af Tackelet, da . . .

¹ RN forbig.: oc bliver . . . dertil ja.   ² RN: slipper Godset af Tackelet, jfr. DL 4. 2. 18.

57 i Sl. . . . oc betalis ¹baade Skibene imelem half om half² efter søfarende Mænds Sigelse.

¹ N: imellem det drifvende Skib Anker efter, jfr. DL 4. 3. 6. och de andre, som slipper deris   ² R forbig.: baade . . . half.

61 i Sl. . . . stande alle Redere Eventyr^a, oc de, som icke ville udrede, bære ingen Fract af Godset.

^a Eventyr] dog i feide tid nødiges ingen at giffue sig i fare.

65. Dersom Adelen haver Skib oc Skibsparter, da nyde de den Rettighed och Sagefald^a.

^a Denne artikel i Søe Retten haffue[r] disse Ord til: efter Recessens Lydelse, der dog intet i Recessen, da vdgangen, om Adelen Skibsparter meldis, saa dette siunis ganske vrimgelig, enten det skal forstaaes i almindelighed om alle Sagfald eller især om nest forige artikel [Søret 1561 § 64] i Drabsag, ti da nyde de sagfald icke som Skibsmedredere, men som Herskab, v. Reces Chr. 3. art 22.

66. Ingen Bodsmænd befatte sig med ¹Maatteskrave^a eller Maatterne, men Kiøbmændene . . .

^a Maatteskrave, add. som af lading kand henge ved maatterne, ei heller med maatterne.

¹ RN: Maatterne eller Maatteskrabe, som er hvis imellem (R: i Motterne) blifve besidendis, men, jfr. DL 4. 1. 38.

73. Frdg. 1617 28. Juni § 1, hvoraf dog Slutningen er rettet til: . . . betredis, da som fredløse strafes.

Cap. 20. Om Skibbrud oc Vrag.

§§ 1—2 og 4—5 er lig Søret 1561 § 73, kun fattes det sidste Punktum: Oc hvis . . . Aar oc Dag.

3. Blifver Skipperen forligt med Biergefolkene om en vis Penge, som de skulle have, for hvis de bierge kunde, eller om en Del af Godset, som bierges, for deris Fare oc Umage, eller oc med dennem forenis om en vis Penge,

som ¹de hannem skulle give for alt, hvis de bierge kunde, da bør saadan Forligelse oc Forening ved Mact at stande.

Jfr. DL 4. 4. 3.

¹ P. L. retter til: hand dennem.

Cap. 21¹. Om ulovlige Hafner oc Driftsteder.

1. *Frdg. 1589 30. Juni §§ 1, 3.*

2. *Frdg. 1661 20. Febr.*

3. *Frdg. 1643 3. Juni.*

¹ Kapitlerne 21—23 ere Afskrifter af de angivne Kilder.

Cap. 22. Om Forbudne Vare.

1. *Sammenarbejdet af Frdg. 1562 5. Juni §§ 1, 3; Reces 1643 2. 12. 1, 2 1. Led, 3—4; Frdg. 1650 18. Maj, 1651 24. Septbr. § 12, 1652 17. Febr., 1661 12. Decbr. og 1664 8. Marts.*

2. *Reces 1643 2. 12. 2 2. Led.*

3. *Frdg. 1634 11. Maj.*

4. *Reces 1643 2. 19. 1.*

Cap. 23. Om Vognmænd oc Færgemænd¹.

1. *Frdg. 1661 7. Maj Vognmænd § 1.*

Jfr. DL 3. 11. 1.

¹ P. L. har hertil et større Ændringsforslag, som ikke har nogen Interesse.

2. *Frdg. 1661 7. Maj Vognmænd § 2.*

Jfr. DL 3. 11. 2.

3. *Frdg. 1661 7. Maj Vognmænd § 3.*

4. *Frdg. 1661 7. Maj Vognmænd § 4.*

5. *Frdg. 1661 7. Maj Vognmænd § 5.*

Jfr. DL 3. 11. 3 og 4.

6¹. *Frdg. 1662 17. Jan.*

¹ P. L. har hertil et Ændringsforslag:

7—8. *Reces 1643 2. 24. 1.*

9. *Reces 1643 2. 24. 2.*

10. *Reces 1643 2. 24. 2 i Sl.*

Jfr. DL 3. 11. 6.

11¹. *Reces 1643 2. 24. 3 i Beg. og 2. 21. 3 i Sl.*
Jfr. DL 3. 11. 7 i Beg.

¹ RN sletter et Stykke heraf, men dette blev uden Indflydelse på DL.

12. *Reces 1643 2. 24. 3 i Sl.*¹

¹ *Rettes af RN til: Hvo sig her- fogden skal inddrifve, jfr. DL*
imod forser, skal gifve femb 3. 11. 7 i Midten.
Rixd. for hver Person, som By-

13. *Reces 1587 27. Decbr. § 21 2. Punktum.*

14. *Frdg. 1651 25. Marts^a.*

Jfr. DL 3. 11. 7 i Sl.

^a *Kiøbenhafn] ita in const. 1651 jure communi tradita, rectius in*
d. 25. Marts sed hujus civitatis unum locum post privilegia colli-
singularia multa sparsim in hoc gantur.

15. *Frdg. 1589 31. Maj § 8¹.*

Jfr. DL 3. 11. 8.

¹ *RN sletter heraf: oc ofver det ... Forbud, der heller ikke findes i DL a. St.*

16. *Frdg. 1662 28. Septbr., 1664 21. Juli, 1667 6.*
Febr. og 27. Marts jfr. Frdg. 1676 25. Jan.

Jfr. DL 3. 11. 9.

17. *Frdg. 1667 27. Marts jfr. Frdg. 1676 25. Jan.*

Jfr. DL 3. 11. 10.

Cap. 24. Hvorledis holdis skal, naar Pest eller
smitsom Syger graserer.

Her er optaget Reces 1643 2. Bog 4. Kap.: Hvorledis udi
Pest oc smitsom Sygdoms Tide udi Kjøbstederne skal for-
holdis. P. L. stiller Forslag om en kortere Affattelse.

Cap. 25. Om¹ Bønder.

1. Hvilken² Selveierbonde, som besidder nogen Bonde-
gaard, hand³ skal bruge alle Gaardens Eie, baade udi
Skov oc Mark, oc ingen af de andre Arvinger⁴ skulle
bruge noget af Gaardens Tilliggelse, men skulde annamme
Fyldest af den, som Gaarden besidder, hvis den kand

^a *Bønder] add. Sielfeiger, nam de Ch. 3. art. 4.*
his solis hoc capite agitur Rec.

¹ *RN tilf.: Selfeger.*

³ *RN forbig.: hand.*

² *RN forbig.: hvilken.*

⁴ *RN: Medarfvinger.*

ydermere taale over kongelig Tyngde efter Amtmandens oc Samfrenders Tycke.

Kilde: Reces 1558 § 40 jfr. DL 3. 12. 1.

2. Fordrister sig nogen af Medarvingerne herimod at bruge noget af Gaardens Eiendom, da forfølges den derfor med Ran eller andre Dele.

Kilde: Reces 1558 § 40 jfr. DL 3. 12. 2.

3. Sker det ocsaa, at den, der Gaarden besidder, forhugger eller forhugge lader samme Gaards Skove til Upligt eller oc forkommer noget af Eiendommen, som der til liggendes er, oc icke holder Garden vid Mact, da skal Amtmanden¹ have Mact med Samfrender at sette der en anden paa igien af Medarvingerne, som vil oc kand frede Skoven oc kand holde Gaarden oc Eiendommen vid Mact oc rede der fult af til Kongen oc hans Medarvinger Fyldest, som hannem bør at giøre, som forskrefvet staar.

Kilde: Reces 1558 § 40 jfr. DL 3. 12. 3.

¹ RN: hans Herskab.

Cap. 26. Om Landboer eller Festebønder.

1^a. Ingen Mand¹ skal udvises af sin² Gaard, som³ hand haver fest af sin Hosbond, ⁴den Stund hand holder⁵ samme Gaard, som hand haver fæst⁶, vid Hæfd oc Bygning och den forbedrer oc lovligen gøder sin Jord i Marken oc giver sin Skyld i lave⁷ Tide, som er Smørskyld til St. Hanses Dag Midsommer, Kornskyld til St. Mortens Dag oc andre smaa Bede, Gesteri oc Oldengield oc anden Rettighed, hver til sin tilbørlig Tid, oc er sin Hosbonde oc hans Fogid udi hans Fraverelse hørig oc lydig oc ei laaner, leier eller fester fra sin Gaard Agger, Eng eller

^a Recess Chr. 3. art. 42, *cujus inscriptio magis ad rem facit quam hic.*

¹ RN forbig.: Mand.

² RN: den.

³ RN forbig.: som.

⁴ RN: saa lenge hand.

⁵ RN tilf.: den.

⁶ RN forbig.: samme . . . fæst.

⁷ RN: lovlig.

nogid Gaardens Tilliggelse¹, oc ei forhugger nogle² de Skove, dertil ligger udi nogen Maade uden hans Hosbonds eller visse Buds Minde.

Kilde: Reces 1558 § 42 jfr. DL 3. 13. 1.

¹ *R og Teksten i N tilf.:* eller til- i *RN*) at bruge samme Gaardens
stæder nogen anden Mand (*slettet* Tilleggelse.

² *RN tilf.:* af.

2¹. Forbryder Bonden sig imod nogen af disse Stycker, da haver hand sin Gaard forbrut.

Jfr. Reces 1558 § 42 jfr. DL 3. 13. 2.

¹ *R forbig. § 2.*

3. Haver Husbond ingen Verelse¹ at boe udi, oc hand i egen Person^a vil besidde den Gaard, som Bonden i Fæste haver, da skal hand sige Bonden til derom St. Hans Dag Midsommer oc give hannem sit Feste igien oc betalle hannem, hvis bevislig Omkostning oc Forbedring paa Gaarden baade i Bye oc Mark, hand givet haver, oc da bør Bonden at flytte af Gaarden til Voldermisse nestfølgende.

Kilde: Retspraksis (Udvalg 2, 314) og Landets Sædvane (A. Berntsen 2, 122) jfr. N Lov 6, 1 jfr. DL 3. 13. 3.

^a egen person] æquum, sed absque item const. de militibus anno
lege v. Rec. Chr. 4. pag. 316² 1671³. Tu cogita amplius.

¹ *RN:* Hus.

³ *Frdg. 1671 27. Juli § 3.*

² *Reces 1643 3. 2.*

4. ¹End dog Enker ere plictige at fæste dend Gaard oc Bolig, de udi boer efter deris Mænds Død, saafremt de ville besidde Gaarden; dog skulle de maa sidde til neste efterkommendes Faredag uden Feste, dog med slig Vilkor, at de holder sig i alle Maader efter det, som om Bonden forskrevet staar.

Kilde: Reces 1558 § 43.

¹ *RN:* Enker maa efter deris Mænds Død besidde Gaarden til næste . . .

5^{a1}. End paa Kongens Goeds efter kongelig Benaading

^a Const. 1565 d. 23. octob.

¹ *N tilføjer i Randen:* Herom Ville fornemis, om dette saaledis
vil Kongelig Maiestets naadigste skal holdes herefter.

skal saa holdes, at naar nogen Bonde dør oc afgaar, da maa hans efterlate Hustrue uden ald Indfestning besidde Gaarden med ald sin Tilliggelse, ald den Stund hun sidder Enke oc umandet oc retter sig efter, hvis¹ forskrevet staar, men dersom hun vil giftes, da skal den, som samme Koene tager, vere plichtig at fæste oc have det udi Kongens Amtmands Minde, førend hand drager udi Gaarden. Findes nogen herimod af Enke Indfæstning at opberge eller dennem i saa Maade med Stedsmaal at besverge, da skulle de det af deris eget forskrevne Enker igien udlegge oc betalle oc derover strafes som Kongens ulydige Tiennere.

Kilde: Frdg. 1565 23. Oktbr. §§ 1, 4 jfr. DL 3. 13. 4.

¹ *R tilf.:* som; *N:* som her.

6. Fæster Enke Gaarden efter hinded Bundes¹ Død, oc hun gifter sig siden, da skal den, som hende egter, være plichtig at feste oc have det i Hosbondens Minde^a, førend hand drager i Gaarden.

Kilde i det Hele: Frdg. 1565 23. Oktbr. § 1 jfr. DL 3. 13. 4.

^a minde] recte, sed fæste valde durum.

¹ *RN:* Mands.

7. Naar nogen¹ Husbond udviser nogen af sit Goeds² for hans rette Forsømmelse Skyld, da skal den Bonde, som saa udvist vorder, sette Borgen til den, Jorddrot er, at hand ei skal feide eller gjøre den nogen Forfang, som Boeligen efter hannem bekommer, saa vel som for hvis hand med Rette Hosbonden plichtig er. Vil hand ei sette Borgen for Feide^{a 3}, da maa hans Jorddrot⁴ hindre oc⁵

^a feide] ita Rec. Chr. 3. art. 44, sed addo ex art. 45: om hand

truer oc vndsiger hanom, alias nimia cautione nemo onerandus.

¹ *RN:* en.

kommere nogen Forfang saa oc for hvis . . .

² *RN:* for nogen af obenbemelte Aarsager, da skal samme Bonde sette Borgen til Hosbonden, at hand ei skal gjøre hans Efter-

³ *RN forbig.:* for Feide.

⁴ *RN:* Hosbond.

⁵ *RN forbig.:* hindre oc.

fange hannem, saa lenge¹ hand setter Borgen for Feide, oc ei dermed giøre enten Vold eller Hereværk².

Kilde: Reces 1558 § 44 jfr. DL 3. 13. 6.

¹ RN: indtil.

² RN forbig.: for Feide oc . . . Hereværk.

8. Hvilken Bonde, som vil flytte fra sin Gaard oc Boelig, ¹skal opsige sit Fæste efter lovlig Kald oc Varsel til Jorddrotten tre neste Tingdage efter hverandre fra St. Hans Dag^a Midsommer oc fierde Tingdag² derefter tage det beskrevet. Hvorimod med Skudsmaal ingen Forhindring maa giøres, oc da maa Bonden til Phillippi Jacobi Dag dernest efter flytte, dog at hand efter Opsigelsen til forskrefne Tid retter for sig med Landgilde, Ect oc Arbeide oc anden Rettighed, som det sig bør, af sin Gaard oc Bolig til Husbonden saa vel som svare til Bygfeldigheden, som til forskrevne Philippi Jacobi Dag findes.

Kilde: Frdg. 1654 11. Juli § 4 jfr. DL 3. 13. 7.

^a fra st. Hansdag] ita constit. 1654. Praxis est, ut fiat duobus proximis

juridicis diebus ante D. Joh. et duobus sequentibus.

¹ RN: skal dertil hafve skellig Aarsag och den lovligen bevise; derefter maa hand opsige Gaarden

efter lovlig Kald ok Varsel til Husbonden tre neste . . .

² R: Ting.

9. Dersom Husbonden vil, at Bonden skal saae Rug-sæden, da skal hand hannem derfor give Frøgielden igien.

Kilde: Frdg. 1654 11. Juli § 4 jfr. DL 3. 13. 8.

10. Dersom nogen Bondes Gaard eller Hus kommer vid Ildebrand eller anden ulyckelig Tilfald til Skade, da maa Bunden ei Stedet forlade^a eller anden Steds sig nedsette, men hand bør med Hosbondens oc Bymændenis Hielp, om hand self ei haver Middel dertil, opbygge Gaarden eller Huset, førend hand maa derfra flytte eller Gaarden eller Huset opsige.

Jfr. Frdg. 1682 28. Jan. § 10 jfr. DL 3. 13. 3.

^a forlade] æquum, sed absque lege, ubi non sunt Vordnede.

11^a. Fradrager eller bortdøer nogen Bonde fra sin Gaard oc den ei af anden Bonde igien bliver besat, da skulle samtlig Bymænd, i hvem oc deris Hosbonde er, være plictige til at lade Gaardens Bygning bevare, at den ei bliver nederbrut. Nederbrydes den, da vere de samtlig plictig til den igien at opbygge.

Jfr. Frdg. 1682 28. Jan. § 12 jfr. DL 3. 13. 9.

^a De hoc olim monuit D. Henric Rantzovius, et videtur æquum, quo reliqui terreantur et in officio maneant, sed hoc rerum statu ob frequentiam paupertate pressorum et migrantium sæpe justum onus videtur.

12. Dersom Hosbonden tager fra nogen Bonde Skov, Agger, Eng, Græsgang, Tørveskær eller dislige, som Bonden i Fæste oc Brug haver oc giver Landgilde af, da skal Hosbonden korte det efter Billighed i Bondens Landgilde oc self udrede, hvis Tyngde der ligger paa det fratagne, saa vit det kand sig beløbe.

Jfr. DL 3. 13. 12.

13. Bruger^a Bonde eller andre anden Bondes Jord uden Jorddrotens¹ Minde, da maa Jorddrotten² giøre Forbud, paa hvis paa samme Jord aufles, Korn oc Høe, oc vid Retten lade sig det tildømme. Det samme er oc om Tørfveskær, Giersel oc dislige.

Jfr. NLov 6, 10 jfr. DL 3. 13. 11.

^a Bruger] circumspecte hic agendum, ne magis sibi suisque obsit dominus quam civibus vicinis, unde in necessitatibus subsidium petatur.

¹ RN: Hosbondens.

² RN: Hosbonden.

14. Bonden maa ei grave¹ eller lucke² nogen Sted³ Agger eller⁴ Eng eller nogen⁵ Jordbond ind⁶ uden hans Hosbonds Minde oc alle Bymænds Samtycke, ei heller aflucke enten Folk- eller Fægang, hvor den haver verit af Alders Tid.

Jfr. DL 3. 13. 13.

¹ RN: indgrave.

⁴ RN forbig.: eller.

² RN: indlucke.

⁵ RN forbig.: nogen.

³ RN forbig.: Sted.

⁶ RN forbig.: ind.

15. Skal det staa enhver Bonde¹ frit for ubehindret at selge sine Varer, det vere² Korn, Smør, Honing, Øxen, Heste, Fisk oc alle andre Vare, hvis hand haver, oc icke forbydes af Kongens Embedsmænd³ eller deris Hosbond, om de end arveligen under dem bosiddendes ere⁴, oc skal derover ingen Hosbond tvinge eller trenge nogen Bonde eller kaste hannem derfor⁵ ⁶nogen Uhyilde paa eller derfor beskatte hannem^a.

Kilde: *Reces 1558 § 34 jfr. Frdg. 1681 16. April I § 8 jfr. DL 3. 13. 16.*

^a Rec. Chr. 3. art. 34

¹ RN tilf.: ingen undtagen.

⁴ RN forbig.: om de . . . ere.

² RN tilf.: sig.

⁵ RN forbig.: derfor.

³ RN: Amtmænd.

⁶ RN: nogen Uvillie til.

16. Men vil nogen Hosbonde kiøbe noget af sin Bonde, da skal hand have det i hans Minde oc med hans Villie, ligervis som hand kiøbte det af en fremmid.

Kilde: *Reces 1558 § 34 jfr. Frdg. 1681 16. April I § 8; DL 3. 13. 16.*

17. Bønderne skulle føre deris Vare til Kiøbstæderne oc dem paa ofentlig Axeltorf oc Markeder faldholde oc ei dem til Høckere eller¹ Forprangere, som Landet om fare, selge. Giøre de herimod, have forbrut Varernes Værd til Kongen, oc Varene, om de antrefes kunde af Kongens Fogid, i lige Maade vere Kongen hiemfalden. Dog skal herudi undtagis Kiøbenhafns Slagtere^a, saa vit kongelige Privilegier dennem tillader².

Jfr. *DL 3. 13. 26.*

^a Kiøbenhafns slachtere] rectius hoc in fine operis, ut dixi p. 386³.

¹ R og Teksten i N: oc.

³ Se ovfr. S. 29 § 14 Note a.

² RN forbig.: Dog skal... tillader.

18^{a1}. Ingen Bonde maa nødes til af sin Hosbonde at føre sit Landgilde lengere Vei end som Sticted, der

^a Er nyt oc tuiflis om tienlig.

¹ RN forbig. § 18.

hand i boer, er langt til fra den enne Ende regnet til den anden.

Jfr. Reces 1643 3. 4 jfr. DL 3. 13. 14 i Sl.

19. ¹Skulle Kongens Fogder, Embedsmænd, Adelen oc alle andre, geistlige eller verdslige, skelligen oc redeligen gieste eller gieste lade deris Tienere eller dem, som de i Befalning have, oc ei begiære fremmid Drik eller andet sligt, men lade sig nøie med, hvis Bonden til Redelighed² kand afstedkomme. Disligeste³ at de ei besverge dennem med ydermere Føring, end som de pleie oc plictigere af gammel Tid.

Kilde: Reces 1558 § 47 jfr. DL 3. 13. 15.

¹ RN: Ingen Husbond, i hvo hand sine Tienere ok ei begiere . . .
och vere kand, maa ubillig gieste ² RN forbig.: til Redelighed.
eller ved sine Folk gieste lade ³ RN: ei at besverge.

20. Forurettis nogen Bonde, hans Hustroe eller Folk af anden, da maa Bonden self udføre Sagen imod sin Vederpart och tager Bøder for Bondesagen. End vil hand eller formaar icke Sagen at udføre, da bør hans Husbonde derpaa talle oc Bonden tager Opretning for sin Skade, men Husbonden tager Bøder for Bondesagen med anvende Bekostning. Fordølger^a Bonden ¹Sagen for sin Hosbond eller uden hans Minde forliger sig med sin Vederpart, da bøde hand til sin Hosbonde lige saa megit, som hans Vederpart til Bondesagen kunde være forfalden.

Jfr. DL 3. 13. 17.

^a fordølger] add. om det er vigtig vrettelse, alias publice interest
sag eller angaar eyedomens for- lites minui.

¹ RN: nogen vigtig Sag eller Eiendommen angaaende for.

21. ¹Skal hver Bonde hver Aar, imen hand haver Rom til, dersom Leiligheden er, udi det mindste at² ligge fem Homlekuler, tre Ymper Abild, Pærer eller andre gode Træ, oc ³der tilmed plante ti Piler eller oc have forbrut

¹ RN: Hver Bonde skal aarlig, ² RN forbig.: at.
om hand haver Rom oc Leilighed ³ RN: derforuden.
dertil, udi det . . .

en Lod Sølf, for hver hand forsømmer af dem, til sin Hosbonde. Hvor Bønderne icke have Rom vid deris Gaarde, da¹ skulle de dem langs deris Gierder sette. Til alt dette skal Amtmanden² have flittig Indseende, ³ oc saafremt de ville for deris Regenskaber udi Kongens Skatkammer vere kviterede, skulde Bøderne, som, for hvis herudi forsømt vorder, oppebærgis, udi en særdelis Post i deris Regenskaber indførís eller med Tingsvidne afbevíses, at saadant for Armods Skyld icke er efterkommet. Andre Hosbonder skulle i lige Maade tilholde deris Bønder dette at efterkomme, saafremt de icke derfor vil stande til Rette^a.

Kilde til: Skal . . . Hosbonde, er *Reces 1558 § 59; til:* Hvor Bønderne . . . til Rette, *Reces 1643 2. 20. 1 jfr. DL 3. 13. 18.*

^a *Reces Chr. 3. art. 59 et Chr. 4. pag. 291 [3: 2. 20. 1].*

¹ *RN:* der.

³ *RN:* och tilholde Bønderne dette

² *RN:* enhver Amptmand eller Hosbond.

at efterkomme. *Resten forbigås.*

22. Hver Bonde, som hel Gaard besidder, skal aarligén saae en Skeppe Hampefrøe, oc den, som half Gaard besidder, en half Skeppe. Hvo sig herimod forser, bør af sin Hosbond at¹ tiltalles oc strafes som en modvillige oc ulydelig Tienere^{a2}.

Kilde: Reces 1643 2. 20. 2 jfr. DL 3. 13. 19.

^a *Add.:* oc Kongelig mandats foragtere, *Rec. Chr. 4. p. 292 [3: 2. 20. 2].*

¹ *RN forbig.:* at.

visis, at hand icke tienlig Jord

² *RN tilf.:* med mindre det be-

dertil hafver.

23. Ingen Bonde maa fiske i sin Gaards tilliggende Søelod^{a1}, med mindre hans Hosbonde giver hannem Forlof dertil.

Jfr. DL 3. 13. 20.

^a Søelod] idem puto i Møllendam ob eandem rationem.

¹ *RN tilf.:* eller Møllendam.

24. Ingen Bonde maa hugge i sin Gaards tilliggende Skovspart, uden hvis hanem af hans Hosbond bliver udvist, oc skal hand svare oc staa til Rette for samme sin

Skovspart, dersom derudi noget uden Hosbondens Villie hugges, med mindre hand med lovfaste Dannemænd lovligen oc sandfærdeligen kand bevise, at andre det har huggit, oc hvo de ere, hvilke hand oc Skovfogden ei kunde hindre^a.

Kilde i det Væsentlige: Frdg. 1660 24. Juli § 21 jfr. DL 3. 13. 21.

^a Hoc ut admonitio æquum est, sed ut lex valde durum.

25. Alle oc enhver, som noget Træ af¹ Eg eller² Bøg³ tillades at hugge⁴ paa Kongens saa vel som Adelens i Fyen oc Laaland^a, skal plictig vere trei⁵ af samme Slags igien at sætte oc saa lenge enten med Gierder eller i andre Maader at frede oc forvare, at de for Kveg uskad kand fremvoxe⁶. Hvo herimod gjør, bøde til Hosbonden tov Lod Sølf for hver Træ, der vorder forsømmet.

Kilde: Frdg. 1655 10. Novbr. jfr. DL 3. 13. 22.

^a Laaland] add. et ubicunque non magna copia cæduæ sylvæ est.

¹ RN forbig.: af.

skal plictig.

² RN forbig.: eller.

⁵ RN: ti unge Træer aarlig at beskiere och derforuden sex.

³ RN tilf.: eller andet.

⁴ RN: i nogen Herskabs Skove,

⁶ RN: opvoxe.

26¹. Hvo, som bekommer af Skoven Ildebrand eller Giersel eller Biugningstømmer, skal vere forpligted at fremelske saa mange unge Træer, som hannem af Hosbonden billigen foreleggis, eftersom hand Træ oc Giærsel i Skoven haver bekommet til.

¹ RN forbig. § 26.

27^a. Ingen ¹Handværks- eller Embedsmand maa boe paa Landsbyen undtagen Grofsmede, Tømmermænd, Murmestere, Skindere, Skrædere, som sye Vadmæl, ²oc de Skomagere, som ³icke gjør Skoe at selge til Forprang, med mindre der kunde vere beleilige Pladser paa Landet,

^a Rec. Chr. 3. art. 55.

¹ RN: Handverksmand maa.

bringer Skoe ind i Kiøbstederne eller holder dem fal paa Markederne, med mindre.

² RN: Vefvere, item Skomagere.

³ RN: sye Bønderskoe och icke

som¹ Manufacturer med Kongens Bevilning bekvemmeligen kunde gøres², til Kiøbstæderne føres oc der selges eller udskibes.

Kilde: Købstæd. Privil. 1661 24. Juni § 5, Reces 1558 § 55 jfr. DL 3. 13. 23.

¹ RN: hvor.

² RN: indrettis.

28^{a1}. Ingen skal have eller holde staaende Svenne, Pebersvenne eller Bissekremmere paa anden Mands Gods.

Kilde: Reces 1558 § 48.

^a Rec. Chr. 3. art. 48, *cujus integra verba referenda.*

¹ RN forbig. § 28.

29. ¹Ingen, vere sig Adel, geistlige eller verdslige, Bissekræmmere eller andre paa Landet², maa bruge³ nogen Kiøbmandskab paa Bygden⁴ oc udi Landsbyerne med Alne, Maade eller Vect eller selge Klæde eller nogen Kramvare, Staal, Salt eller Humle; men hvo, som⁵ paa Landet noget saadant ⁶behof haver, de skulle det kiøbe udi Kiøbstæderne af Kongens⁷ Borgere, men⁸ ellers skal det enhver, som Jordegods eier, vere frit oc uforbudet at gjøre sig sit eget Gods saa nyttig, som hand kand, oc selge sine Vare⁹, hvem hand vil^a, oc handle oc vandle, dog at det icke sker Kongen paa hans Rettighed til nogen Forfang, ei heller Kiøbstæderne i deris billig Handel oc Næring til Hinder, særdelis saa vit saadant Stabelstæderne ei er til Skade oc Forfang^b.

Kilde til: Ingen ... hand vil, er Reces 1558 § 34; til: oc handle ... Forfang, er Adels Privil. 1661 24. Juni § 20 jfr. DL 3. 13. 24—25.

^a Rec. Chr. 3. art. 34 § item.

^b Add. Privil. Nobil. art. 20.

¹ RN: Ingen, i hvo det vere maa, som paa Landet boer, item Bissekræmmere . . .

⁵ RN forbig.: som.

⁶ RN: behøfver, skulle.

⁷ RN forbig.: Kongens.

² RN forbig.: paa Landet.

⁸ RN forbig.: men.

³ RN tilf.: eller bruge lade.

⁹ RN tilf.: til.

⁴ RN: Landet.

30. Ingen, som boer paa Landet oc pløier oc saaer, skal forbydes at kiøbe sit Sædekorn eller hvis andet, hand

¹Behof haver til sit Huses Ophold, hvor hand det bekomme kand, saa maa oc Kongens Undersaatter paa Landsbyerne ubehindret af Kiøbstedmænd oc andre til deris Huses Biugning, Vogne, Plove, Ildebrand oc Nødtørft, men icke til Forprang kiøbe Tømmer oc Ved af dem, som det med Skib indføre for Kiøbstæderne oc udi andre smaa Havner, hvor som² slet Egn³ er, oc igien give, hvis Vare de have, som de det med betalle kunde.

Kilde: Reces 1558 §§ 33, 64 jfr. DL 3. 13. 27.

² Rec. Chr. 3. art. 33 et 64.

¹ RN: behøfver til.

³ RN tilf.: eller ingen Skov.

² RN forbig.: som.

31. Dersom Kiøbstedmænd dem det ville¹ forhindre, bøde deris Voldsbøder.

Jfr. Reces 1558 § 64 jfr. DL 3. 13. 27.

¹ RN forbig.: ville.

32^a. Ingen Kroer¹ maa udi Landsbyerne holdes² uden de, som paa store alfare Veie til den reisende Mand Afleg oc Herberg af Kongens Amtmænd forordnis, hvilke oc af nest omliggende Kongens Tienere maa med Ler oc Langhalm til Bygnings Nødtørft forhielpis, dog Ølsal at holde maa hverken Kroermand eller anden sig understaa. Findes nogen herimod at giøre, have forbrut hver Gang Øllet til husarme oc tyve Lod Sølf til deris Herskab. Dog ingen forment den fattige eller syge, som self icke at bryge formaar, en Drik tøndt Øl til sin Nødtørft at selge oc forunde.

Kilde: Reces 1643 2. 27. 1.

^a Rec. Chr. 4. pag. 309, 310 [2: 2. 27. 1—2].

¹ RN tilf.: eller Vershuse.

² RN: uden paa hver Miel, hvor alfare Veie gaae, och da stande største Lodseiere i samme Bye frit for, hvem hand af sine Tiennere dertil vil forordne, som da it almindeligt Tegn skulle udhenge och aldene tage imod

reisende Folk och ellers selge nødtørfteligen til hvem, det behøfver. Understaar sig nogen anden, som saaledis icke er forordned at holde Herberge eller tappe Øl, da hafve forbrut Ølet til Angifveren och tiuge Lod Sølf til sit Herskab.

33. Ingen Gilder, ¹hverken de, som Bønderne self anrette, eller de, som Tienistetynde for dennem bekoste, maa holdes paa Landsbyerne uden trende, som ² om Sommeren paa de Stæder, hvor sædvanligt er, maa holdes ³, ⁴dog inted lengere end en Dag maa ⁵ vare, hvortil skal anvendes, hvad Vidde oc Straf, som efter Byens Vidtegt skal udgives. Erøfres der af noget, skal saadant til Byens Gierder, Grøfter eller andet saadant anvendes. Giøres herimod, da skal hver, som i samme Gilde sig finde lader, give sit (!) Hosbond fire Lod Sølv, oc den, Huset tilhører, hvor samme Gilde anrettis, have sit Fæste forbrut. Findes ⁶ oc Adelen eller andre herudinden paa deris Gods efterladende oc herover icke holde, da skal Kongens Amtmand vere forplicated det at efterkomme oc Kongen Bøderne at hiemfalde.

Kilde til: Ingen . . . forbrut, *er Reces 1643 2. 27. 2 jfr. DL 3. 13. 32; til:* Findes . . . hiemfalde, *i det Hele Reces 1643 2. 27. 2.*

- ¹ RN: hverken af Bønderne eller Tienestetynde maa holdis . . .   ⁴ RN: oc ingen lengere.
² RN forbig.: som.   ⁵ RN forbig.: maa.
³ RN forbig.: paa de . . . holdes.   ⁶ RN: oc nogen herudinden.

34. Ingen maa have mere Kvæg eller Bester paa Overdref, Aufret [eller] ¹Fællet, end som hand haver Jords Vurdering til^a.

Jfr. Reces 1558 § 29; JLov 3, 55 jfr. DL 3. 13. 28.

^a Loub. 3. cap. 55, Rec. Chr. 3. art. 29.

¹ Tilføjet af P. L. og findes i R og Teksten i N.

35. Hafver flere Byer Overdref, Avret eller Fælled sammen, da bør det at taxeris, hvor megit det kand taale, oc hver Bye settes efter sin Jords Vurdering, hvor megit den derpaa maa have, saa at Klov imod Klov, Horn imod Horn regnis^{a 1}.

Jfr. DL 3. 13. 29.

^a Inusitatum, et sordidus loquendi modus.

¹ R forbig.: saa at . . . regnis.

36. ¹Hvad Brøde oc Straf^a, som Almuen ligger paa udi nogen Bye eller Torp om Hegnet oc ²Gierde oc Grøft oc ³sær Hiord oc anden Byens Nytte oc Tarf, det maa ei en Naboe eller to kuldkaste, men skulle alle holde Vide oc Vedtect. Hvo, som ⁴siden bryder oc ei vil holde, som andre Naboer vidtager⁵, da maa de hannem pante for hans Ulydelse oc ei bryde dermed, enten Vold, Herverk eller andet.

Kilde: Reces 1558 § 46 jfr. DL 3. 13. 31.

^a brøde oc straff] scribe: Vide ex Rec. Chr. 3. art. 46.

¹ RN: Hvad Vide, som.

⁴ RN: saadant.

² RN forbig.: oc.

⁵ RN forbig.: som andre ... ved-

³ Teksten her og i N har herefter:

tager.

lide, som er overstreget af P. L.

37. For Fæ, som vorder indtaget enten i Korn eller Eng, skal lovlig^a Pant foreleggis, som Eiere vorder forente om, naar de legge deris Mark i Heinet, oc saaledes skal Panted løses, som de vare til ens om. Men vorder Pant, som for indtegt Fæ er set, icke løst for Alle Helgenes Dag, da vere det forbrut.

Kilde: Lov 3, 56 jfr. DL 3. 13. 33.

^a loulig] scribe: lage eller loulig, propter antiquitatem ex Loub. 3 c. 56.

38^{a1}. Hver Mand skal sine Gierder gierde, som alle Eiere give ja til, oc saa som hand eier oc bruger i By oc i Boel efter ret Reb, end for Stuf gierder mand ei, uden det er Fortog fællid i Bye, da giærdes der for Hovedgiærdet. Alle Mænd skulle giærde for deris Tofte, der bygde ere, end for ubygde Tofte i Byen giærder den, der eier Hovedgiærdet, oc alle Naboer siden giærde, som dennem tilfalder, om Behof giøris. End hvo, som ei ville

^a Loub. 3 c. 57.

¹ § 38 lyder i RN: Enhver skal sine Gierder lucke och holde ved lige i Bye och Mark efter Vedtegt, och som hand eier och bruger i Bye och i Boel, efter ret Reb, hvilke skulle vere lov-

lig høie, ellers skulle de omgiøris. Giører hand dem icke til den bestemte Dag, bøde den Straf, som paalagt och vedtagen er.

gierde sine Giærder paa den Lagdag, der Eiere legge, bøde den Straf, som paalagt oc vedtagen er. End vil hand ei giærde oc ei udlegge den paalagde Straf, da skulle Naboer self lucke oc saa befalle en Mand paa alle deris Vegne at søge hannem med Dom til trei Lod Sølf Bonden oc saa til Kongen oc dog betalle, hvis som Naboerne for hannem lugt hafde.

Kilde i det Hele: 7Lov 3, 57, 58 i Sl. jfr. DL 3, 13. 34—35, 39.

39^{a1}. Vongs Gierde giærder hver Mand, som hand haver Jord til i Marken, som sagt er; end om saa vorder, at en Byes Fællid falder mod anden Byes Hegnit, da skulle de, der Fællid eier, reise half Giærde med dennem, der Vong eier, oc holde saa Jefnit, fordi at de, der nu have Fællit, de fanger ad Aare Heinet oc have sligt Jefnet behof; end om saa vorder, at enten de, der Heinet tilhører, eller de, der Fællit eier, vilde ei giærde half Giærde oc holde Jæfnit, oc de, der Vong eier, fanger nogen Skade formedelst deris egne Gierder, have Hiemgiæld; end fanger de Skade af uden Marke Mands Gierder enten af deris egit Fæ eller af anden Mands, da gielde den Skaden, der Giærdet skulle giærde. End om ingen Mand kiendes vid

^a Loub. 3 c. 58.

¹ § 39 lyder i RN: Sker det och, at en Byes Fællid falder imod anden Byes Hegnit, da skal enhver Bye reise half Gierder (med mindre det anderledes af Alders Tid har vaaret holden), fordi at de, som nu hafve Fællit, fange ad Aare Hegnit, och hafue sligt Jefnet behof. Hvo, som icke lucker sin Part af Gierderne, och hand self derofver faaer nogen Skade, tilskrifve sig det self, mens tilføies ham nogen Skade formedelst andres Forsømmelse, da betale de Skaden, som den forvolte. End twistis om, hvis Gierde det

var, som Skaden har foraarsaget, da skulle Marksmændene ved Reb det udfinde, och den, der ret Reb falder paa, bøde den vedtagne Straf, och betale derforuden al Skaden och Omkostningen. Hvo, som i denne och deslige Tilfelde icke godvillig lucker eller udlegger Strafen, skal betalís (!) med Retten, och da skulle Naboerne self lucke hans Part, som den skyldige self skal betale, och derforuden gifve tre Lod Sølf til Bonden och lige saa meget til Herskabet.

det Giærde, der Skaden volte, da skulle Markmændene rebe Giærderne oc vide, hvem det tilkommer, oc den, der ret Reb falder paa, hand bøde den Straf, som før var vedtagit, oc gielde tilmed ald Skaden. End ville de ei giærde oc ei legge ud, der giærde skulle, da skulle de, der Vonge eier, talle dem til med Rætten, oc lade de gaa Dom over sig, da falder hver af dennem, der Giærde skulle giærde, til trei Lod Sølf Bonden oc trei Lod Sølf Kongen oc betalle Skaden oc Omkostningen derforuden.

Kilde i det Hele: 7 Lov 3, 58 jfr. DL 3. 13. 36—39.

40¹. Indhegner nogen Støcke Jord, som hand maa indhegne, til Sæd eller Eng, som af Arilds Tid ei haver verrit indhegnit, gierde for sig self saa, som hand best vil have Fred paa sin Sæd oc Eng. End fanger hand nogen Skade, fordi hand ei lovlig Giærde haver, have Hiemgiæld.

Jfr. DL 3. 13. 40.

¹ § 40 lyder i RN: Indhegner nogen Stycke Jord til Sæd eller Eng, som hand maa indhegne och som af Alders Tid ei har vaaret indhegnet, hand sette self saadanne Gierder derfor, som hand kand

hafve Fred paa sin Sæd eller Eng. End fanger hand nogen Skade, fordi hand icke hafver giort lovlig Gierde, hafve Hiemgiæld.

41¹. End haver nogen Mark, som ei med Giærde eller Grøft paa nogen Stæder indhegnet er, men med Aa eller andet Vand, oc det kunde hænde sig, at Vandet under Tiden icke saa høit staar, at det andres Kvæg kand verge oc af Marken ude holde, da bør dem, som Fred vil have paa sin Grund, enten sette Giærde eller lade vocte derfor, at Kvæg ei paa hans Grund kommer.

Jfr. DL 3. 13. 41.

¹ § 41 lyder i RN: End hafver nogen Mark, som ei med Gierde eller Grøft paa nogen Stæder indlukt er, mens med Aae eller andet Vand, och det kunde hende sig, at Vandet under Tiden icke saa høit staar, at det andr[e]s

Kveg kand af Marken ude holde, da bør den, som Fred vil hafve, endten sette paa sin egen Grund Gierder eller lade vochte derfor, at Kveg ei paa hans Mark kommer.

42^{a1}. Det Gierde, der for Rugvong settis, skal giærdes til St. Mickels Dag, dog hvis Byemænd vedtage, at deris Bæster oc Kvæg skal gaa i Vongen til imod St. Mortens Dag, da maa det vel ske; men Svin maa ingenlunde tilstædes at gaa derinde. For Vaaersæd skal gierdes for St. Voldborgs Dag oc skal stande til St. Mickels Dag, uden om alt Korn kommer før ind. Hvo, som Giærde før optager, gielde efter ald den Skade, der bliver giort derover, at hans Giærde er optaget.

Kilde til: Det Gierde . . . skal giærdes, er JLov 3, 59 jfr. Tors Artikler § 46 jfr. DL 3. 13. 42; til: For Vaaersæd . . . optaget, er JLov 3, 59 jfr. DL 3. 13. 43.

^a v. Loub. 3 c. 59.

¹ § 42 lyder i RN: Gierder for Rugvongene skal settis til St. Mickels Dag, och da Kveget deraf udeholdes, medmindre By-mendene vedtager, at deris Bester och Kveg maa gaa i samme Vong indtil St. Mickelsdag (R: St. Mortensdag), men Svin maa

ingenlunde tilstedis at gaa derinde. For Vaarsæden skal luckis om St. Voldborgs Dag och skal stande til St. Mickels Dag, med mindre alt Kornet før indkommer. Hvo, som Gierde før optager, betale al Skaden, derofver blifver giort.

43. Vil nogen have sit Fæ i Vong, naar hand self der har høsted, førend ald Vongen er høsted¹, da skal hand forvare det, saa det icke kommer paa andris uhøstede Agre oc gjør Skade, oc skulle de, som saaledes ville have deris Kvæg ind i Vangen, vid tov Mænd give de andre, som ei indhøsted haver, Bud derom, førend de lader Kvæget indkomme, oc have det i deris Minde. Det samme er oc om en By, som haver Vong oc Avret med en anden, faar indhøsted førend den anden².

Jfr. ESLov 2, 74 jfr. DL 3. 13. 44-45.

¹ RN forbig.: førend . . . høsted. ² RN tilf.: hvo, herimod handler, betale ald den bevislig Skade.

44. Mens findes nogen, som enten af Forsømmelse eller Fortred vil icke høste sit Korn, naar det er høstefærdigt, da ere de andre Bymænd ei plictig for hans Skyld at holde deris Kveg af Avret, oc hand have hvis Skade,

som hand derofver lider, for Hiemgiæld, dog skal de, som høsted haver, kalde hannem til Tinge først oc legge hannem Dag for at høste.

Jfr. ES Lov 2, 74 jfr. DL 3. 13. 46.

45^a. Toftegaard¹ skal hver Mand sig self hegne med sit egit Giærde, om hand vil have dem i Fred oc værie dem for alle Haande Slags Fæ uden for Geder alene oc for Gaardbrydere, som er Øxen oc Svin, fordi at mand skal dele Bonden til at giemme sine Gaardbrydere. Af disse Gaarde maa icke Fæ indtagis uden Gæder alene, uden det er forelagt paa Tinge.

Kilde: J Lov 3, 60 jfr. DL 3. 13. 47.

^a Rectius ex Loub. 3 c. 60.

¹ RN: Abel- och Kaalhafve samt Toftejord.

46¹. Staver, oc hvad som en Mands Gierde er, det skal mand vogte for hændløs Vaade. Kommer det, at enten Mand falder derpaa², eller Hors eller Nød kommer til Skade, da bøde for Menniske som for Vaadesgierning oc for Hors eller Nød, saa som det er værd, oc Skaden er til. Det er lovlig Stavfre, som hver Mand er skadeløs; det samme er om Ris oc Tjørne i Giærder som om Stavre.

Kilde i det Hele: ES Lov 2, 61 jfr. DL 3. 13. 48.

¹ RN forbig. § 46.

² Rettelse af P. L. for: paa, som også Teksten i N har.

Cap. 27. Om Vornede^a.

I. Vornede Rættighed i de Lande, som den hidindtil brugeligt verit haver, følger Hosbonden med Grunden, vid hvad Maade hand det¹ lovligen bekommed haver, oc Vorneden er plictig til at antage Hus eller Gaard, som hans Husbond paa sit egit ham² forelegger, oc hvor³

^a Vornedes definitio, ut Cimbris ignota, tradenda.

¹ RN: Godset.

³ RN: hvis.

² R forbig.: ham.

hand det icke gjør, da maa Hosbonden dele hannem til Stavns med ald hans Formue, omendskønt hand sig paa andre Steder haver boesat.

Jfr. DL 3. 14. 1.

2. Præsterne maa ingen Skudsmaal give nogen, som fra it Stæd til it andet ville flytte, uden de have rictig Afsked fra Husbonden; saa skulle de oc flittig antegne deris Nafne, som sig i deris Sogne opholder, vere sig Inderster, Tienistekarle oc Dreng eller Løsgængere, at mand hos dem herom, naar behøvis, kand have fuldkommen Efterretning.

Kilde: Frdg. 1670 5. Decbr. jfr. DL 3. 14. 2.

3. Hvis oc nogen af saadanne Personer skulde sig vilde undslaa eller ¹undsticke for deris Hosbond, da maa de af Husbonden, hvor de antreffis, anholdes, at de til behørige Stæder kunde forskickes der Gaarde at antage eller anden Tieniste at forrette, hvorpaa ingen Forhindring af nogen maa gøres, naar Hosbonden lovligen beviser, at det er hans Vornede.

Kilde i det Hele: Frdg. 1670 5. Decbr. jfr. DL 3. 14. 3.

¹ RN: forsticke fra.

4. Boer Bunde paa hans ¹Hosbondis Grund, oc det kunde hænde sig, at hans Hustroe føde Drengbarn paa en andens Grund, da hør dog Vornede til den Grund, som Forældrene boe paa.

Jfr. DL 3. 14. 4.

¹ R og Teksten i N: en.

5. Slegfred Søn^a er Vorned til den Grund, som hans Moder ¹lovligen bevises at have verit paa den Tid, hand blef auflet.

Jfr. DL 3. 14. 5.

^a Slegfred Søn] male et contra principia juris, nam spurius sequitur conditionem matris, at mater

est immunis, quocunque loco nata sit, Ergo et spurius.

¹ RN: fødte hannem.

6. Vornede maa ei begive sig af sin Hosbonds Grund eller paa andet Sted sig nedsette uden hans rette Hosbonds Forlof. Tien Vornede paa andet Gods med sin Hosbondes Villie, give aarligen Husbondhold^a tov Lod Sølf.

Jfr. DL 3. 14. 6.

^a Hosbundhold] an tale jus sit, valde dubito.

7. End haver nogen fest Hus eller Gaard af sin Husbond, ihvor det er paa hans Husbonds Grund, oc det hænder sig, at den Grund, som Vorneden er fød paa, siden kommer under anden Husbonde vid Kiøb, Mageskifte, Gave eller Indførsel, da kand hand icke delis til Stavn af den, som Grunden bekommet haver, men hand bliver Vorned ¹til den², som hand har fæst Hus eller Gaard paa af den, som da var hans Hosbonde.

Jfr. DL 3. 14. 7.

^a ita est praxis et in supremo tribunali sæpe ita judicatum; sed quia glebæ est adscriptus, videtur ex

gleba, et non ex domini mutatione æstimandus.

¹ R: paa den Grund, som.

² Teksten i N tilf.: Grund.

8. Haver oc nogen Frikiøbsbref af sin rette¹ Husbonde² bekommet, da maa hand ei siden delis til Stafn, naar Godset, som hand er fød paa, kommer under en anden Hosbond. Dog skulle alle Frikiøbsbreve læses³ oc paaskrives^{a4} til Hiemtinget til⁵ tredie Ting i det lengste, efter at de ere daterede eller inted gielde imod den, som Godset imidlertid kunde have bekommid.

Jfr. DL 3. 14. 8.

^a paaskrifvis] add. tingsvinde der-
efter tagis ad evitandam su-

spicionem fraudis.

¹ RN forbig.: sin rette.

efter tagis.

² RN tilf.: self och ingen anden.

⁴ RN forbig.: oc paaskrives.

³ RN tilf.: och Tingsvidne der-

⁵ RN forbig.: til.

9. Husbonde maa sin Vornede vel frigive, for hvis de kand forenis om, men hand maa hannem ingenlunde

til en anden selge. Selgis Vornede, da er hand fri baade for den, som solte, oc den, som kiøbte.

Jfr. Kristiern II.s Landret § 111 jfr. DL 3. 14. 9.

10. Ingen, som nyder nogit Bøndergoeds¹ for sin Bestilning^{a 2}, uanset hand i andre Maader vornede Rettighed niuder, maa give nogen Vornede Frikiøbsbref, sin Efterkommere oc Godset til Skade.

Jfr. DL 3. 14. 10.

^a bestilling] add. eller i andre maader sin lifftid bebreffuis, nam ususfr. in usu, non in consumptione consistit.

¹ RN tilf.: endten ved Forlening. ² RN tilf.: eller i andre Maader.

11. Haver Landspræster¹ Vorneder, som de ei self fornøden have til deris Gods, som til deris Embede ligger, at besette, da tager ²Kongens Amtmand dennem til at besette Kongens³ Goeds med; men tager Præstes Vornede Gaard eller Hus paa anden Hosbonds end Kongens⁴ Grund, da kand Præsten delle hannem til Stavn, om hand hannem til sit Gods Besettelse fornøden haver; i lige Maade ⁵Kongens Amtmand, om Præsten hannem icke⁶ behøver.

Jfr. DL 3. 14. 11.

¹ RN: Landsbyepæster.

⁴ RN: Patronens.

² RN: samme Kirkis Patron dennem.

⁵ RN: Patronen om.

³ RN: sit.

⁶ RN tilf.: som før er meldet.

12. Skolepersoner, Studenter, Præste- oc¹ Degnesønner² skulle ei delis til Stavn, paa hvis Grund de oc³ ere føde.

Jfr. DL 3. 14. 12.

¹ RN forbig.: Skolepersoner... oc.

deris Studeringer, item Præstesønner.

² RN tilf.: saalenge de continuerer

³ RN: end.

13. De, som paa Landsbyerne føde ere oc haver boesat sig i Kiøbstæderne oc haver der taget¹ Borgerskab oc skattid oc skyldet der lige med de andre Borgere oc

¹ R forbig.: taget.

haver der¹ siddet udi trei Aar^a, uilet² oc ukiert til Tinge, skulle være kvit oc fri efter den Dag for deris Hosbonds Gods, som de ere føde paa.

Jfr. åb. Brev 1542 31. Juli (Danske Mag. III 6, 350) jfr. DL 3. 14. 13.

^a Trey aar] unus annus à simili, sufficit.

¹ RN tilf.: med deris Hosbonds Videnskab. ² RN: upaatalt.

Cap. 28. Om Veie.

I^a. Til hver By bør med rette fire Veie ¹at gange, de dertil af Arilds Tid² haver ganget³.

Kilde: JLov 1, 56 jfr. DL 3. 15. 1.

^a Loub. I. cap. 56 contrahatur add. 23. 1] et Rec. Chr. 3. art. 58. Rec. C. 4. pag. 301 et 302 [2: 2.

¹ RN: at vere eller saa mange, som dertil. ² RN tilf.: veret. ³ RN forbig.: ganget.

2. ¹Ingen Mand maa sædvanlige Veie formene eller aflucke eller forandre eller spilde med Grøft eller Pløining, der til Bye eller Kirke eller Ting eller Strande eller til Mølle eller til Skovs er lagt; hvo, herimod gjør, legge Veien ud igien², som den før vaar, oc derforuden bøde sine fyrretyve Lod Sølf³.

Kilde i det Væsentlige: JLov 1, 56 jfr. DL 3. 15. 2.

¹ RN: hvilke ingen maa formene eller spilde med Gryft eller i andre Maader, enten de til By, Kirke, Ting, Strande och Vanding, Mølle eller til Skovs løber; hvo. ² RN tilf.: oc gjøre den saa færdig. ³ RN tilf.: til Herskabet.

3. Adelvei skal vere fiorten¹ Allen bred, Gadeveien i Landsbyerne imellem Gaardene eller Huse skal vere tolf Fafne bred eller saa bred, som alle Eiere ville.

Kilde: JLov 1, 56 i Sl.

¹ RN: fembten.

4. Ofver hver Bymark skulle de Eiermænd, der i Byen boe, Kongens Herstræde gjøre; end er det saa meget Uføre paa Veien, enten Moeser, store Aær eller

andet sligt, da skal ald Kirkesognen hielpe at giøre Broe^a oc holde den siden vid Mact.

Kilde: JLov 1, 56 i Midten.

^a *P. L. tilf.*¹: om det er fornøden; skal alt Herredet hielpe til at
end er det Aalherritzvey², da giøre Broe.

¹ *Således og RN.*

² *RN: almindelig Herritzveie.*

5. Birkebønder skulle holde deris Veie ved lige, saa vit Birkeds Enemerke sig strækker; men dersom Birkets Bønder uden Birkets Enemerke oc med Herredsbønderne i Fællig boer, da skulle de holde Herredsveie vid lige.

Kilde: Reces 1643 2. 23. 1 i Sl.

6. De, som Broer haver i Forlæning oc aarlig Brokorn opbærger, skulle være plictige at lade færdige giøre alle de Broer, som dem tilkommer, med gode, sterke oc færdige Ræcker paa baade Sidder. Findes der och¹ om Vintern saa megit Vand paa Enderne vid Broen, at mand kand icke vel derover komme uden Fare, da skulle de lade forlenge Bolbroen² saa megit mere eller oc opfylde det med Sten oc Grud vid baade³ Enderne, at mand kand⁴ vel overkomme uden Skade. Findes der oc nogen Forsømmelse, da⁵ stande Kongen til Rette derfor, som paaklagis, oc bøde hvis Skade, som nogen Veiefarendes derofver⁶ fangendes vorder.

Kilde: Reces 1558 § 58.

¹ *RN: ocsaa.*

⁵ *RN: miste den Forlenings Rettighed och derforuden svare til ald den Skade.*

² *RN: Broen.*

³ *RN: bege.*

⁴ *RN: derofver komme.*

⁶ *RN: faar.*

7. Skulle oc Kongens Fogder oc Embedsmænd sammeledes have flittig Tilsium, at de Broer, som nogle Sogne pleie af lang Tid færdig at holde, bliver oc i lige Maade færdig giort oc vid Mact holden, oc desligeste at hver By holder gode Broer oc Veie udi de Byer, de self i boe, eller alle oc enhver stande deris Husband til Rette

derfor oc bøde Skaden igien, som nogen reisendes eller veifarendes Mand ¹deraf fangendes vorder.

Kilde: Reces 1558 § 58.

¹ RN: derofver tilføiis.

8. Hvor onde oc dybe Pudser eller anden slig Farlighed findes udi alfare Veie, da skulle Kongens Amtmænd hver udi sit Amt lade tilsige menige Herretsmænd at møde paa en forsagt Tid oc Dag med Heste oc Vogne oc tilføre Sten oc Grud, och hvis andet Behof giøres, at forfylde oc færdig giøre slig onde oc dybe Veie med, ¹oc kand til dets Behof partere oc fordele Hærridsmændene, saa mange Sogne eller Byer til hver Støcke Vei efter Leiligheden, oc dog icke for nogen Vild Skyld den ene mere end den anden forskaane eller besvære.

Kilde: Reces 1558 § 58.

¹ RN: ok kand samme Arbeid delis Herritsmændene imellem uden nogen Vild eller Venskab, och hvis de ei derom kunde for- enis, da kaste de derom Loed, och enhver Sogn eller Bye tage siden sin Lod.

9. Udi Birkers Enemerker skal den, der Birkefogden setter, dette forrette.

Kilde: Reces 1643 2. 23. 1 i Sl.

10. Naar nogen Bonde sin tilskifted Anpart udi Broer oc alfare Veie, om de efter lovlig Syn befindes brøstfældig at vere, med andre sine Bye- oc Sognemænd icke møder i rette forlagd Tid at forfærdige, da skulle Amtmændene have Mact den ulydiges Part at lade forfærdige oc Betalning siden med anvende Bekostning af hannem indkræve oc Udleg derfor i hans Boe at tage, som for anden vitterlig Gield, oc skal Bonden derforuden bøde trei Lod Sølf til sin Husbonde oc en Tønde Øl til Sognemændene udi det Sogn, hand boer.

Kilde til: Naar nogen . . . indkræve, er Reces 1643 2. 23. 1 i Beg.; til: oc Udleg . . . Gield, Frdg. 1665 6. Maj; til Resten: Reces 1558 § 58.

11. Oc skal Amtmanden lade bese tvende Tider om

Aaret slige Broer oc alfare Veie, at de færdige oc vid Mact holdis, saafremt ¹at hand icke vil staa til Rette derfor, som forskrevet staa.

Kilde: Reces 1558 § 58 i Sl.

¹ RN: hand icke derfor skal staa bøde enhver Veifarendis den er Kongen til Rette och derforuden lidne Skade.

12. Oc skulle alle oc enhver, som noget Jordegods her i Riget enten ¹som Selveier eller i² Pant havende³ nyder oc besidder, tilholde deris Bønder, saa vit enhver med Rette kand oc bør tilkomme, tillige med Kongens egne Bønder saa vel Kongens som den almindelige Landvei over det gandske Rige at forfærdige oc tilbørligen vid lige holde, saa at ingen Mangel med Broer eller andet derpaa findes.

Kilde: Frdg. 1665 6. Maj.

¹ R og Teksten i N: self eier eller. ³ RN forbig.: havende.

² RN: til.

13. Paa Kongeveien maa ingen kiøre, ihvo det oc vere kand, som det ei er tillat derpaa at fare oc haver Kongens egen stemplede Nøgle til Laasenes Opluckelse¹. Fordrister² nogen sig³ dertil, have forbrut⁴, hvis hand haver med at fare, och derforuden strafis som Lovens modvillig Overtrædere⁵.

Kilde: Frdg. 1665 30. Decbr.

¹ RN forbig.: ihvo ... Opluckelse, og tilf.: uden Kongens høie Ministri.

² RN tilf.: sig.

³ RN forbig.: sig.

⁴ RN tilf.: Heste och Vogn och.

⁵ P. L. tilføjer i P: Om Gaaderne i Kiøbsteder at broligge oc reenhold findis en vdførlig god forordning 1664 d. 13. Decemb. helst vdi Kiøbenhafn, særdelis vdi 8. oc 9. art., og meddeler derefter Uddrag af §§ 8—11 i den nævnte

Forordning. I N har P. L. tilskrevet: Hertil hører et nu løs papir, som indholder en stor deel, som vdi Revisionboogen er indført, dog her af mangel paa ordinari spatium ey vden paa tilsat papir kunde indførís, som her hoss er at see. Det her nævnte Blad findes nu indsat i N, og derpå står Afskrift af det nys nævnte af P. L. i P indførte Uddrag af Frdg. 1664 13. Decbr.

Cap. 29. Om Egtefolk.

1^a. ¹Hvo, som vil Kone tage, bede hende af Forældre eller rette Verge, dog med hendes ja oc Villie. End gifter hun sig uden dends Villie, som efter Loven er hendes rette Verge, da volder^{b 2} hand hendes Gods, imen hun lever, om hand vil.

Kilde: *JLov 1, 33 jfr. DL 3. 16. 1—2.*

^a De tempore luctus, in primis uxoris post obitum mariti, in Dania ob pessimam consuetudinem omnino lex ponatur honestatis.

^b da holde oc volde.

¹ RN: Hvo, Hustru vil hafve, bede hinde. ² RN: beholde.

2. Hemmelig Trolofvelse skal ei holdes, som er sked uden Forældres oc¹ deris Villie, som ere ret Verge efter Loven. Dog dersom Forældre eller Verge icke haver nogen skellig eller lovlig Aarsag det at forhindre, da skal deris Forbud eller, hvis Forhindring de derudi ville giøre, ²inted have paa sig.

Kilde: *Ordinans 1582 19. Juni 2. 5 jfr. DL 3. 16. 3.*

¹ R og Teksten i N: eller.

² RN: icke gielde.

3. Ingen Verge maa holde nogen Møe over hendes atten Aar for hendes Penges¹ Skyld^a ugift hos sig, om hun bekvemmeligen kand blive forset. Giør hand det, da maa hendes andre Frender eller Venner klage det for Øfrigheden, som derudi skulle giøre, hvis ret oc billigt er.

Kilde i det Væsentlige: *JLov 1, 8 jfr. DL 3. 16. 4.*

^a skyld] lege vergepenge eller formuens skyld, loub. 1 c. 8.

¹ RN: Vergepengis och Formuis.

4. Trolofvelse skal icke holdes, som sker i Drucken- skab eller udi nogens umyndige^a Aar¹, ei heller om en

^a vmyndige] hic addatur certus annorum numerus, in masculo forte 18 anni, in fæmina 12 anni, alias mulier semper est vmyndig,

scilicet in potestate Patris, Tutoris aut Mariti, const. 1582 G. 3 circ. med. (c: 2, 6) Loub. 1 c. 7.

¹ RN tilf.: som achtis i Mandsperson under 20 fulde Aar och

i Kvindisperson under 16 fulde Aar.

er icke vid sin rette Fornuft oc Forstand. Saa skulle icke heller agtis eller for fulde anses, hvis¹ hemmelige Beplictelse- eller Trolovelsebref, som nogen giver hverandre indbyrdes.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 2. 6 jfr. DL 3. 16. 5—6.

¹ RN tilf.: herimod.

5. Forplicter nogen Ectemands- eller Kvindisperson, imidlertid de leve i Ectefællid, sig nogen at egte, da skulle de, som sig saa¹ forskrive, saa vel som de, saadan Forskrivelser tage, staa obenbare Skrifte² oc Mandspersonen en lang Tid^a strafes i Jern oc Kvindespersonen i Spindehuset. Forser sig nogen Adelsperson^b i saa Maade, strafes efter Kongens høieste Rettes Kiendelse. End besover Egtemand i sit Ecteskab nogen Kvindisperson, da maa hand ei efter Hustruens Død komme i Ecteskab med den, hand besoved haver^c.

Kilde til: Forplicter . . . Spindehuset, er Reces 1643 2. 5. 6 jfr. DL 3. 16. 7; med: End . . . haver, jfr. Gratiani Decr. c. 31 qv. 1, Fragm. 11 § 11, Fragm. 40 Digest. 48. 5, Lex 27 Codex 9. 9, Novel. 134. 12 jfr. DL 3. 16. 8.

^a en lang tid] Dane en tid læng, pro tempore indefinito ex arbitrio judicis et sic en tid lang et en lang tid differunt, Rec. Chr. 4. pag. 193 § 6 [2: 2. 5. 6].

^b Adelsperson] hoc non est in

¹ R forbig.: saa.

Nobilium privilegiis ergo honoratis omnibus commune.

^c Const. 1582 art. f. § 8 [2: 5, 8], idem in sponsis const. G. 3 § 3 [2: 3, 3].

² RN: oc begge Personerne strafis paa deris Formue. Forser.

6. Personer, som for Slect Skyld icke maa samlis udi Ecteskab¹ efter Guds Lov:

1. Forældre oc deris Børn saa oc de, som ere i Forældres Sted, oc de, som ere udi Børns Sted, maa hverken nær eller fiern samles udi Egteskab. Forældre ere Fader oc Moder, Børn ere Søn oc Daater. Udi Forældres Sted ere alle Oldeforældre saa oc derforuden Forældres oc Oldeforældres Sydskinde fra Olding til Olding, i hvor vit

¹ RN: ere, som følger.

de sig opstrække kunde. Udi Børns Sted ere Børnebørn oc deris Børn nedad, hvor vit de sig nedstrække kunde.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 3. 1 jfr. DL 3. 16. 9. 1.

2. ¹Broder oc Søster maa ei komme sammen udi Egteskab, enten de ere fulde eller halfve Sødskinde; maa icke heller Broder tage sig til Ecte Søsters eller Broders Daater, ei heller nogen af dem, som af Søsters eller Broders Børn avlis, hvorvit de sig nedstrække kunde. Icke heller maa Søster til Ecte bekomme sin Broders eller Søsters Søn, ei heller nogen, som avles af dem, i hvor vit de sig kunde nedstrecke^a.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 3. 2 jfr. DL 3. 16. 9. 2.

^a Rec. Chr. 4. pag. 179 § 1 [2: 2. 5. 3. 1] hæc quidem recte ut exempla, sed Regulam certam tene, liberorum loco sunt, quorum alter communi stipiti proximus est.

¹ *R og Teksten i N: Brødre oc Søstre.*

i 7. ¹Personer, som for Svogerskab Skyldcke maa samlis i Ecteskab efter Guds Lov^{a 2}:

En Mand skal holde sig lige saa vel fra sin Hustrois Slect som fra sine egne Slectinge, oc en Kvinde skal holde sig lige saa vel fra sin Mands Slect som fra sine egne Slectinge, ti ligervis som en icke maa have sin egen Søster til Ecte, saa maa hand icke heller have sin Hustrues Søster til Ecte, oc lige som en Kvinde maa icke have sin Broder til Ecte, saa maa hun icke heller have sin Mands Broder til Ecte oc saa fremdelis, oc skal herhos actes, at Svogerskab, som hindrer Ecteskab, icke actis videre end iblant en Mand och alle hans Hustroes Slectinge, oc iblant en Kvinde oc alle hindes Mands

^a Differentia seu oppositio legis dei et Regis in Corpore juris est inepta et sapit scutum. Rex enim omnia hic facit sua. Ergo deleatur hæc inscriptio et sic in-

cipiat hic articulus: For Suagerskabs skyld skal en Mand etc. Idem tene de inscriptionibus duabus pag. 446 [2: §§ 8, 9 ndfr.].

¹ *RN: For Svogerskab Skyld maa efterfølgende Personer ei samlis*

i Egteskab. *Resten slettes.*

² *RN forbig.: efter . . . Lov.*

Slectinge oc icke iblant Mandens oc Kvindens Slectinge indbyrdes, hvorforre Mandens oc Kvindens Slectinge icke forbydes for Svogerskab at komme sammen udi Ecteskab. Saa maa da tov Brødere hafve tov Søstre, Fader oc Søn have Moder oc Daater, oc en Mand maa have sin Stifmoders Moder eller Daater oc saa fremdelis.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 3. 2 jfr. DL 3. 16. 9. 4.

8. Personer, som for Slegtskabs¹ Skyld icke maa samlis i Egteskab efter Kongens Lov:

De, som i andet oc tredie Led ere beslegtede, det er Sødskindebørn oc Nestsødskindebørn, item om den ene Person er i andet Led oc den anden udi fierde Led, maa icke komme sammen udi Ecteskab; men de, som ere i fierde Led, disligeste om den ene Person er i tredie oc den anden udi fierde Led, ²da maa de have hinanden.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 2. 1 og 3 jfr. DL 3. 16. 19. 3.

¹ R og Teksten i N: Slegt.

² RN: de maa have.

9. Personer, som for Svogerskab Skyld icke maa samlis i Ecteskab efter Kongens Lov¹:

1. Husbonden maa icke have sin Hustrøes Slect eller Hustrøen hinders Husbondes Slect i andet eller tredie Led, efter at Husbonden eller Hustrøen er død fra hinanden, men i fierde Led eller i tredie oc fierde Led maa det vel ske. Udi lige Maade skal oc holdes, om nogen beligger nogit Kvindfolk, enddog de ere icke Egtefolk. Der som nogen af dennem² ville gifte sig, da maa hverken hand have hendes, icke heller hun have hans Slect udi tredie Led.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 2. 4 jfr. DL 3. 16. 9. 5.

¹ RN forbig.: Personer . . . Lov. ² R og Teksten i N tilf.: siden.

2. Ingen Mandsperson maa sin Stiffaders efterlatte Hustrø eller Kvindsperson sin Stifmoders efterlatte Husbonde tage til Ecte, eftersom saadant icke alleniste strider

imod den gemene Ærbarhed, men endoc er af stor Forargelse^a.

Kilde: Frdg. 1646 16. Decbr. jfr. DL 3. 16. 9. 6.

^a Const. 1646 16. Decbr.

10. Kommer nogen ellers uvitterlig med hverandre i disse forbudne Led som Sødskindebørn oc andre i Giftermaal, da skulle de derfor hverken med Dom adskilles eller strafis, men forser sig nogen vitterlig herimod, da skulle de strafis paa deris Formue oc rømme ¹det Land udi Dannemark^a, hvor de boendes ere, oc derforuden saa vit i it andet Land oc uden Stifed, at det den Landsegen, hvor de seg forset haver, kunde vere uden Forargelse efter Dommens Findelse².

Kilde: Reces 1643 2. 5. 3. 2 jfr. DL 3. 16. 9. 7.

^a Danmarck] studio omittit Norvegiam contra Rec. Chr. 4. pag. 191 (3: 2. 5. 3. 2), ne duorum regnorum jura confundantur; contrarium pag. 379 [3: Kap. 22 ovfr.].

¹ RN: den Provints udi.

² RN forbig.: ok derforuden . . . Findelse.

11. Begiver sig nogen uden Rigerne, der at lade sig i Egteskab sammen vie, som ellers i Kongens Riger imod Loven icke burde tilsammen at stædes, oc ¹dog siden i Kongens Riger² igien sig begive eller nedersette, da skulle de icke alene strafes paa deris Formue, mens oc som Lovens underfundige Overtrædere icke tilstedis i Kongens Riger sig at opholde.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 7 jfr. DL 3. 16. 9. 8.

¹ RN tilf.: de.

² RN forbig.: i Kongens Riger.

12. De Personer, som acter at indgaa den hellige Ecteskabs Stat, skulle først trolofves oc siden for Brølupet lade liuse tre Gange for dennem paa tre Søndager hver efter hinanden aabenbarligen af Prædickestoelen i ¹den christen Kirkes^a Forsamling, paa det, at dersom nogen

^a Kirckis] adde: Vdi det Sogn, ita et praxis, unde d.const. 1582 p. Pigen eller Sponsa sig opholder, G I b intellectum accipit [3: 1, 6].

¹ RN: det Sogn, hvor Festemøen (R: Personerne) sig opholder, paa det.

er, der kunde lovligen forhindre saadan Ecteskab, at de det imidlertid kunde grandske oc forfare, førend Ecteskab blef fuldkommid. Derfor om nogen haver nogid derudi at sige eller ville gjøre nogid Forbud paa Ecteskabet, da skulde de, det gjøre, førend der lyses tredie Gang, give Sognepresten det til kiende udi to eller trei Dannemænds Nærverelse oc skal vere forplicated strax at tage Stefning, hvorfor han eller hun samme Ecteskab forhindre ville. Hvis det icke gøres, da skal samme Forbud eller Forhindring icke gielde eller agtis, hvad de derefter gjøre ville.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 1. 1—3 jfr. DL 3. 16. 10.

13. Oc dersom nogen findes at gjøre Forbud eller stefner nogen i Rette for slig Sag oc icke haver der skellig Aarsag til, den strafes af Øfrigheden oc oprette Gienparten sin Skade oc Omkostning.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 1, 4.

14. Ingen Trolovelse skal ske, uden at Præsten oc fem andre Vidnisbyrd i det mindste ere der nerverendes^{a1}. De, som² ere retteligen³ trolovede⁴, maa dog ei søge Seng med hverandre, førend de ere viede eller gifne sammen udi Kirken. Hvo, som fordrister sig herimod at gjøre, skulde strafes af deris Øfrighed, naar⁵ de af Sognepræsten bliver⁶ paaminte, oc dersom de, der saaledes ere trolovede sammen⁷, ligger vdi it ont Lefnet oc fraholde at lade dennem⁸ vie tilsammen i Kirken, skal Sognepræsten sette saadanne⁹ en vis Tid for, ¹⁰inden hvilken de skulle komme til Kirken oc lade sig christeligen vie til sammen.

^a Nerverendis] lege ofuerverendis d. const. G j in fin. [2: 1. 5].

¹ R: ofververendes.

sammen.

² RN tilf.: saaledis.

⁸ RN: sig.

³ RN forbig.: retteligen.

⁹ RN: dem.

⁴ RN tilf.: eller tilsagde.

¹⁰ RN: och hvis de icke inden den Tid lader sig sammen vie, skal hand.

⁵ RN: efterat.

⁶ RN: ere blefne.

⁷ RN forbig.: der saaledes . . .

Hvis de det icke gjør, skal hand aabenbarligen forbyde saadane¹ Sacramentet, oc dersom de endda icke vil rette sig, da skulle de for saadan deris Forseelse² Skyld obenbarligen settis i Band.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 1. 5—6 jfr. DL 3. 16. 11 og 12.

¹ RN: dem.

² R og Teksten i N: Forargelse.

15. Sker det ocsaa, at nogen ville gjøre Forbud hos Præsten, før Trolovelsen sker, da skal Præsten holde sig derfra, oc den, som saadant Forbud gjør, skal vere forplicated strax at tage Stefning, ligesom tilforne sagt er, om nogen vil gjøre Forbud for Bryluppet.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 1. 8 jfr. 3. 16. 13.

16. Aarsager, hvorføre de, som ere trolofvede, maa adskilles.

1. Trolovelse, som nogen nødes til, bør icke at holdes, saafremt det gives til kiende, før Bryluppet sker; men derefter at ville sige sig at være nød til, skal inted gielde.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 1 jfr. DL 3. 16. 14. 1.

2. Om nogen fester en Pige, oc hun bliver derefter befunden at vere krenkit af en anden, da maa hand skillie sig vid hinde, om hand icke vil tage hende til Naade.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 2 jfr. DL 3. 16. 14. 2.

3. Oc dersom den første, der hafde krenkit hende, vil tage hinde til Hustru, da maa det tilstedis.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 2 jfr. DL 3. 16. 14. 2.

4. Oc om Personer, som ere trolovede, forser sig paa enten Sidder, saa at enten hand bevarer sig med nogit andet Kvindfolk, eller hun bevarer sig med en anden Mandsperson, da maa de oc vere hveranden kvit, uden den Person, som uskyldig er, vil benaade den skyldige; men dersom de forser sig paa begge Sider, da skal dennem icke tilstedes at blive vid den Person, de have forset sig

med paa enten Sider for den Forargelse, der vilde følge efter, men bør derfor at strafis, ¹som vid bør.

Kilde: Ordinans 1582 3. 3 jfr. DL 3. 16. 14. 3.

¹ RN: med obenbare Skrifte och Leiermaalsbøder.

5. Dersom oc nogen trolover sig en oc icke lige vel bevarer sig med hinde, och hand derefter trolover sig en anden oc beligger hinde, skal hand ¹strafis af Øfrigheden som vid bør oc ingen af dennem beholde, oc den Præst, som haver ²verit ofver den sidste Trolofvelse oc icke haver anset, hvis tilforn om Trolovelser sagt er, skal oc strafes ³derover, som vid bør.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 4 jfr. DL 3. 16. 14. 4.

¹ RN: foruden obenbare Skrift be- ² RN: forretted den.
tale dobbelt Leiermaalsbøder ok ³ RN: som Kongens Mandats Ofver-
ingen. tredere.

6. Dersom nogen, efter Trolovelsen er sked, drager hen fra sin Fæstemøe oc bliver lenge fra hænde imod hændes Villie oc Samtycke, da maa hun efter trei Aar gifte sig med en anden, om Festemanden icke er udi lovligt Forfald forhindret.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 5 jfr. DL 3. 16. 14. 5.

7. Om nogen af Parterne, efter Trolovelsen er sked, forser sig med Tyfveri eller anden saadan uerlig Gierning, hvilken¹ dog icke følger Lifsstraf efter², da maa den uskyldige befries fra den skyldige, om den det begærer.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 6 jfr. DL 3. 16. 14. 6.

¹ RN: hvorpaa.

² RN forbig.: efter.

8. Om nogen for Trolovelsen hafde nogen hemmelig Siugdom som Spedalskhed, faldende Sot eller nogen anden slig besmittelig oc vederstyggelig Sygge oc icke den aabenbarede, da maa hand eller hun oc blive hveranden kvit, om de det begærer; men dersom saadan Sygdom eller anden Krankhed kommer efter Trolovelsen, da skal der settis nogen Tid, udi hvilken mand kand søge Raad, om

den syge imidlertid kand hielpis. Kand den icke, da maa den Trolovelse vel opslaaes, om det begiæres.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 7 jfr. DL 3. 16. 14. 7.

9. Om det sig saa kand tildrage, at nogle trolove hverandre, oc den ene icke findes efter Trolovelsen saa rig, som den hafte sig angifvet, och den anden for slig Aarsag Skyld vil saadan Trolovelse omkaste oc icke holde, da skal de derfor icke maa skilles^a ad.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 3. 8 jfr. DL 3. 16. 14. 8.

^a Skilles ad] addatur ratio ex det er stor letferdighed etc. const. 1582 § 8 [3: 6. 8]: efterdi

17. Aarsager, hvorfor Ectefolk maa adskilles^{a 1}:

^a Hæc inscriptio rectius in margine ponatur.

¹ *R tilf.:* ere disse.

1. Horeri. Dog skal den Person, som anklager, lovlig stefne den, der anklagis, i Rette, oc skilligen bevise det, oc er det icke nok, at den Person, som anklagis, det self bekiender, fordi mand tit befinder, at mange lyve paa sig self, paa det den ene kand blive af med den anden eller oc komme den i Skade^a, som hand eller hun siger sig at have syndet med eller for anden Sag.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 1 Princ. jfr. DL 3. 16. 5. 1 Princ.

^a i Skade] add. eller foragt.

Herhos skal Dommeren forfare:

1. For det første, om den Person, som anklager, er uskyldig, fordi dersom dends Skyld oc¹ findes udi lige Maade, da bør dennem icke at skilles ad, efterdi hverken² af dennem, som hin³ anden i saa Maade ville beskylde, bør self^a for den Sag⁴ skyldig at vere. Men dersom den ene Person retter oc bedrer sig oc

^a Sielf] nam frustra pudicitiam uxoris exigit, qvi ipse impudicus.

¹ *RN tilf.:* saa.

³ *RN:* den.

² *Rettet af P. L. til:* hvelken.

⁴ *P. L. tilf.:* ei.

den anden icke, saa det findes bevisligt, da maa den, som retter sig, vel adskilles fra den anden, som bliver varagtige i sit syndige Lefnet.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 1. 1 jfr. DL 3. 16. 15. 1. 1.

2. For det andet skal oc flittigen forfares, om nogen af dennem haver givet den anden merkelig Aarsag til saadan Forseelse med Rufferi, Tyranni eller i andre Maade, som Dommere kunde kiende at vere ret Aarsag til saadant Fald, da bør ¹dennem saa lettelig ei heller at skilles ad.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 1. 2 jfr. DL 3. 16. 15. 1. 2.

¹ RN: de ei letteligt at.

3. For det tredie: om en Dannemands Hustroe bliver voldtagen, da bør hende icke for saadant Voldtect at skilles fra hendes Hosbonde, fordi den bør icke at strafes, som lider Uret, men den, der gør Uret.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 1. 3 jfr. DL 3. 16. 15. 1. 3.

4. For det fjerde: dersom en Mand, efter hand haver befundet sin Hustro udi Hoer, søger Seng med hinde, da haver hand dermed forbrut sin Tiltale til hende, men dersom hun anden Gang forser sig, oc hand da holder sig fra hinde, da maa hand klage hende an oc skilles vid hinde, men den Person, som bliver saa adskilt fra den anden for¹ Hoer^a Sag, skal icke maa gifte sig igien uden Kongens synderlige Bevilning oc Tilladelse² oc det efter trei Aars Forløb, oc da skal den Person føre nøiactigt Vidnisbiurd, at den imidlertid³ haver skicket sig erlig oc christelig, om den skal be-naades oc gifte sig igien, dog skal den skyldige Person,

^a For hoer] explicatius for egen hoersag; rectius et praxi convenientius puto, innocentem statim post divortium posse

transire ad secunda vota, nocentem vero demum post tres annos pudice exactos idqve singulari Regis permissione.

¹ RN tilf.: egen.

³ R og Teksten i N tilf.: siden.

² RN forbig.: oc Tilladelse.

som udi saa Maade skilles fra den uskyldige, icke maa gifte sig^a eller blive boendes udi det Sogn, Herit eller By, som den uskyldige er boendes¹.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 1. 4 jfr. DL 3. 16. 15. 1. 4.

^a gifte sig] totidem verbis in d. sed ista repetitio superflua est
const. 1582 p. hij [p: 5. 1. 4], hic et ibi.

¹ R: boesiddendis.

2. Desertio, det er, naar den enne Ecteperson foruden nogen skillig Aarsag eller^a den andens Samtycke forlader den anden oc drager bort.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 2 Princ. jfr. DL 3. 16. 15. 2 Princ.

^a eller] ergo consensu utriusque demum divortium? mihi non fit
permittitur desertio et per hanc verisimile, tu amplius cogita.

Oc skal hermed saa holdes:

1. at den Person, som forlat er, skal tøfve den anden efter¹ i trei Aar i det mindste, uden saa er, at det kand skællig bevises, at den Person, som er bortdragen, belegger sig med nogen anden, da maa den Person, som forlat er, tilstædes til Ecteskab, strax saadant bevist er, men naar de² trei Aar ere forløbne, da skal den Person, som forlat er, stefne den anden først til Herridsting oc siden til Landsting oc føre det bevist til Consistorium. Dernest skal den have sit Vidnisbyrd beskrevet af sin Sognepræst, disligeste oc sit Skudsmaal af sit Sognefolk, som skal tages til Tinge, at den anden Person haver verit borte udi trei Aar, oc at den forladne Person haver imidlertid lefvet oc holdet sig erligen oc vel oc icke givet den Person, som er borttrømt, skællig Aarsag dertil, oc naar dette saa altsammen lovligen bevist er, da maa den Person, som forlat er, tilstædis at gifte sig igien.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 2. 1 jfr. DL 3. 16. 15. 2. 1.

¹ RN forbig.: efter.

² RN forbig.: de.

2. Sker det ocsaa, at den forlate Person forser sig,

førend de trei Aar ¹ere ad ²Ende, da skal den Person strafes tilbørligen af sin Hosbonde, dog icke forbydes Ecteskab uden med den Person, som den haver forset sig med.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 2. 2 jfr. DL 3. 16. 15. 2. 2.

¹ Teksten i Nhar: ere ende.   ² RN: til.

3. Men ¹dersom en Mand drager hen i Krig eller paa sit Kiøbmandskab oc af saadan Aarsag bliver lenger borte, hand ²skal icke holdes pro Desertore, ³oc skal fordi hans Hustru fortøve hannem efter udi det mindste udi siuf Aar.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 2. 3 jfr. DL 3. 16. 15. 2. 3.

¹ RN: den Mand, som drager i Krig.   ³ RN: men hans Hustru skal fortøve.

² RN forbig.: hand.

4. Dersom oc er vis Kundskab, at hand er fangen eller udi andre Maader forhindret imod hans Villie, da skal hun endeligen fortøve hannem efter och icke gifte sig med nogen anden.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 2. 4 jfr. DL 3. 16. 15. 2. 4.

5. Disligeste naar der er Vidnisbiurd, at en Mand er bleven enten udi Krig eller udi anden Maade omkommen, da skal de Vidnisbiurd overhøris af deris tilbørlige Dommere, om de ere nøiactige oc der tagis beskrefne, oc siden skal den Person, som vil gifte sig, indføre samme Vidnisbyrd for Consistorio oc da der at have bevisligt, at hun haver skicket sig vel, oc siden maa hinde tilstedis andet Ecteskab. Men dersom nogen fordrister sig til at søge Seng med hverandre, førend saadan Dom er lovligen sked udi Consistorio, da skulle de strafis af deris Øfrighed, som vid bør¹.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 2. 5 jfr. DL 3. 16. 15. 2. 5.

¹ RN forbig.: som vid bør.

6. Sker det ocsaa, at naar en Kvinde haver saa gift sig med en anden Mand, efter Dom er gangen, at

den første hinders Mand kommer igien oc begiærer sin Hustru til sig igien, da bør hand have nøiactig Vidnisbiurd med sig, at hand haver imidlertid sig tilbørligen forholdet oc med ¹nogen anden sig ei forset, eller forvises at søge saadanne Vidnisbiurd af dennem, som hand haver verit hos, oc naar hand det haver giort bevisligt, bør hans Hustru at forlade den anden Mand oc komme til den første igien.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 5. 2. 6 jfr. DL 3. 16. 15. 2. 6.

¹ RN: ingen anden sig forset.

3. Om nogen er impotens, ¹det er ubekvæm til Ecteskab; dog skal den Person, hvis Brøst saa findes, stedes trei Aars Tid at søge Raad, om hand desimelem kand hielpes, om hand hafde dend Brøst for Brølupet, oc dersom hand icke da bliver hiulpen, daa maa der blive Skilmaal imellem dem, men dersom dend Bryst kom efter Bryluppet, da skulle de bære det som it andet Kors, der Ectefolk kand tilkomme^a.

Kilde: Ordinans 1582 5. 3 jfr. DL 3. 16. 15. 3.

^a Aff huad som helst aarsag oc Ecteskab adskillis, da ere der vdi aflede børn Ectebørn, oc denom giøris hofdlod effter den Skyldige, vere sig fader eller moder, oc børnen bliffue hosz den Vsckuldige. Oc om børn døe, da arffuer den Vsckuldige denom, nemblig faderen alene, men moderen med den afdødis sødsken, men den Sckuldige arffuer denom icke. End haffue de icke

børn sammen, da nyder den Sckuldige sielf, eller huo dens hofdlod tager, ey mere end den Sckuldige indførte i Ecteskab, om endskiønt det er minder, end den Vsckuldige indførte. Men hafde den Sckuldige mere, da tage dog den Vsckuldige halffparten. 1. Jydske loub. 24. cap. Hæc omnia in Revisione referuntur ad cap. om Arff, pag. 546 art. Schilles².

¹ RN: eller ubekvem.

² Se 4. Bog 2. Kap. § 44 ndfr.

18. Om adskellige Tilfald udi Ecteskab.

1. Om en Mand eller Kvinde, som er ectegift, forser sig med hans eller hinders Broder, Søster eller neste Slect, som er imod Guds Lov, oc hannem eller hinde af

synderlig Aarsag benaades Livet, da blive¹ tilsammen som Ectefolk, undtagen at den, som uskyldig er, begiærer at skilles fra den, sig i saa Maade forset haver.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 6. 1 jfr. DL 3. 16. 16. 1.

¹ RN tilf.: adligevel.

2. Om den, der haver sin Fæstemøe, tager sig en anden til Egte, da dersom hand haver haft noget ydermere at skafe med samme sin trolovede, bør hannem at forlade den anden oc beholde den første, om hun vil; men dersom hand i saa Maade er uskyldig med den første, da skal hand blive hos den anden, besynderlig¹, om hun icke vidste, at hand var trolovet med den første, der hun gaf sig udi Ecteskab med hannem; men dersom hun vidste det, da bør hand at give den anden over oc blive hos den første, om hun det begiærer. Begærer hun det icke, saa skal hand dog icke beholde den anden, efterdi hun vidste, at hand tilforne vaar troloved, oc hand, som sig i saa Maade forser, at strafes derfor af Øfrigheden² med høieste^a Straf, som det sig bør.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 6. 2 jfr. DL 3. 16. 16. 2.

^a høyeste] ita in textu, quod latine facere potest ut supra, ergo vitam exponitur summum supplicium, retinet. id est mors, at prima gratiam

¹ RN forbig.: besynderlig.

² RN: paa sin Formue.

3. Dersom Hustru eller Husbonde falde udi nogen besmittelig Sygge som Spedalskhed eller Frantzoser¹, da bør dennem icke derfor at skilles ad, men lide det taalmodeligen som² det Kors, Gud^a haver dem paalagt, dog er det udi sig selv christeligt, at den, som med slig Sygdom er belat, icke begærer at besmitte den anden.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 6. 3 jfr. DL 3. 16. 16. 3.

^a Gud] quid si ob propriam libidinem? vel alterius malitia.

¹ RN: deslige; R tilføjer desuden: ² RN: et Kors dennem er paalagt. Pocker.

4. Dersom oc er bevisligt, at enten Hustrøen eller Husbonden haver verit besmitted med spedalske Sygge

oc icke haver det aabenbaret, før de komme sammen udi Ecteskab, men at den ene derefter haver forderfvet den anden, da maa den, der saa er bedragen, vel skilles vid den anden.

Dersom oc hænder, at Husbonden eller Hustrøen bliver afsindig, da maa deris Ecteskab derfor icke adskilles, men den ene at se den anden til gode oc hielpe hinanden udi alle de Maade, muligt kand være.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 6. 4 og 5 jfr. DL 3. 16. 16. 4 og 5.

5. Om Hosbonde eller Hustrøe bliver befundet udi Tyveri eller nogen anden uerlig Sag, som er halsløs Gierning, oc bliver dog sparet paa Livet af Øfrigheden, da maa de derfor icke skilles ad, men blive saadane Misdedere fredløs eller flugtig¹ oc icke benaadis af Øfrigheden inden trei Aar², daa maa den uskyldige Person tilstedis at gifte sig, om den disimellem haver holdet sig erligen oc vel, oc det skelligen kand bevises.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 6. 6 jfr. DL 3. 16. 16. 6.

¹ RN: landfluctig.

² RN tilf.: at komme tilbage.

6. Dersom nogen bliver fredløs dog¹ for erlig² Gerning^a, da bør Hustrøen at fortøve udi syf Aar, om hand disimellem kand stille Øfrigheden tilfreds oc komme til sin Fred igien. Sker det icke, da maa hende efter de syf Aar tilstedes at gifte sig med en anden.

Kilde: Ordinans 1582 6. 7 jfr. DL 3. 16. 16. 7.

^a fredløs for ærlig gierning] ita et in textu d. const. art. 8 num. 7, sed est contradictio in subjecto,

ergo lege: fredløs for icke værlig gierning.

¹ RN tilf.: icke.

² RN: uerlig.

7. Om en Ectemand far anden Steds hen oc der gifter sig med en anden Hustrø, som icke vid¹ af hans første Giftermaal, da holdes hun uskyldig saa lenge, hun vid der inted af, oc bør derfor hverken hun eller hinds Børn, som de have avlet sammen, at lide nogen Skade

¹ R: vidste.

enten paa Ære eller Gods; men om hun kommer udi vis Forfaring, at hand haver en anden Hustru, da bedriver hun Hoer, om hun lenger haver Samkvem med hannem, oc naar saadant bliver obenbaret, at hand maaske bliver benaadet Livet af Øfrigheden¹ for nogen merkelig Aarsag Skyld, da skal hand komme til den første igien, om hun vil tage hannem til Naade, vil hun icke [da maa han dog icke]² beholde den anden, men hende skal det være frit for at gifte sig med en anden Mand. Sammeledes skal oc holdes, om en Ectekvinde hindis Forseelse udi saa Maade befindes.

Kilde: Ordinans 1582 6. 8 jfr. DL 3. 16. 16. 8.

¹ RN: Kongen.

² Således R og Teksten i N.

8. Dersom nogen enten til Tinge eller imellem sig self give hverandre Skilsmissebref, da skulle samme Bref inted actis, men ¹dennem, samme Bref udgive oc samtykke, at strafes af Øfrigheden, som vid bør².

Kilde: Ordinans 1582 6. 9 jfr. DL 3. 16. 16. 9.

¹ RN: de, som det udgive.

² RN tilf.: oc staa aabenbare Skrift.

19¹. Adelen oc de, som adelig Frihed^a haver, maa ei give videre Festensgave^b end tov Ringe, Vieringen medberegnet, begge i det høieste paa —² Lod Sølf's Værd^c.

Kilde: Frdg. 1651 24. Septbr. § 10.

^a adelig frihed] sic semper conjungi deberent, vel etiam hic omitti, nisi quæ expresse in Nobilium privilegiis comprehenduntur.

^b Vid. Rec. Chr. 4. pag. 232 et 233 [2: 2. 8. 3] et const. 1655 4. Nov. art. 7.

^c add. pag. 581 pr., 2: 4. Bog 4. Kap. § 1 ndfr.

¹ RN forbig. § 19.

² Således P og Teksten i N.

20¹. Geistlige, Borgemester oc Raad oc de Kiøbmænd, hvis Formue sig over 4000 Lod Sølf strækker, maa ei give hinanden til Fæstensgave [mere] end giort Guld paa ti Lod oc det uden Stene eller Amelering. Fornemme

¹ RN forbig. § 20.

Handverksfolk maa give en Rosenobel eller tov, men gemene Handverksfolk eller andre maa ingen saadan Foræring give. Gives høiere, end som her forskrevet staar, da skal den gandske Gave være forbrut til neste Hospital, oc skal Kongens Amtmænd oc andre Stædets Øfrighed vere forplictete det at indfordre, saafremt de det self icke ville betalle.

Kilde i det Hele til: Geistlige . . . Foræring give, er Reces 1643 2. 8. 3.

21^a. Adelen oc de, som adelig Frihed haver, maa ei give høiere Morgengave end 4000 Lod Sølf. Gives høiere, da skal det ingen Mact have, uden det sker med deris Arvingers Bevilning oc Samtycke.

Kilde: Frdg. 1577 18. Oktbr. jfr. DL 5. 4. 2.

^a In hoc titulo studio omississe videtur de inæquali conjugio Nobilium cum plebeis v. Rec. Chr. 4. pag. 117 [p: 2. 2. 1] et const. 1582 d. 19. Junii, Rec. Chr. 3. art. 36.

¹ RN forbig. § 21.

Cap. 30. Om Verger oc umyndige.

1. De, som icke kunde verre deris egen Verier enten for Alder, Vanvittighed, Skødesløshed¹ eller andre Aarsager, som af Øfrigheden fornøden² kiendes, skulle have Verie.

Kilde i det Væsentlige: Reces 1643 2. 3. 8 jfr. DL 3. 17. 1.

¹ RN: Ødselhed.

² RN: billig.

2. ¹Smaa Børns Verie efter Moders Død er Fader, efter Faders Død er Broder, som er kommen til Lavalder oc² sine fulde fem oc tyve Aar endet haver. Ere de flere Brødre, ³ oc ere de Sambrødre^a, da er den nest at vere⁴ Verie, som er ældst, men ere de Halfbrødre, da skal den vere Verie, som nest er paa fæderne Side. Ere icke

^a Sambrødre] at in jure nusquam fit distinctio vel discrimen fratrum, sive sint halfbrødre sive heelbrødre, ergo nec hic disting-

vendum. Rectius hoc relinquatur arbitrio judicis ex personarum qualitate.

¹ RN: umyndiges Verie.

³ R: oc af en Kuld Sambrødre.

² RN forbig.: er kommen . . . oc.

⁴ RN forbig.: vere.

Broder til, da er Faderfader nest at verie. Er ei Faderfader, da er Moderfader ¹ neste Verie. Er hand ei til, da er ² Faderbroder, er hand ei, da er Moderbroder, er ingen af dem til, da skal neste i Byrd vere Verie. Faderens Frender ere nermere at vere Verie end møderne Frender, om de ere lige nær i Byrd oc ville vel verie^a. ³ Ville de ilde verie^b eller⁴ er uvederheftige, eller ingen fød Verie er til, da setter Øfrigheden med⁵ Overformyndernis^c Samtycke dem til Verie, som ⁶ de best Børnegodset kunde betro, saa som de acter self at svare til.

Kilde i det Væsentlige: JLov 1, 28 og 1, 7; ES Lov 1, 47 jfr. i Henhold til Codex Fred. Reces 1643 2. 18. 1 jfr. DL 3. 17. 2.

^a ex Loub. 1 c. 28.

^b ilde verie] ita quidem sunt verba d. c. 28 rectius et explicatius ita, er det ventelig, at de skulle ilde verge etc.

^c med offuerformyndernis] lege: effter offuerformyndernis angiffuende, saasom Offuerformynderne oc omseer øfrigheden acte at suare til v. pag. 478 in f. [3: § 28 ndfr.].

¹ R: nest at verrie.

² R tilf.: hans.

³ RN: Men er det venteligt at ville ilde verrie.

⁴ RN tilf.: de.

⁵ N: efter med.

⁶ RN: Børnegodset sickerst kunde betrois, saasom Ofverformynderne oc dernest Øfrigheden self acter at svare til.

3. Er den føde Verie ei i By eller til Stede, da skal Øfrigheden, saa snart dem til kiende gives nogen død at vere, som sig umyndige Børn har efterlat, paa Boens Bekostning vid Skrivelse lade hannem det vide, at hand sig strax indstiller til Veriemaalled at antage, saafremt hand icke vil svare til¹ den Skade, som de umyndige derover kunde lide^a.

Jfr. DL 3. 17. 4.

^a lide] add. dog enhuer sted sine privilegier forbeholden, sic Hafniæ cognatis extra civitatem degentibus tutela non committitur, et iniquum foret cognato extra

provinciam habitanti, imponere onus tutelæ et sic et ipsius et impuberis damno tutelam administrare.

¹ RN tilf.: ald.

4. Hvilken¹, som andens Verie skal vere, ²hand skal have saa megit vid at hette, som hand tager under sit Veriemaal med fuld Eiendom, paa det, at dersom noget øddes eller forkommis af deris Gods, som hand er Verie for, at hand haver³ da⁴ af sit egit Gods saa megit igien at gielde oc Skaden at oprette.

Kilde: *JLov 1, 30 jfr. DL 3. 17. 5.*

¹ RN: dend.

³ RN: kunde hafve.

² RN: skulle have.

⁴ R forbig.: da.

5. Haver hand icke saa megit, da sette hand Visse for sig^{a 1}.

Kilde: *ESLov 1, 48; Tors Artikler § 48 jfr. DL 3. 17. 6.*

^a for sig] add. om hand Visze kand bekomme, ellers betroes sielf, dersom hand er flittig oc tienlig,

add. pag. 475 in fine [p: § 21 ndfr.].

¹ RN tilf.: End kand hand icke sette Forlofver och dog er en fornuftig, flittig och tienlig Mand,

da kand hand noksom det betroes. *Jfr. DL 3. 17. 7.*

6. Ingen, som icke sine fulde fem oc tyve Aar endet haver, maa verie for andre.

Kilde: *Reces 1643 2. 18. 1 jfr. DL 3. 17. 8.*

7. Stiffader maa ei vere sine Stifbørns Verie, uden at neste Frender eller^a Øfrigheden ville det samtycke.

Kilde: *JLov 1, 30 jfr. DL 3. 17. 9.*

^a eller] muta med øfrigheden v. Loub. 1 c. 30.

8. Slegfred Søn maa icke vere ecte Kvindes Søns Verie.

Kilde: *ESLov 1, 47 jfr. DL 3. 17. 10.*

9. Fæstemand maa ei^a Fæstemøes Verie vere¹.

Kilde: *Glossen til JLov 1, 30 jfr. Fragm. 1 § 5 Digest. 27. 1 jfr. DL 3. 17. 11.*

^a maa ey] nusquam in jure prohibetur, et quia in favorabilibus sponsus habetur pro marito, ideo aliis præferendus videtur, sic in

praxi sæpe memini sponsum, si quis est, omnino cum tutoribus simul requiri.

¹ RN tilf.: dog maa hand vere ofververendis, naar (*forbig. af N*)

Skifte hende angaaende holdis, for at søge hendis Gafn.

10. Borgemestere¹, Raadmænd eller Byfogid maa ei

¹ R tilf.: oc.

vere nogen umyndigis Verie, uden de ere dends rette fød Lavverie efter Loven, eller oc Byerne ere saa ringe, at ingen anden vederheftig er at bekomme.

Kilde: Frdg. 1636 14. Maj § 6 jfr. DL 3. 17. 12.

11¹. Den, som Menførsel kommer til enten med Alderdom eller med Uvid, Tienistekarl, Træl eller Mindremand, oc den, som flædført er, maa ingen Mands Verie vere, fordi de ere ei deris egne Verie.

Kilde i det Hele: §Lov 1, 7 og 31 jfr. DL 3. 17. 13.

¹ § 11 lyder i RN: Hvem nogen Tienistekarl eller Mindremand, stoer Svaghed paakommer, enten maa ingen Mands Verie verre af Alderdom eller med Uvid,

12¹. Den maa ei vere Verie, som haver ød oc forkommid sit Gods, som øder mere, end hand haver self.

Kilde i det Væsentlige: §Lov 1, 30.

¹ RN forbig. § 12.

13. Naar Moder oc Børnene efter Faderens Død formedelst it christeligt Skifte ere bleven adskilde, da skal det Modern vere frit for hendes Børns Gods under sit Vergemaal at beholde oc det¹ siden, saa lenge hun sidder ugift, ² efter Loven³ at forestaa⁴. Dog saa, at føde eller satte Verier have Tilsium, at Børnegods ei forkommis, saa som de self ville svare dertil^a.

Kilde til: Naar . . . at forestaa, er Reces 1643 2. 16. 1 og ES Lov 1, 46 jfr. DL 3. 17. 14.

^a P. L. indsætter for: Dog saa . . . dertil, følgende: Iouligen som anden Verge. Dog skulle børns Laveverie haffue deris Jord at giemme oc verie oc forsuare det med laven, om nogen paatrætter. Moderen tager dog ald den nytte, deraf ganger, oc skicker dermed effter hendes Villie, men af Løsøre intet. *Kilde til: Dog skulle . . . Villie, er §Lov 1, 29.*

¹ R forbig.: det.

sin Villie. Dog.

² N: tage al den Nytte, deraf ³ P. L. sletter: efter Loven.

ganger, och skicke dermed efter ⁴ R forbig.: efter . . . forestaa.

14. ¹ End skicker hun sig saa ilde, at hendes Børns

¹ RN: End formerkis det, at hendis . . .

Gods formindskis for hendes Skyld, da skulle Verierne annamme det Gods¹ fra hinde.

Kilde: ESLov 1, 46 jfr. DL 3. 17. 15.

¹ RN forbig.: Gods.

15. ¹Moder imen oc ald den Stund hun vil sidde med hendes faderløse Børn umandet oc² ugift, da maa ³mand ei Børn fra hinde tage, oc⁴ hun bør dem med lovlig Underholding oc christelige Opdragelse forsynne oc nyde derfor billig Betalning, saa som af Øfrigheden oc Frenderne eller Verierne ret kand kiendis.

Kilde til: Moder . . . hinde tage, er JLov 1, 29 jfr. DL 3. 17. 16.

¹ RN: Moder saalenge hun sider ³ RN: Børnene ei fra hinde tagis ... med . . .

⁴ RN: men.

² RN forbig.: umandet oc.

16. Mandes eller¹ giftes Moder, da skulle Børn til Verierne, uden de ere saa spæde, at de kunde ei Moders Hielp miste, det er til siuf Aar. Begærer Modern fremdelis at ville have sine Børn hos sig, særdelis Døtterne, oc vil give dem deris Kost fri, oc deris Frender kunde kiende, at Børnene vel opdragis hos hinde, da er det ei billigt, at ²mand tager dem³ fra hinde. Dog naar hun gifter sig, enten Børnene bliver hos hende eller icke, da tager Verierne Børnenis Gods, som ere med hinde⁴, udi deris Giemme oc Forvaring oc give hinde Fosterløn oc Kostegield, indtil de ere syv Aar.

Kilde til: Mandes eller . . . siuf Aar, er JLov 1, 29 jfr. DL 3. 17. 17; til: Begærer . . . fra hinde, jfr. DL 3. 17. 18; til: Dog naar . . . syv Aar, er i det Hele: JLov 1, 29 jfr. DL 3. 17. 19.

¹ RN forbig.: Mandes eller.

³ RN forbig.: dem.

² RN: de tages.

⁴ RN forbig.: som . . . hinde.

17. Hvis Løsøre nogen umyndige tilfalder paa Skifte, det skal Verien¹ strax vid ofentlig Auction, hvor den i Brug er, eller i anden Maade giøre i Penge, dog dersom det er Møebarn, som til dend Alder kommen er, at mand formoder, at hun med første kand blive gift, da maa

¹ R tilf.: nu.

Verien indebeholde hinde til Beste af Løsøret, hvis fornøden kand eragtes til at sette Boe med.

Jfr. Frdg. 1682 9. Maj § 1 jfr. DL 3. 17. 20.

18. Naar nogen Forældre døer, som sig støre Gield oc Besvering efterlader, end Jordegodset kand ¹forrente, da skulle de umyndiges Verier sig beflitte Løsøret^a dyrere at selge, end det er vurderit. Kand Gielden saa vit fornøden dermed icke afhielpes², selgis³ i lige Maade⁴ af Jordegodset, indtil Gielden saaledis forminskis, at naar de umyndiges Ophold, Veriepenge oc anden Omkostning aarligen af Indkomsten udleggis, Gielden da af samme Indkomstes Rest føiligen kand forrentis, dog maa Verien hverken self eller vid andre uden vid ofentlig Auction sig⁵ noget Børnegods, Løsøre eller Jordegods sig tilforhandle, megit mindre det nogen ringere, end vurderit er, overlade. Befindes nogen Verie utilbørlig⁶ Fordel at søge eller forsømmelig^{7b} sig at forholde, stande til Rette oc strafis, som den sig udi Svig oc Underfundighed haver ladet befinde.

Kilde: Reces 1643 2. 17. 1 jfr. 2. 15. 2 jfr. DL 3. 17. 22-24.

^a løsøre] det bør hand oc, om ingen stor gield findis, at giøre pag. 473 in f. [3: § 17 ovfr.] male ergo hic repetitus.

^b forsømmelig] ita quidem Rec. Chr.

¹ RN: forrente eller med Løsøre, som det dyreste ske kand, som før er meldet, skal selgis, kand afleggis, da maa de umyndiges.

² RN forbig.: sig beflitte . . . afhielpes.

4. pag. 284 [3: 2. 17. 1 i Sl.], sed rectius deleatur, nam dolus tantum punitur infamia, sed Negligentia sola refusione damni absque infamia.

³ R: selge.

⁴ RN forbig.: i lige Maade.

⁵ RN forbig.: sig.

⁶ RN: ubillig.

⁷ RN: utilbørlig.

19. Kand Verie ei selge Børnegodset for det, som ded er vurderit for eller aldelis icke selge det, byde det op til Tinge oc tage Tingsvidne derpaa oc vere saa angerløs.

Jfr. DL 3. 17. 21.

20^a. Ingen Verie maa afhænde Børnejord¹, der de ere Verie for, hverken² Fader eller Oldefader maa afhænde Børnejord, siden deris Moder er død³ uden i det Tilfald⁴, som forskrevet staar.

Kilde til: Ingen Verie . . . er død, er JLov 1, 30 jfr. DL 3. 17. 22 i Beg.

^a Denne articul er her gandske vnødigt, effter huis forskreffuit staar paa pag. 474 [2: § ovfr.].

¹ RN tilf.: end icke.

³ RN forbig.: maa . . . død.

² RN forbig.: der de . . . hverken.

⁴ R: Fald.

21. Verie maa ei Børnepenge føre af det Herrit, Birk eller By, som Arven er falden udi, uden hand actis af Øfrigheden fuldkommen vederheftig eller setter en anden til Forløftningsmand derfor, som der eier self Gods, paa det at Pengene kunde blive holdet Barnet til beste hos visse Folk, oc blive der betalt, som de blive optagne, naar Barnet kommer til Lavalder.

Kilde i det Hele: NLov 4, 14 jfr. DL 3. 17. 25.

22¹. Hvo, som Verie er, hand skal agte den Omkostning, som gaar paa Børnenis nødtørftige Underholdning, oc hvad derover er, det skal gange Børnene til Fremtarf. End vorder ei nefnt paa Tinge med Frender Raad, hvor megit deris Gods skal skylde hver Aar dennem til Fremtarf, da have de Lof til, naar de kommer til deris Alder, at kreve alt hvis deris Gods oc Eiendom mest maatte skylde, dog bør Verie tredie Pening, af hvis deris Gods maatte skylde, for hans Umage oc Besvering.

Kilde: JLov 1, 30 jfr. Reces 1643 2. 18. 1 jfr. DL 3. 17. 26.

¹ § 22 lyder i RN: Enhver Veirge bør i alle Maader søge sin Myntlings Gafn och udbringe Indkomsten af ald hans Formue det høieste ske kand, och hvis blifver til ofvers, naar alle Omkostninger saa och den tredie

Penge, som Formynderen for sin Umage nyder, skal komme den Umyndige til Fremtarf. *Kilde til: och hvis . . . Fremtarf, er i det Hele JLov 1, 30 jfr. DL 3. 17. 26.*

23. Vil Verie ingen Veriepenge tage af sin Myndling,

da bør hand derimod ei forbindes til at svare til Rentens Rente^a af sin Myndlings Middeler.

Jfr. DL 3. 17. 28.

^a Rentis rente] unde sumpserit, viderit ipse, nam in scripto jure nihil tale, et ex circumstantiis in magna præsertim substantia fieret iniquum, tutius ergo est sequi Regulam: Verge tage Vergemaalspenge oc suare sin myndling til Rente oc Rentensrente.

24. Vergepenge skulle alene forståes, naar ald Bekostning af Godset gaar oc Besværing derpaa henger, være sig Folkeløn, Rostieniste, Skat oc alt andet, som af Boen bør at udredes, [saa]¹ oc den umyndiges Ophold først afkortes.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 1 jfr. 2. 18 jfr. DL 3. 17. 27.

¹ Tilføjet af P. L. samt i RN.

25. Verier skulle vere pligtig til¹, saa ofte det af Overformynderne eller Øfrigheden begæres^a, at fremlegge Rictighed om deris Myndelings Middeler, hvor oc hvorudi de bestaar.

Jfr. NLov 4, 14 jfr. DL 3. 17. 29.

^a begeris] add. oc i det ringeste en gang huer aar bør det at skee.

¹ RN tilf.: i det ringeste hver Aar och ellers.

26. Skal den, som Verie er oc Børnegods oc Pendinge i Forvaring oc Forsvar haver, gjøre Barnet Rede oc Regenskab, naar det kommer til sine myndige Aar, for ald Indtect och Udgift i en af Frendernis eller af Øfrighedens Oververelse.

Kilde: NLov 4, 14 jfr. DL 3. 17. 30.

27. Forløves nogen fra umyndiges Vergemaal, oc anden Mand det med Øfrighedens Samtycke det¹ antager, da skal den første gjøre den anden god Rictighed derfor oc af hannem lade sig quitere, hvormed hand oc fra ald Tiltalle af den umyndige i sin Tid eller andre bør fri at vere, men den anden, som det annammed haver, bør til al Ting at svare, oc paa det hand kand vere des sickere derudi, maa hand, førend hand den forige Verie quitterer,

¹ RN forbig.: det.

lade af Overformynderne oc Øfrigheden paakiende, paa hvis hand tviler paa i den førige Veries Regenskab.

Jfr. DL 3. 17. 31.

28. Kand Verien ei svare Myndlingen, til hvis hand med Rette for Veriemaalet skyldig bliver, da skulle Overformynderne, som ei bedre Tilsium med Verien haft haver, dertil svare. Kand Myndlingen hos dennem ei Ret bekomme, da søgis Skadens Opreisning hos Øfrigheden eller Husbonden^a, som bør at have Opsict med de umyndiges Goeds.

Jfr. DL 3. 17. 32.

^a Husbonden] ita est praxis, sed occupato, at æquum in ipsius valde durum in domino alias satis foget.

29. Er Verien icke fød Verie efter Loven, men sat Verie, oc den føde Verie efter Loven Veriemaalet uden lovlig Forfald oc Undskyldning icke har villet antage, da svare samme føde Verie Myndlingen til sin Skade, førend Overformynderne eller andre kand derfor søgis.

Jfr. DL 3. 17. 33.

30. Den, atten Vinter eller Aar gammel er, annamme self sit Gods at forestaa efter Loven, dog skal Verien, efter at hand Afkald for Formynderskabet bekommet haver, eller en anden god Mand, dertil af Øfrigheden tilforordned, have fremdelis Tilsyn med den, som sit Gods at forestaa self til sig annammid haver, indtil hand bliver 25 Aar, at hand ei Godset unyttigen bortsetter^{a 1}.

Kilde til: Den atten... Loven, er Reces 1643 2. 7. 1 og 2. 18. 1 jfr. DL 3. 17. 34.

^a bortsetter] adde: oc fordi vden hans samtycke actis ingen Pant eller Skiøde nøyactig oc gyldig, v. Rec. Chr. 4. pag. 285 [2: 2. 18. 1].

¹ RN tilf.: oc fordi ingen Pant eller Skiøde achtis nøiactig eller gyldig uden hans Samtycke, *jfr. DL 3. 17. 34.*

31. De, som nogit Embede lærd have oc øfve ville, særdelis om de icke Drik, Dobel oc Ødselhed ere tilgifne, lige saa vel som de, der Kiøbmandskab bruge ville,

¹dennem vere frit for til deris Handverks Fortsettelse at maa bruge med deris Formynders oc Curatoris Raad sig til Nytte, af hvis dennem arveligen kunde vere tilfalden, synderlig naar de give sig i Egteskab, om de end icke ere deris fem oc tyve Aar gamle^a.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8 jfr. DL 3. 17. 35.

^a Rec. Chr. 4. pag. 149 [*2. 3. 8 i SL.*].

¹ RN: maa til deris Nærings Fortsættelse bruge . . .

32. Den, der atten Vinter gamel er, giver ingen^a Veriepenge, om hand endskønt er uden Lands, men Verien alene sin anvende Bekostning betallis. Dog hvis nogen modvillig udebliver uden lovlig Forfald oc Undskyldning, naar hand sine atten fulde Aar naaet haver, oc vil icke annamme sit Gods oc efter giort lovlig oc rictig Regenskab give Verien Afkald, da bør Verien icke at staa den Fare med Veriemaalet eller have Umage oc Besvering dermed for inted^b.

Kilde til: Den, der . . . betallis, er Reces 1643 2. 7. 1 og 2. 18. 1 jfr. DL 3. 17. 36.

^a ingen] ita Rec. Chr. 4. pag. 286 pr. [*2. 18. 1 1. Stykke i SL.*] sed æquitas aliud suadet, si exiguo tempore tutelam ante gessit, dimidio forte anno, inde curatela ab initio decimi noni anni

ad annum 25 completum continuaret, cum proprii negotii dispendio et impedimento.

^b intet] add. men bør at nyde Veriepenge.

33. End er Myndeling sine 25 Aar oc i Landet oc icke gjør Endelighed med sin Formynder¹, oc Formynderen dør², da bør hans Arvinger for den Sag angerløs^a at vere, med mindre Myndlingen beviser lovligen, at hand

^a angerløs] valde durum et absque lege sed debuit curator ipse via juris coegisse majorenem,

ut res suas ad se reciperet, nec acquiescere ipsius taciturnitati.

¹ RN tilf.: naar hand hannem det lovligen har tilbødet.

² RN tilf.: imidlertid.

haver søgt Endelighed med Formynderen oc haver den ei kundet erlanget¹.

Til: End er . . . angerløs at vere, *jfr. måske Hamborgs Stadsr. 1605 3. 6. 25 jfr. 3. 17. 37.*

¹ *RN forbig.:* med mindre . . . erlanget.

34. Fader maa ei heller¹ holde² sine Børn³, siden at deris⁴ Moder er død oc ⁵ere til Alders komne atten Aar, om de ville fare fra hannem med deris møderne⁶; men Daater maa ingenledes sige sig af Faderens Verie-maal, førend hand giver hende en anden ret Verie.

Kilde: 7Lov 1, 7 jfr. DL 3. 17. 38.

¹ *RN forbig.:* heller.

⁴ *RN forbig.:* deris.

² *RN:* forholde.

⁵ *RN:* de ere deris atten . . .

³ *R:* Sønner, og *RN tilf.:* deris Møderne.

⁶ *RN forbig.:* med deris Møderne.

35^a. Skal en Myndling lade sig nøie, med hvis Jordegods en Formynder foraarsagis efter den Taxt, som af Kongen sat er, i Betalning at tage oc med den Indkomst, som deraf bekommis, saa at Formynderen icke skal være skyldig sin Myndling til høiere at svare, naar som helst det icke bevises formedelst Formynderens Forsømmelse at vere sked, at icke anden oc bedre Betalning er søgt oc tilveiebragt.

Kilde: Frdg. 1664 19. Juli jfr. DL 3. 17. 39.

^a Const. 1664 d. 19. Juli.

36. Dersom oc en Formynder til sin Myndlings Forsikring tager Pant enten i Løsøre eller Jordegods, oc samme Pant af Formynderen er lovligen tagit, oc for den Pris, som i Landet ¹er gemenligen gengse Pant at tage, da bør Myndlingen med samme Pant at² lade sig nøie oc Formynderen icke være forplictet sin Myndling rede Penge³ at skafe, saafremt hand tilbørlig Flid oc Middel hos De-

¹ *N:* menenlig giengs, da . . .; *R:* ² *RN forbig.:* at.

manerlig giengs er, da.

³ *RN tilf.:* derfor.

bitoren haver anvent om rede Penge at erlange, oc de icke haver verit at bekomme.

Kilde: Frdg. 1664 19. Juli jfr. DL 3. 17. 40.

37. Enke maa sig Lavverge tage, hvem hun vil, af sine Frender eller anden god, erlig oc fredsommelig Mand, som hinde i hindes Sager med Raad oc Daad kand bestaa oc med hinde til Vitterlighed underskrive, hvis Forhandling eller anden magtpaaliggende af hinde foretagis.

Jfr. DL 3. 17. 41.

38. Befindes Lavverien at vere urolig oc Enken unødige Tretter at foraarsage eller i anden Maade Enken Skade at paaføre, da skal Øfrigheden forbyde Enken at bruge hans Raad oc en anden god Mand hinde i hans Sted forordne, som hun kand vere tient med.

Jfr. Reces 1643 2. 15. 5 jfr. DL 3. 17. 42

Cap. 31. Om Overformyndere.

1. Der skal udi Kiøbstederne vere tvende fine¹ fornemme Borgere, som temmelig ere til Alders oc vel formuende, hvilke skal vere som^{a2} Overformyndere oc med Borgemesternis oc Raads Hielp have Indseende med alle dennem, som verger for³ dennem deris egne Verge icke kundé være enten for Alder, Vanvittighed, Skødesløshed eller andre Aarsager⁴. — Dernest oc have Opsigt med Ungdommen, hvorledes den opfødes, saa vel som oc med Forældrene udi Kiøbstæderne, hvortil de deris Børn holde. — Enhver af disse skal i det ringeste vere udi fire Aar, oc skulde de icke derfra maa forløvis tillige, men at i det

^a som] ita est Rec. Chr. 4. p. 141 [2: 2. 3. 8] et constit. 1619 d. 7. April. unde ille articulus desumptus, quia vocabulum illud

Offuerformynder tunc non fuit in usu, sed jam non opus est similitudine, sed definitive legatur skal vere Offuerformyndere.

¹ RN forbig.: fine.

² RN forbig.: som.

³ RN: alle Umyndige, som enten for . . .

⁴ RN tilf.: behøiver Formyndere.

ringeste¹, naar en² forlofves, afsettis eller vid Døden afgaar, ³da⁴ den anden, som igien bliver, da med den, hannem tilforordnis, skal blive i tov Aar i det ringeste. — Befindes nogen Udyctighed i denne Bestilling formedelst Armod, Sygdom, Uforstand, Drik eller anden Lætfærdighed, da skal Borgemestere oc Raad med Amtmandens Raad, om hand er til Stede⁵, en anden udi hans Sted indstille oc derforuden, dersom hans Ufid, Utroskab eller andet saadant befindes, hannem tiltalle⁶ oc derforuden den deraf foraarsagte Skade med Betalning til de interesserede lade staa til Rette⁷, oc hvis Bøder de skyldige saaledes udgive, deraf skal den ene halve Part Kongen alene til Regenskab føris⁸, den anden halve Part til fattige, umyndige, fader- oc moderløse uddelis. — ⁹Naar nogen oc sin Tid udverit haver i samme Bestilling oc (om hans Medbroder ellers, som forbemelt er, i det ringeste tov Aar Bestilningen betient haver) begiærer at forløfves, da saafremt en der i Byen dygtig befindes, ¹⁰maa hand den sidste Decembris til den, som Borgemestere oc Raad med Amtmandens Raad, om hand er til Stede¹¹, dertil igien samme Dag¹² betroer, udi forskrefne Øfrigheds Nerverelse¹³ lefvere en rictig, dog kort Fortegnelse paa ¹⁴ald Byens Tilstand, saa vit hans Bestilning vidkommer, oc derudi kortelig forfatte Nafnene paa dennem¹⁵, Verge haver, hvad deris Leilighed oc Tarf er, dernest paa Vergerne, hvad Be-

¹ *P. L.*, *RN sletter*: i det ringeste.

² *RN*: den ene.

³ *RN*: da den ofverblijfvende skal med den, hannem tilforordnis, blive.

⁴ *P. L. sletter*: da.

⁵ *RN forbig.*: med Amtmandens . . . Stede.

⁶ *RN*: ok søge (*R*: den) deraf.

⁷ *RN forbig.*: lade . . . Rette.

⁸ *RN tilf.*: og.

⁹ *RN*: Naar nogen ok samme Bestiling i den foresagde Tid forestaaed hafver och om hans . . .

¹⁰ *RN*: skal hand til den, som . . .

¹¹ *RN forbig.*: med Amtmandens . . . Stede.

¹² *RN forbig.*: samme Dag.

¹³ *RN forbig.*: udi . . . Nærværelse.

¹⁴ *RN*: ald hvis hans Bestilling . . .

¹⁵ *RN tilf.*: som.

tenkinde hand over dennem haver. Hand skal oc ofverlevere Fortegnelse paa Forældrene oc Ungdommen oc hvad Brøst hos enhver findes. Forskrefne Fortegnelse skal icke komme nogen til Hinder eller Skade, enten den fortegnende eller de optegnede, efterdi det alleniste er¹ en Underretning, hvorefter hans Efterkommer kand sig forspørge, hvorfore oc Efterkommeren med samme Fortegnelse oc Underretning sig icke skal til nogen Uflittighed eller Uvidenheds Undskyldning behielpe, meden self forplicated² være strax om al Ting sig at lade³ informere.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8 jfr. DL 3. 18. 1—5.

¹ R tilf.: som.

³ RN forbig.: lade.

² R: plichtig.

2. Samme Ofverformyndere skulle icke brugis i nogens Byens Bestillinger eller Reiser, saa lenge de i denne Bestilling ere, oc siden oc¹ for Byfogeds oc Kemmeners Bestilninger vere forskaanede, om nogen anden dygtig dertil er at bekomme.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8 jfr. DL 3. 18. 6.

¹ RN: oksaa.

3. Tagis nogen iblant Borgemestere oc Raad til denne Bestilning, da skal en anden i dends Sted nefnes, som deri blive kand til¹ den² Ofverformynder er tagen, fra samme Bestilning skilt er, oc siden i Raadet i sin forige Plads igien antagis.

¹ RN: indtil.

² RN tilf.: som til.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8.

4. Ingen skal herefter tilstædes at holde¹ sine Børn, Dreng eller Piger², ³til Ørkeløshed, meden enten holde dennem til Skolle, erlige Tienister, Kiøbmandskab eller Handverker. Befindes nogen sine Børn hos sig at have enten under forskrefne Skin eller andre oc dog dennem icke alvorligen til noget forskrefne holder, da skulle Ofver-

¹ RN: lade.

³ RN: ørkeløs, meden.

² RN tilf.: lefve.

formynderne vere forpligtede¹ at sette Forældrene Maanedsdag fore, inden hvilken de self derudinden maa skaffe Raad. Sker det icke, da skulle Ofverformynderne sette Børnene til erlige Handverker, oc skulle Forælderne vere forpligtede dennem at klæde oc føde; ville de det icke godvilligen giøre, da skulle Ofverformynderne det som en vitterlig Gield vid Nam hos dennem søge, om de ellers Formue dertil have. End have Forældrene icke Formue, da skulle saadane saa vel som andre faderløse oc Hittebørn, hvilke til Handverker settis, klædes af hvis Almisse, Borgerne² ville godvilligen give; kand oc derforuden dertil anordnis en særdelis Kirketafle med tvende Farfver, oc skulle samme Børn udi tvende farvet Vadmæl klædes, paa det de icke skulle bortløbe, oc at de af enhver des bedre kunde kiendes³.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8 jfr. DL 3. 18. 7.

¹ RN: pligtige.

³ RN forbig.: med tvende Farfver

² RN: som nogen.

. . . kiendes.

5. Hvo, som nogen huser oc hæler, som fra sin Mester er undviget, eller oc hvilken udi saadanne forskrefne Fa[r]ver klæd er¹ oc giver det icke til kiende, være forfalden, lige som hand fredløse huset oc hælet hafde.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8.

¹ RN forbig.: eller oc . . . er.

6. Naar Forælderne inted have, med hvilke de Mesterne kunde vere til Villie, for Børnenis Kost oc Lære, da skulle samme Børn foruden deris visse Læreaar tiene nogen Tid for deris Kost oc Klæder (om Mesterne dennem self klæder) efter Overformyndernis oc tvende Raadmænds Sigelse. Forskrefne tvende Raadmænd skulle aarligen¹ Borgemestere oc Raad² af deris Middel tilforordne, hvor Overformynderere ere, hvor de oc icke nu ere beskickedede, der skulle forskrefne Raadmænd Overformyndernis Be-

¹ RN tilf.: af.

² RN: tilnefnis, hvilke en Dag.

stilning forestaa, hvilke en Dag om Uggen med samme Overformyndere skulle sidde oc anordne oc hielpe, at saadan Forordning efterkommis oc derforuden forhøre, hvis Klagemaal Mesterne oc saadane til dennem satte¹ Læredrenge imellem kunde falde oc lade strafe de ulydige, hvilke sig anderledes anstille, end det sig vel burde², naar Mesterne eller Handverkerne³ self dennem icke kunde raade.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8.

¹ *N forbig.:* til dennem satte; *R* ² *RN forbig.:* hvilke sig . . . burde.
forbig.: saadane . . . satte. ³ *RN forbig.:* eller Handverkerne.

7. Saafremt nogen befindes, som nogle Gange sin Lære forløber oc icke efter Straf oc Paamindelse forbedris, den skal half paa Byens oc sit Embeds oc half paa Kongens Bekostning¹ skickis i Tugthuset eller oc i Jern [at]² arbeide, ³eftersom dens Forseelse befindes. I lige Maade skulle Overformynderne eller forskrefne tvende Raadmænd lade forordne⁴ alle de, langs Gaden løbe⁵, Pige- eller Drengbørn, hvad heller⁶ de høre hiemme der i Byen eller icke, at de oc⁷ til Handverker settis, som forbemelt er, særdelis skulle de for Hittebørn Omsorg have, at de vel opdragis oc Handverker lære kunde.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8.

¹ *RN forbig.:* half paa Byens . . . Bekostning. ⁴ *RN tilf.:* at.
² *Således rettet af P. L.; P og Teksten i N: oc.* ⁵ *N tilf.:* vere sig; *R:* vere sig af.
³ *RN:* efter Beskaffenheden. I lige. ⁶ *RN:* enten.
⁷ *RN forbig.:* at de oc.

8. Saafremt nogle gemene Børnehuse i Kiøbstæderne af Siellegaver¹ oc anden Tilleg oprettes kunde, fattige, hielpeløse oc synderlig Hittebørn til Klæde oc Føde, meden de opfødes oc Handverker lære, da maa saadant ske, oc skulle derimod samme Huse have den Frihed, at

¹ *RN:* christelige Gafver.

de arve tredie^{a1} Parten af ald deris efterlatte Formue, naar de vid Døden afgaa², som saaledes vid dennem deris Underhold haft haver³, med mindre de sig fri fra saadan Plict kiøbe, imidlertid de [end]nu^b lefve. De fattige Børn, som Handverk lære, oc af deris Mester imidlertid uden nogen Vederlag klædes oc fødes, skulle forplicated vere deris Mestere igien oc deris Hustruor, om de vid Alderdom, Sygdom eller saadane Tilfalde forarmis, med en vis aarlig Hielp at undsætte efter deris Formue, naar de vorder self til Mænd oc Handverkit, de lært have, øfve kunde⁴ oc deraf sig nære⁵. Och⁶ paa det forskrefne Forordning dis bedre kand efterkommis, da skal Amtmændene⁷ oc Superintendenten ofver hver Stift⁸ have Indseende, at Skolerne saa vel som Hospitalerne en Gang om Aarit⁹ overses, paa det ingen deris Tid udi Skollerne aldelis¹⁰ unyttig forspilde, och de, som icke ere rette¹¹ Hospitalslemmer, i Hospitalerne ei underholdes skulde, medens henvises med Arbeiden, Spinden oc Handverker sig at nære, paa det de deris Stede¹² icke skulle betage, som siuge, vanføre oc rette Hospitalslemmer ere. De Børn, som til Handverker ere sette, skulle gives Tegn, saa vel som Skolebørner oc andre fattige, paa det enhver kand vide, hvad for Folk hand sin Almisse meddeler.

Kilde: Reces 1643 2. 3. 8 jfr. DL 2. 19. 9.

^a tredie] ita Rec. Chr. 4. p. 147 [2: 2. 3. 8], sed in ipsa constitutione anno 1621 d. 10. Decemb. § 14 legitur Tiendepart, unde

locus d. p. 147, tamquam error typographicus, corrigendus est.

^b Således rettet af P. L.; P og Teksten i N: nu.

¹ RN: tiende.

⁷ RN: Stichtsbefalingsmændene.

² RN forbig.: naar de . . . afgaa.

⁸ RN forbig.: ofver hver Stift.

³ RN tilf.: naar de døer.

⁹ RN tilf.: flitig.

⁴ RN forbig.: oc Handverkit . . . kunde.

¹⁰ RN forbig.: aldelis.

⁵ RN tilf.: kunde.

¹¹ RN: Hospitalslemmer ei der underholdis, medens . . .

⁶ RN: at ald dette disbedre . . .

¹² Således også Kilden.

Cap. 32. Om Tienistefolk och Løsgengere.

1. Tienistefolk maa ei med deris Forbrydelse¹ føre deris Husbond Skade paa, men de² bør self at lide, for hvis de brut haver.

Jfr. DL 3. 19. 1.

¹ RN: Forseelse.

² RN forbig.: de.

2. End giver Husbond sin Tienere eller¹ anden Mand² Fuldmagt paa sine Vegne at forrette noget mactpaaliggende, som hannem paa hans Embeds Vegne self tilkom at forrette³, da bør Husbonden self at svare til, hvad⁴ derudi brydes⁵ af den, som hand⁶ Fuldmact givet⁷ haver⁸, oc af hannem⁹ igien søge sin Opretning.

Jfr. DL 3. 19. 2.

¹ RN tilf.: en.

⁵ RN: forses.

² RN forbig.: Mand.

⁶ RN forbig.: hand.

³ N forbig.: mactpaaliggende . . . forrette.

⁷ RN forbig.: givet.

⁴ RN: om noget.

⁸ RN: hafde.

⁹ RN: den.

3. ¹Brydes der imod Tieneren, da opbære hand² self Bøder³, som imod hannem brut er.

Jfr. DL 3. 19. 3.

¹ RN: Begaaes noget uskeligt imod . . .

² RN: Tienneren.

³ RN: Bøderne, og forbig. Resten.

4. En fuldvoxen Tienistekarls hele Aars Løn, som er ofver atten Aar oc kand giøre Fyldest for fuld Karl, skal vere paa Landsbyerne fire Skepper Rugsæd, fem Skepper Biugsæd, sex Skeper Havresæd, tov Par Skov, Kravelæret for tov Mark, sex Allen Hørlærid til en Skiorte, Allen til tolf Skiling, sex Allen Blaargarns Læret oc til en Skiorte, ti Alen Vadmæl, derforuden sex Sldr. udi Penge i Sieland oc Laaland, tre Sldr. paa Skovbøiden i Fyen oc i Jydland, Daleren beregnet til fire oc tredsindstive Skilling danske. Paa de Stæder, som icke er Rugegen, skal hand lade sig nøie med lige megit Biugsæd, oc hvor icke er Biugegn med lige megit Rugsæd, dog

Foeringen paa Boligen af Bondens Kvæg at udtæris¹. [En]² Drengs Løn skal vere half saa megit i det høieste oc ringere, eftersom Husbonden med dennem kand forenis. Dersom oc Hosbonden heller vil give sin Karl eller Dreng rede Penge til Løn, da skal det vere hannem oc icke Tieneren frit for, eftersom det er hannem best beileiligt. Skal ocsaa en Karl i Sædland oc Laaland lade sig nøie med femten Sldr., Daleren til tresindstiuge oc fire Skiling, oc i Skovbøiden i Fyen oc Judland tolf Sldr. it gandske Aar oc en Dreng med half saa megit, eftersom oc tilforne paa adskillige Stæder, hvor ringere Arbeide falder oc Landsens Leilighed det icke tilstæder, ringere Løn pleier at udgives, hvormed Kongens Amtmænd skulle flittig have oc have lade Indseende, at Lønnen icke forhøies paa de Steder, den hidindtil ringere verit haver, oc at hvor Tiennistetunden sig hidindtil med ringere haver ladet fornøie, de herefter icke mere fordrer, saafremt de icke efter denne Forordnings Indhold³ ville strafes, och skulle de dog, baade de, der tiener for fuld oc half Løn, vere ufortrøden til deris Arbeide, oc lade sig nøie med den Kost, Bonden self sædvanligen bruger oc kand afstedkomme. Saafremt nogen befindes, som Bondens Kost laster oc icke vil nøies med den Mad oc Øl, som Bonden self oc hans Hustru oc Børn nyder, eller i andre Maader stille sig med Ord, Gierning eller Trudsel modvillig, dennem skulle Herskabet, naar de derom videndes vorder, første Gang strafe med nogle Dags Fængsel til Vand oc Brød oc siden haardere, eftersom deris Forseelse tiere befindes oc lovligen dennem overbevises.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 1.

¹ Således også Kilden.

P og Teksten i N: oc.

² Således rettet af P.L. efter Kilden; ³ RN forbig.: efter . . . Indhold.

5. Hvor Bonden vil med Kornsæd, Klæder oc Skov betalle, oc det formaa oc vil, skal den, der tiener, self

lade Kornet til oc nyde samme Sæd icke i giødet, medens i middelmaadig Jord, oc skal Bonden icke¹ unde Tienistekarlen mere end forskrefne fire Skipper Rug², fem Skepper Biug oc sex Skepper Havresæd i det høieste, eftersom Egnen er, dog i Judland oc Fyen at agtes oc regnis efter Aaboe Maal, hvormed Kongens Amtmænd, Adelen, Geistligheden oc andre, som det vidkommer, skal have flittig oc god Indseende. Befindes nogen, være sig Præst, Fogid eller Bonde, paa Kongens, Adelen eller de Geistliges boesiddende, som med nogen Contract oc For[ligelse]³ hemmelig eller aabenbare videre udlovendis eller udgivendes vorder end forbemelt er, være sig⁴ Penge, Sæd, Vare, Frihold⁵ for Skat eller Gildes Øl eller oc noget andet, under hvad Skin det oc udleggis kand, da skal Husbonden oc Tienistetjendet hver den første Gang have forbrut til Herskabet it halft Aars Løn. Findes enten deris Forseelse tiere, da skal Husbonden høiere oc efter sin Formue, medens Tienistefolket strafes med it Aars Arbeide udi Jern.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 2.

¹ *RN tilf.:* maa.

Forbrydelse; *RN:* Forbindelse.

² *R:* Rugsæd.

⁴ *R og Teksten i N tilf.:* i.

³ *Således Kilden; Pog Teksten i N:*

⁵ *R:* Frihed.

6. Skal ingen ledig Karl eller Indester, som sidder til Huse paa Landsbyen, maa bortfeste sig til Bondearbeid oc Tieniste ringere end hel eller half Aar, oc skal saa ingen paa Landet for Dagløn maa arbeide, uden boesatte oc gifte paa Gaarde eller Gaardsparter oc Gadehusmænd, oc¹ giøre oc gifve aarlig Rettighed til deris Herskab, hvilke Indester, vere sig Karle eller Kvinder, icke af Gaard- eller Husmænd maa antagis under deris Festes Fortabelse, inden det dennem af Husbonden eller hans Fuldmectige bevilgis, som om Indesters Forhold oc Næring sig skal lade informere, saa det kand vere Husbonden oc Bonden uden

¹ *Således og Kilden.*

Skade, oc naar nogen fremmid til Sognene ankommer, skal Bønderne det strax give Præsten til kiende, som deris Pas oc Bevis, som de medbringe, skal læse¹, oc dersom nogen Mistanke kunde vere, da Præsten det for Herskabet eller hans Fuldmectig at angive. Forser sig nogen herimod, at de icke tiener paa halft eller helt Aar, have forbrut it half Aars Løn, som forskrevet staar, dog vil vi^{a 2} hermed icke have³ forment, at de vid Søkanten⁴ sig paa nogle visse Tider om Aarit af Fiskeri oc Søen alene nærer, jo herefter som tilforne maa om Vintern, oc naar de icke er til Søes, sig for Dagløn bortfæste.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 3 jfr. DL 3. 19. 4—8.

^a vi ville] oscitantia collectoris ir- juri inconveniens et inepta.
repsit hæc formula constitutionis,

¹ RN tilf.: ock dennem examinere. ³ P. L. samt RN sletter: have.

² P. L. samt RN sletter: vil vi. ⁴ RN tilf.: som.

7. Skulle oc alle Tienistekarle oc Dreng, som til Bondearbeide ere antagne, ¹være sig hos Adel, Geistlige, Borgere eller Bønder, med mindre de feste Gaarde eller Gaardsparter, som tilforne af andre haver verit besat, de sig paa kand ernære², vere forplict deris Tieniste otte Ugger for Faredag til deris Hosbonde lovligen at opsige, oc saafremt forbemelte deris Hosbonde dennem utilbørlig vil opholde, da maa de Tienisten³ løskynde udi nogle af Byens eller Sognefolkets Nerverelse eller oc til Kirkestefne. Uførmer⁴ Hosbonden dennem derfor⁵, strafes⁶ som vid bør.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 4 jfr. DL 3. 19. 9.

¹ RN: hos hvem det och vere ⁴ RN: ofverfalder.

kand med mindre.

⁵ RN tilf.: da.

² RN forbig.: som . . . ernære.

⁶ RN: som for anden Vold.

³ RN: deris Tienniste.

8. Och paa det Tienistetunden, Mands- eller Kvindesperson icke skal ske nogen Forhindring i Tienisten, naar de en Gang der lovligen opsagt haver, i Synderlighed naar de uden Sognet eller i Herredet sig acter at begive,

da skal deris Sognepræst være forplict, naar de til Sogne-
stefne deris Tieniste lovligen haver opsagt, at meddele
dennem Bevis, at de ere fri oc ledige fra ¹Herretieniste
til Lands oc Vands saa vel som fra Bondens Tieniste oc
for Ecteskab, saafremt de ellers icke med nogen trolovid
eller vied ere, om de saadan Bevis begiere ², oc skal ingen
Præst uden ³ tilbørlig Straf saadan Bevis dennem veigre
eller oc dend dennem over en half Dag forholde, hvorfor
Præsten skal af Tienistedrenge, som tiener for fuld Løn,
gives to Skilling danske, af de, for half Løn tiene oc
Kvindespersoner en Skilling danske, oc skulle Præsterne
plictig vere at give alle Skudsmaal paa Latine^a, som de
med⁴ egne Hænder oc Signeter skulle give⁵ beskreven,
som de ville ansvare oc vere bekient.

Kilde til: Och paa det . . . en Skilling danske, *er Frdg. 1655*
15. Avg. § 4; til: oc skulle . . . bekient, er Frdg. 1657 12. Maj jfr.
DL 3. 19. 10.

^a Latine] hoc neque est in ipsa neque ingenuitati Danicæ con-
stitutione 1655 d. 15. Aug. venit.

¹ RN: deris tieniste ok for . . . ⁴ RN forbig.: paa Latine . . . med,

² RN forbig.: om . . . begiere. *og tilf.:* under.

³ RN: under. ⁵ R forbig.: skulle give.

9. Begiver sig nogle ¹Tienistekarle eller Drenge
ulovlig af deris Husbonders Tieniste, da skulle de have
forbrut saa megit, som deris halve Aars Løn sig kand
beløbe, Halfdelen til Hosbonden oc Halfdelen til Hos-
bondens Herskab.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 4 jfr. DL 3. 19. 11.

¹ RN: enten Karls eller Kvindisperson ulovlig.

10. Medens¹ de, som² dennem antager oc det vide
eller vide kunde³, skulle dobbelt saa megit til den forige
oc rette Tienistetjunders Hosbonde oc samme Husbonds
Herskab have forbrut⁴.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 4 jfr. DL 3. 19. 11.

¹ RN: Och.

² RN tilf.: det videndis.

³ RN forbig.: oc det . . . kunde.

⁴ RN tilf.: eftersom ingen maa
nogen Tienistetjynde andtage uden
Pasbord, hvilket enhver Hos-

bond skulde gifve enhver, enten Karls- eller Kvindispersoner, som de hafve fortient, och icke ville nogen anden dermed Skade til-

føie. *Jfr. Landets Sædvane (Weylles Glossarium) S. 612 jfr. DL 3. 19. 12.*

11. Tager nogen god Mand¹ anden god^{a2} Mands Svend eller Tienere i Tieniste uden Pasbord, ³da er hand falden til den, som Svenden eller Tieneren uden lovlige Afsked er fradragen, ⁴it hundrede Lod Sølf, som hand strax bør at betalle under it erlig Indlager.

Kilde: Gårdsret 1562 § 31 jfr. DL 3. 19. 12.

^a god Mand] muta ita, ut omnibus honestis, cujuscunque sint status, conveniat, vel adde: af hvad stand den oc er.

¹ RN forbig.: god Mand.

⁴ RN: til ald den Skade, hand derofver lider.

² RN forbig.: god.

³ RN: da skal hand svare til den.

12^a. Ingen¹ maa² tage en anden Mands Tiener i Forsvar, før end hand lovligen skilt er fra sin Hosbonde.

Kilde til: Ingen... Forsvar, er Reces 1558 § 48 jfr. DL 3. 19. 13.

^a pleraque hæc ex const. 1655 et 1657 arctius in formam legis con- trahi deberent, vide p. 501 in f. [2: § 17 ndfr.].

¹ RN: Ei heller.

² RN tilf.: nogen.

13. Tilsiger nogen sin Tieniste oc tager Fæstepenge paa Haanden och vil icke gaa i Tieniste, betalle Fæstepengene igien oc derforuden fierde Parten af it Aars Løn, som hand¹ skulle have, dersom hand² hafde kommit i Tieniste. ³End hafver hand ingen Fæstepenge oppebaaren, betalle dog it Fierdingaars Løn, som sagt er.

Jfr. NLov 7, 22 jfr. DL 3. 19. 14.

¹ RN: Personen.

³ RN: End haver den icke at betale med strax, da blifve Borgen, heller stille Borgen for sig.

² RN: den.

14. ¹Antager mand nogen til sin Tieniste oc vil hannem siden ei annamme uden lovlige Aarsag, da beholder den, som² antagit var, hvis³ Fæstepenge⁴, som given var⁵, angerløs, oc derforuden bør Husbonden at

¹ RN: I lige Maade, om nogen antager en til sin . . .

³ RN forbig.: var, hvis.

² RN forbig.: som.

⁴ RN: Fæstepengene.

⁵ RN forbig.: som . . . var.

give hannem fjerde Parten af it Aars Løn, som hand skulle have, om hand i Tienisten hafde kommit.

Jfr. Nlov 7, 22 jfr. DL 3. 19 15.

15. Naar nogen Tienistekarle, som deris Tieniste opsagt haver, eller andre Løsgengere, som icke ere boesatte och¹ tiende til Kirken oc Præsten eller giøre oc give dennem nogen Rettighed, ei heller haver fuldkommen Bevis oc nøiactig Skudsmaal fra Præsten, hvor de have deris Ophold, oc hvorledes de skicke sig, det vere sig Mands- eller Kvindispersoner, nogen Steds betrædes oc icke lovligen beviser sig, saafremt de ellers vid Sundhed verrit haver, Tieniste at have for en billig Løn begiæret paa de Steder, de behøvis oc kunde antagis, da skulle de strax paagribis oc over dem Dom forhvervis at gaa saa mange Monneder udi Jern at arbeide, som de haver entholt sig fra at tiene, eller, om de i fremmede Lande heraf Rigit sig ville udsnige oc siden betrædis, da derfor søgis, tiltalles oc strafes² som kongel. Mandats Overtrædere, saafremt de disimidlertid inted andet beganget haver, hvorfor de høiere burde at strafes³, oc da skal Kongens Amtmænd dennem, som paa Kongens Grunde saaledes skyldige befindes, med ringere⁴ Bekostning⁵ til Skibs, om Leiligheden saa er, eller oc til Lands⁶ enten til Bremmerholm eller⁷ Fridericia eller andre Kongens Festninger forskicke med deris Dom, hvorudi alle Vidnisbiurd imod dennem forhverfvede skal vere forfattid⁸, paa det, saafremt nogen saadanne af Had oc Afvind forurettede ere under det Skin, at de skulle vere Løsgengere, de da kunde igien til Rette forhielpis.

Kilden til: som icke ere . . . Kvindespersoner, og til: Bremmer-

¹ RN: eller

⁵ RN tilf.: ske kand.

² RN tilf.: med Fængsel.

⁶ RN forbig.: til Skibs . . . Lands.

³ RN forbig.: som kongl. . . . at strafes.

⁷ RN forbig.: eller.

⁸ RN: indførte.

⁴ R: ringest.

holm . . . Festninger, *er Frdg. 1657 12. Maj; i øvrigt er Kilden: Frdg. 1655 15. Avg. § 5 og Reces 1643 2. 21. 2 jfr. DL 3. 19. 16.*

16. I lige Maade skal med dem forholdes, som sig for Soldater udgiver eller Soldater ere oc Landene igiennem stryge, dog de tienistløse Folk oc Soldater undertagen, som lovlig Pas have oc skelligen befindes paa deris rette Reise oc Vei at vere stedde oc sig uden Tryglen opholder eller oc uden Tvilsmaal den Formue eier, at de sig deraf kunde erholde oc icke med nogen Mands Skade haver sig med Lediggang at opholde, hvorpaa de bør, om begiæris, at skafe Sognevidne oc Skudsmaal.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 5 jfr. DL 3. 19. 17.

17. Oc skulde Kongens Amtmænd udi egen Person, hver i sit Amt, tvende Gange om Aaret, som er den fierte Paaskedag oc neste Dag efter S. Mickels Dag, holde Inquisition over alle saadanne Folk, saa och forfare, hvorledes med alt det, som her forskrevet staar, forholdis, oc da tilforn Adelen^{a1}, som udi hans Amt boendes ere, derom tilbyde, paa det enhver paa sin Grund kunde paa en Dag oc Tid give Act derpaa oc tilhielpe denne Forordning^b at fyldestgiøre.

Kilde til: tvende Gange . . . Inquisition, er Frdg. 1657 12. Maj; i øvrigt er Kilden: Frdg. 1655 15. Avg. § 7 jfr. Reces 1643 2. 21. 2 jfr. DL 3. 19. 18.

^a Adelen] lege Eyermanden.

^b forordning] deleatur, nam non constitutiones, sed jus ipsum hic

traditur; idcirco et deberet arctius contrahi in formam legis v. p. 498 pr. [3: § 12 *ovfr.*].

¹ RN: Herskabet paa Landet.

18. Findes nogen, som de tov forskrefne Dage, naar Inquisitionen sker, sig til Side holder, de skal actes for Løsgengere oc strax paagriber oc medhandles, som tilforn er melt.

Kilde: Frdg. 1657 12. Maj jfr. DL 3. 19. 19.

19. Dersom Adelen^{a1} icke self formaar saadanne

^a Adelen] lege Eyermanden.

¹ RN: Herskabet paa Landet.

modvillige oc¹ Løsgengere at antaste, straffe eller i god Forvaring have, da maa de det Kongens Amtmand, udi hvis Amt de ere boendis, til kiende give oc dem til ham lade overantvorde, at hand sig med dem, efter som før er rørt, kand forholde.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 7 jfr. DL 3. 19. 20.

¹ *R forbig.:* oc.

20¹. Och skulle alle Kongens Amtmænd, Riderskab, Clericie, Fogder, Borgemestere, Raadmænd oc alle andre endeligen denne Forordning^a efterkomme, saafremt de icke vil stande Kongen til Rette som de, Kongens Mandater icke agte.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 7.

^a Forordning] lege alt dette.

¹ *RN forbig. § 20.*

21. Findes nogen¹ Løsgængere eller dem, som ingen Pas eller rictig Besked have, vidende til sig at holde², dennem huse, hæle oc herbergere, de skulle have forbrut deris Fæste til deris Hosbonde, oc derforuden, om dennem overbevises nogen ulovlig³ Mascapie, Vidskab oc Fellig med saadane at have haft, da staa til Rette oc strafes, som vid bør.

Kilde: Frdg. 1655 15. Avg. § 6 jfr. DL 3. 19. 21.

¹ *RN tilf.:* videndis at andtage.   ³ *RN:* Handel, Kundskab oc Fellig.

² *RN forbig.:* vidende . . . holde.

Cap. 33. Om Betlere¹.

Kilden til Kapitlet (§§ 1—21) er: Reces 1587 27. Decbr. §§ 1—20 22—23.

¹ *I N står i Randen:* Vide Protocollen.

Cap. 34. Om Fledføring.

1^a. Fledføring er den, som med egen fri Villie selger, skøder oc afhænder til anden Mand sig self oc sine Pendinge oc alt andet Gods, hand eier oc eiende bliver, i

^a Vid. Loub. 1 c. 32, Loub. 3 c. 19, Sielansch L. 1 c. 36. 39¹.

¹ *2:* *ESLov 1, 38 og 41.*

alle Maade, til Skade oc Fromme for nogen skellig Op- hold til Føde, Klæde oc ald anden Nødtørft hans Lifestid.

Kilde: Tors Artikler i den længere danske Tekst § 62 jfr. DL 5. 1. 9.

2. Paa Tinge skal mand fledføre sig. Hvo, som sig vil flædføre, hand skal lavbyde sig oc sine Pendinge til dem, hannem skulle arve. End forglemmer hand det, da maa de dele hannem til sin egen Frelse eller til dennem self. Kalder anden Mand paa Flædføring, oc er det ei giort til Tinge, da er hand frels foruden nogen Lov at give. Dend, der gift er, maa sig ei fledføre, uden Hus- truen fledfører sig med hannem, eller de ere saa gamle, at dem tillades særligen at leve.

Kilde: 7Lov 1, 32 jfr. DL 5. 1. 9 og 10.

3. Hvo, som sig fledført haver, han maa det ei igienkalde, med mindre det bevises, at Husbonden enten vil icke eller kand icke forskaffe hannem en skellig Under- holdning.

Til: Hvo ... igienkalde, jfr. 7Lov 1, 32 i Beg. jfr. DL 5. 1. 11.

4. Hvo, som tager imod Flædføring, hand skal svare til hans Gierninger. Bryder Fledføring imod sin egen Husbonde eller andre, da skal Husbonden betalle Bøderne, som vid Forseelsen henger. Bryder nogen imod Flædføring, da opbær hans Husbond alle de Bøder, som bødes til Bondesagen. Haver Fledføring sit Lif med nogen Mis- gierning forbrut, da svar hand derfor med sit eget Lif.

Til: Hvo ... Bondesagen, jfr. 7Lov 1, 32 jfr. 5Lov § 42, 5S Lov 1, 23 jfr. DL 5. 1. 12.

Cap. 35. Om Jøder^a.

Ingen Jøde maa sig her i Rigit ind begive eller sig finde lade uden Kongens særdelis Geleidsbref under tusinde Rdrs. Straf af hver Person, som uden forskrefne Geleids- bref betrædis. Hvo, som nogen Jøde angiver og Kongens

^a Const. 1651 d. 6. Febr.

Befalningsmand anviser, skal have¹ hver Gang derfor it half hundrede Rixdaler.

Kilde: Frdg. 1651 6. Febr. jfr. Frdg. 1681 16. April I § 5 jfr. DL 3. 20. 1—2.

¹ RN tilf.: for.

Cap. 36. Om Tartare.

Tattere, som omløbe oc besvige Folk med deris¹ Bedregeri, Løgn, Tyveri oc Troldom, skulle, hvor de kunde² befindes, af Stedets Øfrighed paagribes oc alt, hvis de haver med at fare, dem fratagis oc deris Anførere paa Livet strafes oc de andre inden vis Tid at rømme Rigit fra neste Stæder, de kunde udkomme; oc hvis de efter den Tid spørís eller overkommis kunde her i Rigit, da som deris Anførere at strafes paa Livet³, oc maa ingen dem huse eller herbergere, med mindre hand vil stande til Rette derfor, oc bøde imod sit Herskab for hver Nat oc hver Person som den, der huser^a andre fredløs Folk.

Kilde: Frdg. 1589 31. Maj Princ., §§ 2, 7 jfr. DL 3. 20. 3.

^a Rettelse af P. L. for: haver.

¹ R forbig.: deris.

³ R forbig.: paa Livet.

² RN forbig.: kunde.

FIERDE BOG.

OM ADKOMST, GODS OCH GIELD.

Cap. 1. Om Contracter och Forplichter.

1. Enhver erlig Mand er pligtig at efterkomme, hvis hand med Mund oc¹ Haand oc Segl loved oc indgaaed haver.

Kilde i det Væsentlige: Frdg. 1651 5. Juli jfr. DL 5. 1. 1.

¹ RN forbig.: oc.

2. Alle Contracter, som frivilligen giøris af dem, der myndige^{a1} ere oc kommen til deris Lavalder, være sig Kiøb,

^a Myndige] nihil agit de vmyndige. sibi, sed non se aliis, nisi in suum
Rem tribus verbis absolvo. Im- favorem et commodum.
puberes possunt obligare alios

¹ Således Teksten i N og Rettelse af P. L.; P: umyndige.

Forarbejderne til Danske Lov. II.

Sal, Gave, Mageskifte, Pant, Laan, Leie, Forpligter, Forløfter oc andet, vid hvad Nafn, det nefnis kand, som icke er imod Loven eller Erlighed¹, skulle holdes i alle deris Ord oc Puncter, saa som de indgaaen ere.

Jfr. L. 6 Cod. 2. 3 jfr. DL 5. 1. 2.

¹ RN: Ærbarhed.

3. Den Contract, som ei af alle vedkommende underskrevet oc forseglet^a er eller for Dom oc Ret indgaaet, kand ei gielde imod dem, som den ei forseglet oc underskrevet haver.

Jfr. DL 5. 1. 3.

^a forseglet] muta bekrefftet, nam opus est modo certo, de contractu contestatio quoquo modo.
sigillo non semper utimur nec

4. Dersom nogen i Baand oc Fængsel eller vid anden voldsom Tvang indgaaer eller lover noget, oc hand det til Tinge vedersiger, saa snart som hand kommer i Frelse igien, da er hand det ei pligtig at holde.

Jfr. Retspraksis (Udvalg 1, 34) jfr. DL 5. 1. 4.

5. Optinger mand for nogen Sag ustocket, ublocket oc unød, da er hand plictig til det at efterkomme, som hand udlovet haver.

Jfr. Retspraksis (Udvalg 1, 260) jfr. DL 5. 1. 5.

6^a. Vil nogen fragaa sin Haand oc Segl, som hand med Ed sigtes for, da bør hand at give Lov derpaa, at det er icke hans Haand oc Segl. Men sictes hand icke

^a Hoc directo est contra Rec. Chr. 4. pag. 211 § 20¹, nisi dicamus sigtelsiseed at vere forbuden, eller i det ringiste icke at maa skee vden Domerens vdtrycklig tilladelse oc i de sager, Lowen sielf bevilger, oc end da i de sager mand icke sielf haffuer seet gierningen eller hørt ordene, da

icke anderledis maa sigte ved eed, end at mand holder vist oc sandt, at den mand haffuer giort den gierning, skreffuenden Haand etc., oc saaledis misbrugis icke Guds nafn, at nogen af parteren vorder meneedig, v. d. § 20 om Kionseed oc Low at giffue, vid. p. 68².

¹ 3: 2. 6. 20.

² 3: 1. Bog 15. Kap. § 2 Note a ovfr.

oc dog tviles, om det er hans Haand oc Segl eller icke, da maa hand sig med sin egen Ed derfor befri^a.

Kilde: Retspraksis (Dom Nr. 267) jfr. DL 5. 1. 6.

^a befri] add. om dommeren hanom den paaligger d. § 20.

7. Den, som ei kand læse eller skrive, hand skal sette sit Segl under, om hand nogit haver, eller sit Boemerke med to Dannemænds Hænder til Vidnisbiurd.

Jfr. DL 5. 1. 7.

8. Dend sidste Handel oc Contract ¹fortager alle de Sager, som tilforn haver verit handlit, i hvad Maade^a det vere kand.

Kilde: JLov 2, 102 jfr. DL 5. 1. 8.

^a maader] ineptè, nam si ultimus contractus non est priori contrarius, valet uterque; et semper

interpretatio ita fieri debet, quoad verba patiuntur, potius ut actus valeat, quam ut corruat.

¹ RN: til inted gjør alt, hvis som i samme Sager tilforn haver været handlet, om de ere stridige imod

hverandre; hellers gielder de begge.

9. Husbond er ei plictig til at svare til den Gield eller Contract, som hans Hustru eller Barn gjør, imen de ere i Fellig med hannem, med mindre det skelligen bevises, at saadant er sked med Husbondens Villie oc Vidskab¹.

Jfr. DL 5. 1. 13.

¹ RN tilf.: eller ochsaa til fellitz uomgiengelig Nytte och Fornødenhed.

10. Hvis oc befindes, at Hosbonden faar nogen Videnskab om, at hans Hustru uden hans Villie tager, borger oc laaner, oc hand icke gjør til Tinge Forbud paa, at ingen i de Maade med hende skal handle, da bør hand self dertil¹ svare.

¹ R tilf.: at.

Cap. 2. Om Arf.

1. Naar nogen vid Døden afgaar oc efterlader sig enten umyndige eller fraværende eller udlændiske eller ingen Arvinger, da skulle de, som i Huset er, hvor den

dødes Goeds oc Middeler findes, strax give Stædets Øfrighed, geistlig eller verdslig, det til kiende, som skulle forpligted vere strax vid deris Midel i Arvingernis oc Frenders Nerverelse, som da kunde vere til Stede, at lade forsegle hvis Goeds, den døde tilhører, oc sette det i god Forvaring, uden hvis som til den dødes Begravelse oc til Husholdningen, om der holdes nogen, fornødentlig behøvis, hvilket dog altsammen skal registeris oc vurderis oc dem, som i Huset er, leveris, som¹ derfor siden skulle giøre Rede oc Regenskab.

Jfr. Reces 1643 2. 15. 5, 4 og 2; DL 5. 2. 1.

¹ RN: hvilke.

2. Er det Husbond eller Hustru, som dør oc haver fællids Børn sammen, oc dend døde ingen sær Kuld Børn efterlader sig, da maa den efterlatte Person uden saadan Besegling side i Boen indtil 30. Dag, med mindre der stor vitløftig Udgiæld i Boen findes.

Jfr. DL 5. 2. 2.

3. Paa tredefte Dag skal Boen af Rettens Mittel oc Arvingerne eller deris Frender oc Formyndere rictig registeris oc af uvillige Personer lovligen vurderis, saa oc ald Indgiæld oc Udgiæld, saa vit vides kand, rictig antegnis, enten Arvingerne kommer eller ei.

Kilde til: Ingield . . . antegnis, er Reces 1643 2. 15. 2 jfr. DL 5. 2. 3.

4. Er Arvingerne inden By, da skulle de paa tredvinde Daug møde i Sterbboen; ere de uden By, da skulle de komme til siette Ugges Dag¹; end ere de uden Rigit, da haver de Aar oc Dags Frist, som er it Aar oc sex Ugger, oc skal Stedets Øfrighed vere forpligted at give saadane fraverendes Arfvinger det til kiende paa Sterbboens Bekostning, saa snart som² det dennem af de vedkommende

¹ RN tilf.: Er de uden Pro-
vintzen, da komme de til tolfte

Ugis Dag efter den Dødis Af-
gang.

² RN forbig.: som.

til kiende gives, hvem oc hvor de ere, som arve skulde.

Kilde til: Er . . . sex Ugger, er i det Hele *JLov 1, 23 jfr. DL 5. 2. 4.*

5. Kommer ei Arvingerne til rette Tid, da giemmer Øfrigheden Arven vid vederheftige Folk, som de self der- til ville svare.

Jfr. JLov 1, 23 DL 5. 2. 5.

6. Kommer en Del af Arvingerne, oc en Del ude- bliver over den Tid, som de burde at møde, da skal Øfrigheden^a lade de udeblivendes Arvvepart, som i Løs- øre bestaar, giøre i Penge oc dem udsette paa Rente, men Jordegøeds settis under gode Mænds Tilsium.

Jfr. DL 5. 2. 6.

^a Øfrigheden] add. ved en for- bliffuendis omkostning oc fare
ordnede curator paa den vd. vid. p. seq. in f. [*2: § 8 ndfr.*].

7. Er Arving i Kongens Forbud¹, efter at hand hiem- kommer, søge Arf² inden trei Ugger; end er Arving i inted³ lovlig Forfald, oc søcte ei Arf enten personlig eller vid Skrivelse i Tide oc vidste, at Arven falden var⁴, have Skade for Hiemgiæld eller give Lov, at hand det ei vidste⁵.

Kilde i det Hele: JLov 1, 23 jfr. DL 5. 2. 7 og 8.

¹ *P. L. tilf.:* da; *RN tilf.:* da søge hand Arf. Øfrigheden forordnis en Tilsiums-
mand paa den, som arfve skal,
RN forbig.: søge Arf. hans egen Bekostning.

³ *RN:* ingen. ⁵ *R forbig.:* have Skade . . . vidste;

⁴ *RN tilf.:* til hans Arf skal af *N forbig.:* eller give . . . viste.

8. Er Arving saa vit uden Riget borte, at hand ei inden Aar oc Dag kand faa at vide om den falden Arf oc møde til bestemte Tid, da skal hans neste vederheftig Frende, eller om hand ingen haver, en anden vederheftig Mand af Øfrigheden dertil forordned vere paa Skifted oc hans Lod til sig tage oc den gieme oc lovligen forestaa.

Jfr. ESLov 1, 33 jfr. DL 5. 2. 9.

9. Det samme er oc, om icke vides, hvor Arvingen er.
Jfr. DL 5. 2. 10.

10. Er ingen rette Arvinger til inden siuende Mand¹, eller oc rette Arving udebliver ti Aar, i hvad Forfald hand kand skyde paa, da hør ²Kongen Arven til^a.

Kilde i det Hele: JLov 1, 23 og NLov 4, 7 jfr. DL 5. 2. 11.

^a arffuen til] add. vden medarffuing er til, eller oc anden arffuing, omskiønt icke saa nær i byrd som den vdbliffuende, thi da tage

de den vdbliffuendis part, Rex, ubi nullus est heres vel indignus ob delictum.

¹ RN: i Sidelinien.

² RN: Arven neste Arvinger til.

11. Siger Hustru sig at vere med Barn efter sin Husbonds Død, da, naar Boen er 30. Dag registerit, maa hun blive¹ i Boed² uskift besiddendis i tyve Ugger; siden skulle gode Kvinder grandske oc forfare, om hun er med Barn eller ei. Befinder de, at hun er med Barn, da besidder hun fremdelis Boet, til saa lenge Barnet vorder fød. Fødes Barn saa langt efter Husbondens Død, at det vel kand prøvis oc forfaris, at det ei er ³Husbondens Barn, som død er, da gielde oc betalle hun først igien alt, hvis hun tog eller annammede af Boed fra Husbondens Døds tredivende Dag oc tage ei siden mere end half Boed; anden⁴ halfve⁵ Part tager Husbondens rette Arvinger, oc hun derforuden strafes efter Loven, oc imidlertid hun saa sidder i uskift Boe, skulle Husbondens rette Arvinger med gode Mænd af hinded Frender have Opseende med, at hun ei unyttelig nogit af Boen bortødder eller det afhænder, som hinde ei self tilhører, fordi hun maa inted selge eller afhænde af Boed uden for hinded oc fællids Børns, som i Huset er, Kost oc Underholding oc til hinded Tienistefolkis Kost oc Løn.

Kilde med enkelte mindre Ændringer: JLov 1, 3 jfr. DL 5. 2. 12.

¹ RN tilf.: der.

da gielde . . .

² RN forbig.: Boet.

⁴ RN: Den anden.

³ RN: den døde Husbonds Barn,

⁵ R forbig.: halfve.

12. Naar skiftes skal, oc Boen rictig registerit oc vurderit er, som sagt er, da skal først, førend nogen arve kand, ald den bortskyldige Gield, som rictig befindes, af fællids Boe betallis, først af Boepenge oc rørendes Gods, saa vit det tilrecker, siden af Jord oc urørendes Gods, om det rørendes icke kand tilstrecke, oc maa Arvingerne oc deris Formyndere med Rettens Middels Betenkende oc Bistand giøre enhver Creditori, som det begærer, strax Udleg af Boen, for hvis hand bevisligen oc billigen fordrer, først af Løsøre oc Kiøbejord, siden af Husbondens egen Jord, och hvis den ei kand tilstrække af Hustruens Jord, dog skal ingen Creditor, særdelis den, som haver rictig Handskrift paa sin Fordring, nødes til at tage mod nogit saadant Udleg, dersom hand vil lade sin Gield blive hos Arvingerne staaendis oc dennem den betroe.

Kilde til: ald den . . . tilrekker, er Reces 1558 § 53; til: oc maa . . . Hustruens Jord, er i det Væsentlige Reces 1643 2. 15. 2; til: dersom . . . bestaaendis, Reces 1643 2. 15. 2 jfr. DL 5. 2. 14.

13. Naar Gielden er saaledes, som sagt er, aflagt eller af Arvingerne antagen, da skal den beholdne Boe redeligen delis imellem Arvingerne, oc klare Lodsedler giøres, paa hvad enhver af Boen tilkommer, oc saa forfattis et fuldkommen rictig Skiftebref, udi hvilket indføris skal baade Registeringen oc Vurderingen med Indgield oc Udgiel oc Boens Beholdning ¹saa ocsaa Lodsedlerne, oc skal Skiftebrevet af Arvingerne eller deris Frender oc Formyndere tilligemed Rettens Mittel underskrives oc forseglis, oc skal Øfrigheden have flittig Indseende med, at al Ting paa Skifted christeligen oc retferdeligen tilgaar paa alle Sidder, med mindre de ville stande derfor til Rette, dersom noget for deris Forsømmelse med deris Videnskab ulovligen at vere handlet befindes.

Jfr. DL 5. 2. 15 og 16.

¹ R: oc Lodsedlerne.

14^a. Enten¹ Husbond eller Hustru haver Børn sammen eller icke², da skiftes, ³naar en af dem vid Døden afgaar, ald Løsøre oc Kiøbejord, som de kiøbte, men de sammen vare i Ecteskab, i tov lige Parter mellem den, der lever ⁴oc den dødes Arvinger. Men⁵ haver de Børn, oc Hustrøen dør, da skiftes Løsøre oc Kiøbejord, som nu sagt er, men derforuden arver Fader i Hustrøens Jord oc i ald Boeskab^b en Lod lige vid det Barn, som mest tager, vid Søn, om Søn er til, eller vid Daater, om Søn er ei til, naar de ville skifte oc fare fra hannem. Dog fanger Børn ei af Kiøbejord, førend de arve deris Fader^c.

Kilde til: Enten . . . Arvinger, er i det Hele 7 Lov 1, 6 jfr. DL 5. 2. 20; Kilde til Resten er: 7 Lov 1, 6 jfr. DL 5. 2. 19.

^a Rec. Chr. 3. art. 52 add. Loub. 1. c. 6.

^b ald Boeskab] add. om hand vil, oc da kaldis det at mynne med sine børn, d. c. 6 post princ.

^c Fader] End haffve de ey børn samen, da tage den afdødis

arffvinger ey mere af løsøre end den døde indførte, enten det bestaar i penge eller kiøbejord, dersom det er mindre end half boen; men er det mere, da tage de dog ickun half boen⁶.

¹ RN: Naar.

² RN forbig.: eller icke.

³ RN: naar Husbonden ved Døden.

⁴ RN: ok deris fællis Børn, men dør Hustrøen, da skiftis Løsøre imellem Faderen och Børnene i to lige Dele, som nu sagt er, oc

derforuden . . .

⁵ I N står herudfor: Herudi giøris stoer Forandring.

⁶ Dette Stykke tilføjes også i RN, kun hedder det til sidst: er det mere, da tage de dog ickun Halvparten af Boen.

15. Løsøre regnis at vere alt rørendis Gods, item Sædegaards Biugning oc alt det, som er giort med Hænder, men Dam oc Damsbond oc det Sted, Møllen staar paa, holdes for urørrendes Gods.

16. Kiøbejord oc Løsøre regnis det først for, som er tilovers af Kiøbejord eller Løsøre, naar Husbond eller¹ Hustru eller deris Arvinger fyldeste Udleg for deris^{a 2} solde Jord faaet haver.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 1.

^a for deris] muta, for den afdødis.

¹ RN forbig.: eller.

² RN: den afdødis.

17. Husbonds oc Hustrøes Jord skiftes icke imelem den afdødes Arvinger oc den efterlevvende, men den falder den afdødes Arvinger¹ til^{a2}.

^a excipe si uxor reliquit liberos ut dictum pag. præced. in med.³

¹ RN tilf.: allene.

deraf tager, som nu er ommelt.

² RN tilf.: uden saa vit Faderen ³ § 14 ovfr.

18. Husbonds oc Hustrøes Jord er ald den Jord, som enten af dem vid Arve eller Gave eller Mageskifte for deris egen Jord bekommed haver, enten for eller siden^a de ere kommen i Ecteskab^b, ¹saa oc hvis Jord de^c ved Indførsel bekommed haver, item Pantejord oc Kiøbejord, som de hafde bekommed Eiendoms² Skøde paa, førend de kom sammen i Ecteskab³.

^a for eller effter] laudo, licet cum antiquo jure non convenit Loub. 1 c. 17.

huerandre, thi det, som forbuden, agtis intet Loub. 3 c. 44.

^b Ecteskab] add. dog icke noget, som echtfolk indbyrdis giffue

^c Jord de] add. førend de kom samen i ecteskab, enten ved Indførsel, Pant, kiøb oc Sckiøde bekommen haffue oc betald.

¹ RN: I lige Maade regnis for Hosbondens och Hustrøens Jord, hvis Jord . . .

² R og Teksten i N tilf.: Dom ok.

³ P. L. sletter: førend . . . Ecteskab.

19. Er Husbond eller Hustrøe nogen Arf^a tilfalden, førend enten af dem vid Døden afgaar, som ei i Boen er indkommen, da skal den indførís, naar skiftes skal, oc delis tilligemed den anden Boe, saa som tilforne sagt er. Det samme er oc, om andre nogen Arf tilfalden er, oc de døer, førend Arven i deris Boe indkommer.

Jfr. DL 5. 2. 23.

^a arff] vdi løsøre, thi om Jord er her offuen meidet.

20. Hafver Husbonden solt Hustrøens Jord, da tager hun eller hindes Arvinger, naar Skifte holdes, Fyldest oc Udleg derfor i Kiøbejord. Er ei Kiøbejord til, da i Husbondens egen Jord eller oc i beste Løsøre, om Husbonden ingen Jord haver, saa at deraf kand ske Fyldest.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 1.

21. Haver Hosbonden solt sin Jord for Pendinge oc

Bofæ, da tager hand eller hans Arvinger, naar Skifte holdis, Fyldest derfor i Kiøbejord. Er ei Kiøbejord, oc Husbonden haver solt sin Jord til sin oc sin Hustrøis Kost eller Fordel, da tager hand eller hans Arvinger Fyldest i Løsøre, med mindre hans Jord er solt af Nød oc Trang til beggis Lifs Underholdning, oc ingen stor Formue siden i Boen er indkommen¹.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 1 jfr. 7Lov 1, 40.

¹ *P. L. sletter:* med mindre . . . indkommen, *i det han tilføjer:* hæc exceptio totidem quidem verbis traditur Rec. Chr. 4 pag. 217

in f. [2: 2. 7. 1], sed res ipsa arguit eam non necessariam esse, nam si nihil superest, unde nam fieret refusio.

22. Er ei Løsøre til, da have sig Skade for Hiemgield, ti af Hustrøens Jord fanger de ei Udleg.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 1 jfr. 7Lov 1, 40.

23. Haver Husbonden solt baade af sin oc sin Hustrøes Jord, da tage de Vederlag i Kiøbejord oc Løsøre, efter som af hver Jord solt er.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 1.

24. Det samme er oc, om enten Husbondens eller Hustrøens Jord er vid Indførsel af Ridemænd i Gield udlagt.

25. Kand Boen tilstræcke, oc alle Creditorerne kand af den blive fornøiet, da tager den efterlevende saa megit forud af den beholdne Boe til sin Begravelse, som billigen paa den afdødes Begravelse er anvent. ¹I lige Maader^a beholder oc Hustrøen sin Fæstensgave eller Morgengave, ²som skal af den Lod betalles, som Husbondens Arvinger tilfalder.

Med Hensyn til 2. Led jfr. NLov 4, 6 og 13; Frdg. 1577 18. Oktbr. og Retspraksis (Udvalg 1, 310) jfr. DL 5. 2. 24 og 25.

^a i lige maader] lege: men, nam diverso modo fiunt, illi ex communi. hæc ex portione heredum mariti.

¹ RN: I dette Tilfald beholder . . . ² RN: mens den skal tagis af den Lod, som . . .

26. Kand Boen ei tilstræcke, da er den nærmest til

at miste, som kommer den afgangen nærmest vid, oc ingen bør at købe sig Hustroe¹ med fremmede Penge.

Kilde i det Væsentlige: NLov 4, 13 jfr. DL 5. 2. 26.

¹ RN: Echtfælle.

27. Ingen Enke maa efter sin Husbonds Død, om hand sig nogen Lifsarvinger efterlat haver, befatte sig med Boens Middeler, Indgiæld eller Udgiæld, førend der it christeligt Skifte holdet er, som tilforne sagt er^{a1}.

Kilde: Reces 1643 2. 16. 1 jfr. DL 5. 2. 27.

^a sagt er] imo nondum de hac de ordinaria, quæ coram magi-
Christiana divisione, de qua vid. stratu sed Christiana coram uno
Rec. Chr. 4 p. 281², sed tantum agnato et uno cognato d. p. 281.

¹ RN forbig.: som tilforn ... er. ² 2: 2. 16. 1.

28. Arf bør at fremgange, imen Afkomme er til, oc saa lenge Børn oc Børnebørn er til nedad, da arve ei Forældre eller Oldefæder opad.

Kilde: FLov 1, 4; Reces 1643 2. 7. 1 jfr. DL 5. 2. 28.

29. Mand tager¹ mere^a end Kvinde i alle Arfve.

Kilde: FLov 1, 5 jfr. DL 5. 2. 29.

^a mere] half mere, det er dobbelt Loub. I c. 5.

¹ R og Teksten i N tilf.: half.

30. Ectebarn tager Arf efter Fader oc Moder, om det vorder levendes fød oc døbt, oc ei ellers.

Kilde: FLov 1, 1 jfr. DL 5. 2. 30.

31. Tviles¹ oc tvistes der², om Barn var levendes fød oc døbt^{a 3} oc om det ofverlefvede Fader eller Moder, det bør med trofaste Vidner⁴ bevises.

Jfr. FLov 1, 1 jfr. DL 5. 2. 31.

^a døbt] ita est Loub. I c. 1, sed thi arff er af blod oc icke af
circumstantiæ variant factum, daab.

¹ RN: Hvis,

ofverlefvede Barnet, eller de det,

² RN forbig.: der,

da bør sligt med . . .

³ RN: item om Fader eller Moder ⁴ RN tilf.: at.

32. Kand den, der Arf søger efter Barnet¹, oc sictes², at Barnet var ei levendes fød oc døbt, eller at det icke

¹ RN forbig.: efter Barnet.

² RN: sigter.

ofverlevede Fader eller Moder, ei med Vindere¹ bevise det, hand siger, give Lov, om hand Arf vil vinde^a.

^a vinde] add. p. 526 in f.² et p. 68³.

¹ Således P. L.; R: videre, N: ² Kap. 1 § 6 ovfr.

Vidner.

³ 1 Bog 15. Kap. § 2 ovfr.

33. Ectebørn ere de, som ere føde af Forældre, der ere ecteviede med hinanden, omendskønt de kunde vere føde, førend Forældrene var kommen i Ecteskab sammen¹.

Jfr. JLov 1, 25; ESlov 1, 50; Stadsret § 28; jfr. DL 5. 2. 32.

¹ P. L. tilf.: Ectebarn skal det oc holdis for, som af festefolck fødis etc.

34¹. Egtebarn skal det ok holdis for, som af Fæstefolch fødis, dersom de have veret offentlig trolovede, ok Vielsen haver været berammet, ok Fæstemanden dør forinden, med saa Skiel, at det kand prøvis ok forfaris, at Barnet er avled, siden Forældrene vaare af Præsten trolovede.

Jfr. Stadsret § 28 jfr. DL 5. 2. 33.

¹ § 34 er meddelt efter Teksten i N; Sen findes i R.

35. Barnebarn, som føddes af Søn eller Daater, tager Arf efter Faderfader¹ och Modermoder, ligesom dets Fader eller Moder skulle tage, dersom de have lefvid, i lige Maade dets Børn, imen nogen findes af² Oldefader oc Oldemoder.

Kilde: JLov 1, 4 jfr. DL 5. 2. 34.

¹ Teksten i N tilf.: Fadermoder, ² RN: Arf efter. Moderfader.

36. Ere ei Børn, ei Børnebørn oc fremdelis nedad, da arver Fader alene.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 1 jfr. JLov 1, 9 jfr. DL 5. 2. 35.

37. Er ei Fader, da arver Moder oc fuld eller half Sødskinde, dog at Moder tager ei mere ind et hindes Barn eller Stifbarn; Mands Lod, om Søn er til, Kvindes Lod, om Søn er ei til.

Kilde til: Er . . . Sødskinde, er Reces 1643 2. 7. 1, til Resten i det Hele: JLov 1, 9; SLov § 21; VSlov 1, 9, A Bog 1, 46; ESlov 1, 26 jfr. DL 5. 2. 36.

38¹. Er nogen af Sødskinde døde oc har Børn eller Børnebørn^a efterlat, da staa de i deris Forældris Sted oc arve² den Lod, som deris Forældre kunde vere tilfalden.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 7. 1 jfr. DL 5. 2. 37.

^a eller Børnebørn] dele, nam Repräsentatio in linea collateralis non extenditur ultra Brødre oc Systrebørn, hique admittuntur

cum suis thiis, et excludunt defuncti patruos, avunculos, amitas et materteras, Rec. Chr. 4 pag. 216, item Olfædre d. p. 2: 2. 7. 1.

¹ P. L. sletter § 38 og sætter i Stedet følgende Stykke, der også findes i RN som Tilføjelse til § 38:

oc] møster med den Dødis sydskende ligesom deris fader eller moder, om de da hafde leffuet, skulde haffue arffuet, d. p. 216 [Reces 1643 2. 7. 1].

Er ey Moder til, men Sydskende oc nogre afdøde Sydskendis børn, da trede disse i deris Forældris sted oc arfve deris farbroder, faster, Morbroder oc [RN forbig.:

² P. L. tilf.: med deris Faders eller Moders sydskende; RN tilf.: med deris Farmoder eller Mormoder.

39¹. Er ei Moder til, ei² Sødskinde, da arver deris³ Børn, ligesom de alle vare Sødskinde, oc saa fremdelis nedad til syvende Mand efter den døde. Er nogen af disse død oc har sig Børn eller Børnebørn⁴ efterlat, da træde de i deris Forældris Sted oc arve den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden⁵.

Med 1. Led jfr. Lov 1, 4 og 5 jfr. DL 5. 2. 38; med 2. Led jfr. Reces 1643 2. 7. 1 jfr. DL 5. 2. 39.

¹ P. L. sletter § 39 efter først at have slettet: oc saa . . . tilfalden.

³ RN: Sødskende.

⁴ P. L. skriver herover: falsum.

² P. L. og RN tilf.: heller nogen den dødis.

⁵ RN forbig.: oc saa . . . tilfalden.

I Stedet for §§ 39—48 sætter P. L. følgende, der med enkelte Ændringer er indført i RN, men her efter § 39:

Farfader oc¹ Farmoder, Morfader oc Mormoder arffuer icke sine Børnebørn, som haffue Sydskende eller Halffsydskende eller deris Børn² leffuende, d. p. 216, vanseet ³at disse ere den døde kun i Sidelinie⁴, men hine⁵ i opstigende linie, dog alle vdi andet led, thi arff⁶ gaar heller ned til denom, som stunder til Verden end de⁷, som stunder fra.

Ere Olfædre paa begge sider⁸, fæderne og møderne, saasom morfader oc mormoder, oc herimod farmoder alene, ⁹da arffue de alle

¹ RN forbig.: oc.

⁶ RN tilf.: da.

² RN tilf.: som ere Sydskendebørn.

⁷ RN: hine.

³ RN: at Sydskindebørn ere ickon i . . .

⁸ RN tilf.: nemlig paa.

⁴ RN tilf.: til den døde.

⁹ RN: de, som ere alle lige nær, arfve de alle tre, mens Morfader . . .

⁵ RN: Oldefader.

som lige nær, men Morfader tage som ¹Mand tu lodder for sin Person oc en lod for mormoders Vegne som hendis Verge; herimod tager ²farmoder kun fiende lod, ³det er lige som Sydskende.

Brødre- oc Systrebørn vdelucke faders oc moders Brødre, faders oc moders systere oc Oldefædre⁴. Siden arffuer huer, som nest er i arffuetallet eller⁵ linie, indtil Siuffende led⁶. D. p. 216 in f., Loub. 1 c. 23 circ. f.

¹ RN: Mandsperson to Dele och en Del for Mormoderen sin Hustru; herimod...

² RN: Farmoderen ickon.

³ RN: och det kaldis at arfve som...

⁴ R: Oldoldfædre.

⁵ RN: heller.

⁶ RN tilf.: Af hvad som helst Aarsag och Echteskab adskillis, da ere derudi afledte Børn egte Børn och dennem gioris Hofvedlod efter den Skyldige, vere sig Fader eller Moder, och Børnene blifver hos den Uskyldige, och om Børn døer,

da arfver den Uskyldig dennem, nemlig Faderen allene, men Moderen med den Afdødis Sydskende, men den Skyldige arfver dennem icke. End hafver de icke Børn sammen, da nyder den Skyldige self eller hvo deris Hofvedlod tager, ei mere end den Skyldige indførte i Echteskab, em endskjønt det er mindre end den Uskyldige indførte, mens hafde den Skyldige mere, da tage dog den Uskyldige Halfparten.

40¹. Ere disse icke til, da arver Oldefædre, Faderfader oc Moderfader, Fadermoder oc Modermoder, ligesom de vaare Sødskinde.

Jfr. JLov 1, 4 og 5; VSLov 1, 20; SLov § 35; jfr. DL 5. 2. 40.

¹ P. L. og RN sletter § 40.

41¹. Ere Oldefædre icke til, da arver Faderbroder oc Moderbroder, Fadersøster oc Modersøster, oc skiftes Arven imelem dennem alle, ligesom de vaare Sødskinde.

Jfr. JLov 1, 5, SLov § 35 jfr. DL 5. 2. 42.

¹ P. L. samt RN sletter § 41.

42¹. Er ei Faderbroder, Fadersøster, Moderbroder oc Modersøster til, da arve deris Børn, som ere den dødes Sødskindebørn^a alle lige som de vare Sødskinde oc saa fremdelis nedad til syvende Mand efter den døde.

Jfr. JLov 1, 5 jfr. DL 5. 2. 44.

^a P. L. skriver herover: falsum, nam hi excludunt ipsum Avum.

¹ P. L. samt RN sletter § 42.

43¹. Er nogen af disse døde oc har sig Børn eller Børnebørn efterlat, da træde de i deris Forældris Sted oc

¹ P. L. samt RN sletter § 43.

tage den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden¹.

Jfr. Reces 1643 2. 7. 1 jfr. DL 5. 2. 45.

¹ *P. L. bemærker: falsissimum, nam idque quando cum suis thiis Representatio non extenditur ul- den dødis sødskende succedunt tra fratrum et sororum liberos, defuncto.*

44¹. Ere ei disse til, da arver Faderfaders Brøder oc Søster, Fadermoders Brødre oc Søster, Moderfaders Brødre oc Søstre², Mod[e]rmoders Brødre oc Søstre ligesom de alle vare Sødskinde. Er nogen af dem døde oc haver sig Børn efterlat eller Børnebørn, da træde de i Forældrenis Sted oc arve den Lod, som deris Forældre kunde være tilfalden. Ere disse ei til, da arver deris Børn, saa som de vare alle Sødskinde, oc saa fremdelis nedad til syvende Mand efter den døde.

Jfr. JLov 1, 5, Reces 1643 2. 7. 1 jfr. DL 5. 2. 46—48.

¹ *P. L. samt RN sletter § 44.*   ² *P. L. bemærker i Randen: nugæ, nugæ, nugarum.*

45¹. Ere de ei til, da arver Faderfaders Faderbrødre oc Søstre, Faderfaders Moderbrødre oc Søstre, Fadermoders Faderbrødre oc Søstre, Fadermoders Moderbrødre oc Søstre [Moderfaders Faderbrødre ok Søstre]², Modermoders Faderbrødre oc Søstre, Moderfaders Moderbrødre oc Søstre, Modermoders Moderbrødre oc Søstre alle, som de vare Sødskinde.

Jfr. JLov 1, 5 jfr. DL 5. 2. 49.

¹ *P. L. samt RN sletter § 45.*   ² *Således R og Teksten i N.*

46¹. Er nogen af disse døde oc haver efterlat sig Børn eller Børnebørn, da træde de i deris Forældris Sted.

Jfr. Reces 1643 2. 7. 1 jfr. DL 5. 2. 50.

¹ *P. L. samt RN sletter § 46.*

47¹. Er der ingen af dem til, da arve deris Børn paa samme Maade oc saa fremdelis nedad til syvende Mand efter den afdøde.

Jfr. JLov 1, 5 jfr. DL 5. 2. 51.

¹ *P. L. samt RN sletter § 47.*

48¹. Skilles^a Husbond eller Hustru ad fra hverandre vid Dom oc det hænder sig, at de skulle arve deris Børn, da tager Hustrøen i slig Arf lige vid Husbond oc lige vid Søn oc vid Stifsøn, naar de kommer sammen om Arf, med mindre Skilsmis er sked for Hoersag, ti da arver den uskyldige Person [allene]² Barnet^b.

Kilde til: Skilles ... om Arf, er JLov 1, 5, med Resten jfr. JLov 1, 24 jfr. DL 5. 2. 52.

^a Skillis] huc referenda sunt quæ ^b Som videre sagt Lib. 3 c. 29 pag. 462 in margine traduntur. pag. 462.

¹ P. L. samt RN sletter § 48. ² Således P. L.; Teksten i PN: allerede.

49. Drogner eller indebrender eller i andre Maade omkommer paa en Tid de, som hinanden arve skulle, om¹ den enne den andens Død overlevede, oc ingen kand sige eller vidne, hvilken der først blef død, da skal de, som dennem arve skulle², tage³ hvis enhver af dem⁴ self eiede, uagted den Arf, som den ene efter den anden kunde tilfaldet, dersom hand den andens Død haver overleved⁵.

Jfr. VSLov 1, 16, NLov 4, 10 jfr. DL 5. 2. 53.

¹ RN: dersom. ³ Således P. L.; Teksten i PN forbi- går: tage.
² Herefter gentager P: om den enne . . . skulle, hvad der sær- ⁴ Således og Teksten i N; P. L. retter til: de afdøde.
lig er slettet af P. Lassen.

⁵ I Stedet for: da skal de, som . . . haver ofverleved, i § 49 sætter P. L. følgende, der ligeledes med enkelte Ændringer er indført i RN: da skal enhver deris negste arffuing arffue¹ oc nyde sin saaledis afdøde frendis egen formue, vden videre at prætere paa nogen arff, de samptlige døde, en effter andens Død, kunde vere tilfalden, effterdi i saadan tilfald ey kand vidis, huilken² denom³ den anden offuerleffuede oc arffue burde, for Exempel: Halffbroder med sin halffsyster af en Moder, de farer til Sekibs med dieris yngre Halffbroder af en Fader oc alle trey drogner paa en gang, saa ingen af disse kand arffue huerandre. Men same Elste Halffbroder⁴ haffuer effterlat sig en Faster, en Morbroder oc Tue Mostere. Disse alle som lige⁵ nær i Byrd arffue

¹ R forbig.: arffue
² RN tilf.: af.
³ R tilf.: den ene.

⁴ R: Broder.
⁵ R forbig.: lige.

hanom saasom Sydskende; Morbroder tager tu fembte parter, Tu Mostere tage tu andre fembte parter, oc Fasteren tager fembte part. Halff-systren haffuer¹ sin fader leffuendis; hand alene beholder hendis møderne. Men yngiste Halfbroder² haffuer³ baade fader oc moder leffuendis oc fordi ingen Arff. *P. Lassen har senere herefter skrevet: Contra jus civile, ubi Præsumitur debilior primo obiisse; debilior autem Fæmina quam masculus, Infans et decrepitus senex quam adultus.*

¹ RN: efterlod.

³ RN tilf.: efterlat.

² RN: Broder.

50. Ere Udarvinger til¹, som ere udskift af Fællig, oc dør nogen af dem, som ere i Fællig, da skiftes ald Godset, saa som de alle levede i Fællig, oc siden skiftes den dødes Lod imellem alle Arvinger.

Kilde: JLov 1, 10 jfr. DL 5. 2. 54.

¹ RN tilf.: det er.

51. Forbryder Barn, som andet Barn haver, sit Lif oc Hovedlod, imen Forældre lever, da kand det dog icke forbryde den Arf, som det¹ kunde tilfalde efter² Forældrenis Død, men Barnebarn arver efter³ Faderfader oc Fadermoder^a ⁴den Lod, som Faderen ellers hafde tilkommid⁵.

Jfr. Ribberet 1269 § 26 jfr. DL 5. 2. 55.

^a Fadermoder] add. thi arff er ey, før den dør, som arffuis skal; end var fader eller moder død, før Søn sin Hofdlod forbrød, om-skiønt end da icke var deelet,

da giøris Søn sin Hofdlod efter Død fader eller moder, oc den lod falder Kongen til, Loub. 2 cap. 100.

¹ P. L. samt RN: Barnebarn.

⁴ RN: hvilken Faderen.

² P. L. tilf.: sin.

⁵ P. L. sletter: den Lod . . . til-

³ P. L. sletter og RN forbig.: Forældernis . . . efter.

kommid.

52. Sker det, at ¹Barn, som først er fød, arver sin Halfsødskind med sin Moder eller nogen anden², i hvor mange Sødskind siden fødes, da skal den³, som saaledes sin Halfsødskind eller andre arvet haver⁴, forlods

¹ RN: et eller flere Børn arver deris Halfsøskind med deris Moder, førend flere Sødskinde fødis . . .

med Bemærkningen: nam alius casus dari non potest, v. Loub. 1 c. 11.

³ RN tilf.: eller de.

² P. L. sletter: eller . . . anden,

⁴ RN forbig.: som saaledis . . . haver.

udtage alt det, ¹hand saaledes arvet haver, naar skiftes skal enten efter Fader eller Moder².

Kilde: *JLov 1, 11 jfr. DL 5. 2. 56.*

- ¹ RN: hand eller de saaledis efter deris Halfsydskende arvet . . . arff falder icke til vføde, vnd-tagen [RN: uden] i nedstigende linie [RN tilf.: allene].
- ² P. L. tilf. følgende, som med Ændring er indført i RN: thi

53. Handler Søn oc vinder Penge i Fællig med sin¹ Fader, da skal hand, naar Faderen dør, oc hand hannem arve vil, føre til Skifte, hvis vundet er, eller miste Arf.² Men gifter hand sig udaf eller uden Fællig eller self fortienter oc vinder³ Penge ⁴uden Fællig oc vorder rig, da gaar han til Skifte baade efter Faders oc Moders Død.

Kilde i det Hele: *JLov 1, 12 jfr. DL 5. 2. 57.*

- ¹ R forbig.: sin. ⁴ RN: daa beholder hand det, hand vundet hafver, och arfver dog sin Fader ok Moder.
- ² RN: Men er hand uden fellig gift eller ugift [R tilf.: oc] self.
- ³ RN forbig.: oc vinder.

54. Gifter Søn sig i Fællig oc fører sin Hustru ind til sin Fader oc Moder, da skal der klare Registere giøris, paa hvad hun indførde, med gode Mænds Hænder under, ti dersom hand dør, imen hand er i Fællig med Fader oc Moder, enten hand haver Barn med Hustrøen eller ei, da tager hun icke mere, end hun indførde¹, ti² hines Husbond hafde ei Lod, den Stund hans Fader oc Moder levede³, uden hannem⁴ vaar nogit særlig i Haand givet eller hand⁵ self nogit hafde fortient oc forhverved uden Fællig eller nogit vid Arf bekommit, men haver hand⁵ Børn vid hinde⁶, da bliver ⁷de med Faderfader oc Fader-

- ¹ P. L. samt RN tilf.: det same er oc, om nogen tager Hustru, som er i fellig med fader oc moder, jfr. DL 5. 2. 59. indførte, Loub. 1 cap. 13. RN tilf.: saa hafde oc Hustrøen icke Lod, mens Fader och Moder lefvede.
- ² P. L. samt RN tilf.: som. ⁴ RN: dennem.
- ³ P. L. tilf.: saa hafde oc Hustrøen icke lod, mens hendes fader oc moder leffuede, oc fordi tager de effter hende icke mere, end hun ⁵ RN: de.
- ⁶ RN forbig.: vid hinde.
- ⁷ RN: de hos deris Oldeforælder ok tager.

moder oc tager Arf efter deris Død. End er det forsømt at optegne¹, hvad Hustrøen² i Boen indførde, da skal Husbondens³ Fader give Lov, om hand sictes for, at det vaar mere, end hand vedgaar.

Kilde i det Hele: JLov 1, 13 jfr. DL 5. 2. 58, 60.

¹ RN tilf.: saadan.

³ RN: deris.

² RN tilf.: eller Hosbonden.

55. Haver Fader, imen Moder lever, givet it sit Barn noget i Hænde eller kosted dets Reise paa fremmede Steder eller¹ oc Brølups Udflyning (dog Brølups Kost^a hermed ei ment)² eller deslige, oc dør Fader, førend hand faar giort de andre lige Skel^b, som ham tyckis och Ret er efter Loven³, da stande den Bekostning i Barnets fulde Lod, naar der skiftes enten efter Fader eller Moder, saa vit som Frænder oc Øfrigheden kunde billigt eragte oc Boen kand taale oc⁴ saa, at de andre Børn icke sker forkort, men nyder Jefnet efter Loven. Vil Barn sig det ei lade afkorte, da indføre i Boen, hvis det bekommed haver. Vil det⁵ ei det giøre, ⁶da kand det ei i Arf gange med Sødskinde.

Kilde i det Væsentlige: JLov 1, 14; Reces 1643 2. 7. 1; JLov 1, 15 jfr. DL 5. 2. 61.

^a Brølupskost at vndtagis findis icke i lowen, men bliffuer ved Almindelig Regel, at de andre

børn i alt saadant skeer Vederlag, R. C. 4 p. 217⁷.

^b Loub. 1 c. 15, Rec. C. 4 p. 217⁷.

¹ R forbig.: eller.

⁴ R forbig.: oc.

² P. L. samt RN sletter: dog ... ment.

⁵ RN: Barnet.

⁶ RN: da miste Arfven.

³ P. L. sletter: efter Loven.

⁷ J: 2. 7. 1.

56. Men vil Barnet nøies med det, som det saaledes af Faderen bekommid haver, da skal det ei nødes til det at indføre eller at jæfne¹ med² Medarfvingerne.

Kilde: JLov 1, 15 jfr. DL 5. 2. 62.

¹ RN: med sine Medarfvinger, saa fremt Creditorene icke skulle der

ofver komme til kort.

² P. L. tilf.: sine.

57. Dog dersom Faderen haver givet Barnet nogit

Jordegots^a ud, som de andre ei haver faaed Fyldest imod, da bør det at komme til Jefnet.

Kilde i det Væsentlige: JLov 1, 15 i Sl.

^a Loub. I c. 15.

58. Sædegaarde, som til Arf faldne ere, skulde blive vid Mandsiden oc hos Brøderne med Uggedagsmænd¹ oc det neste omliggende Gods, saa vit som deris Lod kand strække sig oc som Godset oc Arven, som falden er, kand taale, oc Brøderne skulle gjøre Søsterne Fyldest med andet Jordegods af samme Arf oc Penge for Biugningen efter Samfrendernis Tycke.

Kilde i det Hele: Reces 1558 § 39 jfr. DL 5. 2. 63.

¹ RN: Ugedagsbønder.

59. Falder Mølle^{a1} i Arf, da skal den, som Grunden tilfalder, gjøre den anden, som Biugningen falder til, Fyldest for Bygningen, Demning, Pællestene, och hvis som til Møllen hører, efter Samfrænders oc gode Mænds Sigelse, oc indtil saa lenge hand gjør Fyldest derfor, bør den anden at nyde Halfskylden af andet², som Møllen kand rente, oc betalle Halfdelen, hvis Møllen kand koste oc³ holdes vid lige med⁴.

^a Mølle] lege Veyermølle, nam reliquarum moletrinarum est certa annua pensio proinde ac praediorum rusticorum, sed dimidiata.

At autoris alium fuisse sensum, arguit vox demning, viderit ipse unde sumpserit, mihi non placet.

¹ N tilf.: som ligger paa Gaardsens Grund, hvilket ikke medtages i R.

³ R og Teksten i N: at.

² P. L. samt R retter til: alt det.

⁴ N sletter: i Arf, da ... lige med, som dog medtages i R.

60. Byndergaards¹ Biugninger følger den, som Grunden oc Jorden tilfalder, uden noget Vederlag til Medarvingerne.

Jfr. DL 5. 2. 66.

¹ N tilf.: och Vandmøllers, R: oc Møllers.

61. Naar Birk ganger i Arf oc Skifte, da følger Herligheden med Birkefogid, Skriver oc Sandemænd at sette oc deris Falsmaal at opberge den, hvilken Sæde-

gaarden, som Birket nefnis af, arveligen tilhører, eller oc, om icke Sædegaard er, den, som er største Lodseiere i Birket¹.

Kilde: Birkeret 1623 § 24 jfr. DL 5. 2. 67.

¹ *N forbig.*: eller oc om . . . Birket, hvilket medtages i *R*.

62. Tvistes der imellem Sødskinde¹, at nogen er sked forkort paa Skifte², da maa den, der finder sig brøstholden, kalde de andre til Jæfnet³; i saadan Tilfald, saa oc naar anden Tvist indfalder om Skifte mellem Forældre oc Børn eller imellem Sødskinde indbyrdes⁴, skulle Samfrender⁵ dennem⁶ imellem megle. Kunde de dem icke forene, da skulle Commissarier oc⁷ gode Mænd dem⁸ adskillie, oc siden gaaes derom for tilbørlig Dommer.

Kilde i det Væsentlige: *JLov 1, 16 jfr. SLov § 54 og Landets Sædvane (A. Berntsen 2, 366, 571-72, 378) jfr. DL 5. 2. 68.*

¹ *RN tilf.*: eller andre. indbyrdis.

² *RN tilf.*: eller i andre Maader ⁵ *RN tilf.*: se til.
Tvist indfalder. ⁶ *RN*: at forlige.

³ *RN tilf.*: och da. ⁷ *R og Teksten i N*: eller.

⁴ *RN forbig.*: i saadan Tilfald . . . ⁸ *RN tilf.*: vid Dom.

63¹. Haver Enkemand, som icke skift haver efter forige Hustru med hinders Børn eller Arvinger, taget anden Hustru oc indført hinde i uskift Boe imod Loven, da, naar enten Husbonden eller Hustrøen dør, da bør Husbonden eller hans Arvinger lovligen bevise^a, hvad hans Middeler

^a bevise] alias manet ubiqve antiqua dispositio juris louverge sig, Loub. 1 cap. 20, quod huic collectori est valde familiare, ut vid. p. 68², ut mirum, cur hic abeat

a communi regula et introducere velit partitionem in tres partes æquales, cujus in jure nullum vestigium, et vix unquam æqua et justa esse potest.

¹ *P. L. sletter §§ 63 og 64 med den Bemærkning*: in Revisione abbreviata sunt, quæ hic deleta; *RN forbig.* § 63 og sætter i *Stedet*: Ingen Enkemand heller Enkekvinde maa indlade sig i Ehteskab heller af nogen Prest sammenvies, førend Boen lovligen er registeret och skifted imellem arvingerne; forser sig nogen Prest herimod och gifver nogen

tilsammen, før end hand er forsikred paa, at skifte lovlig er fuldendet, da hafve forbrut sit kald. (*Jfr. Slesvigs gl. Byret §§ 7, 9 jfr. DL 2. 8. 4 og 5. 2 13.*) Herhos står følgende overstregede Påtegning: Er denne Post ey tilforne indført, da skal det ske. *Ændringen findes til Dels i 2. 7. 4 jfr. DL 2. 8. 4.*

² *2: 1. Bog 15. Kap. ovfr.*

vaar, der hand Hustru i uskift Boe indførde, at første Hustrues Børn eller Arvinger deris tilbørlig Arf efter hinde forlods ud bekomme kand. Kand det ei ske, da skiftes Boen i tre Dele, den ene til de Børn eller Arvinger, som Arf efter forige Hustru tilfalden vaar, den anden til den afdødes Børn eller Arvinger oc den tredie til den efterlevende Husbond eller Hustru.

Jfr. JLov 1, 20 jfr. DL 5. 2. 69.

64¹. Det samme er oc, om Husbond er indkommen i uskift Enkekvindes Boe, med den Arf, som forige Husbondes Børn eller Arvinger efter ham tilfalden var.

Jfr. JLov 1, 20 jfr. DL 5. 2. 69.

¹ P. L. samt RN sletter § 64, se ovfr. ved § 63.

65. Slegfred Barn arver ei Fader, men dersom Fader fører slegfred Barn til Tinge oc lyser oc forkynder, at det er hans Barn, oc skøder det, hvad som hand vil give det, da skal det saa megit beholde, som det skødet vorder oc ei mere. End lyser hand det i Kiøn oc Kuld oc skøder det inted, da tager det¹ ²half Lod ved ecte Barn^a. Er ei ecte Barn til, da tager slegfred Barn, som tinglyst er, fuld Arf efter Fadern.

Kilde: JLov 1, 21 jfr. DL 5. 2. 70.

^a half Lod ved ectebarn] an ergo legitimus duas partes capiat, sed legitimatus unam tantum? loub. I c. 21, vel an legitimatus æque ac

legitimus capiat dimidium totius Substantiæ? Loub. I c. 6 circa f.; ego priorem sententiam sequor.

¹ RN tilf.: ickon.

² RN: half saa meget som ecte.

66. Och fanger slegfred Barn nogen Arf efter Faderen, da arver det oc efter Sødskinde ¹lige Lod vid ecte Barn, uden Faderen forkyndede det paa Tinge, at slegfred Barn skulle nøies med det, som Faderen gaf det i Hænde, och da fanger det ei mere enten efter Fader eller Sødskinde.

Kilde: JLov 1, 21 jfr. DL 5. 2. 70.

¹ RN: half saa meget som ecte.

67. Horebarn tager ei Arf efter Fader, end dog hand tinglysde det oc skiøte det alt det, som hand mest formaatte, uden at hand giver det noget i Hænde, førend hand døde.

Kilde: *JLov 1, 25 jfr. DL 5. 2. 71.*

68. Slegfred Barn tager Arf efter Moder ¹fult oc alt, hvad heller det er tinglyst eller ei.

Kilde: *SLov § 58 jfr. VSLov 2, 44 jfr. 5. 2. 72.*

¹ RN: lige ved Egtebarn, hvad.

69. Moder oc møderne Frænder alenne arve slegfred Barn, som ei tinglyst er, men er det tinglyst, da arver Fader oc fæderne^a Frænder det, ligesom det var Ectebarn¹.

Kilde i det Væsentlige: *JL 1, 22, SLov §§ 60, 213, VSLov 2, 45 jfr. DL 5. 2. 73.*

^a fæderne] ex natura Relatorum, quo Pater similiter succedat legitimato filio, ac filius patri, et sic legis dispositio de filio obtinet et in Patre.

Adoptivi filii hic nulla fit mentio, de quo vid. Loub. 1 c. 22, sed in Revisione traditur ita: Udvelger

sig nogen Barn, da maa ingen slaa mangel derpaa, at hand io i alle maader holdis for echtebarn, addo quod ad Patris successionem, non autem quoad reliquorum agnatorum vel cognatorum successionem.

¹ RN tilf.: Udvelger nogen sig Barn, da maa ingen slaa Mangel paa ham, at hand jo i alle Maader

holdis for Egtebarn. Kilde: *JLov 1, 22 jfr. DL 5. 2. 70 i Sl.*

70. Flædføring kand ingen Arf tage.

Kilde: *JLov 1, 25.*

71. Dræber ¹Mand den, hvis Arving hand er, oc det sker icke af Vaade^a eller Nødverie, da maa hverken hand eller hans Arvinger tage Arf efter den drepte, men Arven skal delis imelem andre den dræbtes neste Arvinger.

Jfr. Reces 1576 § 13 jfr. DL 5. 2. 74.

^a icke af Vaade] Recess. Frid. 2. art. 13, sed ob suspicionem fraudis et lucri in tali casu satius esset

indistincte de omni fraterno homicidio intelligi.

¹ RN: nogen den, som hand arfve skulde, ok det.

72. Først Arf uden By eller af det Husbonds^a Grund, som den vaar falden paa, da giver hver, som Arf saaledes affører, til Byen eller Husbonden Førlofspenge tov Lod^b pur¹ Sølf.

Jfr. DL 5. 2. 75.

^a det Husbond] lege den.

^b tou Lod] nimis vile pretium in magnis facultatibus, quo circa vel pro modo facultatum centesimam

forte vel ducentesimam partem solvat vel plane nihil, nam nec in jure ejus mentio fit.

¹ RN forbig.: pur.

73. Vil nogen uden Riget boesiddendes af Riget føre Arf, som hannem i Riget kand vere tilfalden, eller¹ nogen her i Riget boesiddendes sit Gods oc Formue uden Riget bortflytter, Pengene paa Rente setter, Huse oc Gaarde under fremmed Herskab opbygger eller kjøber, da skal hand den siette Part til Kongen oc til Øfrigheden eller Husbonden den tiende Part deraf efterlade, hvad heller hand er i Kiøbsted eller paa Landet boesiddendes.

Kilde til: Vil nogen ... siette Part, og til: efterlade hvad heller ... boesiddendis, er *Reces 1643 2. 7. 2 jfr. DL 5. 2. 76.*

¹ RN tilf.: oc.

74. Befindes oc Penge oc Gods tilforn af Riget at vere udskicket, da skal deraf lige saa vel gives, som det endnu her i Riget fantes, oc paa det Vished herom kand erfaris, hvad udskicked er, skal Arven saa lenge paa en Ret anholdes, indtil derom nøiagtig erfaris. Skal oc i Tide tilses, naar noget endoc af en boesiddendis udskickis, at Kongens oc Øfrighedens Rettighed deraf erleggis; oc med alt dette skulle Kongens Amtmænd oc Fogder saaledis iacttage, som de self vil staa til Rette, for hvis Skade deris Efterladenhed foraarsager.

Kilde: *Reces 1643 2. 7. 2 jfr. DL 5. 2. 77.*

75¹. End ofverdrager nogen uden Rigets Arving sin

P. L. sletter § 75 med den Bemærkning: De hoc nihil in jure,

et si hoc admitteretur, fraudi fenestra aperiretur; RN forbig. § 75.

Anpart til nogen af dend afdødes Slegt, som i Riget boesat er, uden noget Vederlag, saa at hverken Arven eller den ringeste Vederlag for den udføris, da bør hverken siette eller tiende Penge deraf givis; men befindes det, at der nogen Svig er under med samme Overdragelse, saa at Arvingen nogen Vederlag gives for Arven, da skal den, som Arven overdragen er, icke alene erlegge den siette oc tiende Penge deraf, men oc hafve den gandske Arf til Kongen forbrut oc derforuden for saadan Svig bøde sine trei Mark.

Jfr. DL 5. 2. 78.

76. Opholder oc nogen Kongens indføde Undersaate sig uden Riget, som dog tenker at ville sig igien i Riget begive, oc hannem nogen Arve imidlertid tilfalder, da, saafremt hand gjør Øfrigheden Forsikring, at samme hannem tilfalden Arf ei af Riget skal blive udført, bør hand at vere fri for siette oc tiende Penges Erleggelse.

Jfr. DL 5. 2. 79.

77¹. Vil nogen ²Arf kiøbe, da skal hand, naar Arven oc Boen rictig registerid oc vurderit er, tage af Borge- mester oc Raadmænd³ i Kiøbstederne oc paa Landsbyen af Birke- eller Herridsfogid eller andre, som Skifter skulle forvalte, nøiactig Bevis, Raadstue- eller Tingsvidne paa Boens Tilstand, Grund oc Løsøre, løst oc fast, Indgiæld oc Udgiæld, saa vit efter Registeringsbøgers oc Haandskrifters Overseelse kand forfaris, oc skal saadan Kundskab oc Arvens fuldkomne Registering saa vel som oc, hvor Anparten af Arven solt er, ald Svig at forekomme, udi samme Arfs Kiøbebef (om det skal Magt have) fuldkommelig indføris vid Dag oc Datum och derhos bevislig gøres forbemelte Boens Tilstand for den selgende at vere

¹ *N tilf. efter § 77: Ventendis Arf maa ingen enten selge eller pantsætte. Jfr. Retsbrug (Udvalg 4, 23) jfr. DL 5. 2. 81.*

² *RN: købe (R: afkøbe) en andens Arf, da skal . . .*

³ *RN: Raad.*

nøiactig kundgiort, førend Kiøbet er bleven sluted, oc det udi den selgendes Øfrigheds oc gaat Folkis Ofrverelse, som vid bør.

Kilde: Reces 1643 2. 7. 3 jfr. DL 5. 2. 80.

78. Ingen Øfrighed eller Rettens Betiente, som med Skifter haver at giøre, maa enten vid sig self eller nogen anden kiøbe nogen Arf, som under deris egen Ret falden er. Fordrister sig nogen herimod at giøre, strafes saa som den sig i Svig oc Underfundighed haver ladet befinde.

Jfr. DL 5. 2. 82.

79. Hvo, arve vil oc med Arven sig befatter, skal svare til dends Gield, ¹som arves², saa som hand tager Arf til, dog haver nogen Creditor den afdødes Bref, som forbinder Arvingerne en for alle oc alle for en, da bør Arvingerne at efterkomme hans Haand, omendskønt de haver delit Udgielden imellem sig. I lige Maade dersom der er³ Børnepenge^a, fattiges Penge, Kirkepenge i Boen oc Arvingerne skifter Boen imellem sig, førend saadan Gield er aflagt, da bør en for alle^b oc alle for en dertil svare.

Jfr. Reces 1558 § 53 i Sl., JLov 1, 26 jfr. DL 5. 2. 83.

^a Børnepenge] er om Kongen i feratur pupillis?
same boe oc er interesseret for ^b En for alle] laudo profecto, licet
vklareret Regenskab, an pro- lege destituimur.

¹ Teksten i *N* og *R*: hand arver. ³ *RN* tilf.: Kongens Penge hos
² Rettelse af *P. L.* for: arver. nogen, som Kongen med Regn-
skab svarer, item.

80. Ville rette Arvinger, ei arve oc ingen sig med Arven vil¹ befatte, da skal Hustroen, Børnene eller Arvinger, som myndige ere, eller de umyndiges Formyndere oc Frænder, som til Stede ere, eller andre, som Tilsyn i Huset have, strax vid Rettens Midel lade ald Boen, Løsøre oc Breve oc andet forsegle oc det nøiactigen forseglet

¹ *RN* forbig.: vil.

i god Forvaring indsette eller oc stande derfor, som for anden vitterlig Utroskab til Rette, dog skal dem vere tilat til dagelig Brug oc Ophold Kost oc Øl oc nødvendig Boeskab, som dog rictig registeris skulle, eftersom de ville forsvare, uden Fare¹ oc ubesegled til Nytte at have oc bruge.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 15. 3 og 4 jfr. DL 5. 2. 86.

¹ Således og Kilden, Teksten i N og R; P. L. retter til: udenfore.

81. Befindes nogen at have giort Arvesvig, legge ud, hvis forsvegit er, med Skadegiæld oc for Utroskab bøde 3 Mrk.

Jfr. DL 5. 2. 89.

82. Øfrighed oc Rettens Middel, som Skifter skulle forestaa, er paa Landet Kongens Amtmand eller Husbonden vid dem self eller deris Fuldmectige med Herrids- eller Birkefogid oc Tingskriver¹, i Kiøbstæderne Borge- mestere oc Raadmænd² med Byfogid oc Raadstue- eller Tingskriver³ eller andre Overretters Betiente med deris Skriver, iblant Geistligheden^a Herridsprovsten oc tvende Prester, hans Bisiddere oc Skriver⁴. Oc skal bemelte Skiftes Forvalter have en Bog, hvorudi Copie af alle Skiftebreve, som de udstæder, skal indskrives^b.

Jfr. DL 5. 2. 90.

^a Geistligheden] quare hic omittit Professores? quorum tamen plurimum interest, magis ut damnum evitent, quam ut lucrum capiant. Omittit hic Honorarium Magistratui pro hereditatis divisione debitum pro modo facultatum.

^b De Testamentis altum hic silentium contra quam Loub. 1 c. 26 et 39, Loub. 3 c. 46 et 45, Rec. Chr. 4 p. 155⁵, 147⁶ et 280⁷, sed larga manu rependit capitulo om Gaffue pag. 584, 585 et seqq.⁸

¹ RN forbig.: med Herrids . . . Tingskriver.

⁵ 2: 2. 3. 12.

² RN: Raad.

⁶ 2: 2. 3. 8.

³ R og Teksten i N: Byskriver.

⁷ 2: 2. 15. 15.

⁴ RN forbig.: hans . . . Skriver.

⁸ 2: ndfr. 4. Kap. § 11 flg.

Cap. 3. Om Kiøb och¹ Sal oc Mageskifte.

1. Selveier Bonde maa selge sin egen Jord til hvem hand vil, om hand lovbød den trei Ting til hans neste Frender, som hannem skulle arve². Fæderne Jord skal bydes fæderne Frender oc mødern møderne Frender til. Men skøder hand, førend hand lovbyder, da maa hans neste Frender kalde det igien, oc hand haver dermed forbrut trei Mark til Bonden oc trei Mark til Kongen.

Kilde: 7Lov 1, 34, Tors Artikler § 29 jfr. DL 5. 3. 1.

¹ RN forbig.: och.

² RN tilf.: hvorpaa Tingsvinde skal tagis.

2¹. End siger hand, som solte, at lovbødet var, bevise det med Tingsvidne.

Kilde: 7Lov 1, 34.

¹ RN forbig. § 2.

3. Vil Frender icke kiøbe eller give saa megit for Eiendommen, som nogen anden vil give efter Bondens Villie oc Samtycke¹, da maa Bonden selge den, til hvem hannem mest derfor vil give.

Kilde i det Hele: Ribe Byret 1269 § 49 eller Retspraksis (Udvalg 3, 285) jfr. DL 5. 3. 2.

¹ R og Teksten i N: Tykke.

4. Hver Adelsmand¹ maa sin Jord baade selge oc skøde med sit Brev oc Segl oc gode Mænds Vidnisbiurd, end dog hand den icke lovbødet haver, dog at den selgis til Adelsfolk eller dem, som Kongen privilegerid^a haver.

Kilde i det Hele: Reces 1558 § 49 jfr. DL 5. 3. 3.

^a Privilegerit] add. Adelsgoods at maa kiøbe v. p. 571 post med.²

¹ RN: Hosbond.

² Ndf. § 20.

5. Kiøbsted Gods oc Jord er Løsøre oc maa selgis uden Lovbydelse.

Kilde: Retspraksis (Dom i Kristian III.s Hist. 3, 232 og hos Edvarsen: Skelskørs Historie s. 600) jfr. DL 5. 3. 4.

6. Enke maa sin Jord med neste Friends Raad baade selge oc skifte.

Kilde: 7Lov 1, 36 jfr. DL 5. 3. 5.

7. Svendbarn maa sin Jord ei selge oc ei anderledes¹ afhende, førend han vorder 25 fulde Aar gammel, med mindre det sker til² dermed at betalle sine Forældres eller deris Gield, hvis Arving hand er, eller sin egen, saafremt den af Reisen, Studeren, Tog eller Hoftieniste er for- aarsaget^{a 3}.

Kilde: *JLov 1, 36, Reces 1643 2. 18.^m 1 jfr. DL 5. 3. 6.*

^a foraarsaget] add. eller til hans synderlig naar hand gifter sig, nærings oc hantvercks fortsettelse, Rec. Chr. 4. p. 149.

¹ RN forbig.: anderledes.

³ RN tilf.: eller och vil bruge Pengene til sin Nærings och Handels Fortsættelse.

² RN: at betale dermed.

8. Møebarn maa aldrig sin Jord afhende, uden hun vorder saa fattig, at hun for Lifsføde nødes til den at selge, da maa hun den selge med neste Friends Raad oc dog ei mere tilsammen, end som hun til it Aar kand have fornøden.

Kilde: *JLov 1, 36 jfr. DL 5. 3. 7.*

9^{a 1}. Ingen Mand, der ei haver egit, maa noget afhænde.

^a hic articulus aptius ita concipiatur: Ingen maa afhend[e] huis, som ey er hans eget.

¹ RN forbig. § 9.

10^a. Husbondens¹ Hustroe eller² Søn eller Daater, som er i Fællig med deris Fader, eller de, som ere i hans Tieniste eller af hannem leiede³, maa ei noget af hans Gods uden hans Villie afhænde.

Kilde i det Hele: *JLov 3, 44 jfr. DL 5. 3. 8.*

^a Loub. 3 c. 44.

¹ P. L. sletter: Husbondens.

³ RN forbig.: eller de som . . .

² RN forbig.: Husbondens... eller. leiede.

11. Bortskøder Hustru eller anderledes¹ afhænder nogit Goeds uden hindes Husbonds Raad oc Villie oc hindes Arvingers Samtycke oc Husbonden² taal det oc

¹ RN forbig.: anderledis.

² R: tier dertil oc.

den kjøbende fanger Hæfd^a paa det, som kjøbtes uden Husbondens Paatalle, da maa hindes Arvinger dele det efter igien, oc Husbond gielde Arvingerne 3 Mrk. oc Kongen 3 Mrk.¹, fordi hans Hustru skødte uhiemelt oc hand vidste oc tolde det; end del hand det self efter igien, da gielder hand icke² derfor.

Kilde: JLov 3, 44 jfr. DL 5. 3. 9.

^a hæfd] in textu cap. 44 Loub. 3 habetur Laughæfd, quod olim æstimabatur tribus annis Loub. I cap. 41, hodie viginti Rec. Chr. 3. art. 50, neutrum hic quadrat, ut nec qualiscunque possessio seu detentio rei, ut collector hic vult, nam ita maritus sæpius insciens in poenam et damnum incideret, sed mihi pro tribus annis unicus magis placet a tempore scientiæ

¹ *R forbig.:* oc Kongen 3 Mrk.   ² *RN:* inted.

12. Kjøber nogen med den, som ei er mectig^a oc¹ myndig til at afhænde, tabe sit Verd oc den, som solte, bekomme sit afhænte Gods igien uden Vederlag.

Kilde: Reces 1643 2. 18. 1 jfr. DL 5. 3. 10.

^a mectig] male, nam multi ita recuperarent rem venditam absque pretii restitutione, ut debitor rem hypothecatam, maritus prædium uxoris etc.; sed hic agitur tantum de Vmyndige, sive sint impuberes, sive prodigi, mente capti vel alias rerum suarum alienatio iis interdicta.

¹ *P. L. sletter:* mectig oc.

13. Hvo, som selger uhiemelt Hus eller Jord, oc delis det¹ tilbage, da legge hand Værd ud, som solte, oc bøde² 3 Mrk. Kongen^a, fordi hand solte uhiemmelt. Det samme er, om mand pantsetter til anden det, som mand self ei eier.

Kilde til: Hvo som . . . uhiemmelt, JLov 1, 41 jfr. DL 5. 3. 11.

^a 3 Mrk. Kongen] add. oc 3 Mrk. Bonden, Loub. 1. c. 41.

¹ *RN:* det delis.   ² *R og Teksten i N tilf.:* 3 Mrk. Bonden oc.

14. End¹ hvo, som selger anden Hus eller Jord, hand bør at hiemle oc verie hannem den med nøiagtig² Adkomstbreve eller lovlig Hæfd. Siden bør den, som kjøbte, det at verie med sine egne Bevisninger, uden der

¹ *RN forbig.:* End.

² *RN tilf.:* Skiøde.

paatalles af dem, som ei da vaare kommen til Lavalder, eller Kvinde, som ei da hafde ret Verge eller de Mænd, som da vare uden Lands den Tid, Huset eller Jorden soltes¹.

Kilde i det Hele: JLov 1, 41 jfr. DL 5. 3. 12.

¹ *RN forbig.:* Adkomstbreve . . . soltes; *P.L.sletter:* Siden bør . . . soltes.

15. Selger mand anden Jord, oc der tvistes om, hvad heller hand kiøbte mer eller mindre, oc haver den, der kiøbte, 20 Aars Hefd derpaa ukiert til Tinge, da maa hand ei vinde den igien, der solte¹. End vorder dem Trette derom imellem inden 20 Aar, ²da staar det paa Tingsvidne, er ei Tingsvidne, da er den nermere at vidne, der solte^{a3}.

Kilde i det Hele: JLov 1, 42 jfr. DL 5. 3. 13 og 14.

^a der solte] ita est textus, Loub. 1 c. 42; ratio est, quia emptor et privatio non præsumitur sed clarius dicere et potuit et debuit, probanda.

¹ *RN forbig.:* Selger mand . . . solte, og sætter i Stedet: Hvis *Kilde: Reces 1558 § 50 jfr. DL 5. 5. 1.*

Gods och eiendom nogen har haft i Hefd ukiert i 20 Aar, beholde det angerløs och uafvunden, uden det er Pant eller Forlening. ² *RN:* da gaais derom efter Skiøder och andre Brefve. Ere de ei til, da er . . .

³ *RN:* kiøbte.

16¹. Sidder nogen i Fællig sammen, oc en af dem kiøber Goeds, da hør Godset dennem samtlig^a til, som i Fællig sider.

Jfr. DL 5. 3. 15.

^a samtlig] add. med mindre hand beholder hand sielff, huis kiøbt i Kiøbet grofflig forseer sig, da er.

¹ *RN forbig. § 16.*

17. Husbonde maa ei selge Hustrøes Jord, uden hand haver Barn vid hinde oc lige saa megit at ligge derimod igien af sit egit, med mindre bevislig giøris, at Hustruen haver ført saa stor Gield til hannem, at den ei anderledes kand afleggis^a.

Kilde til: Husbonde . . . egit, er JLov 1, 35, med Resten jfr. JLov 1, 36 jfr. DL 5. 3. 16.

^a affliggis] add. eller hand selger Loub. 1 c. 36 in fine. det af trang til begge deris føde,

18. Selger Husbonden Hustrøens Jord ¹imod Loven, da beholder den kjøbende Jorden, men vil Hustrøen eller hindes Arvinger talle derpaa, da skulle de tiltalle Husbonden oc hans Arvinger. Det samme er oc, om Husbonden har pantsat Hustrøens Jord eller mageskift den, eller oc om nogen har faaed Indførsel i Hustrøens Jord, imen hun var i Fællig med Husbonden.

Jfr. *Reces 1643 2. 7. 1, S Lov §§ 8, 11, 12 jfr. DL 5. 3. 17.*

¹ RN: herimod, da.

19. Ingen, som lovligen er arresterit eller maaned eller sicted til Tinge for nogen Sag, som hand skal give Lov for, eller lovfælt til nogen Bøder eller nogen Nams eller Indførsels Dom overgaaen til det Ting, hvor Rettens Betiente kand giøre Udleg¹, eller er stefnet med Kongens Stefning til høieste Ret, efter ²at den paa Landstinget^a er læst, maa sit Goeds forflytte, afhænde eller pantsette eller opbyde, førend hand haver rettid for sig³ oc den over ham forhverved Dom fyldestgiort eller den tilfredsstillet, som saadan Forfølgning over ham lovlig forhverved haver.

Kilde til Dels: J Lov 2, 68, Rigens RD 1621 §§ 4, 57, Reces 1643 2. 15. 7 jfr. DL 5. 3 18.

^a Landstinget] nec jus nec praxis requirit Landsting, sed sufficit denunciatio facta citato cum testibus et subscriptione.

¹ RN forbig.: til det Ting . . . Udleg.   ² RN: at den for den vedkommende forkyndet er, maa sit . . .

³ RN tilf.: eller.

20. Ingen Borger, Bonde eller andre, som icke af Kongen privilegered^a er, maa kjøbe noget frit Adelsgods.

Kilde i det Væsentlige: Reces 1558 § 38.

^a Privilegieret] add. dertil.

21. Haver nogen, som ei af Kongen privilegeret er, enten vid Arf, Pant eller Indførsel bekommed noget frit Adelsgods, oc Adelsfolk begerer det at indfri eller kjøbe, da maa hand det ei verie, naar det tilsammen hannem

med rede Penge skadesløs betallis, oc hand faar Vederlag for hvis hand Godset forbedret haver.

Jfr. Reces 1643 2. 2. 3.

22. End vil nogen¹ købe eller indfri nogit af Godset oc udvelge, hvilke dem lyster, da er hand ei plictig til² at selge eller afstaa [det]².

¹ RN tilf.: Adel.

² Således P. L. samt Teksten i N og R.

23¹. Kongens høie oc nedrige Betiente oc alle Indbyggere i Kiøbenhavn af geistlig oc verdslige Stand maa købe adelig Jordegods, oc hvis de enten ved Kiøb, Arf, Pant eller Indførsel bekommer, det vere sig Kongens eller Adelsens Gods, det skulle de oc deris Børn oc Efterkommere i alle Maader nyde med lige Frihed, som Adelen haver paa deris Gods, efter deris Adkomstesbrefves Formelding.

Kilde i det Hele: Københavns Privil. 1661 24. Juni § 4.

¹ I N står i Randen: Formenes som boer och byge udi Kiøbenhavn bedre at kongl. Betienter och de, hafvn, maa efter Privilegierne(!).

24. Adelen oc andre Kongens Undersotte oc fremmede, som noget Kongens Gods i Betalning er udlagt, skulle i lige Maade nyde Godset efter deris Brevis Lydelse, dog skulle de vere plictige til at afstaa samme Gods til Kongen efter it Aars Advarsel oc imod dets Betalning, en samlet Sum oc uadskild, med mindre det imellem Arvinger oc Interessenter i adskillige Lodder befindes at vere delt eller til andre afhent, naar Kongen vorder til Sinds det at indløse, oc da skal det, saavit enhver befindes at eie, staa særlig til Løsen; imidlertid maa de ei Skovene til Unytte forhugge, men skulle dem tilbørligen med ny Vext forbedre oc vid lige holde.

Kilde til: Adelen ... til Løsen, er i det Hele: Adelsens Priv. 1661 24. Juni § 9 og Frdg. 1664 1. Decbr.

25. Adelen maa ei købe noget selfeier Bøndergods.

Kilde: Håndf. 1559 § 21 jfr. 1648 § 21.

26. Ingen maa nøde anden til at selge eller mageskifte imod hans Villie.

Kilde: *JLov 1, 54.*

27. Paa Tinge skal mand Hus oc Jord skøde oc ei anden Steds, det er paa det Herrids-, Birk- eller Byting, som Hus oc Jord ligger under, om det er Kiøbstedgods eller Borgers eller Bondes Jord, men til Landstinget, om det er frit Jordegods, oc skulle¹ Kiøbebreve oc Contracter oc² Skøder læses oc paaskrives det første eller andet Ting nest efter, at de er daterede, om de ere i det Land daterede, ³som Tinget er. Er Tinget i andet Land, end de⁴ er daterede udi, skulle de til tredie eller fierde Ting læses oc paaskrives, ti ellers kunde de icke gielde imod lovligen⁵ tinglysde Breve, Indførseler eller anden lovlig Adkomst, end dog de for dem ere daterede^a.

Kilde til 1. Punktum til Dels: *JLov 1, 37, Reces 1643 2. 2. 2 og 5; til Slutningen jfr. Hamborgs Stadsret 1605 2. 5. 1 jfr. DL 5. 3. 28.*

^a Ere de i et andet Rige daterede, beskaffenhed.
da effter Veyens oc leylighedens

¹ RN tilf.: alle.

Godset i andet . . .

² RN forbig.: Kiøbebreve . . . oc.

⁴ RN: Skiøderne.

³ RN: hvor Godset ligger. Ligger

⁵ RN: lovlig (?).

28^{a1}. Ingen bør at selge eller skøde det til nogen, som hand til en anden solt oc afhændet eller pantsat haver^b.

Jfr. i det Væsentielle: *NLov 7, 13.*

^a add. p. 568 in med.² p. 602 pr.³

sine 3 Mrk. v. p. 568 in med.²

^b add. gjør nogen herimod, bøde

et p. 602 pr.³

¹ RN forbig. § 28.

³ Nedenfor Kap. 7 § 11.

² Ovenfor § 13.

29. End hænder det sig, at tvende Kiøbebreve eller Skøder paa it Gods kommer til Tinge paa en Dag oc Tid til at læses oc paaskrives, da gielde det, som først er dateret, med mindre det er forsømt i rette Tid at lade læses oc paaskrifvis. End er de paa en Dag daterede oc kommer paa en Dag til Tinge at læses oc paaskrives,

da kand det ene icke gielde mere end det andet. ¹Dog haver de, som Skøderne er udgifne til, ²deris Tiltalle fri til dem, som saadane Skøder udgivet haver.

Jfr. Hamborgs Stadsret 1605 2. 5. 1 jfr. DL 5. 3. 29.

¹ RN: Men de, som.

² RN: hafver deris.

30. Det samme er oc om Gave- oc Pantebreve, saa oc naar Skøder, Gave- oc Pantebreve kommer imod hinanden.

Jfr. Hamborgs Stadsret 1605 2. 5. 1 jfr. DL 5. 3. 30.

31. Selger eller leier nogen til tvende en Jord eller andet Gods, da skal den det beholde, som først kiøbte eller leiede, med saa Skiel, at hand gjør bevisligt, at hand først kiøbte eller leiede, oc den, som solte eller leiede, skal skafe den anden saa megit oc saa gaat, som hand hannem solte eller leiede, ¹inden half Monedsdag. Kand hand det icke gjøre, da skal hand give hannem ²saa mange Penge, som hand kunde haft af Jorden eller Godset it Aars Tid efter Dannemænds Sigelse.

Kilde i det Hele: NLov 6, 5 jfr. DL 5. 3. 31.

¹ RN: inden sex Uger.

² RN tilf.: foruden sine udlagte Penge.

32. Skøder mand anden Hus eller Jord oc de icke strax følger den, som skøt er, da er det Skøde inted^a, med mindre det er Testament^b, som ei fuldbyrdes, førend mand er død.

Kilde: Retspraksis (Samling 1, 485 og 2, 200 og 329) jfr. Tors artikler §74 jfr. DL 5. 3. 32.

^a intet] imo valet, etiamsi dies nondum venit, forte quod dies migrationis conductori ex pacto servanda, emensque statim fit domi-

nus ejusque periculo res est, licet non statim sit possessor, quocirca hæc mutanda.

^b Quid Testamento cum scotatione?

33. Haver Husband kiøbt Jord, som hand ei haver taget Skøde paa, førend hand fik sin Hustroe, oc vorder den siden hannem skøt, da er den begge^a deris, fordi

^a beggi] limita, nisi pretium solvit ante nuptias.

den var ei hans tilfulde, førend hand fik Skøde ¹paa den. Det samme er oc paa Hustrøens Side.

Kilde: ESLov 1, 29 jfr. DL 5. 3. 33.

¹ RN: derpaa.

34^a. Ingen maa af Ryttere eller Soldater købe Hester, Hopper, Kvæg, Kaaber, Tin eller nogen Slags Boskab, med mindre Officerernis skriftlig Kundskab derhos findes, at det, som selgis, hører Rytterne eller Soldaterne self til, oc at de det haver faaet med Villie eller taget det fra deris Fiender. Hvo herimod gjør, stande derfor til Rette som for uhiemmelt, oc som hand¹ det self hafde staalet.

Kilde: Frdg. 1657 21. Septbr. jfr. DL 5. 3. 34.

^a Hoc tempore belli observatur, cum paganis libera emptio est. in pace cum militibus æque ac

¹ R forbig.: hand.

35. Kiøber nogen med Fiendens Ryttere eller Soldater i Feidetid nogit Gods eller Kveg, som fra Eiermanden røfvat eller stollet er, da bør det at komme til sin rette Eiermand igien for hvis, der kand bevises derfor at vere givet; men bevises det, at den kiøbende har self givet Fienden Anslag eller Anledning til at tage det fra Eiermanden, da bekomme Eiermanden det igien uden nogen Vederlag eller Betalning derfor, om det bortsolt er eller forkommed. Haver den Kiøbende bortsolt saadant Gods eller Kvæg eller det er forkommet oc var dog tilforn af rette Eiermand igien begiært, da bør hand til Eiermanden igien betalle saa megit, som bevises, at hand for samme Gods eller Kvæg bekommid haver, dog deri at kortis, hvis den kiøbende lovligen kand bevise sig derfor at have givet.

Kilde i det Hele: Frdg. 1660 24. Juli §§ 6, 1, 5 jfr. DL 5. 3. 35, 36.

36. Ingen maa afkiøbe Kongens Baadsmænd eller Bøsseskøttere nogen deris Klæder, gjorde eller ugiorde, paa hvad Maner det oc vere kand, saafremt hand icke

baade vil have forbrut til Kongen det, hand kiøber, saa oc derforuden give til Straf to Gange saa meget, som Kiøbet kand vere værd.

Kilde: Frdg. 1618 12. Novbr. § 2 jfr. DL 5. 3. 37.

37. Hafver nogen i Feidetid byt med Fiendens Ryttere eller Soldater noget Gods eller Kvæg, som fra rette Eiermanden røvet eller stiollet er, oc hand beviser sig til samme Bytte at have verit nød oc tvungen, ¹oc den rette Eiermand kiender sig siden ved sit oc sig det lovligen tilhæler, da bør Eiermanden oc den, som Byttid haver, staa Last oc Brast^a med hinanden.

Kilde i det Hele: Frdg. 1660 24. Juli § 5 jfr. DL 5. 3. 38.

^a last oc brast] dic clarius, vere lige lodtagen dervdi.

¹ RN: da, omskiønt dend forrige Eiermand kiender sig derved, be- holder dog den det, som var nød och tiltvungen at giøre Byttet.

38. Ingen enten indlændisk eller udlændisk maa her i Riget kiøbe, handle eller afbetale noget med anden Mynt, end som heri Riget gangbar oc af Kongen tillat er; ei heller maa nogen enten indlændisk eller udlændisk vrage den Mynt, som Kongen haver ladet mynte eller dend for ringere eller høiere Pris udgive eller indtage^a, end som den af Kongen sat er. Findes nogen herimod at giøre, skal Øfrigheden dem derfor tiltale oc Dom^b over dem hænde¹.

Jfr. DL 5. 3. 39.

^a indtage] add. mod sin Villie. ^b Domb] ad poenam arbitrariam.

¹ IN står i Randen: NB. Forbud at kiøbe med Bodsfolck och Soldater af Kongens Gevehr, Amunition och detslige.

Cap. 4. Om Gafve.

1¹. Fæstefolk iblant Adelen maa give hinanden ei videre end to Ringe, Vieringen med beregnet, begge i det høieste paa 500 Lod Sølf.

Kilde: Reces 1643 2. 8. 2 jfr. DL 5. 4. 1.

¹ RN forbig. §§ 1—3; P. L. sletter §§ 1—3 med følgende Bemærkning: Tota hæc pagina totidem verbis traditur supra p. 467, 3: 3. Bog 29. Kap. § 19.

2¹. Geistlige, Borgemestere oc Raadmænd oc de Kiøbmænd, hvis Formue sig over 4000 Lod Sølf strecker, maa give hinanden til Fæstensgave i gemen Guld uden Stene oc Amelering, giort Guld paa 10 Lod; andre, som Kiøbmandskab drive, oc fornemme Handverksfolk maa give en Guldring paa en Rosenobel eller to, gemene Handverksfolk maa ingen Foræring til Festensgave imellem sig udgive.

¹ RN og P. L. sletter § 2 jfr. Note til § 1.

3¹. Ingen iblant Adelen maa give høiere Morgen-gave end til 4000 Lod Sølf; giver nogen høiere uden sine Arvingers Bevilling oc Samtycke, da skal det ingen Magt have.

Kilde i det Hele: Frdg. 1577 18. Oktbr. jfr. DL 5. 4. 2.

¹ RN og P. L. sletter § 3 jfr. Noten til § 1.

4. Giver oc skøder Husbonden Hustrøen eller Hustrøen Husbonden noget, enten de haver Børn sammen eller ei, da stande det icke, uden deris Arvinger ville holde det efter deris Død^a.

Kilde: 7Lov 3, 43 jfr. DL 5. 4. 3.

^a Ita textus Loub. 3 c. 43, sed anno 1664 præsentibus proceribus interioris admissionis a Frede-rico tertio reprobatus meo cum periculo.

5¹. End skøder enten af dennem noget til anden Mand, som uden deris Fællig er, ²for nogen Svig, oc den skøder ³Husbonden Hustrøis eller Hustrøen Husbondens Jord oc Eiendom igien, da holdes det icke, uden rette Arvinger ville.

Kilde: 7Lov 3, 43 jfr. DL 5. 4. 4.

¹ § 5 var først helt slettet i N.

² RN: Svig dermed at begaa, och.

³ RN: Hosbunden Hustrøens Jord eller Eiendom igien eller Hustrøen Hosbondens, da . . .

6. Fader, imen hand oc Moder lever, maa ei give it sit Barn nogit; [end giver hand et Barn noget]¹, da bør

¹ Således Teksten i N.

hand giøre de andre Børn Fyldest derimod^{a 1}. Ei heller maa Forældre give deris Børn deris Formue bort, imen de lever, med mindre Børnene ville svare til deris Forældris Giæld efter deris Død. ²Giver de Børnene deris Formue, imen de lever, oc Børnene ville efter deris Død sige sig fra Arf oc Giæld, da bør de i Sterbboen med Kønsed indføre, hvad de af deris Forældre bekommid haver^b.

Kilde til: Fader . . . derimod, er 7Lov 1, 14 jfr. Reces 1643 2. 7. 1 jfr. DL 5. 4. 5 og 8.

^a efter Recessen C. 4. p. 216³ bør dette forandris, at fader er ey skyldig at giffue etc., end om hand giffuer et etc., oc det nøyes med det, giffuen er, da maa mand ey nøde hanom at indføre, i Loub. 15.

^b Ey heller maa fader giffue sine Børn vnder et Skind som Møderne arff sin største formue eller saa, at hans giæld siden skulle af Arffvinger fragaais, med mindre loulig oc billig da at vere skifft bevisis.

¹ *RN forbig.:* Fader, imen . . . derimod.

² *RN:* eller ved Kiønsæd indføre alt, hvis de af deris Forældre bekommed hafver; det samme er och, om Faderen under it Skin gifver Børnene mere for deris

møderne end Boen kand taale, da bør de dog at svare til Gielden eller indføre i Boen, med mindre de beviser lovligt och billigt at være skift. *Jfr. DL 5. 4. 8 og 9.*

³ 2: 2. 7. 1.

7. End giver Fader sit Barn noget i Hænde, oc det Barn faar andet Barn, oc dør Barn, oc Barnebarn lever, da maa hverken Faderfader eller andre tage det fra Barnebarn, som Fader gaf sit Barn.

Kilde: 7Lov 1, 14 jfr. DL 5. 4. 11.

8. Faderfader oc Fadermoder maa ei give deris Børnebørn mere, end som deris egit Barn bør til rette Lod at have.

Kilde: VSLov 1, 1 § 7 jfr. DL 5. 4. 12.

9. Skødes oc givis af andre end Forældre eller Oldefædre samtlige Sødskinde Jord eller anden Gave oc det icke klarligen i Gavebrevet formeldes, hvorledes det imellem dennem skal delis, da bør det liggis i lige Loder oc

enhver bekomme lige megit, enten det er Mand eller Kvinde^{a1}.

Jfr. DL 5. 4. 13.

^a Quinde] add. thi det er en pur giffuen af den, som mand ellers gaffue oc icke arff, som det ellers arffue skulle. kunde agtis, dersom det var

¹ RN tilf.: efterdi det er Gafve och ei Arf.

10^a. Husbonde, som ingen Lifsarvinger¹ hafver, ²haver Mact til at bortgive, til hvem han vil, sin halve³ Hovedlod oc ei mere. Den samme Mact haver ocsaa Enke, som ingen Lifsarvinger haver. End haver Husbond⁴ nogen^b Lifsarvinger, da maa hand⁵ dog give til Kirke, Skolle oc fattige sin⁶ halve Hovedlod^c.

Jfr. VSLov 1, 5, ESLov 1, 32, Sk. Kirkelov § 8, Sall. Kirkelov § 8 jfr. DL 5. 4. 14-15.

^a Loub. 3 c. 45.

^b Rettelse af P. L. for: ingen; R og Teksten i N har hverken nogen eller ingen.

^c men hustruen, som lifsarffuing

haffuer, maa icke giffue nogen stor gaffue til gudelig brug vden husbondens samtycke. End klagis derpaa etc. ut p. 586 [2: ndfr. § 14] usque Verie med lou.

¹ RN: Lifsarving.

² RN: maa bortgive.

³ R forbig.: halve.

⁴ RN tilf.: eller Enke.

⁵ RN: de.

⁶ RN: deris.

II. ¹Mand eller Enke, som ingen Lifsarvinger haver, maa give bort til Kirke, Skolle oc fattige, hvad Gud giver dem i Sinde, dog skal der ingen Gave eller Testament fuldgiøres, førend den afdødes Gield i alle Maader vorder aflagt.

Se Kilderne til § 10; Kilden til: Dog skal . . . aflagt, er i det Væsentlige: Kristiern II.s Byret § 92 jfr. Margretes »alm. Byret« § 40 jfr. DL 5. 4. 16.

¹ RN: End hafver de ingen Lifsarvinger, maa de give til Kirke . . .

12. Saadan¹ Gaver oc Testamenter skulle med deris Haand oc Bref², som dem giort haver, oc med Gaatfolkis

¹ RN: saadanne.

² RN: Seil.

¹Vidnisbyrd^a vere bekrefted eller oc med trofaste Vidner, til Tinge edlig aflagde, bevises.

Jfr. Kristiern II.s Landret § 23 jfr. DL 5. 4. 17.

^a Vednisbyrd] add. dersom det icke af den, Testament gjør, er med egen haand skreffuen oc vnder-skrefuen, thi da er egen haand best Vidne, ocsaa bequemist, om noget hemeligt deri meldis. Men Testament, som mundtlig sigis oc ey skriffuis, skal med meget trofaste Vidne, femb i det ringiste (ad imitationem sponsaliorum) til tinge eedliglig (!) bevises oc be-krefftis.

¹ RN: Underskrivelse vere be-krefted, medmindre det er skrefven fra Begyndelse til Enden med dens egen Haand, som Testamentet gjort hafver, och af ham underskrevet och forseiglet.

13. Hustru, som Husbond haver oc Barn vid hannem, maa ei give til gudelig Brug sin halve Hovedlod oc ei nogen stor Gave uden Husbondens Villie oc ei mere, end han ¹giver sit ja til². End klagis derpaa enten af Skolle, Kirke eller fattige, da gjøre Husbonden sin Æed, at hand ei bejaede mere, end som hand vidgaar. Tør hand ei Ed gjøre, da legge ud saa megit, som der krævis.

Kilde til: Hustru . . . ja til, er JLov 1, 39 og 3, 45; til Resten er Kilde i det Væsentlige: JLov 1, 39 jfr. DL 5. 4. 18.

¹ RN: samptycker, hvilket bør med hans Haand at bevises, eller, om hand icke skrifve kand, da med hans Segl och trende tro- faste Vinders Underskrivelse och Forseigling bekreftis. ² P. L. sletter: Hustru . . . ja til.

14. End haver Hustrøen ei Barn vid Husbonde, da maa hun sin halve Hovedlod give til gudelig Brug, oc er det ei i Testamente skrevet, men bevises dog nogenledes^a, da skal Husbonden eller den dødes Arvinger, om de imod sige, verie med Lov¹.

Kilde i det Hele er: JLov 1, 39 og 3, 45 jfr. DL 5. 4. 19.

^a nogenledis] dele et lege: med femb trofaste Vednesbyrd som sagt, da bør det at effterkommis ad exemplum sponsaliorum, alias tres sufficiunt.

¹ RN forbig.: oc er det . . . Lov, og sætter i Stedet: dog at det med Underskrivelse och For-seigling, som før er meldet, sker. P. L. sletter: da skal . . . Lov.

15¹. Bebrever Husbond, som ingen Lifsarvinger haver,

¹ P. L. sletter og RN forbig. § 15.

Hustroen, eller Hustro, som ingen Lifsarvinger haver, Husbonden, at den, som den andens Død overlever, skal nyde, bruge oc beholde den hele fællis Boe oc Formue uskift sin Lifestid oc saa lenge, som den bliver i Enkestand besiddende, da skal samme efterlevende strax vid Samfrænder eller Rættens Middel lade forfatte en rictig Registering paa ald Boens Mideler, Indgiæld oc Udgiæld, dernest betalle self den bortskyldige Giæld oc holde Arvingerne kravisløs derfor, saa oc Boens Middeler vel forestaa, særdelis om der er Jordegods oc Bygninger, at de vel vid Mact oc ved lige holdes, oc Skovene icke forhuggis, oc overalt giøre Arvingerne nøiactig Forvaring med Haand oc Segl, at intet af Jordegodset, som dem kunde tilkomme, enten pantsettis, selgis eller afhændis^a.

Kilde: Retspraksis (Udvalg 1, 245, Samling 1, 576 jfr. 117) og Landets Sædvane (A. Berntsen 3, 375) jfr. DL 5. 4. 20.

^a dog enhuer, som af Kongen er hermed vforment same privilegie forvndt at maa giøre Testament, i alle maader vbeskioren at nyde.

Cap. 5. Om Hæfd.

1. Hvis Gods oc Eiendom nogen haver haft i Haand oc Hæfd i tyve Aar ulast oc ukiert til Tinge, det beholder hand¹ angerløst oc uafvundet, med mindre det bevises, at hand det hafde enten til Pant eller i² Forlening eller i Forsvar^{3a}.

Kilde i det Hele: Reces 1558 § 50 jfr. 5. 5. 1.

^a forsuar] deleatur ut novum et non domini nomine omnia gubernat necessarium, quia alieno i. e. veri et expedit.

¹ RN tilf.: uden nogen anden Ad- ² RN forbig.: i.

³ RN forbig.: eller i Forsvar.

2¹. Mand kand saa vel paa Brug som paa Eiendom fange Hæfd.

Kilde: Retspraksis (Udvalg 4, 199) jfr. DL 5. 5. 2.

¹ RN forbig. § 2.

3. Haver nogen Eiendom i Haand oc havendes Verge¹ oc anden Mand siger den sin at vere, da er den,

¹ RN forbig.: oc havendes Verge.

i Hæfd haver, i hvor faa Aar det er, icke plictig til at føre sin Adkomst til Stede, med mindre^a den, som søger Eiendommen, fører sin Bevisninger frem, hvormed hand Eiendommen vil vinde¹.

Jfr. DL 5. 5. 3.

^a med minder] exceptio inepta, actore enim non probante, reus absolvitur.

¹ I N står tilskrevet i Randen: Løsøres Hæfd skal vere paa 6 Aar.

4¹. Laughæfd bør ingen nyde paa nogen Eiendom, uden hand lovligen beviser, at hand haver lovlig Adkomst derpaa vid Arf, Kiøb, Mageskifter, Gave eller tyve^a Aars Hæfd uden nogens Anke oc Paatalle oc saaledes bekommer den uden Kiere af alle dem, som derudi kunde have noget at sige.

Jfr. Rigens Ret §§ 29, 8 jfr. DL 5. 5. 5.

^a tyfve] idem per idem exponit, tempus absque titulo.
aliud enim est titulus, aliud est

¹ P. L. sletter og RN forbig. § 4.

5. Hvo nogen Eiendom uden Kiere i Brug haft haver, oc den hannem siden frakiendes, da svare ¹hand ei for Afgrøden^a, som, førend hand blef tiltalt, høsted er,

^a Afgrøden] breviter rem absolvo ita: Bonæf. possessor lucratur fructus, at qui dubitat, utrum res sua sit (ut est omnis possessor post litem motam), non est Bonæf. possessor nec fructus lucratur; insuper si ipse sit prædo vel fur, tenetur et de fructibus non perceptis, modo percipi potuerint. Impensæ omnes a bonæf. possessore factæ solvendæ a domino, sed si hic pauper est, tolluntur voluptuariæ. Malæfidei possessori solvuntur impensæ necessariæ, utiles tollit, sed absque rei læsione. Voluptuarias perdit, si prædo vel fur, alias tollit absque rei læsione, nec utiles tollit, si dominus offert quantum his ablatis habiturus sit;

malitiis enim hominum non est indulgendum. Perit res domino, hinc in emptione simul atque de pretio convenit, et apparet, qualis quantaque res sit, tradita licet nondum sit, emtor fit dominus et pretium solvere tenetur nec solutum repetit; hinc in rebus Fungibilibus, i. e. quæ numero, pondere et mensura constant, substantiæ periculum est(!), donec admensæ, adpensæ adnumeratæve sunt, est (!) venditoris, sed Qualitatis periculum, donec degustatæ, nisi per Aversionem emptæ, i en slump, saadan oc saa mange det er, tunc statim emptoris est periculum.

¹ RN: hand ei til videre Afgrøde end hvis hand opberger, efter at

hand blifver til Tinge tiltalt.

med mindre hand Eiendommen, siden Dom gangen er, findes at bruge.

Jfr. Rigens Ret § 10 jfr. DL 5. 5. 4.

Cap. 6. Om Udleg oc Indførseler.

1. ¹Hvad som mand paa Skifte efter død Mand af Arvingerne eller Rettens Betiente eller i Godsens Opbydelse eller naar Arf oc Gield fragaaes af Commissarier eller Rettens Betiente til Udleg bekommer, være sig Løsøre eller Jordegods, det beholder mand til Eiendom^a uden videre Dom derpaa².

Jfr. Rigens RD 1621 § 52 jfr. DL 5. 6. 1.

^a eyendomb] add. dersom icke derpaa haffuer.
anden ældre oc bedre adkomst

¹ RN: Hvad nogen paa.

² RN tilf.: med mindre lovligere Adkomst derpaa fremvisis.

2. Haver nogen vid Ridemænds¹ Indførsel² nogid Jordegods bekommid, oc Eiermanden icke inden Aar oc Dag det indløser, ³da maa hand tage Eiendoms Dom derpaa til Landstinget eller oc til Stadfestelse indstefne Indførselen til høieste Ret, ⁴oc førend det er sked, maa hand det ei afhænde, men siden beholder hand det saa frit, som sit egit Arvegods. End vorder Ridemændene strax af Eiermanden stefnit for deris Tov, da maa hand ei Godset bortskøde, førend Dom til høieste Ret ganget er, om Godset hannem med Rette tilkommer eller icke.

Til 1. Punktum jfr. Rigens RD 1621 § 52; Reces 1643 2. 15. 7 jfr. DL 5. 6. 2. Kilden til: End vorder . . . icke, er Rigens RD 1621 § 52 jfr. DL 5. 6. 3.

¹ R: Ridemænd.

angerløs; vil hand och til . . .

² R tilf.: udi.

⁴ RN: stande det ham frit for.

³ RN: da beholder hand det och

Men vorder Ridemændene.

3. Løser Eiermanden Godset inden forskreven Tid, da skal hannem, som Indførselen bekommet haver, gaat-

gjøris den bevislig fornøden oc nyttig^a Forbedring, som [hand]¹ imidlertid paa Godset gjort haver.

Kilde i det Hele: Frdg. 1664 19. Juli jfr. DL 5. 6. 4.

^a fornøden oc nyttig] imo et voluptariae impensae v. p. 589² add. constit. 1664 d. 19. Julii.

¹ Således Teksten i N og R. ² Ovenfor Kap. 5 § 5.

4. Den, som Kiøbstedjord, Huse eller Gaarde vid lovlig¹ Indførsel² bekommid haver, maa strax indstefne den for Borgemester oc Raad til Stadfestelse oc til Eiendoms Doms Erlangelse, oc naar den erlanget er, maa hand gjøre sig den saa nyttig, som hand best vid oc kand, med mindre de hannem vid høiere Ret frakiendes.

Jfr. DL 5. 6. 5.

¹ R forbig.: lovlig. ² RN: Udleg.

5. Men hvis rørendis Gods oc Løsøre, nogen vid Nam oc Vurdering bekommid haver, det beholder hand uden videre Dom oc Stadfestelse, dersom Eiermanden¹ icke strax paa Stedet indløser, med mindre Namsdommen til høiere Ret indstefnis oc underkiendes. Dog hvis Udleg Herrids- eller Birkefogd paa Landsbyerne vid Vurderingsmænd i Vare, dersom den sagsøgte icke haver rede Penge at betalle med, for sin Umage bekommer, det skal Eiermanden inden trei Ugger at løse tilbydes. Sker det icke, da beholder Fogden det, som udlagt er, for sit Værd, oc betaller det øfrige, som billigt er.

Kilde til: Dog hvis . . . billigt er, er Frdg. 1649 9. Septbr. § 13 jfr. DL 5. 6. 6.

¹ R og Teksten i N tilf.: det.

6. Haver nogen sig i en afgangnes¹ Gods, som ei hafde Arvinger, eller efter hvilken Arf oc Gield ei er vedgaaen, ladet indføre, oc nogen rette Arvinger, som Arven vidgaar, lader sig finde derefter inden Aar oc Dag, efter Arven falden er, da vere samme Arvinger Arven megtig, naar den, som sig haver ladet indføre, er tilfredsstillt oc

¹ RN: afdødes.

fornøied, saa vit hannem efter Indførselen oc med Rette tilkommer, imidlertid nyder hand, som indført er, Godset, oc hvis deraf gaar, for Skadegield.

Kilde: Rigens RD 1621 § 15 jfr. DL 5. 6. 7.

7. Haver nogen sig ladet indføre i Gods, som en anden tilforne lovligen er indført udi, da maa hand udløse den, der først indført¹, inden half Aar, dog saa at hand for ald sin billig Anfordring, Kost oc Tæring nøiactig bliver tilfredsstillet. End begiærer den, som først er indført, at beholde Gotset, da maa hand den, som sidst indført er, for saa vit hannem i Godset kand med Rette tilkomme, fornøie oc udløse^a.

Kilde: Rigens RD 1621 § 53 jfr. DL 5. 6. 8.

^a add. p. 604 et 605².

¹ RN tilf.: er.

² Nedenfor Kap. 8.

8. Tager nogen Nam eller Indførsel i anden Mands Goeds, som kunde findes i Skyldenerens Boe, saa som Fæ, der kunde være indsat til Foring, eller nogen Vare, Metal, Træ, Silke, Ulden, Linnet eller deslige, der kunde verrit Handverksfolk antvordet til at forarbeide, oc Eiermanden beviser det sit at vere, da bør den, som gjør Udleggit, oc den, som annammer det, forskafe Eiermanden det igien skadesløs.

Jfr. DL 5. 6. 9.

Cap. 7. Om Pant.

1. Haandfaaet Pant skal den, som det tager, giemme som sit egit Gods. End kommer der Ild i hans Hus, oc opbrænder det, eller Tiuf stiel det bort eller vid anden ulyckelig Tilfald forkommer tillige med hans egit, da kand Panted ei af ham¹ krævis, ² oc hand mister det, som det var sat i Pant for.

Jfr. JLov 2, 114, Gl. Slesvigske Byret §§ 43, 46 jfr. DL 5. 7. 1.

¹ RN: Skyldeneren.

² RN: men Creditor mister det, hand derpaa udlaant haver.

2. Løser den pantsettende icke Pantet til den Tid, som hand self har forskrefvet sig til, eller udebliver med Renten, da skal den panthavende tilbyde^a hannem, at hand tager en paa sin Sidde, oc hand self tager en anden til at vurdere Pantet, oc hvis det kand beløbe høiere, end som det er pantsat for, med Rente oc Skadegield, det skal den panthavende strax ligge fra sig til den pantsettende oc saa beholde Pantet upaaankit¹.

Jfr. NLov 7, 20 og Retspraksis (Udvalg 1, 301) jfr. DL 5.7.2.

^a tilbyde] hoc quidem æquum, si vellet debitor vel si sub poena amissionis statim cogeretur, sed praxis est per multas ambages quatuor scilicet citationes etc. v. Rec. Chr. 4. p. 276 [2: 2. 15. 11]. Nos tres in Revisione ita mutavimus²: Panthaffuende³ om det icke strax i mindelighed kand forenis, indstefne hanom til Tinge. Retter hand da icke strax for sig, da skal samme tingdag vdfnefnis kyndige mend, som det skal til neste tingdag vordere;

staar det da den Panthaffuende an for samme Vordering at beholde, oc den Pantsettende det icke inden 3 Vger løser, da maa hand det i betaling anamme, saa vit tilstrecke kand; en er der tiloffuers, da legge det øfrige fra sig. End staar det ham icke an at beholde⁴, da Pantet at selgis ved offuentlig auction eller offentlig til tinge til den mestbydende oc Pengene Creditori saa vit ham tilkomer at lefueris.

¹ P. L. og RN sletter: tilbyder skrevet i RN.

hannem... upaaankit, se Note a. ³ RN forbig.: Panthaffuende.

² Det følgende Stykke findes til- ⁴ RN tilf.: det.

3. Haandfaaed Pant maa ingen til anden overdrage for en høiere Sum, end som hand det self til Pant anammed haver, oc naar den pantsettende betaler Hovedstoelen, som det er udsat for, med sin tilbørlig Rente skadesløs, da bør Pantet hannem igien¹ leveris af den, som det er overdragen til, oc hand søge sin Skades Op- retning hos den, som det til hannem overdrog.

Kilde til Beg.: NLov 7, 20; til Resten jfr. Fragm. 40 § 2 Digest 13, 7 jfr. DL 5.7.4.

¹ RN tilf.: at.

4. Kommer der Ild i pantsat Hus, eller andet ¹icke haandfaaed Pant kommer til Ulycke, da er det pant-

¹ RN: urørligt Pant.

settendes Skade, oc hand er plictig til dog alligevel at betale den panthavende¹.

Jfr. DL 5. 7. 5.

¹ *I N står i Randen tilskrevet: herudi differerer Comiss.*

5. Pantsettis Hus, Jord eller Grund, da skal Pantebrevet læses oc paaskrives til Tinge lige som tilforne er sagt om Skøder, oc da gaar saadant Pantrettighed for alle Pant, Gaver, Skøder, Udlegger, Indførseler, Bøder, som, siden Pantebrevet til Tinge er læst, ere giorte eller forfaldne, oc den panthavende gaar for alle Creditorer oc skal først udløsis efter sit Pantebrefs Lydelse.

Kilde til Dels: Reces 1643 2. 15. 11 jfr. 9, jfr. DL 5. 7. 7.

6. Holder den pantsettende icke sin Forskrivning med Rentens Erleggelse i rette Tide eller med Hovedstolens Betalning efter lovlig Opsigelse, da maa den panthavende, omendskønt Panted siden til en anden til brugelig Pant er opdragen, træde til sit Pant oc annamme det uden videre Proces^a eller Indførsel. Begiær hand oc Mænd, som sig det skulle levere, da skal hannem nefnis af Tinget uden Ophold tvende gode Mænd af Adel eller anden Stand¹. Giøres der paa Annammelsen ulovlig Forhindring, da mister dog den panthavende icke sin Rettighed.

Kilde til Dels: Reces 1643 2. 15. 11 og 9 jfr. DL 5. 7. 8.

^a Process] dog bør herretzfogden, huor gotzetligger, vere creditoren følgagtig til huer bonde i sær oc tilholde hanom effter den Dag ingen vden den Panthaffuende eller hans fuldmegtige at suare oc derpaa strax giøre haand-

streckning i tu Vednesbyrds oververelse, siden effter loulig kald til debitoren tagis saadan forretning beschreffuen i et Tingsvidne; hocque tam ad minuendos sumptus quam ad evitandas rixas et res ut cito expediatur sufficit.

¹ *RN forbig.:* af Adel . . . Stand.

7. Tager nogen sit Pant til Brugelighed, oc hand deraf mere aarligen erøfrer^{a1} end som den billig Rente af hans Hovedstoel oc Tyngge, som paa Panted henger,

^a erøfrer] opbærger Danice.

¹ *RN:* opberger.

oc dets Vidligeholdelse beløber sig, da bør hand det øfrige¹ afskrive paa Hovedstoelen, men hvis hand sin Rente oc Bekostning af Godset ei aarligen kand bekomme, da bør den pantsettende at giøre ham Fyldest derfor, naar hand indløser Panted, eller den panthavende tager det til Eiendom.

Jfr. DL 5. 7. 9.

¹ RN tilf.: at.

8. Saadan Pantrettighed maa den panthavende til en anden overdrage eller pantsette, men icke selge eller skøde, førend hand Dom til Eiendom derpaa bekommid haver af Borgemester oc Raad, om det er Kiøbstedgods, oc af Landsdommerne, om det er Landgoeds¹. Oc skal den panthavende, naar hand vil hænde Dom paa Panted for Eiendom, til Tinge tilbyde Eieren det at indløse inden to Monneder^a. Naar de to Monneder ere forløbne, da opkrævis til Landsting, om det er Adelsgods², eller til Herrits-, Birke- eller Byting, om det³ Borger- eller Bunde-eie er⁴, Mænd, som det⁵ taxere skulle. Løser Eieren ei Pantid inden andet Maannelsdag, efter at det er taxerit⁶, da dømmis det til Eiendom, oc dend panthavende tage sin resterende Rettighed samt anvente Bekostning forud efter den pantsettendes Forskrifning oc levere Resten eller dens Værd, hvilket hannem lyster, til Eiermanden eller nedsette den til Tinge, om Eiermanden eller den, som dertil er berettigid, ei den vil annamme, oc skal den pant-havende alleniste tage Fyldest af Panted for sin Fordring

^a hæc de immobilibus, de Mobilibus v. p. 595⁷.

¹ RN forbig.: af Borgemester ... Landgoeds.   ⁵ RN tilf.: efter kongelig Taxt bese och.

² RN: frit Jordegods.

⁶ N forbig.: Løser Eieren ... taxerit.

³ RN tilf.: er.

⁷ Ovenfor §§ 1—2.

⁴ RN forbig.: er.

efter gode Mænds Sigelse, hvorledes oc Pantebrevet formelder¹.

Til Beg. jfr. Reces 1643 2. 15. 11; Kilde til: Oc skal den . . . annamme, er Reces 1643 2. 15. 11; til Resten: Reces 1643 2. 15. 9 i Sl. jfr. DL 5. 7. 10 og 11.

¹ *N forbig.:* oc skal den . . . formelder. *I N står i Randen:* dog skal det tildømte Pant staa den Pantsettende til Løsen et $\frac{1}{2}$ Aar, efter Dom er gangen. *Kilde: Retspraksis (Matzen: Danske Panterets Historie S. 416) jfr. DL 5. 7. 12.*

9. Tager den panthavende sit Pant til virkelig Brug, oc det siden kommer af hans Hæfd, oc anden Mand bekommer det oc det i tyve Aars rolig Hæfd beholder uden Klage til Tinge, oc ei bevises, at det er enten Laan eller Leie, da kand det Pantebref, som den panthavende kunde have endda i sin Verge, ei vere af nogen Kraft.

Jfr. DL 5. 7. 13.

10. Haver der flere Pant i et Goeds eller Hus, da maa den første panthafvende udløse de andre, men vil hand icke, da maa de, der ere efter hannem, hannem¹ udløse, saa at hand nøiactigen oc billigen for sin Fordring bliver betalt.

Kilde: Retspraksis (Matzen: Danske Panterets Hist. S. 428) jfr. DL 5. 7. 14.

¹ *R forbig.:* hannem.

11. Setter nogen Mand en anden det til Pant, som hand icke self er Eiermand til, da maa hand derfor taltles paa sine trei Mark oc oprette Sagsøgeren derforuden sin Skade.

Kilde: Retspraksis (Udvalg 4, 218—19) jfr. DL 5. 7. 15.

12. Haver nogen sat Pant for Penge oc derforuden forpligtid sig til at lide Indmaaning, da staa det i Creditorens Villie at udvelge, hvilket hand vil, enten at beholde Pantet efter Loven eller søge sin Skyldener med Indmaaning efter Forskrivelsen.

Jfr. DL 5. 7. 16.

Cap. [8]. Om Laan och Leie¹.

1. Laan maa ei fortages, ²oc det skal lydesløs hiemkomme oc lige saa gaat, som mand det annammede, vere sig Fæ, Klæde, Vaaben eller andet Gods. End forkommer det, saa at det icke kand igien skafes, da bør dets Værd nøiagtig betallis.

Kilde til: Laan maa . . . hiemkomme, er *7Lov 2, 114 og 3, 54 jfr. Sk.Lov § 221; til Resten er Kilde i det Hele: ESLov 3, 43 jfr. DL 5. 8. 1.*

¹ *N tilf.:* och betroet Gods.

² *RN:* men skal.

2. Men omkommer den, som laante¹, tilligge med Laanet, da betallis det ei igien, ti den bør ei Laan at føre igien, som icke kunde frelse sit egit Lif^a.

Kilde i det Hele: NLov 6, 37 jfr. DL 5. 8. 2.

^a egit lif] ratio speciosa, sed contra regulam: Laan bør lackeløs at hiemkomme, et nisi commodato dedisset, domi absque periculo mansisset Loub. 3 c. 54, Loub. 2 c. 114; et in contractibus solius accipientis commodo initis, præstatur etiam levissima culpa; si

utriusque commodo, ut in locatione, levis culpa, sin solius dantis ut in deposito dolus tantum, seu quod in contractibus idem est culpa lata, cui opponitur exactissima diligentia. Vim majorem et casum fortuitum nemo præstat nisi fur vel prædo.

¹ *RN:* fik til Laans.

3. Udlaaner eller leier mand nogit til anden ¹oc icke tager Bref derpaa eller haver Vidnisbiurd dertil, oc den, som det til Laans bekom, vil det fragaa, sictes hand til Tinge af den, som det udlaante, da bør hand verie det med Lov^a. End falder hand af Loven, da ligge ud det, som krevis. Giør hand det icke, men lader Dom gaa ofver sig, da ligge ud det, som krevis oc bøde sine tre Mark til Bonden oc trei Mark til Kongen. Det samme

^a ita olim Loub. 3 c. 54, sed rectius ut Rec. Chr. 4 p. 212 [2:

2. 6. 20] ex arbitrio judicis.

¹ *RN:* da bør derpaa (*R tilf.:* at) tages Bref eller Bevis. Vil den, som det til Laans bekom, fragaa (*R:* Vil den det fragaa,

som til Laans bekom), och det ham siden ofverbevisis, da legge ud det, som krævis och derfor uden bøde sine . . .

er oc, om mand haver faaed anden Mand nogit i Giemme oc Forvaring.

Jfr. DL 5. 8. 3 og 4.

4^a. Laaner eller leier mand den, som lovfæld eller Nams Dom overgangen er, Fæ eller ¹andre Koste, at hand fanger saa Hæfd derpaa, at mand venter, at det er hans eget, oc det bliver ² ved Nam hos ³ hannem udtaget⁴, da kand den, som det udlaante⁵, ei tiltalle⁶ den, som det vid Nam udtog, men skal blive vid den, som det fik til Laans⁷.

Kilde i det Hele: JLov 2, 70 jfr. DL 5. 8. 5.

^a Loub. 2 c. 70.

¹ RN: andre Løsøre, och hand det	⁴ RN: frataget.
saa lenge beholder, at det er	⁵ RN tilf.: eller bortleiede.
venteligt, at det er hans . . .	⁶ R: talle til.
² RN: vorder.	⁷ RN tilf.: eller Leie.
³ RN forbig.: hos.	

5. Men haver nogen til Laans eller Leie noget bekommet (oc det med Vidnisbyrd bevises kand), førend hannem Dom overgik, oc det ved Nam udtagis, da maa den, som det udlaante eller bortleiede, søge baade dem, som det udlagde, oc dem, som det annammede, oc de ere plictige til at skafe hannem sit igien skadesløs.

Jfr. DL 5. 8. 6.

6. Laaner eller leier mand nogens Hest ¹oc rider eller far lenger med den, end som imellem Eiermanden oc den, der laante eller leiede, aftalled vaar, ²da bøde hand for hver Bymark, hand overfoer, saa megit som for en Mil gives efter Kongens Forordning^a, oc skafe Hesten saa god igien, som hand den annammede.

Kilde: JLov 3, 54 jfr. DL 5. 8. 7.

^a Kongens forordning] lege landslowen.

¹ RN: ok fører eller rider den	til Rette for al hvis (R: hans)
lenger bort end som . . .	Skade, Tidsspilde och For-
² RN: da stande hand Eiermanden	sømmelse ok derforuden skaffe...

7. Laaner eller leier mand nogens Hest, oc Eier-

manden enten self eller hans Tienere, som hand Hesten betroed haver, fører Hesten, oc Hesten¹ enten omkommer eller² forderfvis eller slet bortkommer, da gielde hand icke derfor, som Hesten laante eller³ leiede, med mindre hand imod deris⁴ Villie, som førte Hesten, den forlæssede eller dref den over sin Efne. ⁵Beskyldes hand for saadan Gierning, da verie sig med sin Æed eller betalle Skaden.

Hertil benyttet: ESLov 3, 45 jfr. DL 5. 8. 8.

¹ RN: den.

⁴ R og Teksten i N har: dens.

² RN forbig.: eller.

⁵ RN: Men er det Laan, da bør det lackisløst hiemkomme.

³ RN forbig.: laante eller.

8. Gjør nogen Fremlaan, selger eller pantsetter det, som hand self til Laans becommid haver, da maa den, som det udlaant haver, søge sit igien hos hvilken hand vil, enten den, som det til Laans bekom, eller den, som det findes hos.

Kilde i det Hele: N Lov 7, 19 og Retspraksis (Udvalg 4, 216) jfr. DL 5. 8. 12.

9. Annammer nogen anden Mands Gods i Forvaring oc til at¹ giemme, da bør hand det at giemme som sit egit Goeds. End kommer der Ild i hans Hus, oc opbrender det², eller det af anden Ulycke forkommer tillige med hans egit Goeds, da vere hand angerløs. End vorder hans egit Gods bevarit³, da gielde hand igien det, som hand⁴ annammid hafde.

Kilde i det Hele: f Lov 2, 114 jfr. Sk. Lov § 223, ESLov 3, 44—45 jfr. DL 5. 8. 14.

¹ RN forbig.: at.

³ RN tilf.: och det bevisis, at hand hafde haft Tid och Leilighed det med at frelse.

² R og Teksten i N tilf.: eller Tyve bortstjæler det.

⁴ RN tilf.: i Forvaring.

10¹. Hvilket Hus mand leier, det er hans egit, indtil Leiermaal² er udde, oc Leie gaar for Eie, til Fardag

¹ R forbig. § 10.

² N: Leie.

er udde, omendskønt Eiermanden selger Huset til anden^a.

Kilde til: Hvilket . . . Leiermaal er udde, er *JLov* 2, 32, med *Resten jfr. Retspraksis (Samling 2, 362) jfr. DL 5. 8. 13.*

^a adde thi den første contract for- schiedene personer giort.
hinderer den anden med for-

II. Leier mand anden enten Heste eller Stude til Pløining eller Kiør oc Faar til Malkning, da maa mand ei ubillig^a Leie tage deraf, med mindre hand vil have forbrut dem, Halvdelen til Husbonden oc Halvdelen til den, der paaklager. Den, som til Leie saadan Fænit annammer, skal stande til Rette for det, om det bliver borte, undtagen det ved Fiendes Mact borttagis eller ihiel slaaes af Torden eller af Træ, som af Storm blæses paa det, eller¹ dør af brad Død, Lungsot eller Blodsot, Alder eller² Kalf, Føl, Lam^b. Dør Fænedet eller forargis for hans Forømmelse, som det i Leie hafde, da betalle hans dets Værd.

Til: Leier mand . . . paaklager, *jfr. DL 5. 8. 9; Kilde til:* Den, som til . . . dets Værd, er *NLov 7, 14 jfr. DL 5. 8. 10—11.*

^a vbillig] unde hoc æstimandum? ^b uno verbo: Vold oc hendelse
nihil tale in jure, sed pendet ex kand ingen suare til.
conventione contrahentium.

¹ *R og Teksten i N tilf.:* det.

² *P. L. tilf.:* af.

Cap. 9. Om Hittegoods.

I. Hitter mand nogen¹ Koste², da skal hand³ dem⁴ til⁵ Kirkestefne oc paa⁶ Tinge oplyse⁷ oc sige⁸, hvad hand hitte, oc den, som efterliuser⁹, skal sige Kiendetegn oc Merke derpaa. ¹⁰Lyser^a mand icke op det, mand hitte, da bliver hand¹¹ Tiuf derfor.

Kilde: *JLov 2, 112 jfr. DL 5. 9. 1 og 2.*

^a lyser] add. til første Kirckestefne oc tingdag Loub. 2 c. 112.

¹ *RN:* noget.

⁷ *RN:* oplyses.

² *RN forbig.:* Koste.

⁸ *RN:* den, det fant, skal sige.

³ *RN forbig.:* hand.

⁹ *RN:* sig det vedkiender.

⁴ *RN:* det.

¹⁰ *RN:* Sker icke saadan Liusning, da . . .

⁵ *RN tilf.:* første.

¹¹ *RN tilf.:* det fandt.

⁶ *RN forbig.:* paa.

2. Guld oc Sølf, som findes enten i Høie eller efter Ploven eller anden Steds, oc ingen kiender sig ved oc¹ kaldes Dannefæ, det hør Kongen self til oc ingen anden.

Kilde: JLov 2, 113 og ESLov 3, 69 jfr. DL 5. 9. 3.

¹ RN: som.

3. Den, som hitter Driftefæ, skal i lige Maader oplyse det vid Alder, Lød oc Merke til Kirkestefne oc paa Tinge i det Herrit, som hand det hitte oc ei føre det af Herridet. Er hand udenherrids Mand, da skal hand antvorde det til en Mand i Herredet boesat oc¹ lade det oplyse. Paa trei Ting skal det oplyses, hvad det er, oc paa it Landsting. Kommer da ei Eiermanden, da maa den, som hitte, føre det til sit oc beholde det Aar oc Dag, dog at hand lader vurdere først, hvad det kand vere værd. Kommer ei Eiermanden inden Aar oc Dag, da beholder den, der hitte, det fremdelis som sit egit. Kommer Eiermanden inden Aar oc Dag oc beviser, at det er hans, da skal det vere ham følgactig oc betalle Hitteløn oc Foerløn oc Omkostning. Forkommer det, imen det er hos den, som hitte, uden hans Forsømmelse, da vere hand angerløs.

Kilde til: Den, som hitter . . . som sit egit, er ESLov 3, 54—55 jfr. DL 5. 9. 4.

¹ R og Teksten i N: oc hand; RN tilf. derefter: skal.

4¹. End bruger den, som hitte, Kvæget, førend hand oplyser det, da for hver Gang hand sadler eller siller Hest, bøde it Kvintin Sølf, indtil vorder trei Lod Sølf. Er det Oxe eller Koe, da bødes samme Bøder for hver Gang, der leggis Aag paa Oxen eller Koen malkis. End fører hand dem af Herredet, førend de opliust oc vurderit er, bøde trei Lod Sølfe; saasom der bødes herfor til Bunden, saa bødes der oc til Husbonden.

Kilde i det Hele: ESLov 3, 55 jfr. DL 5. 9. 5.

¹ P. L. sletter og RN forbig. § 4.

5. Hitter mand Bier i Skov eller Mark eller paa

Kierkegaard, oc ingen følger dennem, da hør de hannem¹ til, ti saasnart som² Bier flyer af Eiermandens Øiesiun, da maa hand³ tage dem, som dem først finder, ⁴dog hannem skadesløs, som tilkommer Stedet, hvor Bierne tagis.

Kilde: JLov 3, 40 jfr. DL 5. 9. 6.

¹ RN: den, dennem hitte; P. L.: Hitteren.

Hitteren.

² R forbig.: som.

³ RN: den.
⁴ RN: dog uden hans Skade, som Stedet tilkommer, hvor . . .

6¹. Vrag, som kommer til Lands oc ingen Mand følger eller i lovlig Tid kommer efter, vere sig Skib eller Gods, det hør Kongen til, dog nyder Adelen^a af Kongens Naade, hvis Vrag for deris egen Grund strander, dog at² dermed efter Loven forholdes, saafremt de icke saadan Benaading vil hafve forbrut.

Kilde: Adelen Privil. 1661 24. Juni § 18.

^a Adelen] an etiam qui alias nobilium privilegiis gaudeant?

¹ N forbig. § 6; i Randen står: ² R forbig.: at.

Hørertil Søretten; § en findes i R.

7¹. Findes Vrag i obenbare Søe uden for alle Lande, oc ingen Folk hos findes, som det tilhører, da beholder den, som slig Vrag bierger, Halfdelen, oc Kongen bør Halfdelen, uden saa er at rette Eiermand kommer derefter inden Aar oc Dag^a.

Kilde: Søret 1561 § 73 jfr. DL 4. 4. 5.

^a dag] add. p. 372².

¹ N forbig. § 7, som dog findes i R. ² Ovfr. 3. Bog 20. Kap. § 4.

8^a. Hval oc¹ Lyft oc Stør oc alle store Fiske, som en Mand ei bære kand, hør Kongen til, om de findes, oc skal den, som dem finder, strax give Kongens Befalningsmand det til Kiende oc have Betalning for sin Umage, saa som den, der² haver verrit³ gaaendes eller riddendes eller aggendes eller var der med Bod tilkommen. Tager

^a vid. Loub. 3 c. 62.

¹ RN forbig.: oc.

² R og Teksten i N forbig.: der.

³ R og Teksten i N tilf.: enten hand haver veret.

nogen deraf uden Befalningsmandens Forlof, bøde sine tre Mark.

Kilde i det Hele: JLov 3, 62 jfr. ESLov 3, 62.

Cap. 10. Om Jordeiendom oc fællids Jagt oc Fiskeri.

1. Med Vidisser^a kand mand Goeds forsvare, men ei vinde Gods¹. Ingen maa paa anden Mands Jord uden hans Villie Hus eller nogen² Biugning sette eller grave eller lade Vand flyde.

Kilde til: Med . . . vinde Gods, er Retspraksis (Udvalg 3, 92, Samling 1, 268) jfr. DL 5. 10. 2; til: Ingen . . . flyde, er JLov 1, 57 jfr. DL 5. 10. 49.

^a Unde illi hoc arcanum et quæ differentiae ratio?

¹ RN forbig.: Med . . . Gods.   ² R forbig.: nogen.

2. Naar flere ere lodtagne end¹ vid Arf, Udleg eller Indførsel i en Jord eller Gaard, da nyder hver af dem Herligheden deraf, saasom hand derudi er lodtagen i Afgift oc Landgilde. Den, som størst Lod haver i Jorden eller Gaarden, fester den bort oc giver hver af Lodseierne, som dem tilkommer, af hvis til Feste gives.

Jfr. DL 5. 10. 4.

¹ P. L. (samt RN) tilf.: en; R og Teksten i N tilf. desuden: enten.

3. Gaarde, Grunde oc Jorder, som der gaar Jordskyld af, arfver Arving efter Arving¹ uden nogen Feste eller Stedsmaal deraf at give, dog Jordskylden uforkrenket, men skulle de selges til andre, da skulle de Jorddrotten først tilbydes, oc hvis hand icke vil købe eller give saa megit, som en anden byder, da maa de selgis til hvem, der købe vil, dog at ingen Skøde til Tinge derpaa gives, førend Jorddrotten bliver forsikret om Jordskylden.

Kilde: Landets Sædvane (Weylles Glossarium S. 419) jfr. DL 5. 10. 5.

¹ R og Teksten i N: anden.

4. Hvo, som vil dele om Eiendom, hand skal forfølge sin Sag til Herrids¹ eller Birketing oc Landsting oc

¹ P. L. tilf.: Bye.

den høieste Ret oc vinde først Grunden oc Eiendommen, førend hand bruger Sandemænd.

Kilde: Reces 1558 § 27 jfr. Håndf. 1559 § 42, 1648 § 42 jfr. DL 5. 10. 1.

5. Boer nogen uden Rigit, som Gods haver i Rigit, oc der kommer Trætte paa, da skal hand have sin fuldmectig Befalningsmand¹ i Rigit, som maa oc skal svare til ald Tiltalle oc Giensvar, naar hand bliver lovlig stefnet, ³ hvad som² Gods anrørendis er, oc derom lide oc undgjelde Dom efter Landsloven, saafremt at den, som paa-taler, icke skal tilkiendes⁴ Hæfd paa Jorden.

Kilde: N Lov 6, 24 jfr. DL 5. 10. 3.

¹ RN forbig.: Befalningsmand.

³ RN: saa vit Godset angaar.

² P. L.: same.

⁴ R og Teksten i N: tildømmis.

6^a. Dog skulle de, som boe udi en By oc have kiøbt i en anden By, kalde paa deris Kiøb paa Vedermaalsting, det er it Ting, førend der vorder soerit om, oc lovligen bevise deris Kiøb, om det er merket med Sten eller Grøft. End kalder de ei i Tide paa deris Kiøb, oc det lovligen beviser, som sagt er, da haver de ingen Mact siden derpaa at tale.

Kilde: J Lov 2, 21 jfr. DL 5. 10. 7.

^a Loub. 2 c. 21 in med.

7^a. Naar nogen Mand¹ klager paa Markeskiel², som ei er Minde til, ei heller findes Sandemændsbref at tilforn er giort oc soerit Markeskiel, oc ei heller findes Sten eller Stabel, da skulde Sandemænd dertil brugis, men er der nogen Minde til, at der haver været tilforne omsoeret, oc nogen Mand af dem lever, som soeret haver³, da maa der ei mere omsvergis.

Kilde: Reces 1558 § 27, J Lov 2, 21 jfr. DL 5. 10. 8.

^a Rec. Chr. 3. art. 27.

¹ RN forbig.: Mand.

³ R forbig.: som . . . haver.

² RN og P. L. sletter herefter: sværis.

8. Hvor Sandemænd haver soeret Skel en Gang^a,

^a vid. pag. 82 et seqq. [3: 1. Bog 18. Kap.].

oc Stenene siden ere blefne optagen, der skulle Sandemænd dog icke med Ed sette Sten, naar de paaeskis til Tinge.

Jfr. DL 5. 10. 9.

9¹. Sten, som indførís oc settis i Grib oc icke indførís vid Sandemænd, den bør igien optagis.

Jfr. DL 5. 10. 10.

¹ P. L. sletter og RN forbigår § 9.

10. Ingen skal forbydes at kalde Eiendom, Skov eller Mark til Rebs, i hvem oc derudi Lod oc Del haver.

Kilde: *Reces 1558 § 28 jfr. Håndf. 1559 § 33, 1648 § 33 jfr. DL 5. 10. 11.*

11. Tager alle Eiere vid Reb paa Tinge, da maa en Mand eller tov det siden ei formene, oc naar Reb mældes, da skal hver Mand opgive sin Hæfd i ald Marken uden det¹ Ørnum, Stuf eller sær Kiøb.

Kilde: *JLov 1, 50 og 1, 55 jfr. DL 5. 10. 12.*

¹ N tilf.: er; R forbig.: det.

12^a. Er Ørnum eller en Del Jord paa Marken, da skal den vere af Alders Tid oc særmerket med Sten eller Stabel eller med Gryft, oc da rebes den ei, fordi den er den gandske By fragangen, men er den ei merket, som sagt er, da ganger den under Reb, i hvor gammel Hæfd mand paa den kand have.

Kilde i det Hele: *JLov 1, 46 jfr. DL 5. 10. 13.*

^a Loub. 1 c. 46.

13. Den Mand, som siger sig at have mindre af Jord, som kaldes Boel, end hannem bør, hand kommer det hele Boel til Rebs, end skil Boel vid andet, da kommer den, derpaa kærer, den gandske Mark til Rebs^a.

Kilde: *JLov 1, 45 jfr. DL 5. 10. 14.*

^a ita est Loub. 1 c. 45 sed clarius res ita exponatur: haffuer nogen mand mindre Boel eller fald iord end sin Reensbroder, da gaar Reeb offuer de tuendis iord alene;

end Skorter eller feiler hand ved alle boel eller bye, da kommer hand ald marck eller Vang til reeb add. process. Troll. c. 13 et 14.

14¹. Naar Mark rebes^a, da maa der ei [giøris]² flere Gaards Eie enten i Fierding, Boel eller Ottinger, end som der af Alders Tid veret haver.

Jfr. DL 5. 10. 15 i Beg.

^a Vid. pag. 82 et seqq. [3: 1. Bog 18. Kap. oufr.].

¹ RN sletter § 14 og sætter i Stedet: Hvor endelig rebis skal, da hvor Fierding findis paa Mark, skal rebis efter Fierding, och hvor Boel er, skal rebis efter Boel, och hvor Otting er, efter Otting, saa och efter Tolfting, Fierding heller Kvarter, och hvor Gribsjord findis, som tilforn icke hafver vaaret lagt i Boel, Fierding, Otting, heller Mark Sølf's Jord, da rebis efter gammel Landgilde heller Skyld.

² Således Teksten i N; P. L. tilf. i P: vere.

15. Falder nogen Mands Reb under anden Mands Biugning, oc hand vil ei borttage sin Biugning, som bygt haver, da haver den anden Mact til at tage af hans ubygde Jord paa Marken, hvor hand vil, Reb for Reb.

Kilde: FLov 1, 55 jfr. DL 5. 10. 16.

16. Vil nogen have Skov til Rebs, oc det lovligen bevises, at hand ilde haver forhugget den Lod, som hand i Verie haver, da skal hannem ei Reb tilstædis, førend hand den igien opfried^a haver, saa den kand vere saa god som de andres, der hand vil have Reb paa.

Jfr. DL 5. 10. 18.

^a opfried] æquum esset, sed ita vix admitteretur divisio, dum idem viveret.

17. Den Skov, som lovligt skift er, den bør ei mere at skiftes, end dog Marken gaar under Reb, uden det sker med alle Eieris Minde. Dog dersom nogen af de gjorde Skovsloder vid Arf, Kiøb, Mageskifte, Indførsel eller i anden lovlig Maader falder siden paa flere Lods-eiere end en, da maa den Lod skiftes, at enhver kand vide sin Del.

Kilde til: Den Skov . . . Reb, er Tors Artikler § 7 jfr. DL 5. 10. 19.

18. Mødis Mands Skov oc anden Mands Mark, da bør den, der Skov eier, saa langt som Grenene luder oc Roden rinder, uden det er Alminding, som ingen ved sin

sær Lod udi; der eier Kongen Jorden oc Bunden Skoven.

Kilde: JLov 1, 53 jfr. DL 5. 10. 20.

19. Afhænder nogen Eiermand sin Skov, som til Svinsolden er anslagen, eller den hannem ved Indførsel eller i andre Maader frakommer, oc andre have af Alders Tid haft i Skoven deris Græsgang, Giersel eller Engbond, som ligger til deris Gaarde, da beholde de deris Rettighed, som de af Alders Tid haft haver, oc den, som Skoven eier, kand ei videre sig tilegne end Træerne oc Grunden, saa vit som Grenene¹ luder oc Roden rinder.

Jfr. DL 5. 10. 21.

¹ R: Træerne.

20. Setter nogen Svin ind i anden Mands Skov, naar Olden er, oc de icke ere brente med tilbørlige Merke, da maa de optagis af Skovens Eiere, oc hvem dem optager, beholder dem angerløs.

Jfr. DL 5. 10. 22.

21. Af fællids Vong, fælles Fædrift, Græsgang oc Vandgang maa ei nogid af nogen sær indhegnis.

22. Hvor Fællig findes, der skal ingen bruge Fællig udi Skov, Mark, Fægang eller Fiskevand med Fiskeri, Oldensvin, Skovhug eller anden Brugelse ydermere, end enhvers Lod kand taale.

Kilde: Reces 1558 § 29; Håndf. 1559 § 7; 1648 § 7 jfr. DL 5. 10. 23.

23. Findes Skove, som flere end en Lodseier er til, oc ere de uskifte, da skal slige Skove aldelis vere udi Fred, oc inted huggis derudi enten af Lodseierne eller andre, førend samme Skove blive saa skift oc rebet, at hver ved, hvor sin Lod kand falde. Vil siden nogen Eiere hugge, da hugge paa sin egen Part. Fordrister sig nogen herimod at hugge eller hugge lade udi uskifte Skove, enten Lodseier eller andre, da maa hver Lodseier,

som haver Lod oc Del i samme Skove, dele derfor, ligesom det var huggit udi hans Ennemerke.

Kilde: Reces 1558 § 30 jfr. DL 5. 10. 24.

24. Ingen maa jage, skyde, fiske eller fiske lade paa de Steder, hvor hand sig icke Lod oc Del til Grunden kiender, med mindre hand derfor vil stande til Rette som for uhiemmelt.

Kilde: Reces 1643 2. 25. 1 jfr. DL 5. 10. 25.

25. Ingen Lodseier maa give anden Mand Forlof til at jage paa fællids eller fiske i fællits Siøe eller ferske Vand, med mindre hand enten self eller hans egne Folk ere derhos.

Kilde: ESLov 2, 58; Reces 1558 § 68 jfr. DL 5. 10. 26.

26. Hvo, som reiser Dyr ¹oc saarer det i sit Ennemerke oc følger det med Hunde til Stedet, hvor det falder, da haver hand best Ret til det, med mindre det falder i Kongens Vildbanne.

Kilde: Retspraksis (Dom Nr 24) jfr. DL 5. 10. 27.

¹ RN: om endskiønt (*R tilf.:* hand)   dertil, naar det falder paa andens
saarer det paa sin egen Grund,   Grund.
saa hafver hand ingen Rettighed

27. ¹Adelen^a skal nyde den Frihed med [Jagt]² oc Fiskeri paa deris egit Gods oc dertil hørige Skove oc Fiskevand i de Lande oc paa de Stæder, som de hidindtil med Rette nydet oc haft haver eller oc herefter bekommendes vorder, saa dennem derudi af Kongens Bientie aldellis ingen Forhindring ske skal³, dog hvis Bønder oc Gods Adelen⁴ udi Kongens Vildbane beliggendis⁵ have kand, derudi er Adelen⁶ ingen Jagt tilsted, men Kongen vil sig den⁷ alene have forbeholden.

Kilde: Adelen Privil. 1661 24. Juni § 4.

^a Adelen] add. oc de Adelig frihed haffue.

¹ RN: Adelen och de, som adelig
Gods med Frihed hafve, nyde
Jagt ok Fiskeri . . .

² Tilföjet af P. L.

³ RN forbig.: i de Lande... ske skal.

⁴ RN: nogen i saa Maader.

⁵ RN forbig.: beliggendis.

⁶ RN forbig.: Adelen.

⁷ R forbig.: den.

28. Ei heller maa nogen paa de fællids Skove udi Falster oc Laaland, som Kongen haver Lod oc Del udi, slaa stort Vilt uden Kongen.

Kilde: Reces 1558 § 29; Håndf. 1559 § 7, 1648 § 7 jfr. DL 5. 10. 29.

29. I lige Maade haver Kongen anlangende det afhænte eller pantsatte Goeds Jagten i Vildbanen sig alene forbeholden, saa at ingen, som saadant Gods eier oc besidder, maa nogit Dyr enten lidet eller stort skyde eller skyde lade.

Kilde: Frdg. 1662 13. Maj.

30^a. Fordrister sig nogen til at skyde udi Kongens Vildbane eller paa de Steder, som Kongen sig self har forbeholden, da skal¹ Eirmanden², som derudi skyldig befindes, give for hver³ en Hiort it tusinde Rdlr., for en Hind, Daadyr eller andet stort Vilt otte hundrede Rdlr., for it Raadyr sex hundrede Rdlr., for en Hare fire hundrede Rdlr., oc for Svanner, Gies, Ender, Aggerhøns oc alle saadane Slags vilde Fugle, i hvad Nafn de haver, tov hundrede Rdlr. til uefterladelig Straf oc derforuden Kongens høieste Unaade at forvente. Men dersom nogen af deris Tiennere, dennem uafvidendes, skulle tilfordriste sig at skyde eller ødelegge noget Dyr, oc de⁴ icke have Midel den samme Straf at erlegge, da strafes de⁵ paa Livet.

Kilde: Frdg. 1662 13. Maj jfr. DL 5. 10. 35—36.

^a constit. 1662 d. 13. mai.

¹ *R forbig.*: skal.

⁴ *R forbig.*: de.

² *RN*: den.

⁵ *RN*: paa Kroppen eller Livet

³ *R og Teksten i N forbig.*: hver.

efter Sagens Beskaffenhed.

31¹. Ingen, i hvo det oc vere kand, maa paa Universitets, Capittels, Comonitets oc Hospitalernis Gods med Jagen oc Skytteri sig befinde lade undtagen Kongens egen oc dends Skytter, som Kongen Tilsium derofver betroer, saa ocsaa² Adelen, hvor de haver Fællig enten til

¹ *N forbig.* § 31, som dog findes i *R*. ² *R*: oc.

Eiendom eller med Kongens Benaading at nyde der lige med deris Andel fri Jagt oc Skytteri; hvo herimod gjør, strafes som en modvillig Lovens Foragter.

Kilde: Frdg. 1666 23. Jan.

32. Kongens Befalningsmænd oc Fogder skulle enhver udi sit Amt have god Act paa, at ingen Provster, Prester, Herridsfogder, Ridefogder, Borgere eller Bønder holde nogele Mynder eller¹ Støfvere eller skyder eller lade skyde Dyr, store eller smaa; hvem det overbevises kand at gjøre, strafis derfor,² som for andet Tyverie; findes oc nogen at døllie med hverandre, da skulle de lide lige Straf vid de, som Gierningen gjøre, dog skal Ulfvejagt blive vid Magt, oc maa enhver Lodseiere, som haver Lod oc Del i den Eiendom, som der i saa Maade jages eller skydes paa, søge oc³ tiltalle oc strafe lade den, som dermed bliver befunden.

Kilde: Reces 1558 § 68.

¹ *R forbig.:* eller.

³ *RN forbig.:* oc.

² *RN:* som forbemelt er.

33. Krybeskøttere maa ei tilstedes. Alle de regnis for Krybbeskøttere, som skyde oc ødelege Vilted oc dog icke tienne deris Husbonde for Klæde oc Penge oc der søge Dug oc Disk. Skal derfor enhver Skøtte, hvo hand oc monne tienne eller tilhøre, uden nogen Undersked dends Vaaben eller Kiendetegen af Sølf, Tin eller Messing paa sit Brøst drage, som hand tiener eller tilhør, oc paa det ingen Falskhed med saadan Vaaben eller Kiendetegn skal begaaes, da skal samme Kiendetegn tilligge med Husbondens Vaaben eller Nafn, som Skøtten tiener, ocsaa vere stemplet eller tegnet af Kongens Oberjegermester med sær Stempel eller Kiendemerke, som dertil er forordnet, oc de Skøtter, som enten i Kongens Vildbane eller anden Steds at jage eller skyde antrefes uden saadan Kiendemerke af sin Husbonde oc Kongens Oberjegermester,

som forskrevet staar, skal som en ulovlig oc Krybeskøtte antastes oc bindes af hvem, som hannem overkomme[r], oc til Tinge føris, hvem som heldst hand oc kand foregive at tilhøre, oc strafes paa Livet, om det er i Kongens Vildbane, eller hans Øiene udstingis, om hand findes vid ferske Gierninger paa anden Mands Grund.

Kilde til: Krybeskøtten . . . oc Disk, er Reces 1643 2. 25. 2; til: Skal derfor . . . foregive at tilhøre, er Frdg. 1663 22. Marts jfr. DL 5. 10. 30; til: som hannem overkomme . . . Gierninger, i det Væsentlige Reces 1558 § 67 jfr. hertil DL 5. 10. 36.

34. ¹Skyder nogen Skøtte paa Hiemmel, da skal hand skickes til Amtmanden. Haver hand Hiemmel, da svare den, som Hiemmel er, hans Gierninger oc staa der til Rette for. Bliver det befunden, at nogen Adelsmand² hiemler nogen³ at skyde eller self skyder paa anden Mands Goeds, som hand ei self haver Lod udi, da bøde hand derfor it hundrede Lod Sølf for hver Tid til den, som Eiendommen tilhører.

Kilde i det Hele: Reces 1558 § 67 jfr. DL 5. 10. 37 og 41.

¹ RN: Henskyder nogen Skytte sig til Hiemmel.   ² RN forbig.: Adelsmand.   ³ RN: hannem.

35. Ingen, vere sig i hvem de ere oc vere kand, maa skyde eller i andre Maade ødelegge paa nogen fællits Grund Hiorte, Hinder, Daadyr, Raadyr eller Harer i Marti, Aprilis, Mai oc Junii Maaneder. Hvo der befindes imod at giøre, straffis icke alleniste ligesom hand i Kongens Vildbane saadane Dyr skut hafde, men endocsaa derfor uden have sin Jagts Frihed forbrut.

Kilde: Frdg. 1669 9. Marts jfr. DL 5. 10. 33.

36. Hvor fællids ferske Søer eller Vande er, der haver enhver Magt at fiske udi, saa vit hans rebdragen¹ Jord støder til Søen eller Vandet oc indtil Midtstrøm, oc maa hand ingenlunde drage sit Garn op paa anden Mands

¹ RN forbig.: rebdragen.

Jord eller Grund eller sin Baad der opdrage eller sit Garn udbrede eller ophenge.

Kilde til: Hvor fællids . . . til Søen, er i det Hele Tors Artikler § 6 jfr. DL 5. 10. 42.

37^{a1}. Enhver maa nyde Aalegaarde for deris egen Grund undertagit i de Fiorde, som Kongen oc den menige Mand have Skade af.

Kilde: Reces 1558 § 31 jfr. DL 5. 10. 43.

^a Reces Chr. 3. art. 31, 32, 61 et Frid. 2. art. 14.

¹ *Nhar i Randen: Ingen ny Laxegaarde maa indrettis. Jfr. DL 5. 10. 44.*

38. Skal ingen Bondgarn eller Ruser settis fra Hagedybet, som ligger vid Øe Closter, oc til Hals Vede, saa vit som Kongen det haver ladet udvise; saa skal ei heller settis Bondgarn eller Ruser paa Korsholm eller udi Haadybet nermere end det Skilsmaal¹, som staar imellem Dockedal oc Egense, udviser, men anden Steds udi Limfjorden maa de bruge Ruser oc Bondgarn, dog icke settis saa nær Dybet, at Seilladsen dermed forhindris, oc skal der vere it Skielde oc Nedbar (!) hengendes paa alle Raadhuse udi Kiøbstæderne hos Limfjorden, hvorefter enhver skal vide at binde deris Bondgarn², oc skal ingen Garn, som have mindre Maske, end som samme Skielde udviser, brugis udi Limfjorden eller nogen anden Steds over alt Riget. Findes nogen at bruge Bondgarn eller Sildevoder mindre bundne, end som sagt er, eller fordrister sig til at gjøre imod nogen af disse forbemelte Artikler, i hvem hand er, da skal hand have forbrut alt hans Fiske-redskab oc Skib³ oc der tilmed førgetyve Lod Sølf, Halvdelen til dem, hvad heller de ere indlændiske eller ud-lændiske, som paakiære, oc anden Halvdelen til sit Herskab. Findes oc nogen af Kongens Amtmænd eller Fogder at se igiennem Fingre med nogen oc det bliver klagit for dem oc siden icke ville strafe derover, som forskrevet

¹ *R: Skilsmis.*

garn, Vockelfve ok andre Garn.

² *R og Teksten i Ntilf.: Ruser, Næd-*

³ *R forbig.: oc Skib.*

staar, da skulle de staa Kongen til Rette derfor oc vere plichtige at oprette, hvis Skade derover kommendes vorder imod dem, som med Retten derpaa taller.

Kilde: Reces 1558 § 61 jfr. DL 5. 10. 45.

39. Dog haver Kongen unt oc tillat, at Kongens Undersotter, som boer vid Limfiorden, maa aarligen fra S. Hans Dag Midsommer oc til S. Bartholomæi Dag bruge Fiskeri med Puldsvoder oc icke før eller efter den Tid. Befindes nogen paa andre Tider at slaa med Pulsvoder¹, da skulle de derfor strafes uden ald Naade som for andet Tyveri oc efter som forskrevet staar, oc skulle Herridsfogderne oc andre Bønder, omkring Limfiorden boendes, vere forplict det Kongens Amtmand at til kiende give, om de befinde paa andre Tider om Aarit Puldsvoder at brugis eller andre Voder, som i den Sted ere optenkte. Kand det oc forfares, at nogen paa andre Tider, end forskrevet staar, bruge forskrevne Vode, oc det icke af Herridsmændene til kiende gives, da skal Heridsfogden derfor dele oc tiltalle alle Herridsmændene, hvor det sker, til saa lenge de dennem udlegger, som forskrefne kongl. Mandat udi saa Maade haver overtrædet.

Kilde: Reces 1576 § 14 jfr. DL 5. 10. 46 og 47.

¹ *Teksten i N tilf.:* eller at bruge nogen anden Voder, *og RN tilf.:* eller at bruge andre Vaader, som ere paafunden och optenkt udi Pulsvaaders Sted.

40¹. Vil nogen af Adelen besøge Sildefisket oc der bruge deris Næring, da skal det være dennem uforholdet.

Kilde: Reces 1558 § 32 og Håndf. 1559 § 11.

N forbig. § 40; R har § en.

41. Ingen Mand maa paa Fortog bygge, fordi at Fortog er alle Mands. Hvo, som Eiere ere i By, hvor megit som hand haver i Bye, maa hand jo kalde paa¹ Fortog, om nogen Mand haver det mindsket eller for-

¹ *R forbig.:* paa.

krenket. Alle Tofter i Byer[n]e skulle have Fortog¹ baade gamle Tofte oc some Tofte. Det er some Tofte, om alle Eiere i Bye toge en Del, der ligger i By ubygde, oc gjør til Toft, der før var Agerland, dog saa, at af den samme some Del giøris ocsaa Fortog. Hvo, som boer uden Adelby, de skulle af deris egit fange dem self Fortog. End ere alle Eiere flytte fra Adelby oc sidder en efter igien^{a 2} end de hannem bort, uden hand taal oc tier for lenge, det er tre^{b 3} Vintre ukiærid. Ødes Adelby, da skiftes det, som for var Fortog, som anden Jord, til By oc til Boel.

Kilde: JLov 1, 51 jfr. DL 5. 10. 50—53.

^a hic omissum errore scribæ: da er hand nermere at kalde denom tilbage end de etc. Loub. 1 c. 51. ^b trey] lege: tiuge Rec. Chr. 3. art. 50.

¹ *R forbig.*: om nogen . . . have Fortog. at (*Rudelader*: nermere at) kalde dem efter igien.

² *RN tilf.*: da er hand nermere ³ *RN*: tive.

42. Er Torp giort ude paa Marken, oc baade Agger oc Eng er skift, oc tvistes der om, hvad til Torp hør oc hvad til Adelby, da skulde de vide^a det, der i Adelby boe. Tyckis dem i Adelby, at det Torp staar dem til Skade, da maa de kalde dem efter igien, om den Skade er dem utaalig. End ville de ei efterfare, da skal mand ligge dem Laugdag for paa Tinge efter¹ at fare. Sidde de, efter at de ere lovlige opkrævede oc opdelte, bøde deris Voldsbøder. Dog om de have trei² Vinters Hæfd paa deris Bygge ukierd paa Tinge, da maa mand dem ei opdele.

Kilde: JLov 1, 47 jfr. DL 5. 10. 54.

^a de vide] i. e.: med Vednesbyrd bevise, Loub. 1, 47 ub. Er. Krabb.³

¹ *R forbig.*: efter.

² *RN*: tive.

³ *Sigter formodentlig til Erik Krabbes tyske Oversættelse af Jyske Lov.*

43. Hvo, som setter Gaard eller Hus i Byens Vong, hvor Bønderne have deris Ager oc Eng, end dog hand

bygger paa sit eget, da skal hand dog sette det saa, at hand paa sit eget haver baade Fortog oc Fægang alle Eiere skadesløs eller tage dem bort igien.

Kilde i det Hele: JLov 1, 48 jfr. DL 5. 10. 55.

44. Ingen maa have enten Port eller Dør eller Udgang eller Vindve eller Udsigt, dersom hand inted Fortog haver^a.

Jfr. JLov 1, 52 jfr. DL 5. 10. 56.

^a ergo a contrario sensu potest vacuas inter suas ædes et proximi fenestras Vdsigt habere, ubi fortog, id est tres ulnas, relinquit aream; clarius reddatur.

45^{a1}. Mødes en Mands Skov oc anden Mands Mark, da bør den, der Skov eier, saa langt som Grene luder oc Roden rinder, uden om det er almindelig; der eier Kongen Jord oc Bonden Skov.

Kilde: JLov 1, 53 jfr. DL 5. 10. 20. Er allerede anført ovenfor som § 18.

^a Loub. 1 c. 53; v. p. 621 pr.²

¹ RN forbigår § 45.

² v: § 18 ovfr.

Cap. 11. Om Møller och Fiskegaarde.

1^a. Mand maa giøre Mølle af ny der, som mand haver Dam oc Damsted, dog saa at Vandet flyder ei paa anden Mands Eng eller Agger oc spiller ei med Bagflod de gamle Møller, der af Alders Tid haver verit. Vorder Mølle giort uden Forbud oc alle^b Mænds Paaklage, oc fanger den, der bygde, lovlig¹ Hæfd derpaa², da bør hand³ at bevise Flod oc Flodsted, Dam oc Dams Sted oc Dams Bond med trofaste Vidne. Lovlig Hæfd er trende Flodemaal^c uden Kiære. Kaldes derpaa, før end Møllen vorder giort, da skulle Siunsmænd tilvises och besictige,

^a Loub. 1 c. 57.

^b alle] lege: nogen.

¹ RN: tiuge Aars.

² RN tilf.: uden Klage.

^c trende flodmaal] hodie viginti anni Rec. Chr. 3. art. 50.

³ RN: at niude Flod och Flodmaal, Dam och Damsted och Damsbaand. Talis derpaa før end...

hvad heller hand flyder¹ paa sit egit eller paa anden Mands Jord.

Kilde: JLov 1, 57 jfr. DL 5. 11. 1.

¹ RN: opstemmer.

2. Hvo, som haver Vinter- eller Græsmølle, ¹da skal hand optage Stibord paa Hellig Kors Dag, som er den 3. Mai, oc sette det ei atter neder, før alt Høe oc Korn er inde af den Sted eller derhos, saa vit ²Vandet kand giøre Skade, oc skal hand tilse, at Vandet ³ei flyder paa Landevei eller paa hans Naboers Skovvei eller paa Kirkevei, ti det maa hand ei giøre mod⁴ deris Villie.

Kilde i det Væsentlige: ESlov 3, 5 jfr. SLov § 203 jfr. DL 5. 11. 2.

¹ RN: skal optage Stibord den første Maai ok ei sette det ned før alt . . .

² RN: Skade kand foraarsagis. Ok . . .

³ RN: ei stemmis paa nogen Landevei, Skovvei eller Kirkevei. *Resten forbigås.*

⁴ Således Teksten i N; i P står: med, som P. L. retter til: uden.

3. Kongens Tiennere skulle søge Kongens Møller, som de af Alders Tid pleie eller den, som dennem af Amtmanden nest vid Haanden forvises, oc til den Ende skulle Amtmændene holde Møllerne vel ved Mact oc have Indseende, at med Maalen oc Møllers Toldkar tilbørligen omgaaes, saa Bønderne icke have billig Aarsage til at klage.

Kilde: Reces 1643 2. 9. 1 jfr. DL 5. 11. 3.

4. Bøndernis Svatmøller, som ere paa en Mil nær rette Landgildsmøller, som holdes vid Mact oc noksom kand Bøndernis Maaling forestaa, skal afskaffis, dog de Skvatmøller undtagen, som af Alders Tid haver gaaid Landgilde af oc udi Sødskindeskifter eller andre Skifter er gangne paa Lod oc bevises at regnis for Landgilde. Ei heller maa nogen Bonde, som haver Hus oc Gaard, nogen Veier- eller Hestemølle af ny lade opbygge¹ paa nogen

¹ R: opsette.

Sted, hvor Landgildsmøller Maalingen bekvemmelig kunde forestaa.

Kilde: Reces 1643 2. 9. 2 [V: ESlov 3, 5] jfr. DL 5. 11. 4 og 5.

5. Samme Lov er oc om Fiskedamme^{a1} som om Mølle.

Kilde: §Lov 1, 58 jfr. DL 5. 11. 8.

^a fiskedamme] lege: fiskegaarde Loub. 1 c. 58.

¹ RN: Fiskegaar.

6. Mand maa ei felde¹ Vand fra sit sædvanlige Løb, som det af Alders Tid løbet haver, oc ei fra anden Mands Fiskedamme oc ei fra anden Mands Jord.

Kilde: §Lov 1, 58 jfr. DL 5. 11. 6.

¹ RN: nogen til Skade føre.

7. Hvo, som felder¹ Vand af sit sædvanlige Løb oc Rende, hand skal stefne det til igien inden femten Dage oc bøde alle Eiere tre Lod Sølf, men spilder mand andens Mølledam eller Fiskedam oc det lovligen bevises, da betalle hand Skaden oc bøde fyretive Lod Sølf Bonden oc fyretive Lod Kongen.

Kilde i det Hele: Tors Artikler § 1 jfr. DL 5. 11. 7.

¹ RN: i saa Maader fører.

8. Stemmer mand Mølledam eller andet Vand høiere end lovligt er, oc det siden udbryder oc gjør Skade paa andres Møller eller Demninger, da bør hand Skaden efter uvillige Mænds Sigelse betalle.

Jfr. DL 5. 11. 9.

9. Fiskegaarde maa mand ei¹ gjøre videre, end hans Jordgrund er, oc ei lengere end til Midstrøms^a, uden hand haver Gaardfestning paa den anden Side tvert over.

Kilde i det Hele: SLov § 201 jfr. DL 5. 10. 42 i Sl.

^a mitstrøm] sed non in flumine tas publica ob privatam impediat, ne commercia et utili-
pediatur.

¹ RN: ingen.

Cap. 12. Om Øxenhandel^a.

Af Kapittel 12 (§§ 1—12) meddeles kun § 2, der delvis findes i DLov. Det øvrige Indhold er sammenskrevet af Reglerne i Reces 1558 § 32; Reces 1643 2. 13; Frdg. 1647 31. Juli; Frdg. 1663 21. Jan. og Adelsens Privil. 1661 24. Juni § 19.

^a Const. 1663 d. 21. Januar contrahatur in formam legis ut sequitur.

2. Alle Borgere maa oc kiøbe saa mange Øxen til at stalde, som de paa deris eget indauflet oc icke tilforhandlet Foder kunde opsette oc stalde; Borger agtes den at vere oc ingen anden, som Borgerskab soerit haver, gjører borgerlig oc Byes Tynge oc self holder Hus oc Ildsted i nogen Kiøbsted.

Kilde: Reces 1643 2. 13 jfr. DL 3. 3. 2.

Cap. 13. Om Geder, uudskaaren Heste, Stodhors.

1^a. Geder maa frit holdes, hvor Hede ere¹ oc icke findes Underskov och Geder² kunde holdes³ uden Skade, oc hver Mand kand holde dem paa sit eget, hver Mand uden Skade.

Kilde: Reces 1558 § 65 jfr. Skovordinans 1670 20. Oktbr. § 9 jfr. DL 5. 12. 1.

^a Rec. Chr. 3. art. 65.

¹ Således Kilden i Udgaven af 1642. ³ RN: uden Skoufvenis eller andris

² RN: de.

Skade.

2. Holdes Gedder anderledis¹, da maa hver Jordrot oc Lodseiere dennem optage oc dem² til neste Hospital forskicke uden Proces^a oc Dom.

Jfr. DL 5. 12. 2.

^a Vden Process] absque lege, sed Praxis vult denunciationem juridicam, aflysning til Tinge, præcedere, ut v. Loub. 3 c. 55.

¹ R: anden Steds.

² R forbig.: dem.

3. Ingen Præst, Borger eller Bonde maa lade uudskaaren Hest løbe løs paa Fælleden efter Paaske, som icke er otte oc fyretyve Lod Sølf værd. Hvo derimod

giør, have Hesten til sin Husbond forbrut oc saa megit^a, som den er værd, til Lodseierne.

Kilde til: Ingen ... forbrut, *er Reces 1643 2. 30 jfr. DL 5. 12. 3.*

^a oc saa megit] nihil hujus in jure v. Rec. Chr. 4. p. 313 [2: 2. 30].

4^a. Hvo, som haver Stodhors, ¹hand haver dem i Fold i sin egen Mark oc hafve til dem Hyrde; vil hand det ei giøre, men øder med dennem anden Mands Vange, da bøde saa, som meldes i den 5. Bogs Cap. 10. Bliver hannem forelagt paa Tinge, at hand skal holde dem af Vong, oc de siden derind kommer oc fanger nogen Skade siden, have Hiemgiæld. End hvo, som haver Stodhors paa den Mark, som hand icke self er Eiere udi, da maa Eiermanden til Tinge forlegge hannem² at tage sine Hors hiem. End om hand ei vil, oc fanger de siden nogen Skade, vide sig det self, fordi at uden deris Villie maa hand hverken øde deris Græs paa deris Fællid eller deris Korn i Vong med Stodhors. End kiøber Mand en ringe Del Jord paa anden Mands Mark med Svig, fordi hand vil øde deris Græs oc Mark med sine Stodhors, da maa hand ei have mer paa Aufret eller Fælled, end hans Lod kand taalle efter deris Tycke, som i Byen boe^b, fordi at de vide best, hvad deris Mark maa³ føde; men vorder Stodhors⁴ skabbede, oc vil den, der dennem eier, ei giemme eller forvare dennem særlige paa sit egit, daa maa Eieren forlegge dem⁵ paa Tinge oc jage dennem i Dynd oc Bløde oc drebe dennem uden Paatalle. Det samme er om tamme Hors, om de vorde skabbede, fordi at Hors fanger det af andet.

Kilde i det Hele: 7 Lov 3, 55 jfr. DL 5. 12. 4—7.

^a v. Loub. 3 c. 55 nimis prolixè, ^b omisit hic similitudinem non ineptam v. d. c. 55 post med. paucis ut lex absolvatur.

¹ RN: skal have.

⁴ Teksten i N: Stodhest.

² RN tilf.: Dag.

⁵ RN tilf.: Dag.

³ RN: kand.

5^a. Bider, stanger eller slaar en Mands Bester eller Fæ anden Mands Bester eller Fæ ihiel, da skal den, som eier Best eller Fæ, der Skaden gjorde¹, betalle den anden half saa megit, som det Best eller Fæ vaar værd, der drebt blef, saafremt at det, som dræbt blef, var saa gaat eller bedre end som det, der dræbte; men var det, som dræbt blef, ringere end det, som drebte, da skal dets fulde Værd betalles².

Jfr. *NLov* 6, 33; 36 jfr. *DL* 6. 10. 5.

^a Hunc articulum unde sumpserit, videat ipse, ego breviter ita rem absolvo: Agressor, si perit, nulla est actio, provocatus autem si perit, solvat dominus aggressoris

noxiam, id est damni pretium, vel det noxam, id est rem ipsam, quæ nocuit t. t. si quadrup. paup. fecis. dr. [*3: Fragm. 1 pr. Dig. 9. 1*].

¹ *RN tilf.:* enten betale Skaden eller gifve Kveget til dens Eier, som Skaden fik, och maa hand tage det drebte kveg til sig.

² *P. L. sletter:* betalle den anden ... betalles; *RN ligeså, N med Tilføjelse:* skal indførís udi 6. Bogs 10. Cap.

6¹. Bider Hund nogen Mands Kvæg eller jager det ud i Uføre, da bøde den, der Hunden eier, første Gang half Skaden, men sker det tiere, da bøde for hver Gang hel Skaden.

Kilde: *NLov* 6, 36 jfr. *DL* 6. 10. 6.

¹ *N forbigår § 6; R har § en.*

Cap. 14. Om Bier oc vilde Dyr.

1. Hvo, som Bier haver, hand skal self vogte dem med Gærder, saa at anden Mands Fæ kunde dem ei nedkaste oc spilde; end er Gærdet saa lavt, at anden Mands Fæe maa gange i Gaard oc spilde dem, vide sig det self oc fanger ei anden Bod. End vorder nogen Mands Fæ stungen til døde uden¹ Mands Bigaard, da bøde hand icke derfor, der Bierne eier. End vorder det stunget ihiel i Bigaarden, da gielde hand Skaden, der Bierne eier, fordi hand hafde ei lovligt lugt om hans Bier.

Kilde: *JLov* 3, 38 jfr. *DL* 5. 13. 1-3.

¹ *RN:* udenfor.

2. Følger en Mands Bier ¹anden Mands op, da skal den, de Bier eier, der opflye^a. Vil hand da have med hannem Fællig baade om de Bier, der opflye, oc saa om de andre, da maa det vel være; end vil hand [ei, oc]² forkomme de Bier siden de andre^b, fordi hand vilde ei skifte med hin anden baade Gafn oc Skade.

Kilde: *JLov 3, 39 jfr. DL 5. 13. 4.*

^a adde³: med grander sige den til, der aatte de andre bier. Vil hand etc. Loub. 3 c. 39. ^b de andre] add.³ da Vide sig det sielf, fordi etc.

¹ *RN*: andens op, da skal den, de opfløiede eier, med andre Naboer byde hannem Fellig til paa samplige Bier; vil hand det ei andtage, ok de ene forkommer de andre, da tage Skade for Hiemgiæld. ² *Således P. L.*; ei fattes i *Teksten i N.* ³ *Teksten i N har det rigtige.*

3^a. End flyer Mands Bier fra hannem, oc hand følger dem af sin egen Gaard til Sæde i anden Mands Skov oc Træ, da skal hand sige hannem til, som Skoven eier, oc kand hand dennem saa udfange, at hand ei spilder oc forderfver hans Træ, da tage hand sine Bier oc fare vel dermed¹. Det samme er oc, om de flyer paa anden Mands Hus. End siger hand, der Træet eller Huset eier, at Bierne ere hans egne oc fra hannem fløien, da bør hand det lovligen bevise; ²end siger hand, som Træet eller Huset eier: Du haver ei ret Kiende, oc jeg vil ei lade dennem ud, uden du svær, da sverge hand med en Æed, at hand fulde sine Bier, oc de ere hans egne. End om ³Bonden, som Træet eier, siger: Jeg vil ei felde mit Træ for dine Bier, da stande Træet, oc hand vere Eiermand til Bierne, der dennem eier, oc naar Træet fældes, da have hand baade Honing oc Bierne. Tage hin Bierne

^a hæc et seq. ex Loub. 3 c. 40, sed valde immutata.

¹ *RN forbig.*: oc fare vel dermed. hand Æden at giøre, at hand fulde . . . (*N har urigtig denne Tilføjelse efter: hans egne.*)
² *RN*: End begiærer hand, som Træet eller Huset eier, at den, som vil tilholde sig Bierne, skal ved hans Æd bekræfte, da bør ³ *RN*: Bonden ei vil felde sit Træ, da stande . . .

bort, der Skoven tilhører, da er det Tyveri eller Ran. Det samme er oc, om anden Mand tager dem bort; da¹ skal hand, der eier Bierne, sette Mærke paa Træet, indtil det vorder hugget.

Kilde: ESLov 3, 37 og S Lov § 186 jfr. DL 5. 13. 5—9.

¹ *R og Teksten i N: dog.*

4. Føder mand vild Dyr op, som Ulfvehvalpe eller Biørnhvalpe, hvad som de bryde, derfor bøde de fulde Bøder, der dennem opføde eller dennem hafde i Hæfd; end vorder de løse oc dræber anden Mand dem, bøde icke derfor. End¹ i Bondens Hæfd maa de icke dræbes uden det sker til at frelse sig self, om de ville giøre Skade.

Kilde: J Lov 2, 36 jfr. DL 5. 13. 10.

¹ *R: Men.*

Cap. 15. Om Gield.

1. ¹Alle sædlandiske Gieldsbreve paa Rente lydendis skulle stiles til den 11. Juni, til hvilken Tid Renten oc Hovedstoelen skulle betallis. Omslags Termin² skal vere i Odense i Fyen³ den 24. Febr. oc ⁴i Viborg i Judland den 11. Martii. Findes nogen herimod at giøre eller tage Bref⁵ paa anden Termin, have forbrut sit Kraf oc Penge til Kongen⁶. Dog skal hermed icke verre ment⁷, hvis Contracter oc andre Breve, som enten i Kiøb eller anden⁸ Handel giøres oc derfor icke til saadan enlig⁹ Termin saa egentlig kunde henførís, videre end enhvers Leilighed det kand lide¹⁰ oc medbringe, ¹¹ei heller hvis Fundatser, som

¹ *RN:* Den algemene Termin paa Gieldsbrefvenis Betaling skal vere i Sædland den 11. Junii.

² *RN tilf.:* i Fyen.

³ *RN forbig.:* i Fyen.

⁴ *RN:* i Jylland i Viborg.

⁵ *P. L.:* Rentebref.

⁶ *RN forbig.:* Findis . . . Kongen.

⁷ *RN:* forment, *hvorhos tilföjes:*

nogen paa andre Tider at betale hvis Penge, hand til sin høie Fornødenhed efter Forord eller och Forsikring kand hafve optaget, ei heller.

⁸ *R forbig.:* anden.

⁹ *RN:* en bestemte.

¹⁰ *P. L.:* give.

¹¹ *RN:* langt mindre hvis.

enten til Kierker, Skoler, fattige eller anden stedsvarende Brug i forige Tider¹ gjort er², med mindre de med Nytte oc Bekvemlighed til forskrefne Terminer kunde forandris³.

Til: Alle . . . betallis, *jfr. Reces 1643 2. 15. 15; Frdg. 1656 17. Decbr. Kilde til:* Omslags Termin . . . 11. Martii, *er Frdg. 1671 1. Avg.; med:* Findes . . . Kongen, *jfr. Reces 1643 2. 15. 15; Kilde til Resten: Reces 1643 2. 15. 15 jfr. DL 5. 14. 1 og 2.*

¹ *RN forbig.:* i forrige Tider.

³ *RN forbig.:* med mindre . . .

² *RN tilf.:* eller vorder.

forandris.

2. Naar Betalning giørligen¹ sker inden de² otte Dages³ Forløb, som for Betalningens Ugge bør at regnis, beregnet^{a4} fra Terminens⁵ Dag til neste ottende Dags Udgang⁶, da skal udgiven Haand oc Seil dermed vere efterkommen oc⁷ for god Betalning agtes.

Kilde: Frdg. 1654 14. Juli jfr. Frdg. 1656 17. Decbr. jfr. DL 5. 14. 3.

^a *P. L. forbig.:* beregnet.

¹ *RN forbig.:* giørligen.

⁵ *RN:* Terminens Begyndelse.

² *RN:* neste.

⁶ *RN forbig.:* Dag til . . . Udgang.

³ *RN:* Dage.

⁷ *RN forbig.:* udgiven Haand . . .

⁴ *RN forbig.:* Forløb . . . beregnet.

efterkommed oc, *og tilf.:* den.

3. Alle Giøldsbreve, som ere ældre end 20 Aar, skulle vere døde oc mactesløse, med mindre de inden forskrefne Tid med ¹Creditorens^a Paaskrivelse eller med nyt Brev ere fornyede.

Kilde i det Væsentlige: Reces 1643 2. 15. 13 jfr. DL 5. 14. 4.

^a Creditorens] lege Debitorens, insufficientis enumeratio partium, nam idem operatur litis contestatio,

Tings Vidne, missive etc. Rec. Chr. 4. p. 277 § 13 [*o: Reces 1643 2. 15. 13*].

¹ *RN:* Debitorens skriftlig Vedgaaelse, med Beskickelse eller

Tingsvidne ere.

4. ¹Imod rictig Giøld efter sterke Haandskrifter bør ei omtvisted Giøld eller Regenskaber opgaa^{a2}, men

^a opgaa] forte a Latino compensari, sed incongrue, suus enim cuique

lingvæ modus certus loquendi, lege: at agtis.

¹ *RN:* Imod rigtig och pure Haandskrifter.

² *RN:* at achtis.

Regenskab imod Regenskab bør at komme til Afregning.

Kilde: Retspraksis (Udvalg 4, 245) jfr. DL 5. 14. 6.

5. Hvor¹ Creditor efter rictig Handskrift lovligen² [hafver]³ søgt sin Skyldner til Dombs⁴ Betalning, oc Skyldeneren derimod ocsaa haver⁵ rictig Haandskrift af sin Vederpart, ⁶men haver icke lovligen søgt^a efter den, da bør hand, som lovligen søgt er, betalle sin Geld, som hand lovligen er søgt for, oc søge sin Vederpart igien lovligen for sin Betalning.

Jfr. DL 5. 14. 7.

^a søgt] add.: eller fremlagt den mod den andens fordring strax af begyndelsen, tunc enim absque

partium damno per summariam cognitionem admittitur compensatio.

¹ *R og Teksten i N:* Haver.

⁶ *RN:* da om endskiønt hand icke Proces begynt hafver, saa bør dog den ene imod den anden at liquideris, med mindre den kunde vere paa Betalings Termin eller anden Vilkor ulig med den første.

² *RN:* ved Retten.

³ *Således P. L.; R og Teksten i N forbig.:* hafver.

⁴ *R:* dens.

⁵ *RN tilf.:* lige.

6. Vexelbreve bør ¹saa gyldig anses, som de allersterkeste^a Haandskrifter.

Jfr. DL 5. 14. 8 i Beg.

^a allersterckiste] add.: for commerciens skyld.

¹ *RN:* for Commerciens Skyld stricte efter deris Indhold at efterkommis.

7. Med Vexelbrevs Antagelse oc Betalning uden Rigit, skal saaledes¹ forholdes, som brugeligt er paa de Steder, hvor Betalningen bør at ske.

¹ *RN forbig.:* skal saaledes.

8. Antagis Vexelbref her i Riget af nogen til at betalle til Forfaldstiden, oc hand derudi¹ findes forsømmelig, da skal den, som Vexelbrevet i Hænde haver, strax^{a 2} derpaa³ hos Notarium publicum, eller hvor der ingen er,

^a strax] den nestfølgende Dag, dies enim est pro solvente.

¹ *RN:* i Betalningen.

³ *RN:* derefter.

² *RN:* neste Dag.

hos By- eller Raadstuskriver¹ protestere oc Vexelbrefvet til den, som det udgifvet haver, igien sende med Protestationen. Gjør hand det icke², søge Vexelbrevets Betalning eller sin Skades Oprettelse icke af den, som det udgifvet haver, men bør at blive ved den, som det til Betalning antog.

¹ *RN tilf.:* som skulle vere plichtige ² *RN tilf.:* da. det strax at forrette.

9. Antagis icke Vexelbrefvet af den, som det skal betalle, da skal i lige Maade strax protesteris, oc Vexelbrevet med Protestationen tilbage skickis, oc da er den, som Vexelbrevet udgaf, plichtig at oprette den anden sin Skade.

10. ¹Giver Mand anden Vexelbref til den, som hand ingen Handel haver med, til at bedrage den, som Vexelbrevet gives, oc Vexelbrevet med Protest tilbage sendes, da bør hand for saadan Bedrag bøde sine tre Mark oc oprette den anden, hvis Skade hand derover lid haver.

¹ *RN:* Giver nogen.

11. Til^a Rente¹ maa ei høiere tagis end sex af hundrede²; befindes nogen mere at tage, have forbrut ald Hovedstoelen Halvdelen til Kongen oc Halvdelen til den, der paaklager.

Kilde: Reces 1643 2. 15. 11 og 1558 § 66 jfr. DL 5. 14. 5.

^a Til] deleatur ut ambiguum et superfluum.

¹ *RN:* Rente af Penge, Korn eller ² *RN tilf.:* aarlig. andet maa . . .

12. Hvo Giæld haver at kreve efter død Mand oc haver icke Omslagsbref¹ eller Pant paa Gielden, den skal vid sig self eller sit visse Bud angive det i Sterbboen inden 30. Dage, om hand er i samme Bye. End er hand uden Byen, gjøre det inden sex Ugger; end er hand uden Riget, gjøre det inden Aar oc Dag.

Kilde i det Hele: JLov 1, 23 jfr. DL 5. 14 29 i Beg.

¹ *RN:* Handskrift, Contract.

13. Tager ingen vid Arf oc Gield, da skulle de, som Arven fragaar^a, om de ere saa nær til Stæde, eller deris Verier eller neste Frender eller de, som i Huset ere, give Øfrigheden det strax til Kiende, som med Besegling, Registering oc Vordering sig saaledes skulle forholde, som tilforne sagt er om Arf i det 2. Capitel, saa vel som forordne god Tilsium i Huset, at inted af Godset bliver forkommed eller fordervet, och skal samme Tilsynsfolk vere tillat til dagelig Brug oc Ophold, Kost oc Øl oc nødvendig Boeskab ubesegled til Nytte at have oc bruge, dog at det rigtig registerit oc vurderit er.

Kilde til: och skal samme . . . vurderit er, er Reces 1643 2. 15. 4 jfr. DL 5. 14. 31.

^a fragaar] non satis exacte in his scrupulosis loquitur, non enim recte dicitur at fragaae arff, den, som icke tager Ved arff, nam hoc tacite et per omissionem fit, illud expresse per commissionem; Et meo iudicio Expressa renunciatio requiritur in suis heredibus

i. e. linea ascendente et descendente, tacita sufficit in linea collateralis, tu cogita et quid certi in re tam quotidiana et maximi momenti trade, ne decipiantur incauti.

^b Tilføjet af P. L., findes ikke i Teksten i N.

14. Dernest skal Øfrigheden forordne en vis Dag oc Tid oc det paa Landstingene oc paa de Rettertinge, som Landstings Ret haver, lade forkynde paa Boens Bekostning, at Creditorerne i Sterbboen betimmeligen oc bekvemmeligen¹ kunne møde. Saa skal Øfrigheden vid Rettens Middeler eller andre dertil forordnede gode Mænd liquidere Boens Middeler oc den bortskyldige Gield oc gjøre Overslag, hvad enhver Creditor for sin Fordring kand bekomme; siden skulle de gjøre Lodsedeler oc enhver Creditor, som Lodden hannem tilfalder, tage sin Betalning udi, hvis hannem lyster; dog hvo, som i Løsøre begynder at tage, skal blive derved saa lenge de tilstrecker; i lige Maade hvo udi Jordegøeds søge Betalning, blive derved, imen tilrecker, tage sig oc paa it Sted oc samled der, som hand

¹ R forbig.: oc bekvemmeligen.

begynte, oc ei springe fra it Sted til it andet, imen der er noget^{a1} imellem. Falder der nogen Tvistighed imelem Parterne, da skal de, som denne Handel forrette, derpaa kiende, som de ville ansvare. Oc skal Rettens Middel eller de gode Mænd, som denne Handling forestaar, give enhver af Creditorerne, som det begærer, for billig Betaling under deris Hænder oc Segl beskrevet en Gienpart af Boens Middeler, Taxt, Liquidation oc hvad enhver Creditor til Udlæg bekommed haver.

Kilde i det Væsentlige: Reces 1643 2. 15. 1 jfr. DL 5. 14. 32—35.

^a noget] add.: besett gods imellom ubi vox (i bye) innuit, in eodem
Rec. Chr. 4. p. 261 [2: 2. 15. 1] pago posse eligi passim pro libitu.

¹ RN tilf.: tienligt.

15. Bliver nogen ude, i hvad Forskrivning hand oc¹ haver, med mindre hand enten Pant haver oc derved forbliver², indtil hand bliver efter Pantebrefvet udløst, eller oc hand haver Forlover oc vil blive ved hannem oc ei i Boen søge sin Betaling, da skal hans Andel efter Lodden af Rettens Middel under en god Mands Tilsyn hannem afsettis oc Aar oc Dag, dog paa Creditorens Eventyr, forblive, med mindre den, som det annammet haver, udi dets Forverring eller Forlist er Aarsage. Vil Creditoren det efter Aar oc Dag ei annamme, da er det Kongen hiemfalden.

Kilde til Dels: Reces 1643 2. 15. 1 jfr. DL 5. 14. 36.

¹ R forbig.: oc.

² R og Teksten i N: vil forblive.

16. Haver den døde¹ verit Verie for umyndige, Skolles eller fattiges Forstander eller Kirkeverger, da skal den Gield, som hand i saa Maade skyldig befindes, først af Boens Middeler udgiøris uden nogen Afkortning; dernest bør Husleie, Landgilde², Skat oc³ Tiennistefolkis

¹ R og Teksten i N: afdøde, hvorhos RN tilf.: haft nogle af Kongens Indkomster eller Middeler under Hender och derfor bør at

giøre Regenskab eller nogen veret Verie . . .

² RN tilf.: Forstrekning til Bøndernis Aufl.

³ RN: Gaardfeld saa och it Aars.

Løn, dog ei videre end for it Aar, item Gaardfæld^{a1} betallis.

Jfr. Frdg. 1661 12. Febr. jfr. Frdg. 1662 1. Maj og Hamborgs Stadsret 1605 2. 5. 5 jfr. DL 5. 14. 37.

^a gaardfeld] add. oc huis bonden stracht, const. 1661 d. 12. Febr. til sin aflings fortsettelse for-

¹ RN forbig.: dog ei videre . . . Gaardfæld.

17. Derefter¹ skal iacttagis² sterke Omslagsbreve oc over den afdøde, imen hand levede, lovlige forhvervede Domme³, oc omsidder hvis efter Regenskaber oc uden Haandskrifter fordris.

Jfr. Hamborgs Stadsret 1605 2. 5. 11; DL 5. 14. 38.

¹ RN: Dernest.

³ RN tilf.: eller Maning.

² RN: klare Handskrifter ok over...

18. Ingen Indførsel eller Udleg maa ske i saadan Boe, førend Creditorerne til Boen ere kaldede oc Liquidation sked, saaledes som sagt er, om mand endskønt enten for eller efter Mandens Død Dom til Betalning forhvervet haver.

Jfr. DL 5. 14. 39.

19. Det skal enhver, som formedelst stor Gield oc hans Indkomstes Ringhed icke kand aarligen uårede den tilbørlige Rente, som hand sine Creditorer skyldig er, oc hand dog i Tide, imen hand haver Middeler, vil rette for sig, [være tillat] at opbyde sit Gods til Creditorerne, dog at der icke it bedrageligt Forset med underløber^{a1}; saa skal hand ocsaa have Bevis fra Kongens Skatekammer², at Kongen hos den opbydende inted³ haver⁴ at fordre, som Opbudet kunde forhindre.

Kilde til Dels: Reces 1648 2. 15. 1 jfr. DL 5. 14. 40.

^a Vnderløber] add. ey heller er i indmaaning.

¹ RN tilf.: ei heller vere i Indmaaning.

nogen, som hand arved hafver, er vaaret betroet noget.

² RN tilf.: saa fremt hand heller

³ RN forbig.: intet (!).

⁴ RN: hafde.

20. Den, som opbyder, skal levere Landsdommerne eller dem, som Landstingsret have i det Land oc By,

som hand er bosat udi, en rictig Fortegnelse paa sine Creditorer, dernest Registering vid Tal, Maade, Vect oc Værd, ¹saa vit hannem bevist er, af alle sine Løsøre, vere sig tilstaaende Giæld oc ald andet Boeskab, hvad Nafn det oc have kand, derforuden en rigtig Jordbog paa Eiendom, Arve-, Gave-, Kiøbe-, Pant- oc Indførsels Gods oc ald anden sin Rettighed, oc skal hand dette erligen angive under sin Haand oc Segl².

Kilde: Reces 1643 2. 15. 1 jfr. DL 5. 14. 41.

¹ RN: indted i nogen Maade und- ² RN tilf.: saa fremt Opbudet skal tagne, af. hafve nogen Kraft.

21. Derefter skal Landsdommerne eller de, som Landstingsret have, saadan Opbydelse til Tinge forkynde oc tvende vederheftige gode Mænd, som af den opbydende udnefnis, skriftligen forordne, som skulle ved sex Ugger derefter lovligen til it vis Sted oc Dag for sig indstefne alle Creditorerne saa betimeligen, at de beqvemmeligen kunde møde. ¹Dernest skulle [de] oc vid en sex Ugger efter Opbydelsen det angifne Gods oc Løsøre sette oc taxere, som de ville vere gestendige, saa oc det med Gielden liquidere.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 15. 1 jfr. DL 5. 14. 42.

¹ RN: och da sex Uger derefter det angifne . . .

22. Naar det er sked, da skal der giøres Lodseddeler oc al Ting saaledes forrettis, som tilforne sagt er om Arf oc Giælds Fragaelse. Dog hvis nogen Andel afsettis, da bliver den under den opbydendis Tilsium.

Kilde i det Hele: Reces 1643 2. 15. 1 jfr. DL 5. 14. 43.

23. Bliver nogit tilofvers af Godset, naar alle Creditorerne haver faaed fuldkommen Udleg for deris Fordringer, da kommer det den opbydende til gode, men hvis det icke kand tilstrecke, saa at Creditorerne icke naar deris fulde Betalning, da bliver den opbydende fremdelis skyldig til enhver Creditor, hvis dennem paa deris Fordring re-

sterer ubetalt, oc hand plictig er dem det at betalle efter sin Forskrifning eller at strafes med Fengsel.

Med Beg. og Sl. jfr. Reces 1643 2. 15. 1 jfr. DL 5. 14. 44.

24. Den Omkostning, ¹som gaar paa Opbudet, bør ei forlods udtagis, men naar Creditorerne for deris Fordringer er fornøiede, bør den opbydende den at betalle, af hvis hand haver tilovers ^a ².

Jfr. DL 5. 14. 45.

^a til offuers] add.: end Vorder intet til offuers til billig Vederlag for haffte Vmag, da af den gandske massa oc Vdlag giøris et billig

Vis salarium i penge eller rediste løsøre, oc decourteris siden pro proportione cujusque creditorum.

¹ RN: som giøris paa Commissarierne i Opbudet.

² RN tilf.: eller hafde det i deris Minde.

25. Hvo Gield vil kreve synderlig efter død Mand bør sit Krauf bevise enten med rictig Haandskrift eller anden nøiagtig Bevis.

Kilde: NLov 7, 6 jfr. DL 5. 14. 47.

26. Rette Kiøbmændsbøger imod Kiøbmænd blive i deris Værd, saa vit enhver Steds Borgemester oc Raad eller Overkiøbmænd dennem at gaatgiøres billigen kunde kiende oc dømme.

Kilde: Reces 1643 2. 15. 8 jfr. DL 5. 14. 48.

27. Hvilken Kiøbmand, der sine Vare til andre udborger, skal enten tage Sedel oc Bevis vid Dag oc Datum af den, som hand sine Vare betroer, eller oc lade hannem skrive sin Haand under Regenskabet i Bogen oc en Gang hver Aar, saa vit muligt er, giøre Afregning med hannem, saa at Skyldeneren enten ofverleverede Regenskab eller i Bogen underskriver. Vil Skyldeneren hverken Del giøre, oc Kiøbmanden gør bevisligt, at hand haver overleverit Regenskab oc begierit Afregning oc Rictighed med hannem, som hand ei har kundet naaed, da bør Skyldeneren at betalle Kiøbmanden efter hans Bog oc ofverleverid Regen-

skab¹. Kiøbmandsbøger skulle ei mod Bønder anses, med mindre anden Bevis derhos findes.

Til: Hvilken Kiøbmand . . . i Bogen underskriver, er Kilde i det Hele: *Reces 1643 2. 15. 8 jfr. DL 5. 14. 49; til:* Kiøbmandsbøger . . . findes, *Reces 1643 2. 15. 8 jfr. DL 5. 14. 52.*

¹ *RN forbig.:* saa at Skyldeneren . . . Regenskab.

28. Alle Bønder, som udi it Herrid boesiddende ere oc nogid enten Restantz eller anden Gield skyldige ere, skulle hvert Aar en Gang lovligen indstefnis, saa at¹ de kunde vide at møde, oc da skulle de i it Tingsvidne alle samtligen indførís, hvor vit enhver af slig Restantz eller Gield bekiænder eller hannem strax overbevises, om hand det fragaar, oc skal Bonden derefter oc icke videre være plichtig at svare oc betalle, paa det enhver aarligen kand vide, hvad hand med Rette skyldig bliver.

Kilde: Reces 1643 2. 15. 12 jfr. DL 5. 14. 53.

¹ *R og Teksten i N forbig.:* at.

29. Hvo, som setter sig ¹dybere i Gield, end hand kand betalle, eller selger, giver, pantsetter eller i andre Maader svigagteligen afhænder sit Gods til sine Venner oc Frender til at besvige sine Creditorer deris Betalning fra eller oc sit Bref oc Segl paa Ære med Betalning eller Maning icke efterkommer oc det lovligen bevises oc derpaa stefnis enten af Creditoren self eller af Forloveren, som har maat betalt for Skyldeneren², da skal der strax uden videre Ophold gives Dom i Stedet for Ære paa Skyldenerens Frelse³ til Fengsel^a.

Kilde til Dels: Frdg. 1651 5. Juli og Reces 1643 2. 15. 14 jfr. DL 5. 14. 54.

^a fengsel] add.: paa dens Vnderholdning, som hanom lader indsette, Rec. Chr. 4. p. 278 [2: 2. 15. 14].

¹ *RN:* i store Gield . . . . . Skylderen.

² *P. L. samt RN sletter:* som har ³ *RN tilf.:* oc.

30. Ingen er plichtig til at betalle, hvis hand i Dobel tabt haver oc ¹er skyldig bleven^a.

Kilde: Retspraksis (Udvalg 3, 323) jfr. DL 5. 14. 55.

^a er skyldig bleffuen] lege: er som hand bær med sig. Gaards Vbetald, nam per se est indebtedum, omendskiøn forloffuer derfor er tagen, thi ingen maa enten doble eller verie bort mere, end

¹ RN: er ubetalt.

31. Naar nogit betalles paa en Haandskrift eller Contract enten af Hovedsummen eller Rente, eller oc den gandske afbetallis eller efterkommis, da skal Creditor^a oc den, der samme Haandskrift eller Contract med Rette i Haande haver, det paa Brevene [sielf]^b afskrive. Findes siden efter hans Død, som saadan Breve med Rette i Hænde hafde, nogit at vere afskrevet, som hans Haand icke er under, da bør det ingen Mact at have¹.

Jfr. DL 5. 14. 56.

^a Creditor] add.: debitor, om hand med fliid, at ingen denom rører, kand skriffue, bør tillige sin men giffuer quittantz paa huis haand der Vnderskriffue. Men siden betalis. Men effter død mand bevaris breffuene

^b Således P. L. (samt RN).

¹ RN forbig.: Findes siden . . . nøiachtig qvittantz derpaa gifve. have, og sætter i Stedet: eller

FEMTE BOG.

OM MISGIERNINGER.

Cap. 1. Om vildfarende Lære, Gudsbespottelse oc Troldom.

1. Ingen ¹vere sig enten Adel eller af anden Stand, som bliver overbevist at vere af den papistiske Religion, maa tage nogen Arf, ²men skal vere arveløs, oc skal samme hans Arf vere forfalden til³ neste Slect oc Arvinger;

¹ RN: hvem hand (*R forbig.*: hand) och vere kand, som overbevisis...

² RN: men den skal være forfalden.

³ *R og Teksten i N tilf.*: hans.

men¹ haver hand arved, førend hand forandred sin Religion, da beholder hand Arven, dog skal hand icke² boe i Kongens Rige; saa skulle ei heller de, som de 25 Artikler³ icke ville samtycke, tilstedis at boe i Kongens Rige.

Kilde til: Ingen . . . Arvinger, og: dog skal hand i Kongens Rige, er *Reces 1643 1. 3. 1 jfr. DL 6. 1. 1.*

¹ RN: End.

³ N: Religionsartikler, R: Artikler.

² R og Teksten i N tilf.: maa.

2. Findes ellers nogen paa jesuviske Steder at have ganget i Skolle eller studerit, da skal den icke til noget Kald enten i Skolerne eller Kirkerne betrois.

Kilde: Reces 1643 1. 3. 1 jfr. DL 6. 1. 2.

3. Munke, Jesuviske och dislige papistiske geistlige Personer maa under deris Lifs Fortabelse icke her i disse Riger oc Lande lade sig finde eller opholde; hvo vidende saadanne Personer huser oc herberger eller steder dennem Plads til deris rommerske Ceremonier oc Superstitioner at fulddrive, strafes som Lovens modvillige Overtrædere.

Kilde: Reces 1643 1. 3. 2 jfr. DL 6. 1. 3.

4. I lige Maade skulle oc under høieste Straf oc Unaade være afskafede alle andre særlige Samkvem til nogen anden Religionsøfvelse eller Prædicken end den, som hidindtil i Kirkerne ofentlig haver veret brugt oc øfved, eftersom¹ den ausburgiske Bekiendelse, som Aar 1530 er overgiven.

Kilde: Reces 1643 1. 3. 2 og Frdg. 1655 24. Noubr. jfr. Frdg. 1676 6. April, DL 6. 1. 4.

¹ RN: efter.

5^a. Dog er herhos at agte, at det er icke forment fremmede Herrers Gesanter eller Ministris, som sig ved Kongens Hof opholder eller residerer oc ere af anden Religion, at de jo for dennem oc deris egne Tienere oc i deris Huse deris Religionsøfvelser oc hvis tilhører maa bruge, men uden deris Logementer oc Huse eller for andre end de fremmede Ministris oc deris egne Tienere maa

^a vid. const. 1655 d. 24. Nov.

deris Præster hverken prædicke eller Sacrament uddele eller nogen anden saadan Gudstieniste sig understaa at forrette, meget mindre enten af Præster eller andre Tienere til voris Religions Foract noget forargeligt foretagis. Sker nogit af sligt, oc det icke af den fremmede Ministro bliver tilbørligen strafet oc raad Bod paa, da vide sig det self, om Kongen vid andre Midel skulle foraarsagis sin Lovs Lydighed oc Observantz, som andre Potentater i deris Lande i lige Tilfælde bruger, at erholde oc bevare, oc forbydes alvorligen, at ingen, som icke er nogen fremmed Ministri egen Betiente, at (!) bruge denne Frihed i deris Huse eller udenfor at bruge eller søge nogen fremmede Religionsøvelse, om de endskønt ere af samme Religion, oc allermost de, som ere af voris egne Religion, at de af hvad Prætext det være kunde, icke skulle lade sig finde paa de Steder, hvor oc naar saadan fremid Religionsøvelser forrettes under den Straf, som Kongens Lovs modvillige Foractere fortienner. Kongens Befalingsmænd skulle icke forsømme, hvor nogen fremmid Minister, som anden Religion bruger, sig opholder, paa beste Maner at informere, at ingen med nogen Uvidenskab skulle hafve Aarsag sig at undskylde^a.

Kilde: Frdg. 1655 24. Novbr. jfr. Frdg. 1676 6. Apr., DL 6. 1. 5 og 6.

6. Hvem, som¹ overbevises at have lasted Gud eller bespottid hans hellige Nafn, Ord oc Sacramenter, hannem skal hans Tunge lefvendes af hans Mund udskæris, dernest hans Hoved afslaaes² oc settis paa en Stage.

Jfr. DL 6. 1. 7.

¹ *P. L. sletter: som.*

efter er ladet Plads åben til en

² *R forbig.; Hoved afslaaes, og sætter i Stedet: Hovedlod; der-*

Tilføjeelse.

7. Haver hand sin Haand til nogen saadan Guds Foract brugt, da bør den oc af ham lefvendes afhuggis oc hos Hovedet paa Stagen settis.

Jfr. DL 6. 1. 8.

8. Befindes nogen Troldmand eller Troldkvinde at have forsoerit Gud oc sin hellige Daab oc Christendom oc hengifved sig til Dievelen, den bør levendes at kastas paa Ilden oc opbrendes.

Jfr. Reces 1643 2. 28; 1576 § 8 jfr. DL 6. 1. 9.

9. Hvo, som bruger nogen galne, indbilne Konster med Forset at ville forgiøre oc skade en anden¹, have sin Hovedlod forbrut, oc er det Mandsperson, da strafes hand med Baand oc² Jern oc Arbed³ paa Bremerholm eller andet saadant Sted sin Lifestid, er det Kvindespersion, strafes i lige Maade i Spindhuset. End bryde de ud eller bortløber, strafes paa deris Lif, om de kand antreffis.

Jfr. DL 6. 1. 10—11.

¹ *R tilf.:* hand.

³ *RN forbig.:* oc Arbed.

² *R forbig.:* Baand oc.

10^a. Dersom nogen befindes med Segnen, Maanen¹, Visning igien, visse Dagis Udvellelse, Characterers Misbrug at omgaaes oc i saadanne mistenkte Konster kyndig oc forfaren at vere oc dennem øve oc bruge, da skulle de have forbrut deris Boeslod oc rømme Kongens Riger oc Lande.

Kilde: Reces 1643 2. 28 jfr. DL 6. 1. 12.

^a vid. Rec. Chr. 4. p. 311 et 312 [*2. 28*], ubi longe aliter disponitur.

¹ *R og Teksten i N tilf.:* Maalen.

11. Hvo, som er saadan Folkis Medvidere oc deris Raad oc Konster til sig eller andre bruger eller bruge lader, de skulle første Gang staa obenbare Skrifte oc give til neste Hospital tov tusinde Lod Sølf, om de Middel dertil have, ellers efter deris yderste Formue. Befindes nogen anden Gang i samme Forseelse, da strafes hand ligesom de, der saadan ¹ugudelig Averi øve.

Kilde: Reces 1643 2. 28 jfr. DL 6. 1. 13.

¹ *RN:* Ugudelighed och Daarskab øve.

12. Sictes nogen for disse Gierninger, oc Sagen er-
agtis tvilraadig, da skulle Sandemænd^a derom skille¹.

^a Sandemend] imo Kirckenefn Rec. Fred. 2 art. 8.

¹ RN tilf.: som tilforn er meldet.

Cap. 2. Om Sværen oc Banden.

1. ¹Alle geistlige oc verdslige skulle holde sig fra
Sværen oc Banden, som i Synderlighed af letfærdige Folk
brugis, oc mest af dennem, som icke uden Sværen staar
til troende; de skulle oc deris Børn, Folk oc Tynde der-
fra holde oc enhver Husfader Magt have i sit Hus Vide
derhos sette med Penge eller anden Husstraf.

Kilde: Reces 1643 1. 1. 31 i Beg. jfr. DL 6. 2. 1, 4.

¹ RN: Alle och enhver skulde.

2. Befindes ellers nogen i Kiøbstæderne modvilligen
oc fortrædeligen i saadan Guds Fortørnelse efter Præstens
oc Medhielpernis Paamindelse at fremturre, da skulle de
icke maa forfremmis til nogen Bestilling i Byen, som de
kunde have Ære oc Gavn af, oc saafremt de formener sig
for megit med Byens Tyngge, Skat eller Paaleg at be-
sværis, da skulle de icke^a derover maa klage, om de
saadanne ere, med mindre de af deris Siellesørgere, Naboer
oc Gienboer Skudsmaal oc Vidnisbyrd bekommer sig at
have bedred. ¹Kand samme Straf icke hielpe, da maa
de paa det sidste slet af Byen forvises, ²oc til dismere
Afsky skulle Borgemestere oc Raad i Kiøbstæderne lade
sette Gabestok paa Torvene oc nogle andre Stæder, hvor-
udi Bysvennene skulle strengeligen vere befallede at sette
dem udi, som ofentlig med Sværen oc Banden lader sig
høre, oc da give den, som vorder indsat, Bysvennen fire
Skilling, førend hand igien udlades.

Kilde: Reces 1643 1. 1. 31 jfr. DL 6. 2. 2.

^a icke] valde durum, licet lex ita scripta Rec. Chr. 4. p. 29 et 31 [2: 1. 1. 31].

¹ RN: Vil de icke bedre sig, ² RN: Ok ellers skulle.

da . . .

Cap. 3. Om Helligbrøde.

1. Alle oc enhver skulle holde Søndagene oc andre paabudne Dage hellige. Sognefolkene skulle vere tiltenkte at findes i Kirken, naar Gudstienniste forrettis paa de forordnede Dage, saafremt de icke for Helligbrøde, som er tre Lod Sølf, ville strafes. Øfrigheden skal oc tilholde deris Undersaatter, oc Husbonder deris Tynde oc Tienere at møde til Stede oc dem ingenlunde derfra forholde¹, oc skal enhver søge sin egen Sognekirke, som hand hører til, oc der bruge Sacramenterne saa oc der give sin Rettighed, som Kirken oc Kirketienere tilkommer, ei heller maa nogen paa Landsbyen legge Bønderne fra et Sogn til en anden^a.

Kilde til: Sognefolkene . . . forholde, *er Reces 1643 1. 1. 33; jfr. DL 6. 3. 1 og 2.*

^a til et andet] add.: vden med deris oc Presternis samtycke.

¹ R: holde.

2. Saafremt nogen arbeider under Predicken, skal hand første Gang strafes paa toe Lod Sølf; hvis ellers paa Søndage eller Helligdage efter Middag med modtvillig Arbeide sig tildrager, det strafes af Herskabet i lige Maade, dog skal hermed vere undertagid, hvis af stor oc uomgængelig Fornødenhed, særdelis naar Prædicken er ent, oc sin Neste, sig eller sine særdelis at hielpe oc rede sig kand tildrage, saa vit Guds Ord tilsteder oc enhver med en christen Samvittighed kand vide sig at befri. Maa ei heller Øl i Kiøbstæderne om Helligdage til Krohus føris eller nogen Kram oc Verksted obnis eller nogen Vare eller andet paa ofentlig Stæder fal holdes eller nogen Vogne med Øl, Tømmer, Sten, Kalk oc deslige for Høimesse eller under Høimesse over Gaderne fare, under dets Fortabelse, som mand haver med at fare, til de fattige. Hvo, saadant behøver, søge sig det i Husene hos dem, som det fal haver. De Kiøbsteder, som ere

lucte, skulle icke, før Høimesse er ude, lade Portene obne. Haver nogen Erinde, ¹som icke haver saa lang Respit, hand maa udlades oc icke flere, dog skal hand ansige, hvad hannem er anliggende, hvilket Porteneren strax, Høimesse er ude, Borgemestere skal ansige.

Kilde i det Hele: Reces 1643 1. 1. 31 og 1558 § 4 jfr. DL 6. 3. 3—4, 7, 5.

¹ RN: som icke lider Ophold, med deris Tilladelse udladis. andsiges det hos Øfrigheden och *Resten forbigås.*

3. Oc paa det Bønderne oc deris Børn oc Tynde paa hellige Dage icke skulle formenis at søge Kirken oc bruge Sacramentet, da skulle Kongens Befalningsmænd oc hver Øfrighed oc Herskab icke alene herofver med ald Flid holde, men oc Bønderne oc deris Børn oc Tynde paa hellige Dage med Fordringskab oc alt andet Arbeide, hvad det oc vere kand, aldelis forskaannede oc upantede have, med mindre saadan uomgengelig Fornødenhed (dog Guds-tienniste uforsømmitt oc aldelis uforagted¹) indfalder, som gandske ingen Forhaling kand lide, hvorimod de gamle skulle vere forplictede deris Børn oc unge Folk hver Helligdag icke alenne til Prædicken², men oc efter Prædicken³ at lade komme til Kirken der at høre oc lære deris Børnelærdoms Forklaring oc anden gudelige Sang oc Lærdom at øfve, med mindre de saa smaa ere oc Veien saa lang oc farlig, at det icke ske kand, ti da skulle de dennem i de Byer, som nest sammen ligger, forsamle, saa vit muligt er, hvorhen oc Degnen sig skal begive.

Kilde: Reces 1643 1. 1. 31 jfr. DL 6. 3. 6.

¹ RN *forbig.*: oc aldelis uforagted. ³ RN: at forblifve i Kirken . . .

² RN *tilf.*: at komme.

4. Hvo, som nogen Drik fal holder eller udtapper paa nogen Helligdag, førend Høimesse er ende, uden alleniste til syge, om de det ere begierendes, skal have forbrut, hvis hand haver med at fare, oc den, som Dricken kjøber, strafes af sin Øfrighed paa 2 Lod Sølf, och hvilken

Øfrighed¹ ser dermed igiennem Fingre, at sligt sked er², eller findes forsømmelige och icke lader strafe derefter, den bøde fire Lod Sølf til Kongen.

Kilde: Reces 1558 § 4; 1643 1. 1. 31 jfr. DL 6. 3. 8.

¹ RN tilf.: som.

² RN forbig.: at sligt sked er.

5. Ald umaadelig¹ Fylderer paa Bededagene skal vere afskafede. Hvo, samme Dag enten udtapper eller udtappe lader til Ofverflod oc Umaadelighed, skulle derfor tiltallis oc enten staa obenbare Skrifte eller strafes paa sin Formue til neste Hospital eller paa Kroppen til Vand oc Brød, om til anden Straf icke er Formue.

Kilde: Reces 1643 1. 1. 33 jfr. DL 6. 3. 9.

¹ RN forbig.: umaadelig.

6. Skal oc ald letferdig oc forargelig Lægen om Jul eller andre Tider oc Fastelafnsløben strengeligen vere forbuden, eftersom saadant sker mest paa de Tider, som it hvert Guds barn størst¹ Alvor oc Andagt burde at bevise. Giør nogen herimod, strafes^a af Øfrigheden derfor².

Kilde: Reces 1643 1. 2. 26 jfr. DL 6. 3. 11.

^a straffes] add. som Lovens foragter, v. Gaards R. art. 25.

¹ R: alvorlig Andact.

² RN tilf.: med Pengestraf til de fattige.

7. Alle oc enhver, særdelis alle¹ Over- oc Underøfrighed, skulle hver i sin Sted tilhielpe det hellige Præsteembede oc de, det betienne, at holde i saadant² Agt oc Værdighed, som den hellige Gud sin egen Ordning oc Tienniste vil have ærit oc holdit, oc udi al Ting giøre sig mere Tanke om det hellige Embedes Høihed end menneskelig Skickelighed oc Dyctighed.

Kilde: Frdg. 1655 24. Novbr.

¹ RN forbig.: alle.

² N tilf.: tilbørlig; R: tilbørlig.

8. Ofverfaldes Præst i Kirke eller paa Kirkegaard med Hug oc Slag, naar hand sin Tieniste forretter, da er dermed Lif oc Gods forbrut, men ofverfaldes hand paa samme Steder for eller efter Tiennistens Forretning, da

bødes foruden rette Bøder fyrretive Lod pur Sølf til Husbonden oc lige saa til Sagsøgeren.

9. Hvo, som saarer nogen paa Dag, som hellig holdes, bøde foruden andre Bøder ocsaa Helligebrøde.

10. Befindes Ungdommen paa Kirkegaardene med Legen, Stimmen eller anden Uskickelighed, naar Guds-tienniste i Kirken forrettis, at vanhelge Tiennisten, da skal de, som dertil Tilsium have, have Magt til at strafe de smaa derfor med Ris eller Pidsk oc de store med Gabe-stocker, oc hvis de store setter sig til Modstand derimod, have Skade for Hiemgiæld, om dem nogit derofver vederfares, och skulle Forældrene eller Husbonderne, i hvo de ere, naar det dennem vorder tilkiendegivet, entholde deris Børn oc Folk fra saadan Uskickelighed, med mindre de self ville strafes derfor med Helligbrøde oc anden Brøde til de fattige.

Jfr. DL 6. 3. 10.

¹ *R forbig.:* dennem.

Cap. 4¹. Om Forgribelse mod Kongens Høihed eller crimene [læsæ]² majestatis.

1. Hvo, som laster Kongen eller Droningen til Beskemmelse eller deris oc deris Børns Lif eftertragter, have forbrut Ære, Lif oc Gods, den høiere Haand af ham lefvendes afhuggis, Kroppen parteris oc leggis³ paa Steille oc Hiul oc Hovedet med Haanden settis paa Stage. Undkommer Misdederen oc icke kand lide paa Legemet, da bør Strafen at ske paa hans Billede oc Efterlignelse. Er Misdederen af Adel eller høi⁴ Stand, da skal hans Vaaben af Bødelen sønderbrydes oc alle hans Lifsarvinger^a miste deris Stand oc Stamme.

Jfr. DL 6. 4. 1.

^a lifs arffuinger] add.: andre til afskye, quo caritas liberorum amiciores rei publicæ reddat paren-

¹ *Jfr. lex Julia majestatis Digest. 48. 4, Codex 9. 8.*

² Således *P. L. og RN.*

tes, qui ut plurimum terreantur magis in liberis quam in sese.

³ *R:* ligge.

⁴ *R og Teksten i N:* høiere.

2. Hvo, som enten med Raad eller Daad lader sig finde at ville bringe nogen Forandring i Kongens absolut Arveregiering, strafes paa lige Maade.

Jfr. DL 6. 4. 2.

3. Hvo, som gjør noget Oprør mod Kongen, samler eller verver Folk inden eller uden Lands mod Kongen, gjør Stempling enten med indlændiske eller udlændiske imod Kongen eller Kongens ofentlige Fiender enten med Raad eller Daad bistaar, vere lige Straf undergiven.

Jfr. DL 6. 4. 3.

4. Kommer der Feide paa Riget eller Oprør, oc Kongen udbyder ald Almuen til Landhielp eller til Skibs, da hvo, som hiemme sidder, oc er icke enten saa ung eller saa gammel eller saa svag oc vanfør, at hand Vaaben ei kand bære, have forbrut sit Lif oc Boeslod.

Jfr. DL 6. 4. 5.

5. Hvo, som i Feidetid unød oc utvungen tager Tieniste hos Fienden oc tiener imod Kongen eller giver Fienden Anslag eller forraader Kongens Undersaater, deris Goeds oc Formue, hafve forbrut sit Lif oc Boeslod.

Jfr. DL 6. 4. 6.

6. Hvo, som i Kongens Rige uden Kongens særlig Tilladelse verber Soldater eller Baadsfolk oc dem af Riget udfører, have forbrut sit Lif, oc hvis hand haver med at fare.

Jfr. DL 6. 4. 7.

7. Holder nogen sin underhavende Rytter eller Soldater imod Kongens Villie, naar Kongen haver befallet at aftacke dem, eller oc icke vil quittere sit Embede oc Bestilning, naar Kongen befaller det, have forbrut Ære oc Gods.

Jfr. DL 6. 4. 8.

8. Taller nogen ilde paa Kongens Regiering, have forbrut Ære oc Goeds.

Jfr. DL 6. 4. 9.

9. Forfalsker nogen Kongens Breve, Haand oc Segl, strafes paa Ære oc Gods.

Jfr. DL 6. 4. 10.

10. Opbær nogen mere Told eller Skat end som af Kongen paabuden er, strafes som hand var tagen ved Tyvnet.

Jfr. DL 6. 4. 11.

11. Befindes nogen at forvende eller forødde Penge, Vare, Gever eller andet, som til Kongens Tieniste oc Armeens Underholdning skulle anvendes^a, have forbrut Ære oc Goeds.

Jfr. DL 6. 4. 12.

^a skulle anvendis] lege: ere forordnede.

12. Befindes nogen at opsette sig eller at raade andre til at opsette sig imod Kongens Befalinger eller Forordninger, naar de paa Tinge eller anden Steds forkyndes, have forbrut Ære, Lif oc Gods.

Jfr. DL 6. 4. 13.

13. Haver nogen Kundskab om saadanne Forseelser, oc det icke strax obenbarer, strafes som Medvidere, end dog hand hverken i¹ Raad oc Daad er med i Gierningen, saa, som Forseelsen er til, paa Ære eller² Lif eller Gods.

Jfr. DL 6. 4. 14.

¹ Således R og Teksten i N; P. L. ² R forbig.: eller. retter til: med.

14. Ofverfalder nogen fremmede Gesanter eller Kongens høie Ministros oc Raad i deris Embede eller Bestilninger, strafes paa Lif, paa Ære oc Gods efter Gierningens Beskafenhed oc dens Stand, som overfalder.

Jfr. DL 6. 4. 15.

15. Ofverfalder nogen sin af Kongen forordned Øfrighed, strafes dobbelt^a saa høit, som hand en anden overfaldet havde.

Jfr. DL 6. 4. 16.

^a dobbelt] nihil tale in jure, ergo arbitrarie pro modo delicti puniatur.

16. Ofverfaldes Dommeren eller andre Rettens Biente med Hug oc Slag, naar de sidder Kongens Ret, da er dermed forbrut Lif oc Boeslod.

Jfr. DL 6. 4. 17.

17. Undsiger nogen Dommeren eller truer ham med nogit Gever eller giver ham ubekvems Ord for Retten, bøde fyretyve Lod Sølf til Dommeren oc have sin Boeslod til Kongen forbrut oc derforuden vere Mindremand, om Ordene er Dommerens Ære oc Lempe for nær.

Jfr. DL 6. 4. 18.

Cap. 5. Om Børns Forseelse imod Forældre, item Husbonds oc Hustruis.

1. Findes nogen at vere sine Forældre ulydige oc foragte deris christelige Formaninger til Guds fryct, Erlighed, Ædruhed, Fredsommelighed, Flittighed oc Sparsommelighed oc deslige oc det skelligen bevises, miste Arf efter dennem¹.

Jfr. DL 6. 5. 1.

¹ P. L. sletter: miste ... dennem, og tilføjer i Randen:

Ulydige onde och forbrødelige Børn maa giøris af Forælderne arffueløs af disse aarsager:

1. Om Barn ligger nogen sinde Vred Haand paa sine forældre.

2. ¹Ved forgifft eller andre Maader haffuer søgt denom² at ombringe.

3. ³Med betenckt raad oc forset gjør denom nogen stor⁴ Spot oc injurie enten med ord eller gierning, som⁵ at anklage denom² for lif eller ærrørig sag,

med minder det kunde vere for forræderi mod Kongen eller fæderne land, Bande oc bespotte denom², slar sig til spotlig⁶ selskab, Kieltringe, Rackere oc deslige, eller om Datter fører lætferdig lefnet oc lader ligge hos sig, med minder⁷ bevisis, at hendis forældre haffue tilforn hindert hendes erlig oc billig gifftermaal mod echtesskabs lou.

4. Om Barn icke hielper sine nødlidende forældre af sin⁸ effne oc tager sig deris gienvordighed an, særdelis⁹ om de vare fra fornufft eller i fengsel, oc barn vndslog sig denom at bistaa oc

¹ RN: om ved.

² RN: sine Forældre.

³ RN: Eller med.

⁴ RN forbig.: stor.

⁵ RN: saasom.

⁶ RN: haanlig.

⁷ RN tilf.: at.

⁸ RN tilf.: yderste.

⁹ RN: dersom Forældrene vare.

forsuare til¹ sagens Vddrag oc de, om vskyldige befunden, paa fri foed stillis.

5. Om² Barn forsetligviis hinderer³ sine forældre, som til-ladelse hafde at giøre Testa-ment, at⁴ kunde det fuldbyrde⁵, miste arff ved muntlig arffueløs-giørelse⁶, oc den deel, hand⁷ skulle arffue, vere forbrut til

¹ RN: indtil.

² RN: dersom.

³ RN: forhindrer.

⁴ RN tilf.: de ei.

⁵ RN tilf.: och forfærdige.

⁶ RN tilf.: udi to eller flere troefaste Vindesbyrds Paahørelse.

⁷ RN: samme Barn

⁸ RN: derved er krenket.

⁹ RN tilf. herefter: Ville och Forældrene klage och hende Dom ofver Børnene,

Kongen, hvis lou⁸ herved krenckis⁹.

¹⁰Barn maa i lige maader aff forskrefne aarsager arffueløsgjøre sine forældre, i huis formue de ellers effter hanom skulle arffue, Vreed haandspaaleggelse alene vndtagen.

Tilføjelsen findes med de i Noterne nævnte Ændringer i RN i Stedet for §§ 1—4.

som dennem bande eller ubluelig tiltale, da strafis Barn derfor med Jern och Arbeid paa Bremerholm, men er det Kvindsperson i Spindhus deris Lifstid. Slaar nogen sine Forældre, da er det halsløs Gierning.

¹⁰ RN: Barn maa i lige Maader arffueløsgjøre sine Forældre af forskrefne Aarsager, vred Haands Paaleggelse alene undtagen, udi alt, hvis Forældrene ellers effter Barnet skulle arfve.

2. Bander nogen sine Forældre eller dem ublueligen tiltaller paa Ære oc Lempe, strafes med Jern oc Arbeid paa Bremmerholm, om det er Mandsperson, eller i Spindhuset, om det er Kvindfolk, i deris Lifstid.

Jfr. DL 6. 5. 2.

3. Slaar nogen sine Forældre, da er det halsløs Gierning¹.

Jfr. DL 6. 5. 3.

¹ P. L. tilf.: om forældrene søge derfor arffueløs. det ved klage; ellers giøris Barn

4. Slaar Hustro sin Husbonde oc gjør hannem Skade, da er det, ligesom hun det mod en fremmid^a giort hafde.

Jfr. DL 6. 5. 4.

^a fremmed] add. om øffrigheden derpaa taler, husbonden al tid sin ret forbeholden at reuse hende med staff.

5. Husbonde maa refse sin Hustro, Børn oc Tynde med Kep eller Vond oc icke med Vaaben, men gjør hand dem Saar med Aad eller Eg eller slaar dem Lemmer sønder eller skader dem paa deris Helbred, da strafes hand, som¹ hand en fremmid hafde giort Skade.

Kilde til: Husbonde . . . sønder, er JLov 2, 82 jfr. DL 6. 5. 5.

¹ R og Teksten i N: saasom.

6. Den samme er oc Hustrøens Ret over hindes Børn oc Tynde.

Jfr. DL 6. 5. 6.

7. Handeler nogen Husbonde tyranniskelig oc uchristerlig med sin Hustrø, oc det ham skelligen overbevises, da strafes hand med Bremmerholm eller anden høi Straf efter hans Stand oc Vilkor.

Jfr. DL 6. 5. 7.

8¹. Handler oc nogen Husbonde ulovligen med sin Tiennere eller Bønder, da er det lige saa som saadan Gierning skede imod fremmede, oc de have Mact at søge deris Ret imod Husbonden som imod en fremmide.

Jfr. DL 6. 5. 10.

Cap. 6. Om Mandrab.

1. Hvo, som dræber anden, oc det icke sker af Vaade eller Nødværie, bøde Lif for Lif, oc enten hand udstaar sin Straf eller rømmer, saa hand ei kand opspørgis eller¹ betredis^a oc² svergis fredløs^b, da skal hans Hovedlod³ vere forbrut, Halfdelen til den dræbtes Arvinger oc Halfdelen til hans⁴ Husbond⁵, oc⁶ Manddraberens Slect dermed vere kvit for ald ydermere⁷ Feide oc ei besvergis med ydermere Bod.

Kilde i det Hele: *Reces 1558 § 21 jfr. Reces 1643 2. 10. 1 jfr. DL 6. 6. 1.*

^a videtur æquum, ita indistincte puniri homicidam, sed jus expresse distingvit Rec. C. 3 art. 21 post med., et hic ipse auctor hujus immemor contrarium statuit p. 710 circa med. [*2: § 9 ndfr.*].
^b R. C. 3. art. 22 pr.

¹ P. L. og RN: oc. delis Manddraberens halfve Boeslod i toe lige Dele i mellem
² P. L. og RN: men. Kongen och Byen.
³ P. L. og RN tilf.: uden Jord.
⁴ P. L. og RN tilf.: egen. ⁶ RN tilf.: skal.
⁵ RN tilf.: dog i Kiøbstederne ⁷ RN: Tiltale och Straf.

2. Ere de flere i Haandgierningen oc haver slagit,

saaret eller skadet den dræbte, da bør de¹ deris Fred at miste.

Jfr. DL 6. 6. 2.

¹ *P. L. og RN tilf.:* alle.

3. End findes der Tvil i nogen Maade¹, da skulle Sandemænd randsage oc med deris Ed udvise den rette Banemand oc hvad den drebte var til Bane oc Lif² lagt.

Kilde: 7Lov 2, 12 i Sl.

¹ *P. L. og RN tilf.:* eller oc Manddraberen eller hans Medfølgere ² *P. L. og RN:* Død. vndkomme.

4¹. Undkommer Manddraberen oc hans Medfølgere, da skulle oc Sandemænd derom skille.

Kilde: Reces 1558 § 21.

¹ *RN forbig. § 4, som også er slettet af P. L.*

5. Den drebttes neste Arvinger ere rette Eftermaalsmænd, som skulle Sagen forfølge, men forsømmer de det och enten icke vil eller¹ icke formaa Sagen at udføre, oc deris Husbond ei heller vil sig Sagen antage, eller oc ingen ret Eftermaalsmand er til, da er Øfrigheden oc Jorddrotten, paa hvis Grund Drabet sked er², forplicted til at udføre Sagen til Ende, oc de tager Manddraberens halve Boeslod, som ellers Eftermaalsmanden tilkom.

Jfr. DL 6. 6. 3.

¹ *P. L. og RN tilf.:* kand eller oc. ² *P. L. retter til:* skeede.

6. Manddraberens Husbond skal vere forplicted til, naar hand advaris, at lade gribe Manddrabern, dersom hand icke paa Drabstædet¹ kunde blevet paagreben, oc efter Dommen lade rette over hans Hals². Forsømmer Husbonden det, da skal det Kongens Amtmand eller Fogid, udi hvis Amt det³ er, til kiende gives, ⁴oc hand skal forplighted vere at lade strafe ofver⁵ Manddraberen,

¹ *P. L. og RN:* blef paagreben. *tilf.:* huortil Kongens Amtmænd
² *RN tilf.:* hvortil Kongens Amtmand eller andre, som paa Kongens Vegne noget hafve at befale, vere ham befoderlig; *P. L.* skulle vere ham befoderlig.
³ *P. L. og RN:* hand.
⁴ *RN:* som skal.
⁵ *RN forbig.:* ofver.

oc Kongen tager Manddraberens¹ halve Boeslod, som ellers Husbonden² var tilfalden³.

Jfr. *Reces 1558 § 21 jfr. DL 6. 6. 4 og 5.*

¹ *RN*: hans.

² *P. L. og RN*: Manddraberens Husbond.

³ *P. L. tilf.*: end skeer draab i Birck eller Kiøbsted, da deel is bøderne i trey skiffte, en part til den, retten offuer Steden tilhører, den anden til manddraberens herskab, eller er hand tienistløs, da til den, steden tilhører, oc den tredie part til den

dødis arffuinger, *Rec. Chr.* 4 p. 245 [2: 2. 10. 1], oc da lysis oc sueris drab til by- oc bircketing; men skeer drab i herret, da lysis oc sueris til landsting, *B. R.* art. 8 in f.; *Rec. Chr.* 4. p. 195 § 2 [2: 2. 6. 2], *Loub.* 2 c. 8 add. c. 6 et 42 et ibi notata ad verb.: tildømmis, v. t. 17. lib. 1 pag. 77 [2: 1. Bog Kap. 17 § 9 *Note a ovfr.*].

7¹. Er Manddraberen undkommen, oc Sandemænd have soerit hannem fredløs, da skal Husbonden lade randsage oc spørge efter hannem oc rette over hans Hals, hvorsomheldst hand kand betrædis, oc skulle Kongens Amtmænd oc enhver, som nogen Befaling haver, Husbonden herudi vere beforderlige.

Kilde til Dels: Reces 1558 § 21 jfr. DL 6. 6. 4 i Sl.

¹ *P. L. og RN forbig.* § 7.

8. Ville oc ingen¹ Kongens Fogder² lade rette ofver Kongens Tiennere eller anden Husbond over deris Tienere, da maa den, som Jorddrot er til den Gaard, som den dræbte³ i boede eller i vaar, det lade giøre oc tage saa Manddraberens halve Boeslod, som⁴ Kongen eller hans⁵ Husbond⁶ tilkom, oc Kongens Fogid, som icke gjorde sit Embedsplict, vere skyldig til self at betalle Kongen saa megit, som Manddrabernes halve Boeslod var, oc derfor uden tiltallis af Fiskalen paa sit Embede.

Kilde til Beg.: Reces 1558 § 21 jfr. DL 6. 6. 6.

¹ *P. L. og RN*: icke.

² *P. L.*: Foget.

³ *P. L. og RN tilf.*: da.

⁴ *R og Teksten i N tilf.*: ellers.

⁵ *P. L. og RN forbig.*: hans.

⁶ *P. L.*: Husbonden.

9¹. End rømmer Manddraberen oc flyer, saa at hand

¹ *RN forbig.* § 9, *P. L.* dog først efter Forsøg på Rettelse, se ndfr.

kand ei opspørgis eller¹ betrædis^a oc² sværis fredløs, da skal hans Slectninge³ bøde til den dødes Frænder rette⁴ Mandbod, som er tvende atten Lod Sølf⁵, oc dermed vere angerløs for Feide af den dræbtes Slegtninger, oc af hans eget Gods skal bødis atten Lod Sølf oc Resten af hans Hovedlod vere forbrut til hans Husband.

Kilde i det Hele: Reces 1558 § 21.

^a *P. L.*: hoc directo pugnat cum dictis p. 706 [2: § 1 ovfr.].

¹ *P. L.*: oc.

⁴ *P. L.*: nogen.

² *P. L.*: men.

⁵ *P. L. sletter*: som er . . . Sølf.

³ *P. L. tilf.*: ei.

10¹. Den, som er nest paa fæderne saa som Fader eller ældste Søn eller, om de ei ere til², andre neste Frender, tager Hielp af fæderne Frænder oc bøde paa fæderne atten Lod Sølf; den, som er nest paa møderne saa som Broder eller, om hand ei er til, andre neste Frænder, tage Hielp af møderne Frænder oc bøder paa møderne atten Lod Sølf.

Kilde: 7Lov 2, 22.

¹ *P. L. og RN forbig. § 10.*

² *P. L. tilf.*: da.

11¹. End haver Manddraberen tvende fuldmyndige oc vederheftige Brødre, da er den ældste Formand paa fæderne oc den yngste paa møderne; i lige Maade om hand haver to Sønner, da ere de nest til at forskafe Bøderne.

Kilde: 7Lov 2, 22.

¹ *P. L. og RN forbig. § 11.*

12¹. Mand maa ei nøde fattig Mand til at hielpe til Mandebods Bøder, som Frender skulle bøde. Ville de icke hielpe til, som bør at hielpe, oc haver Formue der-til, da maa mand tage Dom paa dennem oc søge dem med Nam.

Kilde til: Mand . . . Bøder, er 7Lov 2, 24.

¹ *P. L. og RN forbig. § 12.*

13. Lætfærdige Kvindfolk, som deris Foster om-

bringe, skulle miste deris Hals, oc deris Hofved settis paa en Stage.

Jfr. DL 6. 6. 7.

14. Vorder noget lætfærdig Kvindfolk med Barn oc med sin Barnefødsel lønlig oc¹ i Dølsmaal omgaar oc icke bruger de ordentlige af Gud² beskickedede Middel, som hinde oc Fosterit i saadan Tilfald kunde betiene, oc samme Barn borte bliver eller paaskydes at vere dødfød, da skal hun agtis saa, som hun sit Foster med Villie hafde ombragt.

Kilde: *Reces 1643 2. 5. 1 jfr. DL 6. 6 8.*

¹ R forbig.: oc.

² P. L. og RN forbig.: af Gud.

15. Ingen lætfærdige oc besovede Kvindfolkis Børn, som uden Egteskab avled ere, oc døde findes, maa jordes, førend Præsten derom advarid, haver gived Øfrigheden det til Kiende, hvilken strax lovligen dertil skal lade Synsmænd opkreve, som den døde skal syne¹. Findes da nogen kiendelig Tegn til Haandgierning eller til Mistanke billig Anledning, at med Barnet icke lovlig er omgaaeds eller handlet, da forfølgis Sagen lovlig til Tinge af Husbonden som anden Drab.

Kilde: *Reces 1643 2. 5. 2 jfr DL 6. 6. 9.*

¹ P. L. samt RN sletter: som . . . syne.

16. Dersom nogen kand betrædes eller nøiactig overbevises enten sit eget eller andens Barn paa vilde Mark, hvor Folk icke ere eller lettelig formodes at komme, at henlegge oc forlade, da skal den actis som Manddraber oc have sit Lif forbrut, omendskønt Barnet vid Guds underlig Forsiun oc faderlige Skickelse¹ kunde findes oc i Live erholdes; men leggis det i Marken paa alfar Vei eller saa nær vid By, at det² lettelig kand forekomme³, da strafis den, som sligt gjør, til Kagen oc brendes paa

¹ P. L. samt RN sletter: oc faderlige Skickelse.

RN forbigår.

³ RN: af Folk findis; P. L. tilf.:

² Teksten i N tilf.: Folk, hvilket

oc findis.

Kinden, at saadanne udedisk Menniske kand vorde bekient; men leggis Barnit i Hus eller By, hvor det strax af Folk kand findes oc reddes, da strafes den, det giort haver, til Kagen¹.

Kilde: Frdg. 1647 27. Novbr. jfr. DL 6. 6. 10.

¹ *P. L. og RN tilf.:* vden brende.

17. Hvo, som raader oc tilskynder¹ nogen til at giøre anden Mand Skade, som² derofver bliver dræbt, ³bøde⁴ fuld Mandebod, men sker der anden Skade, da bøde half saa megit som den, der Skaden gjorde.

Jfr. DL 6. 6. 11.

¹ *P. L. og RN tilf.:* befaler eller køber.

² *RN:* saa at hand.

³ *RN:* bøde och achtis ei bedre end den, Gierningen self gjorde.

⁴ *P. L. tilf.:* som Gierningsmanden sielf oc actis ei bedre end den, gierningen gjorde, const. 1590 d. 14. Avg. om falsk v. p. 789 [*3: Kap. 20 § 3*] og forbig. Resten af § 17.

18¹. End befaller eller køber nogen en til at dræbe eller giøre anden Mand Skade, da actis det, lige som hand self hafde giort det med sin egen Haand.

Jfr. DL 6. 6. 12.

¹ *P. L. og RN forbig. § 18.*

19. Hvor Tvist oc Uenighed iblant Folk sig begiver, skal enhver, som til Stede er, forplicated være Ulycke oc Manddrab at hindre¹ oc forekomme².

Kilde: Reces 1643 2. 10. 1 jfr. DL 6. 6. 13.

¹ *RN:* afverge.

² *RN tilf.:* och (*R forbig.:* och)

mens, og sætter § 19 i Forbindelse med § 20.

20. Sker Manddrab, da skal enhver hosværendis vere forplicated¹ Manddraberen at hindre, at hand ei bortkommer. End undkommer hand, da skulle alle vere plictige hannem at eftersette oc føre til Stæde inden otte Dage derefter i det seniste eller oc enhver af dem, om de ere formuende, give fuld Mandebod, som er² trende atten Lod pur³ Sølf. Have de ei Formue at udgive

¹ *P. L. og RN forbig.:* skal . . . forplicated.

² *P. L. forbig.:* fuld . . . er.

³ *RN forbig.:* pur.

Bøderne, strafes, som¹ Forseelsen er til, eller lide af Husbonden paa Kroppen med Fængsel eller Arbeide, eftersom Vilkoene tilsige².

Kilde: Reces 1643 2. 10. 1; JLov 3, 21 jfr. DL 6. 6. 13.

¹ R: saasom.

² RN forbig.: eftersom . . . tilsige.

21¹. Haver nogen af de hosværende været i Haandgierning med til Drabet, da gaaes derom, som tilforne sagt er.

Kilde: Reces 1643 2. 10. 1 jfr. DL 6. 6. 14.

¹ P. L. og RN forbig. § 21.

22. Sigter den dræbte, førend hand dør, oc imen hand haver sit fulde Ved, nogen for Bannemand oc hand benegter det oc ingen anden Vidne er, som¹ om Gierningen kand bære Vidnisbyrd², da bør den, som³ sictes, at give Lov.

Jfr. NLov 3, 9 jfr. DL 6. 6. 15.

¹ P. L. sletter: som.

³ R og Teksten i N tilf.: saa.

² P. L. sletter: kand . . . Vidnesbyrd

23^a. Sker Drab af nogen i Vildelse oc Raadseri, da bør hand ei paa Livet strafis, men give¹ fuld Mandebod² af sin Formue, som hand haver eller kand derefter bekomme³; det samme er oc om Drab, som af Barn begangis, der er ei sine fulde syv Aar.

Med: Sker . . . bekomme, jfr. NLov 3, 8 jfr. DL 6. 6. 17 og 18.

^a her skulle først handlis om draab kunde drab af vanvittige oc af hendelse oc nødverie, siden vmyndige paafølge.

¹ RN tilf.: til den dødes Arfvinger.

³ R forbig.: af sin Formue . . .

² P. L. sletter: fuld Mande; RN

bekomme.

tilf.: som er trende 18 Lod Sølf.

24. Dræber den, som er imellem syf oc fiorten Aar, anden, ¹bøde fuld Mandebod oc Kongen² hans Hovelod oc strafes med Ris paa Kroppen, men er samme Barn ellers for Ulydighed oc Skalkhed bekient, da bør

¹ RN: da miste sin Hofvedlod til Hosbond ok traffis . . .

den dødis Arfvinger och hans ² P. L. sletter: fuld . . . Kongen.

hand sin Lifstid¹ trælle oc arbeide der, ²som Husbonden hannem hensetter.

Jfr. DL 6. 6. 19.

¹ RN tilf.: at.

² P. L. og RN: hand hensettis.

25. Bod¹ for² Mandedrab³ maa ei fæstes⁴, før end Sandemænd lovligen haver soeret eller Dommeren hafver⁵ kient i Sagen. End fæstis⁴ den før⁶, ⁷da skal ⁸samme Bod vere forbrut til den dræbtes Husbond, oc skal hand vere plictig Sagen at forfølge.

Kilde i det Hele: Reces 1558 § 21 jfr. Frdg. 1589 30. Juni (Nr. 510) jfr. DL 6. 6. 20.

¹ P. L.: Saadan Bod.

⁷ P. L.: eller Manddrab afsonis hos

² RN forbig.: Bod for.

den Drebtis Frender, da skal,

³ P. L. sletter: for Mandedrab.

hvis derfor giffuen er, vere . . .

⁴ RN: afsonis.

⁸ RN: hvis derfor gifvet eller udloftet er, være.

⁵ RN forbig.: hafver.

⁶ RN tilf.: hos den Drebtis Frender.

26. Giør hand det icke, da skal Øfrighed oc Jorddrotten, paa hvis Grund Drabet sked er, det efterkomme¹, oc de tager ²saadan Bod, som ulovlig fæst var.

Jfr. Reces 1558 § 21 jfr. DL 6. 6. 20.

¹ P. L. og RN tilf.: som her offuen ² RN: hvis gifvet eller lofved er. sagt er.

27. Den, som sig self ombringer, ¹paa hvad Maade det oc er², maa ei begraves i Kirkegaard, med mindre hand giør det i Sygdom oc Raaseri.

Jfr. DL 6. 6. 21.

¹ RN: hafve sin Hofvedlod forbrut til sin Hosbond och maa ei . . . jfr. Fragm. 3 Dig. 48. 21.

² P. L. tilf.: hans gandske hofdlod vere forbrut til hans husbond oc.

Cap. 7. Om Afhug och Saar.

I. Skærer eller afhugger nogen sagesløs Mand¹ forsetligvis eller af Foragt enten² Næse eller³ Øre^a eller³ Tunge eller

^a Øre etc.] longe aliter disponitur in scripto jure Loub. 3 c. 25, sed

hodiernæ malitiæ legislator noster rectius occurrit.

¹ RN forbig.: sagesløs Mand.

³ RN forbig.: eller.

² RN: anden Mands.

Haand eller¹ Fod eller ²Fingre eller hemmelig Lem eller slar eller sticker hans Øie ud, da bør hand at miste sin Fred oc hans Boeslod vere forbrut, Halfdelen til den, hand haver skadet, oc Halfdelen hans Husbonde; men sker det i Slagsmaal, at mand mister noget af disse Lemmer, da bødes for hver af dem ³fuld Mandebod, 36 Lod pur Sølf.

Kilde til Dels: FLov 3, 25 (jfr. ESLov 2, 33, SLov § 92); Købh. Byret 1443 6, 11; NLov 3, 2 jfr. DL 6. 7. 1.

¹ RN forbig.: eller.

³ RN: 36 Lod Sølf.

² RN: andre Lemmer eller slar.

2. Hugger, sticker eller slaar Mand anden Saar, da bødes for hver Saar, som er ei benhuggit eller igiennem stunget, tre Lod pur¹ Sølf.

Kilde: FLov 3, 30 jfr. DL 6. 7. 2.

¹ RN forbig.: pur.

3. End er det hul Saar eller benhugget, saa at Ben tagis af, eller Arret er i samme Ben oc flyder op oc neder, eller tvennit, som hafver to Hul, saa som Mand vorder stungen enten giennem Laar eller Læg eller Haand eller anden Steds paa Legomit, da bødes sex Lod pur¹ Sølf.

Kilde: FLov 3, 30 jfr. DL 6. 7. 3.

¹ RN forbig.: pur.

4. Vorder Mands Lemmer lyt oc vorder dog noget nyttige, saa at hand kand dem baade krympe oc ræcke, da bødes tolf Lod pur¹ Sølf.

Kilde: FLov 3, 26 jfr. DL 6. 7. 4.

¹ RN forbig.: pur.

5. End vorder noget Lem død oc unyttigt, da bødes derfor, ligesom det var gandske afhuget.

Kilde: FLov 3, 26 jfr. DL 6. 7. 5.

6. For alle de Saar, som mand ei kand skiule med Klæder eller Haar, som er Saar i Ansict oc paa Hænder, bødes half mere end for andet Saar.

Kilde: FLov 3, 29 jfr. DL 6. 7. 6.

7. Men vorder der Lyde paa, saa som om Munden

stander vrang oc skef eller Øie eller Næse, da bødes half Mandebod atten¹ Lod^a pur² Sølf.

Kilde: FLov 3, 29 jfr. DL 6. 7. 7.

^a half mandsbod 18 lod] male, vid. p. 735 pr. [c: Kap. 11 § 1 ndfr.].

¹ RN: 27.

² RN forbig.: pur.

8. For Stafshug oc Stenshug oc Beenshug oc Næfvehug oc Haargreb oc Jordskuf bødis sex Lod pur¹ Sølf.

Kilde: FLov 3, 32 jfr. DL 6. 7. 8.

¹ RN forbig.: pur.

9. End vorder Mand trælborn, saa at Mand icke kand bære sig self af den Sted, men maa agis eller bæris derfra, saa at hand ligger deraf benbrut oc ufør, da bødes derfor half Mandebod atten¹ Lod pur² Sølf.

Kilde: FLov 3, 32 jfr. DL 6. 7. 9.

¹ RN: 27.

² RN forbig.: pur.

10. Udi alle disse Stycker skal den, der Gierningen gjorde, foruden forskrevne Bod, betalle Badskerløn, opholde den, som Skaden har faaet, hans Kaast imidlertid oc give ham en billig Penge for Lyden oc Skaden, som den af gode Mend sat vorder^a efter begges Vilkor oc Leilighed.

Kilde til Dels: FLov 3, 32 jfr. VSLov 2, 8, SLov §§ 94, 119 jfr. DL 6. 7. 10.

^a si sit duplex poena contra Loub. 3 c. 26.

11. I alle disse Stycker, dersom der er nogen Tvil, da skulle Sandemænd derom skille.

Jfr. FLov 2, 15.

12^a. Hugger Mand anden Saar eller stinger til Blods i Kongens Gaard, da skal den, det gjorde, miste sin Haand^b.

Kilde: Gårdsret 1562 § 5 jfr. DL 6. 7. 11.

^a Gaards Ret art. 5.

[c: Kap. 8 § 5 ndfr.] et p. 727

^b Pauca ex Gaards Rett, sed tantum de Regis aula hic et p. 723

[c: Kap. 9 § 7 ndfr.].

13^a. Slaar Mand anden Pust, Kiæpshug eller ander-

^a Gaards Ret art. 6.

ledes i Kongens Gaard, saa at ei kommer Blod ud, da skal hand stingis igienem sin Haand oc ristes ud imellem Fingerne.

Kilde: Gårdsret 1562 § 6 jfr. DL 6. 7. 12.

Cap. 8. Om ulovlig Gever oc Skade deraf.

1. Hvo, som udfordrer hinanden med Pistol eller Bøsse at figte eller møder, om hand fordred bliver, end dog ingen Skade giøres paa enten af Siderne, strafes paa deris¹ Hals; bliver oc enten af dem dræbt, da maa den ei i Kirke eller Kirkegaard begravis.

Kilde: Reces 1643 2. 10. 2 jfr. DL 6. 8. 1 og 4.

¹ R forbig.: deris.

2¹. Bider^a Mand anden, oc det ei sker af Nødverie, da skal hand til Tinge føris, oc hans Fremtænder skal brydes af hans Mund.

Kilde: NLov 3, 14 jfr. DL 6. 7. 13.

^a bidder] legum Majestati non convenit, et fere est ridiculum.

¹ RN forbig. § 2.

3. Drager Mand Knif til anden, end dog hand gjør ingen Skade dermed, bøde tre Lod Sølf.

Kilde: NLov 3, 13 jfr. DL 6. 7. 14.

4. Gjør hand Skade med den¹, da bøde hand foruden rette Bøder femten Lod pur² Sølf til Sagsøgeren oc lige saa megit til Husbonden.

Jfr. DL 6. 7. 15.

¹ R: dermed.

² RN forbig.: pur.

5^a. Om nogen drager sit Sværd eller Knif eller spender sin Bøsse oc leger Hanen paa imod anden med vred Hue i Kongens Gaard, skal hand¹ stinges igiennem sin Haand, om hand bliver greben med ferske Gierninger, end dog hand ingen Skade gjorde dermed.

Kilde: Gårdsret 1562 § 7 jfr. DL 6. 7. 16.

^a Gaards Ret art. 7.

¹ RN: hand skal.

6. Drager Mand Kaarde eller Knif til anden eller

med Hug oc Slag overfalder nogen i Kongens Nerverelse eller Paasyn, da haver hand forbrut sit Lif.

Jfr. DL 6. 7. 17.

7. Agger eller ridder nogen¹ paa Mand, Kvinde eller Barn, hvad heller det gaar, staar eller sidder², oc gjør det Skade paa Lif eller Helbred oc Lemmer, da er det, ligesom hand hafde gjort det med sin egen Haand, oc strafes paa Lif eller Bøder, som Skaden^a er.

Jfr. ESlov 2, 64 jfr. DL 6. 7. 18.

^a Schaden] add.: oc forsettet er til, som her offuen sagt.

¹ RN tilf.: forsetligvis.

² RN forbig.: hvad heller... sidder.

8. Om alle disse Sager, dersom der er Tvil i nogen Maade, skulle Sandemænd skille.

Cap. 9. Om Husfred, Kirkefred, Tingfred, Veiefred, Plougfred.

1. Hvo, som far med oplagd Raad til anden Mands Hus eller Gaard, enten hand har det til Eie eller Leie, eller hvad Slags Bolig det er, som hand har ført sig self oc sit Gods udi, eller Skib, som lad er med Farekoster¹, oc dræber der enten hannem eller² hans Hustru eller² Barn eller² Tynde eller Gæst, som der er indbøden eller til Herberg, da bør hand miste sin Hals oc hans Hoved settis paa en Stage, saa vel som alle de, der ere i Flok oc Følge med oc alle deris Boeslod at vere forbrut, Halvdelen til den, som Bondesagen haver, oc Halvdelen til deris Husbond.

Kilde til Dels: Reces 1558 § 22 jfr. DL 6. 9. 1.

¹ RN forbig.: som ... Farekoster. ² RN forbig.: eller.

2. End gjør hand dennem anden Skade med Afhug eller Saar eller i andre Maader dennem uførmer, da bøder hand over andre rette Bøder fyretive Lod pur¹ Sølf til den, som Skaden fik, oc lige saa megit til sin Husbonde. Oc maa Bonden, førend hand klager paa Husfred oc Gaardfred, forfølge hans andre Lovmaal, hvad ved hannem brut

¹ RN forbig.: pur.

er, til sine rette Bøder efter Loven oc haver endda sex Uggers Dag at kære Husfred.

Kilde i det Væsentlige: Reces 1558 § 22 jfr. DL 6. 9. 2.

3. Huger eller sticker Mand i anden Mands Bord, Vegge¹, Døre, Bislag, Vindever, Vindeverskreer eller slaar hans Vindever ud eller ind, betalle Skaden oc derforuden sine² fyretyve Lod Sølf^a.

Jfr. VSLov 2, 32 jfr. DL 6. 9. 6.

^a 40 lod sølf] juri non convenit, sed bøde Voldsbøder.

¹ RN forbig.: Bord, Vegge.   ² R forbig.: sine.

4. Kommer Mand fredelig i anden Mands Hus oc findes satte oc sandregtige med hinanden oc vorder siden usamdrectige oc kommer i Slagsmaal, da er det ei Husfred. Det er ei heller Husfred, om Husbond eller Hustrue slaar deris Børn, som ere i Fællig med dem eller deris Tynde i anden Mands Gaard.

Kilde til: Kommer... Husfred, er JLov 2, 30 jfr. DL 6. 9. 3 og 4.

5. Vorder Mand af sin Uven overfaldet oc flyer for hannem i anden Mands Gaard eller Hus til at fri sig oc hand forfølgis af hannem derind, da, hvis paa hannem der brydes, er det lige saa fult, som det skeede i hans egit Hus oc Gaard.

Jfr. Frdg. 1284 for Sælland § 1 jfr. DL 6. 9. 5.

6^a1. Hvo, som stiger² Kongens Hus inden eller uden, som er befæsted med Mur, Grave eller Planker, eller som Port er for, miste Livet^b.

Kilde: Gårdsret 1562 § 8 jfr. DL 6. 9. 7.

^a Gaards Ret art. 8.

^b Gaards Rettens article, saa mange i Kongens gaard eller hof nødige eragtis, er his oc her indførte oc ere nie, noch den 24 oc 25 om Dobbelt, item Vedemaal, som mist af løse folck begaais oc anstillis, item om feylemarck at ride, løbe fastelafn oc driffue daarspil eller daarskab, derom handles i Land-

lowen noget. Resten i Gaardsretten menis at kand nochsom rettis effter Landlowen vid. p. 677 pr. [2: 4. Bog Kap. 14 § 33], p. 694 [2: Kap. 3 § 6 ovfr.], p. 721 [2: Kap. 7 §§ 12 og 13 ovfr.], 723 [2: Kap. 8 § 5 ovfr.], p. 748 [2: Kap. 14 § 9 nedfr.], 750 [2: Kap. 14 § 15 nedfr.].

¹ R forbig. § 6.

² N: bestiger.

7^a. Hvo, som i Kongens Gaard opslaar Kælderdøre eller andre Luckelser oc Døre¹ eller overfalder Kok, Kiældersvend eller nogen, som Befalning haver, miste Livet.

Kilde: Gårdsret 1562 § 36 jfr. DL 6. 9. 8.

^a Gaards Ret art. 36.

¹ RN forbig.: oc Døre.

8. Binder mand Bonden i sit eget Hus uden Skyld eller tager hannem eller¹ hans Hustru eller¹ Børn eller¹ Tynde eller Gæst oc fører dem bort med Vold oc Uret, da bøde enhver derfor 40 Lod pur² Sølf, som var med i Gierningen³.

Kilde til: Binder . . . da bøde, er 7Lov 2, 30 jfr. DL 6. 9. 9.

¹ RN forbig.: eller.

³ R og Teksten i N: den Gierning.

² RN forbig: pur.

9. Det samme er oc, om nogen med Uret tagis i anden Mands Hus, paa Gade, Vei, Mark eller Skov oc imod sin Villie anden Steds bortførís.

Jfr. DL 6. 9. 10.

10. Dog skal ingen bøde for Voldførsel efter Markekiel Tal, men det regnis for it Vold, naar nogen¹ voldføres oc icke for mere eller flere Vold.

Kilde: Reces 1558 § 25 jfr. Håndf. 1559 § 31; 1648 § 31 jfr. DL 6. 9. 11.

¹ R: mand.

11. Ligger Stimand enten paa Skov eller Skiul^a eller paa farende Veie eller nogen bryder ind i Mands Hus oc Bollig oc myrder noget Menniske, vorder hand tagen vid Gierningen, da haver hand forbrut sit Lif oc bør at leggis paa Steil oc Hiul oc hans Hovedlod forfalden til Husbonden oc den drebtés Arvinger.

Kilde til Dels: 7Lov 3, 67 jfr. DL 6. 9. 12.

^a vid. p. 769 [2: Kap. 17 § 1 nedfr.].

12. End undkommer hand, da skulle Sandemænd

derom skille, oc skal ellers al Ting med Mord saaledes forfølgis, saa som sagt er ¹om Drab i det 6. Capitel.

Jfr. DL 6. 9. 13-14.

¹ RN: i det 6. Capitel om Drab.

13. Giør Stimand nogen Saar oc icke paa ferske Gierninger gribes, da ¹sictes derfor af den, som saaret er; verge sig med Lov, om hand negter det. Falder hand af Loven, da haver hand forbrut sit Lif, saa som hand var greben paa ferske Gierninger.

Med 2. Punktum jfr. JLov 3, 67 jfr. DL 6. 9. 15.

¹ R og Teksten i N: oc.

14. Hvo, som i Kirken, paa Kirkegaard, paa Ting eller nogen anden Steds, som Dom oc Ret settis, tager til Verie, høder eller truver nogen Mand med vred Hue eller veriende ¹Haand, end dog hand ingen Skade giør, bøde til sin Husbonde for hver Sinde, hans Brøst saa findes, ti Lod pur ²Sølf.

Kilde: Reces 1558 § 23 jfr. DL 6. 9. 16.

¹ RN: vebned.

² RN forbig.: pur.

15. End hugger eller sticker hand, saa det bløder, oc saa, at Saar vorder, da bøde hand for Saaret efter Loven oc derforuden til sin Husbonde 40 Lod pur ¹Sølf oc lige saa til den, som Skaden fik.

Kilde: Reces 1558 § 23 jfr. DL 6. 9. 17.

¹ RN forbig.: pur.

16. End slaar hand Pust oc Nævehug, Stabshug ¹eller i andre Maader, da bøde hand oc derfor efter Loven oc derforuden til sin Husbond 15 Lod pur ²Sølf oc lige saa til Sagsøgeren for Kirkefred eller Tingfred.

Kilde: Reces 1558 § 23 jfr. DL 6. 9. 18.

¹ R forbig.: Stabshug.

² RN forbig.: pur.

17. Hvo, som paa Ting overfalder, slaar eller med Haandgierning forgriber sig mod sin Vederpart, naar de med hverandre staa for Rette, da skulle de icke alleniste

bøde derfor efter Loven oc for Tingfred, men ocsaa¹ for slig modvillig Dristighed oc Overlast strafes med Gabe-stok eller Fængsel eller ansenlig Pengestraf efter den skyldiges Formue, Stand oc Vilkor.

Kilde i det Hele: Frdg. 1590 14. Avg. (Nr. 538) Princ. og § 1 jfr. DL 6. 9. 19.

¹ R: endocsa.

18. Kirkefred oc Tingfred regnis, fra mand drager fra sit Hus ret Veien til Kirken eller Tinget oc siden fra Kirken [eller]¹ Tinget ret Veien hiem til sit Hus, dog at mand ei tager af Veien eller andre Sysseler² for.

Kilde: Reces 1558 § 23 jfr. DL 6. 9. 23.

¹ Således R og Teksten i N; P: til. ² RN: Ærinder.

19. Overskeldes, trues eller ofverfaldes Varsels- eller Stefningsmænd, naar de Varsel eller Stefning forkynder af den, som kaldes, da bødes¹ derfor ²som for Tingfred^a.

Jfr. DL 6. 9. 20.

^a Tingfred] add.: End Beskickels- offuerfaldis, bødis Voldsbøder.
mend eller Maaningsmend om

¹ RN: bøde hand.

² N: smaa Voldsbøder, R: sine Voldsbøder.

20. Hvo, som ofverfalder sageløs Mand paa Torve-vei, Torf, Gade eller i Stræde eller veifarendes Mand eller Bonde, der holder paa sin Plov, oc slaar, hugger eller sticker hannem, bøde foruden rette Bøder 40 Lod pur¹ Sølf til Husbonden oc lige saa til Sagsøgeren.

Jfr. JLov 3, 22, VSLov 2, 39, ESLov 2, 22—23 jfr. DL 6. 9. 24.

¹ RN forbig.: pur.

21. I alle disse Stycker, dersom der er Tvil, da skulle Sandemænd derom skille.

Cap. 10. Om Skaade af anden Mands Vaaben eller Fæ.

1. Udlaaner nogen sin Vaaben, Kaare, Knif, Stav, Kæp eller nogit saadant, som mand kand giøre Skade med, til anden Mand, naar hand er i Trætte oc Klammeri

med nogen, eller¹ oc det bevislig giøris, at det var ham vitterligt, at den, ²som dem udlaante, ville giøre Skade dermed, oc den, som fik Vaaben i Hænde, giør Skade dermed^a, da bøder dend, som dem udlaante, sex, ni, tolf, femten Lod Sølf, eftersom Skaden er til^b.

Jfr. JLov 3, 35 jfr. ESLov 3, 13 jfr. DL 6. 10. 1.

^a quid si occiderit?

^b er til] add. som heroffuen cap. 9 meldet.

¹ *R forbig.:* eller.

² *R og Teksten i N:* som hand laante dem til vilde.

2. Fanger Mand Saar af anden Mands Hors eller Nød eller noget andet Fæ^a, da skal den, som Fæet eier, give Bardskerløn. End fanger hand Lyde deraf, da bøder den, der Fæet eier, Lyden, dog ei høiere end 3 Lod pur¹ Sølf.

Kilde: JLov 3, 33 jfr. DL 6. 10. 2.

^a fæ] add. som løst er vden tømme, in fin. [*3: Kap. 8 § 7 ovfr.*],
quo distingvatur a casu p. 723

¹ *RN forbig.:* pur.

3. End fanger mand Skade af Hund, som gaar løs, da bøde Eiermanden, som¹ hand self Skaden giort hafde.

Jfr. JLov 3, 33 jfr. DL 6. 10. 2.

¹ *R og Teksten i N:* saasom.

4. Dræber nogen Mands Hest eller nogit¹ andet Fæ, som mand lovligen maa have, noget Meniske, da skal Eiermanden bøde 3 Lod Sølf oc giøre sin Æed, at hand ei viste, at det Fæ hafde denne Vanne. End sker det anden Gang, imen hand haver saadan Fæ i sin Hæfd, ²bøde fuld Mandebod^a.

Kilde: JLov 2, 35 jfr. DL 6. 10. 3.

^a mandbod] add.: oc siden holde drebe det, om ey at giøre mere
same Dyr i god bevaring eller skade.

¹ *R forbig.:* nogit.

Formufve. (*R indsætter denne Tilføjelse urigtigt efter: den Vanne.*)

² *RN:* da afsone det hos den af-dødis Arfvinger efter sin yderste

5¹. Føder mand vilde Dyr op, som er Ulfve eller Biørne, hvad Skade de gjør, derfor bøder Eiermanden oc den, som dem i Hæfd haver, lige saa som hand den self giort hafde.

Kilde: JLov 2, 36 og SLov § 101 jfr. DL 6. 10. 4.

¹ §§ 5—6 findes ikke i R, som dog lader Plads åben til dem.

6¹. I alle disse Stycker, om Tvil er, da skulle Sandemænd derom skillie.

¹ Se Noten til § 5.

Cap. 11. Om Vaadesgierning.

1. Dræber Mand anden af Vaade imod sin Tanke oc Villie, bøde ¹fuld Mandebod trende atten Lod Sølf^a for Hoedvide² til den dræbtes Arvinger oc ei til Husbonden mer end tre^b Lod Sølf oc beholde sin Fred³.

Jfr. Reces 1558 § 21, NLov 3, 12 jfr. DL 6. 11. 1.

^a vid. Loub. 3 c. 21, Rec. Chr. 4. p. 244 [v: 2. 10. 1].

^b trey] imo slet intet Loub. 2 c. 49, Loub. 3 c. 52 et 36.

¹ P. L. retter til: 40 Lod.

³ P. L. og RN sletter: oc ei til

² P. L. samt RN sletter: for Hoedvide.

. . . Fred, og tilf.: oc dermed være angerløs.

2¹. Hafver Manddrabern icke Formue self til at betalle den fulde Mandebod, da ere hans neste Slegtninger plictig til at hielpe med de tvende atten Lod Sølf, saa som sagt er i det . . . Capitel.

¹ P. L. og RN forbig. § 2.

3. Saarer Mand anden af Vaade imod sin Tanke oc Villie, betalle Bardskerløn oc den saaredes Kost, imen hand læggis, oc vere fri for anden Bod.

Jfr. NLov 3, 12 jfr. DL 6. 11. 2.

4^{a1}. Hugger to Mænd i Skov sammen, oc den enes Øxe slipper af Skaftet uden hans Villie, oc hand gjør sin Æed derpaa, da er det Vaade, hvad Skade deraf sker oc bødes inted derfor.

Kilde i det Hele: NLov 3, 12 jfr. DL 6. 11. 3.

^a superfluum, nam ex præmissis res clara est de cæde et vulnere.

¹ P. L. og RN forbig. § 4.

5. Skyder eller kaster nogen over Hus, Skib, Plankverk eller nogen slig unødigt Gierning gjør^a, oc anden deraf fanger Skade, Saar, Men eller Bane imod dens Villie, som det gjorde, oc hand gjør sin Ed derpaa, da bøder hand for Drab fuld Mandebod baade¹ til den dræbtes Arvinger oc til Husbonden², men for Saar oc Lyde half saa megit, som hand skulle bøde, om hand det med Villie hafde gjort³.

Kilde i det Hele: *NLov 3, 12 jfr. DL 6. 11. 4.*

- ¹ *R forbig.:* baade. da bøde hand 40 lod sølff til den
² *R forbig.:* oc til Husbonden. drebtis arffuinger oc intet til sin
³ *P. L. sletter:* imod ... gjort, med husbond 2. Loub. 49, 3 loub. 36,
Bemærkningen: hoc rectius ut men for saar oc lyde betale
primò, og tilf.: oc den det gjorde Bartskerløn, som tilforn sagt,
suæer, at det skede imod sin villie, *men dette er atter udslettet.*

6. Hugger, slaar eller sticker nogen til en med vred Hue, at hand vil skade hannem, oc rammer en anden, da er det ei Vaade¹.

Kilde: *NLov 3, 12 jfr. DL 6. 11. 5.*

- ¹ *P. L. tilf.:* thi hand hafde ont lod alene, eller paa lifff oc boesforset oc straffis effter sagens lod.
beskaffenhed enten paa sin boes-

7. End om nogen gaar sammen i Fafn at¹ brydes eller dragis i Hænder eller noget sligt anfanger med beggis Villie oc icke af vred Hue, da forvare hver sig self. Fanger nogen Skade i slig Tilfald oc den anden vantroer¹ hannem, at hand gjorde det med Villie, da verie sig med sin Ed, at det ei skeede med hans Villie² oc vere sagisløs.

Kilde: *NLov 3, 12 jfr. DL 6. 11. 6.*

- ¹ *R:* oc. løn oc Omkostning; *P. L. tilføjer*
² *RN:* har Mistanke til. *yderligere:* igien.
³ *P. L. og RN:* oc gielde Bartsker-

8¹. Tager nogen anden Mands Bøsse eller Pistol i Hænde, som er lad oc ved det icke, oc den gaar af for hannem oc gjør Skade, oc hand gjør sin Ed derpaa, at

¹ *I R § 9.*

hand viste det icke, da er det Vaade oc ¹bødes intet² for³.

Jfr. DL 6. 11. 8.

- ¹ RN: bøde, om dræbt er, trende betale Badskerløn och Omkostning.
 atten Lod Sølf til de drebtis
 Arvinger, men er det Saar, da ² P. L.: 40 lod sølff.
³ P. L.: derfor.

9¹. Ligger nogen spent eller lad Bøsse eller Pistol fra sig, oc nogen deraf fanger Skade, da bøder den, som dem saaledes fra sig lagde, half saa megit, som hand burde bøde, om hand self Skaden giort hafde.

Jfr. DL 6. 11. 7.

¹ I R § 8.

10^a. Drukner Mand i anden Mands Brønd eller Hulle i Gaard¹ eller paa Gaden eller Lergraf, som ei er vel forvaret, da bøder de, som Vandet hører til, samtligen ²fuld Mandebod til den druknedes Arvinger.

Jfr. JLov 2, 37, SLov §§ 98 og 99, ESLov 2, 59 jfr. DL 6. 11. 9.

^a Loub. 2 c. 37.

- ¹ P. L. tilf.: da bøde den, brønden paa gaden, eller leergraffue.
 aatter, aleene, end er brønden ² P. L.: 40 lod sølff til.

11. End drukner Mand i Mølleddam eller Fiskepark eller falder self neder af Hus eller Hus paa hannem, der bødes ei for¹.

Kilde: JLov 2, 37 jfr. DL 6. 11. 10.

¹ RN: derfor.

12. End reiser Mand Hus, nyt eller gammelt, da bør det festis, saa hver Mand kand vere skadesløs. Giøre de det icke, som Huset reist haver, førend de gaar derfra, oc det falder nogen Mand tildøde, bøde ¹fuld Mandebod.

Kilde: ESLov 2, 60 jfr. DL 6. 11. 11.

¹ P. L.: So lod sølf, thi det er mutvillig forseelse.

13¹. [Falder² brøstfældig Hus paa nogen Mand til Døde, ok det bevisis³, at⁴ Eiermanden haver været tilforn

- ¹ Således R og Teksten i N og indsat af P. L. ³ P. L. tilf.: med tengsvidne.
² P. L. tilf.: gamel. ⁴ RN og P. L. tilf.: det.

advaret¹ at forvare Huset, at det ei skulle giøre Skade, da bøde hand ²fuld Mandebod³.]

Jfr. *ESLov* 2, 60 jfr. *DL* 6. 11. 12.

¹ *P. L.* og *RN*: til kiende gifved. ³ *P. L.* og *RN*: til den dødis

² *P. L.*: 40 lod sølf. Arfvinger.

14. Drukner smaa Børn, som icke kunde verie sig self, eller anderledes omkommer formedelst Forældrenes Uactsomhed, da stande Forældrene obenbare Skrifte^a oc give nogit til de fattige efter deris Formuer.

Jfr. *DL* 6. 11. 13.

^a ob infantem adultum sufficit luctus absque Skriffte.

15. Ligger Forældre deris egne Børn ihiel af Forsømmelse, stande i lige Maade aabenbare Skrifte oc give noget til de fattige første Gang^a; [sker det anden Gang]¹, da strafes den paa sin Hals, som det giort haver.

Kilde: *Reces* 1643 2. 10. 3 jfr. *DL* 6. 11. 14.

^a Sceker det anden gang, da etc. *Rec. Chr.* 4. p. 246 [2: 2. 10. 3].

¹ Således Teksten i *N*.

16¹. Ligger nogen anden Mands Barn ihiel, strafes med Spindehuset første Gang, sker det anden Gang, have forbrut sit Lif².

Kilde i det Hele: *Reces* 1643 2. 10. 3 jfr. *DL* 6. 11. 15.

¹ *RN* forbig. § 16 og sætter i Stedet: ² *P. L.* sletter: strafes . . . sit Lif, Det samme er og, om nogen og tilf.: da gaais derom efter ligger anden Mands Barn i hiel. Louen som sagt cap. 6, vid. *Rec. Chr.* 4. p. 246 in f. [2: 2. 10. 3].

17¹. I disse Stycker er der Tvil, da skulle Sandemænd derom skille.

¹ *P. L.* sletter § 17.

Cap 12. Om Nødverie^a.

1. Det skal vere enhver, som voldeligen overfaldes,

^a de Duello prohibito et poena ejusdem sive homicidium fit sive minus, quid certi statuatur; sed de concesso duello expresse Gaards Ret art. 5 vel tacite, quia bombardis prohibetur *Rec. Chr.* 4.

pag. 224 et 225¹ add. Capitul. Frider. 2. art. 23.

Duellum sit penitus interdictum inter omnes, cujuscunqve sint dignitatis vel conditionis uterque vel alteruter, sub poena infamiæ

¹ Må være Skrivfejl for: 245 et 246, 2: *Reces* 1643 2. 10. 2.

forloved¹ at verie sig self sit Lif, Ære oc Gods med hvad² Verie, hand mectig er³.

Kilde i det Hele: JLov 3, 22 i Sl., Reces 1643 2. 10. 2 jfr. NLov 3, 18 jfr. DL 6. 12. 1.

et confiscationis bonorum. Si in duello quis interficiatur, suspendatur una cum interfectore. Via autem juris quisque jus suum persequatur, etiam injuriis omnibus.

Injuria fit vel re ipsa ut pulsatione vel verbis aut scriptis.

Hæc facile coercetur actione injuriarum ut vel probet vel ipse puniatur eadem poena, qua adversarius convictus, afficiendus fuisset, insuper, si vilis persona virgis cædatur et deportetur, inter honestos sola rei ambitione. Realis pro qualitate personæ et delicti punitur, nunc actione de vi völd, nunc vulneris æstimatione cum impensis, nunc incarceratione, sin læsa sit persona indignitate et officio apud Regem

vel alias, nunc crimine læsæ Majestatis, nunc vita, infamia, exilio cum publicatione bonorum omnium vel partis semper officii vel magistratus privatione. Sed inter nobiles vel milites, quorum vita et existimatio præcipue ex armis pendet, cujuscunque conditionis, vindicatur injuria realis simili modo, quo facta est læsio et in simili cætu sed in duplum ut pro uno colapho reddantur duo. Sed qui data opera et studio per se vel alium, quem injuria reali affecerit, semper fit infamis.

^a om Liff v. R. C. 4. p. 246³, Loub. 3 c. 22 in f., om Ære vid. R. p. 202 § 14⁴, om gods v. Loub. 2 c. 12 sed an hinc tam gravis regula cudi possit, cogita.

¹ RN: frit for.

² R: hvis.

³ J: 2. 10. 3.

⁴ J: 2. 6. 15.

2. Overfalder nogen anden oc tracter hannem efter Livet eller [har]¹ lagt sig i Veie oc Lave for hannem [at]² skade med Aaraad, oc hand self derover vorder dræbt, da ligger hand paa sine egne Gierninger oc den, som sit Lif veriede, vere sagisløs.

Kilde i det Hele: JLov 3, 22 og Reces 1558 § 24 jfr. DL 6. 12. 2.

¹ Således Teksten i N og P. L.

² Således P. L. og RN.

3¹. End bliver nogen usamdirectig med en anden oc begærer Fred oc dog overvældes af den anden oc kand ei slippe, men bekommer Saar oc Hug, dersom hand da dreber den anden til at forsvare sit egit Lif, da beholder hand sin Fræd oc give fuld Mandebod til den

¹ P. L. sletter § 3 med Bemærkning: dette er vnødig, effter huis ofn

sagt: at enhuer maa verie sit liff etc.

drebtis Arvinger oc Kongen Blodvide tre Lod Sølf. Haver hand icke self Formue til bøde den fulde Mandebod, da tager hand Hielp af neste Frender til de tvende atten Lod Sølf, som melt er i det Capitel¹.

Jfr. DL 6. 12. 3.

¹ RN forbig.: oc Kongen . . . Capitel.

4. Fanger Mand Saar i Horeseng med anden Mands Hustru oc kommer hand levendes derfra oc vorder dog død af samme Saar, da ligger hand paa sine egne Gierninger oc Husbonden¹ sagesløs, oc fanger Hoerkarlen Afløsning ved Presten, førend hand dør, da maa hand i Kirkegaarden begravis, men bliver hand drebt i Horeseng, da skal Husbonden føre til Tingit Dynne oc Lagen blodige, som hand drebte hannem paa², oc da skal den drebte uden Kirkegaarden begraves oc ligge paa sine egne Gierninger.

Kilde: JLov 3, 37 jfr. DL 6. 12. 4.

¹ P. L. og R tilf.: vere.

i horeseng, oc ey anden sted,

² P. L. og RN tilf.: med tuende mends Vidne, at hand var drebt

Loub. 3 c. 37.

5. Men drebes hand uden Horeseng, end dog Horesagen er aabenbarlig, da gaaes derom, som om andet Drab.

Kilde: JLov 3, 37 jfr. DL 6. 12. 5.

6. Det er ei Nødverie, dersom mand har verrit i Slagsmaal sammen oc ere blefne skilte ad, oc den, som var ofverveldet¹, enten med Skendsord eller Trudsel, giver Aarsag, at de kommer igien til Slagsmaal oc saa dreber sin Vederpart.

Jfr. DL 6. 12. 6.

¹ R: ofvervoldet.

7. Bryder nogen ind om Nattetide udi Mands Hus oc Bolig til at stæle hans Fæ eller Goeds, oc hand der-

over bliver dræbt af den, som vil forsvare sit Goeds, da ligger hand paa sine egne Gierninger^a.

Kilde i det Hele: Ribe Byrets yngre Redaktion § 5 (Rosenvinge: Gl. Love V. S. 218—19) jfr. DL 6. 12. 7.

^a add. Loub. 2 c. 95 et l. 1 et 2 c. om dagen ex regula generali
quand. lic. unic. [2: Lex. 1 og 2 sup. p. 740 pr. mand maa verie
Cod. 3. 27]; det samme er oc sit Gods [2: § 1 ovfr.].

8¹. Dræber Mand anden af Nødverie oc dog af Fryct for Sagens Udgang vil undvige, da skal hand Gierningen for Gaatfolk obenbare, oc hvis hand trei Byer drager omkring, førend hand den obenbarer, med mindre den dødes Arvinger eller Frender inden fiende Mand eller Svogere eller Avindsmænd er i de Byer, da holdes hand for Morder.

Kilde i det Hele: N Lov 3, 10; jfr. DL 6. 12. 8.

¹ § 8 er overstreget i N og i Randen skrevne af R. Vinding, ere atter står: Om denne Post differerer overstregede. § en findes ikke i Vota och var de mest, at det R; P. L. sletter § en med Bemærkning: arcanum in jure, sed kunde slet udeladis. R. Vinding, Disse Ord, der ikke kunne være pæne ridiculum.

9. Sveris eller dømmes nogen til Bod for Drab, da skal [d]og¹ icke² Kongens Amtmænd eller Foged lyse Kongens Fred ofver ham til Tinge, naar³ Bøderne ere betalte eller i Retten nedsatte, om ingen findes af den drebtis Arvinger, som dem skulle opbære.

Jfr. VSLov 2, 29 jfr. DL 6. 12. 9.

¹ Således i R og rettet af N og P. L. ² Således RN; P og Teksten i N for: oc. tilf.: før.

³ RN og P. L.: førend.

10¹. Fordrister den dødes Slect at feide eller feide lade Manddrabern eller hans Slect derover, bøde Kongen femten Lod Sølf oc have forbrut de Bøder, som dem tilkom.

Kilde: Reces 1558 § 21 jfr. DL 6. 12. 10.

¹ P. L. og RN forbig. § 10.

11. I disse Stycker, om Tvil er, da skulle Sandemænd derom skillie.

¹ P. L. og RN forbig. § 11.

Cap. 13¹. Om Orbodemaal.

1. Dræber Mand anden paa bød Bod eller saarer eller hefner paa hannem nogenlunde for den Sag, som var forligt oc Bod for tagit efter Loven, da er det Orbodemaal.

Kilde: *JLov 3, 23.*

¹ *P. L. og RN forbig. Kap. 13.*

2. Beholder hand sin Fred oc Land oc kommer til Bod, ligge ud først alt det, der tagit vaar til Bod for de Gierninger, som hans Vederpart var skyldig udi, oc bøde siden rette Bøder for Manddrab, om drebt vorder, oc for Saar, om saaret vorder.

Kilde: *JLov 3, 23 jfr. DL 6. 12. 10 i Sl.*

Cap. 14¹. Om Løsagtighed.

1. Hvo, nogen Kvindespersion beligger^{a 2}, bøde til sit Husbond 24 Lod Sølf oc Kvindfolket 12 Lod Sølf oc stande begge obenbare Skrifte. Have de icke Middel til Bøderne, da strafes de efter deris Formue oc med Fengsel paa Kroppen³.

Kilde: *Reces 1643 2. 5. 4 jfr. DL 6. 13. 1.*

^a Beligger] verba cum effectu accipiendi sunt, et sic non sufficit solus coitus, legemlig omgiengelse ut p. 746 [2: § 5 nedfr.].

¹ *I R Kap. 13.*

³ *RN tilf.:* dog echter de hver andre, vere fri for Bøder och Skriftemaal.

² *RN tilf.:* och afler Barn med hende.

2. Dersom nogen enten self eller vid andre beder om en¹ Dannemands Daater oc derover beligger² hinde, før Trolovelsen sker eller hand faar endelig Svar, da skal hand endelig tage hinde til Egte, om hinded Forældre eller Formyndere ville det samtycke. Ville de det³ icke, da bør hand at give hinde en hæderlig Hiemgift efter hans Formue.

Kilde til: Dersom nogen . . . samtycke, er *Ordinans 1582 19. Juni 4, 2 jfr. DL 6. 13. 4.*

¹ *R forbig.:* en.

hende, solus enim coitus non sufficit ut p. 746 pr. [2: § 5 nedfr.].

² *RN tilf.:* og avler Barn med;

P. L. tilf.: oc afler Barn med

³ *R og Teksten i N forbig.:* det.

3. ¹Det samme er oc, om nogen beligger anden Møe eller Enke, som tilforn haver verit uberycted²; siger hand nei for Gierningen, da ³verie sig derfor med Lov eller bøde derfor, som forskrevet staar, om hand ganger vid⁴. End falder hand af Loven, da søge hans Mandhellet, om hand vil ei stande til Rette.

Kilde til: Det samme ... ganger vid, *er Ordinans 1582 19. Juni 4, 4 og 3 jfr. DL 6. 13. 5.*

¹ *N:* End beligger nogen en Møe . . . ; *P. L:* Beligger nogen en Møe . . . loffuede huerandre ecteskab, men giffue hende hiemgiffu effter hendis Vilkor.

² *RN tilf.:* mens; *P. L. tilf.:* da nødvendigis icke at tage hende til ecte, medmindre de forgierningen ³ *N:* bør hun det at bevise. End... ⁴ *R og P. L. sletter:* eller ... vid.

4. Sicter Kvindfolk nogen Mandsperson, at hand hinde beligget haver, oc saaledes aabenbarer self¹ sin Skam oc gjør sig self til Hore, oc ingen Kiendsgierning befindes dertil, da bør hun det at bevise eller lide Dele som en Løgnere.

Kilde til Dels: Søllandsfar Landstingsdom 1595 (Udvalg 4, 436) jfr. DL 6. 13. 6.

¹ *RN forbig.:* self

5. Sigter¹ oc Mandsperson sig at have haft legemlig Omgængelse med uberycted Kvinde², Enke eller Møe, oc det ei skelligen³ kand bevise, ⁴lide Dele som en Løgnere.

Jfr. N Lov 3, 25 jfr. DL 6. 13. 7.

¹ *RN:* Siger.

² *RN forbig.:* Kvinde.

³ *RN:* lovligen.

⁴ *RN:* da lide i lige Maade Dele som en Løgnere.

6. Dersom nogen befindes ubluligen at have skænt den ene uberøctede Møe eller Enke efter den anden, da skal hand icke aleniste bøde, som forskrevit staar, men oc dømmis i Kongens Naade oc Unaade oc enten strafes paa Livet eller i andre Maade med tilbørlig, alvorlig¹ høieste Straf andre til Exempel oc Forskreckelse.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 4, 5 jfr. DL 6. 13. 8.

¹ *RN forbig.:* tilbørlig, alvorlig.

7. Mens er det beryctede Kvindfolk, hand saadant begaar¹, da strafes hand paa Formuen oc paa Kroppen med med Fengsel oc hun tredie Gang uden ald Naade til Kagen.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 4 jfr. DL 6. 13. 9.

¹ RN: hafver begaaet med; P. L tilf.: med.

8^a. Naar nogen Frue eller Jomfrue findes at lade sig i Uære¹ beligge, da skal hinded Verie hinde strax tage oc fengslig lade indsette oc forvare udi hinded Lifstid oc alt hinded Gods til sig annamme oc det altsammen nyde oc beholde, saa lenge hand hænde saa udi Fengsel oc Forvaring holdendes vorder. Vil hand dermed se igienem Fingre, da skulle oc maa andre, som hinde ellers nest ere forvante, hafve Fuldmact udi lige Maade hinde oc hinded Gods, efter som forskrevet staar, at annamme.² Ville de det oc forsømme oc det icke fuldgiøre³ inden trei Maaneder, efter at sligt vorder obenbarit, da skal Kongens Befalningsmand have Mact at⁴ paagribe, indsette oc fengseligen forvare⁵ udi hinded Lifstid oc hinded Gods til sig annamme, dog, naar hun døer, skal hinded Gods strax igien komme til hinded neste oc rette Arvinger eller ecte Børn, oc hvem⁶ i saa Maade befindes at beligge nogen Adels Person⁷, Frue eller Jomfrue, da skal hand⁸ vere æreløs⁹.

Kilde: Reces 1576 § 12; Gårdsret 1562 § 16 jfr. DL 6. 13. 10.

^a Rec. Fred. 2 art. 12.

¹ P. L. og RN forbig.: i Uære.   ⁶ P. L.: hvo.

² RN: Forsømmer de det ok ikke.   ⁷ P. L. forbig.: Person.

³ RN tilf.: at.   ⁸ P. L. forbig.: da . . . hand.

⁴ P. L. forbig.: have . . . at.   ⁹ R: arfveløs.

⁵ P. L. og RN tilf.: hende.

9^a. Hvo, som i Kongens Gaard krenker nogen Kvinde eller Møe, oc hand¹ der² soeret eller³ tro Tieniste tilsagt haver at vere huld oc tro⁴, hand skal miste sine

^a Gaards Ret art. 17 et 18.

¹ R forbig.: hand.

³ RN forbig.: eller; P. L.: hafver.

² RN tilf.: hafver.

⁴ P. L. og RN forbig.: tilsagt . . . tro.

to Fingre. Er Kvindfolket betroed nogen Nøgle til Øl, Mad, Klæder, Penge eller andet, som bør vere forvaret, da strafes ¹den, som hinde besover, som en obenbar Tiuf².

Kilde: Gårdsret 1562 §§ 17, 18 jfr. DL 6. 13. 11 og 12.

¹ RN og P. L.: hand som en.   ² RN tilf.: om (R tilf.: hand) tien i Gaarde med hende.

10^a. Om nogen, som ere hinanden udi andet oc tredie¹ Led beslectede eller udi samme Led besvogrede, findes at ligge udi² ont Lefnet tilsammen oc avle Børn, da skal Ambtmanden eller hvem deris Husbond er, Sagen med dennem efter deris yderste Formue aftinge oc de siden forvises Landet. End rømmer de icke, da strafes³ paa deris Hals.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 3 Princ. jfr. DL 6. 13. 13.

^a Rec. Chr. 4. p. 177 § 3.

¹ Teksten i N tilf.: lige, men dette er slettet.   ² R og Teksten i N tilf.: it.

³ R og Teksten i N tilf.: de.

11. De, som sig i¹ forbudne Led imod Guds Lov² enten i Blod eller i Svogerskab forser, strafes paa deris Lif oc miste Halsen³ oc derforuden, saafremt samme Blodskam er beganget baade med Moder oc Daater, da skulle Kroppen, naar de halshugne ere, andre til saadan Vederstyggeligheds Afsky, kastis paa en Ild oc opbrendes.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 3 jfr. DL 6. 13. 14.

¹ P. L. og RN tilf.: nermere.   ³ NR forbig.: oc . . . Halsen.

² P. L. og RN forbig.: imod . . . Lov.

12. Omgængelse, som er imod Naturen, strafes med Baal oc Brand.

Kilde: Retspraksis (Københavns Byfogeds Regnskab 1624—25 og 1640—41) jfr. DL 6. 13. 15.

13^a. Dersom nogen voldtager en erlig Møe eller Enke, oc det bevises, vere fredløs eller¹ miste sit Lif²,

^a const. 1582 art. om Jomfrukrenkere in fin.³

¹ RN forbig.: vere . . . eller.

løs; RN tilf.: eller, om hand ei

² P. L. sletter: vere . . . Lif, og

betredis, vere fredløs.

sætter i Stedet: miste sit lif, eller

³ Ordinans 1582 19. Juni 4, 6.

om hand ey betredis, vere fred-

men om hannem benaades Livet, tage sig hinde til Hustru, om hun oc hindes Formyndere ville, men ville de det icke tilstede¹, give hinde af sine Pendinge oc Gods efter fællig Venners Raad oc Samtycke.

Kilde: 7Lov 2, 16; Ordinans 1582 19. Juni 4, 6; Gårdsret 1562 § 15 jfr. DL 6. 13. 16.

¹ *P. L. og RN forbig.:* tilstedde.

14^a. Bliver¹ nogen befunden at have voldtaget den ene efter den anden, og ingen hand² tager til Egte, hand bør uden Naade at strafes paa Livet.

Kilde: Ordinans 1582 19. Juni 4, 7 jfr. DL 6. 13. 17.

^a d. art. in f.

¹ *R tilf.:* oc.

² *RN forbig.:* hand.

15^a. Hvo, som nogen Kvindfolk vil med Vold tage, oc hindes Raab oc Paakald¹ höris oc siunis blaat Kiød eller refne Klæder, hand miste sit Lif, end dog hand sin Villie icke fuldkom.

Kilde: Gårdsret 1562 § 15 jfr. DL 6. 13. 18.

^a Gaards Ret art. 15.

¹ *RN:* Skrig.

16^a. Hvilken Kone, der siger sig at vere voldtagen, ¹da skal, saa snart hun kommer i sin egen Frelse, klage over den Vold, som hinde er giort, for Naboer oc Naboerske oc paa Kirkestefne oc siden paa Tinge, oc da er det vel troligt, at hinde er Vold giort, oc Sandemænd skulle derom svære, men tier Konen, efter det er blefven obent baret, oc Folk ved deraf, baade Naboer oc Naboersker, at den Mand hafver haft med den Kone at bestille, eller at hun vorder med Barn oc klager ei før derover, da er det troligt, at hun ei var voldtagen, oc Sandemænd skulle ei dertil opnefnis.

Kilde: 7Lov 2, 17 jfr. DL 6. 13. 19.

^a Loub. 2 c. 17.

¹ *RN:* hun skal saa.

17^a. Sigter Kvindfolk Mandsperson for Voldtegt, oc Sandemænd svere hannem angerløs eller¹ vid Dom blifver² frikient for Voldtegt³, da er hun, som sigter, skilt baade vid Bod oc vid anden Lov for Leiermaal, ti den mere Lov tager jo den mindre bort.

Kilde: JLov 2, 17 jfr. DL 6. 13. 20.

^a d. c. 17.

¹ RN tilf.: hand blifver.

³ P. L. forbig.: eller ... Voldtegt.

² RN forbig.: blifver.

18. Ganger Kone Vold ofver, da¹ haver hun for den Sag icke noget forbrut.

Jfr. JLov 1, 33 jfr. DL 6. 13. 21.

¹ RN: skal saadant icke komme hende til Hinder i nogen Maade.

19. Hvo, som forlover¹ sig med en oc siden sig i Ecteskab med en anden begiver, bør at rømme Kongens Riger oc Lande.

Jfr. DL 6. 13. 22.

¹ R og Teksten i N: trolover.

20. Hvilken Ectemand sig med en anden i Ecteskab indlader bør at miste sin Hals.

Hamborgs Stadsret 1605 4. 31 jfr. DL 6. 13. 23.

21. Hvilken Egtemand, som haver sin ecte¹ Hustru levendes, eller hvilken ecte Hustru, som haver sin Egtemand levendes oc bliver befunden i obenbare² Hoer, saa det er bevisligt, da skulle de første Gang, hvis Brøst saa findes, strafis paa deris Gods oc Penge efter deris yderste Formue. Findes de anden Gang, da skulle de i lige Maade strafes paa deris Gods oc siden strax forvises af Landet. Kommer de tredie Gang, saa det er bevisligt, da skal den Ectemand, hvis Brøst saa findes, miste sit Hoved oc³ desligeste den Ectekvinde, hvis Brøst findes, skal druknis. Oc naar Hoer saa bevises⁴ ofver for Capitel eller nogen

¹ R forbig.: ecte.

³ RN: den Echtekvinde, som slig Forseelse begaar, drucknis. Oc...

² R forbig.: obenbare.

⁴ R og Teksten i N tilf.: nogen.

anden¹ tilbørlige Dommere, da skal Dommeren² vere pligtig at give det Amtmanden³ eller Husbonden eller andre, som det bør at strafe, til Kiende.

Kilde: Reces 1558 § 60 jfr. DL 6. 13. 24.

¹ RN forbig.: Capitel . . . anden. ³ RN: Herskabet eller.

² R forbig.: da skal Dommeren.

22. Befindes nogen Ectemand at drive¹ med anden Ectemands Hustru obenbarlig oc ublulig Omgengelse oc² icke efter Advarsel sig undholder fra hinanden, men bliver fremturendis i deris skammelig oc forargelig Lefnit, da bør hand at miste sin Hals oc hun at stoppis i en Sæk oc³ druknis.

Jfr. Retspraksis (Udvalg 1, 62 med Rettelser og S. VIII) jfr. DL 6. 13. 25.

¹ RN: hafve.

³ P.L. og RN forbig.: stoppis . . . ok.

² RN tilf.: de.

23. Saafremt nogen letfærdigen staar obenbare Skrifte paa løgnactige Bekiendelse oc en¹ Kvindespersion en for Barnefader udlegger, eller oc Mandspersion sig for Barnefader udgiver, oc siden dog befindes en anden rette Barnefader at vere, da, saafremt nogen løgnactige Skriftere self inden² Fierdingaar dernest efter gaa til Sandheds Bekiendelse, skulle de saa vit benaadis, at de staa obenbare Skrifte for deris Forargelse. Sker det icke, men dem lovlig overbevises løgnactig at have skrifted oc udlagt, skulle de uden Naade strafes til Kagen oc forvises Landet. Den Person, som saadan en til den første falske Bekiendelse bragt oc forled haver, bør at actis for en Løgnere oc Mindremand oc sin Boeslod til sin Husbonde have forbrut.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 5 jfr. DL 6. 13. 26.

¹ P. L. og RN forbig.: en.

² R tilf.: it.

24. End haver hand ingen Boeslod, da dømmis hand i Jern.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 5 jfr. DL 6. 13. 27.

25. Samme Lov er oc om en Kvindespersion, som sig løgnactig paatager Barnemoder at vere oc derpaa staar obenbare Skrifte. Forser sig Adelspersoner heri, strafes efter Kongens høieste Rættis Sigelse¹.

Kilde: Reces 1643 2. 5. 5 jfr. DL 6. 13. 28.

¹ *P. L. og RN forbig.:* Forser . . . Sigelse.

26. Lætfærdige Kvindfolk, som paa fremmede Stæder, hvor de ubekient ere, imod Tiden, at de skulle føde, sig begiver, maa de, som dennem Hus laaner, icke efter deris Barnefødsel lade fra sig komme, førend de det deris¹ Øfrighed haver til Kiende givet, paa det nøiactig kand erfaris, hvo samme lætfærdige Kvindfolk² monne vere, hvo deris³ Barnefader er⁴, samt deslige Omstendigheder, som til Sagens Kundskab oc Opliusning udkrævis oc fornøden er⁵, saafremt de ei derfor med Rømning af Kongens Lande oc Riger ville strafis. ⁶Hvis Sognepræsten befindes det icke i lige Maade at give Øfrigheden oc Herridsprovsten strax til Kiende, naar Barnet af hannem christnet er, da⁷ uden ald Naade at miste⁸ sit Kald.

Kilde: Frdg. 1658 8. Jan. jfr. DL 6. 13. 29.

¹ *P. L. og RN:* Stedens.

² *P. L.:* er, oc hvo.

³ *P. L. og RN:* hindes.

⁴ *P. L. forbig.:* er.

⁵ *P. L. og RN forbig.:* oc . . . er.

⁶ *P. L. og RN:* Befindis Sognepræsten det icke at give.

⁷ *RN tilf.:* miste.

⁸ *RN forbig.:* at miste.

27¹. Hvilken Mandsperson sig i Horehus lader finde til Utugt at bedrive oc der antrefis, strafes første Gang med otte Dags Fengsel, anden Gang dobbelt saa lenge. Kvindfolk, som sig i saadane Huse opholder til Utugt, strafes med Kagen oc² settis i Spindehuset.

Jfr. DL 6. 13. 30.

¹ *RN forbig. § 27.*

² *P. L.:* eller.

Cap. 15¹. Om Vold^a och Herreværk.

1. Hvo, som gjør Vold oc Herverk, betalle Skaden oc derforuden bøde 40 Lod pur² Sølf til Sagvolderen oc til Husbonden ligesaa³.

Jfr. JLov 3, 48; ESLov 3, 48; VSLov 2, 32 jfr. Birkeret 1623 § 16 jfr. DL 6. 14. 1.

^a Vold kaldis egentlig det, som skeer med mact oc i Kiøbstederne, men herverck det, som skeer af offuermod paa landet, (ad hæc duo referantur exempla sequentia); herverck skeer mist til Vederpartens fortrød oc bravade, men vold mist til egen bode oc nytte, *jfr. Tilføjelsen i RN til § 20 ndfr.*

¹ *I R Kap. 14.*

² *P. L. og RN forbig.: pur.*

³ *RN tilf.: dog i Bye och Birk*

bøde trende Gange 40 Lod. *P. L. tilf.: dog i Kiøbsted eller Birch bøde trende 40 Mk.*

2. Ganger Mand med raade¹ Raad i anden Mands Gaard eller Hus oc bryder Hus oc tager derud enten Fæ eller Klæder eller Vaaben med² andre Koster, som Bonden eier, fra Bonden self eller fra hans Tiunde, som hand holder, da er det Hereverk.

Kilde: JLov 2, 30 jfr. DL 6. 14. 2.

¹ *R forbig.: raade.*

² *R og Teksten i N: eller.*

3. Men tagis derud Bondens Gæstes Heste eller andre Koste, som Gæsten eier, da er det Herverk imod Bonden oc Ran imod Gæsten.

Kilde: JLov 2, 39 jfr. DL 6. 14. 3.

4. Bryder nogen det Hus op uden Tingsdom¹, som anden Mand eier, enten det er bygt paa hans eget eller paa anden Eiers Jord, da er det Herverk imod den, som Huset eier^a.

Kilde i det Hele: JLov 2, 38 jfr. DL 6. 14. 5.

^a *add.: p. 767 [3: Kap. 16 § 16 ndfr.].*

¹ *RN: Dom.*

5. [Far Mand i anden Mands Biegaard ok tager Bier ok fører bort ok dræber dem ok tager Honning bort, da er det Herverk].¹

Kilde: JLov 3, 41 jfr. DL 6. 14. 4.

¹ *Således R og Teksten i N; P forbig. § 4.*

6. Det samme er oc om ¹Svinesti^a, Gierder oc dislige.

Jfr. NLov 6, 32 jfr. DL 6. 14. 6.

^a Suinestie] deleatur et lege alle slags bygning, liden eller stor, oc saa alle fiskegaarde eller fiske- garn sønderhuggis, sic dele art. I p. 758 [3: § 7 ndfr.], add. p. 789 [3: Kap. 20 § 2 ndfr.].

¹ RN: ald den Bygning eller Skiul, som nogen til sit Kveg kand hafve opsat, item Gierder och deslige.

7. Hugger eller opbryder nogen almindelig Broe eller Tingstok, da er det Herverk.

Kilde: Tors Artikler § 49 jfr. NLov 6, 40 jfr. DL 6. 14. 8.

8. Hugger Mand Fiskegaarde eller Garn i sønder, førend de med Loven opdelte ere, da er det Herreværk.

Jfr. DL 6. 14. 9.

9. Spilder Mand andens Ploug, Harve, Trumle eller huger Sælle, Tømme, Skagler eller dislige i sønder for Bonden i hans Arbeide, da bøde derfor som for Herverk.

Jfr. NLov 6, 15 jfr. DL 6. 14. 10.

10. Vil nogen ei flytte af Leiehus, naar hand lovlig udsagt er, til rette Faredag eller bliver i det Hus besiddende, som hand ingen Ret haver til eller en Gang er fradømt, imod Eiermandens Villie, da bøde hand sine Voldsbøder.

Kilde: Retspraksis (Udvalg 2, 7) jfr. DL 6. 14. 7.

11. Rider Mand andens¹ Korn op med Vold eller far i anden Mands Ager med Hiord eller med Stod eller med Vraad oc hiorder hans Korn op med Vold, da er det fuld Herverk.

Kilde: 7Lov 2, 31 og 3, 48 jfr. DL 6. 14. 11.

¹ R: anden Mands.

12. Det samme er oc, om Mand hiorder anden¹ Mands Eng med Vold.

Kilde i det Hele: 7Lov 3, 48 jfr. DL 6. 14. 11.

¹ R: nogen.

13. End kommer Fæet i anden Mands Ager eller Eng af Vaade for Hyrdens Vangiemme eller¹ Forsømmelse

¹ R: oc.

Skyld, da bøde hand Skaden, der Fæet eier, oc gjør sin Ed derpaa, at det skeede imod hans Villie oc Vidskab, at Fæet kom derudi.

Kilde: 7Lov 3, 48 jfr. DL 6. 14. 12.

14. Mindre end tolf Nød er ei Hiord, tolf Heste eller Hopper Stod; 12 Svin Vraad.

Kilde: 7Lov 3, 49 jfr. SLov § 160 jfr. DL 6, 14. 13.

15. Ødis anden Mands Korn eller Eng med mindre end med Hiord, Stod eller Vraad, da er det ei Herreværk, men Skaden skal betalis efter gode Mænd Afsict, oc bødes derforuden half saa megit, som for Herverk; end gjør hand sin Ed, at det skeede uden hans Villie oc Vidskab, da betaller hand Skaden alene.

Kilde til: Ødis . . . Herreverk, er 7Lov 3, 49; med Artiklen jfr. DL 6. 14. 14—15.

16. Hvilken Mand, der ¹Eier er paa Marken, oc tyrer sit Fæ i anden Mands Ager eller Eng, da bør hand at betalle Skaden oc dertil betalle half saa megit som for Herverk.

Kilde: 7Lov 3, 51 jfr. SLov § 164 jfr. DL 6. 14. 16.

¹ RN: hafver Lod och (*R forbig.:* och) Del i Marken.

17. Veifarende Mand eller Gæst maa mand ei Græssiune¹.

Kilde: 7Lov 3, 51.

¹ RN tilf.: eller vegre.

18. End far nogen Mand paa Landet riddendis eller aggendis eller hand driver sit Fæ for sig til Bye eller anden Steds, da maa hand ligge paa Fælledet¹ oc² bede, hvad heller det er om Nat eller Dag. Paa Stub maa hand oc bede.

Kilde: ESLov 2, 58 jfr. 7Lov 3, 51 jfr. DL 6. 14. 17.

¹ RN tilf.: dermed.

² R: at.

19. Driver nogen Fæ igiennem Vong, da maa hand ei bede derudi. End gjør Fæet nogen Skade, naar det drives igiennem Vongen, imod dens Villie, som det driver,

da skal hand, der Fæet drifver, Skaden igien gielde oc ei mere bøde derfor; men sker Skaden med Forset, da bødes foruden Skaden half saa megit som for Herverk.

Kilde i det Hele: ESLov 2, 58 jfr. DL 6. 14. 18.

20. Om Mand tager anden Mands Fæ i sit Korn eller i sin¹ Eng oc ²kommer den ved, der Fæet tilhører, enten i Hegnet eller paa farende Veie, da maa hand ei tage det fra hannem³ uden hans Vilie. End tager hand det fra hannem, da maa hand vorde Ransmand derfor. End kommer det hiem til hans⁴ Hus, ⁵der tog det, oc tager hand det ud, som det tilhører, da er det Herverk, dog⁶ skal mand ei ⁷ved anden dele end ved den, det udtog.

Kilde: JLov 3, 50 DL 6. 14. 19.

¹ RN forbig.: i sin.

² RN: den, som Fæit eier, kommer dertil, enten.

³ RN: dend, som det i sit Korn eller Eng optog.

⁴ RN: dens.

⁵ RN: det optog, och Eiermanden da tager det ud, da er.

⁶ RN: och.

⁷ RN: anden tiltale end den Skaden gjorde. Endeligen agtis det Vold at vere, som sker med Magt och til egen Nytte i Kiøbing; Herverk det, som sker paa Landet af Ofvermod, Vederparten til Fortræd, jfr. § 1 ovfr. Note a.

Cap. 16¹. Om Ran.

1. Hvo, som begaar Ran, betalle ²Igiæld oc Tvegiæld^a, det er: først saa megit, som rannet er, oc dernest dobbelt saa megit oc derforuden bøde sin tre Mark³.

Kilde: JLov 2, 90 jfr. DL 6. 15. 1.

^a Igiæld oc Tuigiæld] male secundum scriptum jus, thi det er for tyffuerie Loub 2 cap. 90, men i

Rand er det, ranet blef, oc deroffuer 3 Mk. Bonden oc 3 Mk. Kongen, 2. Loub. 43 et 47.

¹ I R Kap. 15.

² RN: først saa meget, som hand rannede, dernest dobbelt saa

meget och bøde (R forbig.: och bøde) derforuden sin . . .

³ RN tilf.: til Kongen och Bunden.

2. Tager Mand fra anden Hat, Kape, Handske eller nogit andet, som hand haver i Hænde eller paa sig, da er det Haandran.

Kilde: JLov 2, 44 jfr. DL 6. 15. 2.

3. Ganger Mand i anden Mands Gaard oc tager der bort af hans Fæe eller Klæde eller Vaaben eller nogen anden Koste, da er det Boeran.

Kilde: FLov 2, 45 jfr. DL 6, 15, 3.

4. Ganger Mand i anden Mands Fold ude paa Marken oc tager derud noget Fæe eller Hø eller Korn eller Tømmer eller anden Koste, da er det Hiordran eller Markeran.

Kilde: FLov 2, 46 jfr. DL 6, 15, 4.

5. Slaar Mand¹ anden Mands Eng op imellem Æg oc Ende eller sker hans Korn² paa Ageren imellem Æg oc Ende oc tager det bort, da er det Ran³.

Kilde: FLov 2, 48 og 73 jfr. DL 6, 15, 5.

¹ R: nogen.

³ RN og P. L.: Agerran.

² R og Teksten i N tilf.: op.

6. Er der flere med at afføre Høe eller Korn bort, oc det bliver kjent paa at vere Ran, da er det icke nok, at nogen af dem vil nogit igien føre oc sige, at hand ei mere afførde, men de bliver alle i Ransdele, indtil det alt-sammen bliver igien udlagt, som var afført¹.

Jfr. DL 6, 15, 6.

¹ RN tilf.: [til] des Fyldigstgiørelse, Capitel er meldet, hvorom i Begyndelsen af dette

7. End siger den, som Engen slog eller afskaar Kornet, at hand mente, det var hans eget, oc gjør sin Æed derpaa, da betalle hand Høet eller Kornet oc bøde inted, men giøres der lovligen efter foregaaende Kald oc Varsel til hannem Forbud paa, førend eller imen hand slaar Engen eller afskær Kornet, da bliver hand Ransmand, dersom det bliver ham ved Dom frakient.

Kilde til: End . . . bøde indted, er FLov 2, 73; med Artiklen jfr. DL 6, 15 7—8.

8. Høster Mand anden Mands Korn, som hand pløiede oc saade uildsket oc ukiært, oc var ei afdelt af hannem for Midsommer med Tingsdom¹, end dog²

¹ RN: Dom.

² R og Teksten i N tilf.: at.

hand self eiede Ageren, som hand høstede, da er det Aggerran.

Kilde: JLov 2, 72 jfr. DL 6. 15. 9.

9. Ti delis det icke af førend Midsommer, da høster den, som pløiede oc saade, oc giver den, som Jorden eier, fuld Skyld af Aggeren, men bliver det afdelt før Midsommer, oc Jorden bliver den, som pløiede oc saade, fra-kient, oc hand dog høster Sæden, da er hand Ransmand.

Kilde: JLov 2, 72 jfr. DL 6. 15. 10.

10. Hvo, som pløier oc saaer uden Kiære, oc den tier, som Jorden eier, hand skal lovligen med Vidne bevise, at hand haver den Agger med Villie oc Forlof. Kand hand ei det lovligen bevise, da haver hand Sæden oc sit Arbeide forbrut. End. siger hand med Ed, at hand saade den Ager af Vaade oc mente, at det var hans, da bør hand at have sin Frøgiæld igien¹, men have tabt sit Arbeide.

Kilde: JLov 2, 72 jfr. DL 6. 15. 11.

¹ *R forbig.:* igjen.

11. Afpløier Mand af anden Mands Ager over Ren¹, men er ei lovlig Reb gangen, da bliver hand ei Ransmand derfor, bør ei heller derfor at bøde, dersom hand gjør sin Æed, at hand ei videre pløiede, end som hand fant for sig² at vere pløiet. Tør hand ei sin Ed derpaa gjøre³, betalle saa megit, som der kand auffis efter Danne-mænds Sigelse paa samme Jord, som hand pløiede videre end ham med Rette tilhørde, oc bøde til Husbonden tre Lod Sølf.

Kilde: JLov 2, 73 jfr. DL 6. 15. 12.

¹ *R og Teksten i N tilf.:* siden   ² *R og Teksten i N tilf.:* tilforn.
lovlig Reb gangen er, da er det   ³ *R tilf.:* da.
Ran.

12. Ompløier Mand anden Mands Sæd, da haver hand forbrut sine tre Mark, omendskønt Jorden er hans egen.

Kilde: JLov 2, 73 jfr. DL 6. 15. 13.

13. Bortfører nogen af Mark eller Skov nogen Afgrøde, Korn, Høe, Tømmer, Ved eller deslige, naar der er giort lovlig Forbud derpaa til Tinge, førend der Domgangen er, eller hand haver sin Vederparts Minde dertil, da vorder hand Ransmand derfor.

Kilde: *JLov 2, 72 jfr. DL 6. 15. 14.*

14. Den er ei Ransmand, som forhindrer oc formener en anden at agge ofver sin Agger oc Eng, hvor der ei bør at vere Vei, om den anden lader sin Vogn eller Koster efterstaa.

Kilde: *JLov 2, 75 jfr. DL 6. 15. 22.*

15. Far Mand¹ i anden Mands Skov oc hugger² der, som hand haver ei self Lod udi, oc legger det paa sin Vogn, oc³ kommer nogen Eier vid, der ret Eier er, oc finder hannem⁴ hos Stubben, eller førend hand kommer til Alvei, oc tager hand fra hannem de Farekaaste, der hand far med⁵, da vorder hand⁶ ei derfor⁷ Ransmand⁸. End kommer hand til Alveien oc siger, af hvem hand fik det med rette⁹ Skiel, da maa mand hannem ei opholde, men¹⁰ skal fare til Hus med hannem oc lade de¹¹ Kaaste¹² tilsiiune¹³ med Vidnisbyrd, ¹⁴oc kand hand ei da fange ret Hiemmel dertil, da ¹⁵dele vid hannem, saa som Lov er, enten Ran eller Tyveri; ¹⁶saa er det oc om Korn oc Høe.

Kilde: *JLov 2, 74 jfr. DL 6. 15. 15—16.*

¹ RN: nogen.	¹¹ RN forbig.: de.
² RN tilf.: noget.	¹² RN: Kosterne.
³ RN: betrædis af nogen ret Eier.	¹³ RN: besichte.
⁴ RN forbig.: ved . . . hannem.	¹⁴ RN: kan da den, som med Kosterne er blefven antruffit, ei fange.
⁵ RN forbig.: ok tager . . . med.	¹⁵ RN: tiltalis hand for Ran . . .
⁶ RN: Eiermanden.	¹⁶ N: Det samme er och, om nogen i saa Maader betrædis med Korn eller Høe.
⁷ RN forbig.: derfor.	
⁸ RN tilf.: dersom hand tager det fra hannem.	
⁹ R tilf.: oc.	
¹⁰ RN tilf.: mand.	

16. Bygger Mand paa anden Mands Jord enten Hielm

eller nogle andre Huse eller Svinesti¹ eller Gierde eller noget saadant oc bliver derfor til Tinge søgt, oc hand til første Ting retter for sig oc borttager det, som hand biugt haver eller opsat, oc gjør sin Ed paa, at hand mente, at det var hans Grund, vere angerløs. End tager hand ei op det, som hand bygt eller sat haver, inden tredie Ting, men taal Dom, bøde 3 Mrk. Bonden oc saa² Kongen 3 Mrk., fordi hand haver med Ran³ sat Hus eller Giærde paa anden Mands Jord^{a4}.

Kilde: JLov 1, 55; ESLov 2, 69 jfr. DL 6. 15. 17.

^a add. p. 757 [2: Kap. 15 § 4].

¹ RN forbig.: eller Svinesti.

³ P. L.: Vold.

² RN: ligesaa.

⁴ RN forbig.: tre Mark fordi ... Jord.

17. End før¹ nogen Mand sit Hus til oc setter² paa den Jord, ellers³ i anden Mands Hæfd er, end dog at den er hans egen, oc haver hand⁴ den ei⁵ med Lov opdelt, oc faar hand siden Jorden til sig med nogen Lov, da bøde hand Bonden 3 Mrk., fordi hand rante hannem af hans Hæfd. End⁶ Kongen bøder hand⁷ ei 3 Mrk. derfor, fordi hand maa⁸ ei paa sit egit forbryde 3 Mrk. mod Kongen.

Kilde: ESLov 2, 69 jfr. DL 6. 15. 18.

¹ RN: setter.

siden faar den ved Dom, da bøde hand.

² RN forbig.: til ok setter.

³ R og Teksten i N: der.

⁶ RN: til.

⁴ RN forbig.: hand.

⁷ RN: intet, fordi.

⁵ RN: ved Dom bekommed, mens

⁸ RN: kand.

18. Finder Mand anden paa farende Veie oc gjør hannem uførm, enten at hand¹ tager hans Heste eller Øg fra hannem eller velter hans Vogn om eller hindrer hannem, saa hand maa ei bortkomme med sin Kaaste, men forlader dennem der, da er den, som saadan Gierning gjorde, hvad heller hand førde de Kaaste bort eller hand lod dem efterligge, Ransmand derfor. End kiendes hin² ved de Koste oc tager dem efter igien i sin Hefd, som før, da

¹ RN forbig.: at hand.

² R og Teksten i N tilf.: self.

maa hand ei søge den anden med Ransdele for det, hand haver ¹self i Hæfd. End om den, der rante, fører hiem til Hus enten ²Hest eller andre Kaaste, som hand rannede ³, oc den, der rant vorder, far efter oc kiender sit i hans Gaard med gode Mænds Vidne, ⁴end dog at den, der rannede, skiller sig af med det, som hand rannede, oc Eiermanden finder det ⁵ efter de gode Mænds Vidne, som vidste, at hand var rant, da ⁶ maa hand ⁷ med ⁸Ransdele det.

Kilde: *JLov 2, 76 jfr. DL 6. 15, 19—21.*

¹ RN: self taget tilbage. End om nogen fører.	⁵ RN tilf.: siden.
² RN forbig.: enten.	⁶ RN forbig.: de gode . . . rant da.
³ RN: hafver raned.	⁷ N tilf.: dog, R: da.
⁴ RN: da, omendskiønt Ransmanden slipper det, hand rannede oc.	⁸ RN: Ransdele søge ham.

Cap. 17¹. Om Røverie.

I^a. Hvo, som ligger enten paa Skov² eller³ Skiul⁴ eller paa Hede eller paa fremmede Veie oc røfver enten riddendes eller agendes eller gangendes Mand oc søger ⁵det med Fielster⁶ oc døller ⁷de Gierninger, ⁸men siden antrefes, oc det hannem skielligen overbevises, da lide, som sagt er. End sictes hand oc dømmis til Lov at give, oc hand falder af Loven, gielde Skaden af hans Gods oc førgetyve Lod Sølf Bonden. oc vere self i Kongens Vold.

Kilde: *JLov 3, 67 jfr. DL 6. 16. 1.*

^a Loub. 3 cap. 67.	
¹ I R Kap. 16.	⁸ P. L. samt R og Teksten i N: hand er Stigmand. Vorder hand tagen ¹ ved, haffue forbrut sit Liff til Steil & Hiul oc sin Hofd-lod til Kongen, naar Bonden har faaet sin Ret. Tagis hand icke ved Gierningen, men siden . . . sagt er ² .
² RN forbig.: enten paa Skov.	
³ RN: i.	
⁴ RN: til at røve nogen reisende Mand oc.	
⁵ P. L.: dermed.	
⁶ RN: at forberge sig.	
⁷ RN: saadan Misgierninger.	
¹ RN. paa forskrefne Fod eller siden antrefis, och det ham skelligen ofver-	bevises, have forbrut.
	² RN forbig.: Tagis hand . . . sagt er.

2. Hvo, som tager eller røver nogen skibbruden Mand, hand bøde derfor som for Stirof.

Kilde: Reces 1558 § 57 jfr. DL 6. 16. 2.

3. Hvad som mand røfver af den Mand, der dræbt er, enten Klæder eller Vaaben eller Sølf eller Guld eller Pendinge, som hand hafde paa sig, det er Valrof, oc bødes derfor 40 Lod Sølf oc derforuden viderleggis, hvis¹ røvet er, eller veries derfor med Lov, om den sictede ei vidgaar.

Kilde: JLov 3, 24 jfr. DL 6. 16. 3.

¹ RN: dobbelt saa meget som.

4. Hvo, som i Kirken opbryder Blok eller Kiste eller Skab, hvor enten fattiges eller Kirkens Penge eller Kirkens Kar eller Ornamentere ere udi, oc deraf noget udtager, hand strafes ligesom Stimand med Steile oc Hiul; end røfver hand noget af Kirken, som ei er under¹ Laas oc Lyckelse, saa som Alterklæde, Liusestager eller Kroner eller deslige, strafes med Galgen; er det ringere som Liusearme, Stoellaase eller dislige, strafis med Arbeid i Jern sin Lifstid.

Med Beg. jfr. SLov § 145 jfr. Frdg. 1672 10. Septbr. jfr. DL 6. 16. 4.

¹ P. L. tilf.: sær.

Cap. 18¹. Om Tyveri.

1. Tager Mand Tiuf med Kaaster i Hænde, oc hand haver ei Hiemmel til, hvor hand fik dem, eller oc hand skyder paa Hiemmel, oc ham bryster Hiemmel², da maa hand ei skylde lenger³ end til⁴ tredie Mand. Vedgaar Hiemmel Kaastene, da svarer hand dertil, oc den, som dem af ham bekom, have tabt sit Værd oc bøde ei, med mindre ham overbevises at have verit Tyfs Medvidere.

Kilde: JLov 2, 93 jfr. DL 6, 17. 1—2.

¹ I R Kap. 17.

³ RN tilf.: hen

² R forbig.: oc ham bryster Hiemmel.

⁴ RN: paa.

2. Saa mange, som¹ findes ved² oc gribes, ³der Tiufnet giøris i Hus eller anden Steds, dem maa mand alle have^a for Tyve.

Kilde: *JLov 2, 99 jfr. DL 6. 17. 3.*

^a hafue] lege: forfølge som.

¹ RN tilf.: ved Tyfnet.

³ RN: de alle forfølgis och strafis som Tyfve.

² RN forbig.: ved.

3. Tager Mand Tyf med Kaasterne i Hænde, da binde dem paa hans Bag oc giemme¹ ham eller føre² ham til ³sin Husbond indtil Tingdag, oc til første Ting skal mand ham føre med Kaasterne oc tage Dom, hvad hand med saadan Skyld forgiort haver⁴.

Kilde: *JLov 2, 87 jfr. DL 6. 17. 4.*

¹ RN: forvare.

i Kiøbstederne Kongens Fogder,

² RN: levere.

ok skal hand til første Ting føres

³ RN: Hosbonden paa Landet och

med Kosterne ok der hendis Dom.

4. Torfvekiøber mand nogen stolen Koste oc ¹den vedkommer, som dem eier, da bør den, som kiøbte dem², lovligen med Vidne bevise, at hand torfvekiøbte³ dem⁴ oc giøre sin Ed, at hand hverken er Tiuf eller Tyfs Medvidere oc⁵ vid sin⁶ Kiøbmand ⁷hverken lefvendes eller død oc have dog tabt sit Værd. Kand hand opspørge sin Kiøbmand, da søge hos hannem sin Skades Opretning.

Kilde: *JLov 2, 93 jfr. DL 6. 17. 5.*

¹ RN: Eiermanden kommer och kiender sig (R: kiendes) der ved, da.

⁴ RN tilf.: paa Torfvet.

⁵ RN tilf.: ei.

⁶ RN: hvo hans.

² RN forbig.: dem.

⁷ RN: var, men have dog.

³ RN: købte.

5. Naar Mand kiender sig vid nogit Fæ i anden Mands Hæfd oc siger det sit at vere¹, da bør den, som haver det i sin Verie oc siger² at vere sit³, oc at det er hans hiemføde⁴, bevise det med hans⁵ Naboer oc giøre sin Ed derpaa, at det er hans Opføding.

Kilde: *JLov 2, 105 jfr. DL 6. 17. 6.*

¹ RN forbig.: oc siger . . . vere.

⁴ RN forbig.: oc at . . . hiemføde.

² RN tilf.: det.

⁵ R: sin.

³ RN: sin hiemføde.

6. End siger hand, at hand kiøbte det, da bør hand føre sin Kiøbmand til Stæde, som hannem det kand hiemle.

Kilde: JLov 2, 105 jfr. DL 6. 17. 7.

7. Kand hand icke føre sin Hiemel til Stæde, oc den, som kiender sig ved Fæet, siger det at vere sit hiemføde, da bør hand, som kiender sig ved Fæet, føre sit Fæesmerke til oc¹ bevise med² sine Naboer, at det er hans Opføding, oc giøre sin Ed, at det er imod hans Villie ham frakommen. End siger hand, at hand haver kiøbt det, da bør hand det lovligen bevise oc der tilmed giøre sin Ed paa, at det imod hans Villie er ham frakommen.

Kilde til: Kand . . . Opføding, er JLov 2, 105 jfr. DL 6. 17. 8—9.

¹ RN forbig.: siger det . . . oc.   ² RN tilf.: sit Fæesmerke, R tilf. desuden: oc.

8. Kiender Mand sig ved andre Kaaster i anden Mands Hæfd, da bør den, som sig vid Kaasterne kiender, med lovlig Vidne bevise, at de ere hans Kaaster, oc giøre sin Ed, at de imod hans Villie ere hannem frakomne.

Jfr. JLov 2, 105; NLov 8, 3 jfr. DL 6. 17. 10.

9. Den, som Sagen i saadan Tilfælde gaar imod, bliver Tyf, enten den, som sig kiender ved Fæet oc Kaasterne, eller dend, som haver dem i sin Hæfd.

Jfr. NLov 8, 3 jfr. DL 6. 17. 11.

10. Finder Mand hos anden Mand sit Fæ eller andre Kaaster, som hannem er frastiolen, oc hand tager dem bort lønlig eller imod dens Villie, som den i Hæfd haver, uden Tingsdom¹, da bliver hand self Tiuf derfor.

Kilde: NLov 8, 4; JLov 2, 59 jfr. DL 6. 17. 12.

¹ RN: Dom.

11. Tager Tiuf anden Mands Fæ eller andre Koste enten i Hus eller udde paa Marken, oc Eiermanden saufner dem strax oc strax følger Tiufven, i¹ hvor som² hand

¹ RN forbig.: i.

² RN forbig.: som.

naaer Tyven¹ med Kaasterne, da maa hand gribe hannem, men vorder der nogen² Dage eller mere imellem, oc hand da finder sin Tyf med Kaasterne, oc Tiufven skyder sig til Hiemmel enten til en By frem eller tov tilbage, da skal Eiermanden følge ham til samme By, hvor hand paaskyder sin Hiemmel at vere. Bryster hannem Hiemmel, da tager Bonden sin Tyf oc giemmer³ hannem.

Kilde: 5 Lov 2, 106 jfr. DL 6. 17. 13.

¹ RN: hannem.

³ RN: forvarer.

² RN: to.

12. Mister Mand sin Koste oc formener, at de ere komne til it eller andet Sted, da maa hand gaa til den By, som hand mener, at de skulle vere henkommen, oc der lyse for alle Naboerne efter sin bortstaalen Kaaste. Finder hand der sine¹ Kaaste, oc den Mand, som hand finder dem hos, siger, hvem hand fik dem af, da bliver den derfor icke Tyf, om hand kand skafe sin Hiemel; end siger hand, at veifarende Mand, som hand ei kiender, lagde de Koste i hans Hus eller fik hannem dem at giemme, da bør hand føre de Folk, som i hans Hus ere, eller andre til Vidne derpaa, oc der tilmed giøre sin Ed, at hand ei er Tyf eller Tyfs Medvidere, oc at hand aldrig lagde Dølsmaal paa de Kaaste, dog skal den, som Kaasterne findes hos, vere i Borgen oc Løfte for samme Koste til neste Tingdag oc da dem til Tinget føre, oc skulle gode Mænd Tinghørringer nefnis at se, at hand antvorder Kosterne fra sig, oc at dend, som siger dem² sine at vere, dem annammer, oc siden maa hand ei sictis, som Kostene bleve fundne hos. End kommer hand siden, som Kostene hafde lagt ind at giemme, oc kræver dem igien, da skal hand, som Kostene annammede, i samme Tinghøringers Nerverelse antvorde de³ samme Koster ind i Huset igien,

¹ R tilf.: bortstolne.

³ R forbig.: de.

² R: sig.

som de tilforne blefve fundne, oc siden kand de tvende forfølge deris Dele saa vit Ret.

Kilde: JLov 2, 96 jfr. DL 6. 17. 14.

13. Siger alle Mand, der i Bye boe, nei for de Koster, som mand lyser efter, oc den, som Kostene mist haver, begierer, at der maa randsagis ofver ald Byen, da maa mand det hannem ei formene, dog skal Fogden vere oververendes, oc maa mand begynde i Byen, hvor mand vil, oc gaa saa Hus fra Hus oc inted¹ Hus gaa forbi, men en Mands Gaard eller tov særlige maa mand ei randsage, uden hand, som begærde, at der maatte randsagis, vil have forbrut sine trei Mark, om hand finder ei Tyfnet derinde.

Kilde: JLov 2, 97 jfr. DL 6. 17. 15.

¹ RN: ingen.

14. Findes de Koste, som mand har liust efter, under Bondens Laas, da maa hand ei skyde sig til anden Mand, fordi hand dølte det tilforn, oc da er hand self Tyf for de Koste. Findes Kostene under Hustruens eller Børnenis eller Tyndenis sær Laas oc Lyckelse eller bevises, at de hafver fiellet oc døllet med Tyfnet, da bliver de Tyf.

Kilde: JLov 2, 97, 99 og 100 jfr. DL 6. 17. 16—17.

15. Findes de Koster, som mand randsager efter, i Bondens Lade eller anden Steds i Huset, som ingen Laas er for, da bør Bonden at giøre sin Ed, at hand ei er Tyf [oc]¹ ei Tiufs Medvidere, oc at hand ei ved, hvorledes de Koste er komne i hans Hus, men at de maa vere hannem paabaaren² af onde Mennisker, oc da bør hand vere aarsagit³.

Kilde: JLov 2, 98 jfr. DL 6. 17. 18.

¹ Således P. L. og RN.

³ RN: angerløs.

² RN: paaført.

16. Er Bunden ei hiemme, naar hans Hus randsagis, oc de stolene Koster findes derinde, da maa mand ei

Hustruen binde eller bunden¹ bortføre, men Naboerne skulle gaa i Borgen for Kaasterne, indtil Bonden hjemkommer, at de ei bortkommer, men naar Bonden kommer hjem, da gaaes derom, som² tilforn er sagt.

Kilde: *JLov 2, 111 jfr. DL 6. 17. 19.*

¹ RN forbig.: bunden.

² R og Teksten i N: saasom.

17. Far Mand i anden Mands Ager om Nattetide oc skær Mands Korn op eller tager hans skaarne Korn bort, da er hand Tyf derfor. End er hand veifarendes Mand oc giver sin Hest enten Kierf eller Neg eller beder paa Stubben, da er hand hverken Ransmand eller Tyf derfor. End fører hand bort af Aggern, da maa den, der Aggeren eier, sigte¹ hannem, der tog, hvad heller hand vil, til² Ran eller Tyveri.

Kilde: *JLov 3, 47 jfr. DL 6. 17. 20—22.*

¹ RN: søge.

² RN: for.

18. Bryder Mand anden Mands Abildgaard eller Kaalgaard oc stiel Eble eller Kaal, da maa hand derfor Tyf vorde, saa som hand stal i hans Hus andre Koste. End mister Mand¹ sine Klæder i anden Mands Abildgaard, som hand ulovlig er kommen ind udi, da maa hand ei søge derefter med Ran.

Kilde: *JLov 3, 60 jfr. DL 6. 17. 23—24.*

¹ RN: hand.

19. Gaar¹ nogen ²Mand udi Egeskov oc flaaer Træ, som der staar, oc finder nogen Mand hannem derved, da fare med hannem, som med Tyf skal faris efter saa megit, som hand haver Skade giort. End kand mand ei finde hannem derved, da søge hand saa efter hannem, som efter sin Tyf. Saa er oc, om Bondes Tømmer ³ligger enten i

¹ RN: Flaar.

Træet, da søges efter hannem som anden Tyf. Det samme er ok om . . .

² RN: anden Mands Egetræer och tagis derved, da forfølges hand som Tyf, for saa vit Skaden er giort. End tagis hand ei ved

³ RN: tagis i.

Skoven eller paa Marken, oc tager det nogen Mand, oc kommer hin derved, da fare med hannem som med Tyf. Haver hand oc noget borttaget, da søge saa efter hannem som efter anden sin Tyf med den samme Ret¹.

Kilde: ESLov 3, 42 jfr. DL 6. 17. 25—26.

¹ *RN forbig.:* oc tager det . . . Ret.

20. Hvo, som hugger i anden Mands Skov oc antrefes enten vid Stubben eller paa Veien eller i Hus med det, som hand har huggit, da er hand Tyf.

Kilde: ESLov 2, 78; VSLov 2, 42; SLov § 182 jfr. DL 6. 17. 27.

21. Betrædis nogen i Skov med Heste oc Vogn oc der haver tagit Læs enten af nederblæste Grene eller Felder, som hannem ei er udvist, da haver hand forbrut Heste oc Vogen, derforuden bøde sine tre Mark.

Jfr. Frdg. 1680 31. Avg. § 29 DL 6. 17. 28.

22. Agerne eller Bøg maa ingen opsanke¹ i anden Mands Skov under tre Lod Sølf's Bøder for hver Gang, hand dermed² antrefes. End Nødder maa hand plucke saa mange, hand der bider, oc ei føre flere bort end hans Handske fuld under forskrevne Bøder³.

Med 1. Punktum jfr. SLov § 196; til 2. Punktum er Kilde: SLov § 196 jfr. DL 6. 17. 30—31.

¹ *RN tilf.:* ei heller plucke Nødder. ³ *RN forbig.:* End nøder . . .

² *R forbig.:* dermed.

Bøder.

23¹. Stiæl nogen Mand til sit Lifs Ophold^a, som er saa vanfør, at hand slet inted kand arbeide for sin Føde, da bør hand derfor ei strafes, med mindre hand stiæl mere, en hand kand en Gang æde.

Kilde: NLov 8, 1.

^a lifs ophold] prohibendo docet impune furari.

¹ *RN forbig. § 23.*

24. Befindes¹ nogen med² ringe Tyveri, som ei tilforn dermed er befunden, da bør hand miste sin Hud. End befindes hand anden Gang med² ringe Tyveri, da

¹ *RN:* tagis.

² *RN:* i.

miste sin Hud igien oc brendes paa sin Pande^a. [Befindis hand tredie Gang, miste sin Hud igien ok brendis paa begge hans Kinder]¹. Stiel han fierde² Gang, ³da bør hand miste sin Hud oc brendes med Tiufsmærke oc forskickes til Bremerholm eller anden Steds at gaa i Jern oc⁴ arbeide sin Lifstid.

Kilde: Reces 1643 2. 14. 1; N Lov 8, 1; Gårdsret 1562 §§ 12 og 13 jfr. J Lov 2, 90 jfr. DL 6. 17. 32-35.

^a Sin Pande] lege: paa sin ryg.

¹ Således Teksten i N, men atter ² P. L. og RN: tredie. forbigåt af N, ligeledes i R. P. L. ³ RN: da skal hand forskikkis. har en Rettelse, som forudsætter ⁴ R: at. Udcladelsen i P og derfor forbigås.

25¹. ²Befindes nogen med stor Tyveri, som ei dermed tilforne er befunden, da bør hand miste sin Hud oc have Tyfsmærke paa begge Kinderne^a oc i Panden. Befindes hand anden Gang med stor Tyveri, da bør hand igien miste sin Hud oc brendes med Tyfsmærke oc til Bremmerholm eller anden Steds fremsendes at gaa i Jern oc arbeide sin Lifstid.

Jfr. DL 6. 17. 36-37.

^a Kir,der] facies ad imaginem Dei prima vice; secunda in dorso et creata stigmatē non est detur- ad Bremmerholm. panda; sed sufficiat in dorso

¹ Ud for §§ 24-25 står i N: siunis som kand vere ofver 6 Lod Sølf, at vere for hart. da straffis med Galgen. Resten ² RN: Tagis nogen i stor Tyveri, forbigås.

26. Slipper nogen ud af Jern oc Fengsel eller løsgives oc siden lader sig finde i Tiufveri, da bør hand miste sit Lif.

Jfr. DL 6. 17. 38.

27. Hvem, som Tiufdom overgaar, hand skal betalle Bonden, som hand stial fra, Igiæld oc Tvegiæld, det er først saa megit, som hand stial fra hannem, oc dernest dobbelt saa megit, oc have forbrut sin Hovedlod til sin

Husbond^a oc derforuden strafes ved Bødelens Haand¹, som tilforne er sagt.

Kilde: JLov 2, 90, 101, 103, 108; Tors Artikler § 47; Reces 1643 2. 14. 1 jfr. DL 6. 17. 39.

^a husbond] som skal lade rette offuer hanom effter Domen.

¹ RN forbig.: ved . . . Haand.

28. Ridder Mand anden Mands Hest uden hans¹ Villie², der Hesten tilhører^{a 3}, da bøde derfor tre Lod Sølf oc giøre Hesten saa god, som hand var, der hand tog ham. Veigrer hand sig⁴ det at giøre oc lader sig søge med Retten, da haver hand forbrut sine tre Mark.

Kilde: JLov 3, 54 jfr. DL 6. 17. 40.

^a tilhører] imo tunc fur est, et sic mitiore poena poenam furti effu-
praxis est, alias semper hac geret.

¹ RN: Eiermandens.

³ RN forbig.: der . . . tilhører.

² RN tilf.: ofver (R: af) en Bye-
mark.

⁴ R tilf.: i.

29. Malker Mand anden Mands Koe, ¹miste sin Hud.

Kilde: NLov 6, 35 jfr. DL 6. 17. 41.

¹ RN: Faar heller Giedder strafis som for ringe Tyfverie.

Cap. 19¹. Om Falsk.

1. Falsk er det, om Mand optager, flytter eller setter Sten² eller Stabel uden lovlig Medfart eller slaar Penge uden Kongens Forlof oc Befalning³ eller smelter falsk Guld eller Sølf eller køber eller selger med de Penge, der hand vid falske at vere eller med falsk Sølf eller Guld⁴.

Kilde: JLov 3, 65 og Retspraksis (Udvalg 2, 147) jfr. Ribe Byret 1269 § 18 jfr. DL 6. 18. 1—2.

¹ I R Kap. 18.

³ RN forbig.: oc Befalning.

² RN: Skielsten.

⁴ RN forbig.: eller køber . . . Guld.

2^a. Hvilken Mand, som gjør¹ Falsk, ²da bør Kongen hans Haand, oc den, der Falsk fik, bør af hannem at have Skadegiæld. End vorder anden Mand svegen eller be-

^a Loub. 3 c. 65.

¹ RN: begaar.

² RN: miste sin Haand.

draget oc fanger af nogen uvidendes enten falsk Guld, Sølf eller Pendinge oc bær dem til ¹Myntere eller Guldsmed eller anden Mand, derpaa kand skønne, oc vil ei med dennem kiøbe, førend det bliver ² prøvet, om det er falsk eller ei, da er hand ei Falskener, men om hand vid sin Kiøbmand, da give hannem Sag oc have af hannem enten Skadegiæld eller Lov, oc Falsk blive dog med gode Mænds Vidnisbiurder ³, som det er fundet, oc skal ei mere udgives, men enten brendes eller huggis ⁴ sønder eller i Haf ⁵ kastes, saa at ingen Mand maa det mere finde.

Kilde: JLov 3, 65 jfr. DL 6. 18. 3.

¹ RN: Myntmesteren, Guldsmed.   ⁴ R og Teksten i N tilf.: i.

² RN: er.

⁵ RN: Hafvet.

³ P. L. og RN tilf.: der.

3. Selger nogen forfalskede Vare, som hand enten self haver forfalsked eller viste, at de vare forfalskede, have sin Boeslod til Kongen forbrut oc dobbelt saa megit til den kiøbende, som hand gaf for Varene. End siger hand, at hand ei viste, at de ¹ vare forfalskede, vise sin Kiøbmand eller give Lov.

Jfr. N Lov 7, 10 jfr. DL 6. 18. 4.

¹ R tilf.: Vare.

4. Kongens Befalningsmænd, Borgemestere oc Raad, Toldere, Visiterer oc hvem som heldst, paa Kongens Vegne nogen Befalning haver, ¹ja enhver Kongens Undersotte skulle med største Flid tilse, at ei nogen falsk Mynt fra fremmede Stæder vorder indført udi nogen Hafn eller Sted, oc dersom nogen ² kunde forekomme, da strax derpaa at talle oc hende Dom derpaa til tilbørlig Straf.

Kilde: Frdg. 1665 5. Juni jfr. DL 6. 18. 5.

¹ RN: saa och enhver.

² RN tilf.: det.

5. Befindes oc bevises nogen at have efterskrevet anden Mands Haand oc hans Seil eftertrøckt, oc hand

saadan Bref bruger til sin Nytte oc andens Skade, da haver hand dermed forbrut sin¹ Ære oc Boeslod^a.

Jfr. DL 6. 18. 6.

^a Boeslod] imo vitam ut fur, ita tempore Chr. 4ti nobilis, cujus impulsu scriba ejus sygrapham

adulteravit, pro 500 seu V scribens X seu 1000, capite multatus.

¹ RN tilf.: Haand.

6. Hvo, som bruger saadane Breve oc dem i Rette mod anden Mand fremlegger enten self eller vid andre, svare self til Gierningen, med mindre hand kand vise sin Mand for sig oc giøre sin høieste Ed, at hand ei har veret Medvidere i den Falskhed oc hannem verit gandske uvitterligt, at der falskelig var handlet¹.

Jfr. DL 6. 18. 7.

¹ RN forbig.: oc hannem . . . handlet.

Cap. 20¹. Om Mordbrand oc Hedebrynde.

1. Det er Mordbrand, om mand far til^a oc² setter Ild i anden Mands Hus³ med Villie. Vorder hand tagen dervid, have forgiort sin Hals oc enten brendes eller⁴ i Hiul brydis^b, oc Skaden gieldes igien af hans Gods oc fyretyve Lod Sølf Bonden oc Kongen⁵ lige saa^c. End vorder hand forvunden oc fælt med Loven, gielde Skaden oc rømme^d self Landet, oc Skaden oprettis af hans Gods⁶. Men sker det af Vaade oc icke af Forsæt⁷, da bøder hand Skaden, om hand haver Middel dertil, eller strafis med Fengsel oc Arbeid.

Kilde: JLov 3, 66 jfr. NLov 6, 26 jfr. DL 6. 19. 1—2.

^a far til] add. vdi løn, Loub. 3 c. 66.

bona publicantur ut in omnibus delictis gravioribus.

^b brydis] lege: steiles danice.

^d rømme] d. c. 66, sed nimis remisse pro modo delicti.

^c lige saa] juri non convenit vid. Loub. 3 cap. 66, sed boeslod

¹ I R Kap. 19.

End . . .

² RN forbig.: far til oc.

⁶ RN forbig.: oc Skaden . . . Gods.

³ RN tilf.: Skov eller Mark.

⁷ RN forbig.: oc icke af Forsæt, og i Randen står: siunis at vere for hart.

⁴ RN: steilis oc.

⁵ RN: det øfrige af hans Boeslod.

2¹. Vorder det saa, at nogen ridder eller gaar til anden Mands i harm Hu oc setter Ild enten paa Marken, i hans Svinesti^a eller i hans Aalgaard, da bør hand bøde Bunden sin Skade oc derforuden tre Mark. End ere de ulovligen sat, oc vorder de opdømte saa, at mand maa dem med Lov ophugge, da maa hand dog ei Brand i dem føre, uden hand vil saa megit for dem bøde, som de vare ei med alle opdømte.

Kilde: *ESLov 2, 30 jfr. DL 6. 19. 3-4.*

^a Suinsti] valde ipsi familiare, sed et non necessarius ob tritam juris juri inconueniens hospitium v. p. regulam: Mand skal tale sig til 757 [*o: Kap. 15 § 5 ovfr.*]; præ- rette oc icke tage sig til rette. terea totus hic articulus inutilis

¹ *RN forbig. § 2.*

3. Raader Mand anden til Brand, oc det ham lovligen overbevises, ¹bøde half saa megit^a som den, der brende.

Kilde: *NLov 6, 26 jfr. DL 6. 19. 5.*

^a half saa meget] imo ut conscius const. 1590 om kiøbt falsk Vedne et suasor eadem poena tenetur v. p. 714 [*o: Kap. 6 § 17 ovfr.*].

¹ *RN*: strafis ligesom den, Gierningen gjorde.

4. Setter Mand Ild i Hede oc brender¹ Mands Urtefang, som er enten² Liung eller Tørf, eller om³ Ild løber i Skov oc brender oc spilder Skoven⁴, da gielder hand Skaden, den Ilden udbar, end dog hand agtede ei at brende uden sit egit eller det, der skadeløst vaar. Men løber den Ild i Hus eller Bye, da er det lige det samme⁵.

Kilde: *JLov 3, 68 jfr. DL 6. 19. 6.*

¹ *RN tilf.:* anden.

⁴ *RN tilf.:* Hus eller Bye.

² *RN forbig.:* Urtefang ... enten. ⁵ *RN forbig.:* Men ... samme.

³ *RN tilf.:* samme.

5. End bær Hyrde eller andre Tienistetynder, der ei er i Bondens Fellig, Ild ud, oc kommer der¹ nogen Vaade deraf, da er Bonden ei skyldig at gielde det; vil dog nogen Mand hannem derfor sigte, da verie han vid Kønsæed, at hand ei bad eller bød det, dog er varligere oc bedre, at

¹ *RN*: da.

ingen Mand setter Ild i Hede, uden alle Eiere vorder derom forenede at brende enten Mose eller Hede oc gange self med oc¹ vogte, at ei kommer Ild i anden Mands Mark dennem til Skade. End om Ild settis i Hede paa en By-mark oc gjør Skade paa anden Mark, da skulle de Eiere paa den Mark, der Ilden settis først udi, enten gielde Skaden eller ligge den² ud, der Ilden først udi sette.

Kilde: JLov 3, 68 jfr. DL 6. 19. 7—9.

¹ *R:* at.

² *R:* de, *N:* dem.

6¹. Viser Mand Barn eller Taabe efter Ild, oc deraf kommer Skade, da svare hand self² til Skaden.

Kilde: NLov 6, 25 jfr. DL 6. 19 10.

¹ *I Randen står:* er for hart.

² *N:* som dem udviste, *R:* som den viste.

Cap. 21¹. Om Fæes Drab eller Saar.

1. ²Vil Mand hugge Mand paa sin Hest, oc hugger Manden feil ad Manden oc rammer³ Hesten, da bøde hand ⁴for det Saar, Hesten fik, trei Lod Sølf, saa som hand haver huggit Manden, oc tage Hesten til sig i sin Hefd oc gjøre hannem saa god, som hand var før, end hand var huggen. End vorder Hesten død eller lyt, da betalle Hesten igien, som hand var værd, førend hand blef huggen, oc bøde dog tre Lod Sølf; end hugger Mand anden Mands Klæder, oc kiendes hand det, bøde tre Lod Sølf oc betalle Skaden. Vil hand sige nei derfor, naar hand sigtes, give Lov.

Kilde: JLov 3, 34 jfr. DL 6. 20. 1.

¹ *I R Kap. 20.*

² *RN:* Hugger nogen til ridendis Mand ok slaar feil.

³ *RN:* saarer.

⁴ *RN:* sine Voldsbøder til Manden och gjøre Hesten saa god, som hand var tilforn. *Resten af § forbigås.*

2. Hvo, som dræber ¹det Fæ, som hefted eller

¹ *RN:* anden Mands Fæ eller Bæster, som bundet er eller Hyrde haver (*R forbig.:* eller Hyrde haver), hand skal bøde Skaden ok førgetiuge Lod Sølf

Bonden ok lige saa Kongen. End var det løs eller uden Hyrde, da betale Skaden och 3 Mrk. Bonden och ligesaa Kongen.

bunden er eller staar i Bondens Ornum, som hand eier ene i, eller dreber Bondens Fæ, der Hyrde haver, hvad heller det er i Hegnet eller uden, hand er Gaardniding oc bøde Skaden oc tre Mark Bonden oc saa Kongen.

Kilde: JLov 3, 53 jfr. SLov § 166, NLov 6, 35 jfr. DL 6. 20. 2.

3¹. Dræber Mand ellers anden Mands Bæster eller Kvæg, da beholder hand det drepte oc give Eiermanden fuld Værd for det.

Kilde: NLov 6, 35.

¹ RN forbig. § 3.

4. Saarer Mand anden Mands Bester eller Kvæg¹, betalle Skaden efter Dannemænds Sigelse, som den er stor til.

Jfr. NLov 6, 35 jfr. DL 6. 20. 3.

¹ RN tilf.: eller i andre Maader dem beskediger.

5¹. Slaar Mand Øie ud paa stort Kvæg eller Horn eller Rumpen af, bøde it Lod Sølf; er det paa smaat Kveg, bøde it half Lod Sølf; er det paa Hest eller Øg, bøde Fierdeparten saa megit, Hesten eller Øget var værd, før end det fik Skaden.

Kilde i det Hele: NLov 6, 35.

¹ RN forbig. § 5.

6¹. Hugger mand Rumpen af Hest eller Øg altsammen, bøde to Lod Sølf til Bonden oc lige saa til Kongen oc beholde den, som hand hug Rumpen af, oc give Bonden saa god en Hest eller Øg igien eller saa megit, som den var værd.

Kilde: NLov 6, 35.

¹ RN forbig. § 6.

7. ¹Ganger nogen Mands Fæ i anden Mands Agger, oc kommer den derved², der Kornet tilhører eller Agern i Leie eller Feste hafde, oc vil det indtage oc kand icke, oc hafde det Fæ Hyrde, eller³ Fæet er saa kaaed oc⁴

¹ RN: Gaar nogens Fæ.

³ RN forbig.: kand . . . eller.

² RN: dertil.

⁴ RN: at det.

løber enten paa Sten eller Stavr oc vorder deraf lyt eller død, ¹ oc ganger den ved, der gjorde, da tage hand det døde Fæ til sig oc gielde andet saa gaat igien uden Bod, fordi det hafde Hyrde, oc hand, der Fæed eied, gielde Kornet igien til hannem, der Kornet eier.

§ Lov 3, 52 jfr. DL 6. 20. 4.

¹ *RN*: da betale intet derfor; end var der Hyrde hos Fæed, da tage hand det døde Fæ til sig

och gielde andet saa got igien uden Boed, men hand, der Fæet eier, betale Kornets Skade.

Cap. 22¹. Om Æresager.

1. ²Siger Mand nogen Mand³ nogit til i Krohus, Møllehus, Smedehus eller anden Steds udi slig Forsamling, da maa den, der sigted er, stefne den anden til Tinge for slig Snak oc Sagn⁴; vil den da det icke bestaa oc ei er bevisligt, eller sige sig at vide der ingen Skiel til andet, end hand haver hørt løst Folk saa sige, da skal Fogden finde ⁵hannem lovløs hiem igen.

Kilde: Reces 1558 § 20 jfr. DL 6. 21. 1.

¹ *I R Kap. 21.*

³ *P tilf.:* andet.

² *R og Teksten i N*: Siger nogen Mand anden noget,

⁴ *N*: Paasafn.

⁵ *RN*: ham sagesløs.

2. Sicter oc den ene den anden for nogen uerlig Sag til Tinge, for Dom eller udi nogen anden erlig oc ædru Forsamling oc skelder hannem for Løgnere, Skelm, Tiuf eller saadant, som den andens Ære oc Lempe egentlig angaar, oc det strax begiæres, at de nerverende dragis til Minde, oc¹ det icke kand bevises hannem over, da delis den, det sagt haver, derfor som en Løgnere oc bøde sine trei Mark; oc skulle Landsdommerne oc andre Dommere give det fra sig beskrevet, om saadan Æreskenden paa Tingene for Retten forefalder, oc den sictede det strax begiærer at skrives oc antegnis.

Kilde: Reces 1558 § 20, Birkeret 1623 § 20, Frdg. 1590 14. Avg. (Nr. 538) § 2 jfr. § Lov 2, 109 jfr. DL 6. 21. 2.

¹ *R*: at.

3¹. Siger nogen om anden Mand i hans Fraverelse det, som hans Ære oc Lempe angaar, oc det med trofaste Vidne i Tide bevises, oc hand ei saadan Paasagn lovligen kand bevise, da delis hand, ligesom hand den anden personligen det tilsagt hafde.

Jfr. DL 6. 21. 3.

¹ RN forbig. § 3.

4. Dog skal icke nogen fordelis eller Æredom udstedis for Ord, som Ære oc Lempe icke vidkommer, oc vid hvilke ingen sigtis paa erlig Nafn oc Rycte.

Kilde: Birkeret 1623 § 21 og Reces 1643 2. 6. 27 jfr. DL 6. 21 4.

5. Ere Ordene icke nogens Ære oc Lempe for nær oc dog kiendes af Dommeren at vere utilbørlige, da maa de med Pengestraf forsonis, eftersom de ere grove til.

Jfr. Retspraksis (Udvalg 4, 126) jfr. DL 6. 21. 4.

6. Ofverskielder Mindremand, som allerede til tre Mark fordelt er, eller oc ond Kvinde, nogen med ærrørige Ord, da skulle de hver Aar om Midsommer vere forfaldne tre Mark til Sagvoldern at udlegge, indtil de kunde faa Kongens Opreisning. Saafremt de oc findes forsømmelig aarlige til benefnte Tid samme trei Mark at udlegge, da skulle de for hver Gang forbrut have [tvende]¹ fyrretyve² Lod Sølf til Bonden oc Kongen; end have de icke at bøde, da maa de efter Dom plictis paa Kroppen eller med Fengsel, dog uskadelig, saa vit deraf kand forarsagis, paa Helbreden oc Førligheden.

Kilde: Birkeret 1623 § 22 jfr. DL 6. 21. 5.

¹ Således R og Teksten i N.

² P. L. tilf.: oc trei, og citerer: Birch Ret art. 22 et 20.

7. Kalder Mand anden i Kongens Gaard Tiuf, Horesøn, Forrædere eller andre ubekvems Ord, er hand veragtig, da blive hand self den samme Mand, med mindre hand den anden saadan Gierning skielligen overbevise kand; er hand Dreng, miste sin Hud.

Kilde: Gårdsret 1562 § 14 jfr. DL 6. 21. 6.

8. Befindes nogen med skammelig Løgn at ville sette deris Øfrighed, geistlig eller verdslig, eller andre hæderlige Folk oc erlige Hustruor eller Møer nogen Skandflik paa, bøde sine trei Mark oc derforuden til Bondesagen oc Kongesagen tvende fyretyve Lod Sølf, oc hvis hand icke haver at bøde med, da bør hand slaaes til Kagen oc bære Stene af Bye¹.

Jfr. DL 6. 21. 7.

¹ *I N står i Randen: Pasquillanters straff skal her indførís.*

Cap. 23¹. Om Hustrøes, Børns, Tienistetyndis och Ungdommens Forlockelser.

1. Rufere oc Rufersker, som forfører nogen Mands Hustrøe eller Daatter til Løsagtighed oc it ond Lefnet, bør at miste deris Fred².

Kilde: N Lov 4, 2 jfr. DL 6. 22. 1.

¹ *I R Kap. 22.*

² *RN tilf.: och Byen forvisis.*

2. Hvo, som forlocker anden Mands Børn eller Tynde til Tyveri eller anden¹ skammelig Gierning, strafes lige som de self stiaalet eller Gierningen begangit hafde.

Jfr. DL 6. 22. 2.

¹ *R og Teksten i N tilf.: saadan.*

3. Hvo, som forfører Ungdommen til Drik, Dobbelt oc anden forargelig Omgængelse, ¹strafis paa deris Boeslod. Haver de ingen Boeslod, strafis paa Kroppen med Fengsel oc Arbeide, som Forseelsen er til.

Jfr. DL 6. 22. 3.

¹ *RN: forvises Byen. Haver . . .*

4. Hvo, som forlocker noget Tynde af sin Tieniste, være forfalden til Tyndets Husbonde dobbelt saa megit, som Tyndet skulle hafve til aarlig Løn.

Jfr. DL 6. 22. 4.

5. Hvo, som holder Hoerehus, strafes med Kagen oc forvises den Provints, som de boer udi, eller settis i Spindehuset.

Jfr. DL 6. 22. 5.

VI. Landsdommernes Revision af Lovgivningen.

1671—72.

Med Fredrik III.s Død 1670 stansede, som ovfr. 1. Bind S. 364 omtalt, foreløbig det officielle Arbejde på den påtænkte Lovbogs Udarbejdelse; det var hverken lykkedes Peder Lassen eller Rasmus Vinding at få sit Lovbogsarbejde forsynet med kongelig Stadfæstelse, og da Arbejdet Året efter påny sattes i Gang af Regeringen, indlod man sig ikke med nogen af de to Konkurrenter. Medens de hver for sig arbejdede videre på deres Udkast¹, henvendte Regeringen sig ved Missive 1671 9. Septbr. (Nr. 54) til Landsdommerne og pålagde dem at indkomme med Forslag om ønskelige Forandringer i Lovgivningen, men det er vist meget tvivlsomt, om sådanne Forslag overhovedet ere indkomne. Året efter 1672 8. Jan. sendte Kongen dem endvidere Befaling (Nr. 55) om at afgive Betænkninger over en Memorial på 6 Punkter. Af disse Betænkninger ere i det mindste tre indkomne, den ene fra Landsdommerne i Sølland i Fællesskab (Nr. 56), den anden fra Jens Rodsten, Landsdommer i Nørrejylland, alene (Nr. 57) og den tredje fra Villem Lange, ligeledes Landsdommer i Nørrejylland. Af disse tre Betænkninger haves nu kun Teksterne til de to først nævnte, medens den tredje synes tabt. At den imidlertid er indkommet, ses af den

¹ Om P. Lassen se ovfr. 1. Bd. ovfr. 1. Bd. S. 371—72.
S. 334—35, om R. Vinding se

allerede ovfr. 1. Bd. S. 295 anførte Liste bag i Statskollegiets Forhandlingsprotokol. Her står nemlig:

Nr. 61. Villom Langes Betenkende paa 6 Poster af Loven, som hannem af hans kongelig Maiestet blef tilskicket at ofverveie, hvorledis de best kunde forandris, dat. Asmild Closter den 27. Januar 1672.

Der kom imidlertid intet Resultat ud af Landsdommernes Arbejde, og et sådant var måske heller ikke tilsigtet af den eller dem, som toge Initiativet til det kgl. Missive af 1671 9. Septbr. Det er ikke godt at forstå, hvad særligt Udbytte man kunde vente sig af at lade Landsdommerne begynde en Lovrevision på bar Bund uden Hensyn til de af Lovkommissionerne præsterede forudgående omfattende Arbejder og de færdige udførlige Lovbogsudkast. Det ser nærmest ud, som om Udstedelsen af Missivet af 1671 var fremkaldt af et Ønske om at forhale Afgørelsen af, om Peder Lassens eller Rasmus Vindings Lovbogsudkast skulde foretrækkes, men om en sådan Forhaling i Öjeblikket har været til Gavn for P. Lassen eller R. Vinding, lader sig nu ikke afgøre. Muligvis kan den Omstændighed, at Missivet af 1671 er paraferet af Griffenfeld og ikke af Kansler Peder Reetz, tyde på, at dets Udstedelse nærmest er sket i R. Vindings Interesse.

54.

1671 9. Septbr. (Hafniæ.) Kgl. Missive til Landsdommerne i Sælland, Jylland, Fyn, Låland og Falster om at gennemse Lovene.

Original Udfærdigelse til Landsdommerne i Viborg, paraferet af P. Griffenfeld.

To Koncepter.

Sæll. tegn. 39, 622.

Voris Villie oc Befalling er, at i voris danske Lover, Recesser oc Forordninger eder foretager oc dem med Flid igiennemser oc derhos anteigner, hvis i til voris Tienniste oc vore Rigers oc Undersaatters Nytte oc Gaufn fornøden eragte enten gandske eller til en Del at skulle ophefvis,

forandris, formeris eller forbedris sambt eders Aarsage oc Skiel, som i til slig Mening kunde hafve, hvilken eders Forretning i med forderligste til voris Geheimeraad oc Obergeheime-, Etats- oc Kammersekreterer Peter Griffenfeld hafver at indskicke oc til voris egen videre Resolution indstille, tagendes herudi ingen Forsømmelse.

55.

1672 8. Jan. (Kiøbenhafn.) Kgl. Missive til alle Landsdommerne om at afgive Betænkning over 6 Poster vedkommende den dem anbefalede Revision af Lovene.

Original Udfærdigelse til Landsdommerne i Nørrejylland, paraferet af P. Griffenfeld og med Påtegning bag på: levered den 22. Januar aff Adam Hansen.

Sæll. Tegn. 40, 9.

Vi tilskicke eder herhos rigtig Gienpart af en til os indgifne Memorial¹ bestaaende udi sex Poster, hvilke siunes ved denne nye Revision af Lovene, eder anbefalet er, best at kunde iagttages, och er voris Villie oc Befaling, at i dennem med Flid igiennemser och ofverveier oc os om hver Post især eders skriftlig Betenkende til voris videre Resolution med forderligste tilstiller.

¹ Denne Memorial er nu tabt, men dens Indhold ses af Besvarelserne Nr. 56 og 57.

56.

[1672.] Erklæring fra Landsdommerne i Sælland over en dem af Kongen tilsendt Memorial i 6 Poster, vedkommende Lovenes Revision.

Original Udfærdigelse med Landsdømmernes Underskrifter.

Allernaadigste Konge och Herre!

Eftersom vi hafver bekommit Eders Kongl. Maiestets Befaling, liudendis som følger: . . .¹, saa hafver vi til saadan Eders Kongl. Maiestets Befalings Fyldistgiørelse samme Poster for os tagit, ofverveiet och voris Betenkende vid hver Post føiet, som følger.

¹ Her findes indført kgl. Missive 1672 8. Jan. (Nr. 55).

I.

Naar en Jomfru hafver Penge uden Gield och blifver gift, da at matte regnis lige saa fult som Jordegods.

Voris Betenkende om den første Post er: Efterdi det er betenkeligt at forandere Landslougen, uden det saa klaer kand demonstreris, at den formedelst Tidernis Forandring, er Kongen och i saa Maader Landet skadelig, och Lougen icke alleniste i denne Post er klar, mens endoch saa vel funderit, at enhver udi Landet udi mange hundrede Aar sig dervid vel befundet, som det och siunis i Serdelished derpaa at vere anset at bringe Jordegods i Estime, hvorved it Lands Floer fornemelig kiendis, da ser vi ei, at Penge, som al Tid hafver verit regnit for Løsøre, udi dette Tilfelde imod Jordegods bør considereris, ti paa den Maade var der ingen Lighed efter Mand och Kone at arfve, mens Møebørn, som under Jomfru Titel maa forstaaes, deris Venners Conditioner vare ulige bedre end deris Mends Venners, hvorudi i det ringeste burde vere Egalite, och var det ei for den Aarsag allene, at Jordegods formedelst obenbemelte Arvfrihed skulle søgis at kiøbis och blifver disto giefvere, skulle voris Mening snarere derhen falde, at det efter Mand och Kvinde lige som Løsøre arfvedis och deltis, saa ei ses, at denne Post udi Lougen er nyttig, mens Kongen och Landet mere skadelig, som vitløftig kunde demonstreris, mens efterdi den, som disse Poster hafver opsat, ingen synderlig Raison hoes føier, hvad Aarsage hand dertil hafver, eller hvad Nytte och Gavn Kongen och Landet deraf kunde hafve, eragtis unødigt hans kongl. Maiestet med videre Vitløftighed derudinden at besverge.

2.

At det maa forholdis med Fiskeri lige som med Jagten, och ingen Bonde matte fiske i fellids ferske Søer, med mindere hans Hosbunds Fiskere eller Folk var derhøes.

Belangende denne Post, saa er det udi en goed Skik och Brug, at ingen Bunde understaaer sig udi nogen Sø uden sin Hosbunds Consens at fiske och gifver aldelis ingen Dispute, men skulde Meninge af denne Post vere, at dersom mange fra en stoer Sø vit aflaggende Proprietarier, som hafde Bønder, hvis Jord grendsit paa Søen, ei ved saadanne deris Bønder matte lade fiske, saa vit Fellig kunde taale, siunis det ubilligt, anseende en Proprietarius vid saadanne sine Bønder kunde lade udrette det med en ringe Bekostning, som ellers vilde kaaste hannem meget.

3.

Naar nogen blifver forarmet i Krigstider och løber fra Gaarden eller døer, saa rifver de andre Bønder den strax neder Hosbonden och Landet til største Skade, och er Aarsag til de mange øde Gaarder, vi nu hafver, meden dersom der var en Lov, Bønderne i Byen, om det var en eneste Gaard, de Bønder der nest omkring, skulde bygge dend op igien paa deris egen Bekostning och Lifsstraf saadanne Gaarder at nedbryde eller noget derfra at tage, blev det vel bestaaendis Landet til stor Nøtte.

Angaaende dend tredie Post, saa kand ei heller ses derudinden er nogen Eqvitet eller Billighed, at omliggende Naboer skulde opbygge en andens Gaard, som hand udi Krigstider kunde qvitere, mens enhver Proprietarius eller hans constituerede Fuldmegtige derudinden saadan Tilsium at hafve som forsvarligt, ellers er den Straf temmelig streng, som denne Post medfører; siunis haard Straf nok, naar saadanne Mishandler efter Lougen och Recessen, som om sligt klarlig taler, lider.

4.

Dersom der i lige Maader var en Lov, at hvo, som unød och utvungen i Feidetid tager Tienneste hos Finden och tienner imod sit Fæderneland, gifver Finden Anslaug

eller forraader anden Mands Gods och Formue, at hafve forbrut sit Lif, och eftersom vi tilforne inted derom hafver i Lougen, understaar sig mange saadant at giøre och icke blifver straffet, som det sig burde, Fædernelandet til stoer Skade.

Den fierde Post siunis och gandske unyttig udi Lougen at indføre, eftersom saadant tilforne under Æris, Lifs och Godsis Fortabelse baade udi Lougen under Avindskiold och Forordninger subtiliger forbydes, end at sette det udi Lougen, lige som mand skulde formode, at en Fiende Landet oftere, en sked er, skulde megtig blifve.

5.

At ingen i Feidetid matte hugge i Kongens eller Adelens Skoufve eller kiøbe med Finderne Skoufve eller Træer for en ringe Tingest, eftersom Skoufvne derved gandske ruineris.

Den fembte Post siunis och mere skadelig end gafnlig i Lougen at indføre, ti den gjorde de, som agtede entens Kongens eller a[n]deres Skoufve i Krigstider at hugge, dis mere forsichtig och gaf dem Anledning til at tage Findernis Folk med sig, som dennem saa som saadant befalede, hvilken Forsichtiged de mueligt ellers ei brugte, och da, naar Frid blef, nochsom efter goed Bevis och Landsens Loug, som udi den Post er hel streng, kunde blifve strafvede.

6.

At ingen maatte kiøbe Boeskab, Fæ eller Kveg med Finderne uden Eiermanden til beste, men Bunden eller Eiermanden fri at vere til sin Contribution at selge, til hvem hand vil.

Den siette Post siunis och saa uraadelig som Kongen och Landet ugafnlig udi Lougen at indføre, anseende dersom Invonerne ei kiøbte Boeskab, Fæ eller Kveg med Finderne, som mest i Contributionen antagis, holte sig

enten fremmede til saadant at giøre eller och det paa fremmede Steder at selgis udførtis och i saa Maader gik den Profit ud, som ellers blef udi Landet, foruden at Pløndring och anden Uskiklighed blef dis støre, naar fremmede vare Abnemere. Hans kongl. Maiestet kunde dog, naar Frid blef, som efter andere Krige sked er, lade giøre billige Forordninger om alt, hvis nogen kunde vere frapløndret, hvorudi icke alleniste kunde anses, hvad den kiøbende burde hafve for sin Eventyr, om saadant hannem enten formedelst Tiufvehand eller Pløndring var frakommit, saa och hvad Penge hand i Krigstider derfor gifvet, var gyldigere eller merre verdige end paa de Tider, den mistende det igien begierte.

Dette er korteligen voris Betenkende, saa vit vi forstaar och begriber om di sex Poster, beder det udi Naade maa optagis af os, som lefver til voris Graf eders kongl. Maiestets allerunderdanigste troe Tinnere

Hans Oldelandt.

Jenns Laßen.

57.

[1672 8. Febr.] *Erklæring fra Fens Rodsten, Landsdommer i Nørrejylland, over en af Kongen tilsendt Memorial i seks Poster vedkommende Lovenes Revision.*

Afskrift (Koncept?), hvori Fens Rodstens Navneunderskrift fattes.

Den nedenfor aftrykte Tekst har hverken Datum eller Underskrift, men dog lader det sig let påvise, at Betænkningen må skyldes Landsdommer Fens Rodsten. Af Betænkningens Slutning ses det nemlig, at Forfatteren efter Freden med Svenskerne har fungeret som Kommissær for Anordningen af de fremmede Troppers Bortmarsch fra Falster og Møn, men dette passer netop på Fens Rodsten, som 1660 28. Maj sammen med Vincens Bille udnævntes til »Commissarius ved de Svenskes Underholdning oc Udførsel af Falster oc Møn« (Søll. Tegn. 35, 733—34), og at dernæst Fens Rodsten virkelig har afgivet en sådan Betænkning, ses af den ovfr. S. 254 nævnte

Liste i Statskollegiets Protokol, i hvilken det umiddelbart efter Omtalen af Villom Langes Betænkning hedder: Nr. 62. Jens Rodsten, Landsdommer i Jylland, hans Betænkning om det samme, dat. Viborg d. 8. Febr. 1672.

Allernaadigste Konning och Herre!

Efter Eders Kongl. Maiestets Befaling af dato den 8. Janv. 1672¹ anlangende efterfølgende sex Poster, som os anbefalis med Flid at igiennemse och ofverveie och voris Betenkende skriftlig om hver Post især til videre Resolution at fremskicke, daa udi allerstørste Underdannedighed er mine ringe Tanker saaledis, som følger.

¹ *Se oufr. Nr. 55.*

I.

Naar en Jomfru hafver Penge uden Gield och blifver gift, daa at motte regnis lige saa fult som Jordegots.

Min Betænkning er denne.

At rede Penge, som staar paa sickere Steder, item gode Kiøbstedjorder och Gaarde, som sig aarligen kand forrente, samt anden sickere och visse Indkomst udi Commerce-Brug, gik lig udi Skifte och Deling imod Jord, siunis icke at være ubilligt, dog det Ord Jomfru siunis ei at skulde infereris, fordi dersom Lov herom skulde gifvis, siunis at Jomfru er høiere och støre Ræt concederis end Svenbørn, Enker eller andre.

2.

At det maa forholdis med Fiskeri lige som med Jacten, och ingen borde motte fiske i fellits ferske Søer, med mindre hans Hosbonds Fiskere eller Folk var derhos.

Uloflig Fiskeri har al Tid været regned for uhiemmet och saaledis straffet, men at nogen Særlov skulde udgifvis, hvorved nogen sin gamel Rættighed skulde betagis, siunis mig icke billigt, særdelis i Fiskeri, som er en stor Velsignelse af Gud, hvor den falder, och er af langt anden Beskaffenhed end Jacten och mere til de fattigis Nytte

och vilde det falde Bonden hart, skulde hand sig opholde efter Hosbondens Fiskere eller Folk, naar hand vilde eller kunde fiske ved Nat eller ved Dag, efter som Aarsens Tider och Værliget hannem kunde tienlig falde.

3.

Naar nogen bliver forarmet i Krigstider och løber fra Gaarden eller dør, daa rifver de andre Bønder den strax neder Hosbonden och Landet til største Skade, och er Aarsag til de mange øde Gaarder, vi nu hafver, medens dersom der var en Lov, Bønderne i Byen, om det var en eneste Gaard, de Bønder der nest omkring, skulde bygge den op igien paa deris egen Bekostning och Lifstraf saadanne Gaarde at nederbryde eller noget derfra at tage, blef det vel bestaaendis Landet til stor Nytte.

Betenkning.

At nedrive nogen andens Bygning enten i Freds- eller Feidetider straffis efter Landsens Lov som uhiemelt eller anden Tyfveri, naar sligt nogen skiellig ofrbevisis, men at gifve en Lov derom, at fremmede Naboer, som muligt kunde være gandske uskyldige herudi, skulde slige Gaarde igien paa egen Bekostning opbygge, siunis vel at stride imod Billighed, och var det hart, at nogen fremmede skulde obligeris til at tage Vare paa Huse eller Gaarde, som dem aldelis intet vedkom i nogen Mader. At nogen for slig Gaardis Nedbrydelse eller Bygnings Fratagelse skulde straffis paa Lifvet, siunis ingenlunde at kand tilstedis efter nogen Slags Ræt, men vel efter Sagens Beskaffenhed paa Formufven at straffis eller med anden Straf beliggis som Fengsel, Jern etc.

4.

Dersom der i lige Mader var en Lov, at hvo, som unød och utvungen i Feidetider tager Tieniste hos Fienden och tiener imod sit Fæderneland, gifver Fienden Anslag

eller forraader anden Mands Gots och Formufve, at hafve forbrut sit Lif, och eftersom vi tilforne intet derom hafver i Loven, understaar sig mange saadant at giøre och icke blifver straffet, som det sig burde, Fædernelandet til stor Skade.

Betenkning.

Hvo, som unød och utvungen tager Tieniste hos Fienden och tiener imod sit Fæderneland, committere ufeilbar det crimen, som i voris danske Ræt kaldis Afvindskiold och er der saa høit udi anset, at Adelen, som ved Mord eller anden Misgierning forbrøde deris Lif, saa forbrøde dog icke deris Jord, medens ved Afvindskiold forbrøde de endochsaa deris Jordegots, saa deraf ses klarlig, at slig crimen er endoch i vore Statuter regned for crimen læsæ majestatis, hvorved tabis och forbrydis Ære, Lif och Gots. At ellers mange Personer, som sig i disse fiendtlige Indfald til Fienderne har begifved, ei er blefven straffet, er icke af Manqvement af Lovene, mens slige Personer er muligt ei vorden søgt efter Loven, ellers er min Mening, at baade om denne Materie saa vel som om contento udi disse efterskrefne nemlig den 5. och den 6. Post, at dersom det skulde behage eders kongl. Maiestet at lade noget indføre i Loven, om hvis Enormiteter i Krigstider passere kunde, at det daa tecte et caute blef infererit for at betage de enfoldige den Tanke, at mand sligt var befryctendis, saa och at om nogen af Ungdoms Daarlighed sligt skulde giøre, at de icke daa af Desperation skulde sig slet af Landet begifve och aldrig igien komme.

5.

At ingen i Feidetid motte hugge i Kongens eller Adelens Skoufve eller kiøbe med Fienderne Skofve eller kiøbe Træer for en ringe Tingest, eftersom Skofvene derved ruineris.

Betenkning.

At de Ord i Feidetid item med Fienderne skulde udi almindelig Landslov indførís, siunis icke at være raadeligt af Aarsag, som i næst ofverskrefne Post blef ommeldet. Tilmed er Landsens Lov anlangende Skoufhog temelig streng, eftersom hvo der lovligen ofverbevisis at hafve hugget ulofligen i nogen andens Skov eller i fælits Skouf, den straffis efter Landsens Lover och Recesser baade paa sin Ære och paa sin Formufve, hvorfor efter min ringe Tanker icke giøris fornøden at indsætte nogen special Lov om at straffe de Gierninger, som giøris i Krigstider, hvor haard Straf udi Fredstider noksom efter Loverne findis paalagt at være, hvorfra de Gierninger, udi Krigstider sker, ingenlunde eximeris.

6.

At ingen motte købe Boeskab, Fæ eller Kveg med Fienderne uden Eiermanden til beste, men Bunden eller Eiermanden self fri at være til sin Contribution at selge, til hvem hand vil.

Betenkning.

Disse Materier at købe med Fienderne och at Eiermanden self skal være fri til sin Contribution at selge, til hvem hand vil, siunis mig best at være at icke indførís i nogen almindelig Landslov af Aarsag, som ved den 4de Post er infererit, tilmed er eders Maiestets Lande af den Natur, at de med Søefarten ofver alt kand beseiglis, saa at, dersom det var forbøden eders Maiestets Undersotter noget at indkøbe af de Vare, mangen en ved stor Bøn och haard Trang nødis i slige Tider at selge, daa var det at befrycte, om slig ulykelige Tider ydermere skulde paa-komme, at Fienderne self skulde være sig om fremmede Kiøbmænd til de Vare, som de erobrede eller i deris Kvarterer bekom, och skulde daa Hamborger, Lubsker,

Vismarer, Straalsunder, Rostoker den Profit gierne antage och Landene udtømme gandske, saa det var iblant onde Vilkaar det beste, at Varene blefve hos eders Maiestets egne Undersotter. Herom saae jeg self Exempel, der Freden var dog sluttet efter sidste Krig och jeg var anbefalet at være Commissarius udi Falster och Møen, der Fienden uddrog. Hafde jeg icke bekommet Hielp af Admiral Helt, som daa laae med nogle Orlogsskibe i Grønsund, daa troer jeg neppe, at nogen Mand paa Falster eller Møen hafde beholdet enten Hest, Kveg eller Boskab i sit Hus, af Aarsag at Pomeran och de Lande laae saa nær och beqvemmelig for Ofverførelsen.

Disse mine ringe Tanker indstiller jeg i allerdybeste Underdannighed under eder kongl. Maiestets egen Villie och Behag och saa lenge jeg lefver.

VII. Den første Revisionskommission.

1672—73.

Da det havde vist sig, at der intet kom ud af Landsdømmernes Revision af Lovgivningen, stod Sagen atter på Valg mellem de af de forskellige Lovkommisærer 1667 og 1669 udarbejdede Lovbogsforslag og særlig mellem Peder Lassens og Rasmus Vindings Udkast. Peder Lassen havde endnu ikke opgivet Håbet om at se sit Udkast få kongelig Stadfæstelse, og ligesom sin Konkurrent søgte han, som ovenfor S. 253 omtalt, at holde sit Udkast à jour ved deri at indarbejde de senere udkommende Love. Formodentlig have de bægge agiteret ivrig, i det mindste synes det kgl. Missive 1672 24. Septbr. (Nr. 58), der til sidst udnævner en ny Lovkommission, og det Kommissionen givne Program at antyde noget sådant, i det det åbenbart er dets Mening på en Måde at gøre Ret og Skel til bægge Sider. Kommissionens Program blev at revidere et fremsendt Lovbogsprojekt, og dette var ikke Peder Lassens, men Rasmus Vindings, men til Gengæld fik denne ikke Sæde i Revisionskommissionen, som kom til at bestå af tre Medlemmer, nemlig først Peder Lassen og dernæst som ganske nyt Medlem:

Peder Reetz, Kansler, Præsident i Kancellikollegiet og Assessor i Statskollegiet, døde 1674.

Peder Reetz havde, som ovfr. 1. Bd. S. 249 omtalt, i Statskollegiet ivrig taget Del i Behandlingen af de Lovkommissionsarbejder, som sendtes Statskollegiet til Er-

klæring. Når han nu trådte ind som Medlem af en Lovbogskommission, har det nærmest været som Meningsfælle af Peder Lassen og Modstander af R. Vinding, medens Kommissionens tredje Medlem, Generalprokurør Peder Scavenius, som allerede havde siddet i den første Lovkommission, sikkert har skullet repræsentere R. Vindings Parti, således som det vil blive sandsynliggjort nedenfor i Indledningen til Afsnit VIII. Det synes derfor, som om Peder Lassen har haft Flertallet for sig i Kommissionen, og Resultatet blev da også, at R. Vindings Udkast på mange Punkter fik en indgående Omarbejdelse, dog med Bevarelse af Systemet og Anordningen (Nr. 60). P. Lassen gjorde vist et Forsøg på at få R. Vindings Forslag omstøbt efter sin tidligere omtalte Yndlingstanke om en Lovbog i tre Bøger; i det mindste indførte han i sit Håndeksemplar af Udkastet Dispositionen til en sådan Omarbejdelse (Nr. 59), men han har formodentlig her stødt på Modstand hos sine Medkommisærer. Han måtte da nøjes med at give sin Forbitrelse mod R. Vinding Luft i kritiske Anmærkninger, ofte med nærgående, personlige Udfald, som han tilskrev i det nævnte Eksemplar af R. Vindings Udkast¹. Han omtaler i disse jævnlige Kommissionens Arbejde under Betegnelserne: *revisio, nostra revisio, revisio trium*. Til Revisionen af 2. Bog om Gejstligheden blev Kommissionen ved kgl. Missive 1673 24. Febr. (Nr. 61) udvidet med et nyt Medlem, nemlig:

Dr. theol. Hans Vandal, Biskop i Sællands Stift, døde 1675.

Arbejdet må dog allerede den Gang være omtrent afsluttet, ti s. A. den 8. April udbetalte Skatkammeret Honorar til Christen Mortensen for den nye Lov tvende Gange at udskrive, for hvilket Arbejde hannem er tilsagt 20 Rdlr.² Der må herved sigtes til Kommissionens Bearbejdelse af R. Vindings Udkast, og af dette er der også endnu bevaret et renskrevet Eksemplar, det Håndskrift,

¹ De ere aftrykte sammen med det under Nr. 53 meddelte Aftryk af R. Vindings »Første Projekt« til en Lovbog.

² »Indtægt og Udgift udi Skatkammeret 1672—73« under nævnte Datum.

som under de senere Kommissionsforhandlinger og i kongelige Missiver kaldes »Revisionen« (Nr. 62). Denne Afslutning på Arbejdet var egentlig i Strid med Kommissoret, hvorefter der »postvis« skulde opsættes Ændringsforslag til Lovbogsudkastet, og disse atter skulde tilstilles Højesteret til Betænkning. At Kommissionens Udkast ikke er blevet tilsendt Højesteret, kan formentlig sluttet af, at der ikke i Sællandske Tegnelser er indført noget Missive til Højesteret, hvorved en Betænkning forlanges.

58.

1672 24. Septbr. Kgl. Missive til Kansler Peder Reetz, Lic. Peder Lassen og Dr. Peder Scavenius om at gennemse et Projekt til en ny Lovbog.

K: To Koncepter.

O: Sæll. Tegn. 40, 232.

Vi tilskicke eder herhos et Project af en Lovbog, hvorudi¹ alle hidintil udgangne danske Lover, Recesser oc Ordinantzer skal være forfattede oc udi et corpus sammen-dragne, ti er voris Villie oc Befaling, at i det foretager oc med Flid igiennemser oc ofverveier oc om alt, hvis i derudi kunde formenne at skulle forandres, tilsettes eller fratages, samt hvis i enten udi Stilen eller udi andre Maader derhos kunde hafve at erindre, eders Betenkende postvis opsætter oc os med forderligste tilstiller, hvilket da videre at debattere vi voris Høiesteret ville anbefale, oc paa det denne eders Forretning desto snarere kand fuldbiurdes, hafve i nogle visse Dage i Ugen hertil at tage, som uden anden vigtig Forfald och Forhindring ei maa forbigaaes.

¹ K og O tilf.: vi.

59.

1672—73. Peder Lassens Forslag til en Omarbejdelse af det af Rasmus Vinding udarbejdede »Förste Projekt« til en Lovbog.

Indført foran i det ovfr. 1. Bd. S. 369 under Mærket P omtalte Håndskrift af det første Projekt til en Lovbog.

Bøger at deele Laven vdi, siunes best effter Landsen Vaane oc Brug icke aleniste vdi Judske Low, som nu offuer 400 aar af da beste mend i Landet vare, er forfattet vdi trey bøger, men endoc vdi Christiani 4ti Recess, som vdi voris tid er vdkommen, dertilmed oc er tal Trey vdi vegtige ting actet oc brugt som det fornemiste oc fuldkommenste oc her mod Landsens brug oc Vaane icke billigen at forkastis.

Første bog fordi kand vere om alle verslige Sager. Anden bog om Rettergang oc Process i alle sager. Tredie bog om Geistligheden oc Kirckeordning.

Første bog begynder lige som Judske Loubog paa Arff oc forfølger saa Materie effter anden det mest muligt effter den orden, vdi forskrefne Judske Loubog findis, som til den Indvaanerne i det gandske Rige nu mist ere vaant oc i sig sielf bequemist for Menige mand eragtis for de aarsager mundtlig kand kortlig berettis, som her Capitelvis følger.

1. Cap. om Arff oc Gaffve er i Vdkastningen 4. bog 2. oc 4.

2. Verge oc Vmyndige 3. B. 30. Ofuerformyndere oc Børnehuse 3. B. 31. Flædføringe 3. B. 34.

3. Ecteskab oc Ectefolch 3. B. 29.

4. Kiøb oc Sall oc Mageskiffter 4. B. 3. Maal oc Vegt 3. B. 4. Marckeder 3. B. 13. Offuerkiøbmend 3. B. 9. Omløbende kremere 3. B. 10. Hiemmel 3. B. 3 oc 1. B. c. 11.

5. Øxenhandel 4. B. 12. Vloulige hafner oc driffte-
sted 3. B. 2.

6. Vare, som i Kiøbstederne skal vere til fals oc deris Taxt 3. B. 12. Vinhandlere 3. B. 31. Øltapere oc deslige 3. B. 15. Vertshuse 3. B. 18.

7. Søe-handel 3. B. 19. Sckibbrud oc Vrag 3. B. 20.
8. Forbudene Vare 3. B. 22.
9. Laan oc Leye 4. B. 8. Tienistfolch oc Løsgengere 3. B. 32. Vognemend oc Fergemend 3. B. 23. Feste Bønder oc Landboe 3. B. 26. Bønder Sielfeyger 3. B. 25. Vorneder 3. B. 27.
10. Giold oc gioldsbreffue, Vexelbreffue, Kiøbmandsbøger, Opbud, Giolds oc arffs forsuerelse 4. B. 15. Vdleg, Indførsel oc Namb 4. B. 6. Indmaning 1. B. 23. Arrest 1. B. 22.
11. Pant 4. B. 7. Forløffter oc Borgen 1. B. 24.
12. Jordeyedom oc Fællitz Jagt oc Fiskerie 4. B. 10. Møller oc Fiskegaarde 4. B. 11. Hæfd 4. B. 5.
13. Hittegoods 4. B. 9. Bier oc Vilde Dyr 4. B. 14.
14. Geder, Heste, V-Vdskiorne, Stodhors 4. B. 13.
15. Kongens Befalingsmend 3. B. 1.
16. Om Denom, som Adelig frihed haffue 3. B. 2.
17. Øffrigheden i Kiøbstederne 3. B. 3.
18. Kemnere, Taxerborgere oc Smaabestilling i Kiøbsteder 3. B. 4. 5. 6.
19. Lauge 3. B. 7. Handverker, Suenne oc Dreng 3. B. 16. 17.
20. Gestebuder oc Drickelauge 3. B. 8.
21. Vdi Pest oc Smitsom syger, huorledis forholdis skal 3. B. 24.
22. Betlere, Jøder oc Tartare 3. B. 33. 35 oc 36.
23. Om Veye 3. B. 28.
24. Vildfarende Lære, Guds bespottelse oc Troldom 5. B. 1.
25. Sueren oc Banden oc Helligbrøde 5. B. 23.
26. Forgribelse mod Kongens Høyhed 5. B. 4.
27. Mandrab 5. B. 5. Vaadisgierning 5. B. 11. Nødverge 5. B. 12. Orbodemaal 5. B. 13.

28. Husfred, Kirkefred, Tingfred, Veyfred, Plogfred
5. B. 9.
29. Mordbrand oc Hedebynde 5. B. 20.
30. Ærrørige Sager 5. B. 22.
31. Om Falsk 5. B. 19.
32. Røffueri 5. B. 17.
33. Tyffuerie 5. B. 1.
34. Ran 5. B. 16.
35. Affhug oc Saar 5. B. 7.
36. Vloulig Gevær oc Sckade deraff 5. B. 8.
37. Sckade af anden mands Vaaben eller Fæ 5. B. 10.
38. Fæis Draab eller Saar 5. B. 21.
39. Vold oc Herverch 5. B. 15.
40. Løsactighed 5. B. 14.
41. Børns Forseelse mod Forældre, Husbonde oc
hustru 5. B. 5.
42. Hustrues, Børns, Tienistfolckis oc Vngdoms for-
lockelse 5. B. 23.

Anden Bog om Rettergang oc Process.

1. Cap. om Kald oc Varsel oc Stefnemaal item Ind-
stefning til Høyeste Rett 1. B. 4 oc 6.
2. Verneting 1. B. 2.
3. Huor oc Naar ting oc rettergang skal holdis 1. B. 3.
4. Dommere, Domme oc Opsettelse 1. B. 5 et 4.
5. Tinghørere eller Stockemend 1. B. 7. Sckriffuere
oc Notariis 1. B. 8.
6. Huo i Rette maa gaa for sig sielf oc andre 1. B. 9.
7. Forfald oc Sckudsmaal 1. B. 10.
8. Egen Bekiendelse 1. B. 16.
9. Vedner oc Tingsvidner 1. B. 14.
10. Sichtelse, Eed oc Lou 1. B. 15.
11. Grandskinger oc Siun 1. B. 19.
12. Sandmend 1. B. 17.

13. Reebsmend 1. B. 18.
14. Peng for Domb oc Bref 1. B. 27.
15. Sckickelighed for Retten 1. B. 13.
16. Bøder af Domens effterkommelse 1. B. 25.
17. Baand oc Fengsel 1. B. 20.
18. Piinlig forhør 1. B. 21.
19. Hørings Deelee 1. B. 12.
20. Forfølgning til Laasz 1. B. 26.
21. Supplicationer eller ydmyge Bedeskriffter 1. B. 28.

Tredie Bogs Capiteler ere satte i order hoß denne Projects anden bogs Register in margine¹.

¹ *Peder Lassen beholder nemlig her samme Kapitteloverskrifter som i 2. Bog i »Förste Projekt«, kun sættes de i en ny Orden, nemlig, når de ny Kapittelnumre sættes* *i Parentes: 1 (2), 2 (3), 3 (5), 4—7 (6—9), 8 (11), 9 (10), 10—12 (12—14), 13 (4), 14—17 (15—18), 18 (22), 19—20 (19—20), 21 (1), 22 (21).*

60.

1672—73. Rettelser til »Det förste Projekt«, vedtagne af den förste Revisionskommission¹.

N: Afskrift i Fol. af det förste Projekt (Nr. 53) i løse Hæfter, gennemtrukne med Blade, på hvilke den förste Revisionskommissions Rettelser til Hovedteksten findes indførte, omtalt af Aubert: De norske Retskilder og deres Anvendelse, S. 320, se også ovenfor 1. Bd. S. 369. Håndskriftet synes at være en omhyggelig Afskrift af Rasmus Vindings Koncept, i det man ved adskillige Ord kan genkende Ejendommeligheder i R. Vindings Retskrivning.

¹ *Det er anset for hensigtsmæssigst at behandle de nævnte Rettelser i Forbindelse med det förste Projekt (Nr. 53) og at meddele dem* *i Form af Varianter til dette, se derfor nærmere ovfr. 1. Bind S. 369 flg.*

61.

1673 24. Febr. (Hafniæ.) Kgl. Missive til Dr. Johan Vandal om at gennemse den ny Lovbog så vidt Gejstligheden angår.

To Koncepter, af hvilke det ene har følgende Påtegning bag på med R. Vindings Hånd: Her efter kom muntlig befaling til Peder Lassen, Erasmus Vinding, Peder Scavenius, Jørgen Fog.

Sall. Tegn. 40, 369.

Eftersom i dend forfattede Opsat af en nye Lovbog endoc er en Bog, som Geistligheden angaar, da er voris Villie oc Befaling, at du samme strax med Flid igiennemser, oc, saa som du i dends Læsning oc Betragtning fortfarer, efter Haanden anmerker, hvis derudinden efter Tidernis Beskaffenhed tienligt oc fornøden kand eragtis oc siden med dennem, som vi til bemelte Opsats Revision forordnet hafver, derom confererer, paa det det Hele i saa Maader forehafvende Verk med forderligste kand vorde fuldferdiget.

62.

1673. »Revisionen« eller den første Revisionskommissions Bearbejdelse af »Det første Projekt« til en Lovbog.

L: Peder Lassens Udkast til en Omarbejdelse af 2. Kapittel i Rasmus Vindings »Første Projekt« til en Lovbog, indført i hans Håndeksemplar af Nr. 53.

R: »Revisionen« 3: Afskrift i Folio af Teksten i Nr. 60 med tilhørende Rettelser og med særlig Paginering for hver Bog, omtalt af Aubert: *De norske Retskilder og deres Anvendelse*, S. 326.

Det er anset for hensigtsmæssigst at behandle nævnte Håndskrift R tilligemed Nr. 60 sammen med Nr. 53 og til Aftrykket af dette Nummer at meddele de fornødne Varianter. Af disse vil det ses, at R er en temmelig skødesløst udført Afskrift af Nr. 60 med en Mængde Småfejl, som kun kunne regnes for Afskriverens vilkårlige Ændringer. Der var med Hensyn til R kun Anledning til at gøre Afvigelse fra den nævnte Udgivelsesmåde med Hensyn til 1. Bogs 2. Kapittel: Om Værneting. Således som dette forelå i »Det første Projekt« (Nr. 53), blev det først undergivet en almindelig Revision af Kommissionen, og der blev i Nr. 60 tilskrevet en Del mindre Rettelser, som findes meddelte til Aftrykket af Nr. 53. Så fremkom Peder Lassen med Forslag til en ny Affattelse af Kapitlet, som han tilskrev i Randen til sit Håndeksemplar af Nr. 53; hans Forslag blev vedtaget af Kommissionen og derefter med ganske få Afvigelser op-

taget i dennes Bearbejdelse af »Det første Projekt« eller Håndskriftet R (»Revisionen«) jfr. ovfr. 1. Bd. S. 378 Kap. 2 Note 1. Det er anset for rimeligst ved Aftrykket af Kapitlet om Værneting at meddele dette efter Peder Lassens egenhændige Opskrift. Det gives nedenfor.

Om Værneting.

1. Huo anden vil tiltale, søge hanom for hans Værneting. Værneting er, huor en huer, huo det oc vere kand, boer, sig opholder, eller holder Dug oc Disk, det vere sig i herret, Birck eller Bye. Men for Bestillinger oc andre Aarsagers skyld suarer en huer for sin sær ret, som følger.

2. Vdi ¹Liff oc Ære angaaende sager suarer Kongens Høye² Ministri oc andre Kongens Høye³ betiente baade i Civil- oc Militariske bestillinger, item Adelen i almindelighed saa oc disse Kongl. Betiente, som ey ere adel, nemblig Raad oc Adsessores i Høyeste Rett oc Statscollegio, for Kongen oc hans Høyeste Ret alene. De, som tiene i Kongens Gaard eller ere Vnder Militien til Lands oc⁴ Vands, suare i saadanne sager saa oc vdi alle de, som deris Bestillinger vedkommer oc sig deraff reiser, for Kongens Gaards-, Krigs- oc Admiralitets-Ret enten de ere Adel eller icke Adel.

¹ R: de Sager, som Lif och Ære angaaer.   ³ R: høieste.

⁴ R: eller.

² R forbig.: Høye.

3. Mens i alle andre sager suare forskrefne personer oc deris Tienere enhuer for sit Værneting, Verslige vnder Verslige oc Geistlige [under Geistlige]¹.

¹ Således R.

4. De, som tiene Adelen paa deris Gaarde for Kost oc Løn, suare der same steds deris Husbonder effter Kongens Gaards Ret.

5. Soldater, som paa Landet vdskriffuis, saa lenge de ere vde paa landet oc tiene hos Legsfolckene, skulle

suare til Herritz- eller Bircke-ting, men naar de komme til at staae vnder faanen, skal de suare for Krigs Retten.

Officererne¹ offuer Land Militien skal i fredstider, naar de boer eller sig opholder paa Landet, dømmis vdi de sager, som deris liff, ære, gage oc gewær angaar, i Krig[s] Retten alene, men huad sig deris gods belanger, vere sig Rørlig eller Vrørlig, saa vel som² andre denom vedkommende Civil-Sager, derpaa skal den steds dommer dømme, huor de boe eller sig opholde, saa de dervdi bliffue Landlowen vndergifne.

Verffuede Soldater oc Officerer staae vnder Krigs Retten vndtagen i Civilsager, huormed forholdis vdi fredstider saa³ som før er meldet.

¹ R: Paa Officererne.

³ R forbig.: saa.

² R tilf.: alle.

6. Alle sager Kongens Indkomster angaaendis skulle lige for Kongens Sckat-Camer-Ret indkomme, der foretagis, forhøris oc endeligen afhandlis, huorfra oc ingen, af huad Stand hand oc er, oc enten hand er Hofdmand eller forloffuer, maa i forskreffne sager sig vndslaae eller skyde sig til sit Verneting, men bør efter Camer-Collegii Stefning vden nogen Vndskylding eller ophold der møde, lide oc vndgielde, huis efter Lowen oc Billighed endeligen bliffuer paakiendt.

7. Præster, Degne, Substituter oc Schole-Betienter saa oc Lærdefolck, som ingen bestilling haffue, skulle i Geistlige sager tiltalis oc suare for Herritz-P[r]ousten oc Landemode, men om Eyedomb, Jord, Ager, Eng skulle de suare til Herritz-, Birch- eller Bye-ting oc Landsting etc. usque Vil lade sig fordele lege Vil lade tiltale¹.

¹ Se »Det første Projekt« 1. 2. 15 i R stemmer med den her angivne Rettelse. (ovfr. 1. Bd. S. 382). Teksten

8. Huis Sager mellom Præst oc Degn etc. ut hic¹.

¹ Se »Det første Projekt« 1. 2. 8 (ovfr. 1. Bd. S. 383); således og R.

9. Professores i det Kongl. Universitet i Kiøbenhafn,

Studiosi, Universitetsbetiente saa oc lerdemend, som boe i Kiøbenhafn ¹ oc der ere immatriculerede, de, deris Encker oc deris tienistefolck suare til Consistorium i alle sager, Lifssager vndtagen, huor paa at dømme Stadens Øfrighed tilkomer.

¹ R: mens dog ere.

10. Lectores oc Professores ut hic ¹.

¹ Se »Det første Projekt« 1. 2. 19 (ovfr. 1. Bd. S. 383); således og R.

11. Superintenderne etc. ut hic ¹.

¹ Se »Det første Projekt« 1. 2. 20 (ovfr. 1. Bd. S. 383); således og R.

12. I Echteskabs oc Hoer sager skulle Stigts-Befalingsmand med Capitelet i huer Stigt, huor Capitel er, oc med Sognepresterne eller andre lerdemend, som nest ved denom boendis ere, huor Capitel icke er, dømme.

13. Dersom nogen, i Bye, Birck eller Herret boendis, haffuer at tiltale den, som vden same Bye, Birch eller Herret boendis er, for vitterlig Gield, som i Bye, Birck eller Herret effter egen forskriffuelse betalis skal, eller anden saadan anfordring, som nogen paa det sted haffuer sig tilforbunden at effterkomme, da maa Sagsøgeren same sin Vederpart, om hand der paa Steden findes saa frit effter loulig Varsel forfølge, deele oc tiltale til det bye-, birck- eller Herritz ting, huor hand sig til forbundet haffuer, som det Vederpartens eget Værneting var.

14. J lige maader, om nogen har forplictet sig med haand oc Sigel eller oc for retten vedtaget at suare for nogen ret, som icke er hans Værneting, da bør hand for same Ret at møde oc der Domb at lide.

15. End haffuer nogen hafft noget at forestaae, som Formynderskab, Kirkers oc ¹ Fattigis forstanderskab, Kemnerie eller andre bestillinger, daa bør hand eller hans arffuinger der same steds at suare, som hand saadant antaget haffuer.

¹ R: eller.

16. Huo, som haffuer at tiltale anden for Vold, Her-
verck, Ran, Sckieldsord eller lader ham paagribe paa
ferske fod for nogen mißgierning, da skal den skyldig til-
talis oc dømmis paa det sted oc for den ret, huor gier-
ningen sked er, om hand findis, men kommer hand vd af
same steds Jurisdiction, da søgis hand til sit Værneting,
thi Sag følger mand til huus.

17. Gribes oc fengslis nogen, som icke staae vnder
byens ret, af Byens tienere¹, da skal Byfogden strax
giffue den Paagrebnis Øfrighed² det til kiende oc saa
fremt same Øfrighed ved egen betiente lader fangen af-
fordre, da skal hand vere følgagtig oc derhos tilstillis
Vidnisbyrd, om nogen ført ere om hans forseelse, paa det
den skyldige tilbørligen kand staae til rette oc straffis
som ved bør. End affordris ³hand icke med allerførste
skee kand, da straffis hand af Byens Øfrighed, efftersom
Ret oc billigt er.

¹ R: Betienter.

³ R: Fangen ei inden 8 Dage, da.

² R tilf.: der same steds.

18. Dersom trette falder om Jord oc Eyedomb, da
regnis det for Værneting vnder huilket eyedomen er be-
liggendis, omendskiønt den, for sagen er, anden steds
boer eller sig opholder, men kald oc Varsel skal giffuis
til hans boepæl.

19. Haffuer nogen adskillige Verneting, da maae
Sagsøgeren vdvelge, huilket af same Verneting, hand vil
søge den skyldig for.

20. Tiltaler nogen Vden- eller Inden-Rigsmand nogen
til dens¹ Verneting, da bør hand eller hans fuldmegtig
at suare til same ting oc stande sin Vederpart til rette,
dersom Vederparten med rette haffuer nogen tiltale til
hanom anlangendis deris indbyrdis tuistigheder oc icke i
adskillige sager bestaaende trette.

¹ R: deris.

21. J lige maader bør den, som ved endelig dom er tildømt bøder eller andet etc. ut hic in fine¹.

¹ Se »Det første Projekt« 1. 2. 24 (ovfr. 1. Bd. S. 384); således og R.

22. Til Vidnesbyrd at høre bør den, som dertil stefnis etc. ut pag. 10 in princip¹.

¹ Se »Det første Projekt« 1. 2. 25 (ovfr. 1. Bd. S. 384); således og R.

23. Ingen maa skyde sig fra sit Værneting eller fra den Offuerret, som Værneting er under, førend dom paa beggi steder er gangen; thi alle sager, som bør at forfølgis til Værneting, de skulle først did stefnis och Domb der tagis beskreffuen, oc naar nogen ey vil nøyes med den Domb, da maa den stefne Dommeren med same hans Domb for Offuerdomeren oc der tage Domb i lige maader for sig beskreffuen, som her effter i det 6. Cap. vnder meldis.

Tantum in Revisione de Værneting.

VIII. Den anden Revisionskommission.

1675.

I den første Revisionskommission var Peder Lassen Hovedmanden, og det var lykkedes ham at få foretaget en stærk Bearbejdelse af Rasmus Vindings Lovbogsudkast og at til Veje bringe en Renskrift af Udkastet i den ændrede Skikkelse. Denne Bearbejdelse var, således som det ses af Lovarbejdets senere Gang, ikke efter Rasmus Vindings Hoved, og det skyldes sikkert atter hans Forhold¹ til Peder Griffenfeld, der i Mellemtiden var blevet adlet og indtog Stillingen som Rigskansler, at det trak ud med Kongens Stadfæstelse af Kommissionens Forslag. Ligesom man 1671, vistnok for at forhale Afgørelsen af, hvis Lovbogsudkast skulde have kongelig Stadfæstelse, fik pålagt Landsdommerne at foretage en Lovrevision², således fandt man nu pludselig på, at det var nødvendigt at påbyde Stiftsøvrighederne i Danmark at indkomme med Forslag om Forbedringer i Kirkeretten, og et kongeligt Missive herom udsendtes under 1674 31. Marts (Nr. 62) til de nævnte Auctoriteter. Det er ikke blevet påtruffet in originali, men det har sikkert været paraferet af Griffen-

¹ O. Wolff: Peder Griffenfelds Levned, S. 241—42, fortæller ganske vist, at der til sidst indtrådte et køligt Forhold mellem Griffenfeld og R. Vinding, og han meddeler et udateret Brev fra denne til G.,

hvori han giver Afkald på deres Venskabsforhold. Der synes dog ikke at være Grund til at gøre dette Brev ældre end Slutningen af Året 1675.

² Se ovfr. S. 254.

feld og ikke af Kansler Peder Reetz, der som Deltager i den nævnte Bearbejdelse af R. Vindings Udkast tværtimod må have interesseret sig for, at det snarest mulig fik kongelig Stadfæstelse. Udsendelsen af det nævnte Missive uden Ledsagelse af det foreliggende Udkast af Afsnittet om Gejstligheden må synes ganske hensigtsløs, og det ses da heller ikke, at der er indkommet nogen Besvarelse af det. Imidlertid døde Peder Reetz et Fjærdingår efter, den 11. Juli, og dermed har det sikkert været givet, at den kongelige Stadfæstelse måtte udeblive. I dens Sted blev da også nedsat en ny Kommission. Herom fortæller Peder Resen¹:

Aar 1675 kom mundlig Befaling til P. Lassen, Er. Vinding, P. Scavenius oc Jørgen Fog at igiennemse den Project, som forbem. trende Commissarier² hafde reviderit, hvilken Project var 1669 af E. Vinding ofverlefverit.

Som det i det følgende vil blive påvist, er der ikke tilstrækkelig Grund til med Aubert at drage denne Beretnings Rigtighed i Tvivl med Hensyn til den den ny Kommission stillede Opgave, og det så meget mindre som Beretningens øvrige Enkeltheder stadfæstes af det, som andet Steds fra vides om Kommissionen. Dens Meddelelse om, at Kommissionen ikke fik noget skriftligt Kommissorium, stadfæstes af Rasmus Vindings egenhændige Notits på det ovenfor trykte kongelige Missive af 1673 24. Febr. (Nr. 61), og i den tidligere³ anførte Liste over de forskellige Lovkommissioners Medlemmer angiver også han den ny Kommissions Sammensætning og Ud-nævnelser ligesom Peder Resen, der desuden som Medlem af den tredje Revisionskommission af 1680 har haft tilstrækkelig god Lejlighed til at skaffe sig pålidelig Underretning om det, som han ønskede at meddele om de tidligere Kommissioners Virksomhed.

Ser man nu noget nøjere på Indholdet af Peder Resens Beretning, så går denne i Virkeligheden ud på, at den første Revisionskommissions Arbejde blev

¹ Kong Valdemar den andens Fyske Lov, Bl. i.

² Nemlig Medlemmerne af den første Revisionskommission.

³ Ovfr. 1. Bd. S. 2.

kasseret, og at den ny Kommission skulde begynde forfra på Revisionen af Rasmus Vindings Projekt af 1669. Kansler Peder Reetz, der sikkert som Medlem af den tidligere Kommission vilde have modsat sig en sådan Ordning, var jo død Året i Forvejen, og man var derfor løst fra alle Hensyn til ham, og desuden tyder Peder Lassens Omtale af den ny Kommission og dens Arbejde i sine Anmærkninger til det ene Eksemplar af R. Vindings Projekt¹ på, at den var stillet, i hvert Fald meget frit, overfor sin Forgængers Værk. Medens han stadig kalder den første Revisionskommissions Arbejde en »revisio«², betegner han den anden Kommissions i Modsætning hertil som en »censura«³ eller en »collatio«⁴, i det han sikkert herved vil udtrykke sin Misfornøjelse med, at den ny Kommission fik Bemyndigelse til at vrage hans Arbejde. Der kan derfor næppe være Tvivl om, at Udnævnelsen af den ny Kommission var en Sejr for R. Vinding, og dette bliver endnu klarere, når man ser på Kommissionens Sammensætning. Vel synes det upartisk, at både Peder Lassen og Rasmus Vinding fik Sæde i den, og det kunde synes gjort til Fordel for P. Lassen, at Peder Scavenius, som sammen med ham havde Sæde i den forrige Kommission og derfor på Forhånd skulde være interesseret i at holde på dens Arbejde, optoges. Men lægger man Mærke til, at P. Scavenius næsten al Tid stemte sammen med R. Vinding i den ny Kommission, når P. Lassen i Særvota holdt på det kasserede Arbejde, ja endogså gjorde det ved Punkter, om hvilke han forhen var enig med P. Reetz og P. Lassen⁵, får man en For-

¹ Ovfr. 1. Bd. S. 369.

² Note til PI 1. 2 (ovfr. 1. Bd. S. 378); til PI 1. 15 (ovfr. 1. Bd. S. 433); til PI 1. 17 (ovfr. 1. Bd. S. 438); til PI 1. 17. 17 (ovfr. 1. Bd. S. 442).

³ Note til PI 1. 15 (ovfr. 1. Bd. S. 433).

⁴ Note til PI 1. 17 (ovfr. 1. Bd. S. 438).

⁵ I en Anmærkning til PI 1. 2. 11 (ovfr. 1. Bd. S. 381) klager P.

Lassen over, at P. Scavenius 1675 den 23. Febr. havde svigtet »Vor Revision« og var gået sammen med R. Vinding og J. Fog. — Efter en Note til sidste Projekt 1. 21. 20 ser det ud, som om P. Scavenius om det der fremdragne Spørgsmål først har stemt sammen med P. Lassen, men derpå er gået over til R. Vinding og J. Fog.

modning om, at han vist jævnlig har dannet et Mindretal i den første Revisionskommission, og at dennes Udkast nærmest er et Udtryk for P. Reetz's og P. Lassens Anskuelse¹, om det end kunde ske, at denne sidste var enig med P. Scavenius overfor P. Reetz, men det var da som borgerlige overfor Adelsmanden². I det Hele taget var derfor P. Scavenius's Udnævnelse til Kommissionsmedlem sikkert til Gunst for R. Vinding, og endnu mere gælder dette Udnævnelsen af det fjærde Medlem, som ikke forhen havde haft Sæde i en Lovkommission, nemlig:

Førgen Fog, Borgemester i København, blev 1675 Stadsoberst s. St. og døde 1685.

Han var gift med P. Griffenfelds Søster og stod i så nøje Forbindelse med Svogeren, at man fandt det rådeligst at arrestere ham sammen med denne 1676 den 11. Marts. Hans Indtrædelse i Kommissionen må på Forhånd antages at være beregnet på at støtte R. Vinding overfor Peder Lassen, og man ser ham da også al Tid i Kommissionen stemme sammen med den første imod den sidste. Der er således en Del Sandsynlighed for, at Kommissionens Sammensætning blev som den blev for at bringe Peder Lassen i født Mindretal.

Spørgsmålet bliver dernæst: Hvor have vi det af den anden Revisionskommission udførte Arbejde? Man er enig om, at dette kan ses af det Håndskrift, som tidligere havde Mærket: Thottske Samling Fol. Nr. 1183 (Nr. 64), og som i det foregående³ i Overensstemmelse med samtidige Aktstykkers Betegnelse er blevet kaldt »det sidste Projekt«. Håndskriftet er skrevet af Rasmus Vinding, hvilket første Gang er sandsynliggjort af Aubert⁴, og herom kan der heller ikke være Tvivl⁵. Af Randbemærkninger særlig til 1. Bog ses det, at Teksten⁶ har været benyttet i den anden Revisionskommissions Møder.

¹ Se Anm. til PI 1. 17. 17 (ovfr. 1. Bd. S. 442).

² Se Anm. til PI 3. 2 (ovfr. S. 4).

³ Ovfr. 1. Bd. S. 369—70.

⁴ De norske Retskilder og deres Anvendelse, S. 322.

⁵ Se V. A. Secher i Ugeskr. for Retsvæs. 1878, S. 764.

⁶ Her siges udtrykkelig: Teksten, ikke: Håndskriftet, for ikke på dette Punkt at sige mere, end der er indrømmet af alle.

Der står nemlig i Randen ved en Del af Artiklerne f. Eks.: Concord SFV, men L bliver ved Revis. p. 64, medens der ved den største Del kun står: Concord. Ved de anførte Bogstaver må nødvendigvis sigtes til den anden Revisionskommissions ovenfor opregnede Medlemmer, og concordant udtrykker Enigheden om den pågældende §'s Affattelse. Spørgsmålet bliver nu videre: Fra hvad Tid skriver det foreliggende Håndskrift sig, og hvornår er den deri indeholdte Tekst affattet?

Rosenvinge¹ og Aubert² ere nu enige om, at de nys nævnte Randnoter angive, at den anden Revisionskommission har revideret den hosstående Tekst, men derefter begynder Uenigheden. Rosenvinge sammenholder den nys nævnte Iagttagelse med Peder Resens ovenfor anførte Meddelelse, og da denne går ud på, at den anden Revisionskommission skulde revidere Udkastet af 1669, slutter han heraf, at dette må søges i det nævnte Håndskrift, hvorimod han ikke udtaler sig om, hvorvidt der her findes den originale Tekst eller en Kopi. At nu Rosenvinges Slutning er urigtig, og at Udkastet af 1669 nærmest foreligger i Håndskriftet med Peder Lassens Anmærkninger, blev allerede eftervist af Aubert³ og er videre blevet udførlig påvist ovenfor⁴. Da Aubert imidlertid vedblivende forstod de ovenfor nævnte Randnoter som Bevis på, at Kommissionen af 1675 havde revideret netop den i det omtalte Håndskrift foreliggende af Rasmus Vinding selv skrevne Hovedtekst, måtte han nødvendigvis forkaste Peder Resens Beretning om en fornyet Revision af Udkastet af 1669¹ som upålidelig, og han opstillede derfor en ny Hypotese om et nyt af R. Vinding udarbejdet Udkast⁵, som skulde foreligge i hint Håndskrift og være blevet revideret 1675, og hvis Affattelse derfor formentlig måtte henføres til 1674. At der forelå et sådant nyt Udkast af R. Vinding forudsættes formentlig i kgl. Missive 1680 28. Februar⁶, som i P. Resens Gen-

¹ Nyt jur. Arkiv 7, 189.

² A. St. S. 321—22.

³ A. St. S. 319 og 321.

⁴ I. Bd. S. 369—70.

⁵ Allerede Rosenvinge (a. St. S. 188) går ud fra, at R. Vinding havde udarbejdet tre Udkast i alt.

⁶ Nedenfor Nr. 66.

givelse pålægger en Kommission at revidere de foreliggende Projekter og blandt disse det sidste Projekt, som var med Er. Vindings egen Haand¹ skrevet, og heri indføje de Forordninger, som ere udgangne i nogle Aar, imidlertid dette Værk har hvilet. Aubert kunde dog ikke ret forene det foreliggende Håndskrifts Kladdeudseende med denne Hypotese, og han supplerede den derfor med følgende Hypotese, at det bevarede, af R. Vinding selv skrevne, ovenfor nævnte Håndskrift »er efter al Sandsynlighed kun en ufuldstændig Kladdeafskrift af Vindings Udkast [fra 1674], indeholdende Oplysninger i Margin om de tvende tidligere Revisioners Anmærkninger, fornemmelig den andens«², og at det »synes tagen allerede efter Begyndelsen af den 3dje Revision i 1680«³, siden det indeholder Oplysninger om Ændringer, som efter pågældende Forhandlingsprotokol ses at hidrøre fra Revisionskommissionen af 1680.

Det er nu allerede betænkeligt, at Auberts første Hypotese ikke lader sig forene med Peder Resens Beretning, som kun taler om en Revision af Rasmus Vindings Projekt af 1669, og dernæst er det uheldigt, at der ikke foreligger nogen som helst Efterretning om Affattelsen i 1674 af et sådant nyt Udkast ved R. Vinding eller om, hvad der skulde have bevæget denne til at påtage sig et sådant Arbejde. Det er fremdeles med Hensyn til Hjælpeshypotesen påfaldende, at R. Vinding i 1680 skulde have haft Tid og Lyst til selv at tage Afskrift af en Lovbogstekst, som var sin Fuldendelse nær, i Stedet for at lade en Skriver gøre det, ligesom han lod en Skriver renskrive Codex Fredericius og det første Projekt. Ligeledes synes det besynderligt, at den anden Lovrevisionskommission af 1675, når den skulde revidere et nyt og selvstændigt Udkast, og særlig når den havde P. Lassen til Medlem, således hele første Bog igennem i Hovedtrækkene antog

¹ Denne Sætning er et Indskud af P. Resen og findes ikke i Teksten til Missivet af 1680, men derfor

kan Sætningens Indhold være lige pålidelig.

² A. St. S. 321.

³ A. St. S. 322.

*R. Vindings Affattelse*¹, så at der kunde skrives: Concord. ved næsten alle §§, og at der om de følgende Bøger var så ringe Meningsforskell, at det ikke kunde lønne sig for R. Vinding at notere noget om den. Alle de nævnte Omstændigheder synes så afgjort at tale mod Holdbarheden af Auberts Forklaring af Ejendommelighederne ved det af Rasmus Vinding selv skrevne Håndskrift, at det bliver nødvendigt at prøve på, om ikke en mere tilfredsstillende Forklaring kan findes.

Det ligger da nærmest at undersøge, hvor vidt Håndskriftets hele Indretning og Tilstand lader sig forklare med Fastholdelse af P. Resens Beretnings Troværdighed. Det bliver derfor nødvendigt allerede her at give en delvis Beskrivelse af det.

Håndskriftet er, som ofte bemærket, skrevet af Rasmus Vinding selv, og denne har også indført de aller fleste Randnoter og Rettelser, som findes i det, men det er let af Skriften og Blækkets Farve at se, at disse ikke alle ere skrevne på én Gang. Samtidig med Hovedteksten er skrevet alle de Noter, som udtale noget om den 2. Revisionskommissions Mening. Disse forekomme særlig ved 1. Bog, hvor Vedtegningen: Concord. stadig findes. Denne forekommer ikke i 2. og følgende Bøger, og i disse findes kun af og til en Vedtegning om dissentierende Vota fra den anden Revisionskommissions Medlemmer. I alle disse Noter ligesom i Hovedteksten er Blækkets Farve og Skriften ens; denne sidste viser sig temmelig tyk, og den er åbenbart skrevet med en med temmelig bred Spids skåren eller noget udslidt Pen. Dernæst findes der en Del Rettelser, som ere indførte med et sortere Blæk og en spidsere Pen. Forhandlingsprotokollen for den 3. Revisionskommission viser, at disse Rettelser ere indførte i Henhold til Kommissionens Beslutninger. Endelig findes der en tredje Klasse Bemærkninger, som efter det anførte hverken kunne henføres til 2. eller 3. Revisionskommission; de

¹ Denne Konsekvens tager Aubert med: »Den anden Revision synes ikke at have gået i Enkelthederne, navnlig ikke rørt ved Formen,

men væsentlig kun udtalt, hvorvidt noget skulde udelukkes eller blive stående», a. St. S. 328.

ere atter skrevne med ny Pen og nyt Blæk. De må henføres til den 4. Revisionskommissions Arbejde, og hertil hører også en stor Del Overstregninger, idet det jo pålåde denne Kommission at fjærne af Lovbogen alt, hvad der vedkom »Politien«, se ndfr. Afsnit IX.

Samtidigheden mellem Hovedtekstens Nedskrivning og Noterne fra den 2. Revisionskommission fremgår ikke alene af Skriften og Blækkets Farve, men også af Noternes Plads i Håndskriftet. Disse Noter forekomme nemlig ikke alene i Sidernes Rand, men også i selve Teksten og i Flugt med denne. Se Bemærkningerne i [], der ere indførte i 1. Bog efter Kap. 14 § 7, Kap. 15 og Kap. 16. De stå ligeså frit som enhver af de andre derved stående §§ og kunne ikke være tilskrevne efter hele Hovedtekstens Nedskrivning. I Modsætning hertil kan jævnføres den i Slutningen af Kap. 23 tilskrevne ny § 15. Den er åbenbart presset ind senere, og den 2. Revisionskommissions Protokol viser da også, at denne Kommission har indsat den. Denne Samtidigthed mellem Hovedtekstens Nedskrivning og de ældste Noter forklares ganske vist af Auberts Hypotese om en Nedskrivning efter 1680 og Afskrivning af en oprindelig Tekst i Forbindelse med Noterne. Konsekvensen heraf bliver imidlertid, som ovenfor påvist, adskillige Usandsynligheder og Forkastelsen af P. Resens Beretning om den 2. Revisionskommissions Virksomhed. Ser man imidlertid på den nys omtalte efter sidste Projekts 1. Bogs 16. Kap. indførte Note, påtrænger sig også en anden Forestilling. Dette Kapittel viser, således som det foreligger i det sidste Projekt, en betydelig Forkortelse mod Affattelsen i det første. Hvis Hovedteksten i det sidste Projekt skyldtes R. Vinding, skulde altså denne Forkortelse skyldes ham, men nu oplyser den nævnte Note udtrykkelig, at Udelukkelsen af de pågældende §§ skyldes en Beslutning af P. Scavenius, J. Fog og R. Vinding, altså Flertallet af den anden Revisionskommission, hvilket med andre Ord vil sige, at Redaktionen af Hovedteksten i det nævnte 16. Kap. er et af denne Kommission udført Arbejde.

Med dette for Öje lader sig nu opstille en ny For-

klaring af det foreliggende Håndskrifts Udseende, som fuldstændig lader sig forene med Peder Resens Beretning: Hovedteksten er ikke et Arbejde af Rasmus Vinding, men af den 2. Revisionskommission, og R. Vinding har fungeret som Kommissionens Sekretær.

Den første Forudsætning, at det Håndskrift, som efter den gamle Betegnelse havde Mærket Thottske Samling Fol. Nr. 1183 (Nr. 64), indeholder det af den anden Revisionskommission udarbejdede Udkast, det hvortil der i kgl. Missive 1680 28. Febr. sigtes ved Benævnelsen »det sidste Projekt«, giver endvidere en fyldestgørende Forklaring af Forholdet mellem Håndskriftets Hovedtekst og de tidligere Lovbogsudkast. Den er, sét i Forhold til det »første Projekt«, en Revision af dette og repræsenterer i Forhold til »Revisionen« en Tilbagevenden til det første Projekts Affattelse på mange Punkter, i hvilke den første Revisionskommission havde ændret denne. Uheldigvis fattes de to første Kapitler af 1. Bog, men Danske Lovs 1. 2 viser, at dette Kapitels Affattelse i PI er blevet opretholdt overfor den fuldstændige Omarbejdelse i »Revisionen«, som her kun er en Afskrift af Peder Lassens Forslag til Kapitlets Affattelse i sine Anmærkninger til PI¹. Denne Ændring har sikkert været særlig bitter for P. Lassen og i den ovfr. S. 280 anførte Anmærkning fremhæver han også, hvorledes han er blevet ladt i Stikken af Peder Scavenius; det har næppe forsonet ham, at man på enkelte Punkter kom ham i Møde ved at optage første Revisionskommissions Rettelser, se således Noterne til PI 1. 2. 2, 12, 26 og derimod Noterne til 1. 2. 9, 10, 17, 24, 26, alle jævnførte med de tilsvarende Artikler i Danske Lov. Omændringen af 1. 2 var det største Nederlag for P. Lassen, men også på mangfoldige andre Punkter blev Lovbogsudkastet ført tilbage til R. Vindings Affattelse. På den anden Side lykkedes det dog P. Lassen både i Henseende til Tekstredaktion og til reelt Indhold at få Affattelsen i »Revisionen« godkendt for en Del Artiklers

¹ Se ovfr. 1. Bd. S. 378 og dette Bd. S. 272.

Vedkommende, hvilket vil fremgå ved en nærmere Sammenligning mellem Udkastene, som på dette Sted ikke kan udføres nærmere uden at føre for vidt.

En sådan Sammenligning vil også vise, at det i Hovedteksten i det oftnævnte Håndskrift foreliggende Arbejde netop er, hvad man skulde vente af en Kommission, der blev sammensat på den ovenfor S. 281 beskrevne Måde. Det betegner Rasmus Vindings Sejr over Peder Lassen i Spørgsmålet om Lovbogsudkastets Affattelse, om end Sejren kunde have været større. Muligvis har P. Lassen i Mindelighed opgivet at holde på »Revisionens« Affattelse af enkelte Artikler mod at redde den ved andre, og i sådanne Tilfælde må det derfor antages, at hans Stemme går med ind under Vedtegningen: concordant, men i Almindelighed kan man ikke, at dømme efter Karakteren af hans Noter til R. Vindings Udkast og hans deri indeholdte Udfald mod denne, antage, at han frivillig har ladet »Revisionens« Affattelse falde, og concordant vil derfor sikkert som oftest angive Kommissionsflertallets Enighed og sige, at Peder Lassen er blevet overstemt. Når han ikke desto mindre kun nogle få Gange har opstillet et Separatvotum, til hvilket han en sjælden Gang fik Peder Scavenius trukket med, er Grunden åbenbart den, at han har indset det Håbløse i Oppositionen.

Et nøjere Eftersyn af de Ændringer, som fra Revisionen ere blevne optagne i enkelte Artikler af PI, vil vise, at de ofte ere meget ubetydelige i Sammenligning med dem, som bleve forbigåede, medens i andre Tilfælde større Ændringer ere optagne fra Revisionen samtidig med, at Affattelsen i PI i øvrigt er blevet bevaret. Herefter synes Tilblivelsen af Håndskriftet med det gamle Mærke Thottske Saml. Fol. Nr. 1183 at måtte tænkes således, at Kommissionen ved sit Arbejde er gået ud fra PI og har forhandlet dette § for §; her har P. Lassen så stadig fremdraget Affattelsen i »Revisionen«; man er da blevet enig om eller har vedtaget ved Afstemning, at snart den ene, snart den anden Affattelse skulde lægges til Grund, og i denne er da Rettelser fra den anden blevne indførte. Den endelig redigerede Affattelse er så straks eller

umiddelbart efter Mødet blevet nedskrevet af R. Vinding. Ved første Bog har han fundet Anledning til at omtale Udfaldet af Afstemningen, men senere har han anset dette for unødvendigt, måske fordi P. Lassen ikke har rejst så stærk Opposition som tidligere. Man ser da også, at denne sjældnere og sjældnere opstiller Separatvota; kun hist og her har han ment at måtte fastholde sin tidligere Opfattelse, se Vedtegningerne til 3. 2, 5. 1. 6, 6. 1. 14, 6. 14. Er nu dette rigtigt, så fremgår heraf, at Peder Lassen i en væsentlig Grad og i større Omfang, end man sædvanlig plejer at fremhæve, fordi man er gået ud fra, at den foreliggende Hovedtekst skyldes Rasmus Vindings Arbejde alene, har haft Andel i og derfor også bør have sin Andel af Æren for Redaktionen af Teksten således, som den endelig kom til at lyde i Danske Lov.

Den anden ovenfor S. 286 nævnte Forudsætning, hvorunder Peder Resens Beretning om den anden Revisionskommissions Arbejde lader sig forene med Udseendet af Håndskriftet Thottske Samling Fol. Nr. 1183, at Rasmus Vinding har fungeret som Sekretær for den nævnte Kommission, indeholder intet urimeligt. De i 1661 udnævnte Sekretærer ved »den ny Lov«¹: Førgen Reitzer og Morten Lavridsen (Scavenius), vare sikkert for længe siden trådte ud af Funktion. Førgen Reitzer fungerede vel endnu som Sekretær 1666², men 1669 blev han Assessor i Skatkammeret formodentlig som Belønning for sin Virksomhed som Kommissionssekretær³. Morten Lavridsen må være udtrådt før 1673, siden man den Gang engagede en Skriver til Renskrivning af 1. Revisionskommissions Forslag⁴, hvad man næppe havde gjort, hvis man endnu havde haft en Kommissionssekretær, der arbejdede uden Løn, kun for Løfte om Forfremmelse. Når R. Vinding fungerer som Sekretær for Kommissionen, er dette et Træk, der fra Peder Lassens Side opvejes ved, at han lader Kommissionen holde Møder i sit Hus⁵,

¹ Ovfr. 1. Bd. S. 7—8.

² Ovfr. 1. Bd. S. 263.

³ Jfr. ovfr. 1. Bd. S. 8.

⁴ Ovfr. S. 266.

⁵ T. Hofmann: *Fundationer på de Legata, som ere stiftede af P.*

medens de tidligere Kommissioner holdt Møde i Rådstuen for Slottet¹, det gamle Rigsrådslokale. Formodentlig have de hver i sær ved at stille sig tjenstvillig overfor den ny Kommission søgt at få Magthaverne velvillig stemte overfor deres Lovforslag.

Imod den således opstillede Forklaring kan nu ganske vist göres gældende Auberts Påvisning af, at den af ham antagne »Afskrift af Vindings sidste Udkast med tidligere Revisionsanmærkning« først kan være skrevet »efter Begyndelsen af den 3dje Revision i 1680«². Dette Dateringsforsøg er dog ikke holdbart. Det støttes på, at nogle Kapitler, som den 3. Revisionskommission »beslattede at stryge eller omarbejde, f. Eks. om Forfølgning til Lås og 3. 19 om Søhandelen, kun ere antydede ved Overskrift eller Tal, men ikke afskrevne,« men de anførte Kendsgerninger lader sig også fyldestgørende forklare under anden Forudsætning. Ved 1. Bogs Kap. 25 om Forfølgning til Lås står nemlig: udskrives ord fra ord af bogen. Grunden til, at Kapitlet ikke er indført, er altså kun, at der ikke var nogen Uenighed i Kommissionen om Kapitlets Affattelse i det enkelte, og at R. Vinding derfor, for ikke at spille Kommissionens Tid med straks at skrive det ind, lod sig nøje med at henvise til Affattelsen i det første Projekt. Når Kapitlet om Søhandelen ikke blev indført, har Grunden sikkert været den, at Kommissionen slet ikke har beskæftiget sig med det, fordi det var undergivet særskilt Revision, se Tillæg til dette Afsnit.

Af den foregående Fremstilling fremgår, at Auberts Karakterisering af den 2. Revisionskommissions Arbejde som overmåde ringe, se Anmærkning ovfr. S. 284, eller hans Formodning om, at den ikke er blevet færdig med sit Arbejde, fordi dens Medlemmers Navns Forbogstaver i det ofte nævnte Håndskrift sidste Gang anføres ved

Lassen. S. VIII: Lovkommis-
særerne »vare til dette Arbejdes
Fuldbgyrdelse udi Året 1675 hver
Dags Eftermiddag udi Fr. Las-
sens Hus til Kl. 6 forsamlede«.

Forarbejderne til Danske Lov. II.

T. Hofmann nedstammede fra
P. Lassens Broder.

¹ Se Dateringen på de forskellige
Kommissionsbetænkninger ovfr.

² De norske Retskilder 1, 322.

6. 13, og fordi den formentlig kun har rørt meget lidt ved 6. Bog¹, ikke kan tiltrædes. Det må tværtimod antages, at det hele foreliggende Lovbogsforslag er Kommissionens Arbejde; og det må endvidere antages, at Kommissionen, da Forslagets 6. Bog er færdig, også i det Væsentlige er blevet færdig med sit Arbejde. Af Peder Lassens Anmærkning til PI 1. 2. 11 (ovfr. 1. Bd. S. 381) ses, at Kommissionen 1675 23. Febr. arbejdede med 1. Bogs 2. Kap. Den har derfor formodentlig begyndt sit Arbejde i Februar og følgelig haft Tid nok til at blive færdig inden Førgen Fogs Fængsling 1676 11. Marts, så meget mere som vi i den i P. Lassens Familie opbevarede Tradition (ovfr. S. 289 Note) have Hjemmel for, at Kommissionen holdt Møde hver Dag. At dens Medlemmers Navne ikke antydes ret ofte i Randen til 6. Bog, kan forklares ved, at der ikke har været Tale om dissentierende Vota. Rundt om i Håndskriftet findes Rettelser og Tilskrivninger, som ere skrevne med samme Blæk og Pen som den oprindelige Affattelse, se f. Eks. 1. 6. 12 og 1. 9. 1 og 10, hvad der tyder på, at Udkastet dog har fået nogen Revision. Hvis man kan tage Ordene i det kgl. Missive 1680 28. Februar aldeles nøje, ere disse også Hjemmel for, at Kommissionen har gennemgået sit Arbejde, i det det hedder om det sidste Projekt, at det er efter voris Befaling sammenskrevet oc igiennemset. Derimod fik Kommissionen ikke sit Projekt forelagt Kongen i renskrevet Tilstand således som den første Revisionskommission. Dette forklares imidlertid let ved den ved det ene Kommissionsmedlems Fængsling sammen med P. Griffenfeld indtrådte ny Situation. Peder Lassens Indflydelse fik nu formodentlig atter Overvægten, og er den i det foregående givne Fremstilling rigtig, har han sikkert vidst at forhindre, at Kommissionens Arbejde blev sluttet med Renskrivning af Projektet.

Som Tillæg til dette Afsnit meddeles under Nr. 65 et Udkast til Søretten, hvorpå der, som det synes, er blevet arbejdet omtrent samtidig med 2. Revisionskommissions Virksomhed.

¹ A. St. S. 329.

63.

1674 31. Marts. (Hafniæ.) Kgl. Missive til Stiftsbefalingsmændene og Bisperne i Danmark¹ om, at de, hvis de vide noget, hvorved de om Kirkerne publicerede Anordninger kunne forbedres, i Tide skulle til kende give det på det, at det, så vidt vi eragte det nyttigt og tjenligt, kan indføres i det ny under Hænder værende corpore juris.

To Koncepter.

Sell. Tegn. 40, 703.

¹ Stiftsbefalingsmanden og Bispene ovenstående Pålæg dannede Slutningen (Sell. Tegn. 40, 703—4). Missive om forskelligt, hvori det

64.

1675. »Det sidste Projekt« til en Lovbog, udarbejdet af den anden Revisionskommission.

SP: Originalt Koncept i Folio, forhen mærket Thottske Saml. Fol. Nr. 1183, omtalt af Aubert: *De norske Retskilder og deres Anvendelse*, S. 321 flg., og her kaldet »Vindings 3dje Udkast«.

At Håndskriftet er skrevet egenhændigt af Rasmus Vinding, er omtalt ovenfor S. 281. I kgl. Missive 1680 28. Febr. kaldes det dend sidste Project til en Lovbog, som efter voris Befaling er sammenskrevet oc igiennemset, ligesom det i den tredje Revisionskommissions Forhandlingsprotokol stadig citeres som »den sidste Projekt« i Modsetning til »den første Projekt« (Nr. 53). Det er i Hovedindledningen ovenfor til dette Afsnit søgt påvist, at Håndskriftet skylder den anden Revisionskommission sin Tilblivelse. Her skal derfor kun gives en kort Beskrivelse.

Håndskriftet er i nyeste Tid forsynet med Indbinding og Rygtittel: »Original-Concept til Danske Lov. Fragment«, og har formodentlig tidligere bestået af løse Læg. Som Følge heraf er det Læg, som skulde indeholde 1. Bogs 1. og 2. Kapittel, vist forsvundet, i det mindste begynder Håndskriftet nu med 1. Bogs 3. Kapittel. Håndskriftet består af en Hovedtekst og en Del Rettelser og

Tilføjelser, skrevne til forskellige Tider ligesom Hovedteksten af R. Vinding, samt nogle få Bemærkninger, skrevne af andre Hænder. De samtidig med Hovedteksten skrevne Noter og Rettelser (se ovfr. S. 284) have nedenfor fået Vedtegningen: Blæk I, og enkelte Rettelser, som ikke ere skrevne samtidig med denne Tekst, men dog för den 3. Revision og derfor vist skyldes et af 2. Revisionskommission foretaget Gennemsyn af Hovedteksten, ere mærkede: Blæk I (?). De Noter og Rettelser, som ere indførte i Henhold til den 3. Revisionskommissions Beslutninger (se ovfr. S. 284), og hvis Identitet til Dels og særlig för 1. Bogs Vedkommende kan konstateres ved Hjælp af nævnte Kommissions Forhandlingsprotokol, ere nedenfor betegnede med: Blæk II, og der er med Forhandlingsdagens Datum givet Henvisning til nævnte Forhandlingsprotokol (KPr.). De Noter og Rettelser, som formentlig skyldes den 4. Revisionskommissions Arbejde (se ovfr. S. 285), ere betegnede med: Blæk III, og om de Noter, som ikke ere skrevne af Rasmus Vinding, er der på hvert Sted gjort særlig Bemærkning.

De i Randnoterne stående Henvisninger til: Revis. med Sidetal passe netop på det ovenfor under Nr. 62 omtalte Håndskrift, som har en særlig Paginering för hver Bog. Disse Henvisninger ere alle efterslåede og i en Note er nedenfor vedföjet Henvisning til de Steder af Aftrykket af det første Projekt (PI), som i Forbindelse med Varianter fra Revisionen (R) oplyse Forholdet.

Det sidste Projekt stemmer allerede så nøje med den endelige Redaktion af Danske Lov, at det måtte anses för unødvendigt at aftrykke det helt. I hvert Tilfælde måtte det anses för aldeles unyttigt at aftrykke de Artikler, som ordret stemme med Danske Lov. Men også med Hensyn til de andre Artikler har en med Pladsen økonomiserende Gengivelse været nødvendig. Man kunde da have gået den Vej, i Variantnoter at gengive det sidste Projekts Afvigelser fra det første Projekt, men til Aftrykket af dette fandtes allerede et betydeligt Apparat af Noter fra forskellige Recensioner, og en Forøgelse af disse vilde sikkert have skadet Benyttelsen. Det har der-

for stillet sig som mest hensigtsmæssigt at gengive det sidste Projekt i sine Afvigelser fra Danske Lovs Tekst. Det er dog disse, som have mest praktisk Betydning, og for Læseren vil det sikkert have mest Interesse hurtig at kunne se, hvilke Afvigelser der findes mellem det sidste Projekt og Danske Lov, og hvad det foreliggende Håndskrift oplyser om de Omdannelser, som Teksten, set i Forhold til Danske Lov, har gennemgået. Gengivelsen nedenfor er derfor gennemført efter følgende Principer:

Ved alle §§, som have tilsvarende i Danske Lov, er givet Henvisning til de tilsvarende §§ i denne. Ved de §§, som oprindeligt ordret stemme med Danske Lov, findes derfor kun en sådan Henvisning tillige med Oplysning om, hvorvidt der i Randen står tilskrevet et: Concord., se ovfr. S. 282 og 284, eller findes andre Bemærkninger. Disse Randbemærkninger tilføjes i Reglen Teksten efter en —. Ved de §§ derimod, om hvis Teksts Tilblivelse Håndskriftet giver Oplysning, er det Stykke, hvorom det drejer sig, blevet aftrykt og da al Tid i sin endelige Skikkelse : i den Form, i hvilken det kommer Danske Lov nærmest, og med så mange af de med Danske Lov stemmende forudgående eller efterfølgende Ord, at Tilslutningen bliver klar, når et Aftryk af Danske Lov sammenholdes med Uddraget. Når nu pågældende § uden nærmere Oplysning kun fremviser en Afvigelse fra Danske Lov, ere de pågældende Ord aftrykte uden videre på denne Måde. Når derimod pågældende § vel i sin endelige Redaktion stemmer med Danske Lov, men kun gennem forskellige i den oprindelige Hovedtekst foretagne Rettelser eller Indskud, er på samme Måde et passende Stykke af den endelige Redaktion meddelt, men de pågældende rettede Ord eller Sætninger eller gjorte Indskud ere da satte i [—] og i en Note er det meddelt, hvad Håndskriftet oplyser om Tekststykkets Historie og særlig om, hvad der har stået heri, inden Teksten fik den foreliggende endelige Skikkelse. Da der forekommer Indskud og Rettelser i Sætninger, som selv danne Indskud i Teksten, kan der altså nedenfor findes [—] inden i [—]. Når et Tekststykke, som i Overensstemmelse hermed skulde citeres, ordret stemmer

med Danske Lov og har større Omfang, er kun de første og sidste Ord anførte og det udeladte antydet med Prikker.

Ved de §§, som ikke have tilsvarende i Danske Lov, er Teksten på tilsvarende Måde gengivet i sine Afvigelser fra det første Projekt (PI), hvis den findes i denne, ellers in extenso.

Da det sidste Projekt er en Bearbejdelse af det første, var der ingen Grund til på ny her at give en almindelig Redegørelse for Kilderne, hvad desuden vilde have vanskeliggjort Benyttelsen af den i Forvejen skematiske Tekst. Gennem Henvisningerne til Danske Lov og de tilsvarende Henvisninger i det under Nr. 53 ovenfor givne Aftryk af det første Projekt ville let de for de to Projekter fælles Artikler kunne findes, og ved det første Projekt vil da Kildehenvisningerne påtræffes. En Afvigelse herfra er kun gjort for de Kilders Vedkommende, hvis Tilblivelse falder mellem Afslutningen af første Projekt og de i sidste Projekt indførte Rettelser, og til sådanne Kilder ere Henvisninger meddelte.

[FØRSTE BOG.]

Cap. 3. Hvor ok naar Ting ok Rettergang skal holdis, ok hvad der skal handlis.

1—5. DL I. 3. 1—5. — Concord.

6. DL I. 3. 6, dog fattes i SP: eengang ... Dag.
— Concord.

7. DL I. 3. 7. — Concord.

8. Capitel om Egteskabssager holdis de fire Tamperdage om aaret.

Jfr. DL I. 3. 8.

9—14. DL I. 3. 9—14. — Revis. vil eftersees, om nogen forandring er gjort af Stigtsbefalingsmænd ok Bisperne i denne ny Kirkernis inspection¹.

¹ Vil ... inspection, er overstreget med Skråstreger. Denne Bemarkning hører også til § 8.

15. *DL I. 3. 15*: . . . om aaret¹ [paa den tid ok det sted, som Kongen paabyder, ok skulle først . . . forretagis]². — Concord.

¹ Herefter står overstreget med vandret Streg: ok begyndis ottende dagen efter Pintztag i den kongelige Residentzstad Købinghaun, men denne Overstregning er vist foretaget af 2. Revisionskommis-

sion, da den ikke omtales i Forbindelse med den følgende Tilføjelse af 3. Revis.kom., se Note 2.
² Kilde: *Frdg. 1680 19. Febr.*; tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 8. Marts*.

16¹. *PI I. 3. 16 og 17*: Alle de, som have sager, der i Sædland dømte ere, baade de, som stæunet haver, ok de, som ere stæunede, skulle være tilstæde den første Dag, Kongens Højeste Ret begyndis. Femte Dagen . . . — Concord.

¹ § 16 er overstreget med Skråstreger.

17. *DL I. 3. 16*, hvoraf dog følgende fattes i *SF*: eller nogen paa deris Vegne, samt: hvilket . . . formældis. — Concord.

18¹. *PI I. 13. 19*: Begge Parter i alle sager skulle dagen tilforn, førend deris sager . . . *Desuden er i Slutningen*: eller dens Værd, forbigået. — Concord.

¹ § 18 er overstreget med Skråstreger.

Cap. 4. Om stæunemaal, kald ok varsel ok opsettelse.

1. *DL I. 4. 1*: . . . nogen Ret [eller mænds opkrævelse . . . hvis enten]¹ gods, ære eller lif² det paa gielder . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: som gielder nogens.

² Herefter stod oprindeligt: paa, uden den, som.

2¹. *DL I. 4. 2*: . . . sagen er, [ok andre vedkommende]² med . . . [deris]³ boepæl [i hvad Ting eller Ret de ok stæwnis til]² enten . . . — Concord.

¹ I *Randen* står slettet: uden at det ord Sagvolder skulle brugis for: Den, som for Sagen er, L. S.; jfr. *KPr. 1680 9. Marts*.

² Tilskrevet med Blæk I (?).

³ Rettelse med Blæk I (?) for: dens.

3. *DL I. 4. 3:* . . . steuned haver [ok enten self . . . tilstæde vaare]¹ ok skulle deris naune [som stæunet haver]¹ . . . indföris. [Naar Kaldseddelen . . . forholdis]². — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr.* ² Tilskrevet med Blæk I (?).
1680 30. Marts jfr. 9. Marts.

4. *DL I. 4. 4:* . . . eller stæuning [som under Rettens segl er udstæd]¹, skulle forkynde . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

5. *DL I. 4. 5:* . . . skal Sagen, [saa fremt processen skal holdis loulig]¹, næunis . . . oplæsis². Er det . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

² Herefter står overstreget med vandrette Streger: men hvis sagens beskaffenhed er saaledis, at alle parterne til første Ting ei

kand afhiemlis, da bør Varselsmændene at møde til hver Ting at afhiemle, hvad de til hver ting den dag ok til det Ting haver givet varsel for.

6. *DL I. 4. 6.* — Concord.

7. *DL I. 4. 7:* . . . om den, [der stæunis]¹, boer . . . Herred, Birk² eller . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk I for: som for sagen er.

² Birk var först overstreget, men blev atter indsat, se *KPr.* 1680 9. Marts.

8. *DL I. 4. 8:* . . . givis [hannem]¹, om hand . . . Birket² . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

efter atter indsat, se *KPr.* 1680 9. Marts.

² Ordet er först udstreget og der-

9—10. *DL I. 4. 9—10.*

11. *DL I. 4. 11:* . . . [givis]¹ paa samme maade. — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

12. *DL I. 4. 12:* . . . som [stæunis]¹, uden Riget . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: tiltalis.

13—14¹. *DL I. 4. 13—14.* — Concord.

¹ § 14 er med Blæk I tilskrevet på Foden af Siden; den tidligere § 14

er rettet til § 15 og alle følgende § Tal ere forhøjede med 1.

15. *DL* 1. 4. 15: Udi Uskift [imellom Arvinger eller Creditorer]¹ Eiendomstretter . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr.* 1680 9. Marts.

16. *DL* 1. 4. 16. — Concord.

17. *DL* 1. 4. 17 1. Led. — Concord.

18. *DL* 1. 4. 17 2. Led¹. — Concord.

¹ *Begyndelsen lød dog oprindelig: med Blæk III, og § 18 er sat i Ti dersom Sagsøgeren lader tre Forbindelse med § 17. ting. Rettelsen synes foretaget*

19—22. 1. 4. 18—21. — Concord.

23. *DL* 1. 4. 22: . . . i Herredet¹ ok Byen . . . ; enten i² eller uden Provincien . . . Hiemtingsdommen [inden tre uger]³ indstæunis.

¹ Herefter er slettet: Birket.

³ Rettelse med Blæk II for: strax det første mueligt er, se *KPr.* 1680 9. Marts.

² Rettelse for: inden.

24. *DL* 1. 4. 23: Lader Sagsøgeren [tre uger]¹ gaa . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk II for: fiorten dage, der atter er en Rettelse med Blæk I (?) for oprindelig: en maaned, se *KPr.* 1680 9. Marts.

25. *DL* 1. 4. 24.

26. *DL* 1. 4. 25: . . . forkyndis [ok]¹ paaskrivis ok [derhos]¹ bevisis . . . ok² [bør hannem]¹ der paa . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

² Foran: ok, stod oprindelig: eller.

27. *DL* 1. 4. 26: . . . forandret, [da skulle . . . bør at lide]¹. — Concord

¹ Rettelse med Blæk III eller I for: skal Landsdommerne dens øvrighed eller Husbonde, af hvilken den fræmleggis eller brugis, frem-skicke, som saadanne Rettens forvildere skulle tiltale ok paa dennom dom hænde til straf efter sagens beskaffenhed.

28. *DL* 1. 4. 27: . . . Høieste Ret [i de sager, som i Danmark dømte ere]¹ . . . for tiden, [at² den er paabuden]¹ . . . vorder paabuden. [I de Sager, som i Norge . . . paabuden]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr.* 1680 30. og 31. Marts. ² *DL* har: som.

29. *DL I. 4. 28*: . . . sagt er [i Norge tu maaneder for tiden . . . tre uger]¹. Vil hand . . . — Concord.

¹ *Rettelse med Blæk II for: saa betimeligen, at den, som stæunis, kand have tid efter leiligheden at møde. End, jfr. KPr. 1680*   *31. Marts jfr. 30. Marts. De sidste to Ord stode oprindelig in blanco og tilskreves senere, se KPr. 1680 1. Septbr.*

30. *DL I. 4. 29*: . . . ok for [fulde]¹. — Concord.

¹ *Rettelse for: fuld forkyndelse, se KPr. 1680 9. Marts.*

31. *DL I. 4. 30*. — Concord, men L tillegger: Dog Dommeren sin sex uger til betænkning forbeholden¹.

¹ men . . . forbeholden, er overstreget med Skråstreger.

32—33. *DL I. 4. 31—32*. — Concord.

34. *DL I. 4. 33*: . . . inden [den provincies sager . . . haver ende]¹ da bør . . . den at tale. [Men dersom hand . . . fri at vere]². — Concord.

¹ *Rettelse med Blæk II for: dens udgang, men ganske udebliver,*   *se KPr. 1680 9. Marts.*   ² *Tilskrevet med Blæk II, se a. St.*

35. *DL I. 4. 34*. — Concord.

Cap. 5. Om Dommere.

1. *DL I. 5. 1*¹. Concord.

¹ *Dog fattes DL.s: som herefter . . . indført, i det § 2 skulde have været dannet af Dommereden, til hvilken Plads er sat af, men*   *denne er ikke blevet udfyldt, og Tallene på de følgende §§ ere derfor rettede.*

2—3. *DL I. 5. 2—3*.

4. *DL I. 5. 4—5*: . . . forseelse [efter klar bevislighed]¹ kændt vorder. — Concord.

¹ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 15. Marts.*

5. *DL I. 5. 6*. — Concord.

6. *DL I. 5. 7*¹. — Concord.

¹ *Dog fattes DL.s Slutning fra: Og naar nogen . . ., men i Randen*   *står: N. om brevis forhold.*

7. *DL I. 5. 8*: Self skulle de ikke . . . — Concord.

8. *DL I. 5. 9*: . . . ok om [hand]¹ ikke . . . — Concord.

¹ *Rettelse med Blæk I for: Dommeren.*

9—16. *DL* 1. 5. 10—17. — Concord.

17¹. *PI* 1. 5. 17 ... — Concord.

¹ § 17 er overstreget med *Skråstreger* og i Stedet er med *Blæk II* indsat *DL* 1. 5. 18: Herreds ... aarlig Løn (jfr. *KPr.* 1680 11. Marts og 1. Septbr.), hvortil senere er føjet: undtagen hvis de af alders tid nydt haver, medens Resten af *DL.s* § 18 fattes.

18. *DL* 1. 5. 19. — Concord. F et V, men L et S bliver ved Revis. pag. 40 med.¹

¹ Revis. havde gjort en Tilføjeelse til § 18, se Variant til *PI* 1. 5. 18.

19¹. *DL* 1. 5. 20, dog er: Sandemænds ... angiældende, overstreget i *SF* og i Stedet sat: Vidner, som atter er overstreget. Det sidste Punktum i *DL* (Landsdommerne ... indstævnis) fattes. — Concord.

¹ I *Randen* står med *Blæk I* (?): N. om vidner førte til G. ok F. birker.

20. *DL* 1. 5. 21: Imod Adelens [ok med Adelen lige privilegiertis]¹ breve ... — Concord.

¹ Tilskrevet med *Blæk I* (?).

21—24. *DL* 1. 5. 22—25.

25. *DL* 1. 5. 26: ... en Ret besider [eller Ride-mend ok dislige]¹, sig om deris domme [eller forretninger]¹ ej ... dommen [eller forretningen]¹. End ... — Concord.

¹ Tilskrevet med *Blæk I*.

26. *DL* 1. 5. 27.

27¹. *PI* 1. 5. 31². — Concord.

¹ I *Randen* står med *Blæk II*: Dette skal henføres til 3. bog 8. cap. om Overkøbmand, jfr. *KPr.* 1680 30. Marts.

² Dog fattes Ordene: verre forplict.

28¹. *PI* 1. 5. 32. — Concord.

¹ I *Randen* står med *Blæk II*: Dette skal henføres til 3. bog c. 19 om Søehandelen, jfr. *KPr.* 1680 30. Marts.

29¹. *PI* 1. 5. 33: ... om ugen [om fornøden giøris]² med ... — Concord.

¹ I *Randen* står med *Blæk II*: Dette skal henføres til 3. bog 7. cap. om Laug, og derefter er så vel § 29 som *Randnoten* overstreget, jfr. *KPr.* 1680 30. Marts.

² Tilskrevet med *Blæk II*, se *KPr.* 1680 11. Marts.

30—31¹. *PI* 1. 5. 34—35. — Concord.

¹ *Jfr. KPr. 1680 30. Marts.*

Cap. 6. Om indstæuning til Høiere Ret.

1. *DL* 1. 6. 1: . . . ok kænde, [saa vit deris fuldmagt dem tillader at giøre]¹, det staa fast . . . — Concord.

¹ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 11. Marts.*

2. *DL* 1. 6. 2. — Concord.

3. *DL* 1. 6. 3¹. — Concord.

¹ *I SP står dog: skal, for DL: skulle.*

4. *DL* 1. 6. 4: . . . Overkøbmand eller Oldermann eller . . . ere nogen rette . . . — Concord.

5¹. *DL* 1. 6. 5 1. *Led*: . . . tou [i drabssager]² indstæunis . . . — Concord.

¹ § 5 er overstreget med *Skråstreger*, men i *Randen* står med *Blæk III*: Skal staa. ² *Tilskrevet med Blæk II, se KPr 1680 30. Marts.*

6. *DL* 1. 6. 5 2. *Led*: Men haver¹ Sandemænd . . . Concord.

¹ Men haver, er overstreget, men atter tilskrevet.

7—10. *DL* 1. 6. 6—9. — Concord.

11. *DL* 1. 6. 11: . . . Grefskaberne [ok Friherskaberne]¹ indstæunis . . . — Concord.

¹ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 11. Marts.*

12. *DL* 1. 6. 12: . . . inden [sex maaneder efter at den afsagt er]¹ for . . . Men dersom nogen er dømt til [saadanne bøder, som hand bliver fredløs for, om hand ikke retter for sig]², ok ikke . . . faa opreisning]³. — Concord. SF et V, men L efter Revis. p. 34 in princ. setter tu aar⁴.

¹ *Rettelse med Blæk II for: aar ok Voldsbøder. dag, se KPr. 1680 12. Marts.*

² *Rettelse med Blæk I for: sine* ³ *Tilskrevet med Blæk I.*

⁴ *Se Note til PI 1. 6. 10.*

13. *DL* 1. 6. 13: . . . ok tæring [ok til Underdommeren . . . sagens beskaffenhed]¹. — Concord.

¹ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 15. Marts.*

14. *DL 1. 6. 14*: . . . afsigter [ok Ridemænds forretninger i Danmark]¹ skulle inden [aar ok dag]² efter at de ere [afsagde]³, til . . . indstæunis. [De sager, som fra Norge [maa til Høieste Ret]⁴ indstæunis . . . ere udstæde, stæunis]⁵. Skeer det ei, da . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 12. Marts og 31. Marts.* beskrevne, se *KPr. 1680 12. Marts*

² Rettelse med Blæk II for: tre aar. ⁴ Tilskrevet med Blæk II.

³ Rettelse med Blæk II for: givne ⁵ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 31. Marts.*

15. *DL 1. 6. 15*: . . . Commissarier [eller Ridemænd]¹ inden [aar ok dags]² forløb . . . inden [sex maaneder]³ efter Dommerens . . . forbemælte [aar ok dags]⁴ termin . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 12. Marts.* ³ Rettelse med Blæk II for: aar ok dag, se *a. St.*

² Rettelse med Blæk II for: forbemælte tu aars, se *a. St.* ⁴ Rettelse med Blæk II for: tu aars, se *a. St.*

16¹. *PI 1. 6. 14 i Revisionens Omformning*: . . . maa ei til . . . stæunis efter . . . med mindre nogen i Kongens erinde uden lands . . . — Concord.

¹ § 16 er slettet med Skråstreger.

17. *DL 1. 6. 16*. — Concord.

18. *DL 1. 6. 17*: . . . Vederpart derfor [til Høieste Ret indstæune]¹ for saadan . . . — Concord F et V, men L efter Revis. p. 36 vil i stæden for: Ved retten søge, sette²: Til høieste Ret indstæune . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: ved Retten søge, se *Note til PI 1. 6. 16.* ² Concord. . . . sette, ere slettede med Skråstreger.

19. *DL 1. 6. 18*: . . . Høieste Ret. [Ok maa ingen sag . . . ok som sagen [haver reist af]¹ haver været [sex ok tresindstve lod sølf]² eller deris værd . . . naun ok rygte]³. — Concord.

¹ Rettelse med Blæk III for: er af reist. tyve rixdaler.

² Rettelse med Blæk III for: et halfhundrede sl. daler, hvilket atter er Rettelse for oprindelig: ³ Tilskrevet utvivlsomt med Blæk II, skönt Tilføjelsen ikke omtales i 3. Revis.kom.s Forhandlingsprotokol.

20—23. *DL I. 6. 19—22.* — Concord.

24. *DL I. 6. 23:* Hvis ok nogen, [som uvederhæftig befindis]¹, i en rede . . . rigtig haandskrift [eller forskrivelse]² er tildømt noget at betale [eller]³ fra sig . . . vissen eller [nøiagtig]⁴ borgen for [hvis]⁵ Dommen om . . . Rettens middel lader⁶ ergangen dom [fyldistgiøris]⁷. — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 31. Marts.*

² Rettelse med Blæk II for: eller contract.

³ Först slettet, derefter atter skrevet til over Linjen med Blæk II.

⁴ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 12. Marts.*

⁵ Rettelse med Blæk I for: saa meget som.

⁶ Herefter står overstreget: sig fyldistgiøre efter.

⁷ Tilskrevet med Blæk I.

Cap. 7. Om Tinghørere.

1—3. *DL I. 7. 1—3.* — Concord.

4. *DL I. 7. 4.* — Concord. S F V, men L. bliver ved Revis. p. 40¹.

¹ Se Note til *PI I. 7. 3*, i Stedet for hvilken § Revisionen indsatte en ny.

Cap. 8. Om Skrivere ved Retten.

1. *DL I. 8. 1.* — Concord.

2. *DL I. 8. 2:* . . . Protocol [samt alle Retten tilhørende bøger]¹ nummererede², igiennem dragne³ ok forseglede⁴ . . . dens [fornemste]¹ Betientes segl. [Notarius Publicus . . . Cancellers segl]⁵.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 12. Marts.*

² Rettelse med Blæk III (?) for: nummereret.

³ Rettelse med Blæk III (?) for: draget.

⁴ Rettelse med Blæk III (?) for: forseglet.

⁵ Tilskrevet med Blæk III (?).

3. *DL I. 8. 3:* . . . Pante ok skøde, [mageskifte ok Gave]¹breve, [maningsbreve]¹ ok andre Rettens forhandlinger [efter den orden, som de ere fremlagte]² ok maa . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk (?) III.

² Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 12. Marts.*

4. *DL I. 8. 4:* . . . som udstædis, [skal indskrivis]¹,

¹ Tilskrevet med Blæk I.

item . . . Gavebreve, [maningsbreve]¹ ok deslige . . . ere læsde ok [baade af Dommeren ok Skrивeren]² paaskrevne . . . som de lyder paa [ok]³ til dem⁴ har været . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk III (?).

² Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 12. Marts.

³ Rettelse med Blæk I for: eller.

⁴ Herefter var tilskrevet: som der til, hvad dog atter er overstreget med Skråstreger.

5—7¹. DL 1. 8. 5—7. — Concord.

¹ § 7, som i alt væsentligt stemmer med PI 1. 8. 5, er i SP tilskrevet nederst på Siden, hvorefter de følgende §tal ere forhøjede med

1. Samtidig har man flyttet oprindelig § 10 (DL § 8) hen foran oprindelig § 7 (DL § 9).

8. DL 1. 8. 8: [Forfalsker]¹ nogen Skrivere eller andre² Tingbogen eller Protocollen eller giver³ . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: Be- findis.

² Herefter er: at forfalske, slettet.

³ Rettelse for: at give.

9. DL 1. 8. 9: Forholder [hand]¹ nogen . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk I for: Skrивeren.

10—12. 1. 8. 10—12. — Concord.

Cap. 9. Hvo der maa gaa i Rette for sig self eller for andre.

1. DL 1. 9. 1: [Loufælde¹ ok mindre mænd]² maa gaa . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk II for: ugilde, se KPr. 1680 12. Marts.

fælde ok andre, som paa ære, lempe ok stand ere mindre mænd

² Rettelse med Blæk I for: Lou-

end loufaste.

2—3. DL 1. 9. 2—3. — Concord.

4. DL 1. 9. 4: Beskyldis [ok bevisis]¹ nogen . . . være [fordeelt]² for . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

lig: fordeelt. se KPr. 1680 12.

² Rettelse med Blæk II for: ugild, som atter er Rettelse for oprinde-

Marts.

5. *DL I. 9. 5*: End beskyldis [fordeelt]¹ mand . . .
— Concord.

¹ *Rettelse med Blæk II for: ugild, lig: fordeelt, se KPr. 1680 12. Marts.*
som atter er Rettelse for oprinde-

6. *DL I. 9. 6*: . . . maa¹ for Kongens . . . — Concord.

¹ *Herefter er slettet: til Landsting eller, se KPr. 1680 12. Marts.*

7. *DL I. 9. 7*: . . . Landet skal¹ skaffe . . . —
Concord.

¹ *Rettelse for: skulle, se KPr. 1680 12. Marts.*

8. *DL I. 9. 8*: . . . skal¹ være gode . . . — Concord.

¹ *Rettelse for: skulle, se KPr. 1680 12. Marts.*

9. *DL I. 9. 9*: . . . skal¹ de være . . . — Concord.

¹ *Rettelse for: skulle, se KPr. 1680 12. Marts*

10. *DL I. 9. 10*: . . . forsetter skrive [ok dermed
aarsag give, at]¹ Dommene . . . erindris [ok, om Dommeren
det fornøden eragter² paa [ny]³ for Retten . . . saa]⁴ ok
. . . — Concord.

¹ *Tilskrevet med Blæk I.*

⁴ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr.
1680 12. Marts.*

² *Herefter er slettet: der.*

³ *Tilskrevet med Blæk III.*

11. *DL I. 9. 11*: . . . gaa i rette [ok derforuden
straffis efter Sagens beskaffenhed]¹. — Concord.

¹ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 12. Marts.*

12. *DL I. 9. 12*: Dennem skal [tilleggis]¹ noget . . .
— Concord. FV, men L tilsetter: ok ej self nogen con-
tract opretter førend Processens udgang om nogen visse
summa, tu, tre eller fleere hunder daler, men lade sig nøje
med hvis billigt ok ret kand være: langt mindre at gjøre
nogen accord de qvota litis eller om half, tredie eller fierde
part af hvis tildømmis².

¹ *Rettelse med Blæk I for: giøris.* ² *Fra: men L . . . tildømmis, er
overstreget med Skråstreger.*

13—16. *DL I. 9. 13—16.* — Concord.

17. *DL I. 9. 17*: . . . Overdommere [i vigtige ok
tuilraadige sager]¹ for got . . . — Concord.

¹ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 31. Marts.*

18¹. DL I. 9. 8.

¹ § 18 er tilskrevet med Blæk I og står uden særligt § Tal. Ud for § 18 står ikke: Concord.

Cap. 10. Om Forfald ok Skudsmaal.

1. DL I. 10. 1: . . . Eller [ok om]¹ han er . . . af-færdiget. [End er han i Riget, da]² give . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

² Rettelse med Blæk I eller III for: eller ok om hand er i Riget.

2. DL I. 10. 2. — Concord.

Cap. 11. Om Hiemmel.

1—4. DL I. 11. 1—4. — Concord.

Cap. 12. Om Skikkelighed for Retten.

1. DL I. 12. 1. — Concord.

2. DL I. 12. 2: . . . gjør¹ Dommeren² ulyd . . . — Concord.

¹ Herefter er slettet: fogden.

² Herefter er slettet: eller Commis-sarierne.

3—5. DL I. 12. 3—5.

6. DL I. 12. 6: . . . self [eller Underdommere, som svarer for deris domme]¹, paa . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 15. Marts.

Cap. 13. Om Vidner ok Tingsvidne.

1—7. DL I. 13. 1—7.

8. DL I. 13. 8: . . . velfærd, skal [de hver for sig self alleene indkaldis ok forhøris ok]¹ for dennem oplæsis den² forklaring . . . formaning, [som herefter bag i loven ind-føris . . . ophengis]³. — Concord.

[N. Den sædvanlig forklaring ok formaning synis at være haard.]⁴

¹ Tilskrevet med Blæk I.

³ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 8. Septbr. jfr. 15. Marts.

² Rettelse for: denne efterfølgende.

⁴ Overstreget med Skråstreger.

9. DL I. 13. 9: . . . til hans Husbond, [ok skal

Dommeren . . . som fældt ere, til enhvers¹ Øvrighed² at de lader dem . . . Birks³ eller . . . ok exseqvutionen skee]⁴. — Concord.

¹ Rettelse for: Kongens Befalingsmand eller, se *KPr. 1680 15. Marts.* stæderne, om de ere Borgere, se *KPr. 1680 15. Marts.*

² Rettelse for: Øvrigheden i Kiøb-

³ Rettelse med *Blæk III* for: ting.

⁴ Tilskrevet med *Blæk I* (?).

10—17. *DL I. 13. 10—17.* — Concord.

18. *DL I. 13. 18.* — Concord. SFV, men L bliver ved Revis. p. 63¹.

¹ Se Note til *PI I. 14. 14.*

19. *DL I. 13. 19:* . . . sag [Tyveri, Forræderi eller Trolddom]¹ skal . . . — Concord.

¹ Rettelse med *Blæk I* for: Tyve, Forrædere, Troldkarle eller Trolqvinder.

20—22. *DL I. 13. 20—22.* — Concord.

23. *DL I. 13. 23.* — Concord SFV, men L bliver ved Revis. p. 64¹.

¹ Se Note til *PI I. 14. 17.* Ordene med *Skråstreger.* Concord. . . . 64, ere overstregede

24. *DL I. 13. 24.* — Concord.

25. *DL I. 13. 25:* . . . ok [Herskabet]¹ hver ti . . . — Concord. Revis. et FV, men L setter efter det ord: møde²: Bliver de da modvilligen ude, da bøde etc.³

¹ Rettelse med *Blæk II* for: Kongen, se *KPr. 1680 15. Marts.* 20 dette Ord, ovfr. 1. Bd. S. 431.

² Se hans Anmærkning til *PI I. 14.*

³ Ordene: Concord. . . . etc., ere overstregede.

26. *DL I. 13. 26.*

27. *DL I. 13. 27:* . . . det at gjøre, [saa fremt hand . . . have bekommet]¹, paa det at . . . fremføre. [Men naar paa . . . videre proces]¹. — Concord.

¹ Tilskrevet med *Blæk II*, se *KPr. 1680 15. Marts.*

28. *DL I. 13. 28:* . . . [Hvilket er saa sterkt, at der imod intet kand sigis]¹. — Concord. FV, men

¹ Tilskrevet med *Blæk II*, se *KPr. 1680 31. Marts.* Først stod: Hvilket er saa stærkt, at det ikke, men disse Ord ere overstregede, og ud for dem står i Randen: N.

LS efter Revis. p. 65 udelukker de Ord¹: med deris êed².

¹ Se Variant til PI 1. 14. 22 og P. Lassens Anmærkning om disse Ord ovfr. 1. Bd. S. 432. ² Ordene: Concord. . . . êed, ere overstregede med Skråstreger.

29. DL 1. 13. 29: . . . der [fordeelt]¹ er eller² dømt . . . — Concord.

¹ Rettelse med Blæk II, se KPr. 1680 15. Marts, for: ugild, som med Blæk I er indsat for: for- ² Herefter slettet: i andre maader. deelt, der stod mellem: er og eller. — I Randen står: N.

30¹. PI 1. 14. 23. — Concord. FV et Revis.², men L udelukker³ de Ord: om nogens Ret etc.⁴

¹ § 30 er overstreget med Skråstreger. ² Revisionen stemmer, som her angivet, aldeles med SP, se 1. 14 23. ³ P. Lassens Begrundelse af denne Udslettelse er givet i hans Anmærkning til PI 1. 14. 23. ⁴ FV . . . etc. er overstreget med Skråstreger.

31¹. PI 1. 14. 24 i Revisionens Omarbejdelse.

¹ § 31 er overstreget med Skråstreger.

Cap. 14. Om Sigtelse ok êed¹.

1—7. DL 1. 14. 1—7. — Concord.

¹ I Randen står: N.

[N. De Paragraphi om Lous eller kønsêed, som baade i Projecten¹ ok i Revisionen p. 67, 68, 69, 70² findis, udelukkis ganske efter SFV meeningen, men L³ bliver ved Revisionen]⁴.

¹ Se PI 1. 15. 6.

² PI 1. 15. 6—16.

³ Se P. Lassens Anmærkning til PI 1. 15 ovfr. 1. Bd. S. 433.

⁴ Overstreget med Skråstreger.

8¹. DL 1. 14. 8.

¹ § 8 er tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 15. Marts.

Cap. 15. Om egen Bekændelse.

1. DL 1. 15. 1: Hvis nogen¹ for dom ok Ret² vedgaar . . . — Concord.

¹ Herefter er overstreget med vandret Streg: paa sin fri fod ok i sin frelse.

² Herefter er overstreget med vandret Streg: eller for loufaste Vidner.

2. *DL I. 15. 2*: Sider¹ hand i . . . — Concord.

¹ *Rettelse for*: Men sider.

3. *DL I. 15. 3*: . . . tiltalis¹ mand . . . — Concord.

¹ *Herefter er slettet*: nogen.

Cap. 16¹. Om Høringer ok Høringsdeele.

1. *PI I. 12*: . . . skyldig er, [dersom hand da ikke vil rette for sig først for Hovedsagen ok derefter for hans fald, som er tre lod sølf i ærlig sag ok tre mark, om det er uærlig sag]² ok saa lenge . . . ophævet. [Men er det uærlig sag, da forbliver hand under deele, indtil hand stiller Sagsøgeren tilfreds ok derefter forhverver Kongens opreisning, med mindre hand af Over-Retten bliver frikænt]². — Concord. FV, men L følger Revis. p. 53³ ok S formeen, at den proces bør ganske afskaffis. — Skal skrivis indtil videre resolution⁴.

¹ *Hele Kap. 16 er overstreget, se KPr. 1680 17. og 19. Marts.*

² *Tilføjelse i SP, der ikke findes i PI.*

³ *Se PI I. 12, hvorved Revisionens Omarbejdelse er meddelt, hvortil*

Begrundelsen gives i P. Lassens Anmærkning til Stedet.

⁴ *Concord . . . resolution, er overstreget med Skråstreger. Ordene: Skal . . . resolution, ere tilskrevne med anden Hånd end R. Vindings.*

2. Ingen skal fordeelis til Hiemting for nogen sag, som over sex lod sølfs værd er eller ære paagielder, med mindre der tilforn efter loulig kald ok varsel er dømt i sagen.

[Dette capitel om Høringer, som baade i Projecten ok i Revisionen p. 53 findis¹, udelukkes efter SFV² Meeninger, men L bliver ved Revisionen.]

¹ *Se ved PI I. 12.*

² *Han skiftede senere Mening, se KP 1680 17. Marts.*

Cap. 16 (!). Om Sandemænd¹.

1². Naar der tvistis om Markeskiel, da skulle til Herreds-, Birke- eller Byting opkrævis ok af Fogden udnævnis otte sandemænd, loufaste ok boesatte i Herredet, Birket eller Byen³.

¹ §§ 12--18 vare oprindelig nummererede: 4--10, derefter fik nedenstående §§ 12--16 Numrene 6--10, hvorefter senere nedenstående Nummerering gennemførtes. De tilkomne §§ 4--11, som formentlig svarede til DL 1. 16. 4--11, have vist stået på et nu bortkommet løst Blad, jfr. KPr. 1680 18. Marts.

² § 1 er slettet med Skråstreger, se KPr. 1680 18. Marts.

³ I Randen ud for §§ 1--3 står: Concord SFV, men L bliver ved Revis. p. 74 seq., og Ordene: men . . . seq., ere overstregede. — Henvisningen til »Revisionen« omfatter de til PI 1. 17. 17--30 svarende §§, se de i PI anførte Varianter og P. Lassens Anmærkninger.

2. DL 1. 16. 2¹.

¹ Se Note 2 til § 1.

3. DL 1. 16. 3: . . . egen verie [ok ingen loulig forfald haver]¹, da bøde hand [tredive]² lod sølf . . . [tredive]² lod sølfs formue³.

¹ Tilskrevet med Blæk III (?).

sindstykke, se KPr. 1680 18. Marts.

² Rettelse med Blæk II for: tre-

³ Se Note 2 til § 1.

12. DL 1. 16. 12: . . . derom skille: [ok skulle [lyse]¹ til det Herretzting, som den Tiltalte svarer under]². — Concord. SFV, men L følger Revisionen³.

¹ Rettelse med Blæk III for: søgis.

³ Denne Bemærkning gælder også §§ 13--18.

² Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 2. April.

13. DL 1. 16. 13: . . . steen [ok kul ok flint der under]¹ ok siden . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 2. April.

14. DL 1. 16. 14.

15. DL 1. 16. 15¹.

¹ Dog er Begyndelsen: Skil . . . som hannem, udslettet med Skrå-

streger, men i Randen står: skal ikke udslettis.

16--18. DL 1. 16. 16--18.

[De Paragraphi om Sandemænds tou i drabs ok Vold-

sager, som baade i Projecten ok i Revisionen findis p. 74 seqq.¹, udelukkis ganske efter SFV meeninger, men L bliver ved Revisionen.]²

¹ Se PI I. 17. 10--21.

² Dette Stykke er slettet med Skråstreger.

Cap. 17. Om Granskninger.

Kapittel 17 er lig DL I. 17.

Cap. 18. Om Reebsmænd

1. *DL I. 18. 1:* . . . Reeb begæris paa¹. — Concord.

¹ Herefter er slettet med Skråstreger: ok tilforn give hans Vederpart varsel til deris boepæl ok disligeste.

2-4. *DL I. 18. 2-4.* — Concord.

Cap. 19. Om Baand ok Fengsel.

1. *DL I. 19. 1:* . . . en hver, som [i saa maade for Ret ok ting]¹ beskyldis . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 2. April.

2. *DL I. 19. 2.* — Concord.

3. *DL I. 19. 3:* . . . lod sølf¹. — Concord.

¹ Herefter er slettet med vandrette Streger: Dog maa hans Husbond eller øvrighed (over Linjen: hannem) ikke sigte, uden at hand klagede tilforn over den, som hand hafde bundet, se KPr. 1680 18. Marts.

4. *DL I. 19. 4.* — Concord.

5. *DL I. 19. 5:* . . . hannem forvare¹ ok Misdederen [der over fra Bonden bortkommer ok vorder løs]², da er . . . — Concord.

¹ Herefter er slettet med Skråstreger: da bøde hand tresindstyve lod sølf, ok vorder misdederen løs ok bortkommer, naar Husbonden eller Øvrigheden hannem i forvaring ei haver vildet annamme, da være hand angerløs, som bant hannem.

² Rettelse med Blæk II for: vorder løs ok bortkommer, se KPr. 1680 18. Marts.

6-7. *DL I. 19. 6-7.* — Concord.

8. *DL I. 19. 8:* . . . saa nær tilstæde, [det til kænde]¹, før end . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

9. *DL I. 19. 9*: . . . undkommer, da [bør de skaffe hannem tilstæde igien ok]¹ bøde deris . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk III (?).

Cap. 20. Om pinlig forhør.

Kapittel 20¹ er lig DL I. 20.

¹ Se *KPr. 1680 18. Marts.*

Cap. 21. Om Arrest ok Beslag.

1—5. *DL I. 21. 1—5.* — Concord.

6. *DL I. 21. 6*: . . . beleggis¹. — Concord.

¹ Herefter er slettet med *Skråstreger*: med mindre Kongen det sær befaler.

7. *DL I. 21. 7.* — Concord.

8. *DL I. 21. 8*: . . . hans person [eller gods]¹, hvor hand . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 18. Marts og 2. April.*

9. *DL I. 21. 9*: . . . Herredsmand, som [efter forrige artikel er noget skyldig, ok er]¹ uvederhæftig² at afhænde . . . hans gods [eller person]¹ leggis. — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 2. April.* ² Herefter er slettet med *Skråstreg*: er.

10. *DL I. 21. 10*: . . . ok hand [ikke kand stille nøiagtig forsikkring for sig, eller]¹ forre haver . . . — Concord. SFV, men L følger Revis. p. 87².

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 18. Marts.* ² Revisionen har her gjort en længere Tilføjelse, se *Varianterne til PI I. 22. 11 ovfr. 1. Bd. S. 451.*

11—19. *DL I. 21. 11—19.* — Concord.

20. *DL I. 21. 20.* — Concord. S¹FV, men L tilsetter af Revis. p. 90²: Mens er den Arresterede giest, da strax at forfølgis med Giesteret³.

¹ S er her senere tilskrevet; det stod oprindeligt efter L, men er her slettet, da Scavenius formodentlig har skiftet Mening. ² Se *Varianter til PI I. 22. 21.* ³ Concord . . . giesteret ere overstregede med *Skråstreger*.

21—22¹. *DL I. 21. 21—22.*

¹ §21 er tilskrevet med Blæk I (?), §22 med Blæk II, se *KPr. 1680 5. Apr.*

Cap. 22. Om Maning.

1. *DL* 1. 22. 1. — Concord. SFV, men L følger Revis. p. 91¹.

¹ Concord. . . . 91 er slettet med nogle Tilføjelser, se *Varianter til Skråstreger*. — Revis. har her *PI* 1. 23. 1 ovfr. 1. B. S. 453.

2—3¹. *DL* 1. 22. 2—3. — Concord.

¹ I *Randen* står: NB.

Cap. 23. Om Borgen ok Forløfter.

1. *DL* 1. 23. 1. — Concord.

2. *DL* 1. 23. 2. — Concord. SFV, men L følger Revis. p. 92¹.

¹ Concord. . . . 92 er overstreget. Tilføjelser, se *Varianter til PI* — Revisionen har her gjort nogle 1. 24. 2 ovfr. 1. Bd. S. 455.

3¹—4. *DL* 1. 23. 3—4. — Concord.

¹ § 3 er med Blæk I tilskrevet følgende § Tal ere forhøjede nederst på Siden, kvorefter de med et.

5—6. *DL* 1. 23. 5—6. — Concord.¹ SFV, men L udelukker dette efter Revis.², dog udelukker S de sidste ord³: fordi hand etc.⁴

¹ Denne Bemærkning gælder også til *PI* ovfr. 1. Bd. S. 455—56. § 7.

² De til §§ 5—7 svarende Dele af *PI*, nemlig 1. 24. 4 og 5, vare blevne slettede af Revisionen, se *Varianter*

³ Disse findes i *PI* 1. 24. 4 i *Sl.*; Bemærkningens Mening er uklar.

⁴ Først er slettet: dog . . . etc., derefter: Concord. . . . Revis.

7¹. *DL* 1. 23. 7: . . . hans Borgen [til Sagsøgeren eller øvrigheden hannem levere til Forvaring]².

¹ Se *Note 1* til §§ 5—6.

² Rettelse med Blæk I (?) for: give hannem enten i stok eller i fængsel den tid, hand blef hans Borgen, *hvoraf*: fordi hand . . . Borgen, er tilskrevet med Blæk I.

8. *DL* 1. 23. 8. — Concord. SFV, men L efter Revis. udelukker det¹.

¹ Den til § 8 svarende Del af *PI* af § en slettet af Revisionen, se 1. 24. 5 er med den øvrige Del ovfr. 1. Bd. S. 455.

9. *DL* 1. 23. 9. — [Concord. SFV, men L]¹ efter Revisionen udelukker det².

¹ Oversmurt med Blæk i SP. er slettet af Revisionen, se ovfr.

² Den til § 9 svarende *PI* 1. 24. 6 1. Bd. S. 456.

10. *DL I. 23. 10:* . . . for penge [eller Borgen for noget]¹. — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

11. *DL I. 23. 11.* — Concord. FV, men L følger Revis. p. 93¹.

¹ Revisionen sletter §'s sidste Ord, se *Varianter til PI I. 24. 8.*

12—13. *DL I. 23. 12—13:* . . . utilbørlig¹ paatale. — Concord. FV, men L bliver ved Revis. p. 93².

¹ Herefter er slettet med vandret ² Revisionen havde gjort nogle Tilføjelser til *PI I. 24. 9 og 10.*
Streg: injurie ok.

14. *DL I. 23. 14:* . . . da [maa]¹ hand² søge [hvem ham lyster]³ af sine Medforlovere for [den resterende sum . . . haver; dog . . . de andre medforlovere]⁴. — Concord.

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: kand. end . . . I.øfte, se *PI I. 24. 11,*

² Herefter er slettet: dog ej. dog er: den . . . haver, skrevet

³ Rettelse med Blæk II (?) for: nogen. først, dog . . . medforlovere, senere med andet Blæk, se *KPr. 1680*

⁴ Rettelse med Blæk II for: videre 18. Marts.

15¹. *PI I. 24. 12.* — Concord.

¹ § 15 er slettet med Skråstreger og i dens Sted med Blæk II indsat én med *DL I. 23. 15* enslydende §, hvoraf dog: Forlover haver . . . Creditori, er skrevet først, og: dog hand . . . indfriet, senere med andet Blæk, jfr. *KPr. 1680 18. Marts.*

Cap. 24. Om Bøder ok Dømmes Exseqvution, Nam ok indførsel ok dislige¹.

1. *DL I. 24. 1.* — Concord.

¹ Nam . . . dislige, er tilskrevet med Blæk III.

2. *DL I. 24. 2:* . . . skulle [ved deris]¹ regnskaber [ok]² indtægter legge Præsternis . . . Saa skal ej heller [Kongen]³ til udgift . . . eller at lade [straffe]⁴ giøris, men den skal [betalis af den . . . kan have sin gænge]⁵. —

¹ Rettelse med Blæk I for: samme. rette, se *KPr. 1680 19. Marts.*

² Rettelse med Blæk I for: ved ⁵ Rettelse med Blæk II for: af den skyldigis boe, om de middeler

³ Tilskrevet med Blæk III (?). haver, eller af Sagsøgeren be-

⁴ Rettelse med Blæk II for: hen- talis, se *KPr. 1680 19. Marts.*

3. *DL I. 24. 3.* — Concord.

4. *DL I. 24. 4:* [Tresindstve lod sølfs Bøder . . . ok

Herskabet]¹ deelis i trende . . . Sagsøgeren², den anden . . . — Concord³.

¹ Rettelse med Blæk II for: Bøder for alle misgierninger, se KPr. 1680 19. Marts.

² Herefter er slettet: ok i drabs-sager den dødis rette arvinger.

³ Herefter står i en ny Linje: [N. om Købstæderne].

5—8. DL I. 24. 5—8. — Concord.

9. DL I. 24. 9: . . . aar, bøder [skaden]¹ til den², som hand [forsetligen]¹ haver . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 19. Marts.

² Herefter er slettet: allêne.

10—11. DL I. 24. 10—11. — Concord.

12. DL I. 24. 12: . . . saa grof¹, at den skyldigis . . . — Concord.

¹ Herefter er slettet: for Kongens høieste Ret.

13. DL I. 24. 13: . . . sølfs bøder [være ugild . . . ikke gjør]¹ inden sex uger² eller stiller . . . sin fred [indtil hand retter for sig]³. — Concord. SFV, men L følger Revis. p. 99⁴.

¹ Rettelse med Blæk I for: ok ikke.

⁴ Revisionen er enslydende med Pl I. 25. 19, der afviger betydelig fra Teksten i § 13 ovfr.

² Herefter er slettet: retter for sig.

³ Tilskrevet med Blæk I.

14. DL I. 24. 14: . . . hand ikke [inden]¹ sex uger [der efter]² end da . . . fengsle, [indtil hand retter for sig]³. — Concord. SFV, men L følger Revis. p. 99⁴.

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: efter.

³ Tilskrevet med Blæk I (?).

² Tilskrevet med Blæk I (?).

⁴ Se Note 4 til § 13.

15. DL I. 24. 15: . . . mand¹, indtil hand . . . sin fred, [indtil hand retter for sig]². — Concord. SFV, men L følger Revis. p. 99³.

¹ Herefter er slettet: ok ugild.

³ Se Note 4 til § 13.

² Tilskrevet med Blæk I.

16. DL I. 24. 16: . . . som¹ huser ok . . . fremdelis, [med mindre . . . vaar fredløs]². [Fredløs mand . . . rømme]³. — Concord.

¹ Herefter er med vandret Streg slettet: videndis.

² Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 19. Marts.

³ Tilskrevet med Blæk I.

17. *DL I. 24. 17*: Naar nogen, [som ikke nyder Adelig frihed]¹, er tildømt . . . af Sagsøgeren begæris [for den skyldigis [boepæl]² eske udlæg . . . ok enten [ikke]³ vil eller kand⁴ gjøre . . . skulle de]⁵ af de beste . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 23. Marts.*   ³ Tilskrevet med Blæk III.

² Rettelse med Blæk III for: dør eller port.   ⁴ Herefter er slettet: ikke.   ⁵ Tilskrevet med Blæk I.

18. *DL I. 24. 18*: . . . indföris. [Om noget . . . der paa]¹. — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II (?), se *KPr. 1680 22. Marts.*

19. *DL I. 24. 19*. — Concord.

20. *DL I. 24. 20*: . . . af Fogden [at gjøre dem]¹ nam eller . . . sin ret², da maa . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I   ² Herefter er med vandret Streg slettet: uden louglig forhindring.

21. *DL I. 24. 21*: . . . være [der udi]¹ lodtagne . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

22. *DL I. 24. 22*: . . . hand kand [billigen]¹ blive . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

23. *DL I. 24. 23*: . . . i Bondens [fornøden]¹ plou-bester . . . — Concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 22. Marts.*

24. *DL I. 24. 24*.

25. *DL I. 24. 25*: . . . ok udlæg skee [først]¹ i det neste gods [derneft i]¹ Hovetgaardens taxt, [ok endelig i]¹ gaarden[s bygning]¹ eller anden . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 22. Marts.*

26. *DL I. 24. 26*: . . . intet, [som louligen er afhænt tilforn, eller noget]¹ loulig pant . . . —

¹ Tilskrevet med Blæk II, se *KPr. 1680 22. Marts.*

27. *DL I. 24. 27*: . . . i fellig er [dømt til . . . ind-

førsel]¹, da maa . . . den, som [dom overgangen er]², ikke lyse . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: lausøgt for giæld, se KPr. 1680 22. Marts.   ² Rettelse med Blæk II for: lausøgt er, se a. St.

28. DL I. 24. 28: . . . nams [ok indførsels]¹ Dom overgangen . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 22. Marts.

29. DL I. 24. 29.

¹ § 29 er tilskrevet med Blæk I.

30—31. DL I. 24. 30—31.

32. DL I. 24. 32: . . . med [løsøris vurdering]¹ . . . anden vurdering [dobbel saa . . . været haver]², ok hvis hand [med]² ingen . . . da maa hand [paa]² Skyldenerens . . . videre udlæg [at]² skee . . .

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: vurderingen.   ² Tilskrevet med Blæk I.

33. DL I. 24. 33.

34. DL I. 24. 34: . . . tilhørende [Dommis ok]¹ Brevis . . . fornæunde [Domme ok]¹ Breve nøjagtig paa-skrivis [ok cassis]¹ saa vit [de]¹ bør . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

35. DL I. 24. 35: . . . exsequere [Nams eller indførsels]¹ Dommen . . . over lider [ok Fogden . . . Bestilling]².

¹ Tilskrevet med Blæk I.

² Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 22. Marts.

36. DL I. 24. 36: [Er den Skyldige . . . Hiemtings]-¹ dommen til Landsting, ok [dersom den der]² bliver . . . tvende Ridemænd, [som Creditoren dertil kand formaa³]⁴, den eene . . . tilfindelse⁵ ok tage . . . ok tvende mænd⁶ . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: Dersom den Skyldige stæuner Nams eller Indførsels.

² Rettelse med Blæk I for: den.

³ Kand formaa, er Rettelse med Blæk III (?) for: bevilger.

⁴ Tilskrevet med Blæk I.

⁵ Herefter er slettet nogle nu ukendelige Ord.

⁶ Herefter er slettet med vandrette Streger: dog at den Skyldige betaler fornæunde Ridemænd ok Fogden forud for deris umage ok omkostning eller stiller dem nøjagtig forsikkring derfor, ok saa fremt det ikke skeer, skal Fogden med sine mænd self giøre exsequution, naar hand derom af Sagsøgeren anmodis.

37¹ *PI* I. 25. 37: Forhvervis nogen Underdommers dom over nogen til Nam eller indførsel ok dog inden aar ok dag derefter ikke exseqveres, da gielder samme dom ikke lenger, men skal efter Kald ok Varsel til den Skyldige med paaskrift til tinge fornyes, før end der efter maa skee noget udlæg eller indførsel.

¹ § 37 er overstreget med *Skråstreger*, se *KPr.* 1680 23. Marts.

38. *DL* I. 24. 37.

39. *PI* I. 25. 46: . . . da er det ej louligt. *Resten forbigås*, jfr. *DL* I. 24. 38.

40. *DL* I. 24. 39.

41. *DL* I. 24. 40: . . . ok giæld [louligen er fragaaet]¹.

¹ *Rettelse med Blæk II for*: er forsoret, se *KPr.* 1680 22. Marts.

42¹. *PI* I. 25. 47.

¹ § 42 er overstreget med *Skråstreger*, se *KPr.* 1680 23. Marts. Efter § 42 står i *SP*: AAA, som formodentlig sigter til en nu bortkommen *Seddel med Tilføjelse* af *DL* I. 24. 41—50, som bleve indsatte 1680 23. Marts efter Forslag af R. Vinding, se *KPr.* a. St.

43¹. Naar nogen af Kongens Højeste Ret er tildømt nogen giæld at betale eller lide [nam eller]² indførsel, da skal Landsdommere udi den province, som indførsel begæris udi, [eller øvrigheden i Købstæderne, om den Skyldige noget gods eller middeler der befindis at have]², strax, naar de af Sagsøgeren der om besøgis, udnæune och tilfinde [gode mænd]³, som skulle giøre Sagsøgeren i den Skyldigis gods ok Formue tilbørlig indførsel ok udlæg paa den maade, som her oven tilforn mælt er.

¹ § 43 er overstreget med *Skråstreger*, se *KPr.* 1680 23. Marts. ³ *Rettelse med Blæk I (?) for*: tvende Ridemænd.

² *Tilskrevet med Blæk I (?)*.

44¹. Men lyder Dommen paa den Skyldigis person ok Fengsel, da skulle Kongens Befalningsmænd eller anden Øvrighed, under hvilke den til fengsel dømte person befindis, naar de af Sagsøgeren om dens paagribelse anmodis, hannem der til efter Dommen uden ophold paa Sagsøgerens bekostning forhielpe, saa fremt de ikke self derfor ville stande Sagsøgeren til rette. Ok maa saa Sagsøgeren hannem i et erligt fengsel indsette. Ok skal den, som forordnis til at vare paa samme Fengsel, samme fangen person holde i god Forvaring, indtil hand den, som hannem haver ladet indsette, til freds stiller. Sagsøgeren skal give den anholdne hver uge til hans underholdning tu ok trediver skilling danske ok den, som fengselet i befalning haver, sexten skilling danske for hans umage at vare ok spise den, som fangen er.

¹ § 44 er overstreget med Skråstreger og i dens Sted er på en Seddel med Blæk II, se KPr. 1680 22. Marts, tilskrevet: Men lyder dommen paa den skyldigis person ok fengsel, da naar dommen er ham louligen for hans boepæl eller anden steds, hvor hand findis, forkyndet, ok hannem er til kænde givet et vis stæd, hvor hand sig til fengsel [inden en vis tid]¹ skal indstille, ok hand da

hverken retter for sig med betaling, ej heller sig indstiller efter dommens lydelse eller holder sig til side ok vil ikke lade sig finde, da dømmis hand at miste sin ære, indtil hand fornøjer Sagsøgeren eller sig i fengsel indstiller. Døer hand i den tilstand, da bør hans lig ej jorden tilstædis, før end Creditor bliver fornøjet.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

45¹. Holder den Skyldige sig til side ok vil ikke lade sig finde, naar hand til fengsel søgis ok hverken vil rette for sig ej heller indstille sig efter Dommen, da dømmis hand at miste sin ære, indtil hand fornøjer Sagsøgeren eller sig i fengsel indstiller.

¹ § 45 er overstreget med Skråstreger.

46. DL I. 24. 51: . . . for [Troldom eller for drab]¹ er dømt fra . . .

¹ Disse Ord ere först overstregede med vandret Streg, hvorefter en

nu ulæselig Rettelse er tilskrevet over Linjen. Denne er atter over-

streget, i Randen er skrevet: skal rindelige Læsning på ny tilskrevet
staa, og der er også den op- med Blæk I.

47. DL I. 24 52: . . . efter [endelig]¹ dom . . .
villie forholde².

¹ Rettelse for: Landstings eller atter overstreget: Saa staar det
Over Rettis. ok Misdederen frit for videre at

² Herefter er tilskrevet med Blæk II, indstæune sagen til.
se KPr. 1680 22. Marts, men

48—50. DL I. 24. 53—55.

Cap. 25. Om Forfølgning til Laas.

Hvo jordegods — — udskrivis ord fra ord af bogen¹.
— LS formener denne proces at bør være afskaffet².

¹ Se PI I. 26.

² Se KPr. 1680 22. Marts.

Cap. 26. Om Dom ok Brevepenge ok Skriverløn.

1. DL I. 25. 1.

2. DL I. 25. 2: . . . givis [fire]¹ mark [danske]² i
hvor . . . givis [en rixdaler ok ikke meere, [i hvor mange
ark den ok er paa]³, hvilke penge deel is i tvende deele,
hvor af Landsdommerne nyder den eene ok Skriveren den
anden]⁴.

¹ Rettelse med Blæk II for: tre, ³ Tilskrevet med Blæk II, se a. St.
se KPr. 1680 23. Marts.

⁴ Rettelse med Blæk II for: dobbelt,
se KPr. 1680 23. Marts.

² Tilskrevet med Blæk II (?).

3—6. DL I. 25. 3—6.

7. DL I. 25. 7: . . . ark papir, [i hvor mange per-
soner den ok angaar]¹, givis en . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 23. Marts.

8¹. For Domme eller Breve, som paa Pergament af
Skriveren forfærdigis, givis [en tredie deel meere]² som
paa Papir, jfr. PI I. 27. 6.

¹ § 8 er overstreget med Skrå- ² Rettelse med Blæk III (?) for:
streger, se KPr. 1680 5. April. dubbelt saa meget.

9. DL I. 25. 8: . . . i sær; [dog dersom]¹ nogen . . .
deraf [bør hand det at betale]².

¹ Rettelse med Blæk II for: med ² Tilskrevet med Blæk II, men ikke
mindre, se KPr. 1680 23. Marts. omtalt a. St.

10. DL I. 25. 9.

11. DL I. 25. 10: Herreds¹ ok Birkefogder² skal have . . . ti Skilling³.

¹ Rettelse for: De Herreds.

² Herefter er slettet med vandrette Streger: som ikke have fri gaarde eller nogen særdelis indkomst for deris bestilling, se KPr. 1680 23. Marts.

³ Herefter er slettet med vandrette Streger: men de, som have nogen vis god indkomst for deris Dommerbestilling, skulle forsegle uden betaling, se KPr. 1680 23. Marts.

12. DL I. 25. 11.

13. DL I. 25. 12: . . . Pantebref, [maning]¹ eller . . . tu mark [til Skriveren ok en² rixd. til samtlige . . . brevene ere]³.

¹ Skrevet over Linjen med Blæk II, se KPr. 1680 5. April.

² Herefter er slettet: half, samtidig

med hele Tilføjelsen, se Note 3.

³ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 24. Marts.

14. DL I 25. 13: . . . mindre givis [til Skriveren]¹ ni . . . For [forseglingen]² gives en rix d. [til Dommeren i alt]³.

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 5. April.

² Rettelse for: Seglet.

³ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 5. April.

15—17¹. DL I. 25. 14—16

¹ § 16 er med Blæk II tilskrevet i Randen, se KPr. 1680 24. Marts.

18. DL I. 25. 29: Befindis nogen, [som i dette capitel næunt er], enten [at] fordre eller [at] tage meere¹ . . .

¹ § 18 lød oprindeligt som PI I. 27. 16; den fik 1680 5. April an-

vist Plads sidst i Kapitlet, se KPr. a. St.

19¹. DL I. 25 17.

¹ § 19 er med Blæk II tilskrevet i Randen, se KPr. 1680 24. Marts.

20. DL I. 25. 18: For Kongens Højeste Rettes dom¹ [paa 10 ark . . . den er paa]².

¹ Her endte § 20 oprindeligt.

² Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 24. Marts. En yderlig Til-

føjelse (se a. St.) om Gebyrets Fordeling er senere slettet, se KPr. 1680 22. Septbr.

21¹. PI I. 27. 18.

¹ § 21 er slettet med Skråstreger, se KPr. 1680 5. April.

22—25¹. DL 1. 25. 19—22.

¹ § 25 er med Blæk II tilskrevet i Randen, se KPr. 1680 24. Marts.

26¹. DL 1. 25. 23: . . . en rixort².

¹ § 26 i sin oprindelige Affattelse er tilskrevet med Blæk I og presset ind, efter at Overskriften til det følgende Kapittel var blevet indført i Manuskriptet.

² Herefter stod oprindelig: Stemplet papir betalis særdelis derforuden. Rettens middele, som Skifterne forvalte, maa ok noget givis for deris umage efter sterfboens formue. Heri blev den i KPr. 1680 24. Marts omtalte Rettelse indført, men denne er atter sammen

med hele Sætningen fra: Stemplet papir, slettet, se a. St. og 29. Marts, og i Stedet er sat et: B, som formodentlig henviser til en nu forsvunden Seddel, hvorpå Slutningen af DL 1. 25. 23 med 24—27 har været optegnet, se KPr. 1680 29. Marts og 5. April. — Slutningen af § 26, som indeholder Bestemmelse om stemplet Papir, er slettet med Skråstreger, se KPr. 1680 29. Marts.

Cap. 27. Om Supplicationer.

Alle kongens undersater . . . indførís af Bogen¹.

¹ Se PI 1. 28.

ANDEN BOG.

OM RELIGIONEN OK GEISTLIGHEDEN.

Cap. 1. Om Religionen.

1. DL 2. 1. 1.: Ingen anden Religion skal i Kongens Riger ok Lande tilstædis uden den, som . . . [Athanasii]¹ . . . aar 1530 . . . Catechismo ok skulle Superintendenterne ok Sogne Præstene for alle fremmede, som [ville]² boe i Kongens Riger ok lande, forholde fornæunde Lutheri liden Catechismum med Hustucten ok hosføjede eenfoldige spørgsmaal [ok sententzer af Bibelen om de fornemste Troens artikler]³ saa ok de sædvanlige Ceremonier i Kirketienisten ok Sacramenterne, ok skal ingen tilstædis at boe i Kongens Rige ok lande, som [befindes i nogen kætterske vildfarelse

¹ Rettelse med Blæk II for: Ambrosii, se KPr. 1680 1. April og 11. Maj.

² Rettelse med Blæk II for: ville

tilstædis at, der atter er Rettelse for: skulle faa lof at, se KPr. 1680 1. April.

³ Tilskrevet med Blæk I.

imod]¹ fornæunde Catechismum ok [som fornæunte]¹ Cere-
monier ikke samtykke eller annamme vil, langt mindre
nogen for Borger af Borgemester ok Raad antagis, førend
hand om sig fra Geistligheden derpaa stædet fører kund-
skab². -- Forandret i Revis.³

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² I Randen ud for: ok skulle . . .
Kundskab, står: NB. Derefter
er med Blæk II tilskrevet, men
atter overstreget, som § 2: Skal

her indførts af bogen, som er
udslettet, Cap. 21. Monke, Jesviter
etc.

³ Se PI 2. 1. 1 ovfr. 1. Bd. S. 484.

Cap. 2. Hvo der maa prædike ok til Præste-
Embed kaldis ok indvies.

1¹. DL 2. 2. 1: Enhver [indlændisk eller udlændisk]²
som er . . . Professoribus [Theologiæ]³ i Kongens Univer-
sitet en Attestation [om sin forfremmelse i Guds Ords
kundskab]⁴. Dernest . . . saadanne Literas Attestationis . . .

¹ I Randen står med Blæk I: For-
andret i Revis. p 1, 2, se Noter
til PI 2. 1. 1 ovfr. 1. Bd. S. 484.

² Tilskrevet med Blæk II.

³ Tilskrevet med Blæk I.

⁴ Rettelse med Blæk I for: at hand
saa . . . kunde angive. Stykket
er enslydende med det tilsvarende
Sted i PI 2. 1. 1.

2. DL 2. 2. 2: . . . indvies. [Ok hvis¹ nogen studiosus
[som]² . . . [ok især fra . . . levet haver]² . . . [end ok i
klædedragt]² ok . . . Prædikestoelen øvet]³ [ok skal Prousten
. . . uden nogen betaling]⁴.

¹ Rettelse med Blæk II for: Naar.

² Tilskrevet med Blæk II, se KPr.
1680 1. April.

³ Tilskrevet med Blæk I (?) på en
Seddel i Stedet for følgende med
Blæk I (?) gjorte Tilføjelse, der
er slettet med Skråstreger: at hvis
Personen et aar haver været fra

Universitetet, siden hand testi-
monium publicum derfra be-
kommet haver, da bør hand at
fremvise for superintendenten et
utvilagtig vidnisbyrd om sit for-
hold imidlertid fra de stæder,
som hand sig opholdt haver.

⁴ Tilskrevet med Blæk II.

3. DL 2. 2. 3: . . . største¹ . . . medtienere² . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Revis.
store, se Note 1 til PI 2. 2. 2.

² I Randen står med Blæk I: Revis.
Collegis, se Note 2 til PI 2. 2. 2.

4. DL 2. 2. 4.

5. DL 2. 2. 5: . . . Skole [Degne]¹ eller . . . for-

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

fremmis [hvilket dog ikke bør at skee i det sogn, som forseelsen er beganget]¹. Men . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

Cap. 3. Hvorledis Præster skal kaldis¹.

1. DL 2. 3. 1.

¹ Se herom i Almindelighed KPr. 1680 12. og 13. Maj.

2. DL 2. 3. 2: . . . at være ok forskikker hannem med Kaldsbref til Superintendenten, der at overhøris om sin lærdom ok forstand.

3. DL 2. 3. 2: Findis da samme Person skikkelig¹ i lærdom ok leunet, da skal Superintendenten hannem til Prædike-Embedet . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Rev. ovfr. 1. Bd. S. 486. dygtig, se Note 1 til PI 2. 2. 2

4. DL 2. 3. 3: . . . beseglet¹ . . . Ordet², meddele dem Christi Sacramenter [ok³ dem i deris salighedssag betiene]⁴.

¹ I Randen står med Blæk I: Rev. Note 3 og Varianten til PI 2. 2. 4 forseglet, se Note 1 til PI 2. 2. 4. ovfr. 1. Bd. S. 487. Rand-

² Derefter er slettet med Skråstreger: ok at. bemærkningen er senere sat i Forbindelse med Hovedteksten, se

³ Rettelse med Blæk II for: Rev. KPr. 1680 1. April.

⁴ Skrevet i Randen med Blæk I jfr.

5. DL 2. 3. 5: . . . tienlig eller duelig . . .

6¹. DL 2. 3. 6.

¹ I Randen står med Blæk I: Forandret i Revis. p. 4, jfr. Note til PI 2. 2. 6 ovfr. 1. Bd. S. 487.

7. DL 2. 3. 7: . . . hver en half rix daler, eller en heel i det højeste.

8¹. DL 2. 3. 8: Befindis nogen gave at have [ved sig self eller andre]² budet . . . haver noget; [men haver hand . . . jus ok skal . . . indvies, giøre sin . . . hverken

¹ I Randen står med Blæk II: N. uloulig maade non consensi ob connexionem. ² Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 24. Novbr.

haver budet, givet eller lovet [ved sig self eller andre]¹ . . . Kaldet]².

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 24. Novbr.

² Rettelse med Blæk I (?) for: hvis ikke, da miste sit jus til samme kald, se KPr. 1680 1. April.

9. DL 2. 3. 9: Ingen . . . er kaldet.

10. DL 2. 3. 10: . . . Købinghaun en enkende rix daler, som af . . . aarligen¹ fremskikkis.

¹ I Randen står med Blæk I: Rev. 2. 10. ovfr. 1. Bd. S. 488. samme aar, se Note 1 til PI 2.

Cap. 4. Om Præsternis Embede med Tienisten i Kirken ok Prædiken.

1. DL 2. 4. 1: . . . vel kand forrestaa¹.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. ovfr. 1. Bd. S. 489. forsyne, se Note 1 til PI 2. 3. 1

2—3. DL 2. 4. 2—3.

4. DL 2. 4. 4: . . . brugis [efter det forordnede Ritual]¹.

¹ Rettelse med Blæk II for: ok som sædvanligt, se KPr. 1680 1. April.

5. DL 2. 4. 5: . . . Landsbyerne [i Hovedsognet]¹ oksaa prædikis . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 1. April.

6—7. DL 2. 4. 6—7.

8. DL 2. 4. 8: . . . velforstandige¹ ord.

¹ I Randen står med Blæk I: Rev. ovfr. 1. Bd. S. 491. tydelige, se Note 1 til PI 2. 3. 8

9. DL 2. 4. 9: . . . ej haver [sandfærdelig]¹ hørt tale om . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

10. DL 2. 4. 10: . . . ilde paa¹ andre . . .

¹ Derefter er slettet med vandret 1680 1. April. Streg: Papisterne eller, se KPr.

11—12. DL 2. 4. 11—12.

13. DL 2. 4. 13: . . . undholde¹, om sverren . . .

¹ Derefter er slettet med vandret ning, se KPr. 1680 1. April. Streg: om Løsagtigheds Afløs-

14. DL 2. 4. 14.

15¹. DL 2. 4. 15.

¹ Tilskrevet med Blæk II efter 1. April.
Slutningen af § 14, se KPr. 1680

16¹. DL 2. 4. 17.

¹ Tilskrevet med Blæk II på et løst Blad.

17. DL 2. 4. 18: . . . vel forrettis [men i købstæderne . . . til tinge]¹, ok om . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 1. April.

Cap. 5¹. Om Præsters Embede med Sacramenterne² ok lønlig Skriftemaal.

1. DL 2. 5. 1: Præsterne skulle i Kirken i den heele forsamling forrette ok . . .

¹ Dette Kapittel var her oprindelig ² Se herom i Almindelighed KPr. 6. Kap. 1680 17. Maj.

2. DL 2. 5. 2: . . . til Straf [fyrretyve lod sølf]¹ ok den, som . . . et [hundrede lod sølf]².

¹ Rettelse med Blæk I for: tyve rix Daler. ² Rettelse med Blæk I for: half hundred rix daler.

3. DL 2. 5. 3¹.

¹ I Randen står med Blæk I: forandret i Rev. p. 15, se Note til PI 2. 4. 4 ovfr. 1. Bd. S. 493 -94.

4. PI 2. 4. 3 jfr. DL 2. 5. 4.

5. DL 2. 5. 5: Der skal være . . .

6¹. DL 2. 5. 6: . . . forbrut [tyve lod sølf] til . . . ere svage, haver enhver . . .

¹ I Randen står med Blæk I: forandret i Revis. p. 15, se Noter til PI 2. 4. 6 ovfr. 1. Bd. S. 494.

7. DL 2. 5. 7.

8-9¹. DL 2. 5. 8-9.

¹ I Randen ud for begge §§ står: i Revis c. 7 p. 2.

10-15¹. DL 2. 5. 10-15.

¹ De som §§ 14-19 betegnede Artikler følge ikke efter hinanden i den anførte Orden, men ere ved Tal, tilskrevne med Blæk II, bragte i Overensstemmelse med § Rækken i DLov.

16¹. DL 2. 5. 16.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

17-19. DL 2. 5. 17-19.

20. *DL 2. 5. 20*: Præsten maa ikke [uden sit Kalds fortabelse]¹ obenbare . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk I.*

21. *DL 2. 5. 21.*

22. *DL 2. 5. 22*: . . . fra den sted[s Præst, som]¹ de ere kommen . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

23. *DL 2. 5. 23*: . . . eller [uskyldigheds]¹ bekræftelse . . .

¹ *Rettelse med Blæk I for: undskyldning.*

24. *DL 2. 5. 24*: . . . paa det [der ikke paa Alteret skulle fattis brød ok vin ok de saa]¹ nødis til . . .

¹ *Rettelse med Blæk II for: de skulle ikke.*

25. *DL 2. 5. 25.*

26¹. *DL 2. 5. 26*: . . . enten² i Visitatzer [eller ok foruden]³ . . .

¹ *I Randen står med Blæk I: For. andret i Revis. p., se Noter til PI 2. 4. 23.*   ² *Derefter slettet: ellers eller.*   ³ *Tilskrevet med Blæk I.*

27. *DL 2. 5. 27*: . . . da skal [saa med med hannem handlis, som herefter i det 9. Capitel mældis]¹.

¹ *Rettelse med Blæk I for: hand bandsettis ok efter loulig pro-*   *ces Kongens Rige och lande strax forvisis.*

28. *DL 2. 5. 28*: . . . hand haver [faaet afløsning eller]¹ . . . skrifte².

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*   *streger: eller straffis . . . formue,*
² *Derefter er slettet med Skrå-*   *se nærmere PI 2. 4. 25.*

29. *DL 2. 5. 29.*

Cap. 6¹. Om Præsternis Embede med Ungdommens Undervisning.

1. *DL 2. 6. 1.*

¹ *Dette Kapittel var her oprindelig som i PI det 5. Kapittel.*

2. *DL 2. 6. 2*: . . . forholder¹, ejheller nogen . . .

¹ *Derefter er slettet: som.*

Cap. 7. Om Præsters Embede med Husbesøgelse, Omsorg for de fattige, syges ok Misdederis besøgelse.

1-2. DL 2. 7. 1-2.

3. DL 2. 7. 3: ... siden omstunden¹ komme igien...

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. 2. 6. 3 ovfr. 1. Bd. S. 502. undertiden, se Note 6 ved PI

4. DL 2. 7. 4.

5. DL 2. 7. 5: ... den Syge [med christelig attraa]¹ at være . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

6¹. DL 2. 7. 6.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

7. DL 2. 7. 7: . . . syndens vederkendelse¹ . . . [en eller tu]² dage før end . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Rev. ud for hvilhet Tal i Randen står vederstygelighed, se Note 1 ved med Blæk I: Rev. tre dage, se PI 2. 6. 6 ovfr. 1. Bd. S. 503. Note 2 ved a. St. ovfr. 1. Bd. S. 503.

² Rettelse med Blæk II for: sex, S. 503.

8. DL 2. 7. 8: . . . overgive¹ dennem . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. ovfr. 1. Bd. S. 503. forlade, se Note ved PI 2. 6. 7

Cap. 8. Om Præsters Embede med Egtefolk, jorde-
modere ok Barselqvinder.

1¹. DL 2. 8. 1.

¹ I Randen står med Blæk I: ude- ovfr. 1. Bd. S. 503. lugt i Revis., se ved PI 2. 7. 1

2-5. DL 2. 8. 2-5.

6¹. DL 2. 8. 6.

¹ I Randen står med Blæk I: ude- ovfr. 1. Bd. S. 504. lugt i Revis., se ved PI 2. 7. 6

7¹. DL 2. 8. 7.

¹ I Randen står med Blæk I: er på Misforståelse, se PI 2. 7. 7 ikke i Revis., hvad der må bero ovfr. 1. Bd. S. 504.

8. DL 2. 8. 8: . . . nogen [skikkelig]¹ mandsperson . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

9¹. DL 2. 8. 9: . . . barnefødsel. [Efter hvilken tid . . . brugeligt]².

¹ § 9. s 1. Deler optaget af Revisionen, hvori dens sidste Punktum fattes, se Note 3 til PI 2. 7. 9 ovfr. 1. Bd. S. 505.

² I Randen står med Blæk I ud for dette Stykke: Er ikke i Revis., derefter er tilskrevet med Blæk II: vaar ikke heller i projecten.

10. DL 2. 8. 10: . . . at de ej [for deris]¹ forsømmelse eller . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

Cap. 9. Om Præsternis ok deris medhielperis Embede, ok Kirkens Myndighed mod de ubodfærdige.

1. DL 2. 9. 1: . . . dertil af [Stigts Amptmand]¹, Superintendenten . . . vilkor² . . . kæmners, [tingmænds, sandmænds ok dislige]¹ Bestilling[er]³ skulle være forskaanede.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

streger: endoksaaf af Borgemestere ok Raad.

² Derefter er slettet med Skrå-

³ Tilføjet med Blæk I.

2. DL 2. 9. 2: Paa Landsbyerne skal¹ Kirkens [Forsvar]² med . . .

¹ Derefter slettet: Kongens Befalningsmand eller.

² Rettelse med Blæk II for: Patron.

3. DL 2. 9. 3: . . . til de fattige at give tre rixdaler, hvilke Præsten . . .

4. DL 2. 9. 4: . . . jeg N udvalt¹ til denne.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. p. 37 udnævnt, se Note 2 til PI

2. 8. 4 ovfr. 1. Bd. S. 508.

5—6. DL 2. 9. 5—6.

7. DL 2. 9. 7: . . . de fattige en rixdaler, hvortil . . . forrefalder, da [skal hand]¹ om Søndagen efter Tienisten² . . . da [skal]³ Prousten ok tvende neste Herredspræster⁴ hos⁵ være med raad . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: hannem.

Præsten af.

² Derefter er slettet: at.

⁴ Derefter er slettet: begære at de.

³ Rettelse med Blæk I for: maa

⁵ Derefter er slettet: ville.

8—9. DL 2. 9. 8—9.

10¹. DL 2. 9. 10: . . . en rix dalers straf til Hus-
arme . . .

¹ Derefter er tilskrevet med Blæk II (se KPr. 1680 1. Decbr.) som ny §: Foragter hand saadan advarsel ok trusel, da skal hand henvisis [med bevisligheder]¹ til den verds-
lig øvrighed til straf paa penge, paa fengsel, eller spindehuset, efter forseelsens omstændighed; alt dette er atter slettet med Blæk II (?).

¹ Tilskrevet med Blæk II.

11. DL 2. 9. 11: . . . Sognepræsten, [efter at han sig med Prousten ok Superintendenten derom raadført haver]¹, trende Søndager . . . bruge [den maade, som i Ritualen findis]².

¹ Tilskrevet med Blæk I.

² Rettelse med Blæk I for: den der- til forskrevne maade, der atter er Rettelse for: denne efterfølg-

ende maade: Eftersom vor Herre . . ., af Recess p. 49 seqq. 3: Reces 1643 1. 2. 12.

12¹. FI 2. 8. 13.

¹ Slettet med Skråstreger.

13. DL 2. 9. 12.

14. DL 2. 9. 13: . . . siden [for Kongen]¹ skal an-
bringe . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: til Hove.

15—17. DL 2. 9. 14—16.

18. DL 2. 9. 17: . . . benaadede¹, [item de, som for manddrab ere benaadede]² ok de . . . Afløsningen [skal være efter den dertil forreskreven maade]³ [i Ritualen]⁴.

¹ Rettelse med Blæk II for: be-
naadet.

som efterfølger: Den Herre Jesus udsent, af Recess p. 55 seqq., 3: Reces 1643 1. 2. 18.

² Tilskrevet med Blæk I.

³ Rettelse med Blæk I for: lyder

⁴ Tilskrevet med Blæk II (?).

19. DL 2. 9. 18: . . . give ti rix daler til straf . . .

20—22. DL 2. 9. 19—21.

23. DL 2. 9. 22: . . . ubekænt, [som i Kongens Riger ok lande født er, ok]¹ holdes fra . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

24. DL 2. 9. 23.

25. DL 2. 9. 24: . . . give tu hundrede rixdaler til
neste Hospital.

26. DL 2. 9. 25.

27. DL 2. 9. 26: . . . give til de Fattige tredive rixdaler.

28—30. DL 2. 9. 27—29.

Cap. 10. Om Præsters Embede med Lig.

1. DL 2. 10. 1: . . . naar de [ere hensatte eller i Jorden]¹ nedsatte . . . under [deris² kalds fortabelse]³. For Jorden . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: i Jorden ere.

³ Rettelse med Blæk I for: tredive rixdalers straf til Fattige Præstenker der i stigtet.

² Rettelse med Blæk I for: hans.

2. DL 2. 10. 2.

3¹. DL 2. 10. 3.

¹ I Randen står med Blæk I: Ex ikke i Revis. § 3 findes heller

ikke i PI, se ovfr. 1. Bd. S. 519.

4. DL 2. 10. 4: . . . eller myrt sig self . . . førend¹ Øvrigheden . . .

¹ Herefter er slettet med Skråstreger: Sagvolderen.

Cap. 11. Om Præsters lif ok leunet, Forseelser ok Bøder.

1—7. DL 2. 11. 1—7.

8. DL 2. 11. 8: Ingen Præst maa rejse [langsvej (!) hen i stigtet]¹ uden hand . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: uden Herredet.

9—10. DL 2. 11. 9—10.

11. DL 2. 11. 11: . . . uagtsomhed [ok dybe tanker]¹ beganget . . . sigelse. [Men befindis nogen . . . alteret forrette]².

¹ Rettelse med Blæk I for: dybe tankers, sygdoms ok uformodelig

skrøbeligheds overilelse.

² Tilskrevet med Blæk I.

12. DL 2. 11. 12: . . . forekomme [de]¹ heller . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

13. DL 2. 11. 13.

14. DL 2. II. 14: . . . forargelse, [om]¹ hand fordris til nogen², da . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: hvad ² Derefter er slettet: eller ikke. heller.

15. DL 2. II. 15: . . . have [ok bruge]¹ foruden . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

16. DL 2. II. 16: . . . [Det samme . . . ok tynde]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

Cap. 12. Om Præsters Boeliger ok indkomster.

1—3. DL 2. 12. 1—3.

4. DL 2. 12. 4: . . . boer udi¹ . . . I . . . nogen tilkøbt² Præstegaards bygning . . . 5. . . . den bygfældige gaard . . . 6. . . . i Kaldet [derom]¹ at capitulere . . .

¹ Resten af § 4 er først overstreget med Skråstreger, hvorhos i Randen med samme Blæk er tilskrevet: skal forholdis efter den derom gjorde Fundatz; dette er atter overstreget med Skråstreger, og med samme Blæk er i Randen tilskrevet: Skal blive staaendis ² Tilskrevet med Blæk I.

5. DL 2. 12. 5: . . . ok Husqvinder, [som ikke self haver kornsæd til deris huse]¹ . . . nydet have².

¹ Tilskrevet med Blæk I. at de kand have deris tilbørlig ² Derefter er slettet med Blæk II: underholdning.

6. DL 2. 12. 6.

Cap. 13. Om Præste Enkers ok Arvingers vederlag, som kaldis Naadens aar.

1¹. DL 2. 13. 1.

¹ I Randen står med Blæk I: Forandret i Revis. p. 66, se Note 1 til PI 2. 12. 2 ovfr. 1. Bd. S. 530.

2—6. DL 2. 13. 2—6.

7. DL 2. 13. 7: . . . forskaffe [efterkommeren]¹ nogen beqvem værelse derudi [med seng, ild ok lys]² ok holde . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: hannem. ² Tilskrevet med Blæk II (?).

8—9. DL 2. 13. 8—9.

10. DL 2. 13. 10: Dersom Enken [paa landet]¹ ikke bliver . . . billigt eragte [dog . . . indkomme]¹ . . . Enkesæde

¹ Tilskrevet med Blæk I.

[ok hinde . . . begærendis]¹; [men hvis i Kaldet findis meere end een Enke, da bør samme pension lignis . . . raad]².

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Tilskrevet med Blæk II, KPr. 1680 3. Juni.

11. DL 2. 13. 11: . . . af den aarlige [visse ok uvisse]¹ Præsterente [undtagen trolovelse ok begravelsepenge]¹ at regne fra . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

12. DL 2. 13. 12: . . . Handelen alleene. [Men de . . . ok deslige]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

13. DL 2. 13. 13.

14. DL 2. 13. 14.

Cap. 14. Om Capellaner eller Præsternis Medtjenere.

1¹. PI 2. 13. 1: . . . da skal Kongens Befalningsmand . . . afgift i sognet . . . from ok skikkelig . . .

¹ § 1 er slettet med Skråstreger.

2. DL 2. 14. 1: Hvilken¹ Sogne Præst . . .

¹ Rettelse for: Men hvilken.

3—8. DL 2. 14. 2—7.

9¹. DL 2. 14. 8: . . . ære ok [forfremme]² ok derfor at³ forskaffe . . .

¹ I Randen står med Blæk I: forandret i Revis. p. 8, se Noter ved PI 2. 13. 8 ovfr. 1. Bd. S. 536.

² Rettelse med Blæk I for: fremme.

³ Tilskrevet med Blæk I.

10¹. DL 2. 14. 9.

¹ I Randen står med Blæk I: forandret i Revis., se Noter ved PI

2. 13. 9 ovfr. 1. Bd. S. 536.

11—12. DL 2. 14. 10—11.

Cap. 15. Om Sognedegne ok Substituter.

1. DL 2. 15. 2: Sogne Degnene eller Substituterne paa Landsbyen skulle [foruden den Undervisning, som skeer om søndagen, oksaa]¹ en Gang om ugen² undervise

¹ Tilskrevet med Blæk II.

Streger: paa den sted ok tid, som

² Derefter er slettet med vandrette

SognePræsten dennem foreskriver.

Ungdommen i Børnelærdommen [saa at udi . . . Villie ok raad]¹.

¹ Rettelse med Blæk II for: saa som tilforn er sagt.

2. DL 2. 15. 3.

3. PI 2. 14. 2. 1. Punktum: . . . under¹ vel herbragt . . . nyde den vaanlig² Degnerente . . . beqvem person ok substitut . . . forrettis kand ok give hannem derfor til løn den tredie deel af Degnerenten.

¹ Derefter er slettet: gammel.   ² Rettelse med Blæk II for: aarlig.

4. PI 2. 14. 2 2. Punktum i Revisionens Affattelse: Er der Degnebolig, som hører nogen Herskab til, efter loulig adkomst, da bekommer Skole Degnen landgildet, men Herligheden følger Herskabet, dog skal den, som den besidder, være fri for egt ok arbejde, men være pligtig derfor at ringe.

5. DL 2. 15. 1: Sidde Degnene skulle af Superintendenten overhøris ok tage deris Kaldsbref paa Embedet af den, som Rettigheden haver at kalde¹.

¹ Jfr PI 2. 4. 3.

6. PI 2. 14. 5: . . . deris Degnerente, ok ej noget givis dennem af Kirken til underholdning.

7. DL 2. 15. 4: De maa ej være Tingskrivere [eller betiene andre verdslige bestillinger]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

8. DL 2. 15. 5.

9. PI 2. 14. 7 jfr. DL 2. 15. 14.

10. DL 2. 15. 15.

11—13¹. DL 2. 15. 6—8.

¹ I Randen ud for § 13 står: Forandret i Revis., se Noter ved PI 2. 14. 10 ovfr. 1. Bd. S. 538.

Cap. 16. Om Prouster.

1—2. DL 2. 16. 1—2.

3. DL 2. 16. 3: . . . Sacramenterne ok [om de]¹ i alle maade [sømmeligen]¹, staar . . .

Tilskrevet med Blæk I.

4. *DL 2. 16. 4.*

5. *DL 2. 16. 5: . . . hvad dem [bør at gjøre]¹, ok hvilke . . .*

¹ *Rettelse med Blæk I for: tilhør.*

6. *DL 2. 16. 6.*

7. *DL 2. 16. 7: . . . Ungdom [ok tynde]¹ fremkomme . . .*

¹ *Tilskrevet med Blæk II (?).*

8—II. *DL 2. 16. 8—II.*

12¹. *DL 2. 16. 12.*

¹ *I Randen står med Blæk I: for- ved PI 2. 15. 13 ovfr. 1. Bd.
andret i Revis. p. 100, se Noter S. 541.*

13. *DL 2. 16. 13: . . . Præst [eller Skole Betiente i Købstæderne]¹ . . . Prousten² med [een Præst]³ . . . i hans stæd [den næstboende]⁴ Præst i samme Herred [strax . . . med tvende Præster]⁵ være over . . .*

¹ *Tilskrevet med Blæk I (?).*

⁴ *Rettelse med Blæk I (? for: en*

² *Rettelse med Blæk I for: hans
Proust.*

anden.

⁵ *Tilskrevet med Blæk I (?).*

³ *Rettelse for: tvende Præster.*

Cap. 17. Om Superintendenterne, [som ere de rette Bisper i Kirkerne]¹.

1. *DL 2. 17. 1.*

¹ *Tilskrevet med Blæk I.*

2. *DL 2. 17. 2: . . . indvies [af Superintendenten . . . Købinghaun [i Vor frue kirke]¹ udi . . . overværelse]² paa en . . . alteret³ med sædvanlige ceremonier . . . [Superintendenten i Sædland skal indvies af den Superintendent, som der nest hos er boendis]⁴.*

¹ *Tilføjet med Blæk I (?).*

som der nest hos er boendis, med Prousterne ok fem eller sex Præster, som der nest hos ere.

² *Rettelse med Blæk I (? for: i den købstæd, som hand skal boe udi.*

⁴ *Indsat efter Kongens Befaling jfr. KPr. 1680 9. Juni.*

³ *Derefter er slettet med vandrette Streger: af den Superintendent,*

3—7. *DL 2. 17. 3—7.*

8. DL 2. 17. 8: . . . af [deres Embede]¹.

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: Embedet.

9¹. DL 2. 17. 9.

¹ I Randen står med Blæk I: forandret i Revis. p. 103, dog Concord, se Note til PI 2. 16. 7 ovfr. 1. Bd. S. 544.

10—12. DL 2. 17. 10—12.

13. DL 2. 17. 13: . . . Præsterne [paa Landsbyerne ok Kirkevergerne i Købstæderne]¹ med deris folk . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II (?).

14. DL 2. 17. 14: . . . som [de self]¹ . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

15—18. DL 2. 17. 15—18.

19. DL 2. 17. 19: . . . uden de [dertil]¹ af Kongen [befalis]².

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: Raad eller Befalningsmænd til kaldes. noget saadant, som ikke kand

² Rettelse med Blæk I (?) for: være mod deris Embede. eller bliver beden af Kongens

20. DL 2. 17. 20.

21¹. DL 2. 17. 21: . . . her efter [tillagt]² vorder . . . middeler . . . [i sin tid]³ opbaaret⁴ ok ikke . . .

¹ § 21 er tilskrevet i Randen med Blæk I. ³ Rettelse med Blæk I for: kunde have.

² Rettelse med Blæk I for: lagt. ⁴ Derefter er slettet: i sin tid.

22—23. DL 2. 17. 22—23.

24. DL 2. 17. 24: . . . tider ok skal hun til sin ok den afgangne Superintendents Børns eller Arvingers beste beholde halfdeelen af det tilkommende aars rente, som Superintendenten tilkommer [ok skal Superintendentens Enke . . . 4de elste Prousters sigelse]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II jfr. KPr. 1680 9. Juni.

25. DL 2. 17. 25¹.

¹ I Randen står med Blæk I: udelugt i Revis., se Noter til PI 2. 16. 21 ovfr. 1. Bd. S. 548.

Cap. 18. Om Skolerne.

1. DL 2. 18. 1: I hver [af de fornemste]¹ Købstæder²

¹ Tilskrevet med Blæk I.

² Rettelse med Blæk I for: Købstad.

skal være en Latine skole ok duelige ok beqvemme Personer, som dennem . . .

2¹. DL 2. 18. 2.

¹ I Randen ud for: ok tage dennem udelugt i Revis., se Note 2 til . . . derfor, står med Blæk I: PI 2. 17. 2 ovfr. 1. Bd. S. 549.

3. DL 2. 18. 3: . . . Hørere, saa vel som paa Sorøe, Fredriksborg ok Herlufsholm for Rectores . . . ok [tager graden det første den bliver holden]¹.

¹ Rettelse med Blæk II for: ere blevne promoti Baccalaurei.

4—7. DL 2. 18. 4—7.

8¹. DL 2. 18. 8: . . . tillagt er, ok de her til dags haft haver.

¹ I Randen står med Blæk III: NB.

9—10. DL 2. 18. 9—10.

11. DL 2. 18. 11: Befindis Skolemester eller Hører at være . . .

12¹. DL 2. 18. 12.

¹ I Randen står med Blæk I: udelugt i Revis. p. 114, se Note til PI 2. 17. 12 ovfr. 1. Bd. S. 551.

13. DL 2. 18. 13.

14. DL 2. 18. 14: . . . Skolemesterne skulle [af sogne Præsten . . . De skulle]¹ ok lade . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

15. DL 2. 18. 5.

16¹. DL 2. 18. 16.

¹ I Randen står med Blæk I: udelugt i Revis., dog concord., se Note til PI 2. 17. 16 ovfr. 1. Bd. S. 552.

Cap. 19. Om Hospitaler ok Fattige.

1¹. DL 2. 19. 1: I hver almindelig Hospital skal [af Hospitalets . . . tagis]² tilskikkes en . . .

¹ I Randen står med Blæk I: forandret i Revis. p. 121, se Noter til PI 2. 18. 1 ovfr. 1. Bd. S. 553.

² Tilskrevet med Blæk I i to Gange.

2. DL 2. 19. 2.

3¹. DL 2. 19. 3.

¹ I Randen står med Blæk I: udelugt i Revis. p. 121, se Noter til PI 2. 18. 15 ovfr. 1. Bd. S. 554.

4¹. DL 2. 19. 4.

¹ I Randen står med Blæk I, men overstreget med Skråstreger: forandret i Revis. p. 121, se Noter til PI 2. 18. 15 ovfr. 1. Bd. S. 554.

5—8. DL 2. 19. 5—8.

9. DL 2. 19. 9: . . . faar sin¹ førlighed igien . . .

¹ Derefter er slettet: helbred igien.

10. DL 2. 19. 10: . . . [da]¹ skal² den først . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: den. ² Derefter er slettet: mand.

11. DL 2. 19. 11: . . . raadis Bod paa. Han . . .

12. DL 2. 19. 12: . . . om nogen om¹ nattetide . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

13¹. DL 2. 19. 13: . . . komme [Hospitalet]² til gode.

¹ § 13 er tilskrevet i Randen; første . . . som sagt er, med Blæk II. Stykke: Naar . . . regenskab, med ² Rettelse med Blæk II for: de Blæk I, andet Stykke: Have de andre fattige.

14—15. DL 2. 19. 14—15.

16. DL 2. 19. 16: . . . de Fattige [i sognet]¹, eftersom enhvers . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

Cap. 20. Om Professoribus.

1. DL 2. 20. 1.

2. DL 2. 20. 2: . . . Guds frygt, [lydighed mod øvrigheden]¹, ærbarhed . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

3—5. DL 2. 20. 3—5.

6¹. DL 2. 20. 6: [De maa ingen tillade]² at . . .
førend [hand haver været tuende aar paa Academiet ok]³
hand udi ovenskreune . . . Lauream⁴.

¹ Tilskrevet med Blæk I. Af Optegnelse på en løs Seddel ses, at § 6 først har haft, eller at der er stillet Forslag om, følgende Affattelse: Ingen maa betroes enten Hørers eller Rectoris platz udi store eller smaa skoler, førend de in Examine Philosophiæ ere kient dygtige at nyde primam in Philosophia lauream ok ere blevne promoti Baccalaurei. Ej heller maa tilladis nogen at komme til Examen Theologicum, førend hand a Philosophiæ Professoribus vel er examineret in Philosophiis okhaver deris vidnis-

byrd om sin profect der udi. Bemelte examina Philosophica skal af Professoribus Philosophiæ lige saa vel som Theologica af Theologis fire gange om aaret i det minste holdis. Heri er: Ej heller . . . derudi, et Indskud skrevet med andet Blæk end det øvrige Stykke.

² Rettelse med Blæk I (?) for: Ingen maa tilladis.

³ Tilskrevet med Blæk II.

⁴ Derefter er slettet med vandret Streg: ok er bleven promotus Baccalaureus.

7-9. DL 2. 20. 7-9.

Cap. 21. Om Bøger ok Almanaker.

1. DL 2. 21. 1.

2¹. DL 2. 21. 2: . . . kongens Højhed [regeringen eller]² politien . . .

¹ Tilskrevet på en løs Seddel med Blæk II. ² Rettelse med Blæk II for: eller.

3. DL 2. 21. 3: . . . Kongens Riger¹ ere trykte . . .

¹ Derefter er slettet med Blæk II: ok Lande.

4. DL 2. 21. 4.

¹ Tilskrevet i Randen med Blæk I.

5. DL 2. 21. 5.

6. DL 2. 21. 6: . . . nogen saadanne Kalender under halftrediesindstve rixdaler straf trykke eller oplegge.

Cap. 22. Om Kirkernis tilsyn, indkomster, udgifter, Bygning.

1. DL 2. 22. 1.

2. DL 2. 22. 2: . . . forsvarer, om [urigtigen]¹ med . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: uforsvarligen.

3. DL 2. 22. 3: . . . Kongens [Rentekammer]¹ . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: Skatkammer.

4. DL 2. 22. 4: . . . saadan jus [eller benaading]¹
fremdelis . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

5. DL 2. 22. 5.

6. DL 2. 22. 6: . . . som andris [indkomsters] til-
stand . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

7—8. DL 2. 22. 7—8.

9. DL 2. 22. 9: . . . Haver nogen [tre aar]¹ været
Kirkeverger . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: en tid lang.

10. DL 2. 22. 10.

11. DL 2. 22. 11: . . . reede ok [regnskab]¹ ok
strax . . . bevilgis [eller]² befalis . . .

¹ Derefter er tilskrevet, men atter ² Rettelse med Blæk I for: ok.
slettet: som skal sluttis til 1. Maj.

12. DL 2. 22. 12.

13. DL 2. 22. 13: . . . hvor udi [er indført]¹ kirkens
visse . . . afgift², dernest korntiende . . . Forsvar [ok]¹
Prousten³.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

³ Derefter er slettet med Blæk I:

² Derefter er slettet med Blæk I: ok Præsten.
er indført.

14. DL 2. 22. 14: . . . saa ok [hvem]¹ Brevene . . .
rente², haver i forvaring.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

men slettet med Blæk III: som
skal være fem pro cento i det
ringeste.

² Derefter er tilskrevet med Blæk II,

15. DL 2. 22. 15: . . . lod sølf [ok Marken til et
halft]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

16—24. DL 2. 22. 16—24.

25. DL 2. 22. 25: . . . for Landgilde, [som]¹ deraf

¹ Tilskrevet med Blæk I.

plejer . . . pligtige [mand efter mand]¹ at fæste samme jorder.

¹ Rettelse med Blæk II for: Bonde efter Bonde.

26—27. DL 2. 22. 26—27.

28¹. DL 2. 22. 28.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

29—30. DL 2. 22. 29—30.

31. DL 2. 22. 31: . . . sædvanligt er¹.

¹ Derefter er slettet med vandret   trenger til underholdning.
Streg: i sønderligheden kirken

32¹. DL 2. 22. 32: Der maa ej² giøris . . .

¹ § 32 har først dannet sidste Del   derefter delt på en til Danske
af en §, af hvilken den følgende   Lov § 32 og 33 svarende Måde.
§ 33 dannede første Del, jfr. PI   ² Derefter slettet med Blæk II:
2. 22. 28 i Midten, men den er   heller.

33¹. DL 2. 22. 33.

¹ Se Note 1 til § 32.

34—37. DL 2. 22. 34—37.

38. DL 2. 22. 38: . . . under fire rix dalers straf.

Men . . .

39. DL 2. 22. 39.

40. DL 2. 22. 40: . . . i det [højeste]¹.

¹ Rettelse med Blæk I for: længste.

41. DL 2. 22. 41.

42. DL 2. 22. 42: . . . straf til [Kirken]¹.

¹ Rettelse med Blæk I for: Kongen.

43—46. DL 2. 22. 43—46.

47¹. DL 2. 22. 47.

¹ I Randen står med Blæk I: ude-
lugt i Revis. p. 83, se Note til

PI 2. 22. 36 ovfr. 1. Bd. S. 571.

48¹. DL 2. 22. 48.

¹ I Randen ud for: dog saa . . .
de gamle, står: udelugt i Revis.

p. 83, se Note til PI 2. 22. 37
ovfr. 1. Bd. S. 571.

49. DL 2. 22. 49.

50¹. DL 2. 22. 50.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

51¹. DL 2. 22. 51.

¹ I Randen ud for: De som jus PI 2. 22. 49 ovfr. 1. Bd. S. 574
. . . afgaar, står med Blæk II: —75.
Forandret i Revis., se Note til

52. DL 2. 22. 52: Naar Regnskabs Prouster¹ self
høre . . . de gamle ok ny Capitelsbøger. Hvor Kirkerne . . .

¹ Derefter er slettet med vandret i Capitel overhører.
Streg: ok de, som Regnskaber

53—55. DL 2. 22. 53—55.

56¹. DL 2. 22. 56.

¹ I Randen står med Blæk I: ude- PI 2. 22. 54 ovfr. 1. Bd. S.
lugt i Revis. p. 86, se Note til 576.

57. DL 2. 22. 57: . . . Kirkens Forsvar¹ . . . Kirkens
Forsvar¹.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. 1 og 2 til PI 2. 22. 55 ovfr. 1.
Stigts Befalningsmanden, se Note Bd. S. 576.

58—65. DL 2. 22. 58—65.

66. DL 2. 22. 66: . . . i rette tide [for]¹ beste
kiøb . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: med.

67. DL 2. 22. 67.

68. DL 2. 22. 68 1. Punktum: . . . at betale¹.

¹ I Randen er tilskrevet med Blæk hielpe til store bygninger.
III (?): N. sognebønderne bør

69. DL 2. 22. 69.

70. DL 2. 22. 70: . . . skulle [holde deris . . . saa
ok]¹ forsørge deris Sogne Præster . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

71. DL 2. 22. 71.

72. DL 2. 22. 72: . . . ved lige [saa vit muligt er]¹,
om . . . Kirkevergerne . . .

¹ Tilskrevet med Blæk III.

73—78. DL 2. 22. 73—78.

79. DL 2. 22. 79: . . . [eller]¹ have penge paa rente.

¹ Rettelse med Blæk I for: ok.

80. DL 2. 22. 80.

81¹. DL 2. 22. 81.

¹ § 81 har først skullet fortsættes, jfr. PI 2. 22. 82 ovfr. 1. Bd. S. 583, men Fortsættelsen (c. 2

Linjer) synes slettet omtrent samtidig med Nedskrivningen og er ulæselig.

Cap. 23. Om Tiende.

1. DL 2. 23. 1: . . . eller Ager¹.

¹ De sidste to Linjer af DL § 1 fattes her.

2. DL 2. 23. 2: . . . fødis [intet undertaget . . . tiende]¹ efter gammel sædvane.

¹ Rettelse med Blæk I for: eller give derfor.

3. DL 2. 23. 3: . . . henlagt vorder, [af dennem]¹ skal lige saa vel . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

4-8. DL 2. 23. 4-8.

9. DL 2. 23. 9: . . . nogen [i tiendens opbørsel]¹ i nogen maade . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: mand.

10. DL 2. 23. 10.

11¹. DL 2. 23. 11: De [Sædegaarde . . . besidde]², paa det [Ejermændene]³ skulle holde deris . . .

¹ I Randen står med Blæk I: forandret i Revis. p. 85, se Noter til PI 2. 22. 48 ovfr. 1. Bd. S. 574.

² Rettelse med Blæk I for: som Adelig frihed nyder, ere fri for tiende af deris sædegaarde.

³ Rettelse med Blæk I for: de.

12¹. DL 2. 23. 12: Naar Bønderne føre Præsten sin tiende, da maa hand give dem [tilsammen]² tu tønder øl [i deris Gildeshus]³ ok ikke [ydermeere med øl eller mad at give dennem besværis]⁴. Det samme er ok [om]³ kirkerne, [om de]³ annammer self kirketienden i negen.

¹ I Randen står med Blæk I: udelugt i Revis., se Note til PI 2. 22. 43 ovfr. 1. Bd. S. 43.

² Tilskrevet med Blæk I.

³ Rettelse med Blæk I for: meere, ej heller maa de dricke den i Præstegaarden.

⁴ Rettelse med Blæk I for: i hver sogn.

13¹. DL 2. 23. 13: . . . skulle aarligen² i fire qvartaler . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I på en løs Seddel.

² Derefter er slettet: til jul . . . give til Kirken.

TREDIE BOG.

OM VERSLIG STAND.

Cap. 1. Om Kongens Befalningsmænd ok andre Betiente, som staar for regnskab.

1. DL 3. 1. 1.

2. DL 3. 1. 2: . . . da skulle de¹ derfor have . . .

¹ Herefter er slettet med vandret Streg: hvad heller de ere Kongens Raad eller ikke.

3. DL 3. 1. 3.

4¹. DL 3. 1. 4: Alle² Geistlige ok Verdslige . . . paa Kongens Rentekammer³ klarere under [den straf, som . . . settis]⁴.

¹ Ud for § 4 står i Randen med Blæk II: skal udelukkis efter plura vota, men atter overstreget.

² Rettelse for: Kongens Befalningsmænd ok alle andre.

³ Rettelse for: Skatkammer.

⁴ Tilskrevet med Blæk II. I Stedet for denne Tilskrivning bestod § 4 oprindeligt af Resten af PI 3. 1. 4 med Tilføjelse af PI 3. 1. 6, men alt dette er slettet med vandrette og skrå Streger, se KPr. 1681 14. Jan.

5¹. DL 3. 1. 5.

¹ § 5 er overstreget med Skråstreger og i Randen står med Blæk II: Skal udelukkis efter samtlige vota, se KPr. 1681 14. Jan., og med

Blæk I: Er ikke i Projecten eller i Revision., jfr. dog ovfr. S. 3-4.

6. DL 3. 1. 6: . . . Kongens [Fogder]¹, Ampts eller . . . [Det samme er ok om andre Hosbonders fogder ok Skrivere]².

¹ Rettelse med Blæk I for: Amptfogder.

² Tilskrevet med Blæk II.

Cap. 2. Om Grevers, Friherrers ok Adels frihed¹.1-2². PI 3. 2. 1-3: . . . ok eget lif³. Sider nogen . . .

¹ Overskriften lød oprindeligt som i PI, se ovfr. S. 4. I Randen står: Dette capitel er baade i Projecten ok Revisionen, men LSFV meener, at det bør udelukkis.

streger, og i Randen står med Blæk II: Skal udelukkis efter samtlige vota, se KPr. 1681 14. Jan.

² §§ 1-2 ere slettede med Skrå-

³ Herefter er med vandret Streg slettet: paa egen tæring, se KPr. 1680 16. Juni.

3¹. *PI* 3. 2. 4.

¹ § 3 er slettet med Skråstreger og i Randen står med Blæk II: Skal udelukkis efter samtlige vota.

4. *PI* 3. 2. 5: . . . som de [med rette]¹ forhvervet [ok hæfd paa]² haver . . . *Jfr. DL* 3. 2. 1.

¹ Rettelse med Blæk II for: lou-   ² Tilskrevet med Blæk II.
ligen.

5. *PI* 3. 2. 6: Ingen fremmed [Grever, Friherrer]¹ Adel, som . . . nyde² Friheder, skal agtis at være i de Danske [Grevers, Friherrers Adels]³ rettigheder . . . før end [de]⁴ først . . . forordner [deris]⁵ anhær ok . . . *Jfr. DL* 3. 2. 2.

¹ Rettelse med Blæk II (?) for: af.   ⁴ Rettelse med Blæk II (?) for: hand.
² Herefter er slettet: adelig.   ⁵ Rettelse med Blæk II (?) for: sin
³ Rettelse med Blæk II (?) for: adelige.   Adelig.

Cap. 3. Om Borgere i Købstæderne.

1. *DL* 3. 3. 1: . . . noget efter sin egen gode villie ok efter sine vilkor, ok før maa han ej bruge borgerlig handel . . .

2. *DL* 3. 3. 2: . . . frihed¹, som saaledis . . . i Byen, [ok ingen anden . . . ladet indskrive]².

¹ Herefter er slettet: ok ingen anden.   ² Tilskrevet med Blæk III (?).

3. *DL* 3. 3. 3.

Cap. 4. Om Øvrighed ok andre Betiente i Købstæderne.

1. *DL* 3. 4. 1: . . . være [saa mange]¹ Borgemestere [ok]² Raadmænd som³ . . . eed giøre. [Men hvor ingen . . . tilkommer]⁴.

¹ Rettelse med Blæk II for: tu eller flere.   sex eller flere.
eller flere.   ³ Rettelse for: eftersom.
² Rettelse med Blæk II for: fem,   ⁴ Tilskrevet med Blæk III.

2. *DL* 3. 4. 2.

3. *DL* 3. 4. 3: . . . Stigts Befalningsmand Kongen derom udførligen lade forstændige.

4. *DL* 3. 4. 4: Øvrighedspersoner, som til Ting . . .

ok rykte ok oprigtighed¹ . . . dom [frikændis ok]² erklæris; imidlertid skulle andre [udi Købstæderne . . . af Amptmanden]² i deris stæd . . .

¹ *I Randen står med Blæk I: Udelugt i Revision., se Note 2 til* *PI 3. 3. 6 ovfr. S. 7.*
² *Tilskrevet med Blæk II.*

5. *DL 3. 4. 5:* . . . ok stykker, som [i loven ok Politiordningen]¹ om købstæderne . . . holdis ok efterlevis, saa . . .

¹ *Rettelse med Blæk II (?) for: herefter.*

6. *DL 3. 4. 6:* . . . efter at de[t dem vitterligt været haver]¹, da skal . . .

¹ *Rettelse med Blæk II for: den vide kunde.*

7. *DL 3. 4. 7:* . . . ok [til bogs føre]¹, hvilken . . .

¹ *Rettelse med Blæk II for: i en Blæk I: Revis. til bogs føre, se Bog indføre. I Randen står med Note 2 til PI 3. 3. 4 ovfr. S. 6.*

8. *DL 3. 4. 8.*

9. *DL 3. 4. 9:* . . . [ok ligesom . . . dygtig er]¹.

¹ *Slettet med Skråstreger, men i Randen står: Nog med Blæk II (?): Skal staa.*

10. *DL 3. 4. 10:* . . . som Loven [eller politiordningen]¹ derfor . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

11. *DL 3. 4. 11:* . . . besverge nogen Adel, Geistlige . . .

12. *DL 3. 4. 12.*

13¹. *DL 3. 4. 13:* . . . saa fremt de ikke ville straffis som de, der Kongens tieniste bedrageligen haver villet forhindre.

¹ *§ 13 er overstreget med Skråstreger, se KPr. 1681 14. Febr., men i Randen står: N.*

Cap. 5. Om Kæmmenere.

1—3. *DL 3. 5. 1—3.*

Cap. 6. Om Taxere Borgere.

1¹. *DL 3. 6. 1:* . . . boe i Byen ok bruge Borgerlig næring. [Øvrighed ok Borgerne]² ingen undertagen [uden

¹ *I Randen står, men overstreget: N.* ² *Tilskrevet med Blæk I. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.*

de, som herefter mældis]¹, hvorefter al Udgift . . . Brug ok hvad som helst naun, det næunis kand, skal . . . *jfr. PI 3. 5. 1.*

¹ *Tilskrevet med Blæk I.*

2. *DL 3. 6. 2: . . . saasom Adel, Geistlige . . . skulle ok af Taxere Borgerne, saa vit de . . . haver, taxeris, at de deraf lige ved andre udgive: Dog skal af deris egne middeleer nogle overvære med Taxere Borgerne, naar denne taxt giøris. Men befindis . . . jfr. PI 3. 5. 1.*

3. *DL 3. 6. 3: . . . fordeel af haver¹.*

¹ *Herefter er slettet med Skråstreger et til PI 3. 5. 4 i Sl. svarende Stykke.*

4¹. *PI 3. 5. 6.*

¹ *§ 4 er overstreget med Skråstreger og i Randen står med Blæk I: Er udelugt i Revis. LSF, jfr. ovfr. S. 10.*

5—6. *DL 3. 6. 4—5.*

7¹. *DL 3. 6. 6: . . . tiltale [for utroskab]² ok efter . . .*

¹ *§ 7 er overstreget med Skråstreger.* ² *Tilskrevet med Blæk II jfr. PI 3. 5. 9.*

8. *DL 3. 6. 8.*

9¹. *PI 3. 5. 12, dog med Forbigåelse af: paa det saadant . . . indkrævis.*

¹ *§ 9 er overstreget med Skråstreger, og i Randen står med Blæk I: Er udelugt i Revision. jfr. ovfr. S. 12, og med Blæk II: skal tagis i betenkende.*

10¹. *Haver nogen hus eller gaard i købstæd ok boer uden byes ok lader ejendommen staa ulejed bort med saaskeel, at hand kunde faa folk der udi at boe, i tre aar, saa hverken kongen faar sin ret der af eller andre Byens redsel der af udredis, da haver Borgemester ok Raad magt til at bruge samme ejendom til Byens nytte, indtil Byen bliver fyldistgiort for den skade, den derover lidt haver.*

¹ *§ 10 er overstreget med Skråstreger og i Randen står med Blæk I: Er ikke i projecten eller Revision, og med Blæk II: Skal tagis i betenkende.*

11¹. Ingen maa nedbryde nogen bygning i købstæderne ud til adelgaderne, med mindre de derpaa igien strax forsvarlig Købstædbygning ville oprette.

¹ § 11 er overstreget med *Skråstreger*.

Cap. 7. Om Laug ok Handverker.

1¹. *PI* 3. 7. 1.

¹ *I Randen står: N. udelukkis, er overstreget med Skråstreger. se KPr. 1681 14. Febr., og § 1*

2—3¹. *PI* 3. 8. 3—4.

¹ §§ 2, 3 ere overstregede med *Skråstreger*, og i *Randen står med Blæk II: Her skal indførís § 29 cap. 5 libr. 1, hvad også er overstreget.*

4¹. Naar Laugsbrøderne ville i deris Laughus forsamlis, da skal det om dagen tilforn givís Laugets Directeur til kænde, saa ok hvad aarsag der er til deris sammenkomst, ok uden hans videnskab maa de ej i Laugshuset forsamlis. Det samme er ok Svennis sammenkomst.

¹ § 4 er overstreget med *Skråstreger*, og i *Randen står med Blæk I: Er ikke i Projecten eller Revision.*

5. *PI* 3. 7. 2: . . . ok sal under deris Borgerskabs forbrydelse uden det skeer . . .

6¹. *DL* 3. 7. 2.

¹ *Se Note til § 7.*

7¹. *PI* 3. 7. 5.

¹ § Tallene 6 og 7 ere rettede til skal i alle maade forholdis med *1 og 2 og derefter er med Blæk Laugene ok Handverkerne efter II (?) tilskrevet en ny § 3: Ellers Politie Ordenen, jfr. DL 3. 7. 2.*

8¹. *PI* 3. 7. 6: . . . at udgive end fire lod sølf til . . .

¹ § 8 er overstreget med *Skråstreger*.

9¹. Hvis bøder ok pengestraf, som nogen tilfindis at betale i Laugene i Købstæderne, de maa ej til øl, vin eller Gæstebud anvendis, men en deel deraf til Oldemanden ok deris Bisidere, som sagerne forhøre, resten til fattige Enker ok faderløse børn ok husarme, som Handverkerne vedkommer, uddeelis, dog Byfogden sin tiltale forbeholden.

¹ § 9 er overstreget med *Skråstreger*.

Cap. 8¹. Om Overkøbmænd ok Skriver i Købmand Lauget.

1². *PI 3. 9. 1*, dog med *Forbigåelse af*: som . . . Bog.

¹ *Kap. 8 er overstreget med Skråstreger og i Randen står: N. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.*

² *Herefter står i Randen: Her skal indførís § 27 cap. 5 lib. 1.*

2. *PI 3. 9. 1*: . . . naar det begæris [Byens øvrighed ok]¹ Byfogden . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

3—5. *PI 3. 9. 3—5.*

Cap. 9. Om omløbende Kremmere.

1¹. *DL 3. 8. 1.*

¹ *I Randen står: N. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.*

2¹. *PI 3. 10. 2*: Fremmede Kremmer maa dog rette markets . . . markeder udstaa . . .

¹ *§ 2 er overstreget med Skråstreger og i Randen står med Blæk I: Dette syntis at burde udelukkis*

for landets beste ok dem aldélis forbudet saaledis at udstaa.

3¹. *PI 3. 10. 3*: Fremmede ok Udlændiske maa oksaa deris Tienere herind med deris Vare forskikke, som . . . sædvanligt er, i gros, skippund oc . . . ikke i noget privat hus opleggis, paa det . . . drivis, men bør dermed efter Toldordinantzen forholdis.

§ 3 er overstreget med Skråstreger.

4. *DL 3. 8. 2.*

Cap. 10¹. Om vinhandlere ok øltappere.

1. *PI 1. 11. 1.*

¹ *Kap. 10 er overstreget med en Skråstreg og i Randen står med*

Blæk II: N. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.

2. For alle dørre i de huse, som der selgis øl, øl-
eddikke, miød, melske, must eller brendevin udi, skal ud-
hengis et vist tegn eller bret, paa det kongens accise
deraf ei skal underslaaes¹.

¹ paa det . . . underslaaes, *er overstreget.*

Cap. 11. Om markeder.

1¹. DL 3. 9. 1: . . . da skulle opholdis til . . ., jfr. PI 3. 13. 1. 1. Punktum.

¹ I Randen står med Blæk II: N. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.

2. DL 3. 9. 2.

3. DL 3. 9. 3.

Cap. 12. Om maa! ok Vegt.

1—3¹. PI 3. 14. 1—3.

¹ §§ 1—3 ere overstregede med Skråstreger og i Randen står med Blæk I: N. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr. I derts Sted er tilskrevet i Randen med Blæk II: Intet maal eller vegt maa enten i Købstæderne eller paa Landet brugis uden de, som af kongen forordnet er, ok skulle i alle

købstæderne paa Raadhusene saadanne maal ok vegt findis, som [senere rettet til: efter hvilke] enhver skal have magt ok frihed til at prøve, hvis maal ok vegt hannem enten i købstæd eller paa landet er vederfaret, jfr DL 3. 10. 1.

4¹. DL 3. 10. 2.

¹ § 4 var oprindelig lig PI 3. 14. 4, men Stykket: ok skal . . . Smaa-

landene, er overstreget med Skråstreger.

5¹. PI 3. 14. 5.

¹ § 5 er overstreget med Skråstreger.

6. DL 3. 10. 3.

7—8¹. PI 3. 14. 7—8.

¹ §§ 7—8 ere overstregede med Skråstreger.

9. DL 3. 10. 4.

10¹. PI 3. 14. 10.

¹ § 10 er overstreget med Skråstreger.

11¹. En Øltønde skal holde hundrede ok fyrretyve potter: En Amme hundrede ok tresindstyve potter: Et anker fyrretyve potter.

¹ § 11 er tilskrevet med Blæk II, men atter overstreget med Skråstreger.

Cap. 13¹. Om Handtverker.

1. PI 3. 16. 1: . . . dertil [af Byens øvrighed]² beskikkis . . . Bisiddere, som skulle [en vis dag om ugen,

¹ I Randen står: N udelukkis, se ² Tilskrevet med Blæk II. KPr. 1681 14. Febr.

om fornøden giøris]¹ forhøre . . . forefalder [imellom Mestere, Svenne ok drenge]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

2. *PI 3. 16. 2.*

3. Er nogen Handtverksmand antagen til at giøre noget arbeid ok hand der udi findis forsømmelig eller ok det ikke forsvarligt giør, da maa den, som hannem antaget haver, sige hannem op ok betale hannem, for saa vit hand billigen fortient haver, paa hvis hand haver arbejdet, ok en anden i hans sted antage. Vil den forrige eller andre Mestere i Lauget giøre forhindring derpaa, have forbrut deris fyrretyve lod sølf voldsbøder.

4. *PI 3. 16. 3: . . . et lod sølf . . .*

5. *PI 3. 16. 6: . . . være [tyve]¹ aar fri for al Borgerlig ok Byes tyng af, hvad naun det er eller være kunde, tolden ok accisen alleene undertagen; men skal . . .*

¹ Rettelse med Blæk II for: sex. ordning 1671 21. Sept. giver dem
I Randen står med Blæk I: Før- 20 aar.

6. *PI 3. 16. 7: . . . Vurderere, tingmænd ok deslige, med mindre . . .*

7. *PI 3. 16. 8: Det skal ok være . . .*

8. *PI 3. 16. 9: De skulle ok nyde.*

9. *PI 3. 16. 10: . . . været haver, [skulle de være forpligtede at antage indføde Danske til lære]¹.*

¹ Indsat med Blæk II for Slutningen af § en, der var lig *PI*.

Cap. 14¹. Om Guldsmede, Kandestøbere ok Smede.

1. *PI 3. 17. 1.*

¹ Kap. 14 er overstreget med Skråstreg og i Randen står: N. udelukkis, se *KPr. 1681 14. Febr.*

2—4. *PI 3. 17. 2—3.*

5. *PI 3. 17. 4¹.*

¹ Hertil er med Blæk II gjort en Tilføjelse, som her forbigås.

Cap. 15¹. Om Vertshuse.

1. *PI 3. 18 i »Revisionens« Affattelse.*

¹ Kap. 15 er overstreget med Skråstreg og i Randen står: N. udelukkis, se *KPr. 1681 14. Febr.*

Cap. 16¹. Om Vognmænd ok Færgemænd.

1—3. DL 3. 11. 1—3.

¹ §§ 1—15 ere overstregede med en streg og i Randen står: N. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.

4. DL 3. 11. 4: . . . straffe hannem første gang paa tyve lod sølf¹ . . .

¹ o. s. v. som PI 3. 22. 5.

5. PI 3. 22 3.

6¹. PI 3. 22. 4.

¹ Til Indsættelse efter § 6 står i Randen med Blæk II en ny § lig med DL 3. 11. 5.

7¹. PI 3. 22. 6

¹ § 7 er særlig slettet med Skråstreger og en ny § er med Blæk II tilskrevet i Randen, men ikke optaget i DL.

8—9 PI 3. 22. 7¹—8.

¹ Med en Rettelse med Blæk II.

10. DL 3. 11. 6: . . . forordnet er, have forbrut til Kongen, naar det ham louligen overbevisis, første gang¹ . . .

¹ o. s. v. som PI 3. 25. 10.

11¹. PI 3. 25. 9.

¹ Overstreget med Skråstreger.

12—17. DL 3. 11. 7—12.

Cap. 17¹. Om gaderne i Købstæderne.

1—9.

¹ Kapitlet er slettet med en hele Siden gennemløbende Skråstreg; i Randen står: N. udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.

Cap. 18¹. Om Pest ok smitsom sygers tider.

1—20.

¹ Kapitlet er slettet med enkelte Siderne gennemløbende Skråstreger. I Randen står: Udelukkis, se KPr. 1681 14. Febr.

Cap. 19¹. Om Søhandel.

¹ Kapitlet er ikke indført i SP.

Cap. 20¹. Om Skibbrud ok Vrag.1—2. *PI* 3. 20. 1—2.¹ *Kapitlet er slettet med en enkelt Siden gennemløbende Skråstreg.*3. *DL* 4. 4. 3.4—6. *PI* 3. 20. 4—5.Cap. 21¹. Om uloulige Haune ok Drifter.1². *PI* 3. 21. 1.¹ *Kapitlet er slettet med en Siksakstreg, se KPr. 1681 14. Febr.*² *I Randen står med Blæk II: skal indførís i Søehandlen, se KPr. 1681 14. Febr.*2—3¹. *PI* 3. 21. 2—3.¹ *I Randen står med Blæk II: N. hør til Toldrullen, se KPr. 1681 14. Febr.*Cap. 22¹. Om forbudne Vare.1—2. *PI* 3. 22. 1—2².¹ *Kapitlet er slettet med en Siden gennemløbende Skråstreg, og i Randen står med Blæk II: N. udelukkis, se KPr. 1681 24. Febr.*² *I Randen står, men ikke med R. Vindings Hånd: til Toldrullen, en Bemærkning, som også gælder en i Randen med Blæk II tilskrevet ny §.*3—4. *PI* 3. 22. 4¹.¹ *I Randen står, men ikke med R. Vindings Hånd: til Politieorden.*5¹. *PI* 3. 22. 3: Hvo, som noget skib stort . . .¹ *I Randen står, men ikke med R. Vindings Hånd: Til Søhandelen.*

Cap. 23. Om Selvejer Bønder.

1—2. *DL* 3. 12. 1—2.3. *DL* 3. 12. 3: . . . forskrevet staar. [Findis der ingen . . . til gode]¹.¹ *Tilskrevet på en løs Seddel med Blæk II, jfr. Frdg. 1589 21. Marts § 3 og Retspraksis (Udvalg 2, 197).*4. *DL* 3. 12. 4: . . . kand udkræve [som eragtis . . . heelgaard]¹.¹ *Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1681 14. Febr.*

Cap. 24. Om Landbo eller Fæste Bønder ok Landsbyhandel.

1. *DL* 3. 13. 1.

2¹. DL 3. 13. 2.

¹ I Randen står: udelugt i Revision, se Note til PI 3. 26. 2 ovfr. S. 31.

3. DL 3. 13. 3.

4¹. PI 3. 26. 4: Enker skulle fæste den Gaard eller bolig . . .

¹ I Randen står: Udelugt i Revis., til PI a. St. ovfr. S. 31. § 4
hvad dog ikke er korrekt, se Note er slettet med Skråstreger.

5¹. PI 3. 16. 6: . . . hindis mands død . . .

¹ § 5 er slettet med Skråstreger.

6. DL 3. 13. 4: [Efter Bondens død maa hans]¹
efterladte . . . fæste gaarden [af Herskabet]², førend hand
drager i gaarden³.

¹ Rettelse med Blæk II for: Paa Kongens gods efter Kongel. Be-
naading maa den afdøde Bondes. have det i Kongens Amptmands
minde.

² Rettelse med Blæk II for: ok ³ Herefter er slettet med Skrå-
streger: Befindis nogen herimod
... ulydige Tienere, se PI 3. 26. 5.

7. DL 3. 13. 6.

8. DL 3. 13. 7: Hvilken Bonde [der ikke Vorned
er]¹, som vil flytte . . . skal [dertil have skellig aarsag
ok den louligen bevise; der efter maa hand]² opsige den
. . . Voldermisse findis.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

Note 1 til PI 3. 26. 8 ovfr. S.

² Tilskrevet i Randen med Blæk I
med Henvisning til: Revis., se

33, men indföjet i Teksten med
Blæk II.

9. DL 3. 13. 8.

10. DL 3. 13. 9: Drager¹ eller . . . bygning bevare
[aar ok dags tid]², at den . . . Nederbrydis den [imidlertid
. . . giort haver]², da bør de . . .

¹ Rettelse for: Fradrager.

² Tilskrevet med Blæk I.

11. DL 3. 13. 10: . . . med Husbondens [ok By-
mændenis]¹ hielp, om . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

12¹. PI 3. 26. 13 jfr. DL 3. 13. 11.

¹ I Randen står: N.

13¹. DL 3. 13. 12: . . . kand beløbe [med mindre

¹ I Randen står: N.

Husbonden hannem baade sin [fornøden]¹ giersel ok tørveskier udviser]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

14. DL 3. 13. 13.

15¹. DL 3. 13. 14.

¹ I Randen ud for: Ej heller . . . langt til, står: Udelugt i Revision, se Note til PI 3. 26. 18 ovfr. S. 35.

16. DL 3. 13. 15.

17¹. DL 3. 13. 16.

¹ I Randen står: N.

18—21. DL 3. 13. 17—20.

22. DL 3. 13. 21: . . . skouspart [eller have ok lykke]¹, uden hvis . . . kundet hindre [i lige maade forholdis med tørveskær]².

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Tilskrevet med Blæk I (?). I Randen står overstreget: N.

23. DL 3. 13. 22.

24. DL 3. 13. 23: . . . Muremestere, [Tejelbrændere, Pottemagere, som giøre sorte potter]¹, Skindere . . . Bønderskoe².

¹ Tilskrevet med Blæk I.

visionens Affattelse ovfr. S. 38) med den Bemærkning i Randen: N. Til Politieorden.

² Herefter er slettet med en Skråstreg: ok ikke bringer . . . udskibis (se PI 3. 26. 27 i Re-

25¹. DL 3. 13. 24: . . . landsbyerne [til forprang]² med aln, maade . . .

¹ § 25 er overstreget med to Skråstreger, men i Randen står med Blæk II: skal staa.

² Næppe tilskrevet med R. Vindings Hånd.

26. DL 3. 13. 25¹.

¹ Herefter er slettet med vandrette Streger: særdelis saa . . . forfang, se PI 3. 26. 29 i Sl., og i Randen står med Blæk I: saa

fremt de ikke ville lide tiltale som Lovens foragtere, men det er ikke angivet, hvor disse Ord skulle indföjes.

27¹. DL 3. 13. 26.

¹ I Randen står: N.

28. DL 3. 13. 27: . . . sit husis ophold [ok sin

aulings fortsettelse, hæste, hopper ok qvæg]¹, hvor hand . . .

¹ Tilkrevet med Blæk II.

29. Denne § er en udvidet Bearbejdelse af PI 3. 26. 32 med diverse Rettelser, se KPr. 1680 15. Juli, men til Dels overstreget, og i Randen står: N.

30—31¹. Til Dels Forkortelse af PI 3. 26. 33 med Optagelse af enkelte af Revisionens Ændringer.

¹ Ud for §§ 30, 31 står i Randen: N.

32—33¹. DL 3. 13. 28—29.

¹ Ud for: saa at . . . regnis, i § 33 Note 1 til PI 3. 26. 35 ovfr. står: Udelugt i Revision., se S. 41.

34¹. DL 3. 13. 30. — Er ikke i Project. eller Revision., dog conc. SFV.

¹ § 34 er tilskrevet nederst på Siden med Blæk I.

35. DL 3. 13. 31.

36. DL 3. 13. 32: Hvis bøder . . . udgivis [eller for græsning . . . bekommis]¹ maa ej til . . . leveris², som skal [gøre byen rigtighed]³ baade [for]⁴ hvad der . . . — Er ikke i Project. eller Revision., dog concord.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

³ Rettelse for: holde rigtig regnskab.

² Herefter er slettet: i Præstens nerværelse.

⁴ Rettelse for: paa.

37. DL 3. 13. 33.

38—39. DL 3. 13. 34—35. — Forandret i Revision.¹

¹ Se Note 1 til PI 3. 26. 38 ovfr. S. 42.

40—41. DL 3. 13. 36—37. — Forandret i Revisionen¹.

¹ Se Note 1 til PI 3. 26. 39 ovfr. S. 43.

42. DL 3. 13. 38: . . . skulle [paa begge sider mænd udnæunis til at] reebe . . . — Forandret i Revisionen².

¹ Rettelse med Blæk II for: Markmænd.

² Se Note 1 til PI 3. 26. 39 ovfr. S. 43.

43. DL 3. 13. 39: . . . som Ejere [forrelegge]¹ ok ej . . . til [Sagsøgeren]² tre . . . ok til [Herskabet]³ tre . . . — Forandret i Revisionen⁴.

¹ Rettelse med Blæk I for: legge.

⁴ Se Note 1 til PI 3. 26. 39 ovfr.

² Rettelse med Blæk I for: Bonden. S. 44.

³ Rettelse med Blæk I for: Kongen.

44—45. *DL 3. 13. 40—41.*

46. *DL 3. 13. 42:* . . . skal [være lugte inden s. Mortens]¹ dag, dog hves . . . derinde².

¹ *Rettelse med Blæk I (?) for:* ² Dog hves . . . derinde, er overstreget til S. Michels.

47—49. *DL 3. 13. 43—45.*

50. *DL 3. 13. 46:* . . . høstet haver [ved tvænde bymænd hannem advare]¹ ok legge . . . hiemgiæld, [men hvis . . . til hielp]².

¹ *Rettelse med Blæk II for:* kalde ham til tinge. ² *Tilføjelse med Blæk II.*

51. *DL 3. 13. 47:* Abilhave¹ ok Kaalhave² ok Tofte³, [som maa indhægnis]⁴, skal . . . ok svin. [Der af]⁵ maa . . .

¹ *Rettelse med Blæk II for:* Abilgaard. ³ *Rettelse med Blæk II for:* Toftegaard.

² *Rettelse med Blæk II for:* Kaalgaard. ⁴ *Tilskrevet med Blæk II.*

⁵ *Rettelse med Blæk II for:* Af disse gaarde.

52¹. *DL 3. 13. 48:* [Gierder skal . . . skade]². Kommer det . . .

¹ *I Randen står overstreget:* N. ² *Rettelse med Blæk II (?) for:* Staver

ok riis ok tiørne ok hvad som

mands gierde er, det skal være hver mand skadisløs.

Cap. 25. Om Vornede.

1. *DL 3. 14. 1.*

2. *DL 3. 14. 2:* . . . nogen [Vornede]¹, som fra . . . Husbonden [ok hans forlof dertil]².

¹ *Tilføjelse med Blæk I.* ^{27. 3 i Sl.; ud for denne Sætning}
² *Rettelse med Blæk I for:* saa skulle . . . efterretning, se *PI 3.* ^{står i Randen: er indført l. 4 c. 4 § 15.}

3—4. *DL 3. 14. 3—4.*

5. *DL 3. 14. 5:* . . . han blev aulet¹.

¹ *I Randen står med Blæk I:* Revis. *PI 3. 27. 5 ovfr. S. 47.*
hun føde hannem, se *Note 1* til

6—7. *DL 3. 14. 6—7.*

8. *DL 3. 14. 8:* . . . nogen [fribref for sit fødested]¹

¹ *Rettelse med Blæk II for:* frikøbsbref.

af sin . . . ej siden [af nogen]¹ deelis til stauns². Dog skulle alle [saadanne]¹ breve³ . . . intet gielde⁴.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

³ Rettelse for: frikøbsbreve.

² Herefter er slettet: naar godset . . . Husbonde, se PI 3. 27. 8 ovfr. S. 48.

⁴ Herefter er slettet: imod den . . . bekommet, se PI 3. 27. 8 i Sl. ovfr. S. 48.

9. DL 3. 14. 9: . . . frigive¹, men . . .

¹ Herefter er slettet: for hvis de kand foreenis om.

10. DL 3. 14. 10.

11. DL 3. 14. 11: . . . som [hand]¹ ej self . . . til [sit]² gods, som til [hans]² Embede . . . tager [den, som Herligheden haver]³, dennem . . . besette [sit]⁴ gods med . . . end [paa dens . . . haver]⁵, da kand . . . i lige maade [den, som Herligheden haver]³, om Præsten . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: de.

⁴ Rettelse med Blæk II for: Kongens.

² Rettelse med Blæk II for: dens.

⁵ Rettelse med Blæk II for: Kongens

³ Rettelse med Blæk II for: Kongens Amptmand.

grund.

12. DL 3. 14. 12. — Forandret i Revis.¹ efter S meening.

¹ Se Noter til PI 3. 27. 12.

13¹. PI 3. 27. 13. — Revis.² med deris Husbonds videnskab. S.

¹ Efter § 13 står med Blæk II i Randen: om C. 5. forordning. N.

² Se Note 2 til PI a. St., ovfr. S. 50.

14. DL 3. 14. 14: . . . Vornede [været boesat]¹ paa Landsbyen . . . — Er ikke i Project. eller Revis.

¹ Rettelse med Blæk I for: bygt.

15¹. DL 3. 14. 15. — Er ikke i Project. eller Revis.

¹ Herefter er indført med Blæk II, men uden Nummer og senere slettet med Skræstreger en ny §: Ingen qvindfolk, som ere føde paa de stæder, hvor der er

Vorne Rettighed, maa udflytte sine middele af Herskabets grund, meget mindre gifte sig der udaf uden Herskabets minde ok samtykke, se KPr. 1680 9. Aug.

Cap. 26. Om Veje.

1--2. DL 3. 15. 1--2.

3--13. PI 3. 28. 3--13 med forskellige Rettelser, som ikke mere kunne have nogen Interesse.

FIERDE BOG.

OM HUSSTAND.

Cap. 1. Om Egteskab.

1—8. DL 3. 16. 1—8.

Personer, som for slegt [eller Svogerskab]¹ skyld ikke maa samlis i Egteskab².

¹ Tilskrevet med Blæk I.

I: Revis. udelukker, se Note 1 til PI 3. 29. 6 Overskriften, ovfr. S. 55.

² Derefter er slettet: efter Guds Lov, og i Randen står med Blæk

9—10. DL 3. 16. 9. 1—2.

11¹. DL 3. 16. 9. 3.¹ Rettelse for: 12. — Over §en står som Overskrift, men slettet med Skråstreger: Personer, somfor slegt [ok Svogerskab]¹ skyld ikke maa samlis i Egteskab efter Kongens Lou.¹ Tilskrevet med Blæk I.12¹. DL 3. 16. 9. 4.¹ Rettelse for: 11. — Over §en står som Overskrift, men slettet med Skråstreger: Personer, som for Svogerskab skyld ikke maa samlis i Egteskab efter Guds Lov. — I Randen udfør Over-

skriften står: udelukt i Revis. (se Note 1 og 2 til PI 3. 29. 7 ovfr. S. 56); derefter er Overskriften så vel som Randnoten slettet med Skråstreger.

13¹. DL 3. 16. 9. 5.¹ Over §en står: Personer, som for Svogerskab skyld ikke maa samlis i Egteskab efter Kongens

Lou. Overskriften er slettet med Skråstreger.

14. DL 3. 16. 9. 6: . . . Forargelse. [Iligemaade . . . Husbond]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II.15. DL 3. 16. 9. 7: . . . boer udi¹.¹ Derefter er Slutningen: ok derforuden saa vit i en anden provintz . . . findelse, enslydende med PI 3. 29. 10 i Sl., slettet med

Skråstreger; med Blæk I står i Randen ud for det Slettede: Udelugt i Revis., se Note 2 til PI a. St. ovfr. S. 58.

16. DL 3. 16. 9. 8.

17. DL 3. 16. 10: De Personer, som [ikke ere af Adel eller ere i Rangen ok]¹ agter at . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II (?). — I Randen står: N., jfr. KPr. 1681 17. Jan.

18. *DL 3. 16. 11:* . . . Holdis dog [iblant Adelen, ok dem, som [ikke]² ere i Rangen]³ for fuld . . .

¹ Tilføjet med særlig Blæk. den øvrige Tilføjelse.

² Tilskrevet med andet Blæk end ³ Tilskrevet med Blæk II (?).

19. *DL 3. 16. 12:* . . . trolovede ere [eller hinanden Egteskab haver tilsagd]¹ maa . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

20. *DL 3. 16. 13.*

21. *DL 3. 16. 14:* Aarsager, hvorfor de, som ere trolovede, maa adskillis.

1-2. *DL 3. 16. 14. 1-2.*

3. *DL 3. 16. 14. 3:* . . . forseer sig paa enten sider . . . forseer sig paa begge sider, da . . . forseet sig med paa enten sider for . . .

4. *DL 3. 16. 14. 4.*

5-8. *DL 3. 16. 14. 5-8.*

22. *DL 3. 16. 15:* Aarsager, hvorfor Egtefolk maa adskillis.

1. *Princ., 1-4. DL 3. 16. 15. 1 Princ., 1-4.*

2. *Princ., DL 3. 16. 15. 2 Princ.:* . . . aarsag eller¹ den andens . . .

¹ I Randen står med Blæk I: LS ok uden.

1-4. *DL 3. 16. 15. 2, 1-4.*

5. *DL 3. 16. 15. 2. 5:* . . . consistorio ok der at have bevisligt . . .

6. *DL 3. 16. 15. 2. 6.*

3. *DL 3. 16. 15. 3.*

23. *DL 3. 16. 16:* Adskillige tilfald i Egteskab.

1-2. *DL 3. 16. 16. 1-2.*

3. *DL 3. 16. 16. 3:* . . . som [et Kors, dem er]¹ paalagt . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: det Kors, Gud haver dem. I Randen står: Rev. et Kors dem er, se Note 2 til PI 3. 29. 18. 3 ovfr. S. 67.

4-6. *DL 3. 16. 16. 4-6.*

7. *DL 3. 16. 16. 7:* . . . [dog ikke for uærlig]¹, da bør . . .

¹ *Rettelse med Blæk I for:* for ærlig   dog ikke for uærlig, *se Noter til*
gierning. *I Randen står:* Rev.   *PI 3. 29. 18. 6 ovfr. S. 65.*

8—9. *DL 3. 16. 16. 8—9.*

Cap. 2. Om Umyndige ok Verger.

1. *DL 3. 17. 1.*

2. *DL 3. 17. 2:* . . . venteligt, at [nogen fød verie skulde]¹ ilde verge eller [er uvederhæftig]² . . . Samtykke, [hvor de ere forordnede]³ . . . at svare til⁴.

¹ *Rettelse med Blæk II for:* de   ³ *Tilskrevet med Blæk II.*
ville.

² *Rettelse med Blæk II for:* de ere   ⁴ *Derefter er med Blæk II tilskrevet*
uvederhæftige.   *en ny §, enslydende med DL 3.*
17. 3.

3. *DL 3. 17. 4:* . . . tilstæde [ok dog i Riget]¹, da skal . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

4—11. *DL 3. 17. 5—12.*

12. *DL 3. 17. 13:* . . . mindre mand¹ . . .

¹ *Derefter er slettet:* eller Flæd-   *I: Revis. udelukker, se Note 1*
føring; *i Randen står med Blæk*   *til PI 3. 30. 11 ovfr. S. 73.*

13¹. *PI 3. 30. 12.*

¹ *Slettet; i Randen står med Blæk I:*   *PI a. St. ovfr. S. 73.*
Revis. udelukker, se Note 1 til

14. *DL 3. 17. 14:* . . . formedelst et [loulig]¹ skifte . . .

¹ *Rettelse med Blæk I for:* christelig.

15—19. *DL 3. 17. 15—19.*

20. *DL 3. 17. 20:* . . . i brug er, eller i andre maade giøre i penge, det dyreste, det selgis kand [ok ikke ringere, end som det er vurderet for]¹, dog dersom . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk III (?).*

21. *DL 3. 17. 21:* [Hvor Løsøret ved Auction ikke kand giøris i penge, ok Vergen ej kand selge det i det ringeste for det, som det er vurderet for, eller aldelis ikke

selge det, da byde hand det op]¹ til tinge, ok tage tingsvidne derpaa, ok være saa angerløs.

¹ *Rettelse med Blæk III(?) for:* Kand som det er vurderet for, eller al-
Vergen ej selge løsøret for det, delis ikke selge det, byde det op.

22. *DL 3. 17. 22.*

23. *DL 3. 17. 23:* . . . ved andre¹ . . . overlade
[med mindre det skeer ved offentlig auction]².

¹ *Derefter er slettet:* uden ved ² *Tilskrevet med Blæk I.*
offentlig Auction.

24—26. *DL 3. 17. 24—26.*

27. *DL 3. 17. 27:* . . . ok den Umyndigis [nød-
tørftig]¹ Ophold først afkortis.

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

28. *DL 3. 17. 28:* . . . Myndlings middele. [Kand
Formynderen . . . dem opbyde til tinge ok, hvis ingen
dem begærer, som de sikkerligen [for fem af hundrede]¹
kand betreis . . . til renten [indtil hand dem sikkerligen
kand faa udsat]¹.

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

29—33. *DL 3. 17. 29—33.*

34. *DL 3. 17. 34:* . . . forrestaa¹. Dog . . . pant
eller skøde [eller anden forskrivning]² . . .

¹ *Derefter er slettet:* efter loven. ² *Tilskrevet med Blæk II.*

35. *DL 3. 17. 35:* . . . curatoris raad [ok samtykke]¹,
sig til . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

36—37. *DL 3. 17. 36—37.*

38. *DL 3. 17. 38:* . . . fare fra hannem, men Dotter
maa . . .

39—42. *DL 3. 17. 39—42.*

Cap. 3. Om Overformyndere ok Børn.

1—5. *DL 3. 18. 1—5.*

6. *DL 3. 18. 6:* . . . forskaanis for¹ Kemmeners
[Bestilling]² om nogen . . .

¹ *Derefter er slettet:* Byfogeds ok. ² *Rettelse for:* Bestillinger.

7. *DL 3. 18. 7*: . . . at holde deris¹ Børn . . . godvilligen give. *Herefter står*: Kand ok . . . kændis², se *PI 3. 31. 4 i Sl.*³

¹ Rettelse med Blæk III(?) for: sine.

² Ud for denne Sætning står i *Randen*: udelukkis. N.

³ Heraf er dog forbigået: med tvende Farfver, og for: farvet Vadmel, står: farvet Klæder.

8. *PI 3. 31. 5*: . . . undvigt¹ ok giver . . .

¹ Derefter er slettet: eller ok som i saadanne farver klædt er; i

Randen ud for det Slettede står: udelukkis N.

9. *PI 3. 31. 6. 1. Punktum.*

10. *PI 3. 31. 6. 2. Punktum*: Fornæunde tvende Raadmænd skulle aarligen af Borgemestere ok Raad tilforordnis en Dag om Ugen med Overformynderne at anordne ok hielpe, at dette, som forskrevet staar, efterkommis, ok derforuden forhøre hvis klagemaal Mesterne ok saadanne Læredrenge imellom kunde falde, ok lade straffe de Ulydige, naar Mesterne dem self ej kunde raade.

11. *PI 3. 31. 7. 1. Punktum*: Saafremt nogen befindis nogle gange sin lære at forløbe, ok ikke efter paa mindelse ok straf forbedris, den skal settis i spindehuset eller ok i jern at arbejde, eftersom forseelsen befindis.

12. *PI 3. 31. 7. 2. Punktum*: Overformynderne med fornæunde tvende Raadmænd skulle lade forordne, at alle de paa gaderne omløbende drenge eller pigebørn, hvad heller de høre hiemme der i byen eller ikke, oksaa til handtverker . . .

13. *PI 3. 31. 8. 1. Punktum*: . . . Kiøbstæderne af got folkis gaver ok anden . . . lære, da skulle samme huse have den frihed, at de arve tredie¹ parten . . .

¹ I *Randen står udslettet*: Revis. tiende, se Note 1 ovfr. S. 86.

14. *PI 3. 31. 8. 2. Punktum.*

15. *PI 3. 31. 8. 3. Punktum i Beg.*: Paa det alt dette dis bedre kand efterkommis, da skulle Stigts Befalningsmændene ok Superintendenterne dermed have flittig indseende, som de agter at forsvare.

Cap. 4. Om Tienistefolk paa Landet ok i Kiøbstæderne, inderster ok Løsgængere.

1. *DL 3. 19. 1.*

2. *DL 3. 19. 2: . . . derudi forsees¹ af den . . .*

¹ *Rettelse med Blæk II for: brydes.*

3. *DL 3. 19. 3: Begaais noget uskelligt imod Tieneren [af andre end Husbonden]¹, da opbær [Tieneren]² self Bøder.*

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

² *Rettelse med Blæk II for: hand.*

4¹. *PI 3. 32. 4 1. og 2. Punktum: . . . lige meget rugsæd [Tieneren skal nyde forskreune sæd, ikke i gødet, men i middelmaadig jord, ok self lade kornet til ok skal]² foeringen . . .*

¹ *Udfør §§ 4—10 står i Randen: N. udelukkis.*

² *Tilskrevet med Blæk 1 jfr. PI 3. 32. 5 i Beg.*

5. *PI 3. 32. 4 3. Punktum.*

6. *PI 3. 32. 4 4. og 5. Punktum i Beg.: . . . femten slette daler, ok i Skoubygden . . . half saa meget.*

7. *PI 3. 32. 4 5. Punktum: Hvor ringere løn plejer at givis, ok hvor ringere arbejd falder, ok landets lejlighed det ikke tilstæder, skulle Kongens Amptmænd [ok enhver Herskab]¹ have ok have lade flittig indseende, at lønnen der ikke forhøjes, ok at hvor Tiennistetynde sig hidindtil med ringere haver ladet fornøje, de herefter ikke meere fordrer, saafremt de ikke ville straffis derfor.*

¹ *Tilskrevet med Blæk I.*

8. *PI 3. 32 4. og 5. Punktum i Sl.: De, som tiener . . .*

9. *PI 3. 32 4. og 6. Punktum.*

10. *PI 3. 32. 5 2.—3. Punktum: Befindes nogen med nogen contract eller forligelse, hemmelig eller obenbare, til deris tienistekarle eller Drengene videre at udlove eller udgive, end som forbemælt er . . .*

11. *DL 3. 19. 4: . . . Aar, under it half aars løns forbrydelse.*

12. *DL 3. 19. 5*: . . . paa Landet [hos Bønderne]¹ . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

13. *DL 3. 19. 6.*

14. *DL 3. 19. 7*: . . . Husmænd [til Værelse]¹ antagis . . .

15. *DL 3. 19. 8*: . . . deris naune, som sig . . .

16. *DL 3. 19. 9*: . . . den 1. Junii ok 1. Decembris¹ . . . Husbonden dem derfor [med hug eller slag]² . . .

¹ *Udherfor står i Randen: SFV.)(L.*² *Tilskrevet med Blæk III (?).*

17. *DL 3. 19. 10*: . . . skudsmaal¹ . . . De nyder derfor af [enhver tienistekarl, dreng eller qvindfolk, fire Skilling Danske]².

¹ *Derefter er slettet: paa Latine; i Randen ud for det Slettede står med Blæk I: Revis. udelukker, se Note 4 til PI 3. 32. 8 ovfr. S. 91.*

² *Rettelse med Blæk III (?) for: tienistekarle, som tiener for fuld løn, tu skilling danske, af dem, som for half løn tiener, ok af qvindispersoner, en skilling danske.*

18. *DL 3. 19. 11.*

19. *DL 3. 19. 12*: . . . svend¹, tiener [eller tieniste-qvindfolk]² i tieniste . . . give sine [Tienistefolk, mands ok qvindis personer, naar de fra hannem skillis]³, pasbord, som [de]⁴ haver fortient . . .

¹ *Derefter er slettet: eller.*

³ *Rettelse med Blæk II for: sine tienere.*

² *Tilskrevet med Blæk II.*

⁴ *Rettelse med Blæk II for: hand.*

20—22. *DL 3. 19. 13—15.*

23. *DL 3. 19. 16*: . . . Bremerholm, Fredericia eller andre Kongens Fæstninger forskikke . . .

24. *DL 3. 19. 17.*

25. *DL 3. 19. 18*: Kongens Amptmænd skulle i egen person hver i sit Ampt tvende gange om aaret, som er [den første junii ok første Decembris]¹, holde . . .

¹ *Rettelse med Blæk II for: den fjerde Paaskedag ok den neste*

Søgnedag efter S. Michelsdag.

26. *DL 3. 19. 19.*

27. DL 3. 19. 20: . . . at have [eller dem ikke til egen tjeneste ok arbejd vil bruge]¹, da maa . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

28. DL 3. 19. 21: . . . huse [ok]¹ hæle², de skulle . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

² Derefter er slettet: ok herbergere.

Cap. 5¹. Om Betlere.

Kapitlet (§§ 1—28) er med få mindre væsentlige Ændringer enslydende med PI 3. 33 §§ 1—20.

¹ I Randen står med Blæk II: Dette Capitel udelukkis, se KPr. 1680 20. Juli.

Cap. 6¹. Om Flædføring.

1. PI 3. 34 1 jfr. DL 5. 1. 9.

¹ I Randen står med Blæk II: føris i 5. bog 1. cap., jfr. KPr. Udelukkis her ok en deel ind- 1680 2. Juli.

2. PI 3. 34. 2 1.—3. Punktum jfr. DL 5. 1. 9.

3—4. PI 3. 34 2.—5. Punktum og 3. 34. 3 jfr. DL 5. 1. 10—11.

5—7¹. PI 3. 34. 4 jfr. DL 5. 1. 12.

¹ Ud for §§ 5—7 står i Randen med Blæk II: udelukkis.

Cap. 7. Om Jøder.

1. DL 3. 20. 1: . . . særdelis [leidebref]¹ under . . . forskreune [leidebref]¹ betrædis.

¹ Rettelse med Blæk II for: geleidsbref.

2. DL 3. 20. 2.

Cap. 8. Om Tatere.

1. DL 3. 20. 3.

FEMTE BOG.

OM ADKOMST, GODS OK GIELD.

Cap. 1. Om Contracter ok Forpligter.

1¹. DL 5. 1. 1: Enhver² er pligtig . . .

¹ I Randen står: N.

² Herefter er slettet: ærlig mand.

2. DL 5. 1. 2: . . . der myndige ere ok kommen . . .

3. DL 5. 1. 3: Den Contract.

4—5. DL 5. 1. 4—5.

6. DL 5. 1. 6: . . . fragaa sin haand . . . — SFV, men L følger Project. ok Revision¹.

¹ Se Note til PI 4. 1. 6 ovfr. S. 98.

7—8¹. DL 5. 1. 7—8.

¹ Efter § 8 står: ex c. 6, en Note, som sigter til Vedtegningen til 4. Bog 6. Kap.: Om Flædføring. Meningen er, at her skal indskydes nye §§ 9—12, svarende til DL 5. 1. 9—12 og SP 4. 6.

1—5, og denne Ændring skyldes 3. Revisionskommission, se Bilaget til dennes Forhandlingsprotokol 1681 17. Jan. under 5. Bog.

9. DL 5. 1. 13: . . . videnskab [eller oksaa . . . fornødenhed]¹.

¹ Denne Sætning er slettet med vandrette Streger.

10¹. PI 4. 1. 10: . . . villie selger, borger . . . dertil at svare.

¹ I Randen står: N. udelukkis.

Cap. 2. Om Arf.

1. DL 5. 2. 1: . . . findis, strax give . . . ok dem¹, som i huset er . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. hvilke, se Note 1 til PI 4. 2. 1 ovfr. S. 100.

2. DL 5. 2. 2: . . . i boen findis.

3. DL 5. 2. 3: . . . middel ok Arvingerne eller deris Frænder ok Formyndere rigtig registeris . . . antegnis, enten Arvingerne kommer eller ej.

4. DL 5. 2. 4.

5. DL 5. 2. 5: . . . svare, [ok hvis løsøre, som kunde letteligen ved tiden fordervis [eller boen komme til omkostning], skal . . . til bæste]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II (?).

6. DL 5. 2. 6: . . . øvrigheden [ved visse folk]¹ lade . . .

¹ Hertil bemærkes i Randen: Revis. Tilfældet med PI 4. 2. 6 ovfr. udelukker, men dette er også S. 101.

7. DL 5. 2. 7: . . . Kongens [erinde]¹, da søge . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: forbud.

8. DL 5. 2. 8. — Conc. SFV, men forandret i Revis.¹

¹ Se Noter til PI 4. 2. 7 i Sl.

9—10. DL 5. 2. 9—10.

11. DL 5. 2. 11: . . . udebliver i [femten]¹ aar . . . til, [saa fremt . . . Medarvinger til]².

¹ Rettelse med Blæk II for: ti; i ² Tilskrevet med Blæk II. Randen står med Blæk I: L. 20.

12¹. DL 5. 2. 12: . . . ej siden meere end half boet; den anden halve part tager Husbondens . . . tienistefolkis kost ok løn.

¹ Efter § 12 er med Blæk II indsat en § uden Nummer, enslydende med DL 5. 2. 13.

13. DL 5. 2. 14: . . . kand tilstrekke, [hvilket den . . . Ellers]¹ maa . . . løsøre ok² siden af [jordegods]³. Dog skal . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: ok.

³ Rettelse med Blæk II for: Husbondens egen jord ok, hvis den ej kand tilstrekke, af Hustrøens jord.

² Herefter er slettet med Blæk II: Købejord.

14. DL 5. 2. 15.

15¹. DL 5. 2. 16: . . . befindis [men hvis . . . begæris]².

¹ Efter § 15 står indföjet på en løs Seddel med Blæk I to §§ uden Nummer, enslydende med DL 5. 2. 17—18.

² Tilskrevet med Blæk II.

16. PI 4. 2. 14 1. Punktum. — Forandret i Revis. l. 4. p. 11¹.

PI 4. 2. 14 2. Punktum. — SFV meener, at dette bør udelukkis, men L følger Revis.¹

¹ Se Note 1—4 til PI a. St. ovfr. S. 104.

17. PI 4. 2. 15: . . . bygning, købstædgods [ok værmøller]¹.

¹ Rettelse med Blæk II for: møllehus ok bygning med denning ok pæleverk ok alt det, som er giort med hænder, men dam ok damsbond ok den stæd, møllen staar

paa, holdis for urørendis gods. Herudfor står med Blæk I i Randen: Er ikke i Revis., men det modsatte er dog til Dels Tilfældet, se ovfr. S. 104.

18. PI 4. 2. 16.

19. *PI* 4. 2. 17: . . . arvinger alleene til¹.

¹ *I Randen står med Blæk I: Revis. tilsetter: uden saa vit faderen der arf tager, som nu er mælt,* se *Note 2 til PI a. St. ovfr. S. 105, se i øvrigt KPr. 1681 27. og 28. Jan.*

20. *PI* 4. 2. 18.

21. *DL* 5. 2. 23: . . . Egteskab, førend enten af dem ved Døden afgik, som ej i boen er indkommen . . . naar skiftis skal ok deelis tilligemed den anden boe, saa som tilforn er sagt. Det samme . . . indkommer

22—23. *PI* 4. 2. 20—22.

24. *PI* 4. 2. 23: . . . da tager [hun]¹ vederlag . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk I, vistnok uden at se efter i PI, som rigtigere har: de.*

25. *PI* 4. 2. 24.

26. *DL* 5. 2. 24: Kand Boen tilstrekke ok alle . . .

27. *DL* 5. 2. 25: . . . Morgengave, men den skal af den lod betalis . . . tilfalder.

28. *DL* 5. 2. 26: . . . da [mister den . . . Morgengave]¹.

¹ *Rettelse med Blæk III (?) for: er den nærmest til at miste, som kommer den Afdøde nærmest ved,* ok ingen bør at købe sig Egtfelle med fremmede penge.

29. *DL* 5. 2. 27: . . . Husbonds død¹ befatte sig . . . der et [loulig]² skifte . . .

¹ *Herefter er med vandret Streg slettet: om han sig nogen liffs- arvinger efterlat haver.* ² *Rettelse med Blæk III (?) for: christelig.*

30. *DL* 5. 2. 28.

31. *DL* 5. 2. 29: . . . tager half meere end qvindis- person i alle arve.

32—33¹. *DL* 5. 2. 30—31.

¹ *Herefter står en med Skråstreger slettet § uden Nummer, men lige så frit i Teksten som de øvrige §§, der ere nummererede med Blæk I. Den er lig *PI* 4. 2. 32 i Revisionens Affattelse, og i Randen står: SFV udelukker dette, men L følger Revision.*

34. *DL* 5. 2. 32.

35. *DL* 5. 2. 33: . . . kand [prøvis ok forfaris]¹, at Barnet . . .

¹ *I Randen står: bevisis N.*

36—37. *DL* 5. 2. 34—35.

38. *DL* 5. 2. 36: . . . hindis barn¹, mands lod . . .
ej til, [ok halvesøskinde . . . fuldsøskinde]².

¹ Herefter er slettet med *Blæk I*: ² Tilskrevet med *Blæk I* (?).
eller stifbarn.

39. *DL* 5. 2. 37: . . . ok arve [med deris forældris
søskinde]¹ den lod . . .

¹ *I Randen står med Blæk I*: Revis. med deris fadrfader ok modr-
moder; skal være forskrevet, se *Note 2 til PI 4. 2. 38 ovfr. S. 109.*

40—51¹. *DL* 5. 2. 38—40, 42—51.

¹ *I Randen står ud for disse §§*: til *PI 4. 2. 39 ovfr. S. 109.*
Forandret i Revision., se *Note*

52—54¹. *DL* 5. 2. 52—54.

¹ *Ud for §§ 52—53 står med Blæk I*: Revis. forandret, se *Noter til PI 4. 2. 48—49 ovfr. S. 112.*

55¹. *DL* 5. 2. 55: Forbryder [nogen]² sit lif ok
hovedlod³, da kand [dens arvinger . . . død]⁴, dog ikke
[derved]⁵ forbryde . . . som [dem siden]⁶ kunde . . . naar
[de]⁷ døer, [som de . . . forbrut]⁸.

¹ *I Randen står med Blæk I*: Revis. forandret, se *Noter til PI 4. 2. 51 ovfr. S. 113.*

² *Rettelse med Blæk II for*: Barn, som andet Barn haver.

³ *Herefter er slettet med Blæk II*: imen forældre lever.

⁴ *Rettelse med Blæk II for*: den.

⁵ *Tilskrevet med Blæk II.*

⁶ *Rettelse med Blæk II for*: det.

⁷ *Rettelse med Blæk II for*: for-
ældrene.

⁸ *Rettelse med Blæk II for*: men
Barnebarn . . . tilkommet, se *PI 4. 2. 51 ovfr. S. 113.*

56¹—59. *DL* 5. 2. 56—59.

¹ *I Randen står*: Revis. forandret, se *Noter til PI 5. 2. 52 ovfr. S. 113.*

60. *DL* 5. 2. 60: . . . sig nøje, [med mindre . . . be-
vise]¹. — Conc. SFV, men L følger Revis.²

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

² *Se Noter til PI 4. 2. 54 i Sl.*

61¹. *DL* 5. 2. 61: . . . (dog bryllupskost hermed
ej meent)² . . . bekostning [som i . . . optegnet er]³ i

¹ *Efter § 61 og nederst på Siden står med Blæk III (?) eller II*:
N. om Broders forlods deel item
om stamhus.

² *I Randen står med Blæk I*: Revis.
udelukker, se *Note 2 til PI 4. 2. 55 ovfr. S. 115.*

³ *Tilskrevet med Blæk II.*

barnets . . . efter Loven¹. [Vil barnet det ej giøre miste arf]².

¹ Herefter er slettet med Skråstreger og sammen med Resten af § 61 og § 62: Vil barn sig . . . haver, se PI a. St.
² Dette Stykke er slettet sammen med det foregående., se Note 1.
 62¹. DL 5. 2. 62 og PI 4. 2. 57.

¹ § 62 er overstreget med Skråstreger; i Randen står: N.
 63¹. PI 4. 2. 58 i Revisionens Affattelse².

¹ I Randen står med Blæk II: B Papir.

² Til Indsættelse efter § 63 står på en løs Seddel som § 64 med Blæk II Konceptoptegnelse til DL 5. 2. 64, kun hedder det i Midten: . . . Kand ok enten af dem — nærmest at vere . . ., hvor: — svarer til et i DL 5. 2. 64 indført Stykke. — Som § 65 står på samme Seddel: En hver Privilegieret, som haver en Sædegaard, som med — skal tilladt være Stamhus — jfr. DL 5. 2. 65 og KPr. 1681 7. og 10. Marts. Til Udkastet til DL 5. 2. 64 hører åbenbart en, ikke af R. Vinding skrevet, bag i SP indhæftet Seddel, hvorpå står: kand bliffue til-

sammen, dae hvis arffuingerne ey vil bliffue i fellig, og de sig ey kunde imellem om kiøb foræne, att dend eene de andre udkiøber, dae maed dend eene arffuing de andre bud giøre, og huis de eller dend, som det biudes, icke vile det antage, skal de vere berettiget til samme gord og gods, naer de deris medarffuing mere derfor vil giffue end dennem buddet bleff; kand og enten af dennem . . . nærmest at vere. Udeladt her og med Prikker betegnet er det i DL 5. 2. 64 optagne Stykke, som i § 64 på førstnævnte Seddel er betegnet med —.

64¹. PI 4. 2. 59 i Revisionens Affattelse: . . . bygning, demning, pæleverk ok hvis . . .

¹ § 64 er slettet med Skråstreger.

65. DL 5. 2. 66: Bøndergaardis [ok vandmøllers]¹ bygninger . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II; i Randen står med Blæk I: Revis. ok møllers, se Note til PI 4. 2. 60.

66. DL 5. 2. 67: . . . som Birket [ligger under]¹, tilhører².

¹ Rettelse med Blæk II for: næunis af, arveligen. ² Herefter er slettet: eller ok . . . Birket, se PI 4. 2. 61 i Sl.

67. DL 5. 2. 68: . . . jævnit [inden aar . . . ok]¹ da . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

68—69¹. DL 5. 2. 69.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. forandret, se Noter til PI 4. 2. 63—64; §§ 68—69 ere slettede med Skråstreger, se KPr. 1680 26. Juli, men i Randen står med Blæk III: dette skal staa.

70. DL 5. 2. 70: . . . skødt vorder ok ej meere. End lyser . . . half lod¹ ved Egtebarn . . . efter Søs kinde [ok fæderne . . . meget som]² Egtebarn . . . eller Søs kind [eller fæderne frænder]³. [Det barn, som . . . ingen]⁴ [vræge]⁵.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. saa meget som, se Note 2 til PI 4. 2. 65 ovfr. S. 118. Revis. Udvelger nogen sig barn, da, se Note 1 til PI 4. 2. 69 ovfr. S. 119.

² Rettelse med Blæk II for: lige lod ved. ⁵ Rettelse med Blæk II for: slaa mangel, at det jo holdis for

³ Tilskrevet med Blæk II.

⁴ Tilskrevet med Blæk I (?), i det Egtebarn, se Note 1 til PI 4. 2. 69.

der i Randen står med Blæk I:

71. DL 5. 2. 71: Horebarn, [som af . . . person]¹, tager ej arf efter [den . . . enddog faderen]² tinglysde . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Rettelse med Blæk II for: fader, enddog hand.

72. DL 5. 2. 72: . . . Moder [lige ved Egtebarn]¹, hvad . . . eller ej; [i lige maade . . . frænder]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

73. DL 5. 2. 73.

74¹. PI 4. 2. 70.

¹ § 74 er slettet med Skråstreger.

75—76. DL 5. 2. 74—75.

77. DL 5. 2. 76: . . . da skal hand [deraf først]¹ den . . . ok [af det øvrige]¹ den tiende . . . Husbonden² . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Herefter er slettet: deraf.

78—81¹. DL 5. 2. 77—80.

¹ Ud for §§ 79—80 står i Randen med Blæk I: Revis. udelukker, se Note til PI 4. 2. 75 ovfr. S. 120. — Efter § 81 er med Blæk II tilskrevet en til DL 5. 2. 81 svarende §.

82—83¹. DL 5. 2. 82—83.

¹ Efter § 83 er tilskrevet med Blæk I: Det samme . . . ej nyde, se DL 5. 2. 83 i Sl., og ud herfor står i Randen med Blæk I: Er ikke i Projecten eller i Revisionen.

84—85. *DL* 5. 2. 86, 89.

86. *DL* 5. 2. 90: . . . med deris Skriver; iblant . . .
tvende Præster, ok skal . . .

Cap. 3. Om køb ok sal ok mageskifte.

1. *DL* 5. 3. 1: . . . det igien [inden aar . . . tre
aar]¹ ok hand . . . forbrut [tyve lod sølf]² til Bonden ok
[tyve lod sølf til Herskabet]³.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Rettelse med Blæk II for: tre
mark.

³ Rettelse med Blæk II for: tre

mark til Kongen. — Efter § 1
er tilskrevet med Blæk II en med
DL 5. 3. 2 enslydende §, se dog
allerede *PI* 4. 3. 3.

2. *DL* 5. 3. 3: Hvo frit jordegods ejer¹ . . .

¹ I *Randen* står med Blæk I: Rev.
Hver Husbonde, se Note 1 til

PI 4. 3. 4 ovfr. S. 124.

3—4. *DL* 5. 3. 4—5.

5. *DL* 5. 3. 6: . . . det skeer [med hans næste
Frænders raad]¹ til . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

6. *DL* 5. 3. 7: . . . have fornøden. [Dog dersom
. . . betalis med]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

7¹. *DL* 5. 3. 8.

¹ Nogle Ord i § 7 ere underprikkede
og i *Randen* står med Blæk I:

Revis. udelukker, se *Noter* til
PI 4. 3. 10 ovfr. S. 125.

8. *DL* 5. 3. 9: . . . afhænder noget [af sit]¹ gods
. . . den Købende [ikke]¹ fanger . . . det, som købtes²,
da maa . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Herefter er slettet: uden Hus-
bondens paatale.

9. *DL* 5. 3. 10.

10. *DL* 5. 3. 11: . . . uhiemmelt [eller som hand . . .
haver]¹, hus eller jord . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

11. *DL* 5. 3. 12.

12¹. DL 5. 3. 13.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. 4. 5. 1, men dog også Note 1 til Hvis gods ok ejendom etc., men det staar cap. om Hæfd, se PI PI 4. 3. 15 ovfr. S. 127.

13. DL 5. 3. 14: . . . at vinde, [der solte]¹.

¹ Hertil står i Randen med Blæk I: PI 4. 3. 15 ovfr. S. 127. Revis. som købte, se Note 3 til

14¹. DL 5. 3. 15: . . . af dem [med fellis penge ok middel]² køber gods . . .

¹ Hertil står i Randen: Revis. udelukker, se Note til PI 4. 3. 16 ovfr. S. 127. ² Tilskrevet med Blæk II.

15. DL 5. 3. 16: . . . med mindre det [nøjagtig]¹ bevislig . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

16. DL 5. 3. 17.

17. DL 5. 3. 18: . . . eller stæunet [for giæld eller for . . . til skade]¹ med Kongens . . . hannem louligen² . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II. Note 2 til PI 4. 3. 19 ovfr.

² Hertil står overstreget i Randen: Revis. for den vedkommende, se S. 128.

18—19. PI 4. 3. 20—22.

20. PI 4. 3. 23: Kongens¹ Betiente . . . bekommer², det skulle . . . Efterkommere, [som ere Købinghauns indbyggere]³ i alle . . .

¹ Herefter er slettet: Høje ok nedrige, se KPr. 1680 28. Juli. ² Herefter er slettet: det være sig Kongens eller Adelens Gods.

³ Tilskrevet med Blæk II.

21. PI 4. 3. 24: . . . betaling i en samlet sum . . .

22¹. PI 4. 3. 25: Adelen [ok de, som Adelig privilegier nyde]², maa . . . Bøndergods [uden alleene i det tilfald, som i den tredie bog 23. capit. mældis]².

¹ Efter § 22 står: A papir, åbenbart en Henvisning til Optegnelse på en nu forsvundet løs Seddel. ² Tilskrevet med Blæk II.

23¹. PI 4. 3. 26.

¹ Efter § 23 står: C papir: Dog haver nogen lod, åbenbart en Henvisning til Optegnelse på en nu forsvundet løs Seddel; på denne Seddel har sikkert stået Teksten til DL 5. 3. 20 og 22—27, se ndfr. under Nr. 77. De anførte Ord kunne sigte til Begyndelsen af DL 5. 3. 24.

24—27. *DL* 5. 3. 28—31.

28. *DL* 5. 3. 32: . . . [men den . . . beholder]¹ . . .
[eller nogen annammis]².

¹ *I Randen står ud for denne conc.*

Sætning med Blæk I: Er ikke i Project. eller Revis., men SFV

² *I Randen står ud for denne Sætning som i Note 1 anført.*

29—32. *DL* 5. 3. 33—36.

33¹. *PI* 4. 3. 36: Hvo, som afkøber Kongens . . .
være kand, have forbrut . . . køber ok derforuden . . .
jfr. DL 5. 3. 37.

¹ *Efter § 33 står tilskrevet med Blæk II: Hvo, som afkøber Kongens Soldater eller Skibs-*

folk nogen Kongens gevær, krud eller ammunition, bøde som den, der haver købt uhiemmelt.

34. *DL* 5. 3. 38: . . . [ok den . . . hinanden]¹.

¹ *I Randen står med Blæk I: Revis. forandret, se Note til PI*

5. 3. 37 ovfr. S. 133.

35. *DL* 5. 3. 39: Hvo, som befindis . . . sat er, skal af Øvrigheden derfor tiltalis ok dom over dem hændis.

Cap. 4. Om Gave ok Bebrevelse.

1¹. *PI* 4. 4. 1. *jfr. DL* 5. 4. 1.

¹ *I Randen står ud for §§ 1—3 med Blæk I: Revis. udelukker,*

se Note 1 til PI a. St. jfr. KPr. 1681 16. Marts.

2. *PI* 4. 4. 2¹.

¹ *Jfr. KPr. 1681 16. Marts.*

3. *DL* 5. 4. 2: . . . Adelen højere morgengave . . .

4. *DL* 5. 4. 3: . . . skøder [til Ejendom]¹ Husbonden Hustruon eller Hustruon Husbonden noget, enten de haver børn sammen eller ej, da . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk I (?).*

5. *DL* 5. 4. 4.

6. *DL* 5. 4. 5. — Revis.¹ udelukker, men SFV conc.

¹ *Se Note 1 til PI 4. 4. 6 ovfr. S. 135.*

7. *DL* 5. 4. 8: Ej heller maa Forældre give . . .

8¹. *DL* 5. 4. 9.

¹ *Derefter er med Blæk II tilskrevet et med DL 5. 4. 10 enslydende Stykke.*

9—11. *DL* 5. 4. 11—13.

12. *DL* 5. 4. 14: . . . vil, sin halve¹ hovedlod . . .

¹ *I Randen står med Blæk:* Revis. 4. 10 ovfr. S. 136.
udelukker, se Note 3 til *PI* 4.

13—14. *DL* 5. 4. 15—16.

15. *PI* 4. 4. 12 i *Revisionens Affattelse* jfr. *DL* 5. 4. 17.

16—17. *DL* 5. 4. 18—19.

18. *DL* 5. 4. 20. — Revis. udelukker¹, men SFV conc.

¹ Se Note 1 til *PI* 4. 4. 15 ovfr. S. 137.

Cap. 5. Om Hæfd.

1. *DL* 5. 5. 1: . . . beholder hand uden nogen adkomst angerløst ok . . . eller i forsvar¹.

¹ *I Randen står med Blæk I:* *PI* 4. 5. 1 ovfr. S. 138.
Revis. udelukker, se Note 3 til

2¹. *DL* 5. 5. 2.

¹ *I Randen står med Blæk I:* 4. 5. 2 ovfr. S. 138.
Revis. udelukker, se Note til *PI*

3. *DL* 5. 5. 3: . . . i haand ok havendis verge¹ . . .

¹ *I Randen står med Blæk I:* *PI* 4. 5. 3 ovfr. S. 138.
Revis. udelukker, se Note 1 til

4—5¹. *DL* 5. 5. 4—5.

¹ *Ud for § 5 står i Randen med Blæk I:* udelugt af Revis., se Note 1 til *PI* 4. 5. 4 ovfr. S. 139.

Cap. 6. Om udlæg ok indførseler.

1. *DL* 5. 6. 1.

2¹. *DL* 5. 6. 2: . . . afhænde, men siden beholder hand det saa frit som sit eget arvegods².

¹ *Ud for § 2 står i Randen med Blæk I:* Revis. forandret, se Noter til *PI* 4. 6. 2 ovfr. S. 140.
² Resten af *DL* a. St. fattes.

3—4. *DL* 5. 6. 3—4.

5. *DL* 5. 6. 5: . . . ved loulig indførsel¹ . . .

¹ *I Randen står med Blæk I:* 4. 6. 4 ovfr. S. 141.
Revis. udlæg, se Note 2 til *PI*

6. DL 5. 6. 6: . . . paa [Landet]¹ ved . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: Landsognene.

7—8. DL 5. 6. 7—8.

9. DL 5. 6. 9: . . . til foering [eller Bonden . . . hans ophold]¹ eller nogen . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

Cap. 7. Om Pant.

1. DL 5. 7. 1: . . . tilfald, [som creditor ej er skyldig enten ved skødisløshed eller forsømmelse udi]¹, forkommer tillige med hans eget, da hand . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II jfr. KPr. 1680 30. Juli og Nr. 77.

2¹. DL 5. 7. 2: . . . [tilbyde hannem . . . upaaanket]².

¹ Efter § 2 er med Blæk II tilskrevet et med DL 5. 7. 3 enslydende Stykke.

² I Randen står med Blæk I: Revis. forandret, se Noter til PI 4. 7. 2 ovfr. S. 143.

3. DL 5. 7. 4.

4¹. DL 5. 7. 5: . . . ikke haandfaaet² . . .

¹ Efter § 4 er tilskrevet med Blæk II et med DL 5. 7. 6 enslydende Stykke.

² I Randen står med Blæk I: Revis. urørligt, se Note 1 til PI 4. 7. 4 ovfr. S. 143.

5. DL 5. 7. 7: . . . grund [eller Skib]¹ eller andet . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

6. DL 5. 7. 8.

7. DL 5. 7. 9: . . . dets [fornøden]¹ vedligeholdelse . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

8. DL 5. 7. 10.

9¹. DL 5. 7. 11: . . . for Ejendom² opkræve³ . . . kongelig taxt, [om det er jordegods, [ok ingen . . . sat er]⁴ eller efter . . . gaard]⁵, taxere skulle, [men haver . . . at følgis.

¹ Efter § 9 er tilskrevet med Blæk II et med DL 5. 7. 12 enslydende Stykke, hvori dog for: aar ok dag, først stod: et half aar.

² Herefter er slettet: til Tinget tilbyde Ejeren det at indløse inden

tu maaneder. Naar de tu maaneder ere forløbne, da, se PI 4. 7. 8.

³ Rettelse for: opkrævis.

⁴ Tilskrevet senere med Blæk II.

⁵ Tilskrevet med Blæk II.

Naar . . . taxeret er]¹, da dømmis . . . levere resten, [om nogen er]², eller dens værd . . . vil annamme³.

- ¹ Rettelse med Blæk II for: Løser Ejeren ej pantet inden anden Maanedes dag, efter at det er taxeret, se PI 4. 7. 8.   ² Tilskrevet med Blæk II.   ³ Herefter er slettet med vandrette Streger: ok skal den . . . formelder, se PI 4. 7. 8 i Sl.

10—13¹. DL 5. 7. 13—16.

- ¹ Efter § 13 er tilskrevet med Blæk II et med DL 5. 7. 17 1. Led enslydende Stykke (Dersom . . . fra-gaais) og derefter med Blæk III (?) et med DL 5. 7. 17 2. Led enslydende Stykke (Men hvis . . . jordegods).

Cap. 8. Om Laan¹, Leje [ok betroet Gods]².

1. DL 5. 8. 1.

- ¹ Herefter er slettet: ok.   ² Tilskrevet med Blæk II.

2. DL 5. 8. 2: . . . til laans, [hæste eller . . . førte dem]¹, tilligemed [dennem]², da . . .

- ¹ Tilskrevet med Blæk II.   ² Rettelse med Blæk II for: laanet.

3—4¹. DL 5. 8. 3—4.

- ¹ Ud for §§ 3—4 står i Randen med Blæk I: Revis. forandret, se Note til PI 4. 8. 3 ovfr. S. 147.

5. DL 5. 8. 5: . . . andre løsøre, [saa at hand fanger hæfd derpaa, at man venter dennem at være]¹ hans egne . . .

- ¹ Rettelse med Blæk II for: ok hand dem saa lunge bruger ok beholder, at det er venteligt, at de ere.

6. DL 5. 8. 6.

7¹—8¹. DL 5. 8. 7—8.

- ¹ I Randen står med Blæk I: Revis. forandret, se Noter til PI 4. 8. 6—7.

9—11. DL 5. 8. 9—11.

12. DL 5. 8. 12: . . . findis hos [ok hvo, som . . . hand bør bøde . . . Mark]¹.

- ¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

13. DL 5. 8. 13: . . . lejer, det [beholder ok nyder hand som sit]¹ eget . . .

- ¹ Rettelse med Blæk II for: er hans.

14. DL 5. 8. 14.

Cap. 9. Om Hittegoods.

1. *DL* 5. 9. 1: . . . oplyse¹ . . . efterlyser² . . .

¹ *I Randen står med Blæk I: Revis. oplysis, se Note 7 til PI 4. 9. 1 ovfr. S. 150.*   ² *I Randen står med Blæk I: Rev. sig det vedkænder, se Note 9 a. St.*

2¹. *DL* 5. 9. 2.

¹ *I Randen står med Blæk I: Revis. forandret, se Note til PI 4. 9. 2 i Sl.*

3. *DL* 5. 9. 3: . . . ved ok¹ kaldis . . .

¹ *I Randen står med Blæk I: Revis. som, se Note til PI 4. 9. 2 ovfr. S. 151.*

4. *DL* 5. 9. 4: . . . til [Herskabet]¹. Er . . .

¹ *Rettelse med Blæk II for: Kongen.*

5¹. *DL* 5. 9. 5: . . . til [Herskabet]².

¹ *I Randen står med Blæk I: 4. 9. 4 ovfr. S. 151. Revis. udelukker, se Note til PI*   ² *Rettelse med Blæk II for: Kongen.*

6. *DL* 5. 9. 6.

7. *PI* 4. 9. 8: . . . uden Amptmandens eller Fogdens Forlof . . .

Cap. 10. Om jord, Ejendom, Fellitz jagt, Fiskeri.

1. *DL* 5. 10. 1.

2¹. *DL* 5. 10. 2.

¹ *I Randen står med Blæk I: PI 4. 10. 1 ovfr. S. 153. Revis. udelukker, se Note 1 til*

3—9¹. *DL* 5. 10. 3—9.

10¹. *DL* 5. 10. 10.

¹ *I Randen står med Blæk I: PI 4. 10. 9 ovfr. S. 155. Revis. udelukker, se Note til*

11—14. *DL* 5. 10. 11—14.

15¹. *DL* 5. 10. 15 1. *Led.*

¹ *I Randen står med Blæk I: anden §, som staar om Reebsmænd, se Note 1 til PI 4. 10. 14. Revis. udelukker ok setter en*

16. *DL* 5. 10. 16.

17¹. *DL* 5. 10. 17.

¹ *I Randen står med Blæk I: Er ikke i Project. eller Revis.*

18. *PI* 4. 10. 16 *jfr.* *DL* 5. 10. 18.

19. *DL* 5. 10. 19.

20. *DL 5. 10. 20:* . . . der ejer [Husbonden]¹ jorden . . .

¹ *Rettelse med Blæk I for:* Kongen.

21. *DL 5. 10. 21.*

22. *DL 5. 10. 22:* . . . inden tre dage fra hannem udløsis . . .

23. *DL 5. 10. 23:* Hvor fellig . . . bruge fellig . . . fiskevand¹ ydermeere . . .

¹ *Herefter er slettet med vandrette* svin, fiskeri eller anden brug.
Streger: med skouhug, olden-

24¹. *DL 5. 10. 24.*

¹ *Herefter står med Blæk II:* her indfør is skal parag. 44 etc., *se ndfr.*

25—26. *DL 5. 10. 25—26.*

27¹. *DL 5. 10. 27.*

¹ *Rettelse med Blæk II for op-* hvilken står med *Blæk I:* Revis.
rindelig Affattelse, som er ens- forandret, *se Note 1 til PI a. St.*
lydende med PI 4. 10. 26, ud for

28. De, som ejer frit jordegods, skulle nyde jagt ok fiskeri paa samme deris gods ok der tilhørende skove ok fiskevand, dog hvis bønder ok gods nogen i Kongens vildbane [af Kongen bekommet haver, ok Kongen der udi haver sig alleene jagten forbeholden, der tilstædis ingen nogen jagt]¹.

¹ *Rettelse med Blæk II for:* haver, stædt, men kongen vil sig alleene
derudi er ingen nogen jagt til- den have forbeholden.

29. *PI 4. 10. 28, kun fattes i Sl.:* uden Kongen.

30¹. *PI 4. 10. 29.*

¹ § 30 er slettet med *Skråstreger.*

31. *DL 5. 10. 35—36:* . . . hand, om hand Husbond er¹ . . . ødelegge noget Dyr ok de ikke have middel den samme straf at betale, da straffis de paa [livet]².

¹ *Hertil står i Randen med Blæk I:* Revis. Godsets Ejermannd, *se dog Note 2 til PI 4. 10. 30 ovfr. S. 159.* ² *Hertil står i Randen med Blæk I:* Revis. Kroppen eller livet efter Sagens beskaffenhed, og denne *Rettelse er senere indført i Teksten, jfr. Note 5 til PI a. St.*

32¹. *PI 4. 10. 31:* Befindis nogen, i hvo . . . kand,

¹ § 32 er slettet med *Skråstreger, se KPr. 1680 3. Avg.*

paa Universitets . . . gods at jage eller skyde undtagen . . . betroer, straffis som . . .

33. *PI 4. 10. 32*: Kongens Amptmænd ok . . . at ingen [Krigsofficerer, som ikke selv paa de stæder jorde-gods haver, eller deris underhavende Rytter ok soldater]¹, Præster, Fogder . . . Dog skal ulve [at] skyde ok ødelegge enhver være tilladet]² ok maa . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Rettelse med Blæk II for: jagt blive ved magt.

34. *PI 4. 10. 33*: . . . Husbonder for . . . ok hos hannem søge . . . disk. Hvorfor enhver Skytte, ihvem . . . kændemerke, skal som en uloulig . . . kand overkomme ok til Tinge føris, i hvem som . . .

35. *PI 4. 10. 34 1. og 2. Punktum i Revisionens Af-fattelse, jfr. DL 5. 10. 41.*

36. *PI 4. 10. 34 3. Punktum*: . . . at nogen jord-drot¹ hiemler . . . at [jage eller]² skyde eller selv [jager eller]² skyder paa . . . derfor til den, som Ejendommen tilhører, et hundrede lod sølf for hver gang det skeer, *jfr. DL 5. 10. 37.*

¹ I Randen står med Blæk I: Er ikke i Revis., se Note til *PI a. St.*

² Tilskrevet med Blæk II.

37. *PI 4. 10. 35*: Ingen, i hvem det ok være kand . . .

38. *DL 5. 10. 42*: . . . reebdragen¹ jord . . . [Ej heller maa . . . tvert over]².

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. udelukker, se Note 1 til *PI 4.*

² Tilskrevet med Blæk I.

39¹. *DL 5. 10. 43.*

¹ Herefter er med Blæk II tilskrevet en med *DL 5. 10. 44* enslydende §.

40. *DL 5. 10. 45*: . . . nædgarn, vokkelve ok anden garn [ok skal ingen garn]¹, som . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

41. *DL 5. 10. 46*: Dog [maa Kongens]¹ Undersater . . . Limfiorden² . . .

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: haver Kongen unt ok tillat, at hans.

² Herefter er slettet: maa.

42—43. DL 5. 10. 47 og 49.

44¹—45. DL 5. 10. 50—51.

¹ I Randen står med Blæk II: jfr. ovfr. ved § 24 jfr. KPr. 1681 disse paragraphi kand bedre staa, 17. Marts.

46. DL 5. 10. 52: Hvo, som boer uden . . . tre¹ aar ukæret.

¹ I Randen står med Blæk I: 4. 10. 41 ovfr. S. 164. Revis. tyve, se Note 3 til PI

47. DL 5. 10. 53.

48. DL 5. 10. 54: . . . tre¹ aars hæfd . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. tyve, se Note 2 til PI 4. 10. 42.

49—50. DL 5. 10. 55—56¹.

¹ Af denne § fattes dog: med mindre . . . haver.

Cap. II. Om møller ok Vand¹.

1. DL 5. 11. 1: Mand maa ej² giøre . . . han flyder³ . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: Fiske- gaarde. ³ I Randen står med Blæk I: Rev. opstemmer, se Note 1 til PI a.

² I Randen står med Blæk I: Rev. affirmat, se PI 4. 11. 1 i Beg. St. ovfr. S. 166.

2. DL 5. 11. 2: . . . stibordet [den første Maji]¹ ok ej sette . . .

¹ Rettelse med Blæk I efter Revisionen (se Note 1 til PI 4. 11. 2 ovfr. S. 166) for: paa hellig korsdag, som er den tredie Maji.

3. DL 5. 11. 3: . . . skulle søge [de]¹ Kongens . . . plejer², ok til den . . . [lade]³ holde . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I (?). af Amptmanden nest ved haanden

² Herefter er slettet med vandrette forvisis.

Streger: eller dem, som dennem ³ Tilskrevet med Blæk I (?).

4—5. DL 5. 11. 4—5.

6. DL 5. 11. 6: . . . skade fælde¹ vand . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Rev. føre, se Note til PI 4. 11. 6 ovfr. S. 167.

7. DL 5. 11. 7: Hvo, som fælder¹ vand . . .

¹ I Randen står med Blæk I: til PI 4. 11. 7 ovfr. S. 167. Rev. i saa maade fører, se Note

8—9. DL 5. 11. 8—9.

Cap. 12. Om Øxen¹.

- ¹ *I Randen står: N., se KPr. 1681 18. Marts. Kapitlet, som i det væsentlige svarer til PI 4. 12,* kan forbigås her; § 6 svarer til PI 4. 12. 2 (ovfr. S. 168) 1. Led, medens Resten forbigås.

Cap. 13. Om Geder, uudskaarne Heste, Stodhørs, Bester ok Fæ, Hunde¹.

1. DL 5. 12. 1: . . . ok² hver mands skade³.

- ¹ *I Randen står: N, se KPr. 1681 18. Marts.* ³ *I Randen står med Blæk 1: Revis forandret, se Noter til PI 4. 13. 1 ovfr. S. 168.*
- ² *Herefter er slettet: underskovens.*

2. DL 5. 12. 2.

3. DL 5. 12. 3: . . . ikke er [fiorten . . . maal]¹.

Hvo . . . Lodsejerne, [ok skal . . . Byens hopper]².

- ¹ *Rettelse med Blæk II for: otte ok fyrretyve lod sølf værd.* ² *Tilskrevet med Blæk II.*

4—7. DL 5. 12. 4—7.

8¹—9². DL 6. 10, 5—6.

- ¹ *I Randen står med Blæk I: Revis. forandret, se Noter til PI 4. 13. 5 ovfr. S. 170.* ² *Ud for begge §§ står med Blæk II: skal settis i 6. bogs 10. cap., se ndfr. S. 389.*

Cap. 14. Om Bier ok vilde Dyr.

1¹—10. DL 5. 13. 1—10.

- ¹ *Ud for § 1 står: N., der vel galder hele Kapitlet, se KPr. 1681 18. Marts.*

Cap. 15. Om Gield.

1. DL 5. 14. 1¹.

- ¹ *Herefter er slettet med Skræstreger: Findis nogen... Kongen, se PI 4. 15. 1 3. Punktum, ud for hvilken Sætning i Randen* står: Revis. forandret, se Note 6 til PI a. St. ovfr. S. 172, jfr. KPr. 1680 4. August.

2¹—3. DL 5. 14. 2—3.

- ¹ *Ud for § 2 står med Blæk I: Revis. forandret, se Noter til* PI 4. 15. 3 4. Punktum ovfr. S. 172.

4. DL 5. 14. 4: . . . paaskrivelse¹ eller med nyt bref [eller . . . tingsvidne]² ere fornyede.

- ¹ *Herefter er slettet med vandret Streg: beskikkelse, eller tings-* vidne ere fornyede. ² *Tilskrevet med Blæk II.*

5. DL 5. 14. 5: . . . af hundrede [i det højeste]¹ aarligen . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II jfr. KPr. 1681 18. Marts.

6. DL 5. 14. 6.

7¹. DL 5. 14. 7.

¹ I Randen står med Blæk I: PI 4. 15. 5 ovfr. S. 174.
Revis. forandret, se Noter til

8¹. DL 5. 14. 8 1. Led.

¹ I Randen står med Blæk I: 4. 15. 6 ovfr. S. 174.
Revis. forandret, se Note til PI

9—12. PI 4. 15. 7—10.

13¹. DL 5. 14. 29 1—3. Punktum.

¹ Efter § 13 står tilskrevet med Blæk II: De, som haver handskrifter, contracter eller pant, skulle angive deres fordring et aar i det lengste, efter at Arvingerne eller øvrigheden haver ladet tillyse til alle Landstingene ok de tinge, som Landstingsret haver, at Debitor ved Døden er afgaaen, se Nr. 77 ndfr.

14. DL 5. 14. 30: . . . forsegling. [Ere de ikke tilstede, da haver de tid . . . falden er]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk I (?) og Rettelse for: Ere de ikke tilstede, da bør de give Øvrigheden det tilkænde, naar det dennem bliver tilkændegivet, der først var skrevet med samme Blæk.

15—16. DL 5. 14. 31—32.

17. DL 5. 14. 33: . . . noget¹ imellem.

¹ I Randen står med Blæk I: 4. 15. 14 ovfr. S. 177.
Rev. tienligt, se Note 1 til PI

18—20. DL 5. 14. 34—36.

21. DL 5. 14. 37: . . . løn betalis. [Men hvis . . . Proprietarium]¹.

¹ Tilskrevet med Blæk II.

22—25¹. DL 5. 14. 38—41.

¹ Efter § 25 står tilskrevet med Blæk II, men overstreget med Skråstreger: Særdelis skulle alle Pante- eller Købebreve, som af den opbydende kunde være udgivne, baade af Creditore ok Debitorer ved højeste eed bekræftis, at der ingen bedræglighed er under.

I SP er herved indhæftet et Blad, hvorpå R. Vinding har optegnet nogle §§ til Indsættelse efter SP 5. 15. 23:

Post § 23:

24—25. Teksten er enslydende med DL 5. 14. 24—25.

26¹. Ligeså med DL 5. 14. 26, dog: ... efter dette Reglements indhold . . .

¹ Ud for § 20 har R. Vinding skrevet: uden tvil holdis der med, som med pure obligationer ok sterkiste handskrifter, ved jeg tvil paa, at vixel efter død mand kand være prioriteret for dem, som i hvilke de lige holdis § 8, jfr. DL 5. Loven allerede er prioriterede, men vil 14. 8.

27—28. Ligeså med DL 5. 14. 27—28.

På samme Seddel står fremdeles følgende Optegnelser:

14. Synis uforholden, ti om mønten mældis i almindelighed paa anden sted.

13. Regresserne forstaas nok af den combination, som er opsat.

16. Forstaais nok af § 14, 15, 16.

23. Non intelligo.

25. Non intelligo.

26. DL 5. 14. 42: Derefter skal . . .

27—29¹. DL 5. 14. 43—45.

¹ Efter § 29 står i Randen med Mærke til Indsættelse: Udi opbud ok udi Arfs etc. ex libro. Herved er citeret Begyndelses-

ordene af DL 5. 14. 46, som ordret er udskrevet af Frdg. 1679 12. Juni § 4.

30—31. DL 5. 14. 47—48.

32. DL 5. 14. 49: Hvilken Købmand, der sine vare til andre udborger, skal enten . . . Bogen, ok en gang hver aar, saa vit muligt er, giøre . . . [Vil . . . regnskab]¹.

¹ Hertil står i Randen med Blæk I: Revis. udelukker, se Note 1 til

PI 4. 15. 27 ovfr. S. 181.

33—34. DL 5. 14. 52—53.

35. DL 5. 14. 54: . . . sit gods til [nogen . . . være kand]¹, til at besvige . . .

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: sine venner ok frænder.

36¹. DL 5. 14. 55: . . . der skyldig bliver².

¹ SP har: 34; §en er slettet med Skråstreger.

² I Randen står med Blæk I: Rev. er ubetalt, se Note til PI 4. 15. 30 ovfr. S. 182.

37¹. DL 5. 14. 56: . . . [Findis . . . at have]².

¹ SP har: 35.

² I Randen står med Blæk I: Revis.

udelukker, se Note til PI 4. 15. 31 ovfr. S. 182.

SIETTE BOG.

OM MISGIERNINGER.

Cap. 1. Om vildfarende lære, Guds Bespottelse ok Troldom.

1. *DL 6. 1. 1:* . . . aff[alden til] den Papistiske religion . . .

2—6. *DL 6. 1. 2—6.*

7. *DL 6. 1. 7:* . . . afslaas ok settis paa en stage.

8—13¹. *DL 6. 1. 8—13.*

¹ *Efter § 13 står uden Nummer og overstreget en med PI 5. 1. 12 enslydende §, ud for hvilken der med Blæk I står i Randen: Er baade i Project. ok Revis., men SFV meen at bør udelukkis.*

Cap. 2. Om Sværen ok Banden.

1—4. *DL 6. 2. 1—4.*

5¹. *DL 6. 2. 5:* . . . forargelse med sværen ok banden ok ikke . . .

¹ *SP: 6, men § 5 findes ikke.*

Cap. 3. Om Helligbrøde.

1—4. *DL 6. 3. 1—4.*

5. *DL 6. 3. 5 1. og 2. Punktum*¹.

¹ *Herefter står tilskrevet med Blæk II: Men Præster, som skulle etc. ex libro, jfr. DL 6. 3. 5 3. og 4. Punktum.*

6. *DL 6. 3. 6.*

7. *DL 6. 3. 7:* . . . fal holder, [førend aftensang . . . er ude]¹, skal have . . .

¹ *Rettelse med Blæk II for: eller med vogne med øl, tønner, steen, kalk ok dislige for Højmesse eller under Højmesse farer over gaderne.*

8. *DL 6. 3. 8:* . . . paa nogen [søndag eller]¹ Helligdag førend [Aftensang]² er endt . . .

¹ *Tilskrevet med Blæk II.*

² *Rettelse med Blæk II for: Højmesse.*

9—11. *DL 6. 3. 9—11.*

Cap. 4. Om Forgribelse mod Kongens Højhed
eller Crimine Majestatis.

1—10¹. DL 6. 4. 1—10.

- ¹ Ud for §§ 4 og 9 står med Blæk I: Er ikke i Revis. Efter § 10 står tilskrevet i Randen med Blæk I: Understaar sig nogen at slae falsk Mønt eller i nogen made forfalske Kongens mønt, straffis paa lif, ære ok gods, omtrent enslydende med DL 6. 18. 2.

11. DL 6. 4. 11.

12. DL 6. 4. 12: ... anvendis, have forbrut ære ok gods.

13—15. DL 6. 4. 13—15.

16. DL 6. 4. 16: ... Øvrighed [i deres Embede]¹, straffis [paa ære . . . beskaffenhed]².

¹ Tilskrevet med Blæk I. saa højt som hand en anden

² Rettelse med Blæk II for: dubbelt overfaldet hafde.

17—18. DL 6. 4. 17—18.

Cap. 5. Om Børns forseelse imod Forældre, item
Husbonds ok Hustrois.

1—2. DL 6. 5. 1—2.

3. DL 6. 5. 3: . . . Forældre¹, da er . . .

¹ Med Blæk II er tilskrevet i Randen: maade søger dem at ombringe. eller med forgift eller i andre

4. DL 6. 5. 4.

5. DL 6. 5. 5: . . . ok Tynde¹ med Kæp . . .

¹ Med Blæk II er tilskrevet i Randen: naar de bryde, jfr. KPr. 1681 23. Marts.

6—7¹. DL 6. 5. 6—7.

¹ Herefter er i Randen med Blæk II tilskrevet en med DL 6. 5. 8 ligelydende §.

8. DL 6. 5. 10: . . . ulouligen [ok utilbørligen]¹ med sine . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

Cap. 6. Om Manddrab.

1. DL 6. 6. 1: . . . hans hovedlod [undtagen jord]¹
være forbrut . . . til hans [Herskab]².

¹ I Randen stod først med Blæk I: Revis. uden jord (se Note 3 til PI 5. 6. 1 ovfr. S. 195), hvad med Blæk II er ændret til ovenstående Indskud i Teksten.

² Rettelse med Blæk II for: Husband.

2—4. DL 6. 6. 2—4.

5. DL 6. 6. 5: . . . hvis ampt det¹ er . . .

¹ I Randen står: Rev. hand, se Note 3 til PI 5. 6. 6 ovfr. S. 196.

6—8. DL 6. 6. 6—8.

9 DL 6. 6. 9: . . . opkræue, [som den døde skulle syne]¹. Findis . . .

¹ I Randen står med Blæk I: PI 5. 6. 15 ovfr. S. 199.
Revis. udelukker, se Note 1 til

10. DL 6. 6. 10: . . . det folk lettelig kand forrekomme¹ . . .

¹ I Randen står med Blæk I: til PI 5. 6. 16 ovfr. S. 199.
Revis. af folk findis, se Note 3

11—12¹. DL 6. 6. 11—12.

¹ I Randen står ud for §§ 11—12 se Noter til PI 5. 6. 17—18
med Blæk I: Revis. forandret, ovfr. S. 200.

13. DL 6. 6. 13: . . . mandat at hindre¹ ok . . .

¹ I Randen står med Blæk I: 5. 6. 19 ovfr. S. 200.
Revis. afverge, se Note 1 til PI

14¹—17. DL 6. 6. 14—17.

¹ Ud for § 14 står i Randen med Note 1 til PI 5. 6. 21 ovfr. S.
Blæk I: Revis. udelukker, se 201.

18. DL 6. 6. 18: . . . fulde [ti]¹ aar.

¹ Rettelse med Blæk II for: syv.

19. DL 6. 6. 19: . . . imellom [ti]¹ ok . . . ok [sit Herskab]² ok straffis . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: syv. ² Rettelse med Blæk II for: sin Husbond.

20. DL 6. 6. 20: . . . fæstis [eller nogen . . . eller venner]¹, førend . . . den dræbtis [Herskab]² . . . fæst [eller udlovet]¹ vaar.

¹ Tilskrevet med Blæk II. ² Rettelse med Blæk II for: Husbond.

21. DL 6. 6. 21: . . . til [sit Herskab]¹ ok . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: sin Husbond.

Cap. 7. Om Afhug ok saar.

1. *DL 6. 7. 1*: . . . eller [deslige lemmer]¹ eller . . .
bør hand [straffis paa Holmen . . . tid eller]² miste . . .
til [sit Herskab]³. Men . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: hemmelig lem.

² Tilskrevet med Blæk II.

³ Rettelse med Blæk II for: sin Husbond.

2. *DL 6. 7. 2*: . . . stunget, [trende tre]¹ lod sølf.

¹ Rettelse med Blæk I (?) for: tre.

3—12¹. *DL 6. 7. 3—12*.

¹ Herefter står i Randen med Blæk III (?): Her skal indførís det

8. cap. § 2 et seqq.

Cap. 8. Om Udfordring¹.

1. *PI 5. 8. 1*: . . . [med noget gevær at slaes]² eller . . .
begravis. [De, som lader sig i saadan udfordringer bruge,
straffis]³.

¹ Herefter er slettet med vandret Streg: ok uloulig Gevær.

² Tilskrevet med Blæk II. Sætningen er afbrudt.

³ Rettelse med Blæk II for: at figte.

2¹. *DL 6. 7. 13*: . . . anden, [saa at . . . lyde]², ok
det . . . skal hand [først betale . . . beskaffenhed]³.

¹ Ud for § 2 står i Randen med Blæk I: Revis. udelukker, se Note 1 til *PI 5. 8. 2* ovfr. S. 205. — Ud for §§ 2—7 står med Blæk III (?): kand settis i for-

gangen capittel.

² Tilskrevet med Blæk II.

³ Rettelse med Blæk II for: til Tinge førís . . . hans mund, se *PI 5. 8. 2* ovfr. S. 205.

3—6. *DL 6. 7. 14—17*.

7. *DL 6. 7. 18*: . . . forsetligen¹ paa mand . . .
skaden er. [Giør hand . . . med jern]².

¹ Herefter er slettet: eller af fremfusenhed ok uagtsomhed.

² Tilskrevet med Blæk II.

Cap. 9. Om Husfred, Kirkefred, Tingfred, Vejefred, Plougfred.

1. *DL 6. 9. 1*: . . . til deris [Herskab]¹.

¹ Rettelse med Blæk II for: Husbond.

2. *DL 6. 9. 2*¹.

¹ Herefter er slettet med Skråstreger: Ok maa den forurettede,

førend . . . Husfred, se *PI 5. 9. 2* ovfr. S. 206—7.

3—11¹. DL 6. 9. 3—11.

¹ Ud for § 6 står i Randen med Noter til PI 5. 9. 3 ovfr. S. Blæk I: Revis. udelukker, se 207.

12. DL 6. 9. 12: . . . til [Herskabet]¹ ok den . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: Husbonden.

13—19. DL 6. 9. 13—19.

20. DL 6. 9. 20: . . . som for Tingfred¹.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. forandret, se Note 2 til PI 5. 9. 19.

21—24. DL 6. 9. 21—24.

Cap. 10. Om Skade af anden mands vaaben eller Fæ.

1. DL 6. 10. 1.

2. DL 6. 10. 2: . . . andet fæ [eller hund . . . for-
aarsagede det]¹, da skal . . . fæet [eller hunden]¹ ejer . . .
fæet [eller hunden]¹ ejer, [lyden efter sagens beskaffenhed]².

¹ Tilskrevet med Blæk II.

² Rettelse med Blæk II for: dog ej højere end tre lod sølf.

3¹. PI 5. 10. 3.

¹ § 3 er slettet med Skråstreger.

4—5¹. DL 6. 10. 3—4.

¹ Herefter står med Blæk II: Her § 8, 9, se ovfr. S. 382.
skal indførís af 5. bogs 13. cap.

Cap. 11. Om Vaadisgierning.

1—8¹. DL 6. 11. 1—8.

¹ Ud for §§ 3—4, 7 står: Revis. 4: 5: 9 ovfr. S. 212—14.
udelukker, se Noter til PI 5. 11.

9. DL 6. 11. 9: . . . paa gade, [som ej loulig er]¹,
eller . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

10—11. DL 6. 11. 10—11.

12. DL 6. 11. 12: . . . advaret¹ . . .

¹ I Randen står med Blæk I: til PI 5. 11. 13 ovfr. S. 215.
Revis. tilkændegivet, se Note 1

13. DL 6. 11. 13.

14. *DL 6. 11. 14*: . . . da straffis den¹, som . . .
 haver, [paa sin . . . omstendighederne]².

¹ Herefter er slettet: paa sin hals. ² Tilskrevet med Blæk II.

15. *DL 6. 11. 15*.

Cap. 12. Om Nødverie.

1. *DL 6. 12. 1*: . . . overfaldis [med slag, hug eller
 sting, tilladet]¹ at verie . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I (?).

2—7. *DL 6. 12. 2—7*.

8¹. *DL 6. 12. 8*: . . . udgang [undviger]² da skal
 hand [saa snart . . . manddraber]³.

¹ I Randen står med Blæk I: Revis.
 udelukker, se Note 1 til PI 5.
 12. 8 ovfr. S. 228.

³ Rettelse med Blæk II, se KPr.
 1680 10. August, for: gierningen
 for got folk . . . eller hans egne
 avindsmænd . . . morder, se iøvrigt
 PI 5. 12. 8.

² Rettelse med Blæk I for: vil und-
 vige.

9. *DL 6. 12. 9*.

10¹. *DL 6. 12. 10*: . . . hans slegt, [naar hand . . .
 vare opbaarne]².

¹ I Randen står med Blæk I: Revis.
 udelukker, se Note 1 til PI 5.
 12. 10 ovfr. S. 218. — Efter § 10
 står: orbodemaal udelugt i Revis.,

se Note 1 til PI 5. 13. 1 ovfr.
 S. 219.

² Rettelse med Blæk II for: derover,
 bøde . . . dem tilkom, se PI 5.
 12 10.

² Rettelse med Blæk II for: derover,
 bøde . . . dem tilkom, se PI 5.
 12 10.

Cap. 13. Om Løsagtighed.

1¹. *DL 6. 13. 1*: . . . beligger², bøde til [sit Herskab]³
 fire ok . . . hverandre, være fri for bøder ok skriftemaal.

¹ Efter § 1 er med Blæk II til-
 skrevet et med *DL 6. 13. 2* ens-
 lydende Stykke.

Note 2 til PI 5. 14. 1 ovfr. S.
 219

² I Randen står med Blæk I: Revis.
 ok auler barn med hinde, se

³ Rettelse med Blæk II for: sin Hus-
 bond.

2. *DL 6. 13. 3*.

3. *DL 6. 13. 4*: . . . beligger hinde¹ før trolovelsen . . .

¹ I Randen står overstreget med
 Blæk I: Revis. ok auler barn

med hinde, se Note 2 til PI 5.
 14. 2 ovfr. S. 219.

4. DL 6. 13. 5. — L aliter¹.

¹ Se P. Lassens Anmærkning til PI 5. 14. 3 ovfr. S. 220.

5—6. DL 6. 13. 6—7.

7. DL 6. 13. 8: . . . den anden, [tre eller fleere]¹,
da skal . . . men ok² straffis [enten]¹ paa . . .

¹ Tilskrevet med Blæk 1.

Streg: dømmis i Kongens naade

² Herefter er slettet med vandret

ok unaade ok enten . . .

8. DL 6. 13. 9.

9¹. DL 6. 13. 10. — FS meener, dette bør ganske
udelukkis.

¹ I Randen står: N. af bogen.

10—12. DL 6. 13. 11—13 1. og 2. Punktum.

13. DL 6. 13. 14: . . . imod Guds lou¹ . . .

¹ I Randen står med Blæk 1:

mere, se Note 1 til PI 5. 14. 11
Revis. udelukker ok setter: ner-
ovfr. S. 223.

14—16. DL 6. 13. 15—17.

17. DL 6. 13. 18: . . . raab ok [skrig om hielp]¹,
høris . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: paakald.

skrig om hielp, se Note 1 til PI
I Randen står med Blæk I: Revis.

5. 14. 15 ovfr. S. 223.

18—24. DL 6. 13. 19—25.

25. DL 6. 13. 26: . . . straffis til Kagen ok for-
visis landet¹ . . .

¹ Hertil bemærkes i Randen med Blæk I: FS meen at være for hart.

26. DL 6. 13. 27.

27. PI 5. 14. 25 1. Punktum jfr. DL 6. 13. 28.

28. DL 6. 13. 29: . . . ej derfor [paa deris yderste
formue]¹ ville straffis . . .

¹ Rettelse med Blæk II for: med rømning af Kongens riger ok lande.

29¹. DL 6. 13. 30.

¹ I Randen står med Blæk 1:

PI 5. 14. 27 ovfr. S. 226.

Revis. udelukker, se Note 1 til

Cap. 14. Om Vold ok Herverk.

1. DL 6. 14. 1. — L dissentit¹.

¹ Se P. Lassens Anmærkning til PI 5. 15. 1.

2--4. DL 6. 14. 2--4.

5. DL 6. 14. 5: . . . uden Tings¹ dom . . .

¹ I Randen står med Blæk I: 5. 15. 4 ovfr. S. 227.
Revis. udelukker, se Note til PI

6. DL 6. 14. 6.

7. DL 6. 14. 7: . . . have magt, [uden videre dom]¹, ved . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

8--15. DL 6. 14. 8--15.

16. DL 6. 14. 16: Hvilken mand, der haver . . .

17. PI 5. 15. 17: . . . græs sønne eller vegre.

18--19. DL 6. 14. 17--18.

20¹. DL 6. 14. 19: . . . end den, som det udtog².

¹ Efter § 20 står i Randen med Blæk I: Revis. Endelig agtis det Vold at være etc., se Note 7 til
² PI 5. 15. 20 ovfr. S. 230.
I Randen står med Blæk I: Revis. skaden gjorde, se PI a. St.

Cap. 15. Om Ran.

1. DL 6. 15. 1: . . . igield ok tvegiel, det er først¹ . . .

¹ I Randen står med Blæk I: PI 5. 16. 1 ovfr. S. 230.
Revis. udelukker, se Noter til

2--5. DL 6. 15. 2--5.

6. DL 6. 15. 6: . . . det altsammen bliver igien ud-
lagt, som vaar afført¹.

¹ I Randen står med Blæk I: Rev. den fyldistgiørelse, hvorom i begyndelsen af dette capitel er
mældet, se Note 1 til PI 5. 16. 6 ovfr. S. 221.

7--8. DL 6. 15. 7--8.

9. DL 6. 15. 9: . . . med Tings¹ dom . . .

¹ I Randen står med Blæk I: 5. 16. 8 ovfr. S. 231.
Rev. udelukker, se Note 1 til PI

10. DL 6. 15. 10.

11. DL 6. 15. 11: . . . med lof¹ . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. forlof, se PI 5. 16. 10 ovfr. S. 232.

12--14. DL 6. 15. 12--14.

15¹--16. DL 6. 15. 15--16.

¹ I Randen ud for Begyndelsen af § 15 står med Blæk I: Revis. forandret, se Noter til PI 5. 16. 15 ovfr. S. 233.

17. DL 6. 15. 17: . . . eller svinesti¹ . . .

¹ I Randen står med Blæk I: PI 5. 16. 16 ovfr. S. 16.
Revis. udelukker, se Note 1 til

18¹. DL 6. 15. 18.

¹ I Randen står med Blæk I: 5. 16. 17 ovfr. S. 234.
Revis. forandret, se Noter til PI

19. DL 6. 15. 19: . . . enten at¹ hand . . .

¹ I Randen står med Blæk I: PI 5. 16. 18 ovfr. S. 234.
Revis. udelukker, se Note 1 til

20. DL 6. 15. 20.

21¹. DL 6. 15. 21.

¹ I Randen står med Blæk I: 5. 16. 18 i Midten ovfr. S. 235.
Revis. forandret, se Noter til PI

22. DL 6. 15. 22.

Cap. 16. Om Røveri.

1. DL 6. 16. 1: . . . dermed felster¹ . . . saadan
gierning² . . .

¹ I Randen står med Blæk I: ² I Randen står med Blæk I: Rev.
Rev. at forberge sig, se Note 6 misgierning, se Note 7 a. St.
til PI 5. 17. 1 ovfr. S. 235.

2—3. DL 6. 16. 2—3.

4. DL 6. 16. 4: . . . straffis med arbejd i jern sin
lifs tid.

Cap. 17. Om Tyveri.

1—3. DL 6. 17. 1—3.

4. DL 6. 17. 4: . . . styld [ok misgierning]¹ forgiort
haver.

¹ Tilskrevet med Blæk I.

5. DL 6. 17. 5: . . . torvekøbte dem¹ . . .

¹ I Randen står med Blæk I: Note 3—4 til PI 5. 18. 4.
Revis. købte dem paa torvet, se

6—7. DL 6. 17. 6—7.

8. DL 6. 17. 8: . . . siger det¹ etc.

¹ I Randen står med Blæk I: PI 5. 18. 7 ovfr. S. 238.
Revis. udelukker, se Note 1 til

9. DL 6. 17. 9.

10. DL 6. 17. 10: . . . vidne bevise, at . . .

11—28¹. DL 6. 17. 11—28.

¹ Herefter står i Randen, dog ikke med R. Vindings Håndskrift: Klittetag Reces C. 3tii. § 63, jfr. DL 6. 17. 29.

29. DL 6. 17. 30.

30¹. DL 6. 17. 31.

¹ I Randen står med Blæk 1: Revis. udelukker. N., jfr. Note 1 til PI 5. 18. 22 ovfr. S. 242.

31¹. PI 5. 18. 23.

¹ I Randen står med Blæk 1: N. Revis. udelukker, se Note til PI a. St. ovfr. S. 242.

32. DL 6. 17. 32: Befindis¹ nogen . . .

¹ I Randen står med Blæk 1: Revis. tagis, se Note 1 til PI 5. 18. 24.

33. DL 6. 17. 33: . . . hud [paa Kagen]¹ ok . . . sin ryg]².

¹ Rettelse med Blæk II for: igien. ² Rettelse med Blæk II for: pande.

34¹. DL 6. 17. 34: . . . gang, [da strygis han til Kagen]² ok brendis paa [sin pande]³.

¹ I Randen står med Blæk 1: Revis. forandret, se Note 1 til PI 5. 18. 24 ovfr. S. 243. ² Rettelse med Blæk II for: miste sin hud igien. ³ Rettelse med Blæk II for: begge hans Kinder.

35¹. DL 6. 17. 35: . . . hand [kagstrygis]² ok brendis . . .

¹ I Randen står med Blæk 1: Revis. forandret, se Note 3—4 til PI 5. 18. 24. ² Rettelse med Blæk II for: miste sin hud.

36¹. DL 6. 17. 36: . . . Tyveri [saasom hæste . . . ok hand]² ej dermed . . . hand [kagstrygis]³ ok . . . paa [sin]⁴ pande.

¹ I Randen står med Blæk 1: Revis. forandret, se Note 2 til PI 5. 18. 25 ovfr. S. 243. ³ Rettelse med Blæk II for: miste sin hud. ⁴ Rettelse med Blæk II for: begge Kinderne ok.

37¹. DL 6. 17. 37: . . . igien [strygis til kagen]² ok brendis . . .

¹ I Randen står med Blæk 1: Revis. forandret, se Note 2 til PI 5. 18. 25 ovfr. S. 243. ² Rettelse med Blæk II for: miste sin hud.

38. DL 6. 17. 38: [Bryder]¹ nogen . . . fængsel², ok siden . . . hand³ straffis med galgen.

¹ Rettelse med Blæk II for: Slipper. ³ Herefter er slettet: miste sit lif.

² Herefter er slettet: eller løsgivis.

39—41. DL 6. 17. 39—41.

Cap. 18. Om Falsk.

1. DL 6. 18. 1: . . . eller sølf eller køber ok selger med de penge, der hand veed falske at være, eller handler med falsk sølf eller guld¹, hand gjør . . .

¹ I Randen står med Blæk I: 5. 19. 1 ovfr. S. 244.

Revis. udelukker, se Note til PI

2—6. DL 6. 18. 3—7.

Cap. 19. Om Mordbrand ok Hedebynde.

1. DL 6. 19. 1.

2. DL 6. 19. 2: . . . vaade [ok skødisløshed]¹ ok ikke af forsæt², da . . .

¹ Tilskrevet med Blæk II.

Note 7 til PI 5. 20. 1 ovfr

² I Randen står med Blæk I, men overstreget: Revis. udelukker, se

S. 246.

3—4¹. DL 6. 19. 3—4.

¹ Ud for §§ 3—4 står med Blæk PI 5. 20. 2 ovfr. S. 247.

I: Revis. udelukker, se Note til

5. DL 6. 19. 5: . . . overbevisis, [straffis lige]¹ som . . .

¹ Rettelse med Blæk I for: bøde se Note til PI 5. 20. 3 ovfr. half saa meget; i Randen står S. 247.

med Blæk I: Revis. straffis lige,

6. DL 6. 19. 6: . . . skou [hus eller by, ok]¹ brender . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

7—10. DL 6. 19. 7—10.

Cap. 20. Om fæis drab eller saar.

1¹. DL 6. 20. 1: . . . da bøde han [der]² for [sine

¹ I Randen står med Blæk I: Revis. ovfr. S. 248.

forandret, se Noter til PI 5. 21. 1 ² Tilskrevet med Blæk I.

voldsbøder]¹ ok tage . . . dog [sine voldsbøder. Men]²
om . . . bøde [trende]³ tre lod sølf.

¹ Rettelse med Blæk I for: det
saar, hesten fik, trende tre lod
sølf.

² Rettelse med Blæk I for: tre lod
sølf. I lige maade.

³ Tilskrevet med Blæk I.

2—5¹. DL 6. 20. 2—5.

¹ Ud for sidste to Trejedele af § 4
står med Blæk I: Revis. forandret,

se Noter til PI 5. 21. 7 ovfr.
S. 249.

Cap. 21. Om Æresager.

1. DL 6. 21. 1: . . . til [tinge for]¹ slig snak . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

2. DL 6. 21. 2.

3. DL 6. 21. 3¹.

¹ I Randen står med Blæk I:
Revis. udelukker, se Note til PI

5. 22. 3 ovfr. S. 251.

4. DL 6. 21. 4.

5. DL 6. 21. 5: . . . da skulle de [enten forvisis . . .
Spindehuset]¹.

¹ Rettelse med Blæk II for: hver
aar om . . . ok førdigheden,

som i PI 5. 22. 6 ovfr. S. 251.

6. DL 6. 21. 6: . . . anden¹ Tyf . . . hand [ved sin
fulde Lavalder]², da . . . Er hand [mindreaarig]³, miste
sin hud.

¹ Herefter er slettet: i Kongens
gaard.

² Rettelse med Blæk I for: veragtig.

³ Rettelse med Blæk I for: dreng.

7. DL 6. 21. 7: . . . løgn, [muntlig eller skriftlig]¹,
at ville . . .

¹ Tilskrevet med Blæk I.

8¹. DL 6. 21. 8.

¹ § 8 er tilskrevet i to Gange med Blæk II.

Cap. 22. Om Hustrois, Børns eller Tieniste- tiyndis forlokkelse.

1—5. DL 6. 22. 1—5.

65.

c. 1675. Kommercekollegiets Betænkning over et Udkast til Lovbogens 19. og 20. Kapittel om Søren.

Original Udfærdigelse med Kollegiets Segl og Kollegiemedlemmernes Underskrift, men uden Datum, på Bagsiden i en Registraturnotits betegnet som: Commerce Collegii Project om Søhandel. En Afskrift findes i det ovfr. 1. Bd. S. 331 omtalte Håndskrift med gl. Signatur Ny kgl. Saml. Nr. 828 Fol.

Forfatteren af det foreliggende Udkast til en Søren er ukendt. Kommercekollegiets Betænkning indskrænker sig til et Par spagfærdige Bemærkninger. Betænkningens Affattelse falder mellem 1670 27. Decbr., da Melkior Røtlin og Hans Nansen trådte ind i Kommercekollegiet som Assessorer, og 1676 19. Marts, da Røtlin døde. Selv Udkastets Udarbejdelse er formodentlig samtidig med den 2. Revisionskommissions Virksomhed 1675—76, da dets to Kapitlers Talbetegnelse netop svare til Nummereringen i sidste Projekt, se ovfr. S. 351—52, hvor Kap. 19 ikke er indført.

Til Grund for Udkastet er lagt Fredrik II.s Søren af 1561, som det i det Hele følger § for §, dog med Forbigåelse af §§ 2, 34, 49, 51, 62, 64—65, 69, 71, 72, af hvilke kun § 49 og måske § 64 er benyttet til Danske Lov. Søren 1561 er dog heller ikke i de benyttede §§ afskrevet ordret, men dens Tekst har på forskellige Steder modtaget Bearbejdelse og Tillæmpning, og de nedenfor meddelte Kildehenvisninger skulle derfor ikke antyde en ordret Benyttelse.

I den 3. Revisionskommissions Møder skulde forhandles om Søren 1680 den 14. Juli, men Forhandlingen opsattes, da Generalprokurør P. Scavenius endnu ikke var færdig med det Udkast, som han havde påtaget sig at udarbejde. Forhandlingen optoges s. Å. den 13. Oktbr., da dette Udkast blev konfereret med »de forrige om Søhandelen sammenskrevne Koncepter«. Blandt disse har sikkert også det foreliggende været. Forskellige for det ejendommelige Ændringer i Søren 1561 genfindes i DLov, og selv §§, som ikke ere hentede fra Søren 1561, have tilsvarende i DLov såsom 19. Kap. §§ 46, 47, 50, 68, 71—72;

20. Kap. §§ 3, 7, og det må derfor antages, at Peder Scavenius har lagt dette Udkast til Grund ved Udarbejdelsen af sit Projekt til DLoV, men på den anden Side ses det, at man hertil på ny har taget Soret 1561 for til Overvejelse og har medtaget Bestemmelser heri, som ere forbigåede i det foreliggende Udkast, såsom Soret 1561 § 32 i Sl. jfr. DL 4. 1. 15 og § 49 jfr. DL 4. 4. 5. Ligeledes synes den Hamborgske Stadsret 1605 og Hanserecessen 1614 påny at være gennemgåede, medmindre de pågældende Bestemmelser ere optagne i DLoV af et af de andre foreliggende Koncepter, hvortil der muligvis henlydes i den omtalte Kommissionsprotokol, jfr. dog ndfr. S. 430.

Cap. 19. Om Søhandel.

1. Ingen Skipper skal vere megtig til at forfragte sit Skib uden med sine Rederis Vidskabf och Samtøcke, saafremt de ere saa nerverrendis, at forskrefne Skipper kand forspørge sig med dennem enten muntlig eller ved Skrifvelse, saafremt hand uden hans Rederis Skade Svar kand forvarte; hvis icke, da rammer hand sine Rederis Gaufn och Beste, som hand agter at svare, med mindre hand er paa it Sted, hvor hand expresse til Factorens Ordre at følge med Befragtning er forbunden. Hvem, som herimod gjør, och hand vorder beklaget derofver, da skal det, som hand saa giort hafver, ingen Magt hafve, och samme Skipper skal ald Skaden opreise och derforuden, for hand imod Ordre handler, gifve 10 Lod Sølf til Kongen och 10 Lod Sølf til Byen.

Kilde: Soret 1561 §. 1 jfr. DL 4. 2. 1.

2. Naar nogen Skipper leier Folk, høie eller laufve, da bør hand strax med dennem forud om Hyeren ens vorde och betinge, och da ere de strax pligtige at gifve sig ind i Skibet saa tilig, som Skipperen dennem derom tilsigendis vorder, och der tage Vare paa deris Embede och Arbeide at ladde eller baglaste Skibet, førend de nogit af deris Hyere oppeberger. Hafver de oppebaarit

deris Hyere och blifver forsømmellige och icke tage Vare paa Skibet, da gifve samme Hyere tilbage och dertilmed saa megit, som dennem var lofvit til Hyere, Halvdelen til Kongen och Halvdelen til Skipperen, eller och leggis udi Fengsel i 14 Dage til Vand och Brød, om de icke hafver at betale med.

Kilde: Soret 1561 § 3 jfr. DL 4. 1. 3.

3. En Skipper, som vil seile uden Rigerne, skal gifve sit Folk, som betalis for Reisen, deris fulde Hyere, Halvparten der, som hand udreder eller och baglaster Skibet, och anden Halfpart, naar hand kommer tilbage igien och hafver losset det indehafvende Gods och Vare, mens de, som farer for Maanids Hyere, som de kunde om foræenis.

Kilde: Soret 1561 § 4 jfr. DL 4. 1. 26.

4. Om nogen Skibsfolk sig forhyerer och icke er god for det, som hand sig udgifver, och det kand hannem skelligen ofverbevisis af tou eller trei inden Skibsboerde, dend skal miste sin hele Hyere och derforuden bøde saa megit, som hannem var lofvit til Hyere, Halvdelen til Kongen och Halvdelen til Skipperen. Dersom hand icke hafver at bøde med, skal hand trei Gange gaa under Kølen, uden Skipperen hannem benaade vil. Och dersom nogen Styeremand eller Lodsmand lader sig leie for Styeremand eller Lodsmand, och Skipperen fanger Skade enten paa Skib eller Gods for hans Forsømmelse och Uforfarenheds Skyld, da skal samme Styeremand eller Laadsmand vere pligtige at bøde ald Skaden igien, om hand det formaar, mens dersom hand icke formaar at betale Skaden, da hafver hand sit Lif forbrut, om det kand louglig bevisis.

Kilde: Soret 1561 § 5 jfr. DL 4. 1. 4-5.

5. Hvilken søfarende Mand, som hafver ladit sig hyere, och formedelst Druckenskabf eller anden Ulydighed icke vil vere sin Skipper følgachtig, naar Vinden er goed eller [hand] af Skipperen vorder tilsagt, da skal Skipperen

ingenlunde forligge sin Vind, men leie en anden Mand udi hans Sted och den, som brødig findis, skal igien gifve, hvis han hafver annammit, och hvis dend, som igien leit vorder, ydermere koster, och hafve derforuden forbrut 10 Lod Sølf til Konningen och 10 Lod Sølf til Byen. Hafver hand icke at betale med, da skal hand antvordis Kongens Ambtmand och træle for sin Brøde och Faldsmaal, och dersom nogen er sin Skipper ulydig i Siøen, da hafve Skipperen Magt at sette hannem udi Land, dog paa it Land, hvor Folk boer, och belønne en anden udi hans Sted af dend uhørsommis Hyere och Føring och Skipperen dermed angerløs vere.

Kilde: Soret 1561 § 6 jfr. DL 4. 1. 9.

6. Om nogen søfarende Mand sig hyerit hafver och ligger af Skibet om Nattetide uden Skipperens Forlouf och vorder anklaget, bøde derfor 3 Lod Sølf til Byen, men sker nogen ydermere Skade for slig Forsømmelse, da stande derfor til Rette efter Sagens Leilighed.

Kilde: Soret 1561 § 7 jfr. DL 4. 1. 6.

7. Findis nogen Baadsmand, som paa Reisen er, om Nattetide paa Gaden eller och i utilbørlige Huse och Herberge, dend maa och skal Fogden och Byens Tienere gribe och fengsle hannem udi trei Dage til Vand och Brød, och dertilmed [bøde] 3 Lod Sølf til Konningen och 3 Lod Sølf til Byen. Gjør hand nogen anden Gierning, stande derfor til Rette efter Sagens Leilighed.

Kilde: Soret 1561 § 8 jfr. DL 4. 1. 7.

8. Kommer en Skipper med sit Skib udi Haufn eller paa Red, och hans Folk ville fare udi Landet, da skal sligt ske med Skipperens Forlouf och Halvdelen blifve udi Skibet och troeligen det forvare, och de, som fare i Landet, skulle betimellig om Aftenen komme til Skibs igien eller om Dagen, naar Skipperen dem tilsiger. Hvo, som sig herimod fordrister at blifve i Lande uden skellig

Aarsag och Skipperens Forlouf, hand straffis och bøde derfor, som nest tilforne sagt er.

Kilde: Soret 1561 § 9 jfr. DL 4. 1. 8.

9. Naar en Skipper vil seile uden Rigerne vestverts udi Evropa, da er hans och Styeremandens Føring hver dennem en Læst, Høibaadsmandens, Skibsmandens (!), Skrifverens, Tømmermandens och Kockens hver en half Lest och de andre Baadsmends, hver en Trediepart af en Læst och en Drengs half saa megit som en Baadsmands och nyde samme Føring fragtfri och icke mere.

Kilde: Soret 1561 § 10 jfr. DL 4. 1. 27.

10. Ingen maa selge sin Føring af Skibet uden med Skipperens Samtøcke och Vidskabf, och dersom Befragteren samme Føring efter Markidsgang beholde vil, da stande det hannem frit for, under samme Førings Fortabelse, Halfdelen til Kongen och Halfdelen til Skipperen.

Kilde: Soret 1561 § 11 jfr. DL 4. 1. 28.

11. Icke skal Skipperen heller vere pligtig at svare til nogen Føring, naar Skibet er tillad, men naar Skipperen begynder at ladde, skal hand paaminde enhver i Almindelighed derom och da hver gifve til Kiende, som vil skibe sin egen Føring, och giøre sig da det Rum saa nøttig, som hand kand, dog skal ingen Baadsmand selge deris Førings Rom uden med Skiperens Samtøcke.

Kilde: Soret 1561 § 12 jfr. DL 4. 1. 29.

12. Forsømmer nogen Baadsmand sit Arbeide dend Stund, at Skibet laddis eller lossis, da skal hand gifve sine Staldrødre for hver Daug, hand det forsømmer, it halft Lod Sølf.

Kilde: Soret 1561 § 13 jfr. DL 4. 1. 24.

13. Ingen maa føre Baaden eller Jollen fra Boerde uden med Skipperens, Styeremandens eller Høibaadsmandens Forlouf. Hvem, det giør, skal hafve forbrut til alt Skibsfolk 3 Lod Sølf, och kommer Baaden nogit til

eller formedelst saadant nogen anden Skade sker, da stande dennem derfor til Rette, som derpaa hafver at sige.

Kilde: Søret 1561 § 14. jfr. DL 4. 1. 25.

14. Fordrister sig nogen til at giøre Mytteri, Oprør eller Forbund imod Skipperen, och det kand skelligen bevisis, da skal det straffis som anden halsløs Gierning, som och de skulle straffis, som ville nøde och trenge Skipperen til at seile anden Steds med dennem, end deris Besked er.

Kilde: Søret 1561 § 15 jfr. DL 4. 1. 10.

15. Undviger nogen Baadsmand Skipperen, naar hand har faaid sin Hyere, och det udi Sandhed kand bevisis, da skal dend, naar hand antreffis, derfor straffis som en anden Tyef.

Kilde: Søret 1561 § 16 jfr. DL 4. 1. 21.

16. En Skipper, som hafver hyerit sit Folk til nogen vis Sted och derhen kommendis vorder til Sinds at ville seile med samme sit Skib anden Steds, enten hand paa det første Sted lossen heller icke, hand skal forbedre sit Folk deris Hyere efter Reisens Beskaffenhed, och de skulle vere pligtig at følge hannem hver under 40 Lod Sølfes Bøder til Konningen, och naar Skiber kommer did, som Skipperen gjør sit Markid, och hafver lossid och Skibet er forvarit, skal Skipperen der gifve dennem deris Hyere.

Kilde: Søret 1561 § 17 jfr. DL 4. 1. 22.

17. Faer nogen Baadsmand af Skibet och gjør sig unøttig udi Druckenskabf eller udi andre Maade och blifver derofver lemmelæst, saa hand icke kand fuldgjøre sin Reise, dend skal gifve tilbage igien det, hand hafver oppebaarit, och Skipperen leie en anden udi hans Sted.

Kilde: Søret 1561 § 18 jfr. DL 4. 1. 30.

18. Fanger nogen af Skibsfolket Skade udi Skibsarbeide eller andre Maade udi Skibsnøtte och Gaufn och

er dog icke self Aarsage dertil, eller och nogen blifver siug paa Reisen, saa hand icke kand blifve liggendis udi Skibet, da skal Skipperen lade dend syge komme i Landet och bestille hannem Herberge och en, som hannem skal opvarte och forsørge hannem med Lius och Kost til Nødtørftighed efter dend Maade, som hand spiser udi Skibet. Blifver hand tilpas, da komme udi Skibet igien, dog er Skipperen icke pligtig til at tøfve efter hannem, medens seile, naar Skibet er seielrede, och dør hand den Stund, Skibet er paa Hedenreisen, da skal hans Arfvinger hafve hans halfve Hyere och hele Føring, imod half Fragtis Erleggelse, med hvis andet hannem tilhører, men er Skibet paa Hiemreisen, da tage hans Arfvinger hans hele Hyere och Føring och betale hans Jordefærd, och skal Øfrigheden hafve Indseende derhøes, om dend dødis Arfvinger er der icke til Stede.

Kilde: Søret 1561 § 19 jfr. DL 4. 1. 31.

19. End skede det saa, at nogen Skipper blef anfalden udi Siøen af Fiender eller Siørøfvere och stiller sig til Verge, saa at hans Folk blefve saarede eller lemleste, da skal Skipperen lade dennem hielpe och læge och skal dend Lægeløn, andre Folkis Føringer och Hyere, som i de kvestis Sted kunde antagis, och anden Omkost gaa ofver Skib och Gods som anden Averie, fordi det er sked for Skib och Goedsis Beskermelse.

Kilde: Søret 1561 § 20 jfr. DL 4. 3. 17.

20. Om en Skipper vorder til Sinde at bryde sin Last, førend han kommer til dend Sted, som hand hafver hyerit sit Folk, och hand kand vide sine Rederis Gaufn och Fordel dermed, da maa hand det vel giøre, och hans Bodsmend skulle vere pligtige at losse foruden Knur och Modsigelse, och beholder hand saa megit af samme Last udi Skibet igien, saa hand er stif nok belastid at seile did, som hand sit Folk hyrit hafver, da er hand dennem ingen

Forbedring pligtig, och de vere hannem følgachtige did, som forskrefvit staar. Men dersom hand lossen sin fulde Last och skal tage Ballast ind igien, da gifver hand sit Folk deris hele Hyere, och vil hand siden seile fremdelis, da gifve hand sit Folk, hvis billigt er, och [hand] med dennem kand til ens vorde. Findis nogen herimod ulydig at vere, da hafve dermed forbrut sin Hyere och Føring och derfor bøde 10 Lod Sølf til Konningen och 10 Lod Sølf til Byen.

Kilde: Soret 1561 § 21 jfr. DL 4. 1. 23.

21. Om saa var, at Skipperen hafde tilladdit sit Skib och formedelst Krig, Søerøfvere, Arrest af Lands eller Stadens Øfrighed icke toerde, motte eller kunde fuldgjøre sin Reise, och det blifver hannem tilladet at aftacke sit Folk, da blifver hand dennem kvit med Fierdeparten af deris Hyere, men dersom Skipperen udløber udi Søn och enten mister Seigl, Mast, Anker eller Toug eller for andre merkelige Aarsager nødis til at løbe tilbage udi Haufnen igien at oplegge sit Skib, da skal Skibsfolket sig lade nøie med dend halfve Hyere, om de for Henreisen allene ere betingede, mens ere de for Frem- och Tilbage-reiser betingede, da med dend 4de Part, och ere de i Maanidshyere betinged, da skal de niude Betalling for saa mange Maaneder, de hafver seilit.

Kilde: Soret 1561 § 22 jfr. DL 4. 1. 32.

22. Vorder en Skipper siug eller partiesk med sine Redere, saa at Rederne vil sette en anden Skipper paa Skibet, da skal alt Skibsfolket for dend samme Hyere vere dend nyesette Skipper følgachtig ligesom dend anden under deris Hyeris Fortabelse, dog saa, om hand vil seigle videre, skal hand give dennem Forbedring.

Kilde: Soret 1561 § 23 jfr. DL 4. 1. 33.

23. Blifver nogen Skipper skibbrudden, da skal hand vere forpligtid med Skibsfolket at bierge Skibet, Goedsit

och Skibsredskabet och annamme af Kiøbmendenne derfor en redelig Biergeløn efter goede Mends Sigelse, och skal Befragteren gifve til Fragt af det biergede Gods och Rederne Bodsmendene til Hyere, eptersom Seiladsen er lang til och Dannemend kunde kiende Ret at vere, och dersom nogen forrycker eller underslaar nogit af samme skibbrudne Gods, dend skal straffis ligesom for andit Tiufverie, och hvilken Baadsmand, som icke vil hielpe at bierge Skib, Gods och Skibsredskabf, hand skal miste sin Hyere med hvis hand hafver tilforne oppebaarit, och holdis siden for en uerlig Mand iblant andre gode søefarende Folk.

Kilde: Soret 1561 § 24 jfr. DL 4. 3. 1.

24. Skal Folket holde goed Fred och Enighed inden Skibsboerde. Dersom nogen gjør dend anden Saar eller lemmelæst, saa at Skibet och Skibsarbeide dermed blifver forsømmit, da skal dend, som Skaden hafver giort, flye en anden udi Steden och bøde derfor til Konningen och Byen, eptersom Skaden er stoer til.

Kilde: Soret 1561 § 25 jfr. DL 4. 1. 11.

25. End blifver dend saarede død af samme Skade, da skal Skipperen och alt Skibsfolket vere skyldige at holde Manddraberen til Stede och antvorde Amtmanden eller Befallingsmanden hannem udi Hende, at som de først til Lands komme, hand der undgielde sin fortiente Løn efter Sagens Leilighed, och dersom at samme Misdedere med deris Villie och for deris Forsømmelse undkommer, da skulle de alle, som i Skibet vare, svare hans Gierning.

Kilde: Soret 1561 § 26 jfr. DL 4. 1. 12.

26. Om nogen Skipper, Kiøbmand eller Bodsmænd sig forgriber udi nogen Gierning, som er Lifsstraf verd, da skal samme hans Forseelse icke komme Skib och Gods mere til Skade heller Hinder end hans eigen Part

derudi kand vere, och det skal ofverantvordis ved trende af de beste Mænds Ed, som udi Skibet ere.

Kilde: Søret 1561 § 27 jfr. DL 4. 1. 13.

27. Ingen Baadsmand maa straffe Skipperens Kost, icke heller begiere anden Spisning inden Skibsboerde end sedvaanligt er och Dagen tilhører. Hvem, det gjør och icke hafver skellige Aarsager dertil, skal dermed sin Hyere och Føring forbrut hafve, och maa Skipperen sette hannem paa det første Land, hand tilkommer, som før er sagt. I lige Maade forholdis, om nogen forsetlig Øl och Mad spilder.

Kilde: Søret 1561 § 28, § 32 1. Stykke jfr. DL 4. 1. 15.

28. Kommer Skipperen udi Haufn der, som fersk Mad er at bekomme, da maa hand det købe efter sin egen Villie, dog skal hand icke vere nød eller tvungen til. Hvem, som herimod gjør [och sig] mod Skipperen opsetter, skal hafve forbrut trei Lod Sølf til Konningen och 3 Lod Sølf til Skipperen.

Kilde: Søret 1561 § 29 jfr. DL 4. 1. 16.

29. Hvem, som vil nøde Kocken til at gjøre Ild och spise uden dend rette Tid, hand bøde derfor ti Lod Sølf til Kongen och miste sin Hyere, men dersom Kocken det fortier och icke vil aabenbare och siden udkommer, skal hand derfor bøde trei Lod Sølf til Konningen och trei Lod Sølf til Byen. Skal och Kocken vere pligtig til at forvare sit Skibs Fetalie, saa dend icke spildis eller forderfvis for hans Forsømmelse Skyld. Gjør hand det icke, da bøde Skaden och miste sin Hyere.

Kilde: Søret 1561 § 30 jfr. DL 4. 1. 17.

30. Skal ingen heller fordriste sig til inden Skibsboerde at dricke til Ofverflødighed eller gjøre Giestebud udi Skibet, men hvem, som det Behouf hafver, maa lade tappe och dricke imellem Maaltid til sin Nødtørft och dermed sig lade nøie. Findis nogen herimod at gjøre,

hafve dermed forbrut trei Lod Sølf til Konningen och ligesaa megit til Rederne saa tit och ofte, som det sker och vorder anklaget.

Kilde: Soret 1561 § 31 jfr. DL 4. 1. 18.

31. Skal ingen Baadsmand skillis fra Skipperen, naar Skibet er kommen udi Haufn, førend det er lossit, aftaklit och ballastit igien, om Skibet skal opleggis, och al Ting er til Rette flyid efter Skipperens eigen Villie under sin Hyeris Fortabelse, Halfdelen til Kongen och anden Halfdelen til Byen.

Kilde: Soret 1561 § 33 jfr. DL 4. 1. 3.

32. Ligger en Skipper seilrede paa sin Vind, da maa ingen forhindre hans Styeremand eller Baadsmand for Gieldsag, mens hvis Gods, hand hafver udi Skibet, skal antvordis af Skipperen och Folket ved soeren Æed, naar Gielden først louglig er bevist, til Rettens Middel til dend, der paaskader, och dend anden fuldgjøre sin Reise, som hand lofvit hafver, men kand en Styeremand eller Bodsmand afstedkomme sig self it Skib at bekoste och vil det self føre, da maa hand vere qvit, om hand sig end forhyerit hafver, dog skal hand skicke en anden udi sit Sted eller igien gifve Skipperen, hvis hand hafver oppebaarit.

Kilde: Soret 1561 § 35 jfr. DL 4. 1. 36.

33. Ingen Skipper maa underleie en andens Styeremand eller Bodsmand. Hvem, som det gjør och kand bevisis, da skal dend, som hannem først hafver fæst, beholde hannem at fuldgjøre sin Reise, som hand lofvit hafde, och det stande til Skipperen, hvad hand vil gifve hannem af sin Løn, fordi hand hafver dermed fortabt sin Ret, at hand hafver sted sig med tvende, och dend Skipper, som vitterlig hafver underleiiit dend andens Tiener, bøde derfor tiufve Lod Sølf til Konningen och tyfve Lod Sølf til Byen.

Kilde: Soret 1561 § 36 jfr. DL 4. 1. 2.

34. Naar en Skipper hafver forfragtid sit Skib och giort en bestemmit Dag imellem sig och Kiøbmanden, dersom Skipperen icke er rede, naar Dagen er kommen efter deris Certepartie eller Contractis Lydelse, och Kiøbmanden derofver blifver forsømmit och icke fik sit Gods udi Markedet, da stande Skipperen Kiøbmanden derforre til Rette och bøde hannem sin Skade efter Dannemends Sigelse, undertaget at Uveir, Vinterdaug eller anden uformodende Tilfald kunde hannem sin Reise forhindre. Udi lige Maade om Skipperen blifver forsømmit af Kiøbmanden, gielde dend samme Ret. Befragter mand Skib af nogen at ville self lade føre ded paa en eller mere Steder, och samme Skib tilkommer nogen Uløcke foruden hans Forsømmelse, som det fragtid hafver, da svare dend der icke til, men bruger hand det paa anden(!) Reiser, end deris Contract eller Certepartie ommelder, foruden den andens Villie, som Skibet tilhører, da oprette hand hannem sin Skade efter søfarene Mends Sigelse, undertagende at hand lider Arrestering paa samme sin Reise eller blifver nød til anden Forseiling imod sin Villie, saa hand icke er self Aarsage dertil, da giøre sig det bevisligt med nøig-achtig Vindisbiurd.

Kilde: Søret 1561 §§ 37—38 jfr. DL 4. 2. 3 og 7.

35. Hver Skipper skal hafve flitteligen Opseende paa Kiøbmandens Gods udi Skibet med Stubning och Garnering och alt andet. Dersom Kiøbmanden fanger Skade eller hans Gods blifver formindsket af Skipperen eller hans Folk, da skal Skipperen det oprette af sine egne Penge och betale Kiøbmanden sin Skade, eftersom Goedset udi Markendet selgis och Kiøbmanden derimod betale Rederne sin fulde Fragt, men dersom samme Gods blifver forleckit eller forderfvit, uden Skipperen eller hans Folkis Forsømmelse, och naar Skibet kommer did, som det skal lossis, och klapper Kiøbmanden trende Gange

paa Fadet, som er Vin och anden leckende Vare [udi], och befaler at udhisse, da gifve hand Skipperen sin fulde Fragt eller och lade Skipperen beholde samme Fad for Fragten. Lader Kiøbmanden Fadet udhisse uden at se sig forre, da svare til Fragten. Er och Skibsfolket i noget deslige Aarsager, da hafver Skipperen til dennem derforre sin Tiltale.

Kilde: Soret 1561 § 39 jfr. DL 4. 2. 10.

36. Efter at en Skipper hafver oppebaaren sin Fragt, och hvis andet hans Redere tilkommer, da giøre dennem goede Rede och Regenskabf uden ald Forhaling udi alle Maade. Dersom det anderledis befindis, end som Ret er, da skal det straffis lige ved anden Utroeskabf.

Kilde: Soret 1561 § 40 jfr. DL 4. 2. 20.

37. Om en Skipper fragter sit Skib forgrebs til nogen Kiøbmand, och samme Kiøbmand vil imod Skipperens Villie ladde Skibet ofver sin rette Maade, och Skibet derofver kommer til nogen Uløcke, da skal Kiøbmanden vere pligtig at oprette Skaden, Halvdelen efter Dannemends Sigelse.

Kilde: Soret 1561 § 41 jfr. DL 4. 2. 8.

38. Skal hver Skipper hafve god Agt och icke ofverladde Skibet formedelst Gerighed. Dersom det befindis, skal hafve forbrut af sine egne Penge førgetyfge Lod Sølf til Kongen och førgetyfge Lod Sølf til Byen.

Kilde: Soret 1561 § 42 jfr. DL 4. 2. 9.

39. Skal ingen Skipper hafve Magt til at selge sit Skib enten uden eller inden Lands uden med sine Medrederis Vidskab och Samtøcke, och derpaa skal hand hafve deris skriftlig Tilladelse, om de vil det afhende, paa det at Skipperen kand gifve dennem, som kiøbe ville, en tilbørlig Forvaring. Om herimod handlis, skal det Kiøb ingen Magt hafve, om der vorder paaklagit, och Skipperen skal hafve forbrut it hundrede Lod Sølf til Kongen och

derforuden stande sine Redere til Rette. Men skeede det saa, at samme Skib fik nogen merkelig Brøst och Skade paa sin Reise, och Skipperen det derfor ville afhende, da maa hand dertil Fuldmagt hafve, dog skal hand det bevise med fire af de beste Mend udi Skibet, om der var skellig Aarsage til eller icke.

Kilde: Soret 1561 § 43 jfr. DL 4. 2. 12.

40. Icke heller maa Skipperen selge eller gifve noget bort eller self beholde af Skibsredskabf, Fetalie eller andet, hvad Skibet tilhører, uden hand fører det til Regenskabf. Hvo anderledis gjør, skal straffis derfor, som for andit Tyfverie, men efter hans gjorde Reise gjøre sine Redere Rigtighed for alt, vere sig fra Reisen ofverblefne Fætalie eller andit.

Kilde: Soret 1561 § 44 jfr. DL 4. 2. 13.

41. Lader en Skipper sig fragte af en Kiøbmand toe eller flere til en visse Tid hannem at aflade och en af samme Kiøbmand icke i rette Tider skiber sit Gods, och Skipperen derofver opholdis, da bør samme Kiøbmand at erstate dend Skade, som deraf kommer. Dersom Kiøbmanden opholder Skipperen och Skipperen, naar hand vil seile, lader 3 af hans beste Folk se det ledige Rom, och de det louglig kand vidne, da er Kiøbmanden skyldig dend fulde Fragt at betale, uden saa var, at Skipperen uden hans Forhindring andet Gods i det Sted bekommer, da skal dend Fragt, deraf gifvis, komme Kiøbmanden igien til gode. Desligeste om en Kiøbmand, sit Gods hafde skibet, begierte ded igien at udlosse och Skipperen uden sin Reisis Forsømmelse kunde komme til det at udlosse, da skal hand betale Skipperen sin fulde Fragt, uden saa var, at Skipperen uden hans Reisis Forhindring andit Gods i det Sted bekom, da skal Kiøbmanden dend Fragt derimod nyde. Skulle och Kiøbmendene alle samtlige deris Gods

ville losse, da skal Skipperen nøiis med half Fragt och Folkene med half Hyere.

Kilde: Soret 1561 § 45 jfr. DL 4. 2. 4.

42. Kommer en Skipper udi fremmede Lande och gjør der nogen Handel, vere sig Kiøb, Sal, Fragt eller deslige och hafver med Bref och Seigel derudi forpligtid sine Redere, som hiemme ere, at skulle svare och undgielde, da ere de icke pligtige det at undgielde udi nogen Maade, fordi en Skipper er icke Redernis Gods megtig mere, end hand hafver under Henderne, som er det nerverendis Skib och Gods, som hand hafver med at fare, men hafver nogen kiøft, solt eller handlit med Skipperen, den maa efterkomme sin Skade hoes Skibet och icke hoes Rederne, uden at samme Redere befatte sig med samme Kiøbmands Gods.

Kilde: Soret 1561 § 46 jfr. DL 4. 2. 5.

43. Hafver en Skipper tilsagt Kiøbmanden at ville føre hans Gods udi Markedet och befaler hannem at føre det til Prammen, och Skipperen sender det op igien och lader det ligge, da skal Skipperen vere pligtig at betale Kiøbmanden det Gods, ligesom det kand gielde udi Markedet, naar hand kommer ofver, och korte hannem sin Fragt udi Betallingen, ti hver Skipper skal søge sin Kiøbmands Beste.

Kilde: Soret 1561 § 47 jfr. DL 4. 2. 6.

44. Naar nogit Skib i nogen Haufn her i Rigerne ankommer med Størtegoods, som udi Tøndemaal selgis, deraf skal Skipperen icke losse nogit uden med rette Tønder, som er Stadens Brende paa, saavel Folkens Føring som Redernis Part, och det skal ske udi Stadsmaalernis Nerverrelse, och skal dend, som Goedset annammer, gifve Maaleren til Løn af hver Tønde den Maaleløn, som paa hver Sted anordnit och brugeligt er, och hvilken Skipper,

herimod gjør, hafver dermed forbrut 10 Lod Sølf til Kongen och 10 Lod Sølf til Byen.

Kilde: Søret 1561 § 48 jfr. DL 4. 2. 11.

45. Kommer it Skib, som er laddit med Kiøbmandsgods, udi Storm eller anden Nød, saa at Skipperen maa lade kaste af Goedsit eller Mast, Kaabel eller Ankertoug hugge, paa det at hand kand redde Lif, Skib och Gods, da skal Skipperen, om det begieris, tilligemed 2 a 3 de beste Mend gjøre louglig Æed, at sligt er sked for at redde Lif, Skib och Gods; siden forholdis dermed paa følgende Maade, at Skipperen skal sette sit Skib paa Pendinge, ligesom hand vil det self beholde och raader da Befragteren, om de det derfore vil beholde heller det Skipperen lade, hvorofver dog Befragteren inden 2 Dagis Forløb sig skal forklare. Desligeste skal Skipperens Fragt saa vel af ded Gods, der kastid er, som af det, der beholdet blifver, indføris, och skal da alt det Gods, som i Skibet hafver verit, baade det beholdene och kastede regnis, som det beholdene i Markendit selgis, samt Skade, som paa forbesagte Maade med Huggen af Mast, Kabel eller Ankertoug kand vere lid, och hver da gielde udi Skaden efter sin Andpart, dog skal Folkenes Føring, saavit dennem efter Søretten tilladis, icke medberegnes, icke heller skal mand gifve Averie af Bodmeriepenge.

Kilde: Søret 1561 § 50 jfr. DL 4. 3. 10.

46. Intid Gods, som blifver kastid, skal anderledis beregnis eller agtis, end det ved Indskibningen er vorden hoes Skipperen eller hans fuldmegtig for angifvit och forklart.

DL 4. 3. 12.

47. Dersom och nogit Gods formedelst Kastning kom til Skade eller blef forderfvit, dend Skade regnis lige ved det kaste, mens hvad, som foruden saadan Tilfald kommer til Skade, beregnis icke for Averie. Hvad

och Søen i Tilfald af Kastningen enten self udspilder eller forderfver, agtis for Averie, mens hvad Skade sker efter Goedsit igien stufvet och til Rette lagt, eragtis icke derfor.

Til Begyndelsen jfr. Hamborgs Stadsret 1605 2. 16. 4 jfr. DL 4. 3. 13.

48. Hvad Skibsfolk ved saadan Tilfald til Skade kommer, deris Lægeløn eller Begravvelsis Bekostning, om det er ved Land, at dennem Begravelse giøris, betalís af Skib, Gods och Fragt som anden Averie, och da hver gielde udi Skaden efter sin Andpart.

Jfr. DL 4. 3. 15.

49. Sker det oksaa, at Fribyttere eller andre Sørøfvere komme til nogen Mand udi Søen, som er laddit med Størtegods, Hvede, Rug, Malt, Haufre, Salt eller andit saadan Gods, som er styrtid tilsammen, och nogit blifver tagit deraf, da betalís det igien af det andet Størtegods, udi Skibet er, och skal Skibet inted gifve dertil, ti det staar sin egen Eventyer, mens Vox, Kaaber, Klede, Krambgods och ald anden Vare staar sit egit Eventyer och hver lide Skade, som hand faar.

Kilde: Søret 1561 § 50 jfr. DL 4. 3. 16.

50. Sker det, at Skipperen Skib och Gods for en visse summa Penge af Fribyttere frikiøber, och hand det louglig bevise kand, det gaar ofver Skib och Gods som anden Averie.

Jfr. Hamborgs Stadsret 1605 2. 19. 1 jfr. DL 4. 3. 19.

51. Hvor Skibene ei kand indflyede, mens mand med Baade heller Pramme skal losse, och der en eller flere Baade heller Pramme forgik heller de Vare, som der i førtis, forderfvedis, dermed forholdis, som ofven sagt er om Fribyttere, om de nogit af Skibene udtoeg.

Jfr. Søret 1561 § 70; Hamborg Stadsret 1605 2. 16. 9 jfr. DL 4. 3. 20.

52. Kommer nogit Skib paa Grunden, och Skipperen kand bekomme Skuder och Pramme at lodse Goedsit udi och lette Skibet af Grunden, da skal Skipperen self be-

koste at bedre sit Skib och Kiøbmanden betale Om-
 kostningen paa Goedsit och dend regnis ofver alt Goedsit
 hver efter sin Andpart och skal Skipperen lade Skibet
 hielpe det snariste, muegligt er, om det stander til at giøre,
 och føre Kiøbmanden sit Gods udi Markedet, men staaer
 det icke til at bedre igien, da skal Skipperen hafve til
 Fragt af det Gods, som beholdet er, som goede Mend
 tøckis skiæligt at vere efter Seiladsens Leilighed. Blifver
 och nogit af Goedset forderfvit, da skal dend Skade gaa
 ofver det andit Gods, som biergit er, om det er Salt,
 Korn och andit løst Goeds, mens er det Tøndegoeds, Vin,
 Packer och Støckegoeds, da annammer hver sit Merke
 och betaller Omkosten, som hannem tilkommer. Blifver
 Skib och en Part af Goedset och Skibsredskab reddis, da
 skulle Baadsmendene ei hafve deris fulde Hyere, men
 efter Proportion, ligesom Skipperen bekommer Fragt til,
 efter Læstetal och icke anderledis, mens dersom sig saa
 begauf, at Skib och Gods blef af Ulycke, och Skipperen
 kand giøre det bevisligt med alt sit Skibsfolk, at det icke
 var sked for hans Forsømmelse Skyld, da maa hand bierge
 sit Skib, om hand kand, och ingen Skadegield gifve Kiøb-
 mendene for deris Gods. Findis det och anderledis, at
 hand gjør det med Villie och af Ondskabf formedelst hans
 eller hans Folkis Forsømmelse, da stande hand Kiøb-
 manden derforre til Rette och icke vere megtig udi nogen
 Maade at befatte sig med Skibet, førend hand hafver stillet
 Kiøbmanden til Freds.

Kilde: Soret 1561 § 52 jfr. DL 4. 3. 21.

53. Blifver Kiøbmandens Gods forderfvit udi Skibet,
 at Ofverlobet icke er digt och forvarit, som det sig bør,
 der skal Skipperen svare til och bedre Skaden, men
 kommer det fra under op, da skal det gaa ofver Skib och
 Gods, uden det sker formedelst Skipperens och Folkens
 Forsømmelse. Blifver och Kiøbmandens Gods formindsket

eller forkommit formedelst Skipperens eller hans Folkis Utroskabf eller Forsømmelse Skyld, da skal Skipperen gielde Kiøbmanden dend Skade for saadant Værd, som det er indkiøbt udi det Marked, som hand laddit hafver, mens blifver nogit af Kiøbmandsgoedsit forleckit eller Baand brøster af Fad eller Tønder, da vere Skipperen derfor angeløs.

Kilde: Soret 1561 § 53 jfr. DL 4. 2. 17.

54. Er ok hver Skipper skyldig at holde gode sterke Cordels och Vindtackel udi sit Skib at ind- och udsette Kiøbmandsgoedset med, men brøster Vindtackellet och blifver Skade paa Goedset, da svare Skipperen allene til dend Skade.

Kilde: Soret 1561 § 54 jfr. DL 4. 2. 18.

55. Komme tvende Skibe seilendis och kunde icke undvige hverandre, mens fanger begge Skade, da skulle begge Skipperne med deris Folk sverge, at det skede af Uraad och icke med Villie, och da gielde begge Skibene Skaden half om half, hvad heller det sker om Dagen eller om Natten.

Kilde: Soret 1561 § 55 jfr. Hanse Reces 1614 10. 1, Hamborgs Stadsret 1605 2. 17. 6 jfr. DL 4. 3. 3.

56. Ligger it Skib udi Haufn eller paa Red, och it andet kommer seilendis och løber det udi Grund, som ligger for Anker, eller gjør Skade udi anden Maade, da skal dend Skipper, som Skaden hafver giort, betale ald Skaden af sine egne Pendinge, saa langt hans Gods kand tilstrecke, om det sker for hans Forsømmelse och oende Forsiufn. Er hand icke formuendis at betale, da gielde Skibet Skaden, dog icke Kiøbmandsgoedset det at undgielde, men sker det af Nødssag, da skal Skaden bedris af begge Skibenne efter gode Mends Tøcke, som skelligt kand vere.

Kilde: Soret 1561 § 56 jfr. Hanse Reces 1614 10. 2 jfr. DL 4. 3. 4.

57. Blifver nogit Skib løest och drifver, at Anker eller Kaabel brøster enten udi Storm eller anden Uløcke och drifver it andit Skib om Boerde, som fast ligger for sit Anker och faar begge Skade, och Skipperen findis deri uskyldig, da skal dend Skade besigtis af søfarende Mænd och betalis efter deris goede Tøcke och Forstand, men fanger det Skib allene Skade, som drifver paa det andit, da skal det Skib, som ligger for Anker, det icke undgielde i nogen Maade.

Kilde: Søret 1561 § 57 jfr. Hanse Reces 1614 10. 3 jfr. DL 4. 3. 5.

58. Ligger Skib for Anker och blifver nogit andet Skib drifvendis af Storm och Uveirs Vold och it eller flere, som ligger udi dend drifvendis Faervand, blifver vaer, at Skaden er forventendis, och nogen slipper Toug och Anker, paa det støre Skade maa forrekommis, som det ene Skib kunde bekomme af det andet, da skal Toug och Anker regnis och betalis imellem det drifvendis Skib och de andre, som slipper deris Anker, efter søfarne Mends Sigelse.

Kilde: Søret 1561 § 57 jfr. Hanse Reces 1614 10. 3 i Sl. jfr. DL 4. 3. 6.

59. Ligger nogle Skibe hveranden nær, och det ene laa saa nær Grunden eller paa anden Maade, at det ei kunde vige, och der er Fare hoes, at de hveranden motte beskadige, da skal dend, som ligger nær ved Grunden och ei kand vige, begiere af dend anden, som kand vige, sit Anker at løfte, Skade at forrekomme. Och dersom hand det ei vil giøre, skal hand self det maa giøre, men forbyder dend anden det eller derudi gjør Forhindring, och derofver nogen Skade sker, skal dend, som kunde vige, ded betale.

Kilde: Hamborgs Stadsret 1605 2. 14. 2 jfr. DL 4. 3. 7.

60. Kommer nogit Skib til Skade paa it andit Skibs Ankere, som ligger foruden Bøie, da skal det Skib, som

ingen Bøie hafver, betale dend andens Skade altsammen, uden saa er, at Bøielinen er bristid, siden Ankerit blef udkast, och Skipperen selffierde af de beste Mænd udi Skibet vil holde ved deris Æed, at der var Bøie paa samme Anker dend Tid, hand lod det sidst falde, sammeledis at hand icke viste andet, end der var Bøie paa, dend Tid at Skaden skeede, och da gielde baade Skibene Skaden half om half Kiøbmandens Gods undertagit.

Kilde: Søret 1561 § 58 jfr. Hanse Reces 1614 10. 4 jfr. DL 4. 3. 8.

61. Hender det, at it Skib ligger lenger paa Reisen och fattis Fetalie eller andit til Skibs Nøtte och Behouf och hafver icke Penge at kiøbe for heller paa Vexsel paa sine Redere bekomme kand, da maa hand selge af Kiøbmandsgoedsit saa megit, som hand dertil Behouf hafver och icke mere, och Skipperen skal betale det for lige Værd, som det andit blifver solt udi Markedet, och korte Kiøbmanden sin Fragt udi Betallingen.

Kilde: Søret 1561 § 59 jfr. DL 4. 2. 15.

62. Hvor en Skipper kommer paa Laadsmands Faer vand med sit Skib, der skal hand vere pligtig at leie Laadsmænd for det beste Kiøb, hand kand betinge hannem, och Skipperen skal gifve hannem Kosten och af Goedsit betale hans Løn efter dend Skik och Handel, som der brugis udi Markedet, hvor hand lossen. Dersom Skipperen herimod fordrister sig at indløbe Skibet, och det kommer til Skade, da skal hand den self oprette af sine egne Penge, uden det sker udi Nødssag.

Kilde: Søret 1561 § 60 jfr. DL 4. 3. 23.

63. Kommer Tvedragt imellem Skipperen och Rederne, at hand icke lenger kand føre deris Skib, eller ochsaa imellem Rederne indbyrdis udi saa maade, at en Part vil, at Skibet skal seile, och de andre vil icke, da skal Skibet derfor icke blifve beliggendis och forsømmis, men den mindste Part af Rederne skulle sette det for Pendinge,

ligesom de vilde det slippe eller beholde, och hvem da blifver ved Skibet, skal betale de andre Redere inden sex Uger derefter uden ald Rettergang udi alle Maade, men kunde de icke til ens vorde om Skibet, da bør det icke at blifve beliggendis, och da maa dend største Haab af Rederne udrede Skibet sig til beste, men paa Skibet stande alle Rederne Eventyer och de, som icke vil udrede, bør ingen Fragt af Godset.

Kilde: Soret 1561 § 61 jfr. DL 4. 1. 35.

64. En Skipper, som lader sig befragte fra en be- nefnde Sted och til en anden, och det hender, at der kommer Storm eller anden Haufsnød och Aarsag, saa at hand fortrengis udi en anden Haufn eller Marked, end som hand fragtid var, vil Kiøbmanden der annamme sit Gods, da betale Skipperen sin fulde Fragt; vil hand och icke annamme det, da er Skipperen pligtig at lefvere hannem sit Gods udi Marked, som hand lofvit hafde, paa Skipperens Omkost och Kiøbmandens Eventyer enten med sit egit Skib eller andre goede Skibe, som Goedsit kand vere udi forvarit, dog skal Skipperen selffjerde af de beste Mend udi Skibet sverge, at hand af Nødssag blef for- trenget, som før er sagt, mens findis der nogen anden hemmellig Svig under, da skal Skipperen och alle de, som udi det Raad ere, oprette Kiøbmanden ald dend Skade, som hannem deraf kand tilkomme.

Kilde: Soret 1561 § 63 jfr. DL 4. 3. 22.

65. Ingen Bodsmænd befatter sig med Maatterne eller Maatteskrabning, men Kiøbmændene skulle dennem self nyede och beholde, om de dennem bekostid hafver, men Baadsmændene skulle hafve Primpenge, fire Hvide af Lesten, der, som Skibet lossen.

Kilde: Soret 1561 § 66 jfr. 4. 1. 38.

66. Dersom saa sker, at nogen Skipper er lenge paa sin Reise, och hand blifver forkortid paa Fetalie, da skal

hand med Styeremandens, Høibaadsmandens och Skrifverens Raad qvartere imellem alt Skibsfolk efter Tidens Leilighed.

Kilde: Soret 1561 § 67 jfr. DL 4. 2. 16.

67. Om en Skipper kommer udi fremmede Land och kand icke afstedkomme at lade sit Skib derud med sine Rederis Pendinge och af samme Pladser ingen Vexsel kand bekommis at trecke paa sine Redere, eller och at der inted Gods udi Skibet er, som hand til Fordel af hans Redere selge kunde, da i saadan Tilfelde af Nød hafver hand Magt at tage Pendinge paa Bodmeri til mindste Premie och for samme Bodmeriepenge forsikre med Skib, Redskab och Fragt saa megit, som hand nødvendig dertil hafver Behouf och ei videre, och hans Redere skulle vere pligtige at betale fornesnte laante Penge, naar Skibed paa det Sted ankommer, hvor Bodmeriets Contract ommelder, men forseiler hand paa andre Steder, blifver dog Bodmerien ved Magt, och Skipperen svarer til ald deraf kommende Skade.

Kilde: Soret 1561 § 68, Hanse Reces 1614 6, 2 jfr. DL 4. 5. 1.

68. Hender det sig, at en Skipper uden stor Nød sit Skib forbodmer, mutvilligen eller uden Nød i Haufn indseigler, som hand er ei befragtid til, da skal dend Skipper selfver svare sine Redere til ald dend Skade, som de kand bevise, deraf komme kand, medens dersom hand samme Steds Skibet och Godsit skulle afhende och entviger, da svarer hand til Skaden och straffis, naar hand antreffis, efter Sagens Leilighed.

Jfr. Hanse Reces 1614 6, 3 jfr. DL 4. 5. 3.

69. Ingen Skipper maa optage Penge paa Bodmerie af sit Skib, ald dend Stund hand er i Nerverelsen hoes sine Redere, foruden deris Minde och Samtøcke, dog er Skipperen icke forment at tage Penge paa Bodmerie paa

sin egen Part Skibs och ei videre. Laaner der nogen Skipperen i saadan Tilfald mere end for Skipperens egen Part, dend søge det hoes Skipperen, och de andre Redere ere ei skyldig at svare dertil, mens hafver en eller flere af Redere Skipperen dertil Fuldmagt gifvit, da svare enhver efter sin Fuldmagt.

Kilde: Reces 1614 16, 1; Hamborgs Stadsret 1605 2. 18. 1 jfr. DL 4. 5. 2.

70. Eldste Bodmeriebrefve hafver al Tid Prioritet for de, siden kunde udgifne vere.

Kilde: Hamborgs Stadsret 1605 2. 18. 2, jfr. derimod DL 4. 5. 4.

71. Besverger nogen Skipper sit Skib høiere med Bodmeriepenge end Skib, Redskabf och Fragt kand verd vere, er hans Redere ei skyldig dertil at svare, mens søgis hoes Skipperen.

Kilde: Hamborgs Stadsret 1605 2. 18. 3 jfr. DL 4. 5. 5.

72. Hvor it Skib, som er forbodmit, blifver tagit, och Skipperen ei kand komme til sit Skib igien, da skal Skipperen dend Del af Skibet, alt heller dend Del, som hand hafver forbodmit, til dend ofverdrage, som hannem Penge paa Bodmerie laant, och vere siden Rederne derfor angerløs.

Jfr. DL 4. 5. 6 1. Stykke.

73. Skulde it Skib komme til nogen Uløcke, da, dersom der biergis nogit af Goedsit, som Skipperen nogen Fragt kand af nyede, eller och biergis af Skibit eller des Redskabf, da bør de laante Penge med des Premie betalis, saavit samme Fragt och biergede Skib och Redskabf kand tilstrecke, dersom Pengene er optagit paa det hele Skib, men dersom de ere tagit paa en vis Part, da betalis ei videre end dend Part, kand tilkomme af det biergede.

Jfr. DL 4. 5. 7 1. Punktum.

74. Kommer it Skib paa det Farvand, som grund er, och er saa dybtgaaende, at det icke kand komme til

dend Sted, som det fragtid er, saa Skipperen maa hafve lette Pramme at losse udi, dend Fragt och Prampenge skal Skib och Gods betale, och dersom samme Skib kommer til nogen Uløcke, da skal dend Skade gaa ofver Skib och Gods, som beholdet er.

Kilde: Soret 1561 § 70 jfr. 4. 3. 20.

Cap. 20. Om Skibbrud och Vrag.

1. Blifver Skib med Gods formedelst Storm eller anden Uløcke, da skal Skibsfolkenne vere skyldig at hielpe at bierge och redde Skib och Gods for en billig Biergeløn, och skal det vere Skipperen uforment med hans Kiøbmænd och andre, som hand dertil formaa kand, at bierge, imen de ville och kunde, och naar de ei kand mere bierge, da maa de selge eller afhende, til hvem de self ville, hvis Gods eller Vrag, som igien paa Haufsbond liggendis er, och ingen dennem derimod at forhindre i nogen Maader.

Kilde: Soret 1561 § 73 1. Stykke.

2. Men er det saa, at Skipperen med sit Folk icke ere megtig at bierge, da skulle Kongens Amptmænd, Borgemestere och Raad, Fougder, Strandfogder och alle andre, som hoes Strandsiden Befalling hafver eller for hvis Grund, det sker, forpligt vere, om det af dennem begieris, at vere dend skibbrudne Mand behielpellig hoes dend menige Mand at hielpe, redde och bierge af Skib och Gods, hvis muligt er, for en billig Biergeløn, och naar saa biergit er, da skal Amtmanden med de beste Mend der udi Eignen ere, eller Borgemestere och Raad, om det sker for Kiøbstederne, ofverveie, hvad Skipperen eller Kiøbmanden skulle gifve dem til Løn, som biergit hafver, efter Leiligheden och Goedsis Værd.

Kilde: Reces 1561 § 73 2. Stykke.

3. Blifver Skipperen forligt med Biergefolkenne om

en vis Penge, som de skulle hafve, for hvis de bierge kunde, eller om en Del af Goedset, som biergis, for deris Fare och Umage, eller och med dennem foræenis om en vis Penge, som de hannem skulle gifve for alt, hvis de bierge kunde, da bør saadan Forligelse och Foræening ved Magt at stande.

Jfr. DL 4. 4. 3.

4. Dersom oksaa hender, at Skib eller Gods blifver Vrag och ingen lefvendis Folk er hoes, da skal Amptmanden, om det er paa Kongens Forstrand, eller dend, hvis Grund det forrefindis, vere forpligtid at lade det bierge med ald Flid saa megit, som mest muligt er, och det indlegge lade udi god Forvaring med klare Register, och naar dend rette Eiere kommer derefter eller hans Fuldmechtig med nøigachtig Bevisning inden Aar och Daug, da skal deris Gods dennem følge for en tilbørlig Biergeløn, som for er rørt, mens dersom der er nogle Vare, som hafve faaid Skade och ere blefne vaade och forderfvellig och staa dog til at hielpe, vere sig Klede, Lerrit, Kramvare eller andit saadant, det skal Amptmanden eller dend, hvis Grund samme Gods for strander, lade hielpe paa dends Omkostning, som Goedsit igien hafve skal, och hvem, som utrolig omgaaids med Vrag, straffis derofver som for andet uhiemlit Goeds.

Kilde: Soret 1561 § 73 3. Stykke jfr. DL 4. 4. 4.

5. Hvis Vrag, Anker eller andit, som findis udi aabenbare Siø uden for alle Lande och ingen Folk hos findis, det skal lefveris til dennem, som paa Kongens Veigne Befalling hafver paa dend Sted, det i Land føris, och skal samme Gods blifve liggendis Aar och Daug. Dersom ret Eiermand kommer imidlertid med nochsom Bevisning, skal hand nyde det for en billig Biergeløn; kommer der och ingen, da er Halfdelen forfalden til Kongen och Halfdelen til dend, det hafver biergit.

Kilde til 1. Punktum: Søret 1561 §§ 49, 73 5. Stykke jfr. DL 4. 4. 5.

6. Blifver it Skib och Godsit biergis, da skal Skipperen deraf hafve billig Fragt, dog raader Befragteren at lade Skipperen beholde Goedset for Fragten.

Kilde: Søret 1561 § 24 jfr. DL 4. 4. 6.

7. Naar strandit Gods biergis, deraf er mand ei skyldig at betale nogit Avarie for det andet borteblefven Gods eller Skib.

Kilde: Hamborgs Stadsret 1605 2. 17. 3 jfr. DL 4. 4. 7.

Hvad Søretten angaar, hafver vi dend efter os gifne Anledning giennemset, och formener vi, at quoad realia kunde vel disse Artikler pro fundamento settis, quoad formalia saa bør och kand det i bedre Ordning stilles, som vi dennem hiemstiller, som sig Umagen med det øfrige paatager, paa det al Ting ved en Haand kand vorde udarbeidet och hafve en Facon. Det udelugte af dend os communicerede Skrift forstaar vi icke vere tienlig, de øfrige Punkter, med hvad mere deraf dependerer, saasom de ei egentlige til Søretten hører, mens ere Sager à part, ville vi med forderligste bedre udarbeide.

Jens Juel.

Peder Pedersøn Lerke. M. V. Røtlin. Hans Nanßen.

IX. Den tredje Revisionskommission.

1680—81.

Efter Peder Griffenfelds Fald og den da fungerende Lovkommissions Opløsning ved Førgen Fogs Fængsling, kom Lovbogsarbejdet på ny til at hvile nogle År, og da det atter 1680 kom i Gang, blev det for første Gang uden Peder Lassens Medvirkning, hvad enten nu Grunden var, at han ikke mere var i Stand til at deltage i Arbejdet, fordi han led af en langvarig Sygdom, som Året efter lagde ham i Graven¹, eller at man var blevet ked af hans Opposition mod Rasmus Vindings Lovbogsforslag. Det kgl. Missive til den ny Kommission udgik 1680 28. Februar (Nr. 66) og blev vistnok, da det ikke findes indført i Danske Kancellis Registranter, udfærdiget gennem Kongens eget Kammer. Det har — det findes nu kun bevaret i Afskrift — vist været paraferet af Kongens Kammersekretær Kasper Schøller ligesom alle senere om Lovarbejdet udstedte kongelige Missiver, af hvilke de fleste haves i original Udfærdigelse. Lovbogsarbejdet var hermed gledet ud af Danske Kancellis Hænder, og Forbindelsen med Kongen gik nu gennem hans Kammersekretær og eget Kammer (se Forhandlingerne under 1680 5. Marts ndfr. S. 438) ligesom tidligere i 1669, se oven for 1. Bd. S. 362. Af ældre Kommissioners Medlemmer optoges i den ny Kommission Rasmus Vinding, Peder Scavenius og

¹ V. A. Secher: Meddelelser om Slægten Secher, S. 45.

Holger Vind, som nu var blevet Vicekansler i Danske Kancelli. Af nye Medlemmer optoges:

Jens Fuel, Assessor i Statskollegiet og Højesteret og Medlem af Gehejmekonsejlet, døde 1700.

Ove Fuel, Assessor i Statskollegiet og Højesteret, forhen Vicekansler i Danske Kancelli, vedblev at fungere, skönt han i Oktober s. Å. blev Stiftamtmand i Århus Stift, døde 1686.

Førgen Reetz til Vedø, Etatsråd.

Otte Skel til Vallø, Gehejmeråd, døde 1695.

Mikael Vibe, Justitsråd, senere Medlem af Gehejmekonsejlet, Vicekansler i Danske Kancelli og Justitiarius i Højesteret, døde 1690.

Peder Resen, Assessor i Statskollegiet og Højesteret, Præsident i København, døde 1688.

Povl Nielsen (Rosenpalm), Assessor i Danske Kancelli og Højesteret, døde 1688.

Den Kommissionen meddelte Instruks gav meget specificerede Bestemmelser om dens Arbejde. Først og fremmest skulde den sammenholde de tre foreliggende Lovbogsudkast: R. Vindings Udkast »Det første Projekt« (Nr. 53), 1. Revisionskommissions Arbejde: »Revisionen« (Nr. 62) og 2. Revisionskommissions Arbejde »Det sidste Projekt« (Nr. 64) og derefter rette dette sidste Udkast både i Henseende til Materie, Stil og Orden. Til Forhandlingen om Bogen om Gejstligheden skulde Kommissionen udvides med tre Medlemmer, som derom må have fået et særligt, nu tabt Missive, nemlig:

Dr. theol. Hans Bagger, Superintendent over Sæl-lands Stift, døde 1693.

Dr. theol. Hans Leth, kgl. Konfessionarius og Hof-prædikant, døde 1688.

Dr. theol. Kristian Nold, Professor theol. ved Universitetet, døde 1683.

Anden Del af Kommissionens Opgave var at indføre i Lovbogen, hvad der egnede sig dertil af de Love, som

vare udkomne, medens Lovarbejdet havde hvilet¹, hvorefter den skulde affatte en Fortale, og hele Arbejdet skulde være færdigt i Løbet af fire Måneder.

Med Hensyn til denne Kommissions Forhandlinger er man heldigere stillet end med Hensyn til nogen tidligere Kommissions. Et særligt nu ikke bevaret Missive udnævnte to Sekretærer til at føre Protokol over Kommissionens Forhandlinger², og denne Forhandlingsprotokol (Nr. 67) er blevet bevaret. I den første Tid er denne Protokol blevet ført meget omhyggelig med Referat af Forhandlinger og Beslutninger. Senere nøjes Sekretæren tit med kun at nævne Mødet og de mødende.

Kommissionen gav sig straks i Lag med Revisionen af det »sidste Projekt«, hvis enkelte Bøger blev behandlet på følgende Måde:

Første Bog: Om Retten og Rettens Personer, og de i denne foretagne Ændringer ere omhyggelig optegnede i Forhandlingsprotokollen. Den blev først gennemgaaet i 14 Møder 1680 den 4. 5. 8. 9. 11. 12. 15. 17.—19. 22.—24. 29. Marts, hvorefter man 29. Marts begyndte forfra og til forskellige Tider kom tilbage til den, nemlig 30. 31. Marts, 2. 5. April, 1. 8. 22. September og 3. November. Ialt optog 1. Bog 22. Møder.

Den anden Bog: Om Religionen og Gejstligheden, blev påbegyndt 1680 1. April og derefter behandlet 16. April, 11. 12.—14. 17. 21. Maj, 3. 8. 9. 14. 15. Juni, 3. 10. 17. 24. 30. November, 1. 3. 8. 10. 14. 16. December, tilsammen på 24 Møder.

Den tredje Bog: Om verdslig Stand, blev drøftet 1680 den 16. 22. Juni, 12.—16. Juli, 9. August og 1681 den 14. 17. Januar, 14. Februar og 7. 8. 10. Marts, tilsammen på 14 Møder.

Den fjerde Bog: Om Husstand, blev drøftet 1680

¹ I Udkastet til Missivet var først nævnt, at Kommissionen skulde drøfte Frdg. om Gældssager 1679 12. Juni, Straf for Duellanter og Hofrettens Indrettelse, men Ytringerne herom bleve strøgne,

jfr. dog Kommissionsprotokollen (Nr. 67) 1680 23. Marts.

² Missivet blev læst i Kommissionens første Møde, men her nævnes ikke Sekretærernes Navne.

den 16. 19. 20. Juli og 1681 den 17. 19.—21. Januar og 10. Marts, tilsammen på 8 Møder.

Den femte Bog: Om Adkomst i Gods og Gæld, blev drøftet 1680 den 20. 22. 23. 26. 27. 28. 29. 30. Juli, 2. 3. 4. 5. August og 1681 den 21. 24. 27. 28. 31. Januar, 3. 10. Februar og 10. 11. 14. 16.—18. 21. 23. Marts, tilsammen på 27 Møder.

Den sjette Bog: Om Misgærninger, blev drøftet 1680 den 6. 9. 10. 12. 13. August og 1681 den 21. 23. 24. Marts, tilsammen på 8 Møder.

Medens Forhandlingsprotokollen for 2. Bogs ligesom for 1. Bogs Vedkommende udførlig gør Rede for Beslutningerne, bliver Meddelelsen meget mager for de følgende Bøgers Vedkommende: som oftest nøjes Sekretæren med at meddele, at det eller det Kapittel er behandlet uden at meddele Beslutningerne. Disse kunne imidlertid dog ses af Håndskriftet til »Det sidste Projekt« (Nr. 64), der må være identisk med det Eksemplar af Projektet, som Kommissionen fik tilsendt sammen med Kommissoriet. Dette var nemlig efter Peder Resens Beretning: med E. Vindings egen Haand skrevet¹, ligesom Nr. 64, og der kan, som forhen² fremhævet, ikke gives fyldestgørende Grunde for, at R. Vinding egenhændig skulde have skrevet mere end det samme Eksemplar af Projektet. I dette Håndskrift findes nu, som tidligere omtalt³, en hel Del Rettelser, som aldeles stemme med de i 3. Revisionskommissions Forhandlingsprotokol optegnede Beslutninger. De ere indførte med Rasmus Vindings Håndskrift, og det må altså antages, at han samtidig med, at Kommissionens Sekretærer indførte Forhandlingerne og Beslutningerne om Ændringer i Forhandlingsprotokollen, indtegnede de vedtagne Rettelser i Projektet⁴.

¹ Se ovfr. S. 283.

² A. St.

³ Ovfr. S. 292 jfr. 284.

⁴ At R. Vinding som den, der stod Lovbogsudkastet nærmest, virkelig påtog sig Sekretærsforretninger med Hensyn til dette, bekræftes

udtrykkelig af Protokollen 1680 22. Marts: blev for got befundet, at Cancelliraad Vinding kunde tage det (nemlig Manuskriptet til 1. Bogs 24. Kap.) hiem med sig til at forandre det efter samtlige deris Forslag. I Overens-

Med Hensyn til de Rettelser, der altså både findes indførte i dette og optegnede i Protokollen, er derfor Kommissionens Stilling klar, men i Overensstemmelse med det ovenfor bemærkede om den Måde, hvorpå Protokollen er ført, ville disse Rettelser ses væsentlig at vedkomme 1. og 2. Bog. De ere imidlertid indførte med Blæk af andre Farvenuancer end den, hvormed Projektet i sin førte Affattelse er skrevet, og nu findes i 1. og 2. Bog nogle enkelte, i de senere Bøger en hel Del Rettelser indførte med Blæk af samme Farver, men uden at de tillige findes omtalte i Forhandlingsprotokollen. Der kan ikke være Tvivl om, at jo også disse Rettelser må skrive sig fra 3. Revisionskommission. De ere da også ovenfor ved Udgaven af »sidste Projekt« (Nr. 64) tilskrevne denne Kommission. Det ser herefter ud, som om dennes Sekretærer for Protokollationens Nemheds Skyld senere hen, da det viste sig, at R. Vinding dog indførte alle Rettelser i Projektet, har opgivet tillige at indføre dem i Protokollen. De i Projektet indførte Rettelser med Blæk af de omtalte Farvenuancer danne derfor et vigtigt Supplement til Forhandlingsprotokollen, når man vil danne sig en Forestilling om den Indflydelse, som den tredje Revisionskommission fik på Lovbogens endelige Affattelse. — Af Aubert¹ er det blevet anset som tvivlsomt, om vi i Håndskriftet af »det sidste Projekt« finde indført alle de af 3. Revisionskommission foretagne Rettelser i Lovbogsudkastet. Efter den Opfattelse af dette Håndskrifts Tilblivelse og Betydning, som er forsvaret i dette Værk, er der ikke Grund til at rejse en sådan Tvivl, så meget mindre som der ikke i Kommissionens Forhandlingsprotokol findes omtalt nogen Rettelse, som ikke er indført i hint Håndskrift.

Der stod i Kommissoret, at Kommissionen skulde til Ende bringe sit Arbejde i Løbet af fire Måneder, men

stemmelse hermed viser Manuskriptet til det sidste Projekt a. St. betydelige Rettelser og Omredaktioner, indførte med R.

Vindings Håndskrift, se nærmere oven for S. 317—18; se også Protok. 1680 23. Marts.

¹ De norske Retskilder 1, 335.

heraf blev intet, da Kongen efter Hånden pålagde Kommissionen Udførelsen af andet videre gående Arbejde.

Först fik den ved kgl. Missive 1680 26. Marts (Nr. 71) Befaling til at fremkomme med Betænkning om, hvorledes en Overhofret bedre kunde indrettes. Da der allerede i Mødet 8. Marts forhandlede om en Hofret, skyldes Initiativet hertil måske Kommissionen selv. Spørgsmålet blev, efter at Missivet var læst i Kommissionen den 29. Marts, drøftet i Møder den 10. 14. og 24. Maj, og i sidste Møde blev opsat et Koncept, der atter blev læst den 3. November. Dette Koncept var formodentlig Udkastet til den Hofretsintruks, som udfærdigedes under Kongens Hånd s. Å. den 19. November, og hvis § 5 optoges i Danske Lov 1. 2. 6.

En ny Opgave fik Kommissionen ved kgl. Missive 1680 10. April (Nr. 73), som gav den Pålæg om sammen med fire Nordmænd at arbejde på Norske Lov, og af Udkastet til denne og Udkastet til Danske Lov at slette, hvad der egentlig angik Politien.

Det første Pålæg blev behandlet i et Møde 1680 den 16. April, men noget videre var endnu ikke blevet foretaget, da Befalingen tilbagekaldtes ved kgl. Missive s. Å. 5. Juni (Nr. 76), og det til Gengæld pålagdes Kommissionen at skynde sig med Tilendebringelsen af Lovbogsarbejdet. Imidlertid kom Kommissionen dog en enkelt Gang til at beskæftige sig med det norske Lovbogsudkast, i det Lavmand Lavrids Christensøn, som havde en fremragende Andel i Norske Lovs Tilblivelse, 1681 10. Marts mødte i et Kommissionsmøde for at deltage i Forhandlingen om det norske Arvetal; Forhandlingen endte med, at Lavrids Christensøn skulde opsætte en Betænkning¹, hvorom nærmere henvises til Nr. 80 ndfr. S. 537.

Det andet Pålæg i Missive 1680 16. April om at slette af Projektet, hvad der egentlig angik Politien, fik, som det ses af Forhandlingsprotokollen, straks Indflydelse på Forhandlingerne, da man kom til Revisionen af 3. Bog, og 1681 17. Januar vedtoges, at en Liste over de Capit., som andgik Politien og Comercien, skulle excerperes og

¹ Trykt hos Prebensen og Smith: Forarb. til Norske Lov S. 617 flg.

hans Majestets Villie fornemmis, om de i Lougen skulle indførís eller ved sær Forordninger publicerís. Til denne Liste turde høre de nedenfor under Nr. 77 og 79 meddelte Optegnelser, der, foruden at de supplere Kommissionsprotokollens Meddelelser om Forhandlingerne, tillige indeholde Notitser om kongelig Resolution på Kommissionens Indstillinger. En stor Del Udslettelser foretoges, således som Rettelserne i Håndskriftet til sidste Projekt viser, straks, dels med dels uden Hjemmel i speciel indhentet kongelig Resolution, men af Danske Lov ses dog, at en Del af de udslettede Bestemmelser atter bleve optagne i det endelige Lovbogsudkast, formodentlig på Foranledning af den fjærde Revisionskommission.

Om de nedenfor under Nr. 69, 70, 72, 74, 75, 78, 81 aftrykte Stykker findes de fornødne Oplysninger i Kommissionsprotokollen (Nr. 67), til hvis tilsvarende Steder der er henvist ved de pågældende Numre.

Under Nr. 82 er meddelt en Betænkning om Bodmeri og Bilbreve, som formodentlig hører herhen. Søhandelen blev af Kommissionen foretaget i en Række Møder, men det kan på en Undtagelse (1681 28. Febr.) nær ikke af Protokollen ses, hvad der er blevet forhandlet eller besluttet i Møderne, der holdtes 1680 14. Juli, 13. og 20. Oktober, 1681 16. 21. 23 25. og 28. Februar, 2.—4. 7. og 28. Marts. Af Referatet under 1680 14. Juli ses, at Generalprokurør Peder Scavenius havde påtaget sig at udarbejde et Koncept, og at Forhandlingerne om Søhandelen derfor udsattes, indtil dette blev færdigt. Det blev derefter oplæst i Kommissionen s. Å. den 13. Oktbr. sammen med de forige om Søhandelen sammenskrefne Concepter. Der siges ikke noget om, hvormange sådanne forelå. Man kan nu gætte på det ovfr. under Nr. 65 aftrykte, med Kommercekollegiets Betænkning forsynede Udkast og den lille Betænkning Nr. 82, og der er måske nogen Sandsynlighed for, at der ikke har foreligget flere. Sammenlignes nemlig Danske Lovs fjærde Bog med Nr. 65, vil det ses, at Forskellen mellem dem består i Benyttelsen af den svenske Soret 1667, hvorved Danske Lov afviger fra Nr. 65, medens DLov i øvrigt ikke har øst af

Kilder, der ikke allerede ere benyttede til Nr. 65. Peder Scavenius' Arbejde består da i, at han, som tidligere påvist¹, har lagt den svenske Sorets systematiske Anordning til Grund for den danske Lovbog og som oftest ordret optaget en Del af dennes Bestemmelser. Hvis der virkelig havde foreligget et større Antal Koncepter til Soretten, vilde det have været mærkeligt, om ikke dennes endelige Affattelse i Danske Lov udviste Spor heraf. Betegnelsen »Soretten«, som bruges i Kommissionsprotokollen fra den Dag, 1681 13. Oktober, da Peder Scavenius' Koncept blev fremlagt, skyldes åbenbart også denne; tidligere talte man stadig om »Søhandelen«.

Om det under Nr. 83 meddelte Udkast til 5. Bogs 2. Kapittel om Arv er det fornødne bemærket ved dette Stykke, og dette gælder ligeledes Betænkningen under Nr. 84, som vistnok hører herhen.

Til Forhandlingerne om Lovbogens 2. Bog om Gejstligheden hører formodentlig et Udkast til »Cap. 21. Om Religionen«, som er en Bearbejdelse af de ved Mandat 1569 20. Septbr. bekendtgjorte Artikler, der skulde forelægges alle Udlændinge, som vilde bosætte sig i Danmark og Norge. Da imidlertid Udkastet ikke kom til at spille nogen Rolle for Lovbogens Tekst, og det desuden er udgivet af Aubert², er det anset for unødvendigt at medtage det her.

Referatet af Kommissionens Møder i Protokollen afbrydes brat uden nogen egentlig Slutning. Det første Møde holdtes 1680 1. Marts, det sidst omtalte 1681 28. Marts. Efter Forhandlingsprotokollen at dømme synes der ikke at have været den bedste Forståelse mellem de verdslige Medlemmer på den ene Side og de gejstlige på den anden Side. Disse sidste, som gjerne stå sammen overfor de andre og jævnlig blive overstemte³, møde straks med Krav om at få Koncepterne til de om Gejstligheden

¹ Udgaven af Danske Lov 1891 S. XIX.

luth. Kirke i Norge. Ny Ræk. 4, 580—86.

² Teolog. Tidsskr. for den evang.

³ Se 1680 11. 21. Maj, 30. Novbr., 8. Decbr.

handlende Dele af Lovbogen udlånte til særskilt Drøftelse (Nr. 68), et Krav, som afvises noget spydigt af Kommissionen¹; bedre er det næppe blevet ved, at de gejstlige Medlemmer straks den første Dag, de mødte til Forhandling om 2. Bog (1680 1. April), meddelte, at de, altså uden at underrette Kommissionen om et sådant Skridt og uden at vide dennes Mening, havde indgivet en Memorial til Kongen *de modo vocandi*. Deres Krav om, at Lovbogens 1. Bog skulde handle om Gejstligheden², synes heller ikke at være faldet i god Ford. Det kunde derfor se ud som en Spydighed, når de oftere henvises til at gøre deres særlige Meninger gældende overfor Kongen³, og deres Misstemning synes også at lægge sig for Dagen ved, at de en Gang, skönt tilsagte, uden videre udeblive fra et Møde, hvorefter de tilstedeværende Kommissionsmedlemmer enstemmig vedtage en dadlende Udtalelse om dem⁴.

Muligvis kan man i de Rivninger, som således have været tilstede mellem Kommissionens verdslige og gejstlige Del, søge Grunden til, at der ikke foreligger noget endeligt, afsluttet Udbytte af Kommissionens Arbejde. På de svævende Udtryk i kgl. Missive 1681 16. April (Nr. 85) om Udnævnelse af en ny Kommission, kan åbenbart en modsat Påstand ikke bygges. Det ser nærmest ud, som om Kommissionen er blevet sprængt og dens Virksomhed afbrudt på Grund af Medlemmernes Uenighed eller Mangel på Evne eller Vilje til at arbejde videre sammen, en Formodning, som yderligere stadfæstes ved, at en ny Kommission udnævntes ikke tre Uger efter, at den tredje Revisionskommission havde holdt sit sidste i Forhandlingsprotokollen omtalte Møde.

¹ Se 1680 4. Marts.

² Se ndfr. Nr. 79.

³ Se 1680 16. April, 11. Maj.

⁴ 1680 17. Novbr.

1680 28. Febr. (Hafniæ.) Kgl. Missive til ti Kommissarier om Lovenes Revision (Hr. Holger Vind, Hr.

Jens Fuel, Hr. Ove Fuel, Førgen Retz, Otte Skel, Mikael Vibe, Peder Resen, Rasmus Vinding, Peder Scavenius og Povl Nielsen)¹.

A: Samtidig Afskrift af den originale Udfærdigelse.

K: Koncept uden Datum, bestående af en med Afskriverhånd renskrevet Affattelse med Randtilføjelser med anden Hånd.

C: Koncept uden Datum med anden Begyndelse end A og K; særlig fattes Stykket om de forskellige Projekter.

Dette Missive har haft flere Affattelser og særlig én, som var langt vidtløftigere end den endelige blev, således som det ses af Teksten i K, der åbenbart er blevet kasseret. Det af K udskudte Stykke synes dog at have så megen Interesse, at det fortjener at meddeles i en Note. Forud for K ligger Affattelsen i Konceptet C, i hvilket findes Rettelser indførte, som i K står i Hovedteksten. Endelig haves Brudstykke af et tredje Koncept.

Vi tilskicke eder herhos dend sidste Project til en Lovbog, som efter voris Befaling er sammenskrevet² oc igiennemset, tillige med den første Project, som efter voris kiere Herre Faders Befaling er sammenskrevet, oc dends Revision, som af os self hafver været befalet, ti er voris Villie oc Befaling, at i samme sidste Project foretager, med Flid igiennemgaar oc ofverveier oc med forskrefne første Project oc dends Revision flitteligen confererer, hvor de kand fornemmis icke at følge hinanden, oc hvis noget endnu kunde observeris oc for got befindes, at Hofvedverked kunde forbedres med, som icke er blefven i Agt tagen, ³det da udi bemelte Hofvedverk indføres, saafremt i ere sambtlige derom ens stemmende, paa det samme Verk baade i Materien, Stilen oc Ordenen kand naae sin

¹ Missivet blev læst i Kommissionen 1680 den 1. Marts, se ndfr. S. 436.

² I P. Resens Gengivelse af Missivets Tekst er efter dette Ord indskudt: oc med E. Vindings egen Haand skrefven, se Kong Valdemar den andens Jyske Lov Bl. i og ovfr. S. 283.

Forarbejderne til Danske Lov. II.

³ Først stod i K: i det da indfører, at Verket baade i, hvilket så i K er rettet til: i det da foruden noget derudi at forandre flitteligen lader antegne med behørig Anvisning, hvor det føieligst kand indførís eller tilsettes, alt til dend Ende, at samme Verk baade i.

Fuldkommenhed, tagendes derhos i Agt, at naar i kommer til dend Bog om Geistligheden, i da Doct. Hans Bager, Superintendent ofver Sielands Stift, Doct. Hans Let, voris confessionarium oc Hofprædikant, oc Doct. Christian Nold, professorem theologiæ udi Universitetet her i vores kongelig Residentzstad Kiøbenhafn, som vi hafver beordret dend tillige med eder at efterse, lader advare, at de sig derom hos eder betimeligen kand indfinde, til hvilken Commissions Fuldbiurdelse i hafver at bruge det Gemak paa¹ Slottet, hvor Høiesteret pleier at holdes, oc ved eders første Forsambling med hverandre at ofverlegge, hvorledis i derom beleiligst nogle visse Timer om Dagen kunde sammen komme, som icke uden anden vigtig Forfald och Forhindring maa forbigaaes². Ved³ forskrefne eders Forretning hafver i oc for eder at tage, hvis kongl. Forordninger, som⁴ i nogle Aar, imidlertid dette Verk hafver hvilet, ere udgangne oc deraf at uddrage, hvis tienligt oc fornøden kand være i Loven at indføres⁵. Endeligen, naar dette forskrefne er afgjort, hafver i en zirlig Fortale at forferdige, som i eragter ved bemelte vores Lov sig best at kunde

¹ *K*: herpaa.

² som icke . . . forbigaaes, *er i K tilskrevet i Randen med anden Hånd.*

³ *K*: udi.

⁴ *K tilf.*: nu.

⁵ *Herefter er i K indskudt*: i Særdelighed senist udgangne Forordning anlangende Geldssager¹ med god Betenksomhed at igienemse, om noget derudi kunde være, som billigen burde at rettis, eftersom adskillige Creditorer sig hafver beklaget, at dend dennem alt for meget til Skade oc Debitorerne til Faveur skal være forfattet. Oc saasom vi til at forekomme en oc anden ulyckelig Hændelse ingenlunde ville

lide eller tilstede Dueller oc Slagsmaal udi vore Riger oc Lande, saa hafver i flittigen at eftertenke, hvorledis saadanne uchristelige Foretegter ved alvorlig Straf kand forbydis oc gandske vorde afskaffet. Dernest ville vi oc, at i tillige med delibererer anlangende voris Hofret, paa hvad Maade i formener, at dend best oc beqvemmeligst kand indrettis. *Herefter står overstreget*: Ved alt dette hafver i intet udi Hofvetverket at forandre, mens hvis i saaledis observerer oc for got befinder flittigen at lade antegne med behørig Anvisning, hvor det derudi føieligst kunde indføres eller tilsettis.

¹ *Frdg. 1679 12. Juni.*

skicke oc beqvemme oc samme eders Commission saaledis at befordre, at den inden 4 Maaneders Forløb kand være til Ende; imidlertid skal i os en Bog efter en anden, saa snart den af eder behørigen er igiennemset, med eders Betenkende derofver til vores Approbation¹ tilstille². Der- som i oc alle formedelst lovlig Forfald icke ald Tid³ kunde møde til Stede, naar forskrefne Verk foretages skal, saa ville vi dog, paa det det icke skal forsømmis, at naar sex⁴ af eder tilsammen kommer, i da denne voris Com- mission alligevel efterkommer, lige som i sambtlige kunde til Stede være. Skulle oc nogle af eder blifve af differente Meninger, da hafver enhver sit Betenkende skriftlig at forfatte oc til os at ofvergifve.

¹ *K tilf.:* ufortøfvat.

til videre voris Resolution skrift- ligen hafver at tilstille.

² *I C er:* imidlertid skal . . . til- stille, en Rettelse for oprindelig: da i os eders Betenkende derom

³ *K forbig.:* ald Tid.

⁴ *I K står Plads til Tallet åben.*

67.

1680 1. Marts — 1681 28. Marts. Lovkommissionens Forhandlingsprotokol.

K: Den originale, af Kommissionens Sekretær førte Protokol, et Bind i Folio indbundet i Pergament, gennemdraget med en af rødt, hvidt og blått Silke flettet Snor, som dog ikke har været forsynet med Segl. — Af hele Protokollen haves flere Afskrifter.

Den tredje Revisionskommissions Forhandlinger fylde 48 Blade. Efter et rent Blad følger Forhandlingerne af den, 1683 23. Jan. til at revidere Udkastet til den norske Lovbog nedsatte, danske Revisionskommission, som førtes fra 1683 5. Februar — 1685 13. Maj og ere udgivne af N. Prebensen og H. Smith¹. Midt iblandt disse er indført Forhandlingerne om Biskop Hans Bagers Udkast til et Kirkeritual fra Blad 65—68, som ere udgivne af Aubert² sammen med den tredje Revisionskommissions

¹ Forarbejderne til Kong Kristian den Femtes Norske Lov. Kristiania. 1887. S. 627—50.

² Teolog. Tidsskr. for den ev. luth. Kirke i Norge. Ny R. 4 S. 605 —15.

*Forhandlinger om Udkastet til Danske Lovs 2. Bog om Gejstligheden*¹. — Protokollen er i ældre Tid benyttet af Schlegel² til hans Afhandling: »Om symbolske Bøgers Indførsel i den danske og norske evangeliske Kirke og især om Lovkommissionens Bestræbelser at indføre Formula concordiæ her i Landet ved en Artikel i K. Kristian den 5tes Lovbøger«³, i hvilken han aftrykte de Æmnet vedkommende Steder af Protokollen. Efter at dens Tilværelse atter var fremdraget af Aubert⁴, er den blevet benyttet af forskellige Forfattere i nyere Tid.

Til Aftrykket nedenfor er knyttet Henvisning til den, til den citerede § af sidste Projekt (SP) svarende, § i DLov, med Henvisning til den Side af den under Nr. 64 meddelte Oversigt over SP, hvor den citerede § findes omtalt. Af og til afviger § Tallet, som citeres i Kommissionsprotokollen, fra § Nummereringen i Oversigten over SP dels på Grund af Skrivfejl, dels fordi Nummereringen i SP senere er blevet ændret. I en Note til § Tallet er i sådanne Tilfælde henvist til den § i Oversigten over SP, til hvilken der sigtes. — For en Fuldstændigheds Skyld bemærkes, at de i Kommissionsprotokollen som vedtagne anførte Ændringer af og til kunne afvige lidt fra de i SP virkelig indførte særlig i Henseende til Småord, som skulle lette Ændringens Sammensmæltning med Hovedteksten. Det er anset for unødvendigt al Tid at gøre opmærksom på sådanne Afvigelser.

¹ A. St.

² Efter en Afskrift, som han havde købt efter Kofod Ancher.

³ Skandin. Museum 1803 2. Bd. 1. H., S. 139—60.

⁴ De norske Retskilder 1, 329—30.

Anno 1680 den 1. Martii.

Vare til Stæde udi Cancelliet Hr. Holger Vind, Hr. Jens Juel, Hr. Ove Juel, Jørgen Retz, Mickel Vibe, Peder Resen, Rasmus Vinding, Peder Scavenius, Povl Nielson.

Hvor da først blef oplæst hans kongl. Majtt. aller-naadigste Befaling¹ andlangende den sidste Project om

¹ Af 1680 28. Febr. (Nr. 66).

Lougen med den første Project og dens Revision at foretage og conferere, med vidre høistbemelte hans Majtt. Befaling indeholder.

Item blev læst hans kongl. Majtt. Befaling¹ til tvende Secreterer andlangende rigtig Protocol herom at holde.

Dernest blev visse Tider om Dagen til deris Sammenkomst determineret, hvortil blev berammit Mandag og Taarsdag Formiddag Klocken otte og Tisdag, Onsdag, Fredag og Løfverdage Eftermiddag Klocken tu, og derhos blev vedtaget, at den første Session skulle holdes den førstkommendes Taarsdag den 4. Martii.

¹ Denne er ikke påtruffet.

Den 4. Martii.

Vare til Stæde paa den andordnede Sael paa Slottet Hr. Holger Vind, Hr. Jens Juel, Hr. Ove Juel, Jørgen Retz, Otto Skel, Mickel Vibe, Peder Resen, Rasmus Vinding, Peder Scavenius, Povl Nielsøn.

Blev oplæst og paaskrefvit Doct. Hans Baggers, Doct. Hans Lettis og Doct. Christian Nolds Memorial¹ andlangende, at dennem motte blifve communiceret de Concepter af Lougen, som de geistlige Sager vedkommer, paa det de siden desto bædre kunde derom sige deris Betengning.

Herpaa blev af samtlige Commissarierne sluttet, at saasom den største Del iblant dem ei heller tilforn hafde haft nogen Underretning, om hvis nu om Lougen skulle foretages, burde dennem ei heller noget herom fra Commissionen extraderis, mens at de i Tide efter hans Majtt. Befaling kunde advaris at være med dennem ofverværendis, naar den Bog om den geistlige Materia blev foretaget.

Den første Bog: Om Retten og Rettens Personer.

Det første Capit. Rubrica blev saaledis forandret, at i Stæden der tilførene stoed: »om Lougen«, blev da sat efterskrefne Ord²: »Om den Lydighed, mand Lovgifveren og Lougen skyldig er«.

¹ Af 1680 3. Marts, ndfr. Nr. 68. ² Overskriften til DLI. I. I, som allerede fandtes i PI, ovfr. I. Bd. S. 376.

Dernest blev for got befundet, at den Paragrap., som fantis i den første Project¹ om hans Majtt. souveraine Magt og Møndighed, skulle ogsaa her indførís og være den første Paragraphus i dette Capittel², hvorefter de andre Paragraphi udi bemelte Capittel blefve satte udi en anden Orden.

Om den 5te Paragr.³, som begyndis saaledis: »Kongens Unders[a]later og alle« etc., blev voterit om Fiscalens naufn, som i samme P. var indført, skulle blifve staaendis eller ei, og falt de flestis Vota derhen, at det kunde saaledis forblifve, dog at der siden blev forfattet it vis Capittel om Fiscalens Embede.

Til forbemelte 5te P. nest efter det Ord: »forsømmelig«⁴, blefve sat efterskrefne Ord: »Saafremt det bevisis, at det hannem videndis værít hafver og hvad ellers ingen loulig Undskylding hafver«.

¹ *PI 1. 1. 6, se ovfr. 1. Bd. S. 377.*

² *DL 1. 1.*

³ *DL 1. 1. 5 jfr., da 1. Kap. fattes*

i det bevarede Håndskrift af SP, ovfr. 1. Bd. S. 377, PI 1. 1. 3.

⁴ *Dette Ord findes allerede i PI 1. 1. 5.*

Den 5. Martii.

Vare sambtlige Commissarierne til Stæde.

Blef læst og paaskrefven en Project om hans kongl. Majtt. souveraine Magt og Myndighed, hvilken af Kammersecreterer Schøller i Commissionen blev indsent, hvorpaa sluttet, at samme Project Ord fra Ord i Begyndelsen af det første Capittel skulle indførís². Ved Enden af den formelte 5te P.³ nest efter det Ord: »Tiltale«, blev efter allis forregaaende Vota tilsat efterskrefne Ord: »Efter Lougen og ofver hannem hænde Dom paa hans Embede og paa hans Gods [og] Penge efter hans Formufve og efter Sagens befundene Beskaffenhed«.

Ydermere blev for got befundet efter den forleden Aar

¹ *Trykt ndfr. under Nr. 69.*

³ *DL 1. 1. 5.*

² *DL 1. 1. 1.*

d. 12. Juni. 1679 om høieste Rettis Domme og kongl. Befalinger udgangne Forordnings Anledning at tilføie udi det første Capittel efterskrefne 6te P.¹ Ord fra Ord, som følger: »Gifver Kongen nogen Befaling ud til en eller anden, og hand den icke med allerunderdanigste Lydighed efterkommer, saafremt det staar i hans Magt, hvorom hand strax til Kongen bør giøre sin allerunderdanigste Erklæring, da skal hand derfor af Kongens Fiscal tiltalis, og om hand noget Embede, geistlig eller verslig, hafver, bør hand det efter Dom hafve forbrut, oc hvis han intet hafver, da at straffes paa sin Formufve efter Sagens Beskaffenhed«.

Cap. 11. Om Verneting:

Ved den 6te P.² nest efter det Ord: »Raad«, blef tilsat: »saa og alle, som formedelst deris Bestillinger nyder lige Privilegier med Adelen item Adelen i Almindelighed«.

Udi den 14. P.¹ strax efter de Ord: »Begangen er«, blef tilsat: »Enten hand der til Stæde er eller icke«. — Item blef sat: »vitterlig Gield«, i Stæden for: »bevist Gield«. — I lige Maade udi bemelte 14. P. blef nest efter det Ord: »Tilforbundet«, tilsat dette efterskrefne: »Saafremt hand personligen der findis«.

¹ DL 1. 1. 6.

DLov, kan det ikke nu bestemmes,

² Da 2. Kap. nu fattes i det bevarede Håndskrift af SP og den citerede § ikke synes overgået i

hvorledes den har lydt.

³ DL 1. 2. 19.

Den 8. Martii.

Vare alle de kongl. forordnede Commissarier til Stæde.

Blef voterit ved den 4de P.¹, om hans kongl. Majtt. Betienter skulle enten i visse eller i alle Sager staa under Hofretten².

Herom blef saaledis sluttet, at eftersom udi denne

¹ Jfr. DL 1. 2. 6, som dog senere er optaget af Hofretsinstr. 1681 19. Novbr. § 5.

² Det var påtænkt, at allerede Kommissoriet skulde indeholde Pålæg om denne Sags Drøftelse, se Note 5 til Nr. 66 ovfr. S. 434.

Post fantis tvende discrepantes Paragraphi, den ene i den sidste og den anden i den første Project¹, at derfor begge Paragraphi i Concepten skulle indførís til at fornemme hans kongl. Majtt. Resolution, hvilken af dem der burde blifve staaendis, og at derhos skulle giøris hans Majtt. Ærindring, hvad Inconvenientz der enten i den ene eller anden Maade være kunde, eftersom icke vistis, om hans Majtt. vilde, at der skulle være en Oberhofret.

Efter Hr. Jens Juels indgifne Memorial² om Grefvernís og Friherrernís Privilegier blef for got befundet nest efter den 6te P. at indsette denne efterfølgende 7de P.³ lydendis Ord fra Ord, som følger: »Grefverne eller Friherrerne skulle icke for nogen Underret søgis, mens lige for Kongens høieste Ret indsteufnis, dog udi Sager, hvor først nogen anden Opliusning udkræfvis, forordner Kongen dem Commissarier«.

Den 9. P.⁴ blef saaledis forandret, at Prester, Deiner, Substituter etc. skulle foruden Jord, Ager, Eng og Skov endogsaa i Gields og andre verslige Sager svare til Herrids-, Birke-, Byes- og Landsting.

Ved den 10. P.⁵ blef voterit om efterfølgende insignerede Ord: »Som henger af Kirkens Myndighed«, skulle saaledis blifve staaendis eller bædre forklarís. Hr. Hol. Vind formente, at de nochsom paa den Maade kunde blifve staaendis. Hr. Jens Juel, at denne P. burde bædre forklarís og klarligen indførís. Hr. Ove Juel, at denne P. kunde forbædrís med det Ord: »Egentlig«, saa der kunde settis: »Som egentlig henger af Kirkens Myndighed«. Jørgen Retz ligesom Hr. Ove Juel; Otto Skel som Hr. Jens Juel. Vibe, Resen, Vinding, Scavenius, P. Nielsøn [som] Hr. H. Vind.

¹ *PI 1. 2. 7 ovfr. 1. Bd. S. 380.*   ⁴ *DL 1. 2. 15.*

² *Aftrykt ndfr. under Nr. 70.*   ⁵ *DL 1. 2. 16.*

³ *DL 1. 2. 12.*

Udi den 11 P.¹ blef det Ord: »Drabsag«, udelukt.

Udi bemelte 11. P. nest efter de Ord: »I alle Sager«, blef tilsat: »Dog udi Lifssager dømmer ickun 3 Facultates: Juridica, Medica og Philosophica«².

Ved den 20. P.³ nest efter de Ord: »Paa fersk Foed«, blef tilsat: »Eller siden nogen anden Steds andtreffis«.

Om samme 20. P. var Baron Juel i en anden Mening andlangende locum delicti.

Cap. 3. Hvor og naar Ting og Rettergang skal holdis og hvad der skal handlis:

Til den 15. P.⁴ nest efter de Ord: »En Gang om Aarit«, blef sat: »Paa den Tid og det Sted, som Kongen paabyder, og skulle først alle norske Sager saa vel Commissions- og Obligations- som andre Sager, som did ere indsteufnede, dernest paa lige Maade jydske, siden fyndske og smaalandske, derefter siellandske forretagis«.

¹ DL 1. 2. 14 jfr. Nr. 79 ndfr.   ³ DL 1. 2. 24.

² Herved står: NB. at refer.   ⁴ DL 1. 3. 15.

Den 9. Martii.

Vare alle de forordnede Commissarier til Stæde.

Cap. 4. Om Steufnemaal, Kald og Varsel og Opsettelse:

Blef vedtagit, at det Ord: »Sagsøgeren«, skulle heretter al Tid settis og forstaais om Actore, og at de Ord: »Den, som for Sagen er«, skulle forstaais om Reo¹.

Om den 3die P.¹ var Baron Juel i den Mening, at den burde saaledis forklaris, at den, som skulle steufnis, burde endeligen vide, at hand var steufnet. Jørgen Retz formente ogsaa, at det var best, det blef forklarit.

Ved den 7. P.² nest efter de Ord: »I de Herreder«, blef igen tilsat det Ord: »Birk«, som tilføren var udslet;

¹ Se allerede ovfr. 1. Bd. S. 390.   ³ DL 1. 4. 7 ovfr. S. 296.

² DL 1. 4. 3 ovfr. S. 296.

item blev det Ord: »Birket«, tilsat i den 8tende P.¹ nest efter det Ord: »Herredet«.

Udi den 15. P.² nest efter de Ord: »Udi uskift«, blev tilsat: »Imellum Arfvinger og³ Creditorer«.

Udi Enden af den 23. P.⁴ blev i Stæden for de Ord: »Strax det første, muligt er«, sat: »Inden trei Uger«.

Udi den 24. P.⁵ blev de Ord: »Lader Sagsøgeren en Maanet gaa forbi«, saaledis forandret: »Lader Sagsøgeren trei Uger gaa forbi«.

Ved den 30. P.⁶ i Stæden for de Ord: »Da staar det og for fuld Forkyndelse«, blev sat: »Da staar det og for fulde«.

Blef af sambtlige Commissarierne for got befundet, at hans kongl. Maitt. allernaadigste Villie skulle fornemmis, om der icke aarlig motte udstædis it trøkt Patent paa alle de Sager, som hver Aar i det høieste Ret skulle dømmis paa, at enhver desto bædre kunde vide, naar hans Sag efter Ordenen ungefer kunde forrekomme.

Udi den 34.⁷ P.⁸ blev saaledis forandret, at i Stæden for der stoed: »At de, som icke møtte inden den høieste Rettis Udgang, mens gandske udeblef«, blev indsats: »De, som icke møtte inden den Provincies Sager, som hans Sager hører til, hafver Ende«.

Udi samme P. nest ved Enden blefve annecterede disse efterfølgende Ord: »Men dersom hand indleverer sin tagen Steufning i rette Tide i Kongens Cancellie med sin Vederpartis Sambtøcke, og Vederparten icke vil Sagen vidre udføre, da bør hand derfor fri at være«.

¹ DL 1. 4. 8 ovfr. S. 296.

² DL 1. 4. 15 ovfr. S. 297.

³ I SP står dog: eller, hvad også findes i DLov.

⁴ DL 1. 4. 22 ovfr. S. 297.

⁵ DL 1. 4. 23 ovfr. S. 297, hvor

det ses, at man først påtænkte at sætte: fjorten Dage, for: en Måned.

⁶ DL 1. 4. 29 ovfr. S. 298.

⁷ Protok. har: 24.

⁸ DL 1. 4. 33 ovfr. S. 298.

Den 11. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Jørgen Retz, P. Resen, Vinding, Scavenius, P. Nielson. Hr. Jens Juel gik bort, nest efter den 19. P. var blefven læst.

Cap. 5. Om Dommere:

Blef af de tilstædeverendis Commissarier for got befundet, at den 18. P.¹ burde udslettis og derimod indførís en anden P.² lydendis saaledis: »Herrids- og Birkefoget skulle nyde for deris Bestilling hver en Gaard paa ti Tønder Koren qvit og fri for Landgilde, Ægt og Arbeide og Skat. Paa lige Maade skulle Herrids- og Birkeskrifver nyde hver en Gaard paa sex Tønder og intet vidre nyde af Herrids- eller Birkebønder til aarlig Løn«.

Ved den 24. P.³ blef tilsat nest efter de Ord: »Om Ugen«: »Om fornøden giøris«.

Cap. 6. Om Indsteufning til høiere Ret:

Udi den 1. P.⁴ nest efter de Ord: »Og kiender«, blef tilsat efterskrefne Ord: »Saa vit deris Fuldmagt dennem tillader at giøre«.

Ved den 11. P.⁵ blef tilsat nest efter det Ord: »Grefskaberne«,; »Og Friherskaberne«.

¹ §'en er i SPmærket både 17 og 18. 1. 5. 33 ovfr. S. 299.

² DL 1. 5. 18 ovfr. S. 299. ⁴ DL 1. 6. 1 ovfr. S. 300.

³ Skal være: 29 P., svarende til PI ⁵ DL 1. 6. 11 ovfr. S. 300.

Den 12. Martii.

Vare til Stæde Hr. Jens Juel, Hr. O. Juel, Jørgen Retz, Otto Skel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, Scavenius, P. Nielson.

Ved den 12. P.¹ nest efter de Ord: »Og den inden«, blef tilsat: »Sex Maaneder efter, at den afsagt er«, i Stæden der tilføren stoed: »Aar og Dag«.

Udi den 14. P.² nest efter de Ord: »Commissariers Afsigter«, blef tilsat: »og Ridemends Forretninger«, hvor-

¹ DL 1. 6. 12 ovfr. S. 300. videre Tilføjelse gjordes den 31.

² DL 1. 6. 14 ovfr. S. 301. En Marts, se ndfr. S. 456.

imod den 16. P., som handlede om Ridemænd, blev ud-slet¹.

Ved samme 14. P. blev voterit og for got befundet, at Landsdommernes og Ofverretternes Domme og Commissariernes Afsigter og Ridemænds Forretninger skulle inden »Aar og Dag«, efter at de vare »afsagde«, for høieste Ret indstefnis, i Stæden for der tilførne stød: Skulle inden »trei Aar«, efter at de ere »gifne beskrefven«, for Kongens høieste Ret indstefnis.

Udi den 15. P.² nest efter de Ord: »Eller Commissarier«, blev tilsat: »Eller Ridemænd«, og i Stæden for i samme P. stød: »Inden forbemelte trei Aars Forløb«, blev tilsat: »Inden Aar og Dags« Forløb.

Item blev mit i samme P. sat: »Inden sex Maaneder efter Dommernes Afgang«, i Stæden der tilføren stød: »Inden Aar og Dag efter Dommernes Afgang«.

Efter at den 15. P. var blefven examinerit, blev Baron Juel udkaldet.

Udi den 24. P.³ nest efter de Ord: »Og sette Vissen eller«, blev tilsat: »Nøiagtig«.

Cap. 7. Om Tinghørere.

Cap. 8. Om Skrifvere ved Retten:

Udi den 2. P.⁴ efter det Ord: »Protocol«, blev tilsat: »Sambt alle Retten tilhørende Bøger«. Item blev i samme P. tilsat nest efter de Ord: »Med Rettens eller dens«: »fornemste«.

Udi den 3. P.⁵ nest efter de Ord: »Rettens Forhandlinger«, blev tilsat: »Efter den Orden, som de ere fremlagde«.

Udi den 4. P.⁶ nest efter⁷ det Ord: »Paaskrefne«, blev tilsat: »Baade af Dommeren og Skrifveren«.

¹ Ovenfor S. 301.

² DL 1. 6. 15 ovfr. S. 301.

³ DL 1. 6. 23 ovfr. S. 302.

⁴ DL 1. 8. 2 ovfr. S. 302.

⁵ DL 1. 8. 3 ovfr. S. 302.

⁶ DL 1. 8. 4 ovfr. S. 303.

⁷ Indskudet blev sat foran: paa skrefne.

Cap. 9. Hvo, der maa gaa i Rette for sig selv eller andre:

Den 1. P.¹, som lydede saaledis: »Ugilde- og Mindremænd maa« etc., blev paa den Maade forandret, i Stæden for det Ord: »Ugilde«, blev sat: »Lougfælde«.

Udi den 4. og 5. P.² blev sat: »Fordelt«, i Stæden for: »Ugild«.

Udi 6te P.³ blev de Ord: »Til Landsting eller«, ud-slettede.

Udi den 7., 8., 9. P.⁴ blev sat: »Skal«, i Stæden for: »Skulle«.

Udi den 10. P.⁵ nest efter de Ord: »Skulle erindris«, blev tilsat efterskrefne: »Og, om Dommeren det fornøden eragter, paa ny for Retten giøre deris Æd, saa«.

Udi Enden af den 11. P.⁶ blev tilsat disse Ord: »Og derforuden straffis efter Sagens Beskaffenhed«.

¹ DL 1. 9. 1 ovfr. S. 303.

⁴ DL 1. 9. 7-9 ovfr. S. 304.

² DL 1. 9. 4 og 5 ovfr. S. 303-4.

⁵ DL 1. 9. 10 ovfr. S. 304.

³ DL 1. 9. 6 ovfr. S. 304.

⁶ DL 1. 9. 11 ovfr. S. 304.

Den 15. Martii.

Vare alle de forordnede Commissarier til Stæde.

Blef igen examinerit den 5.¹ P. i det 5. Cap. og blev tilsat nest efter de Ord: »Paa hans Forseelse«, : »Efter klar Bevis«².

Cap. 10. Om Forfald og Skudsmaal. — Cap. 11. Om Hiemmel. — Cap. 12. Om Skickelighed for Retten.

Cap. 13. Om Vindner og Tingsvidner:

Blef igen forretagit den 12.³ P. i det 6. Cap.⁴, til hvilken P. udi Enden blev tilsat disse efterskrefne Ord: »Og til Underdommeren, hvis billigt er efter Sagens Beskaffenhed«.

Udi det 12. Cap. den 6. P.⁵ blev nest efter de Ord:

¹ Skal være: 4.

⁴ DL 1. 6. 13 ovfr. S. 300.

² DL 1. 5. 4. ovfr. S. 298.

⁵ DL 1. 12. 6 ovfr. S. 305.

³ Skal være: 13.

»Parterne sielf«, tilsat: »Eller Underdommere, som svarer for deris Domme«.

Cap. 13:

Ved den 8. P.¹, hvor nest efter Ædens Forklaring Ord fra Ord blev indført, formente en Del af Commissarierne, at der udi noget mere om den timelig Straf burde indførís, eftersom det noksom disvær fornemmis, at den gemene Mand har støre Frøcht for den timelig Straf og Forbandelse end for det, som deris Siel og Salighed and-gaar.

Udi den 9. P.² blev i Stæden for: »Kongens Befalingsmænd eller Øfrigheden i Kiøbstæderne, om de ere Borgere«, sat: »Enhver Stæds Øfrighed«.

Udi den 25. P.³ blev i Stæden for: »Kongen«, sat: »Herskabit«.

Udi den 27. P.⁴ blev nest efter de Ord: »At giøre«, tilsat: »Saafremt hand med sin Æd bekrefter, at hand om samme Bevisning tilføren icke har været videndis eller den kunde hafve bekommet.«

Udi samme 27. P. blev allersidst i Enden tilsat: »Mens naar paa Sagen i Kongens høieste Ret kient er, da tilstædis ingen vidre Proces«.

Udi den 29. P.⁵ blev sat: »Fordelt«, i Stæden for: »Ugild«.

Cap. 14. Om Sigtelse og Æd:

Udi den sidste P. blev tilsat efterskrefne Ord: »Ingen skal findis til Loug, som er tolf Mænds Æd for nogen Sag«⁶.

Cap. 15. Om egen Bekiendelse:

Vota om egen Bekiendelse, som er sked for loug-

¹ DL 1. 13. 8 ovfr. S. 305.

² DL 1. 13. 9 ovfr. S. 306.

³ DL 1. 13. 25 ovfr. S. 306.

⁴ DL 1. 13. 27 ovfr. S. 306.

⁵ DL 1. 13. 29 ovfr. S. 307.

⁶ DL 1. 14. 8 ovfr. S. 307.

faste Vinder, bør være lige saa gyldig som den, der er sked for Loug og Ret².

Hr. Holger Vind formente, at begge Dele vel kunde agtis for gyldige, dog saaledis, at de lougfaste vinder ei kunde komme den, som blef sigtet, til Skade, dersom hand siden for Retten vilde negte saadan sin egen Bekiendelse.

Hr. J. Juel, Hr. Ove Juel, Jørgen Retz, Otto Skeel, Mickel Vibe, P. Resen og P. Nielsøn vare i den Mening, at egen Bekiendelse burde alleniste at gielde, som den, der blef sigtet, for Retten vedgik eller sielf for Retten hafde bekient.

Rasmus Vinding og Scavenius formente, at baade det, som en for Retten sielf hafde bekient, saa og, om nogen noget for lougfaste Vinder hafde bekient, burde staa for fulde, enten hand det siden fragik eller ei.

¹ DL 1. 15. 1.

Den 17. Martii.

Vare alle de forordnede Commissarier til Stæde.

Om den 1. P. i det 15. Cap.¹ blefve sambtlige Commissarierne forenede, at de Ord: Lougfaste Vinder, noksom kunde udeluckis, og denne Post paa efterfølgende Maad opsettis: »Hvis nogen for Dom og Ret vedgaar det, hand sigtis eller beskyldis for, det maa hand ei siden fragaa.«

Andlangende det Cap. Om Høringer og Høringsdele² var Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Resen og Scavenius i den Mening, at det nok af Lougen kunde udeluckis, eftersom dertil fantis kortere Maade at procedere med. Mens Hr. J. Juel, Jørgen Retz, Otto Skel, Vinding og P. Nielsen formente, at det nok kunde blifve staaendis, saa kunde enhver bruge det, som det lystede.

¹ DL 1. 15. 1 ovfr. S. 307.

² Kap 16, se ovfr. S. 308.

Den 18. Martii.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Jørgen Retz, Otto Skel, Vibe, Resen, Vinding, Scavenius, P. Nielsøn.

Cap. 16. Om Sandemænd:

Den 1. P. udi den sidste Project blev udslet¹, hvorimod efterskrefne Paragraphi, nemblig den 1., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. og 11² igen blefve tilsatte og indførte.

Vdi den 3. P.³ blef i Stæden for »tredsinstiuge« Lod Sølf sat »tredufve« Lod Sølf, og det tvende Gange i samme 3. P.

Cap. 17. Om Rebsmænd. — Cap. 18. Om Grandskninger.

Cap. 19. Om Baand og Fengsel:

Udi den 3. P.⁴ nest efter de Ord: »Tredsinstiuge Lod Sølf«, blev udslet efterskrevne Ord: »Dog maa hans Husbond eller Øfrighed icke sigte, uden han klagede tilføren ofver den, som hand hafde bundet«.

Udi den 5. P.⁵ i Stæden for de Ord: »Vorder løs og bortkommer«, blef sat: »Derofver fra Bonden bortkommer og vorder løs«.

Cap. 20. Om pinlig Forhør⁶:

Blef disputerit om de Ord: »Crimine majestatis«, og blef for got befundet af en Del af Commiss., at gradus criminis majtt. burde specificeris, naar det Cap. blef foretaget.

Cap. 21. Om Arrest og Beslag:

Udi den 8. P.⁷ blef nest efter de Ord: »hans Person«, tilsat: »eller Gods«.

Udi den 10. P.⁸ blef nest efter disse Ord: »Og hafver

¹ Se ovfr. S. 309.

² Disse §§ bleve formodentlig tilføjede på et løst Blad, ti de fattes nu i Udkastet, se ovfr. S. 309.

³ DL 1. 16. 3 ovfr. S. 309.

⁴ DL 1. 19. 3 ovfr. S. 310.

⁵ DL 1. 19. 5 ovfr. S. 310.

⁶ DL 1. 20 ovfr. S. 311.

⁷ DL 1. 21. 8 ovfr. S. 311.

⁸ DL 1. 21. 10.

det icke Ord og Hand«, tilsat: »Ikke kand stille nøiagtig Forsikring eller«.

Cap. 22. Om Maning.

Cap. 23. Om Borgen og Forlofvere:

Ved den 14. og 15. P.¹ var Hr. Jens Juel og Otto Skel og Vibe i en anden Mening end efter Projectens Indhold.

¹ DL I. 23. 14–15 ovfr. S. 313.

Den 19. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Jørgen Retz, O. Skel, M. Vibe, P. Resen, Vinding, P. Scavenius, P. Nielson.

Cap. 24. Om Bøder og Dømmes exeqvution, Nam, Indførsel og deslige:

Eftersom i dette Cap. ved den [17.] P. fantis en kortere Maade at naa sin Betaling eller Ret end ved Høringsdele, da blef af sambtlige Commissarierne for got befundet, at det Cap. Om Høringer og Høringsdele¹, som de tilførne var uenige udi², skulle gandske af Lougen udeluckis.

Udi den 2. P.³ blef i Stæden for de Ord: »Henrette«, sat: »Straf[fe]«; item blef sidst i den samme P. tilsat: »Betalis af den skyldiges Boe eller Sagsøgeren, saafremt de Middel hafver, hvorpaa rigtig Tingsvinde skal tagis; mens dersom hverken den skyldiges Boe kand tilstrecke, ei heller Sagsøgeren kand betale, da skal den aftagis af anden uvisse Sagefald, paa det Ret og Retferdighed kand hafve sin Gienge«.

Udi den 4. P.⁴ blef sat i Stæden for de Ord: »Bøder for alle Misgierninger«: »60 Lods Sølf Bøder og andre deslige, naar bødis skal baade til den forurettede og Herskabit«.

Udi den 9. P.⁵ nest de Ord: »Som hand«, blef sat: »Forsetligen«.

¹ Ovfr. S. 308.

² Se ovfr. under 17. Marts.

³ DL I. 24. 2 ovfr. S. 313.

⁴ DL I. 24. 4 ovfr. S. 313.

⁵ DL I. 24. 9 ovfr. S. 314.

Udi den 16. P.⁵ nest efter de Ord: »Og saa fremdelis«, blev tilsat: »Med mindre hand ved sin egen høieste Æd kand benegte, at hand icke viste, at hand var fredløs«.

¹ DL 1. 24. 16 ovfr. S. 314.

Den 22. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. Jens Juell, Hr. Ove Juell, Jørgen Retz, Otto Skel, Mickel Vibe, Resen, Vinding, P. Nielsøn.

Cap. 25. Om Forfølgning til Laas:

Blef læst Resten af det 24. Cap.¹ og blev for got befundet, at Cancelliraad Vinding kunde tage det hiem med sig til at forandre det efter samtlige deris Forslag.

¹ DL 1. 24.

Den 23. Martii.

Vare til Stæde Hr. Jens Juell, Hr. Ove Juell, Jørgen Retz, Vibe, Resen, Vinding, P. Nielsøn.

Blef i den 17. P.¹ nest efter de Ord: »Naar nogen«, tilsat: »Som icke nyder adelig Frihed«.

Blef siden samme 24. Cap. efter sambtlige Commisariernis Samtøcke fra den 25. P. indtil Enden af Cancelliraad Vinding gandske forandret og den 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47., 48., 49., 50.² P. Ord fra Ord tilsat og fire andre P.³ udslet.

Cap. 26. Om Dom- og Brevpenge og Skrifverløn:

Udi den 2. P.⁴ blev i Stæden for: »Trei Mark«, sat: »Fire Mark«; item i Stæden for: Gifvis »dobbelt«, blev sat: »En Rixdal. og icke mere, i hvor mange Ark den og er paa, hvilken delis i tvende Dele, hvoraf Landsdommerne nyder den ene og Skrifveren den anden«.

¹ DL 1. 24. 17 ovfr. S. 315.

² DL 1. 24. 41—50, hvis Kilde til Dels er Frdg. 1679 12. Juni. Disse §§ findes ikke nu tilskrevne i SP, men de have formodentlig stået på en nu bortkommet Seddel.

³ Herved sigtes vist til de tidligere §§ 37, 42—44, som findes overstregede i SP, se ovfr. S. 317—18.

⁴ DL 1. 25. 2 ovfr. S. 319.

Udi den 7. P.¹ blef nest efter de Ord: »It half Ark Papier«, tilsat: »hvor mange Personer den og andgaar.«

Udi den 9. P.² blef i Stæden for: »Med mindre«, sat: »Dog dersom«.

Udi den 10.³ P. blef udslet disse Ord: »Som icke hafver Frigaarde eller nogen særdeles Indkomst for deris Bestilling«. Item blef udslet: »Mens de, som hafve nogen vis, god Indkomst for deris Dommerbestilling, skulle forsegle uden Betalning«.

¹ DL 1. 25. 7 ovfr. S. 319.

³ Skal være: 11. DL 1. 25. 10

² DL 1. 25. 8 ovfr. S. 319.

ovfr. S. 319.

Den 24. Martii.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. Ove Juel, Jørgen Retz, Mickel Vibe, Resen, Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Udi den 17. P.¹ blef allersist tilsat: »Til Skrifveren og en Rixdal. til [samblige]² Landsdommerne for Paa-skrifvelsen, [ihvor vitløftig endog Brevene ere«. NB. Blef saaledis forandret den 5. April]².

Den 16.³ og 18.⁴ P. blefve Ord fra Ord tilsatte.

Udi den 19. P.⁵ blef sat: »For Kongens høieste Rettis Dom paa ti Ark Papier fuldskrefven og derofver gifvis tolf Rixdal. Er den ofver 10 Ark indtil tiuge Ark, gifvis sexten Rixdal., mens er den ofver tiuge Ark gifvis tiuge Rixdal. og icke mere, i hvor mange Ark den er paa, hvilke delis i tvende lige Dele, hvoraf den første delis i trende Parter, og Cancellen nyder deraf de tou Parter og de tvende ældste Cancelli Secreterer, som protocollerer udi den høieste Ret, den tredie Part; den anden Del nyder Justitz-secretereren«.

Den 25. P.⁶ blef gandske tilsat.

¹ Efter Nummereringen ovfr. S. 320: § 13, DL 1. 25. 12.

⁴ Efter Nummereringen ovfr. S. 320: § 19, DL 1. 25. 17.

² Tilskrevet med andet Blæk, vist den nævnte 5. April.

⁵ Efter Nummereringen ovfr. S. 320: § 20, DL 1. 25. 18.

³ DL 1. 14. 15 ovfr. S. 320.

⁶ DL 1. 25. 22 ovfr. S. 321.

Den 26. P.¹ blev saaledis forandret, at Rettens Middel, som Skifterne forvalter, skulle gifvis for deris Umage ofver alt og for deris Seigel en Rixdal. af hundrede af den hele Boes visse og beholdene Formufve, naar ald Gielden er udgiort, og aldelis ingen Spising eller Drik at holdis i Sterboen for dennem, imidlertid Skiftet holdis. [Denne Forandring, som her findes tilsat, om den Belønning, som Rettens Middel skulle hafve for sin Umage, blev igen udslet² den 5. Aprilis³ og paa en anden Maade i en af de andre paragraphis indført.]⁴

Cap. 27. Om Supplicationer og Bedskrifter.

¹ DL 1. 25. 23 ovfr. S. 321.

³ Ndf. under 29. Marts siges, at denne Udslettelse skete denne Dag.

² Se Redegörelsen for sidste Projekts Rettelser ovfr. S. 321.

⁴ Tilskrevet med andet Blæk.

Den 29. Martii.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. Ove Juel, Jørgen Retz, Otto Skel, Mickel Vibe, Resen, Scavenius, Vinding, P. Nielsøn.

Blef oplæst hans kongl. Majtt. allernaadigste Befaling¹ udaf den Indhold, at Commissarerne til vidre hans Maitt. Resolution skulle medfoderligst gifve deris Betengning, hvorledis en Oberhofret her i Kiøbenhavn best kunde indrettis.

Den 27. P.² blev efter allis Vota saaledis forandret, at Rettens Betiente (foruden Skrifveren, som skulle lade sig nøje med det, ham var tillagt for Skiftebrefvene), motte ei mere for deris Umage gifvis end en Rixdal. af hundrede af den hele Boes visse og beholden Formufve, naar ald Gielden er udgiort, indtil ti tusinde Rixdal. Boens beholdene Formufve, saa at i hvor stor Formufven er derofver, maa icke mere gifvis end som af 10000 Rixdal.

Udi det 26. Cap. den 26. P.³ blev nest efter de Ord:

¹ Af 1680 26. Marts, aftrykt ndfr. under Nr. 71, jfr. ovfr. under 8. Marts (S. 439).

1. 25. 24 svarende §, som har været indföjet i SP på en løs Seddel, se ovfr. S. 321.

² Herved må sigtes til en til DL

³ DL 1. 25. 23.

»For hver Ark en Rixort«, tilsat: »Og maa Skrifveren icke vidre fordre for sin Umage paa Skiftet«¹.

Resten af samme Cap. blev udslet² og den 27., 28., 29., 30., 31. P. Ord fra Ord tilsat³.

Udi det 6te Cap. den 17. P.⁴ blev saaledis allersidst tilsat: »Og maa ingen Sag til Kongens høieste Ret indsteufnis for ringere end det, hvis Hofvitstoel og, som Sagen er afreist, hafver været 20 Rixdal. eller deris Værd, være sig Gield, Bøder eller andet, med mindre det andgaar nogens Person, gode Naufn og Røgte«.

Blef for got befundet, at den første Bog paa nye igen skulle oplæsis for at efterse, om derved endnu noget vidre kunde være at ærindre.

Første Bog: Om Retten og Rettens Betiente.

Hr. Baron Juel og Scavenius formente, at den første Bog burde alleniste handle de jure personarum.

Vota om den første Paragr. i det første Capit.⁵, som handler om hans Majtt. souveraine Magt og Myndighed, skulle blifve staaendis i det første Cap., eller om denne Paragr. skulle indførís in proæmio.

Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz formente, at denne Parag. best kunde staa i Fortalen og at de Ord: »At sette Ære til«⁶, icke vel kunde beqvemme sig i denne P., med mindre hans Majtt. det saaledis sielf vilde hafve, hvorom hans Majtt. egen aller-naadigste Villie kunde fornemmis.

Vibe, Resen og Scavenius vare i den Mening, at denne P. kunde indførís som it proæmium for sig sielf

¹ Disse Ord må have stået på den ovfr. S. 321 omtalte løse Seddel, se ndfr. under 5. April.

² Ovfr. under 24. Marts siges, at denne Udslettelse skete den 5. April.

³ Formodentlig på den ovfr. S. 321 omtalte løse Seddel.

⁴ Efter Nummereringen ovfr. S. 301: § 19, DL 1. 6. 18.

⁵ DL 1. 1. 1.

⁶ I Udkastet (ndfr. Nr. 69) stod: Ære opsette.

eller og være det første aparte Capittel, og at om det Ord: »Ære«, kunde refereris hans kongl. Majtt. Vinding og P. Nielsøn formente, at saasom denne P. skulle og burde agtis som en Loug, kunde det best blifve staaendis i det første Cap. under den Rubrica, som det stoed, og at dersom der skulle talis med hans Majtt. om det Ord: »Ære«, skulle blifve staaendis eller ei, kunde mand det vel giøre, mens siutes dog, at det nok kunde staae.

Vota om den 22. P.¹ i det 2. Capittel andlangende, til hvilken Ret den, som hafde adskillige Verneting, burde svare.

Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz og Resen vare i den Mening, at saa som Lougen siger, at ingen maa dragis fra sit Verneting, saa burde ens Verneting være der, som hand ordinaire boer og holder Dug og Disk.

Vibe, Vinding, Scavenius, P. Nielsøn formente, at det var best og billigst, at det blef efter den sidste Projectis Indhold i Synderlighed, naar det Ord: »Sielf«, blef tilsat, nemblig: »Hvor hand sielf holder Dug og Disk«.

Den 4. Paragr. blef Ord fra Ord tilsat². Andlangende denne P. var Baron Juel i en anden Mening, nemblig: At ingen Person burde svare til 2 fora, uden hvad hans Hus og Gaard andgik, kunde hand nok svare under Stadens Ret.

Udi den 12. P.³ nest efter de Ord: »I alle Sager«, blef tilsat: »Som icke andgaar deris Huse og Gaarde eller nogen borgerlig Hantering, hvilke Sager skulle for Stadens Ret indkomme«.

¹ DL I. 2. 26.

lige overfor Förste Projekt I. 2. 26

² Her må menes DL I. 2. 36, som

har en hel ny Affattelse.

³ DL I. 2. 14.

Den 30. Martii.

Vare til Stæde Hr. Jens Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, Vinding, Scavenius, P. Nielsøn.

Blef voterit ved den 29. P. i det 4. Cap.¹ andlangende, hvor lang Tid der burde bevilgis til at forkynde en høieste Rettis Steufning udi enhver Provintz, føren høieste Ret blef holdet.

Andlangende Sielland, Fyen og Smaalandene vare de alle i en Mening, nemblig: at Terminus burde være i Sielland otte Dage og i Fyen fiorten Dage; mens andlangende Jylland formente Baron Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, J. Retz, P. Resen og Scavenius, at Terminus burde være i Jylland fire Uger, eftersom de jydske Sager ere berammede at forretagis nest efter de norske; Vinding og P. Nielsøn formente, at Terminus ickun burde være trei Uger, eftersom det skulle være hel præjudicerligt for mange, at de derofver icke skulle faa deris Sager for til den første høieste Ret, efter at Steufningen var forkyndet, og blef derfor samme Paragr. uforandret staaendis i den sidste Project.

Udi det 5. Cap. blefve de alle forenede, at den 28., 29., 30. og 31. Parag. burde udslettis, dog siden, saa vit fornøden giøris, paa beleiligere Stæder indførís².

Om den 3die P. i det 4. Cap.³ blefve sambtlige til Stæde verendis Commissarier forenede, at nest efter de Ord: »Steufnet hafver«, [blef] tilsat: »Og enten sielf med hannem muntlig talt hafver eller med hans Folk eller med andre, som til Stæde vare«.

Udi samme P. nest efter det Ord: »Naufn«, blef tilsat: »Som steufnet hafver«.

Udi den 28. P.⁴ i samme 4. Cap. nest efter de Ord: »Sex Uger for Tiden«, blef tilsat: »At den er paabuddet«.

¹ DL 1. 4. 28 ovfr. S. 298.

³ DL 1. 4. 3 ovfr. S. 296.

² Se ovfr. S. 299—300.

⁴ DL 1. 4. 27 ovfr. S. 297.

Udi det 6te Cap. den 5te Pargr.¹ blef allerførst tilsat: Sandemends Toug »i Drabssager« indsteufnis til Lands-tinget.

¹ DL 1. 16. 5 ovfr. S. 300.

Den 31. Martii.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, Vinding, F. Nielsøn.

Udi den 28. Paragr. det 4. Cap.¹ nest efter de Ord: »Høieste Ret«, blef tilsat: »I de Sager, som i Dannemark dømbt ere«, og i Enden af samme Paragr. blef tilsat: »Og² i de Sager, som i Norge dømbt ere, skal Steufningen tagis it Fierdingaar for Tiden, føren høieste Ret er paa-budden«.

Udi den 29. P.³ nest efter de Ord: »Skriftelig Steufning sagt er«, blef udslet efterfølgende Ord: »Saa betimelig, at den, som steufnis, kand hafve Tid efter Leiligheden at møde«, og blef derimod tilsat efterskrefne Ord: »I Norge tu Maaneder for Tiden, som høieste Ret er paabudden, mens i Dannemark i Sielland otte Dage før, i Fyen og Smaalandene fiorten Dage før og i Jylland fire Uger«, om hvilken P. sambtlige til Stæde verendis Commissarier vare saaledis forenede undtagen Vinding og P. Nielsøn, som formente, at terminus i Jylland ickun burde være trei Uger og icke fire. Hr. H. Vind, Vibe, Reetz, Resen og Scavenius falt siden i Mening med Vinding.

Udi det 6. Cap. den 13. P.⁴ blef tilsat nest efter det Ord: »Forretning«⁵: »I Dannemark«.

Item blef tilsat nest efter de Ord: »Høieste Ret indsteufnis«: »De Sager, som fra Norge maa indsteufnis til

¹ DL 1. 4. 27 ovfr. S. 297.

² Dette Ord blev dog udeladt, se også DLov a. St.

³ DL 1. 4. 28 ovfr. S. 298.

⁴ Skal være: 14 P., 5: DL 1. 6. 14 ovfr. S. 301.

⁵ Skal være: Forretninger, hvilket Ord var blevet indsat den 12. Marts, se ovfr S. 443.

høieste Ret, skal inden 18 Maaneder, efter at Dommene ere udstæde, indsteufnis«.

Udi samme Cap. den 22. P.¹ blef voterit, om der burde stillis Caution, naar nogen vilde tage høieste Rettis Steufning i en rede Sag, og vare en Del i den Mening, at der ingen Caution burde stillis uden for pure Obligationer, mens siden blefve de alle forenede, at naar de Ord: »Contract . . . eller at giøre«, blefve udslette² og nest efter de Ord: »Hvis og nogen«, blef tilsat: »Som uvederheftig befindis«, kunde denne Paragr. saaledis blifve staaendis.

Udi den 9. Cap.³ nest efter de Ord: »Andre Ofverdommere«, blef tilsat: »I vigtige og tvifraadige Sager«.

Andlangende den 21. P. i det 12. Cap.⁴ var Baron Juel i en anden Mening.

Udi samme Cap. sidst i den 28. P.⁵ blef tilsat: »hvilket er saa sterk, at intet derimod kand sigis«; dog var en Del ogsaa i den Mening, at disse Ord kunde udeluckis.

¹ Skal være: 24 P., 2: DL 1. 6. 23 ovfr. S. 302.

sat: eller at giøre, hvilken Tilføjelse ikke er kommet med ovfr.

² Stedet lød oprindelig i SP: . . .

S. 302.

rigtig haandskrift eller contract er tildømt noget at betale eller fra sig legge, da bør hand . . .

³ DL 1. 9. 17 ovfr. S. 304.

Efter: legge, var så blevet ind-

⁴ Skal være: 13. Cap., DL 1. 13. 21 ovfr. S. 306.

⁵ DL 1. 13. 28 ovfr. S. 306.

Den 1. Aprilis.

Vare til Stæde Hr. Jens Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn. Item comparerede de af den geistlige Stand kongl. forordnede Commissarier, nemblig: Doct. Hans Bager, Doct. Hans Let og Doct. Christian Nold.

2. Bog. Om Religionen og Geistlighed.

Cap. 1. Om Religionen¹:

Blef sat: »Athanasius«, i Stæden for: »Ambrosius«. Item blef sat i Stæden for de Ord: »Skulle faa Loug at boe«: »Ville boe«. Ved samme Capittel monerede Geist-

¹ DL 2. 1. ovfr. S. 321.

ligheden, at dersom nogen fremmit sig her vilde nedsette, burde han ogsaa examineris efter Augustanam confessionem eller efter de Bøger, som i Begyndelsen af dette Cap. omformeldis.

Cap. 2. Hvo, der maa prædicke:

Geistligheden formente, at ingen, som endnu gik i Skole, burde tilstædis at prædicke publice.

Udi Enden af den 2. P.¹ blef tilsat: »Og hvis nogen studiosus, som hafver sit testimonium« etc. med vidre samme P. til Enden indeholder.

Cap. 3. Hvorledis Prester skal kaldis:

Udi den 4. P.² blef tilsat nest efter det Ord: »Sacramenter«: »Og dennem i deris Saligheds Sag betienne«.

Ved den 8tende P.³ blef allersidst tilsat: »Mens hafver hand sielf jus patronatus til Kald« etc. med vidre, samme P. til Enden omformelder.

Geistligheden monerede, at de hafde ofverlefverit en Memorial til hans Majtt. de modo vocandi⁴.

Cap. 4. Om Presternis Embede ved Kirken og Prædicken:

Udi den 4. P.⁵ blef i Stæden for: »Som sædvanligt er«, sat: »Efter den forordnede Ritual«.

Blef for got befundet, at der skulle talis med hans Majtt., om der icke motte forfattis en Ritualoug om Ceremonierne i Kirkerne, paa det der kunde være en Conformitet herudi ofver alt⁶.

Udi den 5. P.⁷ nest efter de Ord: »Paa Landsbyerne«, [blef] tilsat: »I Hofvitsognet«.

¹ DL 2. 2. 2 ovfr. S. 322.

² DL 2. 3. 3 ovfr. S. 323.

³ DL 2. 3. 8 ovfr. S. 324—25.

⁴ Se ndfr. under 1680 12. Maj.

⁵ DL 2. 4. 4 ovfr. S. 324.

⁶ Den til at revidere Udkastet til Norske Lov nedsatte danske Kommission af 1683 23. Jan. fik

senere det Hverv tillige at gennemgå Biskop Hans Baggers Projekt til et nyt Kirkeritual. Kommissionens Forhandlinger herom findes udgivne af Aubert i Teolog. Tidsskr. f. d. ev. luth. Kirke, Ny Ræk. 4. 615 flg.

⁷ DL 2. 4. 5 ovfr. S. 324.

Udi den 10.¹ P. blef udslet: »Papister«.

Den 13. P.²: »Om Løsagtigheds Afløsning«, blef udslet.

Den 15. P.³ blef Ord fra Ord tilsat.

Udi den 16. P.⁴ nest efter de Ord: »Vel forrettis«, [blef] tilsat: »Mens i Kiøbstæderne bør det ske til Tinge«.

¹ DL 2. 4. 10 ovfr. S. 324.

⁴ DL 2. 4. 18. Efter Nummereringen ovfr. S. 325: § 17.

² DL 2. 4. 13 ovfr. S. 324.

³ DL 2. 4. 15 ovfr. S. 325.

Den 2. Aprilis.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef atter begynt at examinere d. 1. Bog fra det 16. Cap. Om Sandemend. Ved d. 12. P.¹, udi Enden nest efter de Ord: »Og skulle«, blef tilsat: »Lyse til det Herredsting, som den tiltalte svarer under«.

Udi den 13. P.² nest efter de Ord: »Eller Sten«, blef tilsat: »Og Kul eller Flint derunder«.

Udi det 19. Cap. den 1. P.³ og nest efter de Ord: »Enhver som«, blef tilsat: »I saa Maade for Ret og Ting«.

Udi den 21. Cap. den 8. P.⁴ nest efter det Ord: »Person«, blef tilsat: »Eller Gods«⁵.

Udi den 9. P. samme Cap.⁶ nest efter de Ord: »Herridsmænd, som«, blef tilsat: »Efter forrige Artikel er noget skyldig og er«.

Udi samme 9. P. nest efter det Ord: »Gods«, blef tilsat: »Eller Person«.

¹ DL 1. 16. 12 ovfr. S. 309.

⁵ Rettelsen blev allerede vedtaget den 18. Marts, se ovfr. S. 448.

² DL 1. 16. 13 ovfr. S. 309.

³ DL 1. 19. 1 ovfr. S. 310.

⁶ DL 1. 21. 9 ovfr. S. 311.

⁴ DL 1. 21. 8 ovfr. S. 311.

Den 5. Aprilis.

Vare til Stæde Hr. Jens Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Retz, Vinding og Poul Nielsøn.

Blef proponerit, om det icke var tienligt, at der blef

noget sat i Lougen om Forbud, og blef for got befundet, at ved Enden af det 21. Cap. kunde annecteris efterfølgen[de] 22. P.¹ lydendis, som følger: »Med alle Slags Forbud, som giøris enten ved Mænd eller til Ting, skal forholdis ligesom med Arrest i alle Maader«.

Blef læst Landsdom. i Jylland deris Memorial om Taxten paa Dømme- og Brefpenge med vidre².

Udi det 26. Cap. den 12. P.³ nest efter de Ord: »For it Skøde- eller Pantebref«, blef tilsat: »Maning«.

Udi den 13. P.⁴ samme Cap. blef tilsat nest efter de Ord: »Og mindre gifvis«, : »til Skrifveren«, og i Enden af samme P. blef tilsat: »Til Dommerne i alt«.

Den 8.⁵ og 20.⁶ Paragr. i dette 26. Cap. blef gandske udslette og imod Enden af dette Cap. paa en anden Maade indført.

Udi den 26. P. i det 26. Cap.⁷, som begynder: »Saaledis«, blef nest efter de Ord: »En Rixort«, tilsat: »Og maa Skrifveren icke vidre fordre for sin Umage paa Skiftet«⁸.

De andre 3 nest efterfølgende Paragraphi, hvoraf den første begynder saaledis: »De andre Rettens Middel«⁹ etc., den anden saaledis: »Alle Steufninger, Tingsvinder«¹⁰ etc., den tredie saaledis: »Det stemplede Papier eller Pergament«¹¹, blefve Ord fra Ord, som de i Concepten findis indført, tilsatte.

Den 18. P.¹² i forskrefne 26. Capit., som begynder saaledis: »Befindis nogen, som i dette Capit.« etc., blef indsat til at være den sidste P. i dette Capittel.

¹ DL 1. 21. 22 ovfr. S. 311.

² Aftrykt ndfr. under Nr. 72.

³ Efter Nummereringen ovfr. S. 330: § 13, DL 1. 25. 12.

⁴ Efter Nummereringen ovfr. S. 320: § 14, DL 1. 25. 13.

⁵ SP 1. 25. 8 ovfr. S. 319.

⁶ SP 1. 25. 21 ovfr. S. 320.

⁷ Ovfr. S. 321.

⁸ Disse Ord vare allerede blevne indsatte den 29. Marts, se ovfr. S. .

⁹ DL 1. 25. 24 jfr. ovfr. S. 321 Note 2 til SP 1. 26. 26.

¹⁰ DL 1. 25. 25 jfr. ovfr. S. 321 a. St.

¹¹ DL 1. 25. 27 jfr. ovfr. S. 321 a. St.

¹² DL 1. 25. 29 ovfr. S. 320.

Udi det 27. Cap. den sidste P. blev udslet det Ord: »Ære«, og igen sat: »Nogen ubevislig Sag«¹.

¹ Passer hverken på DL 1. 26. 4 eller PI 1. 28. 4 ovfr. 1. Bd. S. 483.

Den 16. Aprilis.

Vare til Stæde Hr. Jens Juel, Hr. Ove Juel, Otto Skel, Mickel Vibe, Jørgen Retz, R. Vinding, J. Rosenheim, Dr. Hans Bager, P. Nielson, Christian Stochflet og Christian Nold.

Blef oplæst hans kongl. Majtt. Befaling¹ til Commissarierne, at de tillige med Jens Rosenheim, Chr. Stochflet, Lauritz Christensøn og Christen Jensøn af Norge skulle for sig tage den norske Loug og den med Projecterne conferere, hvorledis den den danske Loug best kunde annecteris, og at Commissarierne skulle udelucke af Lougen alt, hvis Politien andgik, eftersom hans Majtt. var til Sinds derom en sær Forordning at lade udgaae.

Udi den anden Bog 1. Cap.² om Religionen formente de geistlige og en Del af de andre Commissarier, at nest efter dette efterskrefne: »Og skal ingen tilstædis at boe i Kongens Riger og Lande uden de, som forbeholdte Catechismum og Ceremonier samtøcke eller annamme vil«, burde tilsettis efterfølgende Ord: »Og sig til vor Kirke vil holde, annamme Sacramenterne og ei vil lade sig finde i nogen fremturende kætterske Vildfarelse³, langt mindre maa nogen Sambkvem holdis til fremmede Religioners Øvelse vidre end af fremmede Herrers Gesanter, hvilke skal være uforment for dem og deris egne Tiennere i deris Huse deris Religions Øvelse og, hvis der til hører, at bruge«.

De geistlige proponerede, om det icke var raadeligt, at i Lougen blef indført formula concordiae pro docentibus.

Blef for got befundet, at de kongl. committerede

¹ Af 1680 10. April (Nr. 73).

² DL 2. 1. 1 ovfr. S. 321.

³ Se ndfr. S. 463 under 1680 11. Maj.

Theologi kunde til vidre hans Majtt. allernaadigste Resolution opsette, hvad for rationes de kunde hafve, hvorfor formula concordiae burde indføres.

I lige Maade proponerede de geistlige, om det icke var tienligst, at ecclesia kaldede tillige med patrono. Herom blef intet vist determineret, eftersom det icke vistes, hvorledis hans Majtt. vilde hafve det forholdet med sine jura patronatus.

Den 10. Maii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skeel, M. Vibe, Jørgen Retz, R. Vinding, P. Nielsøn.

Blef vedtaget, at de geistlige skulle tilsigis at møde i Morgen Eftermiddag.

Blef talt om, hvorledis Ober- og Underhofretten burde constitueris og hvad for Personer dertil bekvemmeligst kunde andtagis¹.

¹ *Hertil hører formodentlig følgende Optegnelser på et løst Blad:*

Under - Hoffrettens Betienter: Hoffmarskalck Præsident; aff Cantzeliet 1 Secreterer; aff Rente Cammeret 1; aff Commercocollegio 1 Secraiterer; Slotzfogeden; Vinskencken; Herolden Steen Pedersøn; Kiøckenskriffueren; Berideren; 1 Hoffskriffuer¹.

Ober - Hoffrettens betienter: Rigens Marskalch eller udi hans sted² een anden Ge-

¹ *I Randen ud for denne Liste står: Ridefogden (Rettelse for: Kiøgemesteren) og videre: Fodermarskalch, Amptskriffueren, Ridefogeden, Proviantskriffuer.*

heime-Raad som Præsident; Oberhoffmarskalck; 1 Cantzelie-Raad; 1 Cammer-Raad; 1 Commerc-Raad; 1 Assessor aff Cantzeliet; 1 Assessor aff Cammeret; 1 Assessor aff Commercocollegio³.

Hvad Personer under begge Retter bør at svare: Till Vnder - Hoffretten svarer: Alle kongl. virckelige betienter vndtagen Geheime-Raad, Greffuer och Friherrer, som særdelis ere privilegerede.

² *Rettelse for: fraverelsze.*

³ *I Randen ud for denne Liste står: Ober-Cammerjuncker, Ober-Staldmester, 1 Cammer-Juncker, 1 Hoff-Juncker.*

Den 11. Maii.

Vare til Stæde Hr. Holger Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Nielsøn, Doct. Hans Let og Doct. Christian Nold.

Blef atter oplæst Begyndelsen af den anden Bog¹ og

¹ *DL 2. 1. 1 ovfr. S. 321.*

blef for got befundet, at dersom nogen hafde den Tanke, at i det første Cap. burde staa: »Athanasii symbolum« i Stæden for: »Ambrosii«, kunde hand derom gifve sin allerunderdanigste Erklæring til hans Majtt.

Blef voterit om disse efterskrefne Ord¹: »Og sig til vor Kirke vil holde, annamme Sacramenterne og ei vil lade sig finde udi nogen fremturende kætterske Vilfarelse«, burde tilsettis eller icke.

Hr. H. Vind formente, at mand intet nyt burde tilsette, uden mand hafde sær vigtige Aarsager dertil, mens at det var best, at det blef efter Projecten.

Hr. O. Juel: Det, som er sat i Projecten, er nok, med mindre de flestis Tanker skulle falde derhen, at det var endelig og høit fornøden, at disse Ord burde insereris.

Otto Skel: Det er alt nok, at det forblifver ved det, som er indført i Projecten.

Vibe, at det var best, det blef efter Projecten, med mindre de fleste finder det for raadeligt, at det bør indføres.

Jørgen Retz vilde conformere sig efter de flestis vota, mens holt dog for, at det var best, at det blef efter Projecten.

P. Resen: Det er gandske uforføden, at disse Ord blifver indført.

R. Vinding holt for, at Lutheri Cathecismus med dens Forklaring var en fuldkommen norma til at examinere dem efter, som sig her i Rigerne vilde nedsette, og formente, at hvo, som trode det, som derudi fantis, og lefvede christelig, kunde noksom blifve salig; var derfor best, at det blef efter det, som var indført, ti det er stor Forskiel at sette sig ned som en Borger eller som en theologus.

P. Nielsen var i samme Mening.

¹ Se ovfr. under 1680 16. April (S. 461).

Dr. H. Let formente, at det var best, at det blef tilsat.

Nold ligesaa, eftersom det er hans Majtt. Ville, at her ickun skal være en Religion, til hvilken at forklare Lutheri Cathecismus icke er nok, ti enhver kand vel troe Cathecismum og hafve andre galne Griller.

Blef atter talt om formula concordiaë burde indførís i Lougen eller ei.

Blef for got befundet, at de geistlige kunde gifve deris Rationes ind til hans kongl. Majtt., hvorfor den burde indførís, mens de andre Commissarier vare sambtlige i den Mening, at det var ufofnøden, at den i Lougen blef indført.

Den 12. Maii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, P. Resen, Ras. Vinding, Doct. Hans Bager, P. Nielsøn, Doct. Hans Let og Doct. Christian Nold.

Blef oplæst de geistligis Memorial og Forslag om Prestekald og deris Forberedelse, som derudi agter at indtræde¹.

Vota.

Hr. H. Vind: Det dependerer alleniste af hans Majtt. sielf, om den, som skal kaldis, maa først efter forregaaende Bøn henskickis til Menigheden at lade sig høre og derfra bringe testimonium, om de noget paa hans Gafver, Lif og Lefnet har at sige, og at ingen Kaldsbref motte udstædis, føren Personen var examinerit af Bispen og befunden døchtig.

Hr. O. Juel: Disse seminaria vil foraarsage stor Vandskelighed og ere impracticables. Andlangende Vocationen i sig sielf, da var det vel at ønske, at hans Majtt. vilde bevilge, at Menigheden motte høre den Person, som skulle kaldis, som siden kunde gifve deris attestata tillige med

¹ Trykt ndfr. under Nr. 74.

en allerunderdanigst Supplication til hans kongl. Majtt., hvorefter Personen siden remitteris til Bispens Examen; holt dog for, at intet vist herom burde determineris, føren hans Majtt. Villie først herom var fornummet.

Otto Skel: Det er altfor vitløftigt Doent at sige sin Mening saa kortelig om, tilmed dependerer dette alleniste af hans Majtt. egen Villie, oc ei heller kand vidis, om de geistlige vil forblifve ved dette Forslag i alt, eftersom deris Memorial ei af dennem er underskrefven¹.

M. Vibe: Dette er noget nyt og hidindtil upracticerit, hvorved patronis betagis jus præsentandi, og er det icke tienlig ex tempore at votere om saa vitløftig og considerabel en Sag, eftersom enhver bør i Synderlighed hafve Reflection paa Guds Ære og hans kongl. Majtt. Autoritet. Ellers burde dette indgifne Forslag verit underskrefvit.

J. Retz: Der vil betenkende at votere i saa vitløftige og vigtige Sager, mens det var got, at enhver erklærede sig derom til hans Majtt., af hvem det egenlig dependerer, om ecclesia skal kalde eller ei.

P. Resen: Der vil være Tid at sige sin Betengning i saa vitløftig it Verk. Andlangende seminarium, da ville der være Guder derudi, om det skulle gaa i al Ting saa ret til, som ske burde; Bispem maa ei heller efter Recessen og Ordinantzen befatte sig med at kalde, og ere de examina, som hidindtil har været brugelig, gode nok, eftersom mange skulle gifve sig fra Bogen, om der blefve flere examina. Andlangende modum vocandi dependerer det af hans Majtt. allene, hvorledis dermed skal forholdis, ti om Menigheden skulle kalde, kunde den maaske udvelge en ringere Person end patronus, tilmed er ald abusus med Skienk og Gafve allerede i Lougen betagit.

¹ Nr. 74 er ikke underskrevet af Kommissionens gejstlige Medlemmer.

R. Vinding: Denne Materie er hel vandskelig at kiende udi, ti det dependerer af hans Majtt. sielf, hvorledis hand vil hafve forholdet med hans Majtt. egne jura patronatus og med den, som hand med lige Frihed har afhendret. Andlangende Maaden at komme til Kald er nok præcaverit i Lougen, saa at ingen enten ved Skienk eller Foræring kand naa noget Kald. Andlangende seminarium, da er det icke vel at practicere, ti naar en har lovlig attestata, siunis det nok, eftersom Bispen hafver siden Magt at rejicere ham, om hand findis udøchtig. Var ellers tienligt, at der var jura patronatus til alle Kald. Formente dog, at Menigheden icke gandske burde udeluckis fra at kalde, mens kunde dermed saaledis om hans Majtt. saa got siunis, ordineris, at naar en Person er kaldet og er af Bispen befundet døchtig efter forregaaende attestata, kunde hand henskickis til Menigheden at forhøris, som siden derefter kunde indgifve deris allerunderdanigste Supplication til hans kongl. Majtt., om de har noget paa den Person, som er kaldet, at sige.

Dr. H. Bager: Her bør tvende Ting at considereris, nemblig, først om Præparationen, da, uandset det siunis at smage af noget nyt, kunde det vel dog practiceris til Guds Ære, eftersom dette Værk er confererit med alle Episcopis i Dannemark og Norge, som det hafver approberit, med mindre de kongl. Commissarier kunde finde en bædre Maade til denne Præparation. Andlangende Vocationen i sig sielf, da var det at ønske, at Menigheden motte sige sit testimonium om den Person, som skulle kaldis, om det ei motte bevilgis at gifve sit suffragium, mens ofveralt formente hand, at det var got, at examen skede, føren Kaldsbrefvit udgik. Personen siden at skickis fra Menigheden til Bispen.

P. Nielsøn: Der er nok ingen, som jo har den Tanke at søge en Maade, hvorledis Guds Ære kunde søgis og

abusus tolleris, om der ellers kunde findis noget, som kunde være tienligt og Commissar. kunde forenis om. Andlangende seminarium, da er det noget betenkeligt at indstifte, ti den, som ville hafve Kald, skulle da paa en og anden Maade søge at blifve indskrefven i seminario, ligesom hand tilføren løb om at faa Kaldet. Ellers var det got, at det kunde forredragis hans Majtt. en Maade, hvorledis det kunde gaa vel til, mens jus vocandi er best at forblifve hos Patronen.

Dr. Hans Let: Dette Verk er af stoer og høie Importantz og andgaar Guds Ære og hans salfvede, formente derfor, at dette seminarium var meget tienlig, og burde ingen skickis med Kaldsbref til Bispen, føren det var bevist, om hand var døchtig eller ei. Andlangende Vocationen var det best, Gud fik først sin Ære og siden Menigheden at gifve sit testimonium, hvilket hverken strider imod Guds Ære eller Kongens Autoritet.

Dr. Chr. Nold: Det var best, Ungdommen kom fra en Inspection til en anden og det enten ved seminario eller ved anden Maade, ti det er fornøden, at Folk examineris tit og ofte udi saa gudeligt it Verk, og den fornemste Grad til det hellige Embede er, at Personen er kommen lovlig dertil, hvilket best kand ske ved dette Forslag om seminario og modo vocandi, med mindre Commissarierne ved noget bædre heri at proponere.

Den 13. Maii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, J. Retz, P. Resen, Vinding, Dr. H. Bager, P. Nielsøn, Dr. H. Let og Doct. Chr. Nold.

Blef confer. og handlet de modo vocandi og blef derom opsat en Concept¹ til vidre² hans kongl. Majtt. egen allernaadigste Resolution.

Ved Præsternis Embede andlangende Daaben ær-

¹ Måske den ndfr. under Nr. 75 aftrykte Optegnelse.

indrede Bispen, at det var tienligt, at der. blef noget tilsat, hvorledis Presten skulle forholde sig, om nogen ube- kient Person kom ud paa Landet og føde, om Presten da skulle være tiltengt at døbe Barnet for Prædiken, med mindre Fostermoderen skaffede bevist, at det var egte fød.

Bispen og de andre geistlige proponerede, om det icke var høit fornøden, at Bønderne paa Landet, som vilde gaa til Alters, gaf sig ottende Dagen and tilføren hos Presten.

Den 14. Maii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Mickael Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, Rasmus Vinding, P. Nielson.

Blef confererit om Ober- og Underhofretten.

Blef for got befundet: 1¹. at til Oberhofretten burde svare alle kongl. Geheimeraad item alle, som i Rangen findis specificerede og boer i Kiøbenhavn og gjør virkelig Tienneste, saa vel som ogsaa deris Enker og Børen und- tagen de, som efter Lougen bør svare under Krigs-, Ad- miralitets- og Arsenalretten, og at til Underhofretten, hvorfra sker Appellation til Oberhofretten, skulle svare alle andre Hofbetiente og alle kongl. Betienters Folk og Tiennere².

¹ Jfr. DL 1. 2. 6.

² Jfr. den ovfr. S. meddelte Notits.

Den 17. Maii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, Doct. Hans Bager, P. Nielson, Dr. Chr. Nold.

Efter de geistligis Forslag blef voterit, om det icke var tienligt, at alle paa Landet gaf sig ottende Dagen and for Presten, føren hand vilde gaa til Alters, paa det Til- høreren desbædre imidlertid kunde betenke sin Saligheds Sag og Presten være forsikret om Tilhørerens Præparation.

Hr. H. Vind formente, at det nok kunde practiceris, dog at Presten ingelunde understaar sig under høieste Straf at gjøre nogen Person Ophold.

Hr. O. Juel: Mand kand ei determinere en vis Tid, ti Personen kand imidlertid finde sig ubekvem; mens naar den Person, som vilde gaa til Alters, fant sin Samvittighed rolig, kunde hand vel en Dag eller tou tilføren gifve sig an for Presten.

Otto Skel forblifver ved den gamle Brug, hvorved hand formente voris Forfædre noksom ere blefne salige, og er det hans Majtt. Villie, at det skal blifve ved det gamle det meste, muligt var.

Jørgen Retz: Det er best, at det forblifver ved Recessen og Ordinantzen og intet nyt at indføre, og formente ellers ligesom Hr. O. Juel.

Resen: Dette kand umuligt practiceris i Kiøbenhafns Kirker, efter hvilke de andre Kirker paa Landet bør at rette sig, og for dem paa Landet bør ingen nye Louf gifvis; mens om Løfverdagen tilføren kunde Tilhørerne gifve sig and for Presten, som da kunde paaminde dem, som hand noget hafde at klage ofver.

Vinding ser ingen Aarsag, hvorfor dette imod ald Brug burde tilsettis, mens vilde nogen gifve sig and Dagen tilføren, kunde hand det giøre.

Bispen: Ordinantzen tilholder, at den, som vil gaa til Alters, skal oplade sig for Presten, føren hand gaar til Skrifte, og dersom dette sker, tienner det til at holde god Orden imod den onde Vane, og it Gudsbaren kunde gaa des sickre til Alters, og Præsten kunde være dis mere forsickret om sine Tilhøreris gode Præparation.

P. Nielsøn: Det, som findis herom i Recessen og i Projecten er aldelis nok og bør intet dertil at settis, ti de unge tilholdis at gifve sig and tilføren for Presten for at examineris, og de andre bør Præsten alle at hafve Kundskab om, tilmed er dette her i Kiøbenh. upracticabel, og Presten skulle vel under Tiden, naar hand icke hafde Tid, vise sine Tilhørere bort en Tid efter en anden og

ellers herved søge sig it dominium. Andlangende at oplade sig for Presten kunde siunis at være, som icke er voris Religion gemes.

Dr. C. Nold: Dette siunis raadeligt baade for Tilhørerne og Presten, ti den, som vil gaa til Alters, bør i det mindste 8 Dage tilføren berede sig dertil, og Presten kand bædre giøre sit Embede, naar hand tilføren har talt med den, som vilde gaa til Skrifte.

Blef oplæst det 5., 6. og 7. Cap. i den anden Bog.

Den 21. Maii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Mickel Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, Dr. Hans Bager, P. Nielsøn, Doct. Christ. Nold.

Blef oplæst det 8tende Cap.

De geistlige monerede, om det icke var raadeligt, at det blef tilsat, at Skudsmaal skulle tagis fra Presten eller og, at i Stæden for der stod: »Fra den Stæd«, blef sat: »fra den Stæds Præst«¹.

Det 9. Cap. Om Kirkens Myndighed.

Det 10. Cap. Om Presternis Embede ved Lig:

De geistlige proponerede, om det icke var billigt, at Presterne paa Landet nød noget for at kaste Jord paa den døde².

Vota.

Hr. H. Vind formente, at Presten burde intet nyde for at kaste Jord paa den døde, mens for at prædicke ofver ham motte hand tage, hvad enhver vilde godvilligen gifve ham, mens intet sielf kræfve under sit Embedis For- tabelse, ti ingen er ei heller saa fattig, at, om hand blifver kast Jord paa, at hand jo ogsaa blifver prædicket ofver, og dersom den døde var gandske fattig og elendig, var det og ubilligt, at der gafvis noget for at kaste Jord paa hannem.

¹ Jfr. DL 2. 8. 3.

² Jfr. DL 2. 10. 1 ovfr. S. 330.

Hr. O. Juel, Otto Skel, Vibe, J. Retz, Resen, Vinding, P. Nielsøn vare i samme Mening.

Bispen formente, at for de rige burde godvilligen gifves noget for at kaste Jord paa, mens for de fattige intet.

Nold formente, at der burde settis, at Presten motte intet kræfve noget for at kaste Jord paa den døde, mens vel tage, om nogen hannem godvilligen vilde gifve noget.

Blef voterit, om den Prest, som befindis at være fuld, naar hand kræfvis til at giøre sit Embede, burde derfor strax miste sit Kald¹.

Hr. H. Vind, Hr. Ove Juel og Otto Skel, at de saaledis burde være propter scandalum, eftersom mange formedelst den Aarsag icke kunde blifve retteligen betient i sin Saligheds Sag.

Vibe formente, at det var noget hart, om hand for første Forseelse strax burde miste sit Kald.

Jørgen Retz ligesaa.

Resen og Vinding formente ligesom Hr. H. Vind.

Bispen formente, at Straffen paa at miste Kaldet burde saaledis mitigeris, at dersom en Præst befantis drucken, naar hand skulle berette en eller betienne ham i sin Saligheds Sag, burde hand miste sit Kald.

P. Nielsøn forblef ved den Forandring, som var giort i Projecten, nemblig, at den Prest burde miste sit Kald, som befantis drucken, naar hand blef fordrit til sit Embede.

Nold ligesom Bispen, med mindre at Presten motte første Gang blifve andset med nogen ringere Straf.

Efter Assessor Poul Nielsøns Forslag blef denne Paragr.² tilsat, at ingen Prest, naar hand besøgte de siuge, motte andmode den siuge, som laa paa sin Soeteseng,

¹ DL 2. 11. 14 ovfr. S. 231.

der Lin. 13 f. o. bör læses: Blæk

² DL 2. 7. 6 ovfr. S. 327, hvor

II, se KPr. 1680 21. Maj.

om noget versligt, som kunde hindre ham i hans christelig Beredelse til Døden.

Den 24. Maii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Nielsøn.

Blef confererit om Hofrettens Indrettelse og blef opsat en Concept¹.

¹ *Formodentlig til Hofretsinstruks 1680 19. Novbr.*

Den 3. Junii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, Doct. Hans Bager, P. Nielsøn, Doct. Chr. Nold.

Blef oplæst det 12. Cap. i den anden Bog.

Item det 13. Cap. om Naadsens Aar.

P. Resen blef udkaldet til hans Majtt. Forretning.

Blef voterit, om det icke var best, at det blef determinerit, hvor megit Enken i Kaldet, saa lenge hun var ugift og holt sig erlig og uberøgtet, aarligen af den Prest, som succederede hændis Mand, skulle nyde.

Hr. Holger Vind formente, at Enken burde nyde den 6te Part.

Hr. O. Juel formente, at det var nok, at Enken fik den 8tende Part, eftersom Presten hafde dog stoer Umage.

Otto Skel, Jørgen Retz, R. Vinding, Bager, P. Nielsøn og Nold formente ogsaa, at det var nok, at Enken bekom den 8tende Del af ald den visse Indkomst, hvilket saaledis i Projecten blef forandret.

Jørgen Retz gik bort udi anden Ærinde.

Efter allis vota blef for got befundet og i Projecten tilsat, at Presten sielf skulle lade levere forbemelte 8tende Part til Enken, om hun boede i Herredet, hvis icke, da Presten at lade levere den udi neste Kiøbsted paa det Sted, hvor Enken det begierendis er¹.

¹ *DL 2. 13. 10 ovfr. S. 332, hvor Blæk II, se KPr. 1680 3. Juni. Lin. 3 f. o. Note 1 bör læses:*

Cap. 14. Om Capellanerne eller Presternis Medtiennere.

Cap. 15. Om Sognedegner og Substituter:

Bispen monerede om den Tiende, som af de Gaarde burde gifvis, som leggis under Hofvitgaardene.

Den 8. Junii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, Doct. Hans Bager, Dr. Hans Let og Chr. Nold.

Blef oplæst hans kongl. Majtt. Befaling¹ til Commisarierne, at de med foderligst skulde til Ende føre den danske Loug, eftersom hans Majtt. ved sær Order hafde andbefalit hans høie Excellentz at ordinere nogle af de lougkyndigste Mænd i Norge at opsette den norske Loug.

Vota

om det icke var tienligt for Ungdommen og Skolerne, at alle Løbedegne blefve afskaffede² og at der blef ordinerede Sædedegne ofver alt, som kunde pensere noget vist til Løbedegnene.

Hr. H. Vind: Dette siunis vel retteligen, paa det at Ungdommen des bædre kunde undervisis og Skolebørenen, som derofver forsømmis, kunde dis fligtigere holdis til Skolen; mens det er icke billigt, at de, som har gamle jura patronatus til Degnekaldene, derved skulle præjudiceris, holt derfor best, at Degnene beholt, hvis de hidindtil hafde haft undtagen det uvisse og Offerit, som Substituten kunde tilleggis, mens Løbedegnene at nyde, hvis de tilføren har nødt.

Hr. O. Juel: det var best, at Skoledegnene befattede sig intet med Degnekaldene, hvilket kunde ske saaledis, at Substituterne nød det uvisse og Offerit saa og it vist quantum, nemblig 6te Partem af den Pension, Skolen nyder,

¹ Af 1680 5. Juni (Nr. 76).

² DL 2. 15. 9, som ikke findes i SP.

hvor det hidtil har været brugeligt, at Løbedegne har været.

Otto Skel: Det var best, Løbedegnene afskaffedis og nogle visse Degne ordinerede, mens ville dog gierne herudi conformere sig efter de flestis vota.

M. Vibe: Det var got, at Substituterne blefve afskaffede og visse Degne [blefve] ordinerede, som kunde tilleggis tertia pars af det, Løbedegnene faar.

Jørgen Retz: Det var nok got, at der kunde findis it expedient, hvorledis der kunde settis visse Degne, naar ickun de Sogne blefve fri for at pensere, som derfor af Arilds Tid har været fri.

P. Resen: Det var best, at Løbedegnene blefve afskaffede og Sædedegne forordnede, Substituten at beholde det uvisse og Offerit, og Degnen af det øfrige at gifve proportionaliter til Skolen.

R. Vinding: Alle Substituter bør afskaffis, uden Degnen vilde hafve en pro persona, mens alle Sædedegnene burde pensere proportionaliter til Løbedegnene, hvilket tienner til Ungdommens og Skolernis Conservation.

Bispen: Det er høit fornøden propter bonum publicum, at alle Sædedegne penserede til Skolerne, og at alle Løbedegne blefve afskaffede, ti af Offerit kand ingen Substitut lefve.

Let: Det var best, der blef Sædedegne ofver alt, hvilket dog vilde blifve besverligt for Skolernis Indkomst, som derved afgik, at practicere, hvorfor det beste expedient, at Sædedegnene noget vist til Skolerne.

Nold: Sædedegnenis Vilkor burde med Rette være noget bædre end hidindtil, hvorfor det var best, at der blef forordnet Sædedegne ofver alt og Substituterne afskaffede, og at Degnene beholt Offerit og det uvisse sambt den 8tende Part af det, Løbedegne hafde, saa og

at af alle Degnekald, som icke vare privilegerede, penserede[s] til Skolerne.

Blef for got befundet, at forskrefne Proposition om Degnekaldene saa og om de Degne, som ingen Bolig hafde, icke skulle tilleggis en Degnebolig, burde optagis til nermere Eftertragtning.

Den 9. Junii.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, Dr. Hans Bager, Doct. Hans Let, Doct. Chr. Nold.

Blef atter examinerit det 15. Cap. om Sognedegne og Substituter, mens intet vist sluttet om forige Poster.

Blef oplest det 16. Cap. om Provsterne.

Item det 17. Cap. om Superintendenterne.

Blef for got befundet af sambtlige Commissarierne, at hans Majtt. allernaadigste Villie skulle fornemmis, at naar nogen Bisp skulle vies, om da samme Vielse skulle ske og forrettis af neste Bisp eller Bispen ofver Siellands Stift her i Kiøbenhavn¹.

Blef monerit, om det icke var best, at alle Egteskabs-sager her i Staden paa consistorio blef afhandlede, efter-som Stigtamtmanden er her nerværendis og consistorium bestaar af flere Personer end Capitelet i Roeskilde, som nu ickun bestaar af 4 eller 5 Personer.

De geistlige proponerede, om det icke var billigt, at Bispens Enke nød lige saa vel Pension som Preste-enker, item hvorledis det skulde forholdis med Boens For-seigling efter Bispens Død, saa og paa hvad Maade annus gratiæ for Bispens Enke skulle forklaris².

¹ DL 2. 17. 2 ovfr. S. 334.

² Jfr. DL 2. 17. 24 ovfr. S. 335.

Den 14. Junii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, R. Vinding, Doct. Hans Bager, Doct. Hans Let, Doct. Chr.

Nold. Præsident Resen lod sig undskylde, at hand ei kunde møde for- medelst anden nødvendige Forretninger paa Raadhuset.

Blef atter voterit om det Forslag, som var giort om Degnekaldenis Forandring.

Hr. H. Vind: Det er icke lettelig at practicere, at alle Degne skulle pensere til Skolerne, hvorfor dette vil vel examineris og siden refereris hans kongl. Majtt., paa hvad Maade saadant best kunde ske.

Hr. O. Juel: Det er best, at det blifver efter Re- cessens Maade, saa at de Degne, som boer langt fra Kiøbstæderne og ei har penserit tilføren og sielf ickun gandske lidet hafver, blefve fri for at pensere, dog kunde vel Stigtamtmanden og Bispen gjøre den Moderation, at Substituten blef noget mere tillagt.

Otto Skel: Saafremt de flestis vota falt derhen, at af alle Degnekald skulle penseris, vilde hand ogsaa falde dem bi, mens holt dog for, at det skulle gifve stoer Difficultet, eftersom der findes ingen fuldkommen Uni- formitet med Degnekaldene ofver alle Provintzierne.

Vibe: Det er best fligteligen at informere sig, om dette Forslag kand være practicabel ofver alt, og hvor- ledis abusus best kunde tolleris, hvorom siden hans kongl. Majtt. vidre allernaadigste Resolution kunde fornemmis.

Jørgen Retz: Det var billigt, at de Degne, som ei tilføren har penserit, blefve ogsaa fri derfor. Formente ligesom Hr. O. Juel.

R. Vinding¹: Degnene paa Landsbyerne skulle ofver alt være bosiddendis hos Sognene og nyde de Degne- boliger, som dem af Arilds Tid hafver været tillagt med ald- deris rette Tilleg, og hvor ingen Degneboliger været hafver, skal dennem af Kirkerne og Patronerne og [Kirkernis] For- svar forskaffis beqvemme Boliger i Sognet, hvilke Degnene

¹ *Det følgende Forslag, som findes   blevet indført i SP.
optaget i DLov, er dog ikke*

sielf skulle holde ved lige og forbædre, men ellers nyde dem fri for Landgilde, Ægt og Arbeide¹. De skulle nyde af Bønderne deris Offer paa de tre store Fæster til Brølluper, Børnedaab, Barselkvinders Kirkegang saa og den sædvanlige smaa Redsel, Brød, Kager, Flesk, Gaas, Æg etc., som Bønderne hidindtil gifvet hafver; item deris Degnetraufver, som skal være noget vist af saa megit, som Presten bekommer², og skal Presten være forpligtet paa Ære og Redelighed aarligen at gifve under sin Haand til Degnen, hvormegit hand af hver Bonde til Korentiende bekommer, paa det at Degnen kand vide, om Bonden har gifvet ham sin Rettighed. Af Kirkerne bekommer Degnene intet til Løn³.

Der skulle ingen Substituter være paa Landsbyerne uden de, som bosiddendis Degne tager for dem sielf og sielf lønner for deris Alderdoms, Svagheds eller anden lovlig Aarsag Skyld med Prestens og Provstens Samtøcke⁴. Degnene skulle ofver alt, i hvem og jus patronatus hafver, til Sognene aarligen gifve en vis Pension til Skolerne enten i Koren eller Penge. De, som hidindtil penserit hafver, skulle blifve ved den Taxt, som de ere sat for, med saa Skiel den icke ofvergaar den tiende Part af deris visse og uvisse indkomst. Dem, som icke hidindtil penserit hafver, skal patroni og Kirkernis Forsvar taxere, som dem billig siunis efter Leilighed med Provstens og Prestens Betenkende, dog at Pensionen ei ofvergaar den tiende Part af Indkomsten⁵. De skulle i rette Tider levere Pensionerne til rectores scholarum, som skulle uddele dem ærligen til dem, som de tilkommer, enten Lærere eller Disciplerne, og gjøre Regenskab derfor for Skolens in-

¹ Det foregående er optaget i DL som 2. 15. 9.   ⁴ Det foregående er optaget i DL som 2. 15. 12.

² Det foregående er optaget i DL som 2. 5. 10 1. Halvd.   ⁵ Det foregående er optaget i DL som 2. 15. 13.

³ Dette Punktum er DL 2. 15. 11.

spectoribus, Superintendenten, capitularibus, Provsten, Sognepresten, Borgemester og Raad¹.

Bager: Det var best, at enhver Bondegaard blef taxerit, hvad deraf i ren Koren til Degnen skulle gifvis; formente ellers, at Degnene her i Sielland kunde noksom alle pensere og med dem i de andre Provintzier kunde det vel ogsaa practiceris saaledis, at der blef determinerit noget vist, hvad de skulle pensere, dog at dette blef hans kongl. Majtt. refererit.

Let: Der vilde betenkis paa Midler, hvorledis Degnene kunde faa deris og Skolerne intet afgaa, hvilket vel best kand ske, naar Degnene penserede ofver alt, dog var best, at mand vel informerede sig, om dette kunde practiceris ofver alt, føren det blef hans kongl. Majtt. andragit.

Nold: Det var got, at det kunde remederis med de Traver, som Degnen tar paa Ageren for hver Bondegaard. Holt det ellers megit got, at alle Degne penserede, paa det Skolen skulle intet afgaa, dog at de Degne, som ei tilføren har penserit, gaf intet, saa lenge de lefvede, mens naar de døde, kunde capituleris, hvad deris Successorer skulle gifve, og at de, som intet hafde uden gandske lidet, intet penserede; Substituterne at nyde alle accidentia.

Vota andlangende Skolernis Reduction:

Hr. H. Vind: Udi de smaa Kiøbstæder kunde vel de latinske Skoler afskaffis og der danske Skoler til Børnelærdom forordnis, mens fra de trivialske Skoler burde alleniste at dimitteris.

Hr. O. Juel: Det er nok, at der ere danske Skoler i de smaa Stæder, og de store Skoler kunde udneufnis i hver Stift, hvilke kunde tilleggis en Del af de andre Skolers Indkomst.

Otto Skel: Det vil gifve stoer Difficultet; vilde dog

¹ Det foregående er optaget i DL som 2. 15. 14.

gjerne conformere sig efter de flestis vota udi hvad, som Landet til beste kand geraade; formente ellers, at det icke vilde gifve en ringe Vanskelighed med de legata, som ere lagt til de smaa Skoler.

M. Vibe: Holt det tienlig, at de latinske Skoler blefve afskaffede i de smaa Købstæder og der allene holdis Skrifver- og Regneskoler; deris beneficia kunde en Del tilleggis de store Skoler.

Jørgen Retz formente ligesaa.

R. Vinding: Det er best, at det blifver forholdet efter den gammel Skik, ti dersom Skolerne blefve afskaffede i de smaa Stæder, kunde Sangen i Kirkerne derofver blifve forsømt, og det vil falde de fattige Folk altfor strengt at holde deris Børn i Skole paa fremmede Stæder.

Bispen formente ligesom Vibe.

Let: Endog det vel kunde siunis tienligt, at der skede en Reduction med Skolerne, icke dismindre vilde hand troe, at det skulle være upracticabel, ti dertil findis mange obstacula, dersom Skolerne i de smaa Købstæder skulle afskaffis, eftersom Borgmester og Raad vel ogsaa derved skulle formene deris Privilegier at blifve svæckede.

Nold: At afskaffe de latinske Skoler siunis icke tienlig, mens i de smaa Købstæder kunde de først lære i Skolerne exercitia pietatis, cathecismum, arithmetiam, Navigationskonsten saa ogsaa siden noget i Latinen; dog burde ei dimitteris uden fra de store Skoler.

Blef monerit, at dersom hans kongl. Majtt. vilde, at der skulle ske nogen Reduction ved Skolerne, om de[t] icke da var billigt, at de rectores scholarum [og] andre Skolietienter, som ickun har gandske ringe Løn, blefve beneficerede med en Del af de smaa Skolers Indkomster.

Den 15. Junii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, Doct. Hans Bager, Doct. Let, Doct. Nold.

Blef proponeret af de geistlige, om det icke var tienligt, at eftersom Stigtamtmanden og Bispen vare Inspecteurer ofver Hospitalit¹, at de da ogsaa blefve tillatte sielf at forordne Forstandere, som blef annoteret vid det Cap. om Hospitalit at refereris hans Majtt.

¹ DL 2. 19. 1 ovfr. S. 336.

Den 16. Junii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. Ove Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding.

Blef begynt paa den 3die Bog: Om verslig Stand. Det første Cap.: Om Kongens Befalingsmænd.

Ved den 1. og 2. Paragr. i samme Cap. blef for got befundet, at de efter Projectens Indhold skulle blifve bestaaendis, eftersom de vare funderede paa Recessen og kongl. Forordninger, uandset sambtlige da til Stæde værendis Commissarier formente, at dette formedelst den store Forandring, som i disse Tider ved Ambterne sked var, icke var practicabel, mens umuligt for Befalingsmændene at præstere.

Cap. 2. Om dem, der adelig Frihed hafver:

Udi den 1. P. blef udslet disse efterfølgende Ord: »Paa egen Tæring«, eftersom formentis, at det icke skulle være hans Majtt. Villie, at Adelen saadant paa egen Tæring skulle gjøre.

Cap. 3. Om Borgere i Kiøbstæderne. — Cap. 4. Om Øfrigheden.

¹ SP 3. 2. 1—2 ovfr. S. 343.

Den 21. Junii.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding.

Blef intet forrettet formedelst Mangel af Commissarier.

Den 22. Junii.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, Otto Skel, Mickel Vibe, Jørgen Retz,
P. Resen, R. Vinding.

Cap. 5. Om Kiemnere.

Cap. 6. Om Taxereborgere:

Eftersom af Præsidenten blef proponerit, om det icke var altfor hart, at naar den, som hafde boet her i Staden, fløtte herfra og boede i andre Kiøbstæder her i Landet, hand da skulle betale den 5te Part af den Husleie, hannem kunde tilkomme af de Gaarde eller Vaaninger, som de her i Byen eiede, da blef for got befundet, at denne Proposition skulle optagis til nermere Erklæring, naar sambtlige Commissarierne blefve forsamlede.

Nok blef til vidre Examination optagit, hvorledis det skulle forholdis med de Huse og Gaarde, som i Kiøbstæderne ubortleiede henstode og ingen til Skatterne ville svare.

Cap. 7. Om Laugene. — Cap. 8. Om Ofverkiøbmænd og Skrifvere udi Kiøbmandslauget. — Cap. 9. Om omløbende Kremmere.

Den 5. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Otto Skel, Jørgen Retz, R. Vinding.

Blef intet forrettet formedelst Mangel af Commissarier.

Den 12. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Cap. 10. Om Vinhandlere og Øltappere. — Cap. 11. Om Markeder.

Cap. 12. Om Maal og Vegt:

Ved dette Cap. blef monerit, om det icke var got, at hans kongl. Majtt. Villie blef fornummet, om det icke var best, at den general Ligning med Maal, Vegt blef først

til Ende giort, føren noget vist blef sluttet om Tønne-
maalet¹.

Cap. 13. Om Handverker.

¹ Se Nr. 77 ndfr.

Den 13. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P.
Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Cap. 14. Om Guldsmede, Kandestøbere og Smede.
— Cap. 15. Om Vertshuse. — Cap. 16. Om Vognmænd
og Fergemænd.

Den 14. Julii.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding,
P. Scavenius.

Cap. 17. Om Gaderne i Kiøbstæderne. — Cap. 18.
Om Pest og Sygdom.

Cap. 19. Om Siøhandelen:

Dette Cap. blef ei oplæst, eftersom Generalprocureur
icke endnu hafde Concepten ferdig, som hand hafde paa-
taget sig at giøre¹.

Cap. 20. Om Skibrud og Vrag. — Cap. 21. Om
uloufflig Haufn og Drifter. — Cap. 22. Om forbudne Vare.
— Cap. 23. Om Sielfeierbønder.

¹ Se videre ndfr. under 13. Oktbr.

Den 15. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. Ove Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen
Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Cap. 24. Om Landboe eller Fæstebønder og Landsbye-
handel:

Ved den 6te P.¹ blef for got befundet, at hans kongl.
Majtt. egen allernaadigste Villie skulle fornemmis, om
Enken efter hændis Mands Død paa hans Majtt. og Kronens
Gods motte efter salig og høilofflig Ihukommelse F. 2di

¹ DL 3. 13. 4 ovfr. S. 353.

Forordning¹ være fri for at feste Gaarden paa nye igen, eller dermed skulle forholdis som paa andris Gods.

Andlangende den 29. P.² om Kroehold vare Commissarierne i adskillig Mening og blef derfor herom efter Hr. H. Vinds, Hr. O. Juels, Otto Skels, M. Vibis, Jørgen Retzes, Resens og Scavenii Mening en anden Paragr. opsat, hvorudi Vinding dog siden ogsaa consenterede.

¹ Frdg. 1565 23. Oktbr.

² Se ovfr. S. 355.

Den 16. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius; siden indkom O. Skel.

Blef begynt paa den 30. Paragr. udi fornefnte 24. Cap. Cap. 25. Om Vorneder:

Blef for got eragtet, at hans kongl. Majtt. skriftlige Befaling til Magistraten i Kiøbenhavn¹ om Vorneder, som sig her i Staden enten hafde nedsat eller herefter ville nedsette, skulle i dette Cap. indførís.

Cap. 26. Om Veiene:

Blef forment, at dette Cap. icke kunde trøckis, føren hans kongl. Majtt. Villie blef fornummet [om] Veienis Indrettelse.

Den fjerde Bog. Om Husstand.

Cap. 1. Om Egteskab, blef oplæst indtil den 17. Paragr.

¹ Herved sigtes efter velvillig Meddelelse af Dr. O. Nielsen til kgl. Missive 1677 1. Septbr., der altså ligger til Grund for DL 3. 14. 13 1. Punktum. Missivet, som er udfærdiget af Kongens eget Kammer, i det det har Påtegningen: ad mandatum S. R. Majestatis proprium. C. Schøller, lyder, at alle Vornede, som nu her . . . i Kiøbenhavn Borgere och Ind-

vaanere ere, maa for deris Fødestavn at tildeles være fri och forskaanede; dog hafver i udi Agt at tage, at saafremt nogen Vornede herefter skulle fremkomme och begiere sit Borgerskab her i Staden, det hannem ei vorder tilladt, med mindre hand rigtig Bevis frembviser, at hand sig hos sin Hosbond forhen tilbørligen frikiøbt hafver. (Købhs. Arkiv.)

Den 19. Julii.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen^rRetz, P. Resen, E. Vinding,
P. Scavenius.

Cap. 2. Om umøndige og Verger. — Cap. 3. Om Ofverformøndere og Børen. — Cap. 4. Om Tienistefolk paa Landsbyerne og i Kiøbstæderne, Indester og Løsgængere.

Den 20. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, J. Retz, E. Vinding,
P. Scavenius, siden indkom O. Skel og Resen.

Cap. 5. Om Betlere:

Om dette Cap. vare Commissarierne i den Mening, at saasom det er hel vitløftig og gandske henhører til Politien, skulle det icke saa aldelis i Lougen indførís, mens alleniste nogle Generalposter om Betlere opsettis, dog eftersom derom findes special kongl. Forordninger, kunde det icke uden hans kongl. Majtt. egen allernaadigste Befalning udeluckis, mens først hans Majtt. Villie herom fornemmis.

Cap. 6. Om Fledføringer:

Dette Cap. formente Commissarierne ogsaa at burde udeluckis, eftersom det er contra bonos mores, dog at hans Majtt. Villie først herom fornemmis.

Cap. 7. Om Jøder. — Cap. 8. Om Tartarer.

Fembte Bog. Om Adkomst, Gods og Gield.

Cap. 1. Om Contracter og Forpligter. — Cap. 2. Om Arf.

Den 22. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef atter ventilerit det andet Cap. Om Arf, og adskilligt til vidre hans kongl. Majtt. egen allernaadigste Resolution derudi forandret.

Den 23. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef atter handlet om det Cap. om Arf.

Den 26. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Nielsøn.

Blef voterit om den Paragr., som indholder, hvorledis det skulle forholdis, naar nogen Enkemand eller Enkevinde, føren lovlig Skifte holdet var, begaf sig i nye Egteskab¹.

Hr. H. Vind formente, at denne P. kunde gandske udeluckis, eftersom i it af de forige Cap. var utrøckeligen forbuddet, at saadant icke burde ske, og at dersom denne P. blef staaendis, var det ligesom en Andledning til, at det motte ske.

Hr. O. Juel ligesaa, Otto Skel ligesaa.

M. Vibe ligesaa, endog det dog ogsaa kunde blifve staaendis.

Jørgen Retz som Hr. H. Vind; P. Resen ligesaa.

Vinding forblef ved Projecten, P. Nielsøn som Hr. H. Vind.

Endeligen consenterede de sambtlige, at denne Paragr. burde udslettis.

Blef voterit om, hvorledis Slefrebaren, som var liust i Kuld og Kiøn, burde arfve efter Sødskinde².

Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel formente, at det var billigt, at Slifrebaren nød lige Ret efter Sødskinde som efter Fader.

M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Nielsøn forblef i denne Post ved Lougene.

¹ 2: SP 5. 2. 68, 69 jfr. DL 5.   ² 2: SP 5. 2. 70 jfr. DL 5. 2. 70. 2. 69.

Den 27. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Nielsøn.

Cap. 3. Om Kiøb og Sael og Mageskifter.

Den 28. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Nielsøn.

Blef proponeret, om alle, saa vel de nidrige som de høie kongl. Betienter, kunde efter Privilegierne tilholde sig at kiøbe og eie adelig Jordegods, og blef for got befundet, at i Lougen kunde settis: »alle kongl. Betienter«, i Stæden for der til føren stoed: »Alle høie og nidrige Betiente«¹.

Blef oplæst en Statscollegie Betengning² andlangende adskillige Poster, Jordegods angaaende, hvoraf en Del blef tagit ad notam.

Blef proponerit, om det icke var billigt, at naar en hafde Herligheden til en Gaard og en anden Landgilden, at da blef tillat, at den ene løste den anden ud enten med rede Penge eller fornøielig got Jordegods³.

Vota:

Hr. H. Vind, Otto Skel, Mickel Vibe, Resen, Vinding og P. Nielsøn formente, at det noksom kunde ske.

Hr. O. Juel og Jørgen Retz formente, at det var billigt, at det blef tillat, undtagen hvor Kirken hafde Herligheden.

¹ Se SP 5. 3. 20 ovfr. S. 373.

² Denne er ikke påtruffet.

³ DL 5. 3. 24, hvortil tilsvarende § fattes i SP.

Den 29. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Nielsøn, Scavenius.

Cap. 4. Om Gafve. — Cap. 5. Om Hæfd.

Vota om Hæfd paa Mobilier:

Hr. H. Vind formente, der burde være 10 Aars Hæfd paa Mobilier.

Hr. O. Juel, 6 Aar.

O. Skel, 10 Aar.

M. Vibe, 6 Aar i det høieste.

Jørgen Retz, 6 Aar.

P. Resen, 10 Aar.

Vinding vilde følge de flestis Mening.

P. Scavenius, 6 Aar.

P. Nielsøn, at der ingen Hæfd burde gielde paa Mobilier, eftersom saadan kunde gifve Aarsag til Tiufveri.

Cap. 6. Om Udleg og Indførseler.

Den 30. Julii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Cap. 7. Om Pant:

Om den 1. Paragr. i dette Cap. var M. Vibe i en anden Mening.

Blef voterit, om den, der tog it Hus eller Gaard til brugeligt Pant, burde lide Last og Brast med den pantsettende, dersom saa skede, at Pantet ved nogen uløckelig Hendelse, saasom Ildebrand eller Torden, kom noget til Skade¹.

Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel og Jørgen Retz formente, at det var billigt, at den panthafvende i denne casu led Last og Brast med den pantsettende.

M. Vibe, P. Resen, Vinding, Scavenius og P. Nielsøn vare i den Mening, at den pantsettende burde allene lide Skaden, formedelst hand er dominus pignoris og den anden ickun usufructuarius, og det derforuden er imod creditoris Villie, at hand tager det til Brugelighed.

¹ Se ovfr. S. 376 og ndfr. Nr. 77.

Den 2. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielson.

Cap. 8. Om Laan og Leje. — Cap. 9. Om Hitte-gods. — Cap. 10. Om Jord, Eiendom, Fællitsjagt og Fiskeri.

Den 3. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielson.

Den 32. Paragr. i nestforregaaende 10. Cap. blef efter sambtlige til Stæde værendis Betengning i Projecten ud-slet¹.

¹ Den er slettet i SP med Skråstreger ovfr. S. 379.

Den 4. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielson.

Cap. 11. Om Møller og Vand. — Cap. 12. Om Øxen. Efter sambtlige til Stæde værendis Commiss. Be-tengning blef for got befundet; at den 12. og 13. Paragr. i dette Cap. burde udslettis¹.

Cap. 13. Om Gæder, uudskaarne Heste, Staadhors, Bæster, Fæ og Kveg. — Cap. 14. Om Bier og vilde Dyer.

Cap. 15. Om Geld:

Blef vedtagit, at Straffen, som i den første Paragr.² var tilsat, skulle udeluckis.

¹ De ere slettede i SP med Skrå- ² DL 5. 14. 1 ovfr. S. 382. streger.

Den 5. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, M. Vibe, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielson.

Blef begynt paa den 20. Paragr. i fornefnte 15. Cap.

Den 6. Aug.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn; siden indkom Otto Skel.

Den 6te Bog: Om Misgierninger.

Cap. 1. Om vilfarende Lerdøm, Gudsbespottelse og Troldøm. — Cap. 2. Om Svergen og Banden. — Cap. 3. Om Helligbrøde. — Cap. 4. Om Forgribelse mod Kongens Høihed eller crimen majestatis. — Cap. 5. Om Børnenis Forseelse imod Forældrene item Hosbonds og Hustruis. — Cap. 6. Om Mandrab. — Cap. 7. Om Slaug, Hug og Saar. — Cap. 8. Om Udfordring og ulovlig Gever.

Den 9. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef igen oplæst det 8. Cap. Om Udfordring.

Cap. 9. Om Husfred, Tingfred, Kirkefred, Veifred og Plougfred:

Efter sambtlige til Stæde værendis Commissariers Betengning blef for got befundet, at udi det 25. Cap. i den 3die Bog om Vorneder skulle tilsettis den efterfølgende Paragr. nemblig: »Ingen Kvindfolk, som er fød paa den Sted, hvor vornede Rettighed er, maa bortfløtte eller sig i Egteskab begifve med nogen uden Godsit, med mindre det sker med Hosbondens Tilladelse«¹.

Cap. 10. Om Skade af anden Mands Vaaben eller Fæ.
— Cap. 11. Om Vaadisgierning.

¹ §en blev dog omredigeret noget, S. 357, jfr. ndfr. S. 524.
inden den indførtes i SP, se ovfr.

Den 10. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Mickel Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

M. Vibe blef strax i Begyndelsen af denne Session udkalt i hans kongl. Majtt. Ærinde.

Blef for got befundet, at Jørgen Retz skulle efter en

fransk Forordning, som hand hafde med sig, giøre en Project om Dueller¹.

Cap. 12. Om Nødværie:

Blef voterit, om den 8. P. i dette Cap.² burde udeluckis eller ei.

Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P. Resen og Scavenius formente, at det var best, at denne Paragr. blef udelukt.

E. Vinding og P. Nielsøn vare i den Mening, at den burde blifve staaendis.

Blef siden for got befundet af sambtlige Commissarierne, at denne Paragr. kunde blifve staaendis, naar efterskrefne Ord blefve tilsat³: »Da skal hand, saa snart

¹ *Frøken cand. mag. N. Lange har med denne Udtalelse for Öje gennemgæet Frankrigs Lovgivning om Dueller fra 17. Årh. fra Ediktet af 1609, som første Gang sætter Straf for Overtrædelse af Duellovgivningen, og til Ediktet af 1679, der er det sidste, hvorom der her kan være Tale, men der er ikke fundet Spor af, at disse franske Love ligge til Grund for Teksten i DL 6. 8. De gennemsete Love ere:*

Édit portant reglement pour la défense et la punition des duels, 20 articles, juin 1609.

Édit portant reglement pour la punition du crime de duels et rencontres, 18 articles, fevrier 1626.

Édit portant révocation de celui du mois de juin 1609 et des déclarations données en conséquence, et reglement nouveau sur le fait des duels et rencontres et pour la punition de ceux, qui seront convaincus de ce crime,

34 articles, juin 1643.

Édit portant reglement pour la punition des duels et rencontres, 24 articles, septbr. 1651.

Édit portant reglement général pour la punition du crime de duel, 34 articles, août 1679.

Man må herefter antage, at det Projekt, som Jørgen Retz påtog sig at udarbejde, ikke er fundet anvendeligt på danske Forhold, og at man herefter har foretrukket at affatte det pågældende Kapittel uafhængig af franske Forbilleder, jfr. i øvrigt ovfr. S. 434 Note 5 og Statskollegiets i Henhold til kgl. Missive 1673 21. Oktbr. under 1674 21. Decbr. afgivne Betænkning om Dueller (Statskoll. Arkiv), som i øvrigt ikke havde Indflydelse på Teksten i DLovs hidhenhørende Bestemmelser.

² DL 6. 12. 8 ovfr. S. 390.

³ I Virkeligheden bleve de følgende Ord med en mindre Ændring indsatte i SP 6. 12. 8 i Stedet for §.s sidste Del, som slettedes.

hand kommer i sin Frelse, inden en Maanets Udgang i det længste forfølge Sagen til sin Undskyldning, og hvis hand det icke gjør, holdis det for Mandrab«.

Ved Enden af dette Cap. kom M. Vibe ind igien.
Cap. 13. Om Løsachtighed.

Den 12. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Nielson.

Blef begynt paa den 11. Paragr. i det 13. Cap.

Cap. 14. Om Vold og Herreverk. — Cap. 15. Om Ran. — Cap. 16. Om Røverie. — Cap. 17. Om Tyverie.

Den 13. Aug.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Nielson.

Cap. 18. Om Falsk. — Cap. 19. Om Morebrand og Hædebrynde. — Cap. 20. Om Fæs Drab eller Saar. — Cap. 21. Om Æresager. — Cap. 22. Om Hustruis, Børens eller Tienestetyendis Forlockelse.

Den 1. Septemb.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielson; strax derefter inkom ogsaa Hr. O. Juel.

Blef atter begynt paa den første Bog at igennemlæse, om nogen af Commissarierne kunde endnu hafve noget derved at ærindre.

Om det 1. Cap. den 1. Paragr.¹ andlangende det Ord: »Ære«, blef for got befundet, at derom skulle talis med hans Majtt., om det skulle blifve staaendis eller ei².

Item blef vedtagit, at hans Majtt. Villie skulle fornemmis² om den 12. Paragr. i det 2. Cap.³ om de 3 facultates, nemblig: juridica, medica og philosophica motte dømme udi Lifssager eller de derfor skulle vere eximerede.

¹ DL 1. 1. 1.

³ DL 1. 2. 14.

² Se Nr. 79 ndfr. S. 531.

Andlangende den 29. Paragr. i det 4. Cap.¹: Om Tiden at forkynde høieste Rettis Steufning i Jylland, blefve de sambtlige nerværende Commissarier forenede, at terminus at forkynde høieste Rettis Steufning i Jylland ickun burde være 3 Uger.

Blef og for got befundet, at hans Majtt. Villie skulle erfaris, om det icke var tienlig, at der aarlig blef udstæd it trøkt Patent paa alle de Sager, som det Aar skulle ageris udi høieste Ret.

Andlangende den 18. Paragr. i det 5. Cap.² blef vedtagit, at der skulle talis med hans kongl. Majtt., om Herrids- og Birkefogden og Skrifvere motte nyde fri Gaarde til deris Løn.

¹ DL I. 4. 28 ovfr. S. 298.

² DL I. 5. 18 ovfr. S. 299.

Den 8. Sept.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef begynt paa at oplæse og examinere det 7. Cap. Imod Enden af det 9. Cap. indkom Hr. O. Juel.

Andlangende den 8. Paragr. i det 13. Cap.¹ blef for got befundet, at Ædens Forklaring skulle indførís bag i Lougen og ellers paa alle Ting trøgt ophænges.

¹ DL I. 13. 8 ovfr. S. 305.

Den 22. Sept.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef oplæst det 23., 24., 25., 26. og 27. Capit. i den første Bog og blef den 19. Paragr.¹ i det 26. Cap. udslet, eftersom formentis, at hans Majtt. ved en sær Order til Cancellær best kunde ordinere, hvorledis med Delingen af de Penge, som for høieste Rettis Domme betalis, skulle forholdis.

¹ I Aftrykket ovfr. S. 320 betegnet som 20, jfr. DL I. 25. 18.

Den 13. Octobr.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, Resen, E. Vinding,
P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef oplæst den af Generalprocureur om Søretten
författede Concept og blef confererit med de forige om
Siøhandelen sammenskrefne Concepter¹.

¹ *Se Kommercekollegiets Betænkning under Nr. 65 ovfr. og Nr. 82 ndfr.*

Den 20. Octobr.

Vare til Stæde Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding,
P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef begynt paa den 60. Paragr. om Søretten.

Den 3. Novembr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen
Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn, Dr. Hans Let.

Efter de flestis Betengning blef den anden Bog:
Om Geistligheden, de geistlige tilstillet at igiennemse, om
de noget derudi hafde at monere, at det da speciatim til
den første Sammenkomst i Dag otte Dage kunde af dennem
opsettis.

Udi den første Bog det Stende Cap. blef tilsat den
2de[n] Paragr.¹, nemblig: »At notarius publicus regius skulle
hafve en igennemdragit Protocol med Kongens Cancellers
Seigl«.

Blef oplæst den Concept om Ober- og Under-
hofretten.

¹ *DL 1. 8. 2 ovfr. S. 302.*

Den 10. Novemb.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Jørgen Retz, P. Resen, E.
Vinding, Doct. Hans Bager, P. Scavenius, P. Nielsøn, Doct. Hans Let,
Doct. Christian Nold.

Blef oplæst den 2. Bog: Om Religionen og Geist-
ligheden¹.

¹ *Hvad videre passerede den Dag antydes ndfr. Nr. 79 S. 533.*

Den 17. Novemb.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef af sambtlige til Stæde værendis Commissarier for got befundet, at efterdi de geistlige vare tilsagte og ingen af dem imod Forhaabning efter tagen Afsked møtte, at de derfor endnu kunde advaris at møde i Dag otte Dage med den Part af den anden Bog: Om Geistligheden, som de hafde taget hiem med sig, og da uden vidre Ophold tillige at levere deris skriftlige Betengning om alt, hvis de om samme anden Bog kunde hafve at ærindre, paa det hans kongl. Majtt allernaadigste Befaling om Commissionen med foderligst til Ende at bringe allerunderdanigst kunde efterlefviss.

Den 24. Novemb.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Mickel Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, Doct. Hans Let, Doct. Christian Nold.

Blef proponerit af de geistlige de modo vocandi¹ og blef sluttet ved den 2. P. i det 3die Capit.², at det skulle blifve efter den sidste Concept, naar disse efterskrefne Ord blefve tilsatte: »Saafremt Tiden og Stæden det i nogen Maader tilstæder«³, hvilket dog blef optagit ad refer. som noget, der ei tilføren i Lougen var indført.

Ved den 7. P.⁴ udi samme Capit.⁵, hvor der talis om Skienk og Gafve, blefve 2de Gange tilsat: »Enten ved sig sielf eller ved andre«.

Item blef samme Steds ved Enden tilsat efter Geistlighedens Andordning: »eller ved nogen anden ulovlig Middel søgt det at erlange«⁶. Item i bemelte P.: »eller nogen anden ulovlig Aarsag dertil befordret«⁶.

¹ Jfr. Nr. 75 ndfr.

² DL 2. 3. 2 ovfr. S. 323.

³ Denne Tilføjelse er ikke indført i SP; muligvis sigtes der ved »den sidste Concept« til en Omredaktion af §en på en løs Seddel.

⁴ Der menes § 8.

⁵ DL 2. 3. 8 ovfr. S. 323.

⁶ Disse Tilføjelser have vist stået på en løs Seddel, som nu ikke findes i Håndskriftet til SP, men indeholdt Udkast til 2. 3. 8 sidste Punkt.

I det 4. Cap. den 5. P.¹ blef tilsat ved Enden, at »Presterne i Kiøbstæderne skulle i lige Maade anvende den sidste Del af Aftensangs Prædicken til Børnelerdommens Forklaring«²; item blef proponerit om Prædicken betimelig at ende paa Landet³, mens intet derom sluttet.

¹ Der menes SP 2. 4. 14.

den var i øvrigt allerede gjort

² Tilføjelsen blev § 15 DL 2. 4. 15; 1680 1. April ovfr. S. 325 og 459.

³ Jfr. DL 2. 4. 11.

Den 30. Novembr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, R. Vinding, Doct. Hans Bager, Doct. Hans Let, Doct. Christian Nold.

Blef begynt at oplæsis det 5t[e] Capit. og ved den 1. P.¹ blef af de geistlige proponerit, om det ikke var tienligt, at Communionen allenist paa den ordinaire Tid efter Prædicken og Daabens Brug, naar ald Tiennesten var ude, blef forrettet.

Dernest blef proponerit af de geistlige, at ingen burde staa Fadder, som var catholisk².

For det 3de monerede de geistlige, at det var fornøden, at de, som vilde gaa til Alters, gaf sig 8te Dage tilføren and for Presten efter den Andledning, hans Majtt. sielf dertil gifvet hafver udi den 2. Art. i den Forordning om Instructionen for Feltpresterne af dato den 22. Jun. 1676, hvorudi findis indført, at de, som vilde gaa til Alters, skulle gifve sig and for Presten en eller 2 Dage tilføren³.

Ved den 20. P. udi formelte 5. Capit.⁴ blef af de geistlige proponerit, at hvis nogen aabenbarede noget for Presten og Uløcken icke kunde hindris, med mindre Personens Naufn gafvis til kiende, o[m]⁵ icke da Andgifveren burde forskaanis for Straf.

De andre Commissarier formente, at denne Proposition hørte alleniste til forum juridicum og icke kunde qvadrere

¹ DL 2. 5. 1 ovfr. S. 325 jfr. ndfr. Nr. 79 S. 533.

³ Jfr. DL 2. 5. 10.

⁴ DL 2. 5. 20 ovfr. S. 326.

² Jfr. DL 2. 5. 5 ovfr. S. 325.

⁵ K: og.

paa dette Sted noget derom at indføre, og at naar nogen, som vilde aabenbare noget, viste, at det blef fortiet, aabenbarede hand det dis heller.

Ved den 21. P.¹ i samme Cap. formente de geistlige, at det var fornøden, at det blef expresse forbuddet i Lougen, at ingen Skriftepenge, ei heller i den tydske Kirke, motte tagis.

Ved den 1. P. i det 6te Capit. blef for got befundet, at det skulle tagis i Agt ved det 15. Capit., om Deignene burde icke en Gang om Ugen foruden Søndagen læse for Børen saa vel i Kiøbstederne som paa Landet.

¹ DL 2. 5. 21 ovfr. S. 326 jfr. S. 533.

Den 1. Decemb.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, R. Vinding, P. Resen, P. Scavenius, P. Nielsøn, Doct. H. Bager, Doct. Hans Let og Doct. Chr. Nold.

Blef oplæst det 9. Capit.: Om Kirkens Myndighed.

Nest efter de Ord: »og skal ham Aarsagen dertil utrøckeligen formeldes«¹, blef efter alle til Stæde værendis Commissariers vota tilsat efterskrefne Paragr.: »Foragter hand saadan Advarsel og Trudsel, da skal hand henvisis med Bevisligheder til den verslig Øfrighed til Straf paa Penge, paa Fengsel eller Spindehuset efter Forseelsens Omstendighed«.

¹ 3: umiddelbart efter SP 2. 9. 10, DL 2. 9. 10 ovfr. S. 329.

Den 3. Decembr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, Doct. Hans Bager, P. Nielsøn, Doct. Hans Let og Doct. Christian Nold.

Blef oplæst det 10., 11., 12., 13., 14. Capit.

Den 8. Decembr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, R. Vinding, P. Resen, Doct. Hans Bager, P. Scavenius, P. Nielsøn, Doct. Hans Let og Doct. Christian Nold.

Blef begynt paa det 15. Cap.: Om Degne og Substituter¹.

¹ DL 2. 15.

Blef proponerit af de geistlige, om det icke var tienligt, at Tolfprædicken blef afskaffet, og at den Tid blef derimod andvent til at examinere Ungdommen og Tiennestefolk i Cathecismo.

De andre Commiss. formente herom, at det var best, at der blef holdet Tolfprædicken efter Ordinantzen, dog at til samme Prædicken blef prædicket om cathecismo, hvilket ogsaa kunde ske om Løfverdagen til Af[ten]sang, mens holt ei tienligt at afskaffe Tolfprædicken, eftersom den største Del af Tiennestefolkene ickun paa den Tid kand komme i Kirken, hvilke, om de alleniste paa den Tid skulle møde for at examineris i cathecismo, da skulle de sig vel gandske fra Kirken entholde.

Den 10. Decembr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Otto Skel, Jørgen Retz, P. Resen, E. Vinding, Doct. Hans Bager, P. Nielsøn, Doct. Hans Let, Doct. Christ. Nold.

Blef for got befundet, at enhver for sig skulle tage det i nærmere Deliberation, hvor meget Deignene af deris Indkomster til Skolerne med Billighed aarligen skulle contribuere.

Den 14. Decemb.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, Doct. Hans Bager, P. Scavenius, Doct. Hans Let, Doct. Christ. Nold.

Andlangende Skolernis Reduction blef voterit af P. Resen og P. Scavenio, eftersom de ei vare til Stæde den Tid, samme materia blef proponerit.

Peder Resen formente, at det icke skulle være utienligt, at der skede nogen Reduction med de smaa Skoler, hvor Børnene alleniste burde informeris i deris Børnelerdom og Reignekunst, og i de store Skoler undervisis i det latinske Sproch.

P. Scavenius var udi samme Mening.

Den 16. Decemb.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Mickel Vibe, Jørgen Retz, Vinding, Bispen, Scavenius, Dr. Hans Let, Doct. Chr. Nold.

Den 14. Jan.

Vare til Stæde Hr. Jens Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef begynt paa den tredie Bog. Efter de flestis vota blef den 4de P. i det 1. Cap.¹ udslet.

Mens den 5. Paragr.² blef efter sambtligis vota udelukt.

Den 1. og 2. Paragr. i det 2. Cap.³ blef efter allis vota udelukt.

¹ DL 3. 1. 4 ovfr. S. 343.

³ SP 3. 2. 1—2 ovfr. S. 343.

² DL 3. 1. 5 ovfr. S. 343.

Den 17. Jan.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef begynt paa det 3. Cap.: Om Borgere¹.

Mens saasom de fleste Commissarier formente, at de meste Capit. i denne Bog vedkom Politien, da blef for got befundet, at de Capit., som andgik Politien og Comercien, skulle excerperis og hans Majtt. Villie fornemmis, om de i Lougen skulle indførís eller ved sær Forordninger publicerís².

Derefter blef begynt paa den fjerde Bog: Om Husstand.

Det 1. Cap. Om Egteskab:

Den 17. Paragr.³ blef forandret til vidre hans Majtt. egen allernaadigste Resolution.

Andlangende den 19. Paragr. i det 1. Cap.⁴ formente Baron Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Retz, at alle de,

¹ Ovfr. S. 344.

på hvilken Kongens Resolutioner ere vedtegnede.

² Den ekscerperede Liste er vist den ndfr. under Nr. 77 aftrykte,

³ DL 3. 16. 10 ovfr. S. 358.

⁴ DL 3. 16. 12 ovfr. S. 359.

som i Rangen ere denominerede, noksom kunde befries for at være obligerit at lade sig sammenvie udi Kirken, og at det derfor var nok, at der alleniste stoed »sammenviet«, og at de Ord: »Udi Kirken«, blef udslet.

P. Scavenius var i samme Mening, dog at derom blef giort Relation til hans kongl. Majtt.

Vinding formente, at herudi ingen Forandring burde at ske uden sær kongl. Tilladelse, eftersom hans kongl. Majtt. saa vel som Skolen, Kirken, og dens Betienter herved noget afgik.

Den 19. Jan.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef begynt paa det 2. Cap.: Om umøndige og Verger¹.

Den 9., 10., 11., 12., 13., 14. og 15. Paragr. i det 3die Capit. udi den 4de Bog formente de fleste af Commissarierne at henhøre til Politien².

¹ *Ovfr. S. 360.*

² *Noget Minde om denne Beslutning er ikke indført i det sidste Projekt.*

Den 20. Jan.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, J. Retz, P. Resen, Vinding, Scavenius.

Blef begynt paa det 4. Cap. i den 4de Bog¹.

¹ *Ovfr. S. 363.*

Den 21. Jan.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, P. Scavenius, R. Vinding, P. Nielsøn.

Blef begynt paa det 5te Capit. i fornefnte Bog og blef alle de efterfølgende Capitler i samme Bog [oplæst].

Blef oplæst Begyndelsen af den 5te Bog.

Det 1. Cap. Om Contracter og Forpligter.

Item det 2. Cap.: Om Arf, indtil den 13. Paragr.

Den 24. Jan.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen,
R. Vinding, P. Scavenius.

Blef begynt paa fornefnte Cap. den 14. Paragr.

Den 27. Jan.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, J. Retz,
P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius.

Blef atter begynt paa det 2. Capit. i den 5te Bog:
Om Arf.

Ved den 19. Paragr. blef voterit, om den efter Pro-
jecten skulle blifve staaendis eller ei, mens som de ei
herom kunde komme ofverens, blef det optaget at referere
hans kongl. Majtt.

Den 28. Jan.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, J. Retz,
E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Udi den 5te Bog i nest forskrefne Capit. i Stæden
for den 19. Paragr. blef opsat denne efterskrefne¹: »Hafver
Hosbon[d] og Hustrue Børen sammen og enten af dem ved
Døden afgaar, da, naar Gielden af Fællitsboe, som sagt er,
er betalt, skiftis alle efterlatte Midler, Boepenge, Løsøre,
Kiøbstedgods, Jordegods, Kiøbegods og Arfvejord i tou
lige Parter imellum den efterlevvende og fællits Børn, dog
arfver den efterlevvende af de efterlatte Midler foruden sin
egen Hofvidlod en Broderlod, mens hvis enten af dem
gifter sig igen, da skal den Lod, som den efterlevvendis
saaledis bekom, igen komme til Børnene«.

Udi denne Mening vare alle til Stæde værendis Com-
missarier undtagen Hr. O. Juel, som formente, at mand
icke burde vige fra den gemene Praxin efter den forige
gamle Loug, mens Arfvejord burde den følge, som det i
Boen indbracht hafver og dens Arfvinger etc.

¹ DL 5. 2. 19 1. Punktum. Denne Ændring blev vist indført i SP på en nu bortkommet løs Seddel i Stedet for 5. 2. 16—20, som stå indklamrede.

Den 31. Jan.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, J. Retz, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Den 3. Febru.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Den 10. Febr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Ved den 80.¹ Paragr. det 2. Capit. i den 5te Bog blef til vidre hans kongl. Majtt. allernaadigste Resolution tilsat efterskrefne Ord¹: »Naar nogen dør, som hafver staait for Kongens Indtegters Regenskab og hafver icke Qvitering derfor, da maa der ingen Skifte holdis, føren Kongen hafver faat sin Fornøielse, saafremt at Fordringen icke er ofver tou Aar gammel, ti hvis Fordringen er ofver 2 Aar gammel, da bør Skiftet derved icke opholdis«².

Efter at det andet Capit.: Om Arf, i den 5te Bog var igennemlæst, blef begynt paa den 3die Bog, hvoraf en stor Del blef udelukt, som formentis at henhøre til Politien.

¹ Der må menes 83, og Tilføjelsen som angiver, at et Indskud skal har stået på en nu bortkommen have Plads her, medens et sådant Seddel; efter § 83 svarende til Mærke ikke findes efter § 80. DL 5. 2. 83 er nemlig sat Mærke, ² DL 5. 2. 84.

Den 14. Febr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, R. Vinding og P. Nielsøn.

3die Bog.

Andlangende den 8. Paragr. 4. Cap.¹ formente Hr. Jens Juel og Mickel Vibe, at den af Lougen burde udeluckis og i Politien indførís, mens Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, Ras. Vinding og P. Nielsøn var i Mening,

¹ DL 3. 4. 8 ovfr. S. 345.

at det var tienligt, at denne Paragr., som ei kunde agtis for temporan, blef i Lougen bestaaendis.

Andlangende den 12.¹ Paragr. udi forbemelte 4. Cap. formente Hr. J. Juel og M. Vibe, at den alleniste i Politianordningen borde indførís; Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, R. Vinding og P. Nielsøn formente, den i Lougen burde blifve bestaaendis.

Den 13. Paragr.² blef udslet efter allis vota.

Cap. 5: Om Kiemnere, blef staaendis i Lougen, mens det 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 21., 22. Capit. formentis at henhøre til Politien³, det 19. og 20. til Søretten saa vel som den 1. Paragr. i det 21. Cap.⁴, mens den 2. og 3die Paragr. i samme Cap. formentis at henhøre til Toldrullen⁴.

Cap. 23. Om Sielfeierbonde:

Andlangende den 4. Paragr. i bemelte Cap.⁵ var Baron Juel i en anden Mening andlangende Proportionen.

¹ DL 3. 4. 12 ovfr. S. 345.

udelukkis, eller: udelukkis, snart

² DL 3. 4. 13 ovfr. S. 345.

ud for Kapitteloverskriften, snart

³ I Henhold til denne Beslutning blev i SP ved Begyndelsen til de

ud for 1. §, se ovfr. S. 345 flg.

anførte Kapitler tilskrevet: N.

⁴ Se ovfr. S. 352.

⁵ DL 3. 12. 4 ovfr. S. 352.

Den 16. Febr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef oplæst Generalprocureur Scavenii Project om Søretten.

Den 21. Febr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef atter handlet om Søretten.

Den 23. Febr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Mickel Vibe, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef handlet om Søretten.

Den 25. Febr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef oplæst om Søretten.

Den 28. Febr.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef voterit, om en Skipper tvende Gange oppebar Penge paa Bodmeri, hvilket der da skulle være gyldigst enten det, som var først sked, eller det sidste¹.

Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, P. Scavenius vare i den Mening, at det sidste burde være og agtis for gyldigst, eftersom Praxis er saaledis baade i England og Holland, hvor den største Fart falder.

¹ DL 4. 5. 4.

Den 2. Martii.

Vare til Stæde Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef hanlet om Søretten.

Den 3. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Jørgen Retz, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef handlet om Søretten.

Den 4. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef handlit om Søretten.

Den 7. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef handlet om Søretten.

Item blef begynt paa den 10. Paragr. i det 24. Cap. i den 3die Bog¹, hvilken Paragr. blef optagit ad referendum.

¹ DL 3. 13. 9 ovfr. S. 353.

Den 63. Paragr. andlangende it Stamhusis Oprettelse, de[t] 2. Cap. 5. Bog¹ blef i lige Maade optagit ad referendum.

¹ *SP 5. 2. 63 ovfr. S. 370.*

Den 8. [Martii]¹.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, O. Skel, M. Vibe, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef begynt paa det Cap.: Om Sielfeierbønder, udi den 3die Bog².

Vota andlangende, hvis Arbeid en Selveierbonde burde giøre sin Hosbond³.

Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, R. Vinding, P. Scavenius formente, at hand ei burde besvergis med høiere Arbeid, end som den fierte Part kand være af en hel Gaard, mens Hr. J. Juel og Otto Skel, at de burde giøre half saa megit Arbeid som af en hel Gaard.

¹ *K: Febr.*

³ *DL 3. 12. 4 ovfr. S. 352.*

² *Ovfr. S. 352.*

Den 9. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Den 10. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. Jens Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, item Laurits Christensøn Laugmand, og blef med hannem confererit om den norske Arfvetal og for got befundet:

1. At saa lenge, der var Børen og Børnebørn nedad, skulle ei Forældre arfve opad eller nogen anden.

2. At Moderen, naar Faderen var død, skulle arfve sit Barn lige ved Søn, om Søn er til, og Datter, om Søn ei er til, ligesom her i Danmark brugeligt været hafver, dog hvor ingen Børn er, følger Odelsgodsit den Gren, som det er kommen fra.

3. At Farfader og Farmoder, Morfader og Mormoder

skulle arfve Sønnesøn og Datterssøn alle sammen, ligesom de vare alle Sødskinde.

Geheimeraad Vibe lofvede at tilskicke Laugmanden Arfvelinien paa den Maade, som efter den nye Project af Lougen her i Danmark brugeligt er, at hand derefter kunde opsette sin Betengning, om det paa samme Maade i Norge kunde være practiqvabel¹.

Derefter blef af Baron Juel indlefverit en Concept, at det motte være enhver tillat Stamhus at oprette med vidre², hvilket til hans kongl. Majtt. egen allernaadigste Decision og Villie blef henstillet i Synderlighed, efterdi en Del af Commissarierne icke derudi ville samtøcke.

Blef oplæst det sidste Capittel i den 3die Bog om Veiene, item den 4de Bog, saa vit icke allerede deraf var igennemlæst.

¹ Jfr. Nr. 80 ndfr. S. 537.

² Jfr DL 5. 2. 65.

Den 11. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef begynt paa det 3die Cap. i den 5te Bog.

Den 14. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn, Otto Skel.

Blef voterit om den 31. Paragr. i det 3. Cap. den 5te Bog¹ burde udeluckes eller ei, og formente Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, Otto Skel, M. Vibe og P. Scavenius, at det var best, den blef udelukt, mens Resen, Vinding og P. Nielsøn var i Mening, at det burde refereris hans kongl. Majtt., hvad Billighed der var udi².

¹ DL 5. 3. 35.

² §'en gik uændret over i DLov.

Den 16. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius, P. Nielsøn.

Blef begynt paa det 4. Cap.: Om Gafve og Bebefvelse.

Andlangende den 1. P.¹ formente Vind, Hr. O. Juel, P. Resen og Vinding, at den burde blifve staaendes i Lougen, mens Hr. J. Juel, M. Vibe, P. Scavenius og P. Nielsøn formente, at den burde indførís i Politien.

Om den 2. og 3die P.² vare de i lige Mening.

Den 6te P.³ formente de alle at burde udeluckis undtagen Vinding. Af samme Natur var og den 11. P.⁴

Andlangende Testamenter lofvede M. Vibe at forfatte nogle visse Poster til vidre Approbation af Commissarierne⁵.

5. Cap. Om Hefd. — 6. Cap. Om Udleg eller Indførseler. — 7. Cap. Om Pant.

¹ SP 5. 4. 1 jfr. DL 5. 4. 1. i DL 5. 4. 5.

² SP 5. 4. 3 gik over i DL 5. 4. 2, ⁴ §en blev dog stående og gik over men SP 5. 4. 2 optoges ikke heri. i DL 5. 4. 13.

³ §en blev dog stående og gik over ⁵ Se videre ndfr. under 23. Marts.

Den 17. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, Vinding, Scavenius; siden indkom ogsaa Otto Skel og P. Nielsøn.

Det 8. Cap. Om Laan og Leie. — 9. Om Hitte-gods.

10. Om Jord, Eiendom, fællist Jact og Fiskeri:

Andlangende Jagten formente en Del, at det af Lougen burde udeluckis og i Politien indførís eller og en General-jagtordinantz opsettis.

De sidste Paragr. i dette Cap. fra den 44. Paragr. formentis at henhøre til det 24. Cap. i den 3die Bog¹.

Det 11. Cap. Om Møller og Vand.

¹ Her må vist foreligge en Misforståelse af Kommissionens Sekretær, da en Notits i SP viser, at de pågældende §§ kun skulde flyttes ind foran § 24 i samme Kapittel.

Den 18. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, Vinding, Scavenius.

Cap. 12. Om Oxen:

Dette Cap. blef kun obiter igennemlæst, mens saasom

Hr. J. Juel berettede, at der i Commertzcollegio var opsat en Project om Oxenhandel¹ til videre allernaadigste Resolution, hvilken hans Majtt. paa samme Tid skulle offereris at fornemme hans Majtt. Villie, hvilket af dem, der skulle blifve bestaaendis i Lougen eller Politien.

13. Cap. Om Gædder, uudskaaren Heste, Staahors, Bæster, Fæe og Hunde:

Blef henført til Politien saa vel som den 14. Parag.: Om Bier og vilde Dyer².

Cap. 15. Om Gield:

Andlangende den 5. Paragr.³ formente Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Scavenius, at der ei burde tagis vidre end 5 pro cento, mens Resen, Vinding formente, at det burde forblifve efter den gamle praxin ved 6 pro cento formedelst fattige Skoler og Kirker, som ellers vilde lide Skade.

De Paragr. om Vexelbrefve fra den 8. til den 13. blefve ickun obiter igennemlæst, eftersom Commertzcollegium derom hafde opsat deris udførlige Betengning, som de til vidre allernaadigste Resolution vilde indlefvare⁴.

Ved den 13. Paragr. vare en Del i den Mening, at de, som enten hafde Handskrifter eller Pant, skulle gifve sig and i den afdødis Sterboe inden Aar og Dag, efter at hans Død paa Tingene var forkyndet, eller hafve tabt sin Fordring, hvorom en Concept af Generalprocureur blef opsat⁵.

¹ Jfr. Frdg. 1681 27. Decbr. om Staldøksen og Stodheste.

³ DL 5. 14. 5.

⁴ Jfr. Frdg. 1681 16. April.

² Gengivelsen af Forhandlingerne synes her unøjagtig, se Nr. 77 ndfr. S. 529.

⁵ Se DL 5. 14. 29 4.—6. Punktum.

Den 21. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, Resen, Vinding, Scavenius.

Andlangende den 33.¹ Paragr.: Om Kiøbmændsbøger, var Vinding i en anden Mening.

¹ DL 5. 14. 52 ovfr. S. 384. — K: 23.

Den 87.¹ Parag. andlangende, at hvis, som en blef skyldig i Leg og Dobbelt, ei skulle betalis, blef optaget til kongl. Majtt. egen allernaadigste Resolution.

Den 6. Bog: Om Misgierninger.

1. Cap. Om vildfarende Lære, Gudsbespottelse og Troldom:

Blef vedtagit, at den 5. Paragr.² andlangende fremmede Religioners Øvelse skulle refereris Majtt., om den skulle blifve staaendis eller ei, eftersom contrarium daglig practiceris, endog det ved Forordningen expresse er forbuddet.

Det 2. Cap. Om Svergen og Banden:

Den 2. Paragr.³ om Straffen for den, som sværger for megit, blef vedtagit, at det skulle refereris Majtt., om den skulle blifve staaendis eller ei.

3. Cap. Om Helligbrøde. — 4. [Cap.]. Om Forgribelse imod Kongen eller crimen læsæ majestatis. — 5. Cap. Om Børnenis Forseelse imod Forældrene, item Hosbondens og Hustrues.

¹ Må være en Skrivefejl for: 36 (34), DL 5. 14. 55 ovfr. S. 384.   ² DL 6. 1. 5 ovfr. S. 385.   ³ DL 6. 2. 2 ovfr. S. 385.

Den 23. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, R. Vinding og Scavenius.

Efter Hr. H. Vinds, Hr. J. Juel, Hr. O. Juels, M. Vibes og Resens Mening blef den 5. Paragr.¹ udslet, at mand ei motte slaa sin Hustrue, mens Vinding og Scavenius formente, at det burde blifve staaendis, hvorom ogsaa blef handlet den 21. Martii nest tilføren.

Blef oplæst M. Vibes Concept om Testamenter².

Blef talt om Dueller og blef for got befundet, at derom en udførlig Concept til at indførís i Lougen skulle opsettís³.

¹ DL 6. 5. 5 ovfr. S. 386.

² Dette er formodentlig det under Nr. 81 ndfr. meddelte Udkast.

³ Her er ikke mere Tale om J. Retz's

Koncept, se ovfr. S. 490. J. Retz var heller ikke tilstede i dette Møde. Han mødte sidste Gang i Kommissionen den 3. Marts.

6. Cap. Om Manddrab. — 7. [Cap.]. Om Slaug, Afhug og Saar. — 8. [Cap.]. Om Udfordring og ulovlig Gever. — 9. [Cap.]. Om Husfred, Tingfred, Kirkefred, Veifred og Plougfred. — 10. [Cap.]. Om Skade af anden Mands Vaaben eller Fæ. — 11. [Cap.]. Om Vaadegierning. — 12. [Cap.]. Om Nødværje. — 13. [Cap.]. Om Løstagtighed. — 14. [Cap.]. Om Vold og Herreverk. — 15. [Cap.]. Om Ran. — 16. [Cap.]. Om Røverie.

Andlangende den 9. Paragr. i det 13. Cap.¹ blef vedtaget, at derom skulle talis, naar Commissarierne sambtlige blef forsamlede.

¹ DL 6. 13. 10.

Den 24. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, R. Vinding, P. Scavenius.

Blef begynt paa det 17. Cap. Om Tiufverie.

Cap. 18. Om Falsk. — Cap. 19. Om Moerbrand og Hædebrynde — Cap. 20. Om Fees Drab eller Saar. — Cap. 21. Om Æresager. — Cap. 22. Om Hustrues, Børens og Tiennestetyndis Forlockelse.

Den 28. Martii.

Vare til Stæde Hr. H. Vind, Hr. J. Juel, Hr. O. Juel, M. Vibe, P. Resen, E. Vinding, P. Scavenius.

Blef oplæst Projecten om Søretten.

68.

1680 3. Marts. Missive til Kansleren fra Revisionskommissionens gejstlige Medlemmer med Anmodning om at få udleveret Koncepterne til de Gejstligheden omhandlende Dele af Lovbogen.

Original Udfærdigelse, egenhændig underskrevet af de tre Medlemmer, med Påtegning bag på: Lest i Commissionen d. 4. Martii 1680, se øvfr. S. 437.

Høiædle och velbaarne Her Cancellor Vind,
høigunstige Herre!

Saasom vi hafver bekommet hans kongl. Maits. Be-

falning tilligemed de andre høi- och velædle Committerede at skulle igiennemse de Concepter, som til en nye Lovbog erre forfattede om Geistligheden, och muligt Conferentzen derved noget kunde retarderis, at vi intet særligt vide om Materien, bede vi meget tienstskyldig, at Her Cancellers med de andre goede Herrer vilde lade sig behage, at Concepterne, som os vedkommer, nogen føie Tid os maatte communiceris, imedens de goede Herrer udi det andet fortfare, paa det, naar samme geistlig Materie skulle forretagis, vi da tillige kunde indgifve voris ringe Betenkende och hans kongl. Maits. Befaling saaledis dis snarere kunde efterkommis. Vi forblifve igien, hvor os ringe muligt,

høiædle Hr. Cancellers

ydmige Tienere

H. Bagger.   H. Leth.   Christian Noll.

Kiøbenhavn den 3. Martii

Anno 1660.

69.

[1680 5. Marts.] *Forslag til Begyndelsen af Lovbogens I. Bog*¹.

Afskrift på et Ark i Folio.

Copia af det Project², som efter hans Kongl. Majestets egen allernaadigste Befaling i Begyndelsen af det første Capittel skulle indføris.

Kongen er sine Rigers og Landes Dannemarkis og Norges høistfuldmægtig Enevolds Arvekonge og Herre og allene hafver høieste Magt og Myndighed til at giøre Louge og Forordninger, efter sin gode Villie og Velbehaug at forklare, forandre, formere, formindske, ja og slet at ophæfve forrige af hannem self eller hans Forfædre udgifne Louge, saa og at undtage, hvad og hvem hand lyster udaf Lougens almindelig Befaling³. Hand hafver og ene

¹ *Forslaget blev læst i Kommissionen 1680 den 5. Marts, se ovfr. S. 438.*

² *Jfr. DL I. I. I.*

³ *Kilde til: sine Rigers og Landes . . . Befaling, er Kongelov 1665 §§ 2, 3.*

høieste Magt og Myndighed at isette og afsette alle Bette, høie og lauge, være sig hvad Nafn og Titul de hafve kunde, efter sin egen frie Villie og Tycke, saa at alle Embede og Bestillinger, i hvad Myndighed de hafver, skal af Kongens Enevoldsmagt saa som af en Kilde hafve sin første Oprindelse¹. Kongen hafver og ene høieste Magt ofver ald Clericiet fra dend høieste til dend laugeste at beskicke og anordne ald Kirke- og Gudstieniste, Moder, Sammenkomst og Forsamlinger om Religions Sager, naar hand det raadeligt eragter at byde og forbyde². Hand hafver og ene Vaabens og Væbnings Magt, at føre Krig, slutte og ophæfve Forbund med hvem og naar hand det got befinder, Told og anden Contribution at paalegge³. Korteligen at sige, Kongen ene hafver Magt at bruge alle Regalier og jura majestatis, hvad Nafn de og hafve kunde, hvorfor og alle Kongens Undersatter, i hvad Stand og Høihed de og ere, som boer eller Sted at boe paa eier og hafver i hans Arveriger og Lande, med alle deris Tyendefolk og Tienere skulle som ærlige Arveundersatter holde og agte Kongen for det ypperste og høieste Hofved her paa Jorden ofver alle meniskelige Louger og der ingen anden Hofved eller Dommere kiender ofver sig, enten i geistlige eller verslige Sager, uden Gud allene⁴ og derfor være Kongen, som gjør dennem alle Fred og ved sin Loug og Regimente styrer og verier Rigerne og Landene, hørige, lydige, underdanige, hulde og troe og søge og forfremme Kongens Gavn, Skade og Afbrek af yderste Formufve afvende og tiene hannem troeligen med Lif og Gods og med Æed være forbunden sig imod alle og enhver, hvem det være kunde, indlændiske eller udlændiske, som mod Kongens Enevoldsmagt og Arfverettighed skulle ville handle

¹ Kilde til: Hand haver . . . Oprindelse, er Kongelov 1665 § 4.   ³ Kilde til: Hand hafver . . . paalegge, er Kongelov 1665 § 5.

² Kilde til: Kongen hafver . . . forbyde, er Kongelov 1665 § 6, 1.   ⁴ Kilde til: Arveundersatter holde . . . allene, er Kongelov § 2.

eller tale, saadant at forsvare, Lif og Ære, Gods og Blod derhos at opsette¹ og at fra saadan deris Pligt og Skyldighed ingen Venskab eller Fiendskab, Frygt eller Fare, Had, Afvind eller nogen meniskelig List og Paafund i ringeste Maade skal dennem afvende.

¹ Se Nr. 79 ndfr. S. 531.

70.

1680 Marts. *Jens Juels Memorial om Friherrernes Privilegier*¹.

F: En af Jens Juel egenhändig attesteret Afskrift med følgende Påtegning bag på: Proiect, aff Hr. Baron Juel indleffuerett och begiert att maatte indførís.

Friherrerne skulde icke for nogen Underret dømmes, mens immediate for vores høieste Ret indstefnes, dog udi Sager, hvor først nogen anden Opliusning udkrefvedes, ville vi dennem Commissarier forunde, mens dersom de ere i nogen militair Employ enten til Lands eller Vands, dae skal, for hvis militair Forseelse af dennem begaes kunde, for Krigs- heller Admiralitetsretten efter Sagens Beskaffenhed dømmes.

Er rigtig copia kiendes

Jens Juel.

¹ Memorialen blev læst i Kommissionen 1680 den 8. Marts, se ovfr. S. 440.

71.

1680 26. Marts (Kiøbenhafn.) *Kgl. Missive til Lovkommissærerne om at overveje Oprettelsen af en Overhofret.*

Original Udfærdigelse med følgende Parafering: Ad mandatum Sacræ Regiæ Majestatis proprium C. Schøller, og Påtegning: Allerund. læst i Commissionen den 29. Martii 1680. Se ovfr. S. 452.

Voris Villie oc Befaling er, at i med Flid ofverveier, hvorledis en Overhofret her i voris kongelig Residentzstad Kiøbenhafn best kunde indrettis, oc os derom eders udførlige Betenkende til videre voris Resolution med allerforderligste tilstiller.

72.

1680 7. Marts. De sællandske Landsdommeres Ansøgning til Kongen om Landstingsportlernes Forhøjelse¹.

Original Udfærdigelse med egenhændige Underskrifter. — En ligestyldende, dog mutatis mutandis, Følgeskrivelse indsendtes til Kansleren Holger Vind med Anmodning om at formå Kongen til at godkende den foreslåede Forhøjelse af Sportlerne.

Stormechtigste, allernaadigste Arfveherre oc Koning!

Udi aller største Underdanighed andragis, at saa som

1. af en Landstingsstefning hafver hver Landsdommer i Sielland hid til nydit	1 Mrk. 8 Sk.
2. for en Dom at besegle	3 » - »
3. for hver Skiøde, Pantebref, Maaning, Skiftis Tilliusning, Arf oc Gields Fragaelse oc andre Brefve af lige Importance	2 » - »

oc som disse accidentia mellum Aar oc Dag gandske lidet importerer, oc Landsdommerne dog maa giøre til Landstingit saa mange besværlige Reiser oc sig i Kiøbenhafn ved høieste Ræt snart dend største Del af Sommeren med stoer Bekostning opholde, saa bedes allerunderdanigste Eders kongelige Majestet allernaadigste vilde tillade, at hver af os herefter maatte niude oc opberge:

1. af en Landstingsstefning	3 Mrk. - Sk.
2. for en Dom at besegle	1 Rdl. - » - »
3. hver Skøde Pantebref oc Indførseller af hver Hundrede Rixdalers Importance	1 » 8 »
4. af Maaninger, Skiftestilliusninger, Arf- eller Gieldsfragaelse oc andre Brefve af lige Beskaffenhed	1 » - » - »

5. at alle Commissioner, som Landit concernerer oc af eders kongelige Majestetis Cancellie allernaadigst ud-

¹ Ansøgningen blev læst i Kommissionen 1680 den 5. April, se ovfr. S. 460. Jylland, må her være Skrivfejl for: Sielland.

stedes, allernaadigste Landsdommerne maatte committeris oc anbefallis.

6. oc som Ridemend tit oc ofte besværlige er at bekomme, saa at mangen en Rættten derofver blifver forholdit, det eders kongelige Majestet allernaadigste da maate behage, at vi sielf, hvor Ridemend eskis oc behøfvis, eders kongelig Majestet høieste Rættis oc voris Domme maatte exceqvere, eftersom andre Dommere paa Landet self deris egne Domme exceqverer, oc Landsdommerne oc udi førige Tider Indførsel efter deris Domme giort hafver.

Hvorom vi allerunderdanigste ervarter eders kongelige Majestetis allernaadigste Resolution oc efter allerskyldigste Underdanighed forblifver

Edderß Kongl. Mayestett

vorisß Allernaadigste Heere og Konges

Allervnderdanigste

trou tiennere

Holger Parsberg. A. von Engberg.

Hafniæ d. 7. Martii

Anno 1680.

73.

1680 10. April. (Kiøbenhafn.) Kgl. Missive til Lovkommissærerne om sammen med fire Nordmænd at konferere den Norske Lov med de Projekter, som de have under Hænder, og derhos så vel af den første som af de sidste at slette, hvad der egentlig angår Politien.

Original Udfærdigelse, paraferet af Kammersekretær Kasper Schøller, med Påtegning bag på: Allerund. læst i Commissionen d. 16. Aprilis 1680, se ovfr S. 461. Trykt herefter hos Prebensen og Smith: Forarbejderne til Norske Lov, S. XLII—XLIII.

Saasom vi for got hafver befundet dend norske Lov dend danske at lade annectere, saa er voris Villie oc Befaling, at i tillige med Jens Rosenheim, voris Commerce- oc Assistentzraad saa oc Amptmand ofver Nedenis oc Bamble, oc Christian Stocflet, voris Assistentzraad oc

Secreterer i vort Rige Norge, som nu her til Stede er, oc Lavrits Christensen, Assessor i Oberhofretten i bemelte vort Rige Norge oc Laugmand ofver Christianiæ Laugstoel, oc Christen Jensen, Laugmand ofver Friderichsstads Laugstoel, naar de efter voris Befaling hid ned kommer, eder bemelte norske Lov foretager oc med de Projecter, som i under Hænder hafver, flittigen confererer, saa oc derhos med største Sindighed ofverveier, hvorledis saadant best oc føieligst kand ske, oc efter hvis i saaledis oc ellers til en almindelig oc god Observantz alt med voris Arfveregiering ofverenskommende tienlig befinder, dermed fortfarer oc denne Commission icke efter forbenefnte, som vi fra bemelte vort Rige Norge til dend Ende hafver forskrefven, opholder, mens dend det allersnariste, muligt er, til Endelighed beforder oc imidlertid os en Bog efter anden, saa snart dend af eder behørigen er igiennemset, med eders Betenkende derofver til voris Approbation ofverleverer. Skulle oc nogle af Eder i forskrefne Verk blifve af differente Meninger, da hafver enhver sit Betenkende skriftlig at forfatte oc os at tilstille. Oc saasom vi til Sinds ere en sær Forordning anlangende Politien at lade udgaa, saa ville vi, at hvis i udi forskrefne Projecter oc norske Lov finder, Politien egentlig angaaende, i det uddrager oc deraf gandske udelucker.

74.

1680. De gejstlige Kommissionsmedlemmers Forslag om de Personers Forberedelse, som agte at indtræde i Præsteembede.

F: To sammensyede Ark med Påtegning: Læst i Commissionen d. 12. May 1680, og beskrevne med en almindelig Afskriverhåndskrift, se ovfr. S. 464. — Ved Forslaget ligger to Afskrifter uden Fremlæggelses-påtegning.

Trykt herefter hos Aubert i Teol. Tidsskr. for den ev. luth. Kirke Norge. Ny R. 4 S. 586—90.

Underdanigste velmente Forslaug om Præste-

kald och deris Forberedelse, som derudi agter at indtræde.

Eftersom Prædicke Embedet er det eneste dyre Middel, hvorved Gud bygger sit Naadsens Rige her paa Jorden, og det alligevel befindis i disse sidste Tider, at de, som derudi agte at indtræde, efterad de ere dimitterede fra Academiet, en stoer Del begifve sig ickun til Ørkesløshed och Lediggang, ja end bedrifve adskillig Motvil og Uskikkelighed, formedelst de ere langt fra consistorio, hvor deris forum hidindtil hafr verrit, indtil de erre komne til Embede, saa at de, efterad de erre komne fra Universitetet, saare lidet tenke at forbedre sig, men ickun trakte efter, hvorledis, naar de kunde prædicke, ved Gundst, Gafve, Slegtskab, Giftermaal, Recommendationer, Interesse og andet saadant, i hvordan det och ske kand, kunde bringe sig til Embede, hvorved Gud operres til Vrede og Forbitrelse og mange Sielle og Samvittigheder bestrickis, eftersom ingen i Fristelse kand driste paa sit Embede, med mindre hand er vis paa, at hand lovligen dertil er kaldet. Saa hafve og saadanne føie Myndighed hoes Tilhørerne, och mange tage Forargelse af saadanne deris Forhold, som særdelis skulle verre andre til Exempler och dømme om Lærdommen, Troen og Religionen, ligesom de se dennem at verre, som den betienner.

Og endog baade [i] Guds Ord klarligen læris, hvorledis de skulde verre och kaldis, som hertil vilde brugis og hans kongl. Mait. saa vel som høilofflig fremfarne Konger af høist berømmelig kongl. Ifver hafve udsted strænge Mandater derimod, saa er det dog disvær sørgelig at befrøchte, at saadant endnu saare dybt sidder i Rødderne, ti er herimod udi Enfoldighed dette voris velmente forslaug:

1. Om det motte behage hans kongl. Mait., at i hvert Stigt motte indrettis et seminarium af dennem, som tragte

efter Prædickeembedet, saaledis, at Bispen dennem udi en sær Boeg mote indskrifve, naar de foruden deris publica testimonia facultatis theologiæ endoch frembviste goed Attest fra de Stedder, hvor de sig hafde opholt, siden de vare komne fra Academiet, dog at saadant skede offentlig och i samtlig præpositorum synodaliū og seminariarum Nerverelse, saa at enhver af disse ordentlig blef tilspurt og sig erklerede, om de noget imoed samme Person, som begierte at indskrifvis, hafde at sige, og siunis os raadeligt, at en Copie af samme Boeg blef al Tied hoes den elste i seminario, paa det disbedre kunde fornemis, hvorledis de indskrefne Tied efter anden sig forholt.

2. At alle de, som hafde testimonia fra Universitetet og sig der icke opholde, motte svare under samme Jurisdiction, som Præsterne, under hvis Menighed de sig opholde.

3. At saa mange, som vare i seminario, undtagen rector og correctores scholarum majorum, saa og de, som allerede vare ordinerede, i ringeste en Gang aarligen motte examineris af episcopo eller udi hans Forfald af lectore theologiæ i præpositorum synodaliū samtlig Nerverelse, eftersom saadan beqvemmelig siunis at kunde ske, naar der om Aaret holtis Landemoede i Stiftet, og da enhver af seminario at fremvise Atest om Skickelighed endog udi Klededragt fra de Stedder, hvor de sig imidlertied hafver opholt, saa og fra Præsterne, udi hvis Menighed de imidlertied hafve øfvet sig i at prædicke, med Specification af Tied og ofver hvilke Texter, og siunis os raadeligt, at til disse examina blef holt richtige Protocoler, udi hvilke interrogata og responsa kunde indskrifvis. At Skolerne icke alle paa en Tied skulle forsømmis, kunde nogle af Skoletiernerne examineris til det ene Landemode och nogle til det andet.

4. At af seminario herforuden under samme In-

quisition, som § 1 er foreslagen om dennem, som begiere først at indtagis i Seminarium, motte udtegnis 10 a 12 Personer best meriterede, uforlofvede i Egteskab og af Alder efter Ordinanzten for at vere nærmest til de første vacerende Præstekald, om de det begierede. Blant hvilke først motte tagis i Consideration de, som hafde giort publico nogen merkelig Tienniste, saa som ludimagistri scholarum minorum, Capelaner, Skolecollegæ og pedagogi, som samtlig ofver 2 Aar med Frucht hafde verret i samme Embeder, item andre, som ved scripta publica, disputationes, colegia etc. inden eller uden Riget hafde giort sig meriterede, hvilke foruden det aarlig forberørte Examen end ydermere motte tilholdes til samme Landemode aarlig publice at disputere, saa at lector theologiæ præsiderede for dennem, eller hvor hand icke var, en af hans præpositis af Bispen dertil ordinerede, og det ofver articulis Avgustanæ confessionis, hvortil med Bispens Videnskab og Approbation kunde anexeris nogle andre vigtige corollaria, om disputantes for bedre exercitie Skyld det begierede.

5. At disse 10 a 12, naar noget Kald blef ledigt, derom af Bispen motte advaris, da til en forresat Tied at sammenkomme och efter forregaaende Bøn i Bispens, lectoris och nogle af de Geistliges paa Steden deris Nerverelse at træde frem og annamme hver sin tillugt Seddel, og da de 3, som fik Seddeler, hvorpaa et vist Ord fantis tegned, med Atest fra Bispen at skickis til Menigheden der at lade sig hørre neste Søndag strax paafølgende eller jo saa snart, som de did kunde forreise.

6. At de alle 3 paa en Dag, hver omtrent paa en half Time, og ofver en Text, naar der tilforn, som sædvanligt, var giort Bøn af Predickestoellen, motte prædicke for Menigheden, som da af alle Sougner til en Kirke kunde forsamlis, och efter Prædicken motte fremkaldis 16 a 20 af [de] skickeligste Sougnemænd, som tilforn af Provsten

dertil var tegnede, for at tage Seddel paa de 7, som efter Ordinanzen skulle vere Nefnsmænd, hvilke Nefnsmænd da fri og ubehindret motte nefne, hvo af de tre, som hafde prædicket, dem best behagede, og tilligemed Provsten underskrifve den Recommendation, med hvilken den næfnde strax skulle sendis til Stigtsamtmanden eller hvo, hans kongl. Maitt. sielf dertil deputerede, hvilken hannem strax under en vis Betalnings Taxt motte gifve fuldkommen Kalds- och Confirmationsbref i hans kongl. Maits. egit høie Nafn och efter den Formular, som dennem af kongl. Mait. præscriberet vorder. Saa i lige Maade tage Ed af ham og derefter Reversen at sende til Canceliet, hvorpaa Bispen ham, naar hand rigorose var examineret, motte ordinere.

7. At for samme abusus og Guds Vrede at forekomme denne Methode och motte brugis under juribus patronatus, førend patroni udstedde Kaldsbref, dog at Menigheden, som fornemmelig lønner Præsten, og hvis samtlig Velferd heri interesseris, maatte først ved sin Nefnsmænd gifve suffragia efter Ordinanzen og Patronen siden hafve 2 vota, at naar Provsten hafde underskrevet med de fleste Nefnsmænd, Patronen derefter udgaf Kaldsbref og tog Eden til Canceliet paa hans kongl. Maits. Vegne.

8. Hvorved formenis ikke nogen pro persona at tage sig af seminario til Medtiennere, hvo hannem lyster, ei heller Sougneprester anden Steds fra til Kiøbstedkald at befordris, men stande episcopo frit for dem saa vel som rectores og conrectores scholarum majorum, som ved nogle og of[ve]r 5 Aars Tienneste hafde giort sig meriterede til vacante Kiøbstedskald immediate at præsentere, hvilket och motte forstaaes om deris Befordring til Landsbykald, saa og om de elste og døchtigste seminaristis, som kunde hendis 10 a 12 Gange per sortes at vere forbiganget.

9. At alle de, som ved Gunst, Gafver, Giftermaal

eller andet saadant søgte at bringe sig i seminarium eller til Præstekald endog saadant ei lettelig vidis her at kunde ske, gandske at motte casseris, og om nogen, der tager imoed eller herudi bifalder, haardeligen och exemplariter derfor at motte straffis.

Efter hvilken forreslagen Maade, hvor Kongen, som forbemelt, kalder og confirmerer, Mennigheden nefner, och ministerium prøfver, examinerer og ordinerer

1. Inted vidis forgribeligt mod hans kongl. Mait. Souverainitet, naar, som forberørt, Vocationen blef expederet efter hans kongl. Mait. egen Ordre og hans kongl. Mait. eget høie Nafn.

2. En uniform Skik til Guds Ære ofver alt blef indrettet.

3. Ecclesia beholt sit suffragium.

4. Ungdommen blef holt til Skickelighed och allart til Embedet.

5. Mange abusur derved blef forekomne, endogsaa de, som hafve følget med Ordinanzen, i det mange ved Enker, Kaldsmænd etc. da practiserede sig til Præstekald, som nu icke vides at kunde ske efter denne Orden.

6. Hans kongl. Mait. blef forskaanet for mange og ofte uforskammede Supplicanter.

7. Hans kongl. Mait. og alle andre i Landene blef bedre betiente, naar de, som var i Tienniste hoes dennem, viste, de ei strax motte løbe efter Præstekald, men tilforn giøre døgtige Prøfve.

8. Fattige candidati blefve forskaanede for den store Omkostning med at reise ofver og supplicere om Embedet.

9. Och det, som før burde at hafve verret nefnet, Guds Kirke, blef forsiunit med goede Præster, och

10. disse imod alle Fristelser forsikrede, at de lovlig och af Gud sielf varre komne til deris Embede.

II. Endelig er alt dette allenne ment om en ordinarie Maade upræjudiceret, hvis Naade kongl. Mait. extraordinaire sær vil bevise nogen til Befordring, og protestere vi for Gud og alle hellige Englers Aasiun, at Guds Ære og Kongens souveraine Ret herudi hafver veret det, vi høiist hafve sigtet efter.

75.

[1680 13. Maj.] *Udkast til en Bestemmelse om Præsternes Kaldelse.*

Originalkoncept på et Ark i Folio, skrevet af en ukendt Hånd, måske affattet i Kommissionsmødet 1680 den 13. Maj, se ovfr. S. 467.

Ved Præsternis vocation¹.

1. Att den, som [til noget Kald skulle forfremmis]², strax effter bøn er gaaen och førend hand bleff kaldet, skulle lade sig høre aff Menigheden och derfra bringe Menighedens testimonium om de paa dends gaffue, liff och leffnet haffde noget att sige.

2. Skulle ingen Kaldsbreff udstedis, førend hand var examineret aff Bispen och befunden døgtig.

¹ Jfr. DL 2. 3. 2.

² Rettelse for: bliffuer kaldet.

76.

1680 5. Juni. (Kiøbenhafn.) *Kgl. Missive til Lovkommissærerne om hurtigst muligt at føre den danske Lov til Ende, medens nogle lovkyndige Mænd i Norge skulle opsætte den norske Lov.*

Original Udfærdigelse, paraferet af C. Schøller og påtegnet: Allerunderd. læst i Commissionen d. 8. Junii 1680, se ovfr. S. 473; trykt herefter hos Prebensen og Smith: Forarbejderne til Norske Lov, Kria. 1887 S. XLIV.

Eftersom vi tilforn hafver beordret eder udi dend Commission om dend danske Lov tillige med nogle visse Personer fra vort Rige Norge oc saa til Revision at foretage dend norske Lov, oc vi fornemme, at dersom dette Verk her til sammen behørigen skulle igiennemgaa, der til alt for lang Tid ville medgaa, da paa det eder ingen

Ophold udi forskrefne Commission om dend danske Lov skulle ske, hafve vi for got befundet at anbefale voris Geheimeraad oc Statholder i bemelte vort Rige Norge Her Ulrich Friderich Güldenlewe etc. at forordne oc beordre en Del af voris Betiente, som dertil dygtigst oc ellers udi Rettens Materie kyndigst eragtis, hvilke bemelte norske Lov til Revision der samme Steds skal for sig tage, ti er voris Villie oc Befaling, at i forberørte Commission om den danske Lov saaledis beforder, at dend det allersnariste, muligt er, kand til Ende komme.

77.

[1681.] *Fortegnelse over forskellige Funkter, som af Lovrevisionskommissionen indstilledes til Kongens Resolution, med Vedføjelse af denne.*

Et Hæfte på to Ark i Folio.

I Kommissionens Møde 1681 17. Jan. besluttedes, at de Kapitler i det »sidste Projekt« til en Lovbog, som angik Politien og Kommerciën, skulde ekscerperes og forelægges Kongen til Resolution om, hvorvidt de skulde stå i Lovbogen eller udgives i særlige Forordninger, se ovfr. S. 499. I Henhold til denne Beslutning er vist den følgende Fortegnelse, i hvilken dog flere Bestemmelser ere løbne med end de, som netop angå Politien og Kommerciën, udarbejdet. Den er skrevet på to Ark brækket Folio. Til Højre findes Listen over de ekscerperede Bestemmelser, skrevet med almindelig Afskriverhånd, kun ere Notitserne om Soretten skrevne til med anden Håndskrift, vist af et af Kommissionens Medlemmer; til Venstre findes en Række Vedtegninger med en ny Håndskrift, som sikkert give Indholdet af den kongelige Resolution.

3. Bog.

Skall i loven indførís och i policiordningen vitløffteligere indførís.

3. Cap. 2. §¹ er, hvem for Borgere i Kiøbstæderne maa holdis.

4. Cap. 1. §² er, at i hver By

¹ DL 3. 3. 2.

² DL 3. 4. 1.

skal være saa mange Borgemestere og Raadmænd, som Byens Leilighed udkræfver.

Efterskrefne Capitteler formente en Del at skulle henførís til Politien og derfor af Lougen udeluckis¹:

6. Cap. Om Taxereborgere. —
 7. Cap. Om Laug. — 8. Cap. Om Oberkiøbmænd og Skrifvere i Kiøbmandlauget. — 9. Cap. Om om-løbende Kremmere. — 10. Cap. Om Vinhandlere og Øltappere. — 11. Cap. Om Markeder. — 12. Om Maal og Vegt. — 13. Om Handverker. — 14. Om Guldsmedde, Kandestøbere og Smedde. — 15. Om Vertshuse. — 16. Om Vognmænd og Færgemænd. — 17. Om Gaderne i Kiøbstæder. — 18. Om Pest og smitsom Sygers Tider. — 22. Om forbudne Vare.

Udi det 21. Cap. om ulouglige Hafne og Drifter formente en Del, at den 1. § skulle førís til Søretten og den 2den og 3die til Toldrullen².

Udi det 23. Cap. ved Enden at den 3die §³ er tilsat⁴ anlangende dend, som Herligheden eier til en Selveierbondegaard, maa den lade selge⁵.

I den 4de §⁶ eragtis Selveier-

Om Maal och Vecht skal Generalement udi lovgen indførís och alle specialia udi polici-ordnungen.

Desse § skal alle udeladis.

¹ Se Forhandlingsprotokollen (KPr.) 1681 10. og 14. Februar.

² A. St. 1681 14. Februar ovfr. S. 502 jfr. S. 352.

³ DL 3. 12. 3.

⁴ Se ovfr. S. 352.

⁵ Udi det ... selge, er overstreget.

⁶ DL 3. 12. 4, se ovfr. S. 352.

Desse § skal alle udeladis.

{ bondis Arbeid at være dend fierde
Del ved en Fæstebonde, hvorom Hr.
Baron Juel var i en anden Mening¹.

approberis

Udi det 24. Cap. 6te §² er sat, at Enken efter Bondens Død maa foruden nogen Indfæstning besidde Gaarden.

approberis

Den 10. §³ er, at Byemændene skal lade vogte dend Gaard, som Bonden er rømt eller død fra⁴.

Den 12. §⁵ er, om nogen bruger Bondens Jord imod Hosbondens Villie.

Den 17. §⁶ ved Enden lyder, at Hosbonden skal niude Bondens Vare, naar hand betaler dem saa høit som en anden.

til Politieordningen

Den 27. §⁷ anlangende, at Bønderne skulle føre deris Vare paa Axeltorf, formente en Del at henhøre til Politien.

ligesaa

Saa og den 29. §⁸ anlangende, at Amptmændene skulle ordinere Kroe paa Landeveien toe Mile fra hinanden.

Den sidste §⁹ er, naar enten Folk eller Fæe falder paa Gierde.

Dette om quindfolcken skal udeladis¹⁰.

Det 25. Cap. er om Vorneder og i den sidste § tilsat, at ingen Kvindfolk maa fløtte fra deris Fødested uden deris Hosbonds Villie.

¹ Se KPr. 1681 14. Febr. — I den . . . Mening, er overstreget.

² DL 3. 13. 4, se ovfr. S. 353.

³ DL 3. 13. 9 ovfr. S. 353.

⁴ Se KPr. 1681 7. Marts.

⁵ DL 3. 13. 11 ovfr. S. 353.

⁶ DL 3. 13. 16 ovfr. S. 354.

⁷ DL 3. 13. 27 ovfr. S. 354.

⁸ Se KPr. 1680 15. Juli.

⁹ DL 3. 13. 48 ovfr. S. 356.

¹⁰ Tilføjelsen findes overstreget i SP, se ovfr. S. 357 jfr. S. 489.

4. Bog.

approberis

1. Cap. 17. §¹ exciperis Adelen og de, som ere i Rangen, for Trolofvelse og Liusning af Predickestoelen.

I den 18. §² holdis hos dennem for fuld Egteskabsløfte, naar de tilsiger hinanden ja i 6 af Venners Nærværelse.

approberis

2. Cap. 3. § forskaanis de for Formynderskab, som ere betyngtet med 3 Vergemaal³.

til tinge och Lands-
tinge⁴

I den 28. §⁵ er tilsat, at Formynderpenge skal opbydis til Tinge, naar de ei kand udsettis paa Rente.

3. Cap. de 7 sidste §⁶, som ere om Læredrenge i Laugene, formentis at henhøre til Politien.

Til policiordningen

4. Cap. fra den 4. og til den 11. §⁷, som er om Tienistefolkis Løn paa Landet, formentis at henhøre til Politien.

Den 19. §⁸ liuder, at alle Tienistefolk, saa vel Karle som Piger, skal hafve Pasport.

5. Cap. om Betlere formente en Del at burde henhøris til Politien⁹.

6. Cap. om Fledføring udeluckis

¹ DL 3. 16. 10 ovfr. S. 358, se KPr. 1681 17. Jan.

² DL 3. 16. 11 ovfr. S. 358.

³ DL 3. 17. 3 ovfr. S. 360.

⁴ I Stedet for denne Bestemmelse stod först: udi kiøbstederne. Se

Forskellen mellem DL 3. 17. 28 og SP 4. 2. 28.

⁵ DL 3. 17. 28 ovfr. S. 361.

⁶ SP 4. 3. 9-15 ovfr. S. 362.

⁷ Ovfr. S. 363.

⁸ DL 3. 19. 12 ovfr. S. 364.

⁹ Se KPr. 1680 20. Juli ovfr. S. 484.

og paa en anden Maade indførte i den 5. Bogs første Capittel¹.

5. Bog.

1. Cap. den 9., 10., 11. og 12. §² ere tilsat om Fledføringer, dog under andet Nafn og paa anden Maade.

2. Cap. om Arf er meget forandret særdelis fra den 19. og til den 70. §, hvorudi Hr. Ofve Juel var i en anden Mening³.

Ved samme Capittel er opsat en Concept om Stamhus⁴ at oprette til videre hans kongl. Maits. Resolution.

3. Cap. Ved den 7. §⁵ er sat, at Møebarn maa selge sit Gods til sin Gields Afbetaling.

Den 24., 25., 26. §⁶ ere tilsatte, som er om Birkerettigheder og jura patronatus.

Den 27., 28., 29., 30. og 31. § ere tilsat, saa og den 32.⁷, at Self-

approberis

approberis

Med mindre de jura er udlagt eller afhent aff Kongl. Mayst., hvilke skulle med reede penge udløffis aff dem, som haffuer saa mange tdr. hartkorn, som forskreffuet staaer.

hører till det forrige om Selffeyere.

¹ Se KPr. 1680 20. Juli, se ovfr. S. 365.

² DL 5. 1. 9—12, se ovfr. S. 365—66.

³ Se KPr. 1681 27. og 28. Januar.

⁴ Se KPr. 1681 2. og 10. Marts og ovfr. S. 370.

⁵ Indskud efter SP 5. 3. 6, enslydende med DL 5. 3. 7.

⁶ Se Note 7.

⁷ Af Noten til SP 5. 3. 23 ovfr. S. 373 ses, at der herefter skulde indsattes Bestemmelser, som vare

opførte på en løs Seddel, der nu er bortkommet. Af Teksten ovfr. fremgår dernæst, at der her har været Tale om nye §§ 27—32, og at den ny § 32 har svaret til DL 5. 3. 27. Nu haves der i SP ikke §§ svarende til DL 5. 3. 19—27, der altså ere tilkomne senere. Af disse bliver der dog her ikke Spørgsmål om DL 5. 3. 19 og 21, som først ere indførte efter Frdg. 1682 28. Jan. §§ 1 og 3 og Frdg. 1682 16. Decbr. § 1.

eierbonde maa tilkiøbe sig sin Gaards Herlighed, hvilken de andre Commissarier formente at burde udeluckis undtagen E. Vinding og P. Nielsen.

till Policiord.¹

4. Cap. 1., 2. og 3die § skal refereris, om de skal staa i Lougen eller føris til Politien¹.

Den 6te² og 13de³ skal refereris, om de skal blifve staaendis eller udeluckis⁴.

Den 7. og 8. §⁵ ere tilsatte anlangende, at en Fader maa gifve en af sine Børn dobbel saa meget til Arf i sin Sædegaard som de andre.

Ved dette Capittel skal talis om Testamenter⁶.

Dette opsett aff Geheime Raad Vibe bleff læst och remitterit till Gros-Cantzlers bedre revision; eet Capittel skall opsettis om pactis dotalibus⁷.

Tilbage er altså DL 5. 3. 20 og 5. 3. 22—27 som dem, til hvilke der kan være sigtet ved Bemærkningen i Teksten ovfr. Går man nu ud fra, at de ovenfor nævnte §§ 24—26 have svaret til DL 5. 3. 20, som har samme Indhold og er stor nok til, at den oprindelig kan have været delt i 3 §§, og muligvis også er en Omredaktion af den oprindelige Affattelse, synes de seks ny §§ 27—32 naturlig at kunne have svaret til de seks §§: DL 5. 3. 22—27. Da senere formentlig den sidste Kommission slettede SP 5. 3. 18—23 og Nummereringen af de ny §§ og de ny indskudte DL 5. 3. 19 og 21 måtte begynde med SP 5. 3.

17 eller DL 5. 3. 18, fremkom den nu i DL foreliggende Nummerering, som sluttedes med, at SP 5. 3. 24 blev DL 5. 3. 28.

¹ Se KPr. 1681 16. Marts, jfr. DL 5. 4. 1 og 2 ovfr. S. 374.

² DL 5. 4. 5 ovfr. S. 374.

³ DL 5. 4. 15 ovfr. S. 375.

⁴ Se KPr. 1681 16. Marts.

⁵ Herved sigtes til DL 5. 3. 6 og 7, der ovenfor betegnes som 7. og 8., da den i DL ikke optagne SP 5. 3. 2 er talt med. Der er dog ikke i SP sat noget Mærke, der her angiver en Tilføjelse.

⁶ Se KPr. 1681 16. og 23. Marts og Nr. 81.

⁷ Muligvis det under Nr. 78 aftrykte Udkast.

udeladis.

approberis
som indfører alleniste
att dette hos settis: som
creditor ey er skiuldig
udi enten ved skødis-
løshed eller forsøm-
melse⁴.

approberis.

approberis.

udeladis.

skal alt tilsammen føris
ved eet seer capit. udi
Lovgen.

6. Cap. 2den §¹ er, at dend, som
ved Ridemænd hafver bekommet
noget Gods, beholder det efter 3 Aar
angerløs².

7. Cap. 1. §³ anlangende naar
Pant hos Creditoren bortkommer til-
lige med hans eget Gods, hvorom
Geheimeraad Vibe var i en anden
Mening⁵.

Den 6te §⁶ om Hus, som er tagen
til Brugelighed, afbrender, bør dend
pantsettende ey lide den Skade.

Den sidste § anlangende Pant i
Jordegods, hvilket Creditor ei nødis
til at blifve ved, naar Debitor hafver
andre Midler⁷.

8. Cap. 12. §⁸ anlangende dends
Straf, som selger eller pantsetter det,
som hand laant hafver.

9. Cap. 7. § anlangende Hval, Luft
og Stør formente nogle at burde
udeluckis⁹.

I den 10. Cap., saavit Jagten
angaar, skal refereris, om den sidste
Forordning¹⁰ der skal indfør is eller
altsammen udeluckis og ved Politien

¹ DL 5. 6. 2 ovfr. S. 375.

² Denne Tilføjelse er ikke indført
i SP. — 6. Cap. — angerløs, er
overstreget.

³ DL 5. 7. 1 ovfr. S. 376.

⁴ Denne Tilføjelse findes indført
i SP, se ovfr. S. 376.

⁵ Se KPr. 1680 30. Juli.

⁶ DL 5. 7. 6 ovfr. S. 376, tilskrevet

i SP efter 5. 7. 4; den tilskrevne
§ bliver 6, da der også efter § 2
er tilskrevet en § (DL 5. 7. 3).

⁷ DL 5. 3. 17, som findes tilskrevet
sidst i SP 5. 7, se ovfr. S. 377.

⁸ DL 5. 8. 12 ovfr. S. 377.

⁹ 9. Cap. . . . udeluckes, er slettet.

¹⁰ Frdg. 1681 19. Febr.

iagttagis, saasom meget strider derimod, særdelis den 28. §¹.

12. Cap. om Øxen blef kun obiter igiennemlæst formedelst den Project², som blef berettet at være giort i Commercicollegie, som til hans Mait. er ofverlefverit³.

13. Cap. om Gedder, uudskaaren Heste etc. formener nogle at henhøre til Politien⁴.

14. Cap. om Bier og vilde Dyr ligesaa⁴.

15. Cap. 5te §⁵ anlangende Rente-penge formente de andre, at der ei maatte tagis mere end 5 pro cento, undtagen P. Resen og Vinding, som blef ved 6 pro cento.

Fra den 8. til den 13. § er om Vexeler, hvorom skal være indlefveret en Concept til hans kongl. Mait. fra Commercicollegio⁶.

Ved den 13. §⁷ er opsat en Concept, at Creditor skal gifve sig an i Debitoris Sterfboe Aar og Dag, efter at hans Død er forkyndet paa Landstingene⁸.

Den 33. §⁹ er anlangende Kiøbmandsbøger.

Den 37. §¹⁰ anlangende Betaling

til politien

bliffuer ved 6 procento.

till Politieordnen.

approberis, alleniste hossettis: i Europa.

til policien.

skall udeladis.

¹ Se ovfr. S. 379.

² Frdg. 1681 27. Decbr.

³ Se KPr. 1681 18. Marts.

⁴ Se a. St.

⁵ DL 5. 14. 5 ovfr. S. 383.

⁶ Frdg. 1681 16. April.

⁷ DL 5. 14. 29 ovfr. S. 383.

⁸ En Tilføjelse af dette Indhold findes ved SP 5. 15. 13, se ovfr. S. 383.

⁹ DL 5. 14. 52 ovfr. S. 384.

¹⁰ DL 5. 14. 56 ovfr. S. 384.

for hvis, som i Dobbel tabis, hvilken Hr. Baron Juel formente at burde udeluckis¹.

6. Bog.

Vdeladis.

1. Cap. 5te § anlangende ingen maa søge fremmede Ministrers Kirker, som er af anden Religion¹.

2. Cap. 2den § anlangende deris Straf, som svær og bander.

NB. Om Dueller.

udi Loven skall al-
leniste indførís Genera-
liter, att alle Dueller ere
affskaffett.

Søretten²

Søretten skall sendes
til Admiralitets Collegio
till att igiennemsee til-
ligemed 2 aff de, udi
lovgens revision haffuer
veret.

haffuer 7 Capit., som vil fornemmis,
hvor den i loven skall indførís

Vdi Søretten.

1. Cap. om den 40. och 41. P.
om privilegierne saaledis skall ind-
førís.

¹ Dette Stykke er overstreget.

² Herfra begynder en anden Hånd-
skrift, jfr. ovfr. S. 522.

78.

c. 1681. Udkast til et Kapittel om Ægtepagter.

Afskrift på et Ark i Folio. — Teksten er formodentlig affattet i
Henhold til den ovfr. S. 527 meddelte Resolution.

Om Ecteskabspacter.

1. De, som vil indtræde i Ecteskab, maae tilforne
oprette Ecteskabspacter imellem sig indbyrdis oc derudi
forordne, hvorledis det skal forholdis, naar enten af dennem
ved Døden afgaaer.

2. Ecteskabspacter skal holdis fast oc uryggelig oc
maa icke den ene for sig til den andens Skade derimod
noget Testament eller anden Forordning oprette, dog skal

Ectefolk icke være forment deris Ecteskabspacter, som de en Gang gjort hafver, med fællids Samtycke igien at forandre eller oc ganske at ophefve.

3. Ecteskabspacter skulle af Ectefolkene sielf oc derhøes af tvende troefaste Mend saa som Vindner til Vitterlighed underskrifvis oc forseiglis oc, saafremt de icke af privilegerede Personer ere oprettede, derforuden af Kongen confirmeris.

Aarsager, hvorforre Ecteskabspacter icke holdis:

1. Desertio malitiosa.
2. Adulterium.
3. Inimicitæ capitales etc.

Samme Aarsager bør at giøris bevislig.

79.

[1681.] *Fortegnelse over forskellige Punkter, som af Lovrevisionskommissionen indstilledes til Kongens Resolution eller optoges til nærmere Overvejelse.*

Optegnelser med forskellige Hænder på tre løse Ark. — Om disse Optegnelser gælder noget lignende som det ovfr. S. 522 om Nr. 77 bemærkede.

A.

Poster, som ved den sidste Revision ved Lougen ere optagen, at fornemme hans kongl. Maits. naadigste Villie.

Udi den 1. Bog:

Udi det første Capit. »Saadant at forsvare Lif och Ære, Gods och Blod derhos at opsette«¹; »saadant at forsvare under Lif och Ære, Gods och Blods Fortabelse«².

Dette skal saaledis indførís.

¹ Således hed det i det Kommissionen tilstillede Udkast til Lovbogen 1. 1. 1, se Nr. 69 ovfr. S. 512.

² Dette er Affattelsen i DL 1. 1. 1 i Sl., jfr. KPr. 1689 29. Marts, 1. Septbr. ovfr. S. 491.

Den 2. Capit. Par. 4, 5, 6¹ skulle for kongl. Maits. oplæsis, om de skal saaledis indførís.

Den Proces om Laasebrefve skal af Lougen udeladis som unøttig.

Skal blifve ved det gammel efter Fundatzen³.

Udi det 2. Cap. Para. 12² om Universitetet maa dømme udi Drabsager, som de dog hidindtil ei giort hafver.

Udi den 5. Cap. Paragr. 18⁴ om en Herridsfoget maa niude en Gaard paa 10 Tdr. Hartkorn och Skrifveren en Gaard paa 6 Tdr. fri for Landgilde, Egt, Arbeid och Skatter.

Udi det 13. Capit. Parag. 8⁵ Edens Forklaring formenis ei her kunde indførís, men beqvemmeligst bag i Lovbogen kunde settis.

Skal bag indførís.

Udi det 26. Capit. Paragr. 19⁶. Høiesterettis Dompengge skal delis udi 2 lige Dele. Af den 1. Del tager Cantzler de 2 Parter, de 2 eldste Cantzeliesecreterer tager den 3die Del, den anden halfve Del Justitzsecreterer⁷. Denne Paragr. holtis

skal udeladis.

¹ Da 2. Kap. fattes i SP kan ikke nøje bestemmes, hvilke §§ i DLov svare til SP 1. 2. 4—6, men formodentlig er det DL 1. 2. 6—8 (jfr. næste Note, hvoraf ses, at SP 1. 2. 12 svarer til DL 1. 2. 14, jfr. også KPr. 1680 8. Marts), af hvilke §§ 6 og 7 have ny Affattelser, enslydende med Instruks-erne for Hofretten og Borgretten af 1681 19. Novbr. henholdsvis § 5 og § 4, medens § 8 viser en ny Affattelse ligeoverfor »Förste Projekt« 1. 2. 8.

² DL 1. 2. 14 jfr. KPr. 1680 8. Marts, 29. Marts, 1. Septbr.

³ Universitetsfundats 1539 (Krag og Stephanius: Kristian III.s Historie 1, 682).

⁴ DL 1. 5. 18. ovfr. S. 299; §'en er i SP både mærket 17 og 18. Se KPr. 1680 11. Marts og 1. Septbr.

⁵ Se ovfr. S. 305 og KPr. 1680 8. Septbr.

⁶ Ovfr. S. 320 betegnet som § 20.

⁷ Dette Stykke er ikke refereret ovfr. S. 320, jfr. 1680 22. Septbr.

best at udelade af Lovgen, men en sær kongl. Ordre derom at udstædis.

Den anden Bog.

Den 3. Novemb. Efter pluralitatem votorum blef den anden Bog lefveret til de geistlige committerede udi Commission¹.

Den 10. Novemb.² kom vi tilsammen tilligemed de af de geistlige forordnede, da de geistlige proponerede efterskrefne Puncter:

1. At den første Bog maatte vere om Geistligheden, som optogis ad referendum.

De andre Puncter ere vi ens om och ere indført udi Lovgen.

Den 24. Novemb.³ vare vi tilsammen med de geistlige och da proponeret udi 3. Capit. om Presternis Vocation.

Den 2. Parag.⁴ opsat efter alles Betenkende och Consentz, dog herom at referere hans kongl. Mait.

Den 30. Novemb.⁵ Udi det 5. Capittel Parag. 1⁶: At Alterens Sacramente administreris i Kirken efter Predicken och ingen anden Tid eller Sted. Dette begieris af de geistlige allene.

Parag. 10⁷: At communicantes sig nogle Dage for Skriftetiden skulle angifve sig for Presten och fornemelig bruger sig den Forordning, ved Militien er udgangen⁸, som byder 2 eller 3 Dage tilforne.

Paragr. 21⁹: At ingen Bigtpenge maatte tagis, quæritur, om det och skulle holdis udi den tydske Kirke, hvor det hidindtil brugis.

¹ Se ovfr. S. 493.

² Se ovfr. S. 493.

³ Se ovfr. S. 494.

⁴ DL 2. 3. 2.

⁵ Ovfr. S. 495.

⁶ DL 2. 5. 1.

⁷ DL 2. 5. 10.

⁸ Se ovfr. S. 495.

⁹ DL 2. 5. 21.

Udi det 15. Capit. strax udi det første om Tolfpredickens Afskaffelse oc i den Sted, at Degnen underviste Tienistfolken och anden Ungdom, optaget ad referendum¹.

De fleste vota var, at Tolfpredicken ei kunde afskaffis, efter det var imod Fundatzen², och same Predicken her udi Staden ickun sker udi Vor Frue Kirke, och det udi største Frequentz, men alles Mening var, at baade til Tolfpredicken och til Løfverdags Aftenpredicken blef Cathechismus prædicket.

Den 2. Parag.³. At alle Substituter skulle afskaffis och Sædedegne ordineris, som skulle pensere til Skoelerne.

Blef af alle approberet, dog endelig Slutning at opholde til bedre Underretning om Degnenis Indkombst, som Bispnen lofvede at forskaffe med første⁴.

Den 17. Capit. Herudi var intet at sige imod uden udi den sidste Parag.⁵, hvor blef tilsat noget om Bispnenkis Underholdning, som ad referendum er opsat.

Herom alle vota ens.

Det 18. Capit. 1. Paragra.⁶ blef forreslaget, at en Del latinske Skoler kunde afskaffis och allene holdis danske Skoele, hvor der allene skulle læris dansk och at regne och skrifve saa och Navigation.

Herom var nogle udi anden Mening.

Det 19. Cap. Parag. 1⁷: Om Hospitalsforstandere at ordinere, herom var de flestes Mening, at beste var, at saadanne blef forordnet och beskicket af inspectoribus, som ellers skal och bør at staae for Hospitalernis Indkomster.

¹ Se KPr. 1680 8. Decbr.

se Indledning til dette Bind.

² Ordinantzen? se ovfr. S. 497.

⁵ DL 2. 17. 24 ovfr. S. 335, jfr.

³ DL 2. 15. 12 jfr. KPr. 1680 14. Juni.

KPr. 1680 9. Juni.

⁴ Se KPr. 1680 10. Decbr. — Herom kunde være efterset den af Sæl- lands Bispearkiv kasserede Pakke,

⁶ DL 2. 18. 1 ovfr. S. 335, jfr. KPr. 1680 14. Juni.

⁷ DL 2. 19. 1 ovfr. S. 336, jfr. KPr. 1680 15. Juni.

B.

Den 3. Bog: Om verslig Stand
och Handel.

24. Capit.

Par. 10¹. Om nogen Bonde fløtter
fra sin Gaard udi en By, da skal de
andre Bønder i Byen se til same
Gaards Bygning, at den ei blifver
nedbrut.

Er nyt och skal derom
refereris.

23. Capit.

Sidste Para.², at Selveierbønder
ei skulle gjøre mere Arbeide end en
Fierdepart imod en Fæstebonde.

Ved Lovvens Revision.

Den 5. Bog.

2. Capit. Om Arf.

Par. 19³. Dette er icke opsat efter Lovgen, men som
mand siuntis best at kunde skicke sig.

Udi denne Post falder Her Ofve Juel fra och formener
best vere at blifve ved den gamle Lovg. Hafver endelig
consenterit med de andre⁴.

Par. 20 er ochsaa nogen Forandring.

NB. Her blifver och indført en ny Parag., hvorved
en Fader tilladis at give en sine Sønner eller Døtre dobbelt
Lod efter hannem, saa och Gaarsens Bygning med videre,
som vil først refereris hans kongl. Mait.

NB. En formula paa Testamenters Oprettelse hafver
Geheimeraad Vibe sig paataget at opsette⁵.

NB. Udi Lovens 5. Bog er indført alle Forordninger,
om Jagten udgangen ere, undtagen den sidste⁶, hvorom
vil vidis kongl. Mait. Villie, om den skal følges.

¹ DL 3. 13. 9 ovfr. S. 353; dette
Stykke er overstreget.

² DL 3. 12. 4 ovfr. S. 352.

³ DL 5. 2. 19.

⁴ Se KPr. 1681 28. Jan. ovfr. S. 500.

⁵ Se ovf. S. 506 og 508 og ndf. Nr. 81.

⁶ Herved sigtes formodentlig til
Frdg. 1681 19. Febr.

Udi det 16. Capit. Para. 5¹ om til Rente maa tagis 5 eller 6 pro cento var atskillige Meninger, serdelis udi disse Tider, at Indkombster af Jordegods er saa ringe.

Udi det 15. Capit. 37. Paragr.² om Gield, som giøris paa Dobbelt, skulle betalis, hvorom de fleste var i Betenkende, at ei burde betalis, ei heller indføris, dog herom at referere hans kongl. Mait.

C.

Hører til Cap. 5 i den 6. Bog.

§ 2. Børn miste og deris Arf, naar de giøre forsetligvis deres Forældre nogen Spot enten med Ord eller Gierning, saasom at andklage sine Foreldre for Lif eller ærrørig Sag, med mindre det kunde vere for Forræderi imod Kongen eller Fædernelandet, item om de slager sig til haanlig Selskab, Keltring, Rackere og deslige, saa och om Daatter fører letferdig Lefnet og lader sig beligge, med mindre det bevisis, at hendis Foreldre hafver tilforn hindret hendis erlig og billig Giftermaal imod Lofven.

§ 3. Hielper Børn icke deris nødlidende Foreldre af deris yderste Efne og icke tager sig deris Gienvordighed and, serdelis dersom Foreldrene vaare fra Fornuft eller udi Fengsel, og Børn da undsloge sig i at bistaa og forsvare dem indtil Sagens Uddrag, og de, om uskyldige befundne, stillet paa fri Fod.

Imellem den tredie og fierde § i Lofven kunde denne indføris:

Børn maa i lige Maade arfveløs giøre sine Foreldre af ofvenskrefne Aarsager, ved Haandspaaleggelse allene undtagen, udi alt, hvis Forelderne ellers efter Barnet skulle arfve.

¹ DL 5. 14. 5 ovfr. S. 383.

² DL 5. 14. 36 ovfr. S. 384.

80.

[1681.] *Et Udkast til det ny norske Arvetal i nær Overensstemmelse med det danske, vist affattet af Lavmand Lavrids Christensön.*

Afskrift fra Slutningen af 17. Årh.

I et af Lavrids Christensön som Medlem af den Norske Lovkommission afgivet Særvotum¹, dateret 1682 30. Decbr., fortæller han, at han först havde udarbejdet et Arvetal efter Norges Lov² og leveret det til Statholder Gyldenløve uden at få Svar. Da han senere rådførte sig med Fens Fiel om, hvad han herefter skulde gøre, bad denne ham forfærdige et andet, hvorom han så vilde tale med Kongen. Senere befalede Fens Fiel ham at møde med samme Arvetal for de Herrer, som reviderede den danske Lov, et Møde, som fandt Sted 1681 10. Marts og er omtalt i Kommissionens Forhandlingsprotokol³. Da disse Herrer havde forfaret Arvetallets Beskaffenhed, besluttede de at lade give ham en Kopi af det ny danske⁴ til Efterretning, hvorefter han skulde forfærdige det norske, og samtidig vedtoges 3 Punkter, som i hvert Fald skulde findes i det ny Udkast, men om de allerede fandtes i det foreliggende, eller först nu skulde optages i det ny, nævnes ikke. Denne Kopi er trykt af Prebensen og Smith tilligemed det derefter udarbejdede Arvetal⁵. Dette har til Overskrift: »Saafremt det norske ny Arvetal nogenledis skal rettis efter det ny danske, da siunis allerunderdanigst at kunde vere paa efterskrefne Maade o. s. v. Sammenlignes hermed det nedenfor efter Opfordring af Hr. Amtmand N. Prebensen aftrykte Arvetal med tilsvarende Overskrift, vil det straks være indlysende, at dette skyldes Lavrids Christensön, og da vi ikke savne andre af de af ham i ovenstående Redegörelse nævnte Arvetal end det efter Fens Fuels Opfordring udarbejdede, må dette formodentlig søges i den nedenfor meddelte Tekst.

¹ Trykt hos Prebensen og Smith: Forarbejderne til Norske Lov, S. 604—5.

² Dette synes nu tabt.

³ Ovfr. S. 504, jfr. Prebensen og Smith a. St. S. 616.

⁴ A. St. S. 613—16.

⁵ A. St. S. 617—24.

Saafremt det nordske ny Arfvetal aldeles skulle rettes efter det danske, siunes, at det best kunde vere paa efterskrefne Maade.

Den første Arf.

Søn och Daatter arfver deris afdøde Forældre. Søn tager toe Laader och Daatter ickun en Laad. Er Søn eller Daatter bortdød och hafver efterlat sig Børn, da træder Børnen i Forældernes Sted och arfver med deres Forældres Sødskind den Laad efter deres Oldefædre, som Forælderne tilstod. Den samme Ret strecker sig stedse frem och frem, imedens deres Afkom er til, inden sifvende Mand fra den døde, nemlig den dødes Børnebørns Børnebørns Børnebørn, och saa lenge nogen af dennem ere til nedad, da arfver ei Forældre eller Oldefædre op ad; Børnene træder stedse udi de afdøde Forældres eller Oldefædres Sted och arfver dend Laad, som Forælderne tilstoed. Er der en Arfving udi en Gren och mange i andre, da tager den ene, ligesom hans Forældre skulle tage, och de andre i lige Maader, som deres Forældre skulle tage. Er icke flere til end i [en] Gren, saa tager dend Arfven allene.

Den anden Arf.

Fader arfver sit egte Barn, som dør foruden saadanne Lifsarfvinger, som i den første Arf melt er.

Er Fader icke til, da arfver Moderen samt fulde och Halfsøskinde tilsammens, Moderen tager lige Laad ved Søn, om Søn er til, eller ved Daatter, om Søn er ei til, mens Halfsøskinde tager ickun half Laad imod fuld Søskinde.

Er nogen af den dødes Sødskinde ochsaa bortdød, som hafver efterlat sig Børn, da træder de i deres Forældres Sted och arfver med deres Forældres Moeder och Sødskinde den Laad, som deris Forældre kunde være

tilfalden. Den samme Ret strecker sig til deris Børnebørn och saa fremdelis inden sifvende Mand.

Ere Moeder ei til och ei Sødskinde, da arfver dend dødes Broders och Søsters efterlatte Børn eller Børnebørn och saa fremdeles ned ad inden sifvende Mand, och enhver tager den Laad, som deres Forældre tilstod, paa dend Maade, som i første Arf meldet er.

Dend tredie Arf.

Ere ei nogen til af disse forskrefne, da arfver dend dødes Oldefædre, nemblig Faderfader, Fadermoder, Moderfader och Modermoder tilsammens, ligesom de vare Sødskinde.

NB. Om der er icke uden en til af dennem, om den icke da tager Arfven allene? Eller och om nogen af disse Oldefædre kunde vere døde och hafver efterlat sig Børn, om de Børn skal træde i Forældernes Sted och arfver tilligemed den dødes Oldefædre, som igien lefver eller hvorledes?

Ere forskrefne Oldefædre ei til, da arfver den dødes Faderbroder, Moderbroder, Fadersøster och Modersøster, och skiftes Arfven imellum dennem, ligesom de vare Sødskinde, mens er nogen af disse døde och [hafver] efterlat sig Børn, da træder de i deris Forældris Sted och arfver dend Laad, som deres Foreldre kunde vere tilfalden. Den samme Ret niuder deris Børn och Afkom efter hinanden fremdelis inden sifvende Mand.

Er den dødes Faderbroder och Søster, Moderbroder och Søster ei til, da arfver deres Børn den Laad, som deres Forældre tilstod. Den samme Lov er ochsaa for deres Børnebørn och Afkom fremdelis inden sifvende Mand.

Fierde Arf.

Ere ei nogen til af disse forbemelte, da arfver den

dødes Faders Farfader, Faders Farmoder, Moders Farfader, Moders Farmoder, Farmoders Fader, Farmoders Fader och Mormoders Moder, ligesom de vare Sødskende.

NB. Det samme Spørmaal vil her giøres som ved den tredie Arf.

Ere de ei til, da arfver Farfaders Brødre och Søstre, Farmoders Brødre och Søstre, Morfaders Brødre och Søstre, Mormoders Brødre och Søstre, ligesom de alle vare Sødskende.

Er nogen af disse døde och efterlader sig Børn, da træder de i deres Forældres Sted och arfver deres Laad tilligemed bemelte arftagende. Den samme Ret niuder deres Børn och Afkom fremdeles inden sifvende Mand.

Ere ei nogen af forskrefne til, da arfver deres Børn och Børnebørn Forældrenes Laad i lige Maade fremdelis inden sifvende Mand.

Femte Arf.

Er ingen til af dennem, som i nestførrige Arf er formeldet, da arfver den dødes Faders Farfaders Fader och Moder, Moders Farfaders Fader och Moder, Fadermoders Farfader och Moeder, Modermoders Farfader och Moeder, Faderfaders Morfader och Moder, Moederfaders Morfader och Moeder, Fadermoders Morfader och Moeder och Modermoders Morfader och Moeder tilsammens, ligesom de vare Sødskende.

NB. Her vil ochsaa iagttages det samme, som ved den 3. Arf spurt er.

Er disse forskrefne ei til, da arfver Faderfaders Faderbrødre och Søstre, Faderfaders Moderbrødre och Søstre, Fadermoders Faderbrødre och Søstre, Fadermoders Faderbrødre och Søstre, Fadermoders Moderbrødre och Søstre, Moderfaders Farbrødre och Søstre, Moderfaders Morbrødre och Søstre, Modermoders Faderbrødre och Søstre, Moder-

moders Morbrødre och Søstre, ligesom de alle vare Sødskende.

Ere nogle af disse døde och hafver efterlat sig Børn, da træder de i deres Forældres Sted och arfver deris Laad tilligemed nestbemelte arftagende. Den samme Ret niuder deres Børnebørn och Afkom inden sifvende Mand.

Ere ei nogen af forskrefne til, da arfver deres Børn och Børns Børnebørn fremdeles Forældernes Laad inden sifvende Mand.

Sette Arf.

Ere ingen af dennem til, som i nesteførrige Arf er omtalet, da arfver Farfaders Farfaders Fader och Moeder, Morfaders Farfaders Faeder och Moeder, Fadermoders Farfaders Fader och Moeder, Mormoders Farfaders Fader och Moeder, Farfaders Morfaders Fader och Moeder, Morfaders Morfaders Fader och Moeder, Farmoders Morfaders Fader och Moeder, Mormoders Mormoders Fader och Moeder tilsammens, som de vare alle Sødskende.

Her vil och erindres om de samme Spørsmal som ved den tredie Arf.

Ere disse ei til, da arfver Farfaders Farfaders Brødre och Søstre, Farfaders Farmoders Brødre och Søstre, Farmoders Farfaders Brødre och Søstre, Farmoders Farmoders Brødre och Søstre, Morfaders Farfaders Brødre och Søstre, Morfaders Farmoders Brødre och Søstre, Mormoders Farmoders Brødre och Søstre, Mormoders Mormoders Brødre och Søstre, ligesom de alle vare Sødskende.

Ere nogle af disse døde och hafver efterlat sig Børn, da træder de i deres Forældres Sted och arfver deres Laad tilligemed nestbemelte arftagende. Den samme Ret niuder deres Børnebørn och saa fremdeles inden sifvende Mand.

Mens ere de alle døde och hafver efterlat sig Børn eller Børnebørn, da træder de i Forældernis Sted och arfver

den Laad, som Forældrene tilstoed, och det saa fremdelis inden sifvende Mand.

Dersom Arfvingerne i den opstigende Linie herefter som hidtil efter den judske Lovs I. Bogs 23. Cap. och nordske Lovs II. Arf skal arfve inden sifvende Mand fra dend døde, saa vil den sifvende Arfve ochsaa indføres, dog kand Arfven derudi icke strecke sig videre end til Farfaders Farfaders Farfader et consortes och saa til deris Børn, mens icke til deres Børnebørn, ti er icke rette Arfving inden sifvende Mand, da ganger Arf under Kongen, dog al Ting underdanigst henstilles til hans kongl. Maits. egen allernaadigste Villie.

81.

1681 Marts. Udkast til et Kapittel om Testamenter, vistnok udarbejdet af Mikael Vibe¹.

A: Afskrift efter K på tre Ark i Folio med enkelte Rettelser i Randen, der ere skrevne af samme Hånd som K, og af hvilke de rent stilistiske ikke ere nævnte nedenfor.

K: Koncept på et Ark i Folio med Rettelser, men kun med fuldstændig Tekst til §§ 1—4, 8—9 og 16. For de øvrige §§ er kun anført Begyndelsesordene, ved hvilke formodentlig sigtes til den fuldstændige Tekst i et nu tabt Koncept.

8. Capittel. Om Forskriftninger, hvorved nogen sin sidste Villie gifver til kiende, og kaldis Testamenter.

1. Hvis nogen vil gjøre Testament og deri anordne, hvorledis det med hans Børn og efterlatte Middeler efter hans Død skal forholdis, hand skal det i sin Velmagt med velberaad Hue og sund Fornuft det skriftelig opsette med klare og tydelige Ord og det med egen Haand underskrifve tilligemed tvende trofaste Mend til Vitterlighed, saafrembt det ellers skal vere af nogen Kraft.

2. En Kvinde skal det og vere tillat at gjøre Testament, dog at det sker med hindis Laugvergis Villie og

¹ Se Kommissionsprotokol 1681 16. og 23. Marts ovfr. S. 506 og 508.

Samtycke og hand det tilligemed tvende Mend underskrifver.

3. Skulle og nogen, som enten icke hafver lært at skrifve eller af Svaghed [er] forhindret det at giøre, icke kunde self underskrifve sit Testament, daa skal femb trofaste Mend i det mindste være ofverværendis, naar hand eller hun sin sidste Villie for dem forklarer, som det strax fra Begyndelsen til Enden skal lade ved en anden i Pennen forfatte og siden i deris Paahør lade det den, som Testament giøre vil, klarlig forelæse, og hvis det efter hans Villie og Mening opsat er, daa hafver hand det i Steden for sin Underskrift at bekræfte med sit eget Signet saa og med de fem Vidnisbyrds Hender eller Signeter, om de icke alle skrifve kunde. Ellers ere Signeter icke fornødene til noget Testaments Stadfæstelse, naar de vedkommende det med deris egne Hender confirmerer.

4. Vilde nogen sit Testament forandre eller gandske omgiøre, daa staa det enhver frit for, dog at al Ting vel iacttagis, hvis i de tvende nest foregaaende Articler melt er.

5. Ingen Mand eller Kvinde maa giøre Testament, som ei er sine fulde 25 Aar gammel, ei heller den, som icke er ved sin Forstand, ei heller den, som for Øselhed er til Ting umyndig giort.

6. Vidne udi Testament maa den icke vere, som lovfelt er, ei heller nogen Kvindespersion, ei heller den eller de, som settis derudi til Arfving eller gifvis nogen stor Gafve saasom Tiendeparten eller mere af det, som Formufven kand bedrage sig, naar den, som Testamentet gjorde, ved Døden afgaar.

7¹. Ved Testament maa ingen udlendiske eller uden Riget boesatte Folk giøris til Arfving, ei heller Papister eller andre Kettere.

¹ § 7 er overstreget.

8. Hafver Hosbond eller Enke Lifsarvinger, da maa de gifve til Kirker, Skoler og fattige samt til sær Brug, som kand geraade til det gemene beste, den tredie Del af deris Formufve¹. End hafver de ingen Lifsarvinger, da maa de gifve, som ofven bemelt er, deris halfve Boeslod², dog skal der ingen Gafve eller Testament fuldbyrdis, før end den afdødis Gield i alle Maader vorder aflagt.

9. Hustru, som Hosbond hafver og Barn ved hannem, maa ei gifve i ofvenskrefne Maade sin halfve Hofvedlod eller nogen stor Gafve uden Hosbondens Villie eller mere, end hand samtycker, hvilket bør med hans Haand bevisis, eller og, om hand icke skrifve kand, med hans Seigl og tvende trofaste Vidners Underskrivelse og Forseigling være bekrefted. Mens hafver Hustruen ei Barn ved Hosbonden, daa maa hun gifve i saa Maade sin halfve Hofvedlod, dog at der med Underskrivelse og Forseigling, som før er meldit, forholdis.

10. En fornuftig Fader maa vel dele ved Testament sin Formufve imellem sine Børn, og det bør at gielde og holdes efter hans Død. Moderen maa i lige Maade og dele sin Formufve imellem sine Børn, men om nogen Ulighed i Delingen findis, da skal hun i Testamentet sine Aarsager derhos sette, at af Øfrigheden derpaa kiendis kand, om det moderlig Hierte er alt for let og uden Aarsag falder mere til det ene Barn end til det andet og deraf nogen Ubillighed foraarsagis³.

11. Dog maa ingen Fader eller Moder saaledis disponere om sin Formufve i sit Testament, at ethvert Barn

¹ Herefter står overstreget: deris halfve Hofvedlod, men dette er atter skrevet over Linjen. Disse Ord findes også i K, hvori: samt til . . . Formufve, er en Tilføjelse.

² Herefter står overstreget: Hvad

Gud dem gifve i Sinde. Dette var den oprindelige Affattelse i K, men er skrevet til over Linjen; deris halfve Boeslod.

³ Men om . . . foraarsagis, er overstreget.

jo beholder i det ringeste de toe Trediedele, af hvis hannem ellers, om ingen Testament var giort, efter Loven kunde tilkomme, med mindre Barnet har gifvet Aarsag nok til at giøris arfveløs og samme Aarsager af indsette Arfvinger siden bevisliggiøris.

12. Ellers maa Hosbond eller Enke, som ingen Lifsarvinger hafver, bortgifve, til hvem de ville, deris halfve Hofvedlod og ei videre¹.

13². En Fader, som nogen Sædegaard eier, skal staa frit for at gifve en af sine Sønner eller og, om hand ingen Sønner hafver, en af sine Døttre dobbelt saa meget til Arf som et af de andre Børn, hvilken dobbelt Laad fornefnte Søn eller Daatter skal niude i samme Sædegaard med nest hosliggende Bøndergods. I lige Maade maa og Faderen forskrifve Sønnen eller Daatteren Bygningen paa samme Gaard.

14³. Hafver Hosbond ingen Lifsarvinger, men Ud-arvinger dog i ens Led og lige nær, daa maa hand og samme Anordning giøre, for hvilke af fornefnte sine Arfvinger, hand vil.

15⁴. Vil og en Fader, som self hafver en Sædegaard, som med underliggende Gods i det ringeste til Haabe er 400 Tdr. Hartkorn, oprette et Stamhus deraf for en af sine Børn eller Arfvinger, om hand ingen Børn hafver, med saadanne Vilkaar, som hand det nyttigst og best er-acter, da skal det være hannem tillat. Mens paa det ingen sine Creditorer dermed skulle Skade tilføie, da skal den, som sligt Stamhus oprette ville, det Aar og Dag tilforn til Landsting i den Provincie, hvor samme Gods ligger, saa og hvor hand sig ordinarie opholder, lade forkynde

¹ Jfr. DL 5. 4. 14.

² I K står i Randen: par. 7 i det 4. Cap., jfr. DL 5. 4. 6 jfr. ovfr. S. 374.

³ I K står i Randen: p. 8 i sam. Cap., jfr. DL 5. 4. 7 jfr. ovfr. S. 374.

⁴ I K står i Randen: par. 62, jfr. DL 5. 2. 65 jfr. ovfr. S. 370.

og der louglig bevise, at hand alle sine Creditorer derom hafver advaret Aar og Dag, førend hand det opretter, og hvis hand nogen forsømmer at gifve det til Kiende, den er berettiget i samme Gods sin Betaling at tage, naar hannem behager, omenskiønt det til Stamhus oprettet er, og siden de Vilkaar i Landstingbogen lade indføre, med hvilke hand Stamhuset opretter, hvilke siden urygeligen skal fast staa og maa derefter i dislige Gods hverken Indførsel eller Pant ske, langt mindre imod den første Indstiftelse selgis eller afhendes, mens vel maa Eieren i Nød-tid den aarlig Indkomst paa vis Tid forsette for den Gield, hand siden Stamhusets Oprettelse gjøre, som i det lengste skal vere fem Aar. Gjør hand derimod, da vere ald-slig Handling kraftesløs og derforuden den, som nest efter til Successionen er berettiget, hafve fuldkommen Magt det strax at tiltræde. Ingen, som er i Forfølgning eller Maning eller ofver hvilken Domb er gangen for Gieldsager, maa Stamhus oprette, førend hand sig først fra alt sligt fri-gjøre.

16. Børn maa og, naar de ingen ecte Lifsarving hafver, gjøre Testament, dog saa at deris Foreldre nyder de to Trediedele af deris efterlatte Middeler, med mindre Forelderne kunde findis skyldige i nogen af de Aarsager, hvorved de kunde gjøris arfveløs.

17¹. Brødre og Systemer saa vel som andre udi Side-linien lenger ude, maae i deris Testament om deris For-mufve frit disponere og skafe til, hvo de ville, og maa derpaa icke ankis af deris Slegt og Frender udi Side-linien undtagen i disse trei Tilfald: Først, om den, som Testament gjør, vilde derved forvende sine Slegt Jorde-gods og andre Middeler, som fra fællids Forældre og Frender arfveligen paa hannem er kommet. For det andet, dersom af Had og Afvind nogen dennem udi Testamentet

¹ I K står i Randen: par. 13.

foredragis og samme Aarsager dennem icke noksom kand ofverbevisis. For det tredie, dersom Slegt og Frender forbigaaes, og nogen vanrychtet og foractelig Person ved Testament til Arfving indsettis.

18¹. Bebefver Husbond, som ingen Lifsarfving hafver, Hustruen, eller Hustruen, som ingen Lifsarving hafver, Hosbonden, at den, som den andens Død ofverlefver, skal niude, bruge og beholde den hele Fællitsboe og Formufve uskift, saa lenge som den blifver i Enkestand besiddende, da skal samme efterlevvende strax ved Samfrender eller Rettens Mittel lade forfatte en rigtig Registering paa Boens Mittel, Indgiæld og Udgiæld, dernest betale self den bortskyldige Giæld og holde den afdødis Arfvinger krafvisløs derfor, saa Boens Middeler vel forestaa, særdelis om der er Jordegods eller Bygninger, at de vel ved Magt og ved lige holdis og Skofvene icke forhuggis og ofver alt giøre Arfvingerne nøiactig Forsikring med Bref og Seigl, at intet af Jordegodset, som dem kunde tilkomme, enten pantsettis, sælgis eller afhændis.

19². Fader og Moder maa og i deris Testament forordne Verge for deris umyndige Børn, og skulle samme Verge gaa baade for fød og sat Verge, om hand ellers saadan Vergemaal vil sig paatage, hvilket hand endelig bør at giøre, dersom hannem noget i samme Testament gifvis med Vilkaar, at hand Vergemaal sig paatager, med mindre hand vil miste det, hannem gifvis. Andtager hand det, da skal hand i alle Maader sig deri forholde, som om fød og sat Verge i Loven forordnet er.

20³. Testamenter skal holdis og forklaris efter skrefven Bogstafvers Udvisning og icke efter nogen Gisning eller spisfindig Udleggelse.

¹ *I K står i Randen: par. 21 i det*   ² *I K står i Randen: p. 14.*
⁴ *Cap., jfr. DL 5. 4. 20 ovfr.*   ³ *I K står i Randen: p. 15.*
S. 375.

21¹. Hvo sig formener af Testament til noget at vere berettiget, hand søge eller frasige sig det efter den, som Testament gjorde, er ved Døden afgangen og hannem om efterlatte Testament er bevist inden den Tid og Termin, Loven ellers tilholder Arf at søge. Svare sig og desligeste til Giæld og Kraf.

¹ *I K står i Randen: p. 16.*

82.

[1680—81.] *Betænkning om Bodmeri og Bilbreve.*
Optegnelse på et Ark i Folio.

Om Bodmery.

Hvorlengte Een Bodmeries Creditor af Schiebet, Effter det till sin forskrefne Sted er kommen at arrivere og icke Effter forskrifningen sine forskutte Bodmeri og Bodompunge Richtig bliffuer Erlagt, da huor lang Tiid maa hafve om ved process sin Pretension Paa Skiebet at begynde, och dersom hand dend Tiid lader forbie passere Vpaataalt, da hans pretension were forlustig.

Huorom min Ringe Meening Er, Er det Een Erlig Skipper, som tager Penge paa bodmery paa sitt førende Skieb, saar bær hand Sorg for, Naar hand kommer till den forskrefne Sted beholden at arrivere, hand da epter sin forskrifning Richtig aflegger og betaller. Twert Imod Een Schipper, som icke oprichtig hans optagne Bodmery-Penge, naar hand kommer till sin forskrefne Sted, huor hand bør at betalle, godwillig aflegger, formeener Jeg hans Creditor ey Nogen Tiid bør at forreleggis bemelte Skieb eller Skipper wed process at søge, Mens fri for at staa, naar og huor hand siunis, Skiebet best kand antrefte sien betalling med mindste bekostning at bekomme. Burde Creditoren og fri for at staa sin Tiid i acht tage, Efftersom det er Ingen till prejuditz, Mens Creditoren løber sin Egen Riseco, Efftersom Bodmery-Brefve Icke kand døe.

Saa lenge schiebet er beholden, beholder Creditoren sin Prætension Paa Skiebet hans Betaling at søge, Naar hand kan, som hannem Ved Yngere Bodmeri-Brefue Vell kand forhindris, Efftersom saalenge der Er Yngere Brefwe, gaar die for de Eldste. Forulyckis Imidlertiid Schiebet, er Creditorens Prætention ochsaa borte, død och Inted.

Skulle Een Bodmeries Creditor vere forbunden hans Prætension till Een, huis Tiid Ved process Begyndelse at søge heller sine Penge forlusting vere, skulle Ingen findis, som herom Kundschaab hafde, Vore Nation penge Paa Bodmeri at Laane.

Lige Beschaffenheed skulle det Vere med Bielbrefue, om die skulle hafve præ for Bodmeri-Brefue, skulle Bodmereerne altid befrychte sig at motte Vere Bielbrefve paa Skiebet, Saa Skiepperen Ingen Penge Paa Bodmeri skulle Bekomme.

83.

1680—81. Udkast til Lovbogens Kapittel om Arv.

Et Hæfte på 8 sammensyede Ark brækket Folio. Ud for Hovedteksten står forskellige Tilføjelser, som ere skrevne med anden Hånd end hin.

Det har ikke været muligt at oplyse, hvad Rolle det følgende Udkast har spillet under Lovbogens Udarbejdelse. Det indtager en Mellemstilling mellem Kapitlet om Arv i det »sidste Projekt« (SP) i sin oprindelige Affattelse og Bedaktionen i Danske Lov; det har optaget en Del af 3. Revisionskommissions Rettelser, men ikke alle, og enkelte af disse findes først tilskrevne i Randen, efter at Udkastets Hovedtekst var nedskrevet. Kapitlet blev først behandlet i fire Møder 1680 den 20. 22. 23. og 26. Juli og senere på ny 1681 den 21. 24. 27. 28. 31. Januar, 3. og 10. Februar. Formodentlig er Udkastet Renskrift af en Affattelse, som Kapitlet har haft under disse vidtløftige Forhandlinger, men på hvilket Stadium af disse, kan ikke bestemmes, fordi 3. Revisionskommissions Rettelser i SP

ikke kunne dateres på Grund af Forhandlingsprotokollens mangelfulde Førelse. Da Udkastet i en væsentlig Grad stemmer med DLovs 5. 2, er det anset for unødvendigt at aftrykke det helt; det måtte være tilstrækkeligt at meddele dets Afvigelser fra Affattelsen i DLoV med Henvisninger til denne eller til SP, når vedkommende § findes her og ikke i DLoV.

FEMBTE BOG.

OM ADKOMST, GIELD OG GODS.

2. Cap. Om Arf.

1. DL 5. 2. 1: . . . Midler findis, strax give . . .

2. DL 5. 2. 2: . . . i Boen findis, [ti da skal boen strax forseiglis]¹.

¹ Tilskrevet i Randen; denne Tilføjelse findes ikke i SP, men i DL.

3. DL 5. 2. 3: . . . af Rettens Middel og Arfvingerne eller deris Frænder og Formøndere rigtig . . . vidis kand, rigtig antegniss enten arfvingerne kommer eller ei.

4—10. DL 5. 2. 4—10.

11. DL 5. 2. 11: . . . da hør Arfven Kongen til, [saa fremt hand er i Lifve, men hvis hans Medarfvinge beviser inden de femten Aar, at hand er død, da falder hans Laåd hans Medarfvinger til]¹.

¹ Tilskrevet i Randen; denne Tilføjelse findes også tilskrevet i SP.

12. DL 5. 2. 12: . . . ei siden mer end [hendis rette Arfvepart kand være; det øfrige]¹ tager Hosbondens . . . uden for hændis og fællits Børens, som i Huset er, Kost og Underholding og til hendis Tiennistefolkis Kost og Løn².

¹ Tilskrevet i Randen; denne Ret- ² Slutningen af DL 5. 2. 12 fattes. telse findes ikke i SP, men i DL.

13—15. DL 5. 2. 13—15.

16. DL 5. 2. 16: . . . befindis. [Men hvis Arfvingerne ere alle myndige og tilstæde, da hafver Øfrigheden dermed intet at befatte sig uden det af dem begieris]¹.

¹ Tilskrevet i Randen; denne Tilføjelse findes også tilskrevet i SP.

17—18. *DL 5. 2. 17—18.*

19. Enten Hosbond eller Hustru hafve Børn sammen eller icke, da skiftis, naar en af dem ved Døden afgaar, ald deris Boe, Penge, Løsøre, Kiøbstedgods, Jordegods, Kiøbejord og Arfvejord i to lige Parter imellum den Efterlevvende og den dødis Arfvinger.

Jfr. DL 5. 2. 19 1. Stykke.

20. *DL 5. 2. 20:* Dog dersom de ingen Børn hafve sammen og de ulige Middel i Boen indført hafver og det bevisis med klar og oprigtig Document . . . hvad enhver af dem i Boen, der de . . . eller siden vid Arf eller i andre Maade bekommit hafver, da bør den efterlevvende, naar Gielden først, som tilforn sagt er, er udgiort, forlods udtage det, som den i saa Maade i Boen hafver indført, om det i Boen findis. Hvis icke, da fuld Værd derfor, og naar den afdødis Arfvinger, efter at den efterlevvende sit forlods ud hafver bekommit, hafver og udbekommit, hvis den afdøde i Boen indført hafver, da bør det ofverblifvende, være sig Penge, Løsøre, Kiøbstedgods, Jordegods, delis i tvende lige Dele imellum den efterlevvende og den dødis Arfvinger, dog paa det Sædegaardene med tilliggende Gods, jure patronatus og Birkerettighed kand blifve til sammen, da maa den efterlevvende udløse den dødis Arfvinger af deris Part. Vil eller kand icke den efterlevvende det giøre, da staa det den dødis Arfvinger frit for at udløse den efterlevvende; vil eller kand ingen af dem det giøre, da bør Sædegaardene og tilliggende Gods ved offenlig Auction selgis, med mindre begge Parter blifve ens om, at de i samme Gaarde og tilliggende Gods vil være i fællig.

21. *DL 5. 2. 22.*

22. *DL 5. 2. 23:* . . . afgaar, som ei er i Boen . . . , naar den hele Boe i lige Parter skal skiftis, eller og at

Gielden icke af det, som i Boen findis, kand blifve betalt.
Det samme er . . .

23¹. Er Udarfvinge til, som ere udskifte af Fællig, og dør nogen af dem, som er i Fællig, da skiftis ald Godsit, saasom alle lefvede i Fællig, og siden skiftis den dødis Lod imellum alle arfvinger.

¹ § 23 er slettet.

24. DL 2. 5. 24: Naar Boen skal skiftis i tvende lige Parter og den kand tilstrecke . . .

25. DL 5. 2. 25: . . . tilfalder¹.

¹ Resten af DL 5. 2. 25 fattes.

26¹. SP 5. 2. 28.

¹ § 26 er slettet og i Randen er ligelydende §. tilskrevet én med DL 5. 2. 26

27. DL 5. 2. 27: . . . Hosbonds Død, om hand sig nogen Lifsarfvinger efterlat hafver, befatte sig . . .

28. DL 5. 2. 28.

29. DL 5. 2. 29: . . . tager half mere end Kvindisperson i alle Arfve.

30. DL 5. 2. 30.

31. DL 5. 2. 31: . . . eller de det (!), da . . .

32. DL 5. 2. 32.

33. DL 5. 2. 33: . . . været offentlig trolofvede og . . . kand [bevisis]¹ og . . .

¹ Rettelse med anden Hånd for: SP 5. 2. 35. prøfvis, jfr. Randbemærkning ved

34—35. DL 5. 2. 34—35.

36. DL 5. 2. 36: . . . end it hændis Barn eller Stifbarn, Mands Lod . . . er ei til¹.

¹ Resten af DL 5. 2. 36 fattes.

37—39. DL 5. 2. 37—39.

40. DL 5. 2. 40: . . . da arver Oldefædre, Farfader, Moderfader . . .

41—44. DL 5. 2. 42—45.

45. *DL 5. 2. 46, dog fattes:* Modermoders Brødre og Søstre.

46—52. *DL 5. 2. 47—53.*

53¹. *DL 5. 2. 54.*

¹ *I Randen står: vid. paragr. 23.*

54. Forbryder Barn, som andet Barn hafver, sit Lif og Hofvitlod, imen Forældre lefver, da kand det dog icke forbryde den Arf, som det kunde tilfalde, naar Forældrene dør, mens Barnebarn arfver efter Fadrader og Fadrmoder den Lod, som Faderen ellers hafde tilkommit.

Jfr. DL 5. 2. 55.

55—58. *DL 5. 2. 56—59.*

59. *DL 5. 2. 60, hvoraf dog fattes:* med mindre . . . bevise.

60. *DL 5. 2. 61: . . .* (dog tarfvelig Brøllupskost, hermed ei ment) . . . den Bekostning i Barnets fulde Lod . . . i Boen, hvis det bekommit hafver; vil Baren . . .

61. *DL 5. 2. 62: . . .* til for kort. Dog dersom Faderen hafver gifvet Barnet noget Jordegods ud, som de andre ei hafver faaet Fyllist imod, da bør det at komme til Jefnet.

62. *DL 5. 2. 63.*

63. *DL 5. 2. 66.*

64. *DL 5. 2. 67: . . .* Herligheden med Birkefouget, Skrifver og Sandemænd at sette og deres Falsmaal . . .

65. *DL 5. 2. 68: . . .* til Jefnet og da skulle . . .

66. *DL 5. 2. 70: . . .* skødt vorder og ei mere; end liuser hand . . . maa ingen slaa Mangel paa, at det jo holdis for Egtebarn.

67—69. *DL 5. 2. 71—73.*

70. Flædføring kand ingen Arf tage.

71—72. *DL 5. 2. 74—75.*

73. *DL 5. 2. 76: . . .* da skal hand den siette Part til Kongen og den tiende . . .

74—79. DL 5. 2. 77—82.

80. DL 5. 2. 83: . . . med Arf sig befatter . . .

81. DL 5. 2. 86.

82. DL 5. 2. 89.

83. DL 5. 2. 90: . . . eller andre Ofverrettens Bente med deris Skrifver. Iblant . . . Prester og skal bemelte . . .

84.

u. Å. Betænkning om Sædegårde, Jus patronatus, Jagtret og Kirkegods.

Et Hæfte på 3 Ark i Folio, bag på betegnet som Nr. 22 med en Registraturnotits og beskrevet med Afskriverhåndskrift. — Forfatteren til den følgende Betænkning har ikke kunnet udfindes, men efter sit Forhold til DLov 5. 3. 20—22 jfr. Frdg. 1682 28. Januar synes Betænkningen nærmest at stå i Forbindelse med den tredje eller fjerde Lovrevisionskommission.

Uforgribelig Betenkende ofver efterskrefne Poster.

I. Hvo, der bør at besidde Sædegaarder.

1¹. Alle danske Adel oc de fremmede af Adel, som ere naturaliserede, item Kiøbenhafns Indvaanere oc de, som ved kongl. Mait. Serbref dertil ere privilegerede. De andre, som besidde Jordegods, kunde sig ei tilholde derofver at nyde Hals oc Haand, ei heller vere delagtig i nogen slig Benaading som Sædegaarde enten nu heller i Fremtiden af hans kongl. Mait. kand nyde, vere sig enten Skatfrihed, Soldaterhold heller anden Høihed oc Herlighed, enten Goedsit er udlagt af hans kongl. Mait. heller kommet fra Adelen heller anden hans kongl. Mait. Undersaater oc hermed ment saavel indlendiske som udlendiske.

¹ Jfr. DL 5. 3. 20.

II. Hvilke, der kand passere for Herregaarder.

2¹. De Herregaarde, som anno 1660 derfor vare

¹ Jfr. DLov 5. 3. 21.

anset, oc de, som siden ved kongl. Tilladelse ere indrettede, kunde agtis for Herregaarde, dog at de i det ringeste skulle bestaae med tilliggende Goeds oc Hofvidgaards Taxt udi 200 Tdr. Hartkorn, dog at Goedsit ligger enten i samme Ambt heller er det uden Ambted, da at ligge ickun 2 Mile i det lengste fra Hofvidgaarden, dog de, som nu lefver oc hvis Midler ere saa ringe, at de icke hafver 200 Tdr. Hartkorn, at nyde deris Goeds efter Privilegierne med Hals oc Haand, naar deris Gaarde vare anno 1660 for Sædegaarde kient oc anset.

3. Dersom befindis, at nogen, som icke er af dend Condition oc Frihed, som udi første Punct beskrefven er, hafver sig tilholt nogen Sædegaards Frihed, hvoraf for anno 1660 Skat er gifvet som af andet Bøndergods oc det dog som en Sædegaard friholt baade for Skat, Soldaterhold, Rostieneste oc andet, da siunis billigt, at saadanne Personner derfor til tilbørlig Restitution tiltallis af Stiftsbefalingsmanden.

III. Hvorledis kunde forholdis med jura patronatus, naar nogen Herregaard oc Goeds ved Gields Udleg distraheris.

4¹. Naar nogen Herregaard oc Goeds udleggis oc delis til Creditorerne, saa at Hofvidgaarden med underliggende Goeds icke paa forskrefne Maade bestaar i 200 Tdr. Hartkorn, da, om dertil er jus patronatus, falder det til kongl. Mait., eftersom icke kand tilladis, at Kierkernis Indkombst anvendis til andris Brug end Kierkens egen oc hans kongl. Mait. hafver billig Føie at drage Omsorig for Kierkernis Gavn oc derfor icke kand tilstede, at dend Høihed, jura patronatus følger, saa ilde skulle anvendis oc brugis oc komme i Communion ved concursum creditorum heller udi anden Deling lige ved Bøndergoeds.

¹ Jfr. DLov 5. 3. 22.

IV. At erfare med hvad Rettighed nogen sig til holder jus patronatus.

5. Lige saaledis forholdis det med Herregaardene, som imellum Sødskende delis, dog saa lenge Sødskende forblifve udi Felle oc holde Goedset tilsammen, da at vere dennem upræjudicerligt. Skulle noget dubium vere om noget jus patronatus, da Stiftsbefalingsmanden ofver Stiftet nu straxen deromb at inquirere oc tilholde Patronen enten at producere sin Adkombst dertil inden 2 Maaneders Forløb heller ved lovlig Hefvid bevise sig dertil vere berettiget oc siden vere derfor umolesterit, men dersom hand befant, nogen sig der tilholt, som ei dertil vare berettiget, dend da paa kongl. Maits. Vegne at tiltale.

6. Mens naar nogen slig Sedegaard kommer udi nogens Possession, som det efter forskrefne Omstendigheder eie och besidde kand, da samme possessor at vere berettiget til alle de Friheder oc Herligheder til samme Sædegaard oc Goeds, tilforne fult oc ligget hafver, før det blef distraheret, vere sig Hals oc Haand, jus, Birk, Jagt oc andet.

7. Hvad Tienderrettigheden af saadanne Sedegaarder angaar, da forblifver dend Frihed ved Stedet, ihvem det oc eier, oc derpaa ei at præjudiceris, omendskiønt inted Bøndergoeds dertil ligger. De, som noget Goeds possiderer heller herefter eiendis vorder, som tilforne hafver ligget til nogen Hofvidgaard, at vere obligerit samme Goeds igien at afstaae til dem, som det begierer oc sin Hofvidgaard dermed paa Bøndergoeds forbedre ville, omenskiønt det icke saa lige til hans egen Hofvidgaard ligget hafver, naar hand saa mange rede Penge igien derfor erlegger, som hand det for i Betaling hafver taget, oc det med ald billig oc nødvendig anvente Bekostnings Erstatning efter uvillige Mends Sum, med mindre hand self nogen Hofvidgaard hafver, til hvilken hand dets Egt oc Arbeide dagligen

bruger, dog skal ingen vere berettiget herved at udlede en heller flere Gaarde af de beste, mens naar hand deslige noget til sig indløse ville, skal hand vere forpligted at beholde oc indløse alt det i samme By heller Sogn, som Creditor ved Udleg de[r] tillige bekommet hafver oc hand enda eiendis er, mens kand noget deraf enten ved Skifte heller Kiøb allerede vere kommit i anden Mands Haand, da icke vere forpligted det tillige at indløse.

8. Enhver tilladis baade at tage til Udleg oc at købe Bøndergoeds oc, om dem løster, det self at besidde dog uden nogen Privilegier, som ere Hals oc Haand, Sagefald oc Jagt oc de imidlertid at svare til alle onera, som enten proprietario heller Bunden vorder paalagt, dog dersom samme Goeds ligger nogen Herregaard nær oc beleiligt oc det til Kiøbs af dens Eiermand begieris, da afstaais det til samme Herregaard efter foregaaende Articul.

9. Hvilken udlendiske; som enten allerede besidder heller herefter agter at besidde noget Jordegods her i Riget, bør inden 6 Maaneders Forløb at lade sig naturalisere oc personlig aflegge for hans kongl. Mait. deris allerunderdanigste homagium. Dersom det inden ofverbenefnte Tid ei sker, da efter deris Død, som paa andre Steder brugeligt, hans kongl. Mait. at vere dertil Arfving.

10. Med Birkerettighed forholdis det ved Goedsets Distrahering, ligesom om jus patronatus melt er, oc hvor Birke er saa ringe paa Almue heller oc Justitien saa negligerit, at dend der icke enten med alle heller sielden administreris oc icke paa forordnede Tider holdis, der leggis saadanne Birke under neste Herrit, som Stiftsbefalingsmanden beqvemmost eragter, oc hvor Herreder ere af samme Beskafenhed, der legges de under største Birk, som findis i Herredet.

V. Hov til Jagt kand vere berettiget.

11. Ingen maa jage eller vere berettiget til Jagt uden hand hafver en Hofvidgaard saaledis conditionerit paa Jordegoeds, som tilforne er melt, mens de saadanne Sædegaarder eier, maa jage paa alle de Byemarken oc udi tiliggende Skofve, hvor de udi nogen Bye hafver hele heller halfve Gaarde, Agger, Eng heller Skouf, mens for Møller oc Gadehuse item Stub- heller Toftejord som til Mølle heller Gadehuse ligge kunde, maa ingen Jagtfrihed bruge. Hvo herimod handler, hand tiltalis af største proprietario som for Ran, Viltbanen ument, som ingen hafver Ret til Jagt udi uden af kongl. Mait. allernaadigste Tilladelse oc Særprivilegier.

VI. Kierkegoeds angaaende.

12. Hvor sig det befinder, at Kierkerne hafver Goeds oc andre hafve Herligheden, da skal Kierkens Patron vere berettiget at tilbyde dend, som sig Herligheden tilholder, saa mange Penge, som det billigen kand vere værd, oc hvis hand det icke vil indgaae, skal hand vere forpligted at svare Kierken til sin fulde Landgilde oc for dend Tid, Kierken hafver mist sit, at svare Kierken heller Kierkens Patron til dend paabudne Skat oc ald anden Paaleg.

13. Er Gaarden øde, heller Kierken hafver mist sin Landgilde, oc det bevisis, at hand dertil hafver verit Aarsage, da betaler hand Kierken ald bevislig Skade.

14. Grefverne oc Friherrerne udi forskrefne Poster icke at maate præjudiceris udi deres Privilegier.

X. Den fjærde Revisionskommission.

1681—82.

Heller ikke den tredje Revisionskommissions Arbejde førte, som ovenfor S. 432 omtalt, til noget endeligt Resultat. Dens sidste Møde holdtes 1681 den 28. Marts, men den var denne Dag ikke færdig med sit Arbejde: det i Møde 23. Marts planlagte Konzept om Dueller var ikke blevet færdigt og den den 23. Marts vedtagne Beslutning at tale videre om »Sidste Projekt« 6. 13. 9 D Lov 6. 13. 10, såsnart alle Lovkommisærer kom sammen, førte ikke til noget, da der ikke mere holdtes noget fuldtalligt Møde. Det ser derfor, som ovenfor S. 432 berørt, ud, som om Kommissionen var blevet opløst, efter at man den 24. Marts havde sluttet Lovudkastets anden fuldstændige Gennemgåelse og endnu den 28. Marts havde undergivet Soretsforslaget en Behandling, om en afsluttende kan ikke ses. Til den ovenfor S. 432 omtalte Formodning om Grunden til Kommissionens Opløsning kan her endnu føjes, at der også på anden Kant synes at være opstået Misstemning. Det blev i Kommissionsmødet 1680 10. August vedtaget, at Førgen Reetz skulde udarbejde et Forslag om Dueller med en fransk Forordning som Kilde¹, men senere hører man ikke noget til dette Forslag; det nævnes ikke i Mødet 1681 23. Marts, da man atter talte om Dueller, og D Lov 6. 8 har ikke benyttet fransk Kilde.

¹ Ovfr. S. 490.

I det nævnte Møde indfandt Førgen Reetz sig ikke, ligesom han overhovedet ikke indfandt sig til de efter 25. Februar afholdte 17 Møder. Det kunde herefter se ud, som om han fornærmet havde trukket sig tilbage, efter at han havde mærket, at man i Kommissionen ikke vilde interessere sig for hans Duelforslag.

Hvad enten imidlertid Kommissionens Arbejde stansede af de omtalte Grunde eller af andre, så udnævntes allerede den 16. April (Nr. 85) den Kommission, som skulde føre Lovbogsarbejdet til Ende. Af tidligere Kommissioners Medlemmer optoges Rasmus Vinding, Peder Scavenius og Mikael Vibe, og de suppleredes med et nyt, nemlig:

Kasper Schøller, Kongens Kammersekretær, senere Justitiarius i Højesteret, døde 1719.

Gennem sin Kammersekretær havde Kongen særlig Hånd i Hanke med Kommissionen, således at dens Arbejde hurtig fremmedes, men den samme Omstændighed har sikkert ført til, at Forelæggelsen for Kongen af tvivlsomme Spørgsmål og disses Afgørelse er foregået mundlig¹, og at der derfor foreligger så overdentlig lidet optegnet om denne Kommissions Virksomhed. En herhen hørende Optegnelse findes måske på et ved Lovkommissionernes Papirer liggende Ark, der bagpå har den samtidige Notits: Om lovgens sidste revision. Den lyder således:

1. Bog om Retten och Rettens Personer.
2. Om Geistligheden och Kirche Ordning.
3. Om verslig Stand och Handel.
4. Om Husstand.
5. Om adkomst, godtz och giæld.
6. Om Misgiærninger.
7. Den Norske Lovgs forandring.
8. Hoffretten.

Som det ses, synes et Forslag at være opkommet om at forme Lovbogen på lignende Måde, som Peder Lassen i sin Tid foreslog²: nemlig som nogle almindelige Bøger

¹ Udtalelsen i modsat Retning i kgl. Mis. 1681 16. April (Nr. 85) har i denne Henseende næppe fået større Betydning end lignende

Bestemmelser tidligere, se Miss. 1672 24. Septbr. (Nr. 58).

² Se ovenfor 1. Bind S. 332.

med Tillæg af »Særlove«. Da han først døde 1681 5. Oktober, lod det sig tænke, at han endnu her kunde have en Finger med i Spillet. Af en sådan Tanke blev der dog som bekendt intet, og den ny Kommission foretog kun en Omdeling af Bøgerne indenfor den i »sidste Projekt« givne Ramme: fjærde Bog föjedes umiddelbart til tredje Bog, af hvilken en ny fjærde Bog: Soretten, udskiltes¹.

I øvrigt må fjærde Revisionskommissions Virksomhed bestemmes ved en Sammenligning mellem den færdige Lovbog og det sidste Projekt med tilhørende Rettelser. Et mindre Antal af disse må dog formodentlig henføres til denne Kommission, nemlig nogle Rettelser til 1. og 2. Bog; særlig for 1. Bogs Vedkommende synes tredje Revisionskommissions Forhandlingsprotokol at være ført så omhyggeligt, at man kan antage, at de Rettelser i Håndskriftet til sidste Projekt, som ikke omtales i Protokollen og ikke må henføres til anden Revisionskommission, i Reglen² må tilskrives den fjærde Kommission. For de senere Bøgers Vedkommende kan i Henhold til det ovenfor S. 428 om Protokollens Førelse bemærkede en sådan Slutning ikke göres, men selv i disse findes kun få Rettelser, ved hvilke man kan tænke på fjærde Kommission³. Foretages nu den omtalte Jævnførelse mellem Danske Lov og det omtalte Håndskrift til »Sidste Projekt«⁴, vil det vise sig, at dette sidste er blevet undergivet et fuldstændigt og omhyggeligt Gennemsyn og rettet på ikke få Punkter. Som de væsentligste skulle følgende nævnes⁵:

¹ Således også Aubert: De norske Retskilder 1, 334, medens det S. 331 antydes, at det var tredje Revisionskommission, som udskilte Soretten af 3. Bog.

² Tilföjelsen i 1. 6. 19 DL 1. 6. 18 i Sl., som stemmer med Hofretsinstruks 1681 19. Novbr. § 6, skyldes således, som ovfr. S. 301 bemærket, vist 3. Kommission, som netop skulde overveje en Hofrets Oprettelse, og ikke 4. Kommission, med nævnte Instruks som Kilde.

³ Ovenfor S. 285 er det antaget, at en stor Del Udslettelser i sidste Projekt, vedkommende »Politien«, måtte tilskrives fjærde Kommission. Nærmere Undersøgelse viser dog, at de må tilskrives tredje Kommission, jfr. S. 429—30.

⁴ Jfr. Aubert a. St. S. 335.

⁵ Oversigten må begynde med 1. Bogs 3. Kap., da de to første Kapitler ikke findes i sidste Projekt, ovfr. S. 291.

1. Bog. Om Retten og Rettens Personer.

DL 1. 3. 8 er omredigeret.

» 1. 3. 16 har Tilføjelse i Midten og Slutningen.

» 1. 5. 7 2. Punktum er indsat af ny.

» 1. 5. 18 har Tilføjelse i Slutningen.

» 1. 5. 20 sidste Punktum er indsat af ny.

SP 1. 5. 27—31 ere slettede.

DL 1. 6. 4: eller Oldermænd i SP er slettet.

» 1. 6. 10 er indsat efter Instruks for Borgretten 1681 19. Novbr. § 5.

» 1. 16. 1 er tilskrevet, med mindre, hvad der kan være nok så rimeligt, § 1 har stået på det bortkomne ovfr. S. 309 omtalte løse Blad med Kapitlets §§ 4—11, der sikkert ere indsatte af 3. Kommission.

» 1. 24. 38 er Omarbejdelse af SP 1. 24. 39.

» 1. 25. 28 er vist indsat af ny.

SP 1. 25 er slettet.

2. Bog. Om Religionen og Gejstligheden.

DL 2. 1. 1 er omarbejdet.

» 2. 3. 2: Omarbejdelsen fra Affattelsen i SP 2. 3. 2—3 skyldes dog måske den 3. Kommission, se KPr. 1680 24. Novbr. ovfr. S. 494.

» 2. 3. 4 er indsat af ny.

» 2. 3. 8 sidste Punktum er endelig redigeret, jfr. ovfr. S. 494.

» 2. 4. 16 er indsat af ny.

» 2. 5. 4 har Tilføjelser måske efter Frdg. 1683 13. Marts Kap. III § 3¹.

» 2. 15. 1 er Omarbejdelse af SP 2. 15². 5.

» 2. 15 2 i Beg. er omredigeret.

» 2. 15. 10: Sidste Halvdel er føjet til den af 3. Kommission 1680 14. Juni vedtagne Tekst, se ovfr. S. 477.

» 2. 17. 24 har en Tilføjelse i Slutningen.

» 2. 22. 68 sidste Punktum er indsat af ny.

¹ Derimod foreligger DL 2. 5. 5 allerede i SP og er altså ikke påvirket af Frdg. 1683 Kap. III § 5. ² Af dette Kapittel er derhos slettet §§ 3, 4, 6, 9, og de øvrige §§'s Orden er ombyttet i DL.

3. Bog. Om Verdslig- og Husstand.

DL 3. 1. 7 er indsat af ny.

» 3. 2. 1—2 ere Omarbejdelser af SP 3. 2. 4—5.

» 3. 2. 3 er indsat af ny.

» 3. 3. 1 er omredigeret med Henvisning til Politiordningen.

» 3. 4. 3: en mindre Rettelse.

» 3. 4. 4: en mindre Tilføjelse.

» 3. 4. 5: en mindre Rettelse.

» 3. 4. 11: ligeledes.

» 3. 4. 13: Slutningen omarbejdet.

» 3. 6. 1—2: nogle Småændringer.

SP 3. 7. 2 og 5 er strøget.

DL 3. 11. 1—4, 6—9 ere atter indsatte til Dels med Småændringer, efter at de vare slettede af 3. Revisionskommission.

SP Kap. 13: Om Håndværkere, er strøget.

» Kap. 19 og til Dels Kap. 20 er overført til DL 4. Bog.

DL 3. 13. 5 er indsat af ny.

» 3. 13. 7 sidste Punktum er indsat af ny.

» 3. 13. 11 er for største Delen affattet af ny.

» 3. 13. 12 sidste Sætning er indsat af ny.

SP 3. 24. 29—31 ere slettede.

DL 3. 14. 2 sidste Punktum er indsat af ny.

» 3. 14. 13 i Sl. er en Omarbejdelse af SP 3. 25. 13 jfr. ovfr. S. 483.

» 3. 15. 3 er indsat for SP 3. 26. 3—13.

» 3. 16. 11: en mindre Rettelse.

» 3. 17. 20: en mindre Rettelse.

» 3. 18. 7: herefter er slettet en i SP 4. 3. 7 stående Slutning tillige med SP 4. 3. 8—15.

SP 4. 4. 4—10 ere slettede.

» 4. 5: Om Bellere, er slettet.

» 4. 6: Om Flædføring, er indarbejdet i DLov 5. 1 jfr. dog S. 365 og 484.

DL 3. 20 er dannet af SP 4. 7: Om Jøder, og 4. 8: Om Tater.

4. Bog. Om Soretten

er en Omarbejdelse af SP 3. 19 og 20. Da den foretoges på

den 3. Revisionskommissions sidste Forhandlingsdag¹, og da det ses, at den senere skulde sendes til Admiralitetskollegiet², er dens Udarbejdelse næppe blevet færdig, før den sidste Kommission begyndte sit Arbejde.

5. Bog. Om Adkomst, Gods og Gæld.

DL 5. 1. 9—12 ere overførte hertil i omarbejdet Skikkelse fra SP 4. 6: Om Flædføring, i Henhold til en allerede af 3. Revisionskommission fattet Beslutning.

» 5. 2. 20—22 ere indsatte af ny.

» 5. 2. 23 er omredigeret af SP 5. 2. 21.

SP 5. 2. 24—25 ere slettede.

DL 5. 2. 25 sidste Stykke er indsat af ny.

» 5. 2. 41 er indsat af ny.

» 5. 2. 62, som er overstreget i SP, er oplaget på ny.

» 5. 2. 63 er en Omarbejdelse af SP 5. 2. 63.

» 5. 2. 64—65 er endelig blevet redigeret.

» 5. 2. 70 har et Indskud i 1. Punktum.

» 5. 2. 85, 87—88 ere indsatte af ny.

» 5. 3. 19—27 er indsat i Stedet for SP 5. 3. 18—23³.

» 5. 3. 37 er en Omarbejdelse af SP 5. 3. 33.

» 5. 3. 39 er en Omarbejdelse af SP 5. 3. 35.

» 5. 4. 1 er en Omarbejdelse af SP 5. 4. 1—2.

SP 5. 4. 2 er slettet.

DL 5. 4. 2—3 er en Omarbejdelse af SP 5. 4. 3—4.

» 5. 4. 6—7 er indsat af ny, jfr. S. 545.

» 5. 4. 8: en lille Ændring.

» 5. 4. 17 er en Omarbejdelse af SP 5. 4. 15.

» 5. 5: nogle Småændringer.

» 5. 6. 2 er omarbejdet i Midten, og Slutningen er tilføjet.

» 5. 7. 1: en Omredaktion.

» 5. 8. 5 er ført tilbage til den i SP 5. 8. 5 oprindelige Skikkelse.

» 5. 8. 15 er indsat af ny.

SP 5. 9. 7 er slettet.

DL 5. 10. 15 2. Led er indsat af ny.

» 5. 10. 18 er en Omarbejdelse af SP 5. 10. 18.

¹ Se ovfr. S. 509.

² Se ovfr. S. 530.

³ Se dog herom nærmere ovfr. S. 527.

DL 5. 10. 22—23: nogle Småændringer.

- » 5. 10. 28—34 er indsat for SP 5. 10. 28—30.
- » 5. 10. 36 i Sl. er Omarbejdelse af SP 5. 10. 31 i Sl.
- » 5. 10. 37 er en Omarbejdelse af SP 5. 10. 36.
- » 5. 10. 38—40 er indsat for SP 5. 10. 32—34.
- » 5. 10. 41 er en Omarbejdelse af SP 5. 10. 35.

SP 5. 10. 37 er slettet.

DL 5. 10. 48 er indsat af ny.

- » 5. 10. 52 i Beg.: en lille Ændring.
- » 5. 10. 56 2. Led er indsat af ny.

SP 5. 12: Om Øksen, er slettet.

DL 5. 14. 8 fra: og skal i ... — 5. 14. 28 er indsat for
SP 5. 15. 9—12 jfr. dog ovfr. S. 384.

- » 5. 14. 29 fra 4. Punktum er tilskrevet af ny, og en Tilføjelse i SP efter 5. 15. 13 er slettet.
- » 5. 14. 49 i Beg. er omarbejdet.
- » 5. 14. 50—51 er indsat af ny.

6. Bog. Om Misgærninger.

DL 6. 4. 12 i Sl. er en Omarbejdelse af SP 6. 4. 12.

- » 6. 5. 9 er indsat af ny.
- » 6. 6. 22 er indsat af ny.
- » 6. 8: Om Udfordringer og Dueller, er indsat af ny.
- » 6. 13. 13 3. Punktum er indsat af ny.
- » 6. 13. 28 er en Omarbejdelse af SP 6. 13. 27.
- » 6. 14. 16 i Beg. har en Stilændring.

SP 6. 14. 17 er slettet.

DL 6. 16. 4: Straffen i Slutningen er ændret.

- » 6. 17. 29 er muligvis tilföjet.
- » 6. 18. 8 er indsat af ny.

Sidst i Året 1681 var Kommissionen færdig med sit Arbejde, og 3. Januar næste År (Nr. 86) approberede Kongen det ny Udkast og befalede dets Trykning. Hvorvidt det nuværende Forord til Danske Lov har været medindbefattet i denne Approbation, vides ikke. En gammel Tradition vil vide, at det blev affattet af Assessor Poul Nielsen¹, som dog ikke var Medlem af den fjærde, men

¹ Se Zwergius: Det siellandske Cleresie, Kbh. 1754, S. 340.

af den tredje Lovrevisionskommission, under hvis Forhandlinger Forordet dog ikke omtales. Ikke heller vides det, om Formularen for Dommeres Ed har været færdig, da Trykningen besluttedes. Den var en efter den nye Regeringsform afpasset Bearbejdelse af den ældre Formular og anbragtes af den 4. Lovrevisionskommission tillige med Formularen for Vidners Ed bag ved Lovbogen, medens de to Formularer efter de tidligere Udkast havde Plads i selve Lovbogen i 1. Bogs 5. og 13. Kapittel.

Allerede 1681 20. Decbr. havde Kasper Schøller for sig og Arvinger fået 30 Års Eneret på at lade Lovbogen trykke, dog med Forpligtelse til at føre Tilsyn med, at den »med største Flid og korrekt vorder trykt og siden for et billigt Køb solgt og afhændet«¹. Privilegiet udvidedes 1683 23. Februar med en Bestemmelse om, at ingen uden Kasper Schøllers og Arvingers Samtykke måtte sælge og forhandle Loven, og s. Å. 13. Februar fik han Toldfrihed på det Papir, som han vilde bruge til Trykningen.

Efter den kongelige Approbation og under Trykningen toges der endnu Hensyn til udkommende Love, såsom Frdg. 1682 28. Jan., 9. Maj, 4. Novbr., 16. Decbr. og måske 1683 13. Marts, og Trykningen var ikke til Ende, da Kongens Fødselsdag, hvis Datum (den 15. April) den ny Lovbog skulde bære, indtraf; det blev derfor nødvendigt at lade en særlig Forordning af 1683 23. Juni bestemme dens Ikrafttræden. Med Hensyn til det nærmere om disse Forhold og om de tre Renskrifter, som senere bleve tagne af den færdige Lovbog, og disses Overlevering ved en i hver Renskrift indført udateret Tilskrift til Kongen, der er underskrevet af 4. Revisionskommissions Medlemmer, henvises til det, som andet Sted er ytret herom².

¹ Privilegiet, som også omfattede Norske Lov, er sidst trykt hos Prebensen og Smith: Forarbejdene til Norske Lov, S. XLVII.

² V. A. Secher: Om Teksterne til Kong Kristian den femtes Danske

Lov og Lovens Udgivelse, i Ugeskrift for Retsvæsen 1878 S. 737 ff. og særskilt Kbh. 1878, og Indledningen til Udgaven af Danske Lov af 1891.

85.

1681 16. April. (Hafniæ.) *Kgl. Missive til Gehejmeråd Vibe, Justitsråd Vinding, Kancelliråd Schøller og Generalprokurør Scavenius om på ny at gennemse Lovbogsværket.*

Samtidig Afskrift.

Eftersom dend Commission, Lovens Revision angaaende, nu saa vit er til Ende bragt, at fast alle derhen hørende Materier til voris Fornøielse ere udarbeidet, oc vi til samme Verks Fuldkommenhed eragter endnu at være fornøden, at det paa ny igiennemløbis oc ofverses, om enten udi Materiernis Connexion, Meningens Forfatning oc Expression eller oc noget andet kunde mangle, som til dets videre Perfection kunde udkrefvis, i Særdelighed oc at de Materier, som vi hafver sluttet at skulle høre til Politien, derfra separeret vorder, da er hermed voris Villie oc Befaling, at i samme Verk paa ny igien med det allerforderligste foretager oc enhver a part en Bog efter anden for sig igiennemlæser oc hvad, som der udi endnu kunde fattis, antegner oc derpaa en eller toe Gange om Ugen, om fornøden giøris, paa en beqvemmelig Stæd til sammen kommer om, hvis i kunde siunis at skulle forandris, indbiurdis confererer, oc naar i derom ens vorder, det da saaledis indrætter, som i formener best oc tienligst at være, paa det samme Lovens Revision oc Forbedring efter saa mange Aars Forløb en Gang kunde komme til Liuset oc i Tryk, oc saa frembt noget vigtigt Materien i sig self angaaende endnu kunde forrekomme, som i kunde eragte at være fornøden at errindre om, da hafver i det skriftlig med de eder dertil bevegende Aarsager korteligen at forfatte oc os til voris Resolution at tilstille, ei tvilendis paa eders Flid oc Dexteritet dette Verk til Maturitet oc Endelighed at bringe oc voris Intention oc Befaling til Justitiens Befordring oc det gemene Vesens Beste hørsomligst at efterkomme.

86.

1682 3. Jan. (Kiøbenhavens Slot.) *Kgl. Resolution, hvorved Udkastet til Lovbogen approberes og dets Trykning påbydes.*

Egenhændig Resolution anbragt foran i Danske Kancellis Håndskrift af den færdige Lovbog.

Dene Voriß Danske Lov skal, saasom den her til Voriß Allernaadigste fornøielse er forfattet og opsat, til trykken beforderiß.

Kiøbenhavnß Slott den 3. Januarij
Anno 1682.

Christian R.

OVERSIGT OVER
AKTSTYKKER OG FORARBEJDER

1669—82.

OVERSIGT

over de meddelte Aktstykker og Forarbejder 1669—82.

	Nr.	Side.
V. Udarbejdelsen af »Det første Projekt« til en Lovbog 1669—72. (Fortsættelse.)		
1669—72. »Det første Projekt« til en Lovbog, udarbejdet af Rasmus Vinding. (Fortsættelse.) . . .	53.	I.
Tredje Bog: Om verdslig Stand og Handel		I.
Kap. 1. Om Kongens Befalingsmænd		I.
» 2. Om de, der adelig Frihed have		4.
» 3. Om Øvrighed i Købstæderne		6.
» 4. Om Kæmnere		8.
» 5. Om Taksereborgere		9.
» 6. Om små Bestillinger i Købstæderne		12.
» 7. Om Lav		13.
» 8. Om Gæstebud og Drikkelag		14.
» 9. Om Overkøbmænd og Skriver i Købmands- lavet		15.
» 10. Om omløbende Kræmmere		16.
» 11. Om Vinhandlere		17.
» 12. Om Varer, som i Købstæderne skulle være til Fals, og deres Takst		17.
» 13. Om Markeder		18.
» 14. Om Maal og Vægt		19.
» 15. Om Øltappere		20.
» 16. Om Håndværkere		21.
» 17. Om Guldsmede, Kandestøbere og Smede.		23.
» 18. Om Værtshuse		24.
» 19. Om Søhandel		24.
» 20. Om Skibbrud og Vrag		27.
» 21. Om ulovlige Havne- og Driftsteder		28.

	Nr.	Side.
Kap. 22.	Om forbudne Varer	28.
» 23.	Om Vognmænd og Færgemænd	28.
» 24.	Hvorledes holdes skal, når Pæst eller smitsomme Syger grassere	29.
» 25.	Om Bønder.....	29.
» 26.	Om Landboer eller Fæstebønder	30.
» 27.	Om Vordnede	47.
» 28.	Om Veje	50.
» 29.	Om Ægtefolk	54.
» 30.	Om Værger og umyndige.....	70.
» 31.	Om Overformyndere.....	81.
» 32.	Om Tjenestefolk og Løsgængere	87.
» 33.	Om Betlere.....	95.
» 34.	Om Fledføringer	95.
» 35.	Om Jøder	96.
» 36.	Om Tatere	97.
Fjærde Bog:	Om Adkomst, Gods og Gæld	97.
Kap. 1.	Om Kontrakter og Forpligter	97.
» 2.	Om Arv	99.
» 3.	Om Køb, Salg og Mageskifte	124.
» 4.	Om Gaver.....	133.
» 5.	Om Hævd.....	138.
» 6.	Om Udlæg og Indførsler.....	140.
» 7.	Om Pant	142.
» 8.	Om Lån og Leje	147.
» 9.	Om Hittegoods	150.
» 10.	Om Jordejendom og fælles Jagt og Fiskeri.	153.
» 11.	Om Møller og Fiskegårde	165.
» 12.	Om Øksenhandel.....	168.
» 13.	Om Geder, uudskårne Heste og Stodhors.	168.
» 14.	Om Bier og vilde Dyr.....	170.
» 15.	Om Gæld	172.
Femte Bog:	Om Misgerninger.....	182.
Kap. 1.	Om vildfarende Lære, Gudsbespottelse og Trolddom	182.
» 2.	Om Sværen og Banden	186.
» 3.	Om Helligbrøde	187.
» 4.	Om Forgribelse mod Kongens Højhed eller Crimine læsæ majestatis.....	190.
» 5.	Om Børns Forseelse mod Forældre, item Husbonds og Hustrus.....	193.
» 6.	Om Manddrab	195.
» 7.	Om Afhug og Saar	202.
» 8.	Om ulovlig Gevær og Skade deraf	205.
» 9.	Om Husfred, Kirkefred, Tingfred, Vejfred og Plovfred	206.

	Nr.	Side.
Kap. 10. Om Skade af anden Mands Våben eller Fæ.		210.
» 11. Om Vådesgærning		212.
» 12. Om Nødværge		215.
» 13. Om Orbodemål		219.
» 14. Om Løstgælder		219.
» 15. Om Vold og Hærværk		227.
» 16. Om Ran		230.
» 17. Om Røveri		235.
» 18. Om Tyveri		236.
» 19. Om Falsk		244.
» 20. Om Mordbrand og Hedebrand		246.
» 21. Om Fæs Drab eller Saar		248.
» 22. Om Æressager		250.
» 23. Om Hustrus, Børns, Tjenestetyendes og Ungdommens Forlokkelser		252.
 VI. Landsdommernes Revision af Lov- givningen 1671—72		253.
1671 9. Septbr. Kgl. Missive	54.	254.
1672 8. Jan. Kgl. Missive	55.	255.
[1672.] Erklæring fra Landsdommerne i Sæl- land over 6 Poster vedkommende Lovenes Re- vision	56.	255.
[1672 8. Febr.] Erklæring fra Jens Rodsten, Landsdommer i Jylland, om samme 6 Poster	57.	259.
 VII. Den første Revisionskommission 1672 —73		265.
1672 24. Septbr. Kgl. Missive	58.	267.
1672—73. Peder Lassens Forslag til Om- arbejdelse af »Det første Projekt«	59.	267.
1672—73. Rettelser til »Det første Projekt«, vedtagne af den første Revisionskommission	60.	271.
1673 24. Febr. Kgl. Missive	61.	271.
1673. »Revisionen« eller den første Revisions- kommissions Bearbejdelse af »Det første Projekt« til en Lovbog	62.	272.
 VIII. Den anden Revisionskommission 1675		278.
1674 31. Marts. Kgl. Missive	63.	291.

	Nr.	Side.
1675. »Det sidste Projekt« til en Lovbog, udarbejdet af den anden Revisionskommission	64.	291.
Første Bog: Om Retten og Rettens Personer ¹		294.
Kap. 1—2 fattes.		
» 3. Hvor og når Ting og Rettergang skal holdes, og hvad der skal handles.		294.
» 4. Om Stævnemål, Kald og Varsel og Opsættelser		295.
» 5. Om Dommere		298.
» 6. Om Indstævning til højere Ret		300.
» 7. Om Tinghørere		302.
» 8. Om Skrivere ved Retten		302.
» 9. Hvo, der må gå i Rette for sig selv eller for andre.		303.
» 10. Om Forfald og Skudsmål		305.
» 11. Om Hiemmel		305.
» 12. Om Skikkelighed for Retten		305.
» 13. Om Vidner og Tingsvidne		305.
» 14. Om Sigtelse og Ed		307.
» 15. Om egen Bekendelse		307.
» 16. Om Høringer og Høringsdele		308.
» 16(!). Om Sandemænd.		309.
» 17. Om Granskninger		310.
» 18. Om Rebsmænd		310.
» 19. Om Bånd og Fængsel		310.
» 20. Om pinligt Forhør		311.
» 21. Om Arrest og Beslag		311.
» 22. Om Maning		312.
» 23. Om Borgen og Forløbter		312.
» 24. Om Bøder og Dømmes Eksekution, Nam og Indførsel og deslige.		313.
» 25. Om Forfølgning til Lås.		319.
» 26. Om Dom- og Brevpenge og Skriverløn.		319.
» 27. Om Supplikationer		321.
Anden Bog: Om Religionen og Gejstligheden		321.
Kap. 1. Om Religionen.		321.
» 2. Hvo, der må prædike og til Præsteembede kaldes og indvies		322.
» 3. Hvorledes Præster skal kaldes		323.
» 4. Om Præsternes Embeder med Tjænesten i Kirken og Prædiken.		324.
» 5. Om Præsters Embede med Sakramenterne og lønligt Skriftemål		325.

¹ Se Side 437.

	Nr.	Side
Kap. 6. Om Præsternes Embede med Ungdommens Undervisning.....		326.
» 7. Om Præsternes Embede med Husbesøgelse, Omsorg for de fattige, Syges og Misdæderes Besøgelse.....		327.
» 8. Om Præsters Embede med Ægtefolk, Jordemødre og Barselkvinder.....		327.
» 9. Om Præsternes og deres Medhjælperes Embede og Kirkens Myndighed mod de ubodfærdige.....		328.
» 10. Om Præsters Embede med Lig.....		330.
» 11. Om Præsters Liv og Levned, Forseelser og Bøder... ..		330.
» 12. Om Præsters Boliger og Indkomster....		331.
» 13. Om Præsteenkens og Arvingers Vederlag, som kaldes Nådensår.....		331.
» 14. Om Kapellaner eller Præsternes Medtjenere.....		332.
» 15. Om Sognedegne og Substituter.....		332.
» 16. Om Provster.....		333.
» 17. Om Superintendenter, som ere de rette Bisper i Kirkerne.....		334.
» 18. Om Skolerne.....		335.
» 19. Om Hospitaler og Fattige.....		336.
» 20. Om Professoribus.....		337.
» 21. Om Bøger og Almanaker.....		338.
» 22. Om Kirkernes Tilsyn, Indkomster, Udgifter, Bygning.....		338.
» 23. Om Tiende.....		342.
Tredje Bog: Om verdslig Stand.....		
Kap. 1. Om Kongens Befalingsmænd og andre Betjænte, som stå for Regnskab.....		343.
» 2. Om Grevers, Friherrers og Adels Frihed.....		343.
» 3. Om Borgere i Købstæderne.....		344.
» 4. Om Øvrighed og andre Betjænte i Købstæderne.....		344.
» 5. Om Kæmnere.....		345.
» 6. Om Taksereborgere.....		345.
» 7. Om Lav og Håndværkere.....		347.
» 8. Om Overkøbmænd og Skriver i Købmandslavet.....		348.
» 9. Om omløbende Kræmmere.....		348.
» 10. Om Vinhandlere og Øltappere.....		348.
» 11. Om Markeder.....		349.
» 12. Om Mål og Vægt.....		349.
» 13. Om Håndværkere.....		349.

	Nr.	Side
Kap. 14.	Om Guldsmede, Kandestøbere og Smede.	350.
» 15.	Om Værtshuse	350.
» 16.	Om Vognmænd og Færgemænd.....	351.
» 17.	Om Gaderne i Købstæderne.....	351.
» 18.	Om Pæst og smitsom Sygers Tider	351.
» 19.	Om Søhandel.....	351.
» 20.	Om Skibbrud og Vrag	352.
» 21.	Om ulovlige Havne og Drifter	352.
» 22.	Om forbudne Vare	352.
» 23.	Om Selvejrbønder	352.
» 24.	Om Landbo- eller Fæstebønder og Landsby- handel	352.
» 25.	Om Vordnede	356.
» 26.	Om Veje	357.
Fjærde Bog: Om Husstand.....		358.
Kap. 1.	Om Ægteskab	358.
» 2.	Om Umyndige og Værger	360.
» 3.	Om Overformyndere og Børn	361.
» 4.	Om Tjenestefolk på Landet og i Køb- stæderne, Inderster og Løsgængere	363.
» 5.	Om Betlere.....	365.
» 6.	Om Flædføringer	365.
» 7.	Om Jøder	365.
» 8.	Om Tatere	365.
Femte Bog: Om Adkomst, Gods og Gæld		365.
Kap. 1.	Om Kontrakter og Forpligter	365.
» 2.	Om Arv	366.
» 3.	Om Køb og Salg og Mageskifte.....	372.
» 4.	Om Gave og Bebrevelse.....	374.
» 5.	Om Hævd.....	375.
» 6.	Om Udlæg og Indførseler.....	375.
» 7.	Om Pant.....	376.
» 8.	Om Lån, Leje og betroet Gods	377.
» 9.	Om Hittegoods	378.
» 10.	Om Jord, Ejendom, fælles Jagt, Fiskeri .	378.
» 11.	Om Møller og Vand	381.
» 12.	Om Øksen	382.
» 13.	Om Geder, uudskaarne Heste, Stodhors, Bæster og Fæ, Hunde	382.
» 14.	Om Bier og vilde Dyr	382.
» 15.	Om Gæld	382.
Sjätte Bog: Om Misgærninger.....		385.
Kap. 1.	Om vildfarende Lære, Guds Bespottelse og Trolddom	385.
» 2.	Om Sværen og Banden	385.

	Nr.	Side.
Kap. 3. Om Helligbrøde		385.
» 4. Om Forgribelse mod Kongens Højhed eller Crimine majestatis		386.
» 5. Om Børns Forseelse imod Forældre, item Husbonds og Hustrøs		386.
» 6. Om Manddrab ..		386.
» 7. Om Afhug og Sår		388.
» 8. Om Udfordring		388.
» 9. Om Husfred, Kirkefred, Tingfred, Vejfred, Plovfred		388.
» 10. Om Skade af anden Mands Våben eller Fæ.		389.
» 11. Om Vådesgærning		389.
» 12. Om Nødværge		390.
» 13. Om Løsagtighed		391.
» 14. Om Vold og Hærværk		391.
» 15. Om Ran		392.
» 16. Om Røveri		393.
» 17. Om Tyveri		393.
» 18. Om Falsk		395.
» 19. Om Mordbrand og Hedebrand		395.
» 20. Om Fæs Drab eller Sår		395.
» 21. Om Æressager		396.
» 22. Om Hustrus, Børns eller Tjenestefolks For- lokkelse		397.
c. 1675. Kommercekollegiets Betænkning over et Udkast til Lovbogens 19. og 20. Kapittel om Søretten	65.	397.
IX. Den tredje Revisionskommission		
1680—81		425.
1680 28. Febr. Kgl. Missive	66.	433.
1680 1. Marts — 1681 28. Marts. Lovkommis- sionens Forhandlingsprotokol	67.	435.
1680 3. Marts. Missive til Kansleren fra Kom- missionens gejstlige Medlemmer	68.	509.
[1680 5. Marts.] Forslag til Begyndelsen af Lovbogens første Bog	69.	510.
1680 Marts. Jens Juels Memorial om Fri- herrernes Privilegier ..	70.	512.
1680 26. Marts. Kgl. Missive	71.	512.
1680 7. Marts. De sællandske Landsdommeres Ansøgning om Landstingssportlernes Forhøjelse ..	72.	513.

	Nr.	Side.
1680 10. April. Kgl. Missive	73.	514.
1680. De gejstlige Kommissionsmedlemmers Forslag om de Personers Forberedelse, som agte at indtræde i Præsteembede	74.	515.
[1680 13. Maj.] Udkast til en Bestemmelse om Præsternes Kaldelse	75.	521.
1680 5. Juni. Kgl. Missive	76.	521.
[1681.] Fortegnelse over forskellige Punkter, som af Lovrevisionskommissionen indstilledes til Kongens Resolution, med Vedføjelse af denne . . .	77.	522.
c. 1681. Udkast til et Kapittel om Ægtepagter.	78.	530.
[1681.] Fortegnelse over forskellige Punkter, som af Lovrevisionskommissionen indstilledes til Kongens Resolution eller optoges til nærmere Over- vejelse	79.	531.
[1681.] Udkast til det ny norske Arvetal i nær Overensstemmelse med det danske, vist affattet af Lavmand Lavrids Christensön	80.	537.
1681 Marts. Udkast til et Kapittel om Testa- menter, vistnok udarbejdet af Mikael Vibe	81.	542.
[1680—81.] Betænkning om Bodmeri og Bil- breve	82.	548.
1680—81. Udkast til Lovbogens Kapittel om Arv.	83.	549.
u. Å. Betænkning om Sædegårde, Jus patro- natus, Jagtret og Kirkegods	84.	554.
X. Den fjærde Revisionskommission 1681—82		559.
1681 16. April. Kgl. Missive	85.	567.
1682 3. Jan. Kgl. Resolution, hvorved Udkastet til Lovbogen approberes og dets Trykning påbydes.	86.	568.

REGISTER

over Artikler i Danske Lov, som ere anførte i 1. og 2. Bind.

Første Bog: Om Retten og Rettens Personer.

<p>1. Kapittel</p> <p>§ 1: II 437 f., 453, 491, 510, 531.</p> <p>- 2: 377.</p> <p>- 3: 325, 377.</p> <p>- 4: 377.</p> <p>- 5: 377, 438.</p> <p>- 6: II 439.</p>	<p>§ 18: 378.</p> <p>- 19: 299, 321, 381, 439.</p> <p>- 20: 384.</p> <p>- 21: 321, 384.</p> <p>- 22: 321, 384.</p> <p>- 23: 382.</p> <p>- 24: 299, 380 f., II 441.</p> <p>- 25: 384.</p> <p>- 26: 385, II 454 jfr. 596.</p> <p>- 27: 385.</p>	<p>§ 15: 300, 388, II 295, 441.</p> <p>- 16: 300, 389, II 295, 562.</p>
<p>2. Kapittel.</p> <p>§ 3: 300, 378.</p> <p>- 4: 378.</p> <p>- 5: 300, 384.</p> <p>- 6: 299, 380, II 439, 468, 532.</p> <p>- 7: II 532.</p> <p>- 8: 299, 380, II 532.</p> <p>- 9: 299, 379.</p> <p>- 10: 299, 379.</p> <p>- 11: 299, 305, 382, 403.</p> <p>- 12: II 440.</p> <p>- 13: 299, 383.</p> <p>- 14: 299, 383, II 441, 454, 491, 532.</p> <p>- 15: 382 f., II 440.</p> <p>- 16: 382, II 440.</p> <p>- 17: 299, 382.</p>	<p>3. Kapittel.</p> <p>§ 1: 299, 385, II 294.</p> <p>- 2: 299, 386, II 294.</p> <p>- 3: 299, 386, II 294.</p> <p>- 4: 298, 300, 386, II 294.</p> <p>- 5: 386, II 294.</p> <p>- 6: 300, 386, II 294.</p> <p>- 7: 387, II 294.</p> <p>- 8: 387, II 294, 562.</p> <p>- 9: 387, II 294.</p> <p>- 10: 387, II 294.</p> <p>- 11: 387, II 294.</p> <p>- 12: 388, II 294.</p> <p>- 13: 388, II 294.</p> <p>- 14: 388, II 294.</p>	<p>4. Kapittel.</p> <p>§ 1: 303, 389, II 295.</p> <p>- 2: 303, 390, II 295.</p> <p>- 3: 303, 390, II 296, 441, 455.</p> <p>- 4: 390, II 296.</p> <p>- 5: 391, II 296.</p> <p>- 6: II 296.</p> <p>- 7: 303, 391, II 296, 441.</p> <p>- 8: 303, 391, II 296, 442.</p> <p>- 9: 303, 391, II 296.</p> <p>- 10: 303, 391, II 296.</p> <p>- 11: 321, 391, II 296.</p> <p>- 12: 321, 391, II 296.</p> <p>- 13: 391, II 296.</p> <p>- 14: II 296.</p> <p>- 15: 303, 392, II 297, 442.</p> <p>- 16: 326, 392, II 297.</p> <p>- 17: 317, 392, II 297.</p>

- § 18: 318, 392, II 297.
 - 19: 393, II 297.
 - 20: 393, II 297.
 - 21: 393, II 297.
 - 22: 303, 394, II 297, 442.
 - 23: 394, II 297, 442.
 - 24: 301, 395, II 297.
 - 25: 301, 303, 395, II 297.
 - 26: 303, 395, II 297.
 - 27: 303, 396, II 297, 455 f.
 - 28: 303, 396, II 298, 455 f., 492.
 - 29: 303, 396, II 298, 442.
 - 30: 303, 397, II 298.
 - 31: 303, 397, 602, II 298.
 - 32: 303, 397, II 298.
 - 33: II 298, 442.
 - 34: 397, II 298.

5. Kapittel

- § 1: 298 f., 398, II 298.
 - 2: 398, II 298.
 - 3: 298, 398, II 298.
 - 4: 300, 399, II 298, 445.
 - 5: 300, 399, II 298.
 - 6: 299, 399, II 298.
 - 7: 298, 399, II 298, 562.
 - 8: 298, 399, II 298.
 - 9: 299, 400, II 298.
 - 10: 400, II 299.
 - 11: 400, II 299.
 - 12: 299, 401, II 299.
 - 13: 300, 401, II 299.
 - 14: 401, II 299.
 - 15: 401, II 299.
 - 16: 402, II 299.
 - 17: 299, 402, II 299.
 - 18: 299, 402, II 299, 443, 492, 532, 562.
 - 19: 299, 402, II 299.

- § 20: 299, 403, II 299, 562.
 - 21: 299, 403, II 299.
 - 22: 300, 404, II 299.
 - 23: 300, 404, II 299.
 - 24: 405, II 299.
 - 25: 300, 405, II 299.
 - 26: 300, 405, II 299.
 - 27: 406, II 299.

6. Kapittel

- § 1: 407, II 300, 443.
 - 2: 407, II 300.
 - 3: 306, 407, II 300.
 - 4: 306, 407, II 300, 562.
 - 5: 408, II 300.
 - 6: 408, II 300.
 - 7: 408, II 300.
 - 8: 408, II 300.
 - 9: 300, 408, II 300.
 - 10: II 562.
 - 11: II 300, 443.
 - 12: 300, 408, II 300, 443.
 - 13: 409, II 300, 445.
 - 14: 300, 409 f., II 301, 443, 456.
 - 15: 409, II 301, 443.
 - 16: 300, 410, II 301.
 - 17: 410, II 301.
 - 18: 300, 410, II 301, 453.
 - 19: 300, 410, II 302.
 - 20: 300, 411, II 302.
 - 21: 303, 411, II 302.
 - 22: 300, 411, II 302.
 - 23: 412, II 302, 444, 457.

7. Kapittel

- § 1: 413, II 302.
 - 2: 413, II 302.
 - 3: 413, II 302.
 - 4: 301, II 302.

8. Kapittel

- § 1: 301, 413, II 302.
 - 2: 300, 414, II 302, 444, 493.
 - 3: 300, 414, II 302, 444.
 - 4: 414, II 302, 444.
 - 5: 301, 415, II 303.
 - 6: 298, 415, II 303.
 - 7: 415, II 303.
 - 8: 300, 416, II 303.
 - 9: 301, 416, II 303.
 - 10: 416, II 303.
 - 11: 416, II 303.
 - 12: 301, 416, II 303.

9. Kapittel

- § 1: 304, 417, II 303, 445.
 - 2: 304, 417, II 303.
 - 3: 304, 417, II 303.
 - 4: 417, II 303, 445.
 - 5: 417, II 304, 445.
 - 6: 418, II 304, 445.
 - 7: 304, 418 f., II 304, 445.
 - 8: 304, 418, II 304, 445.
 - 9: II 304, 445.
 - 10: 304, 418 ff., II 304, 445.
 - 11: 304, 419, II 304, 445.
 - 12: 304, 419 f., II 304.
 - 13: II 304.
 - 14: 304, 420, II 304.
 - 15: 304, 421, II 304.
 - 16: 304, 421, II 304.
 - 17: 304, 422, II 304, 457.
 - 18: II 305 jfr. 596.

10. Kapittel

- § 1: 303, 422, II 305.
 - 2: 303, 327, 422, II 305.

11. Kapittel.
§§ 1—4: 304, 423, II 305.

12. Kapittel.
§ 1: 425, II 305.
- 2: 304, 425, II 305.
- 3: 426, II 305.
- 4: 304, 426, II 305.
- 5: 426, II 305.
- 6: 427, II 305, 445.

13. Kapittel.
§ 1: 304, 326, 427, II 305.
- 2: 427, II 305.
- 3: 427, II 305.
- 4: 117, 427, II 305.
- 5: II 305.
- 6: 117, 427, II 305.
- 7: 428, II 305.
- 8: 304, 428, II 305, 446, 492.
- 9: 304, 428, 462, II 305, 446.
- 10: 304, 429, II 306.
- 11: 304, 429, II 306.
- 12: 429, II 306.
- 13: 429, II 306.
- 14: 304, 429, II 306.
- 15: 429, II 306.
- 16: 430, II 306.
- 17: 430, II 306.
- 18: 430, II 306.
- 19: 304, 430, II 306.
- 20: 431, II 306.
- 21: 431, II 306, 457.
- 22: 431, II 306.
- 23: 431, II 306.
- 24: 304, 431, II 306.
- 25: 305, 432, II 306, 446.
- 26: 305, 432, II 306.
- 27: 432, II 306, 446.
- 28: 301, 432, II 306, 457.

§ 29: 304, 436, II 307, 446.

14. Kapittel.
§ 1: 433, II 307.
- 2: 304, 434, II 307.
- 3: 304, 434, II 307.
- 4: 304, 434, II 307.
- 5: 304, 434, II 307.
- 6: 304, 434, II 307.
- 7: II 307.
- 8: 434, II 307, 447.

15. Kapittel.
§ 1: 122 jfr. 602, 437, II 307.
- 2: 437, II 308.
- 3: 438, II 308.

16. Kapittel.
§ 1: 301, 438, 562.
- 2: 438, II 309.
- 3: 439, II 309, 448.
- 4: 301, 439, II 309.
- 5: 439, II 309, 456.
- 6: 323, 439, II 309.
- 7: 439, II 309.
- 8: 302, 440, 442, II 309.
- 9: 323, 440, II 309.
- 10: 323, 440, II 309.
- 11: II 309.
- 12: 318, 443, II 309, 459.
- 13: 318, 443 f., II 309, 459.
- 14: 302, 445, II 309.
- 15: 302, 317, 444, II 309.
- 16: II 309.
- 17: 302, 444, II 309.
- 18: 302, 444 f., II 309.

17. Kapittel.
§ 1: 447, II 310.

18. Kapittel.
§§ 1—4: 317, 446, II 310.

19. Kapittel.
§ 1: 447, II 310, 459.
- 2: 326, 447, II 310.
- 3: 327, 449, II 310, 448.
- 4: 327, 449, II 310.
- 5: 327, 449, II 310, 448.
- 6: 448, II 310.
- 7: 448, II 310.
- 8: 448, II 310.
- 9: 448, II 311.

20. Kapittel.
§ 1: 299, 329, 449, II 311, 448.

21. Kapittel.
§ 1: 449, II 311.
- 2: 449, II 311.
- 3: 450, II 311.
- 4: 450, II 311.
- 5: 450, II 311.
- 6: 450, II 311.
- 7: 450, II 311.
- 8: 321, 451, II 311, 448, 459.
- 9: 451, II 311, 459.
- 10: 451, II 311, 448.
- 11: 325, 451, II 311.
- 12: 451, II 311.
- 13: 452, II 311.
- 14: 452, II 311.
- 15: 452, II 311.
- 16: 452, II 311.
- 17: 321, 452, II 311.
- 18: 453, II 311.
- 19: 321, 453, II 311.
- 20: 304, 453, II 311.
- 21: 453, II 311.
- 22: II 311, 460.

22. Kapittel.
 §§ 1—3: 454, II 312.
23. Kapittel.
 § 1: 328, 454, II 312.
 - 2: 328, 455, II 312.
 - 3: 460, II 312.
 - 4: 321, 455, II 312.
 - 5: 328, 455, II 312.
 - 6: 328, 455, II 312.
 - 7: 329, 456, II 312.
 - 8: 329, 456, II 312.
 - 9: 321, 329, 456, II 312.
 - 10: 321, 456, II 313.
 - 11: 321, 456, II 313.
 - 12: 314, 456, II 313.
 - 13: 314, 456, II 313.
 - 14: 457, II 313, 449.
 - 15: II 313, 449.
24. Kapittel.
 § 1: 458, II 313.
 - 2: 458, II 313, 449.
 - 3: 458, II 313.
 - 4: 329, 459, II 313, 449.
 - 5: 459, II 314.
 - 6: 459, II 314.
 - 7: II 314.
 - 8: 460, II 314.
 - 9: 324, 460, II 314, 449.
 - 10: 460, II 314.
 - 11: 461, II 314.
 - 12: 305, 309, 461, II 314.
 - 13: 328, 462, II 314.
 - 14: 462, II 314.
 - 15: 463, II 314.
 - 16: 324, 327, 462 f., II 314, 450.
 - 17: 320, 464, II 315, 450.
 - 18: 467, II 315.
- § 19: 467, II 315.
 - 20: 464, 468, II 315.
 - 21: 464, 468, II 315.
 - 22: 320, 468, II 315.
 - 23: 465, II 315.
 - 24: 465, II 315.
 - 25: 320, 469, II 315.
 - 26: 320 f., 470, II 315.
 - 27: 320, 470, II 315.
 - 28: 320, 466, II 316.
 - 29: 320, 466, II 316.
 - 30: 321, 470, II 316.
 - 31: 321, 470, II 316.
 - 32: 465, II 316.
 - 33: 466, II 316.
 - 34: 320, 472, II 316.
 - 35: 464, II 316.
 - 36: 320, 467, II 316.
 - 37: 321, 471, II 317.
 - 38: 321, 471, II 317, 562.
 - 39: 321, II 317.
 - 40: II 317.
 - 41: II 450.
 - 42: II 450.
 - 43: II 450.
 - 44: 320, 473, II 450.
 - 45: II 450.
 - 46: II 450.
 - 47: II 450.
 - 48: II 450.
 - 49: II 450.
 - 50: II 450.
 - 51: 299, 329, 473, II 318.
 - 52: 299, 329, 474, II 319.
 - 53: 299, 329, 474, II 319.
 - 54: 407, II 319.
 - 55: 329, 412, II 319.
25. Kapittel.
 § 1: 477, II 319.
 - 2: 477, II 319, 450.
 - 3: 301, 477, II 319.
- § 4: 301, 477, II 319.
 - 5: 300, 477, II 319.
 - 6: 300, 477, II 319.
 - 7: 300, 478, II 319, 451.
 - 8: 301, 478, II 319, 451.
 - 9: 301, 478, II 320.
 - 10: 301, 479, II 320, 451.
 - 11: 301, 479, II 320.
 - 12: 301, 479, II 320, 451, 460.
 - 13: 301, 479, II 320, 460.
 - 14: 301, 480, II 320.
 - 15: II 320, 451 jfr. 596, 460.
 - 16: 479 jfr. 602, II 320.
 - 17: II 320, 460.
 - 18: 480, II 320, 460, 492.
 - 19: 301, 481, II 321.
 - 20: 481, II 321.
 - 21: 481, II 321.
 - 22: II 321, 460.
 - 23: 482, II 321, 451 f.
 - 24: 482, II 321, 451, 460.
 - 25: II 321, 460.
 - 26: 300, 478, II 321.
 - 27: 301, 480, II 321, 460.
 - 28: II 562.
 - 29: 480, II 320, 460.
26. Kapittel.
 §§ 1—3: 305 jfr. II 596, I 483, II 321.
 § 4: 305 jfr. II 596, I 461, 483, II 321.

Anden Bog: Om Religionen og Gejstligheden.

1. Kapittel.	§ 17: 14, II 325.	§ 3: 502, II 327.
§ 1: II 321, 457, 461 f., 562.	- 18: 493, II 325, 459.	- 4: 502, II 327.
		- 5: 502, II 327.
		- 6: II 327, 471.
		- 7: 503, II 327.
		- 8: 503, II 327.
	5. Kapittel.	
2. Kapittel.	§ 1: 493, II 325, 495, 533.	
§ 1: 485, II 332.	- 2: 15, 493, II 325.	
- 2: 485, II 322, 458.	- 3: 494, II 325.	
- 3: 485, II 322, 458.	- 4: 493, II 325, 562.	
- 4: 16, 485, II 322.	- 5: 494, II 325, 495.	
- 5: 485, II 322.	- 6: 312, 494, II 325.	
	- 7: 494, II 325.	
	- 8: 505, II 325.	
	- 9: 505, II 325.	
	- 10: 495, II 325, 495, 533.	
	- 11: 495, II 325.	
	- 12: 26, 495, II 325.	
	- 13: 495, II 325.	
	- 14: 496, II 325.	
	- 15: 496, II 325.	
	- 16: 496, II 325.	
	- 17: 497, II 325.	
	- 18: 497, II 325.	
	- 19: 496, II 325.	
	- 20: 497, II 326, 495.	
	- 21: 497, II 326, 496, 533.	
	- 22: 498, II 326.	
	- 23: 498, II 326.	
	- 24: 498, II 326.	
	- 25: 498, II 326.	
	- 26: 499, II 326.	
	- 27: 500, II 326.	
	- 28: 500, II 326.	
	- 29: 500, II 326.	
	6. Kapittel.	
	§§ 1—2: 500, II 326.	
	7. Kapittel.	
	§ 1: 501, II 327.	
	- 2: 315, 501, II 327.	
		8. Kapittel.
		§ 1: 503, II 327.
		- 2: 503, II 327.
		- 3: 28, 311, 504, II 327, 470.
		- 4: 504, II 117, 327.
		- 5: 504, II 327.
		- 6: 504, II 327.
		- 7: 504, II 327.
		- 8: 505, II 327.
		- 9: 505, II 328.
		- 10: 510, II 328.
		9. Kapittel.
		§ 1: 507, II 328.
		- 2: 21, 507, II 328.
		- 3: 22, 507, II 328.
		- 4: 508, II 328.
		- 5: 508, II 328.
		- 6: 508, II 328.
		- 7: 509, II 328.
		- 8: 510, II 328.
		- 9: 510, II 328.
		- 10: 511, II 329, 496.
		- 11: 511, II 329.
		- 12: 512, II 329.
		- 13: 512, II 329.
		- 14: 512, II 329.
		- 15: 512, II 329.
		- 16: 21, 513, II 329.
		- 17: 22, 513, II 329.
		- 18: 22, 514, II 329.
		- 19: 514, II 329.
		- 20: 515, II 329.
		- 21: 26, 513, II 329.
		- 22: 514, II 329.
		- 23: 515, II 329.

- § 24: 22, 517, II 329.
 - 25: 518, II 330.
 - 26: 23, 518, II 330.
 - 27: 517, II 330.
 - 28: 519, II 330.
 - 29: 516, II 330.

10. Kapittel.

- § 1: 519, II 330, 470.
 - 2: 519, II 330.
 - 3: II 330.
 - 4: 520, II 330.

11. Kapittel.

- § 1: 520, II 330.
 - 2: 520, II 330.
 - 3: 520, II 330.
 - 4: 521, II 330.
 - 5: 521, II 330.
 - 6: 521, II 330.
 - 7: 521, II 330.
 - 8: 521, II 330.
 - 9: 521, II 330.
 - 10: 521, II 330.
 - 11: 19, 523, II 330.
 - 12: 524, II 330.
 - 13: 524, II 330.
 - 14: 522, II 331, 471.
 - 15: 522, II 331.
 - 16: 524, II 331.

12. Kapittel.

- § 1: 525, II 331.
 - 2: 525, II 331.
 - 3: 525, II 331.
 - 4: 526 ff., II 331.
 - 5: 529, II 331.
 - 6: 529, II 331.

13. Kapittel.

- § 1: 32, 530, II 331.
 - 2: 530, II 331.
 - 3: 530 jfr. II 596, II 331.
 - 4: 530, II 331.

- § 5: 531, II 331.
 - 6: 531, II 331.
 - 7: 530, 531, II 331.
 - 8: 531, II 331.
 - 9: 531, II 331.
 - 10: 532, II 331.
 - 11: 32, 532, II 332, 472.
 - 12: 532, II 332.
 - 13: 533, II 332.
 - 14: 533, II 332.

14. Kapittel.

- § 1: 17, 534, II 332.
 - 2: 534, II 332.
 - 3: 534, II 332.
 - 4: 534, II 332.
 - 5: 534, II 332.
 - 6: 535, II 332.
 - 7: 535, II 332.
 - 8: 535, II 332.
 - 9: 536, II 332.
 - 10: 536, II 332.
 - 11: 536, II 332.

15. Kapittel.

S. 496.

- § 1: 18, 537, II 333, 562.
 - 2: 536, II 332, 562.
 - 3: 536, II 333.
 - 4: 537, II 333.
 - 5: 537, II 333.
 - 6: 538, II 333.
 - 7: 519, II 333.
 - 8: 538, II 333.
 - 9: II 473, 477.
 - 10: II 477, 562.
 - 11: 537, II 477.
 - 12: II 477, 534.
 - 13: II 477.
 - 14: 538, II 333, 478.
 - 15: 538, II 333.

16. Kapittel.

- § 1: 538, II 333.
 - 2: 29, 538, II 333.

- § 3: 539, II 333.
 - 4: 539, II 334.
 - 5: 539, II 334.
 - 6: 539, II 334.
 - 7: 20, 540, II 334.
 - 8: 540, II 334.
 - 9: 540, II 334.
 - 10: 541, II 334.
 - 11: 541, II 334.
 - 12: 541, II 334.
 - 13: 541, II 334.

17. Kapittel.

- § 1: 35, 542, II 334.
 - 2: 542, II 334, 475.
 - 3: 542, II 334.
 - 4: 543, II 334.
 - 5: 543, II 334.
 - 6: 543, II 334.
 - 7: 543, II 334.
 - 8: 543, II 335.
 - 9: 544, II 335.
 - 10: 544, II 335.
 - 11: 314, 544, II 335.
 - 12: 314, 544, II 335.
 - 13: 35, 545, II 335.
 - 14: 545, II 335.
 - 15: 15, 545, II 335.
 - 16: 545, II 335.
 - 17: 546, II 335.
 - 18: 546, II 335.
 - 19: 546, II 335.
 - 20: 548, II 335.
 - 21: 582, II 335.
 - 22: 547, II 335.
 - 23: 547, II 335.
 - 24: 548, II 335, 475, 534, 562.
 - 25: 548, II 335.

18. Kapittel.

- § 1: 549, II 335, 534.
 - 2: 14, 549, II 336.
 - 3: 549, II 336.
 - 4: 549, II 336.

- § 5: 13, 30, 550, II 336.
- 6: 550, II 336.
- 7: 550, II 336.
- 8: 550, II 336.
- 9: 551, II 336.
- 10: 551, II 336.
- 11: 551, II 336.
- 12: 551, II 336.
- 13: 551, II 336.
- 14: 552, II 336.
- 15: 552, II 336 jfr. 596.
- 16: 552, II 336.

19. Kapittel.

- § 1: 37, 553, II 336, 480, 534.
- 2: 553, II 336.
- 3: 553 f., II 337.
- 4: 38, 554, II 337.
- 5: 554, II 337.
- 6: 554, II 337.
- 7: 555, II 337.
- 8: 555, II 337.
- 9: 555, II 86, 337.
- 10: 555, II 337.
- 11: 556, II 337.
- 12: 556, II 337.
- 13: 556, II 337.
- 14: 556, II 337.
- 15: 557, II 337.
- 16: 557, II 337.

20. Kapittel.

- § 1: 558, II 337.
- 2: 557, II 337.
- 3: 558, II 337.
- 4: II 337.
- 5: 558, II 337.
- 6: II 338.
- 7: 558, II 338.
- 8: 557, II 338.
- 9: 557, II 338.

21. Kapittel.

- § 1: 559, II 338.
- 2: II 338.

- § 3: 559, II 338.
- 4: II 338.
- 5: 560, II 338.
- 6: 560, II 338.

22. Kapittel.

- § 1: 561, II 338.
- 2: 561, II 338.
- 3: 561, II 339.
- 4: 561, II 339.
- 5: 561, II 339.
- 6: 562, II 339.
- 7: 562, II 339.
- 8: 562, II 339.
- 9: 563, II 339.
- 10: 564, 574, II 339.
- 11: 564, 574, II 339.
- 12: 564, II 339.
- 13: 565, II 339.
- 14: 565 f., 580, II 339.
- 15: 566, II 339.
- 16: 563, II 339.
- 17: 568, II 339.
- 18: 563, 566, II 339.
- 19: 567, II 339.
- 20: 567, II 339.
- 21: 567, II 339.
- 22: 567, II 339.
- 23: 24, 574, II 339.
- 24: 24, 574, II 339.
- 25: 316, 567, II 339.
- 26: 567, II 340.
- 27: 568, II 340.
- 28: 571, II 340.
- 29: 569, II 340.
- 30: 568, II 340.
- 31: 569, II 340.
- 32: 569, II 340.
- 33: 569, 581, II 340.
- 34: 569, 581, II 340.
- 35: 581, II 340.
- 36: 569, II 340.
- 37: 30, 569, II 340.
- 38: 30, 569, II 340.
- 39: 570, II 340.
- 40: 30, 570, II 340.

- § 41: II 340.
- 42: II 340.
- 43: 570, II 340.
- 44: 570, II 340.
- 45: 570, II 340.
- 46: 571, II 340.
- 47: 571, II 340.
- 48: 571, II 340.
- 49: 571, II 340.
- 50: II 340.
- 51: 575, II 341.
- 52: 575, II 341.
- 53: 575, II 341.
- 54: 575, II 341.
- 55: 575, II 341.
- 56: 576, II 341.
- 57: 576, II 341.
- 58: 576, II 341.
- 59: 576, II 341.
- 60: 576, II 341.
- 61: 577, II 341.
- 62: 577, II 341.
- 63: 577, II 341.
- 64: 578, II 341.
- 65: 577, II 341.
- 66: 578 f., II 341.
- 67: 578, II 341.
- 68: 578, II 341, 562.
- 69: 579, II 341.
- 70: 574, 582, II 341.
- 71: 583, II 341.
- 72: 582, II 341.
- 73: 581, II 341.
- 74: 581, II 341.
- 75: 582, II 341.
- 76: 580, II 341.
- 77: 581, II 341.
- 78: 580, II 341.
- 79: 581, II 341.
- 80: 565, II 341.
- 81: 581, II 342.

23. Kapittel.

- § 1: 572, II 342.
- 2: 572, II 342.
- 3: 572, II 342.

§ 4: 572, II 342.	§ 8: 573 jfr. II 596, II 342.	§ 11: 32, II 342.
- 5: 24, 573, II 342.	- 9: II 342.	- 12: 572, II 342.
- 6: 24, 573, II 342.	- 10: 574, II 342.	- 13: II 342.
- 7: 24, 573, II 342.		

Tredje Bog: Om Verdslig- og Husstand.

1. Kapittel.		5. Kapittel.		§ 2: 309, II 28, 351, 563.	
§ 1: 305, II 1, 343.	§ 1: 306, II 8, 345.	- 3: 309, II 28, 351, 563.		- 4: 309, II 28, 351, 563.	
- 2: 305, II 2, 343.	- 2: 306, II 9, 345.	- 5: II 351.		- 6: 309, II 28, 351, 563.	
- 3: II 2, 343.	- 3: 306, II 9, 345.	- 7: 309, II 29, 351, 563.		- 8: 309, II 29, 351, 563.	
- 4: 305, II 3, 343, 498.	6. Kapittel.			- 9: 309, II 29, 351, 563.	
- 5: II 4, 343, 498.	§ 1: 306, II 9, 345, 563.	- 10: 309, II 29, 351.		- 11: II 351.	
- 6: II 4, 343.	- 2: 306 f., II 10, 346, 563.	- 12: 309, 351.			
- 7: II 563.	- 3: 306, II 10, 346.	12. Kapittel.		§ 1: 309, II 30, 352.	
2. Kapittel.		- 4: 306, II 11, 346.		- 2: 309, II 30, 352, 523.	
§ 1: II 5, 344, 563.	- 5: 306, II 11, 346.	- 6: 306, II 11, 346.		- 3: II 30, 352.	
- 2: 305, II 5, 344, 563.	- 6: 306, II 11, 346.	- 7: II 12, 346 jfr. 596.		- 4: II 352, 502, 504, 523, 535.	
- 3: II 563.	7. Kapittel.			13. Kapittel.	
3. Kapittel.		§ 1: 307, II 13, 347 jfr. 596.		§ 1: 309, II 31, 352.	
§ 1: II 344, 563.	- 2: II 347.	8. Kapittel.		- 2: 31, 353.	
- 2: 318, II 168, 344, 522.	§ 1: 307, II 16, 348.			- 3: 31, 353.	
- 3: II 8, 344.	- 2: II 17, 348.			- 4: 309, II 32, 353, 482, 524.	
4. Kapittel.		9. Kapittel.		- 5: II 563.	
§ 1: 306, II 6, 344, 522.	§§ 1—2: 307, II 18, 349.	10. Kapittel.		- 6: 310, II 33, 353.	
- 2: 306, II 6, 344.		S. 307.		- 7: 310, II 33, 353, 563.	
- 3: 306, II 7, 344, 563.	§ 1: II 349.	§ 1: II 349.		- 8: II 33, 353.	
- 4: 306, II 7, 344, 563.	- 2: II 19, 349.	- 2: II 19, 349.			
- 5: 306 f., II 6, 345, 563.	- 3: II 20, 349.	- 3: II 20, 349.			
- 6: 306, II 6, 345.	- 4: II 20, 349.	11. Kapittel.			
- 7: 306, II 6, 345.		§ 1: 309, II 28, 351, 563.			
- 8: 307, II 18, 345, 501.					
- 9: 306, II 12, 345.					
- 10: 306, II 7, 345.					
- 11: 306, II 7, 345, 563.					
- 12: 306, II 14, 345, 502.					
- 13: 306, II 8, 345, 502, 563.					

§ 9: II 34, 353, 503,
524, 535.
- 10: II 33 jfr. 596, 353.
- 11: II 34, 353, 524,
563.
- 12: II 34, 353, 563.
- 13: II 34, 354.
- 14: II 36, 354.
- 15: 310, II 36, 354.
- 16: 310, II 35, 354,
524.
- 17: II 36, 354.
- 18: 310, II 37, 354.
- 19: 310, II 37, 354.
- 20: II 37, 354.
- 21: II 38, 354.
- 22: 310, II 38, 354.
- 23: 310, II 39, 354.
- 24: 310, II 39, 354.
- 25: 310, II 39, 354.
- 26: II 35, 354.
- 27: 310, II 40, 354,
524.
- 28: II 41, 355.
- 29: II 41, 355.
- 30: II 355.
- 31: 310, II 42, 355.
- 32: 310, II 41, 355.
- 33: 310, II 42, 355.
- 34: 310, II 43, 355.
- 35: 310, II 43, 355.
- 36: 310, II 44, 355.
- 37: 310, II 44, 355.
- 38: 310, II 44, 355.
- 39: 310, II 43 f., 355.
- 40: II 44, 356.
- 41: II 44, 356.
- 42: 310, II 45, 356.
- 43: 310, II 45, 356.
- 44: II 45, 356.
- 45: II 45, 356.
- 46: II 46, 356.
- 47: 310, II 46, 356.
- 48: 310, II 46, 356,
524.

14. Kapittel.
§ 1: II 47, 356.
- 2: II 47, 356, 563
- 3: II 47, 356.
- 4: II 47, 356.
- 5: II 47, 356.
- 6: II 48, 356.
- 7: II 48, 356.
- 8: II 48, 356.
- 9: II 49, 357.
- 10: II 49, 357.
- 11: II 49, 357.
- 12: II 49, 357.
- 13: II 50, 483, 463.
- 14: II 357.
- 15: II 357.

15. Kapittel.
§ 1: 310, II 50, 357.
- 2: 310, II 50, 357.
- 3: II 563.

16. Kapittel.
§ 1: 311, II 54, 358.
- 2: 311, II 54, 358.
- 3: 311, II 54, 358.
- 4: 311, II 54, 358.
- 5: 311, II 54, 358.
- 6: 311, II 54, 358.
- 7: 311, II 55, 358.
- 8: II 55, 358.
- 9. 1: 311, II 56, 358.
- 9. 2: 311, II 56, 358.
- 9. 3: 27, 311, II 57
jfr. 596, 358.
- 9. 4: 27, 311, II 57,
358.
- 9. 5: 311, II 57, 358.
- 9. 6: 311, II 58, 358.
- 9. 7: 311, II 58, 358.
- 9. 8: 27, 311, II 58,
358.
- 10: 311, II 59, 358,
498, 525.
- 11: 311, II 60, 359,
528, 563.

§ 12: 28, 311, II 60,
359, 498.
- 13: 311, II 60 jfr. 596,
359.
- 14. 1: 311, II 60, 359.
- 14. 2: 311, II 60, 359.
- 14. 3: 311, II 61, 359.
- 14. 4: 311, II 61, 359.
- 14. 5: 311, II 61, 359.
- 14. 6: 311, II 61, 359.
- 14. 7: 311, II 62, 359.
- 14. 8: 311, II 62, 359.
- 15. 1. princ.: 311, II
62, 359.
- 15. 1. 1: 311, II 63,
359.
- 15. 1. 2: 311, II 63,
359.
- 15. 1. 3: 311, II 63,
359.
- 15. 1. 4: 311, II 64,
359.
- 15. 2. princ. II 64, 359.
- 15. 2. 1: 311, II 64,
359.
- 15. 2. 2: 311, II 65,
359.
- 15. 2. 3: 311, II 65,
359.
- 15. 2. 4: 311, II 65,
359.
- 15. 2. 5: 311, II 65,
359.
- 15. 2. 6: 311, II 65,
359.
- 15. 3: 311, II 65, 359.
- 16. 1: 311, II 67, 359.
- 16. 2: 311, II 67, 359.
- 16. 3: 311, II 67, 359.
- 16. 4: 311, II 68, 359.
- 16. 5: 311, II 68, 359.
- 16. 6: 311, II 68, 359.
- 16. 7: 311, II 68, 360.
- 16. 8: 311, II 69, 360.
- 16. 9: 311, II 69, 360.

17. Kapittel.		19. Kapittel.	
§ 1: 313, II 70, 360.	- 27: 314, II 77, 361.	§ 1: II 87, 363.	
- 2: 313, II 71, 360.	- 28: II 77, 361, 525.	- 2: II 87, 363.	
- 3: II 360, 525.	- 29: II 77, 361.	- 3: II 87, 363.	
- 4: II 71, 360.	- 30: 314, II 77, 361.	- 4: 314, II 90, 363.	
- 5: 313, II 72, 360.	- 31: II 78, 361.	- 5: 314, II 90, 364.	
- 6: 313, II 72, 360.	- 32: II 78, 361.	- 6: 314, II 90, 364.	
- 7: II 72, 360.	- 33: II 78, 361.	- 7: 314, II 90, 364.	
- 8: 313, II 72, 360.	- 34: 314, II 78, 361.	- 8: 314, II 90, 364.	
- 9: 313, II 72, 360.	- 35: 314, II 79, 361.	- 9: 314, II 90, 364.	
- 10: 313, II 72, 360.	- 36: 314, II 79, 361.	- 10: 314, II 91, 364.	
- 11: 313, II 72, 360.	- 37: II 80, 361.	- 11: 314, II 91, 364.	
- 12: 313, II 73, 360.	- 38: 314, II 80, 361.	- 12: II 92, 364, 525.	
- 13: 313, II 73, 360.	- 39: 314, II 80, 361.	- 13: 310, II 92, 364.	
- 14: 313, II 73, 360.	- 40: 314, II 81, 361.	- 14: II 92, 364.	
- 15: 313, II 74, 360.	- 41: II 81, 361.	- 15: II 93, 364.	
- 16: 313, II 74, 360.	- 42: 313, II 81, 361.	- 16: 314, II 94, 364.	
- 17: 314, II 74, 360.		- 17: 314, II 94, 364.	
- 18: II 74, 360.	18. Kapittel.	- 18: 314, II 94, 364.	
- 19: II 74, 360.	§ 1: 314, II 83, 361.	- 19: 314, II 94, 364.	
- 20: II 75, 360, 563.	- 2: 314, II 83, 361.	- 20: 314, II 95, 365.	
- 21: II 75, 360.	- 3: 314, II 83, 361.	- 21: 315, II 95, 365.	
- 22: 314, II 75 f., 361.	- 4: 314, II 83, 361.		
- 23: 314, II 75, 361.	- 5: 314, II 83, 361.		
- 24: 314, II 75, 361.	- 6: 314, II 83, 361.		
- 25: 314, II 76, 361.	- 7: 314, II 84, 362,	20. Kapittel.	
- 26: 314, II 76, 361.	563.	§§ 1—3: 315, II 97, 365,	
		563.	

Fjærde Bog: Om Soretten.

S. 308, II 430—31, 482, 502—3, 509, 530.

1. Kapittel.		2. Kapittel.	
§ 2: II 407.	§ 16: II 406.	§ 32: II 25, 404.	
- 3: II 399, 407.	- 17: II 406.	- 33: II 404.	
- 4: II 399.	- 18: II 407.	- 35: II 418.	
- 5: II 399.	- 21: II 402.	- 36: II 407.	
- 6: II 400.	- 22: II 24, 402.	- 37: II 407 jfr. 596.	
- 7: II 400.	- 23: II 404.	- 38: II 27, 418.	
- 8: II 401.	- 24: II 401.		
- 9: II 400.	- 25: II 24, 402.		
- 10: II 402.	- 26: II 399.		
- 11: II 405.	- 27: II 401.		
- 12: II 405.	- 28: II 401.		
- 13: II 406.	- 29: II 401.		
- 15: II 406.	- 30: II 24, 402.		
	- 31: II 403.		

- § 7: II 408.
- 8: II 25, 409.
- 9: II 25, 409.
- 10: II 25, 409.
- 11: II 412.
- 12: II 25, 410.
- 13: II 410.
- 15: II 417.
- 16: II 419.
- 17: II 415.
- 18: II 26 f.
- 20: II 409.

3. Kapittel.

- § 1: II 405.
- 3: II 415.
- 4: II 415.
- 5: II 416.

- § 6: II 27, 416.
- 7: II 416.
- 8: II 417.
- 10: II 412.
- 11: II 26.
- 12: II 412.
- 13: II 413.
- 15: II 413.
- 16: II 413.
- 17: II 403.
- 18: II 415.
- 19: II 413.
- 20: II 413, 421.
- 21: II 414.
- 22: II 418.
- 23: II 417.

4. Kapittel.

- § 1: II 421 jfr. 596.
- 2: 319.
- 3: II 28, 352, 422.
- 4: 319, 422.
- 5: II 152, 423.
- 6: II 423.
- 7: II 423.

5. Kapittel.

- § 1: II 419.
- 2: II 420.
- 3: II 419.
- 4: II 420.
- 5: II 420.
- 6: II 420.
- 7: II 420.

Femte Bog: Om Adkomst, Gods og Gæld.

1. Kapittel.

- § 1: II 97, 365.
- 2: II 98, 365.
- 3: II 98, 366.
- 4: II 98, 366.
- 5: II 98, 366.
- 6: 125, II 99, 366.
- 7: II 99, 366.
- 8: II 99, 366.
- 9: 315, II 96, 365 f., 526, 564.
- 10: 315, II 96, 365 f., 526, 564.
- 11: 315, II 96, 365 f., 526, 564.
- 12: II 96, 365 f., 526, 564.
- 13: II 99, 366.

2. Kapittel.

- § 1: 313, II 100, 366, 550.
- 2: II 100, 366, 550.

- § 3: II 100, 366, 550.
- 4: 312, 320, II 101, 366, 550.
- 5: II 101, 366, 550.
- 6: II 101, 366, 550.
- 7: 312, 320, II 101, 366, 550.
- 8: 312, II 101, 367, 550.
- 9: II 101, 367, 550.
- 10: II 102, 367, 550.
- 11: 312, II 102, 367, 550.
- 12: 312, II 102, 367, 550.
- 13: II 117, 367, 550.
- 14: 320, II 102, 367, 550.
- 15: II 103, 367, 550.
- 16: II 103, 367, 550.
- 17: II 367, 551.
- 18: II 367, 551.
- 19: 312, II 104, 500, 535, 551.

- § 20: 312, II 104, 551, 564.
- 21: II 564.
- 22: II 551, 564.
- 23: 105, 368, 551, 564.
- 24: II 106, 368, 552.
- 25: II 106, 368, 552, 564.
- 26: II 107, 368.
- 27: 313, II 107, 368, 552.
- 28: 312, II 107, 368, 552.
- 29: 312 f., II 107, 368, 552.
- 30: 312, II 107, 368, 552.
- 31: 312, II 107, 368, 552.
- 32: 313, II 108, 368, 552.
- 33: II 108, 368, 552.

- § 34: 312, II 108, 369, 552.
 - 35: 312, II 108, 369, 552.
 - 36: 312, II 108, 369, 552.
 - 37: 312, II 109, 369, 552.
 - 38: II 109, 369, 552.
 - 39: II 109, 369, 552.
 - 40: II 110, 369, 552.
 - 41: II 564.
 - 42: II 110, 369, 552.
 - 43: II 369, 552.
 - 44: II 110, 369, 552.
 - 45: II 111, 369, 552.
 - 46: II 111, 369, 553.
 - 47: II 111, 369, 553.
 - 48: II 111, 369, 553.
 - 49: II 111, 369, 553.
 - 50: II 111, 369, 553.
 - 51: II 111, 369, 553.
 - 52: 312, II 112, 369, 553.
 - 53: II 112, 369, 553.
 - 54: 312, II 113, 369, 553.
 - 55: II 113, 369, 553.
 - 56: 312, II 114, 369, 553.
 - 57: 312, II 114, 369, 553.
 - 58: 312, II 115, 369, 553.
 - 59: II 369, 553.
 - 60: II 115, 369, 553.
 - 61: 312, II 115, 369, 553.
 - 62: II 115, 370, 553, 564.
 - 63: 313, II 116, 370, 553, 564.
 - 64: II 370, 564.
 - 65: II 370, 505, 545, 564.
 - 66: II 116, 370, 553.
 - 67: 313, II 117, 370, 553.
- § 68: 312, II 117, 370, 553.
 - 69: 313, II 118, 371, 485.
 - 70: 313, II 118f., 371, 485, 553, 564.
 - 71: 313, II 119, 371, 553.
 - 72: 313, II 119, 371, 553.
 - 73: 313, II 119, 371, 553.
 - 74: 322, II 119, 371, 553.
 - 75: II 120, 371, 553.
 - 76: 307, 313, II 120, 371, 553.
 - 77: 307, 313, II 120, 371, 554.
 - 78: II 121, 371, 554.
 - 79: II 121, 371, 554.
 - 80: 313, II 122, 371, 554.
 - 81: II 121, 371, 554.
 - 82: II 122, 371, 554.
 - 83: II 122, 371, 501, 554.
 - 84: II 501.
 - 85: II 564.
 - 86: 320, II 123, 372, 554.
 - 87: II 564.
 - 88: II 564.
 - 89: II 123, 372, 554.
 - 90: II 123, 372, 554.
3. Kapittel.
 § 1: 315, II 124, 372.
 - 2: II 124, 372.
 - 3: 315, II 124, 372.
 - 4: II 124, 372.
 - 5: 315, II 124, 372.
 - 6: 314f., II 125, 372, 526.
 - 7: 315, II 125, 372, 526 f.
- § 8: II 125, 372.
 - 9: II 126, 372.
 - 10: 314, II 126, 372.
 - 11: 316, II 126, 372.
 - 12: 316, II 127, 372.
 - 13: 316, II 127, 373.
 - 14: 316, II 127, 373.
 - 15: II 127, 373.
 - 16: 312, II 127, 373.
 - 17: 312, II 128, 373.
 - 18: 321, 326, II 128, 373.
 - 19: 316, II 526f., 564.
 - 20: II 373, 526f., 554, 564.
 - 21: II 526, 554, 564.
 - 22: II 373, 526f., 555, 564.
 - 23: II 373, 526f., 564.
 - 24: II 373, 486, 526f., 564.
 - 25: II 373, 526f., 564.
 - 26: II 373, 526f., 564.
 - 27: II 373, 526f., 564.
 - 28: 305, 316, II 130, 374, 527.
 - 29: II 131, 374.
 - 30: II 131, 374.
 - 31: II 131, 374.
 - 32: II 131, 374.
 - 33: 316, II 132, 374.
 - 34: 316, II 132, 374.
 - 35: II 132, 374, 505.
 - 36: II 132, 374.
 - 37: 316, II 133, 374, 564.
 - 38: II 133, 374.
 - 39: II 133, 374, 564.
4. Kapittel.
 § 1: II 133, 374, 506, 527, 564.
 - 2: 316, II 70, 134, 374, 506, 527, 564.
 - 3: 316, II 134, 374, 564.

- § 4: 316, II 134, 374.
 - 5: 312, II 135, 374,
 506, 527.
 - 6: II 545, 564.
 - 7: II 545, 564.
 - 8: 312, II 135, 374,
 564.
 - 9: II 135, 374.
 - 10: II 375.
 - 11: 312, II 135, 375.
 - 12: II 135, 375.
 - 13: II 136, 375, 506.
 - 14: II 136, 375, 545.
 - 15: II 136, 375, 527.
 - 16: II 136, 375.
 - 17: II 137, 375, 564.
 - 18: 316, II 137, 375.
 - 19: 316, II 137, 375.
 - 20: II 138, 375, 547.

5. Kapittel.

S. 564.

- § 1: 316, II 127, 138,
 375.
 - 2: II 138, 375.
 - 3: II 139, 375.
 - 4: II 140, 375.
 - 5: II 375.

6. Kapittel.

- § 1: 321, II 140, 375.
 - 2: 320, II 140, 375,
 528, 564.
 - 3: 321, II 140, 375.
 - 4: II 141, 375.
 - 5: II 141, 375.
 - 6: 301, II 141, 376.
 - 7: 321, II 142, 376.
 - 8: 321, II 142, 376.
 - 9: II 142, 376.

7. Kapittel.

- § 1: II 142, 376, 528,
 564.

- § 2: II 142, 376.
 - 3: II 376, 528.
 - 4: II 143, 376, 528.
 - 5: II 144, 376.
 - 6: II 376, 528.
 - 7: 321 f., II 144, 376.
 - 8: 321, II 144, 376.
 - 9: II 145, 376.
 - 10: 322, II 146, 376.
 - 11: 321, II 146, 376.
 - 12: II 376.
 - 13: II 146, 377.
 - 14: II 146, 377.
 - 15: 322, II 146, 377.
 - 16: II 146, 377.
 - 17: II 377, 528.

8. Kapittel.

- § 1: 319, II 147, 377.
 - 2: II 147, 377.
 - 3: 319, II 148, 377.
 - 4: II 148, 377.
 - 5: 320, II 148, 377,
 564.
 - 6: II 148, 377.
 - 7: 320, II 148, 377.
 - 8: 320, II 149, 377.
 - 9: II 377.
 - 10: II 150, 377.
 - 11: II 150, 377.
 - 12: II 149, 377, 528.
 - 13: 320, 325, II 150,
 377.
 - 14: 320, II 149, 377.
 - 15: II 564.

9. Kapittel.

- § 1: 319, II 150, 378.
 - 2: 319, II 150, 378.
 - 3: 319, II 151, 378.
 - 4: 319, II 151, 378.
 - 5: II 151, 378.
 - 6: 319, II 152, 378.

10. Kapittel.

- § 1: 317, II 154, 378.
 - 2: II 378.
 - 3: II 154, 378.
 - 4: II 153, 378.
 - 5: II 153, 378.
 - 6: 318, II 378.
 - 7: II 154, 378.
 - 8: 317 f., II 154, 378.
 - 9: II 155, 378.
 - 10: II 155, 378.
 - 11: 317, II 155, 378.
 - 12: 317, II 155, 378.
 - 13: 317, II 155, 378.
 - 14: 317, II 155, 378.
 - 15: II 155, 378, 564.
 - 16: 317, II 156, 378.
 - 17: II 378.
 - 18: II 156, 378, 564.
 - 19: 317, II 156, 378.
 - 20: 317, II 157, 165,
 379.
 - 21: II 157, 379.
 - 22: II 157, 379, 565.
 - 23: 318, II 157, 379,
 565.
 - 24: 318, II 158, 379.
 - 25: 318, II 158, 379.
 - 26: 318, II 158, 379.
 - 27: II 158, 379.
 - 28: II 565.
 - 29: 318, II 159, 565.
 - 30: II 161, 565.
 - 31: II 565.
 - 32: II 565.
 - 33: II 161, 565.
 - 34: II 565.
 - 35: 318, II 159, 379.
 - 36: 318, II 159, 161,
 379, 565.
 - 37: 318, II 161, 380,
 565.
 - 38: II 565.
 - 39: II 565.
 - 40: II 565.
 - 41: 318, II 161, 380
 565.

- § 42: 317 f., II 162, 167, 380.
 - 43: 318, II 162, 380.
 - 44: II 162.
 - 45: 318, II 163, 380.
 - 46: 318, II 163, 380.
 - 47: 318, II 163, 381.
 - 48: II 565.
 - 49: II 153, 381.
 - 50: 317, II 164, 381.
 - 51: 317, II 164, 381.
 - 52: 317, II 164, 381, 565.
 - 53: 317, II 164, 381.
 - 54: 317, II 164, 381.
 - 55: 317, II 165, 381.
 - 56: II 165, 381, 565.

11. Kapittel.

- § 1: 316, II 166, 381.
 - 2: 316, II 166, 381.
 - 3: 316, II 166, 381.
 - 4: 317, II 167, 381.
 - 5: 317, II 167, 381.
 - 6: 317, II 167, 381.
 - 7: 317, II 167, 381.
 - 8: 317, II 167, 381.
 - 9: II 167, 381.

12. Kapittel.

- § 1: 319, II 168, 382.
 - 2: II 168, 382.
 - 3: 319, II 169, 382.
 - 4: 319, II 169, 382.
 - 5: 319, II 169, 382.
 - 6: 319, II 169, 382.
 - 7: 319, 169, 382.

13. Kapittel.

- § 1: 319, II 170, 382.
 - 2: 319, II 170, 382.
 - 3: 319, II 170, 382.
 - 4: 319, II 171, 382.
 - 5: 319, II 172, 382.
 - 6: 319, II 172, 382.
 - 7: 319, II 172, 382.
 - 8: 319, II 172, 382.
 - 9: 319, II 172, 382.
 - 10: 319, II 172, 382.

14. Kapittel.

- § 1: 321, II 173, 382, 488.
 - 2: 321, II 173, 382.
 - 3: 321, II 173, 382.
 - 4: 321, II 173, 382.
 - 5: 321, II 175, 383, 507, 529, 536.
 - 6: II 174, 383.
 - 7: II 174, 383.
 - 8: II 174, 383, 565.
 - 9: II 565.
 - 10: II 565.
 - 11: II 565.
 - 12: II 565.
 - 13: II 565.
 - 14: II 565.
 - 15: II 565.
 - 16: II 565.
 - 17: II 565.
 - 18: II 565.
 - 19: II 565.
 - 20: II 565.
 - 21: II 565.
 - 22: II 565.

- § 23: II 565.
 - 24: II 384, 565.
 - 25: II 384, 565.
 - 26: II 384, 565.
 - 27: II 384, 565.
 - 28: II 384, 565.
 - 29: II 175, 383, 507, 529, 565.
 - 30: II 383.
 - 31: II 176, 383.
 - 32: 320, II 177, 383.
 - 33: 320, II 177, 383.
 - 34: 320, II 177, 383.
 - 35: 320, II 177, 383.
 - 36: 320, II 177, 383.
 - 37: 321, II 178, 383.
 - 38: II 178, 383.
 - 39: II 178, 383.
 - 40: 320, II 178, 383.
 - 41: 320, II 179, 383.
 - 42: 320, II 179, 384.
 - 43: 320, II 179, 384.
 - 44: 320, II 180, 384.
 - 45: II 180, 384.
 - 46: II 384.
 - 47: II 180, 384.
 - 48: 321, II 180, 384.
 - 49: 321, II 181, 384, 565.
 - 50: II 565.
 - 51: II 565.
 - 52: 321, II 181, 384, 507, 529.
 - 53: 321, II 181, 384.
 - 54: 320, II 181, 384.
 - 55: II 182, 384, 508.
 - 56: II 182, 384, 529.

Sjätte Bog: Om Misgærninger.

1. Kapittel.

- § 1: II 183, 385.
 - 2: II 183, 385.
 - 3: II 183, 385.

§ 4: II 183, 385.

- 5: II 184, 385, 508.
 - 6: II 184, 385.
 - 7: II 184, 385.

§ 8: II 184, 385.

- 9: II 185, 385.
 - 10: II 185, 385.
 - 11: II 185, 385.

§ 12: 328, II 185, 385.
- 13: 328, II 185, 385.

2. Kapittel.

S. 20.

§ 1: II 186, 385.
- 2: II 186, 385, 508.
- 3: II 385.
- 4: 517, II 186, 385.
- 5: 517, 385.

3. Kapittel.

S. 20.

§ 1: II 187, 385.
- 2: II 187, 385.
- 3: II 188, 385.
- 4: II 188, 385.
- 5: II 188, 385.
- 6: II 188, 385.
- 7: 20, II 188, 385.
- 8: II 189, 385.
- 9: II 189, 385.
- 10: II 190, 385.
- 11: II 189, 385.

4. Kapittel.

§ 1: II 190, 386.
- 2: II 191, 386.
- 3: II 191, 386.
- 4: II 386.
- 5: II 191, 386.
- 6: II 191, 386.
- 7: II 191, 386.
- 8: II 191, 386.
- 9: II 191, 386.
- 10: II 192, 386.
- 11: II 192, 386.
- 12: II 192, 386, 565.
- 13: II 192, 386.
- 14: II 192, 386.
- 15: II 192, 386.
- 16: II 192, 386.
- 17: II 193, 386.
- 18: II 193, 386.

5. Kapittel.

§ 1: II 193, 386.
- 2: II 194, 386.
- 3: II 194, 386.
- 4: II 194, 386.
- 5: 324, II 194, 386,
508.
- 6: II 195, 386.
- 7: II 195, 386.
- 8: II 386.
- 9: II 565.
- 10: II 195, 386.

6. Kapittel.

§ 1: 322, II 195, 386.
- 2: 322, II 196, 387.
- 3: II 196, 387.
- 4: 323, II 197, 387.
- 5: 323, II 170, 197,
387.
- 6: 323, 436, II 170,
197, 387.
- 7: II 199, 387.
- 8: 322, II 199, 387.
- 9: 322, II 199, 387.
- 10: 322, II 200, 387.
- 11: II 200, 387.
- 12: II 200, 387.
- 13: 322 f., II 200 f.,
387.
- 14: 322, II 201, 387.
- 15: II 201, 387.
- 16: II 387.
- 17: II 201, 387.
- 18: 201, 387.
- 19: II 202, 387.
- 20: 322 f., II 202, 387.
- 21: II 202, 387.
- 22: II 565.

7. Kapittel.

§ 1: 323, II 203, 388.
- 2: 323, II 203, 388.
- 3: 323, II 203, 388.
- 4: 323, II 203, 388.

§ 5: 323, II 203, 388.
- 6: 323, II 203, 388.
- 7: 323, II 204, 388.
- 8: 323, II 204, 388.
- 9: 323, II 204, 388.
- 10: 323, II 204, 388.
- 11: II 204, 388.
- 12: II 205, 388.
- 13: II 205, 388.
- 14: II 205, 388.
- 15: II 205, 388.
- 16: II 205, 388.
- 17: II 206, 388.
- 18: 322, II 206, 388.

8. Kapittel.

S. 490, 559, 565.

§ 1: II 205.
- 4: II 205.

9. Kapittel.

§ 1: 323, II 206, 388.
- 2: 323, II 207, 388.
- 3: 324, II 207, 389.
- 4: II 207, 389.
- 5: II 207, 389.
- 6: II 207, 389.
- 7: II 207, 389.
- 8: II 208, 389.
- 9: 324, II 208, 389.
- 10: II 208, 389.
- 11: 325, II 208, 389.
- 12: 326, II 208, 389.
- 13: II 209, 389.
- 14: II 209, 389.
- 15: II 209, 389.
- 16: 323, II 209, 389.
- 17: 323, II 209, 389.
- 18: 323, II 209, 389.
- 19: 324, II 210, 389.
- 20: II 210, 389.
- 21: 324, II 389.
- 22: 324, II 389.
- 23: 324, II 210, 389.
- 24: II 210, 389.

10. Kapittel.
- § 1: 324, II 211, 389.
- 2: 324, II 211, 389.
- 3: 324, II 211, 389.
- 4: II 212, 389.
- 5: II 382.
- 6: II 382.
11. Kapittel.
- § 1: 323, II 212, 389.
- 2: II 212, 389.
- 3: II 212, 389.
- 4: II 213, 389.
- 5: II 213, 389.
- 6: II 213, 389.
- 7: II 214, 389.
- 8: II 214, 389.
- 9: 324, II 214, 389.
- 10: 324, II 214, 389.
- 11: 324, II 214, 389.
- 12: II 215, 389.
- 13: II 215, 389.
- 14: 323, 506, II 215, 390.
- 15: 323, II 215, 390.
12. Kapittel.
- § 1: 323 f., II 216, 390.
- 2: 324, II 216, 390.
- 3: II 217, 390.
- 4: 324, II 217, 390.
- 5: 324, II 217, 390.
- 6: II 217, 390.
- 7: II 218, 390.
- 8: II 218, 390, 490.
- 9: II 218, 390.
- 10: 323 f., II 218 f., 390.
13. Kapittel.
- § 1: 322, II 219, 390.
- 2: 322, II 390.
- 3: 517, II 390.
- 4: 322, II 219, 390.
- 5: 322, II 220, 391.
- § 6: II 220, 391.
- 7: II 220, 391.
- 8: 322, II 220, 391.
- 9: 322, II 221, 391.
- 10: 322, II 221, 391, 509.
- 11: II 222, 391.
- 12: II 222, 391.
- 13: 322, II 222, 391, 565.
- 14: 322, II 222, 391.
- 15: II 222, 391.
- 16: 322, II 223, 391.
- 17: 322, II 223, 391.
- 18: II 223, 391.
- 19: 322, II 223, 391.
- 20: 322, II 224, 391.
- 21: 322, II 224, 391.
- 22: II 224, 391.
- 23: II 224, 391.
- 24: 322, II 225, 391.
- 25: II 225, 391.
- 26: 322, II 225, 391.
- 27: 322, II 225, 391.
- 28: 322, II 226, 391, 565.
- 29: 322, II 226, 391.
- 30: II 226, 391.
14. Kapittel.
- § 1: 325, II 227, 391.
- 2: 324, II 227, 392.
- 3: 325, II 227, 392.
- 4: 325, II 227, 392.
- 5: 325, II 227, 392.
- 6: 324, II 228, 392.
- 7: II 228, 392.
- 8: 325, II 228, 392.
- 9: II 228, 391.
- 10: II 228, 391.
- 11: 325, II 228, 392.
- 12: 325, II 229, 392.
- 13: 325, II 229, 392.
- 14: 325, II 229, 392.
- 15: II 229, 392.
- 16: 325, II 229, 392, 565.
- § 17: 325, II 229, 392.
- 18: 325, II 230, 392.
- 19: 325, II 230, 392.
15. Kapittel.
- § 1: 326, II 230, 392.
- 2: 325, II 230, 392.
- 3: 325, II 231, 392.
- 4: 325, II 231, 392.
- 5: 325, II 231, 392.
- 6: II 231, 392.
- 7: 326, II 231, 392.
- 8: II 231, 392.
- 9: 325, II 232, 392.
- 10: 325, II 232, 392.
- 11: 325, II 232, 392.
- 12: 325, II 232, 392.
- 13: 325, II 232, 392.
- 14: 325, II 233, 392.
- 15: 325, II 233, 392.
- 16: 325, II 233, 392.
- 17: 325, II 234, 393.
- 18: 325, II 234, 393.
- 19: 325, II 235, 393.
- 20: 325, II 235, 393.
- 21: 325, II 235, 393.
- 22: 325, II 233, 393.
16. Kapittel.
- § 1: 326, II 235, 393.
- 2: 326, II 236, 393.
- 3: 326, II 236, 393.
- 4: II 236, 393, 565.
17. Kapittel.
- § 1: 326, II 236, 393.
- 2: 326, II 236, 393.
- 3: 326, II 237, 393.
- 4: 327, II 237, 393.
- 5: 326, II 237, 393.
- 6: 326, II 237, 393.
- 7: 326, II 238, 393.
- 8: 326, II 238, 393.
- 9: 326, II 238, 393.

§ 10: II 238, 394.	§ 35: II 243, 394.	§ 7: 328, II 248, 395.
- 11: II 238, 394.	- 36: 327, II 243, 394.	- 8: 328, II 248, 395.
- 12: 326, II 238, 394.	- 37: II 243, 394.	- 9: 328, II 248, 395.
- 13: 326, II 239, 394.	- 38: II 243, 395.	- 10: II 248, 395.
- 14: 326, II 240, 394.	- 39: 327, II 244, 395.	
- 15: 326, II 240, 394.	- 40: 327, II 244, 395.	20. Kapittel
- 16: 326, II 240, 394.	- 41: II 244, 395.	§ 1: 328, II 248, 395.
- 17: 326, II 240, 394.		- 2: 328, II 249, 396.
- 18: 326, II 240, 394.	18. Kapittel.	- 3: II 249, 396.
- 19: 326, II 241, 394.	§ 1: 327, II 244, 395.	- 4: 328, II 250, 396.
- 20: 327, II 241, 394.	- 2: II 244, 386.	- 5: 328, II 396.
- 21: 327, II 241, 394.	- 3: 327, II 245, 395.	
- 22: 327, II 241, 394.	- 4: II 245, 395.	21. Kapittel.
- 23: 327, II 241, 394.	- 5: 327, II 245, 395.	§ 1: 328, II 250, 396.
- 24: 327, II 241, 394.	- 6: II 246, 395.	- 2: 326, II 250, 396.
- 25: 327, II 242, 394.	- 7: II 246, 395.	- 3: II 251, 396.
- 26: II 242, 394.	- 8: II 565.	- 4: 328, II 251, 396.
- 27: II 242, 394.		- 5: 328, II 251, 396.
- 28: II 242, 394.	19. Kapittel.	- 6: II 251, 396.
- 29: 327, II 394, 565.	§ 1: 327, II 246, 395.	- 7: II 252, 396.
- 30: II 242, 394.	- 2: II 246, 395.	- 8: II 396.
- 31: II 242, 394.	- 3: 328, II 247, 395.	
- 32: 327, II 243, 394.	- 4: 328, II 247, 395.	22. Kapittel.
- 33: II 243, 394.	- 5: II 247, 395.	§§ 1—5: II 252, 396.
- 34: II 243, 394.	- 6: 328, II 247, 395.	
-

RETTELSER OG TILFÖJELSER.

1. Bind.

Side	305	Lin.	15	f. o.:	» 26. 1—4		læs:	1. 26. 1—4.
	»		530	»	11 f. n.:	DL 2. 12. 3		» DL 2. 13. 3.
	»		573	»	6 f. o.:	DL 2. 23. 28		» DL 2. 23. 8.

2. Bind.

Side	33	Lin.	2	f. n.:	DL 3. 13. 3		læs:	DL 3. 13. 10.
	»		57	»	16 f. o.:	DL 3. 16. 19. 3		» DL 3. 16. 9. 3.
	»		60	»	12 »	3. 16. 13		» DL 3. 16. 13.
	»		242	§ 21:	Kilden er: Frdg. 1670 20. Oktbr. § 47.			
	»		279	Lin. 7.	Bemærkningen om, at der ingen Besvarelse indløb på kgl. Mis. 1674 31. Marts, kan måske ikke fastholdes, i det mindste nævnes på den ovfr. 1. Bd. S. 295 omtalte Liste i Statskollegiets Forhandlingsprotokol: Nr. 63. D. Johan Vandals Memorial angående dend nye geistlige Lov, dat. Hafniæ d. 23. December 1674, jfr. den i Indledningen til dette Bind omtalte Pakke i Sællands Bispearkiv.			
	»		297	»	10 f. o.:	1. 4. 18—21		læs: DL 1. 4. 18—21.
	»		302	»	9	Note 5 rettes til: Tilskrevet med Blæk II, se KPr. 1680 3. Novbr.		
	»		305	»	1 f. o.:	DL 1. 9. 8		læs: DL 1. 9. 18.
	»		325	»	2	» efter 1. April tilføjes: og 24. Novbr.		
	»		327	»	13	» Blæk I		læs: Blæk II, se KPr. 1680 21. Maj.
	»		336	»	2 f. n.	Note 2: Blæk I		» Blæk II, og tilføjes: se KPr. 1680 15. Juni.
	»		»	»	11	» DL 2. 18. 5		» DL 2. 18. 15.
	»		346	»	17	» DL 3. 6 8		» DL 3. 6. 7.
	»		347	»	17	» Til § 5 føjes som Note: § 5 er overstreget.		
	»		»	»	15	» DL 3. 7. 2		læs: DL 3. 7. 1.
	»		352	»	4	» Note 1 tilføjes: og 8. Marts.		
	»		365	»	13 f. o.:	2. Juli		læs: 20. Juli.
	»		407	»	10 f. n.:	DL 4. 1. 36		» DL 4. 1. 36—37.
	»		421	»	16	» tilføjes: jfr DL 4. 4. 1.		
	»		439	»	16	» P ¹		» P ³
	»		451	»	1 f. n.:	DL 1. 14. 15		» DL 1. 25. 15.
	»		454	»	2	» DL 1. 2. 36		» DL 1. 2. 26.
	»		460	»	6	» 330		» 320.
	»		468	»	13	» S.		» S. 462.

